[redacted]

قاموس نهج البلاغة

لمؤلفه

محمد علي الشرقي

الجزء الأول

[redacted]

الجزء الأول

من كتاب

قاموس نهج البلاغة

لمؤلفه محمد علي الشرقي

مراغه

١

الف - خ

الطبعة الثانية ١٤٠٢ هـ ق

شناسنامه کتاب:
نام : قاموس نهج‌البلاغه
مؤلف : حضرت آیت‌ا... شرقی
ناشر : دارالکتب الاسلامیه تهران بازار سلطانی تلفن ٥٢٠٤١٠
چاپخانه : سازمان چاپ مهر قم تلفن ٢٥٤٤٤
قطع : وزیری
تاریخ : تابستان ١٣٦٦

المنزلة في اصحابنا لقي ابا محمد علي بن الحسين (ع) و ابا جعفر و ابا عبدالله (ع) و روى عنهم و كانت له عندهم خطوة وقال له ابوجعفر (ع) اجلس في مسجد المدينة و افت الناس فاني احب ان يرى في شيعتي مثلك و كان رحمه الله مقدما في كل فن من العلم في القرآن والفقه والحديث والادب والنحو واللغة و له كتب منها تفسير غريب القرآن و كان قاريا من وجوه القراء فقيها لغويا سمع من العرب و حكى عنهم .

و روى عن ابيعبدالله (ع) ثلثين الف حديث و كان اذا قدم المدينة تقوضت اليه الحلق واخليت له سارية النبي (ص)

و روى ايضا ان الصادق (ع) قال له ناظر اهل المدينة فاني احب ان يكون مثلك من رواتي و رجالي مات سنة ۱۴۱

و قال الصادق (ع) لما اتاه نعيه اما والله لقد اوجع قلبي موت ابان .

عن الصادق (ع) انه قال لابان بن تغلب متى عهدك بقبر الحسين (ع) قال مالي به عهد منذحين قال سبحان ربي العظيم و بحمده و انت من رؤساء الشيعة تترك الحسين (ع) ولاتزوره . . . سفينة البحار ابن

أَبِهَ زنه به ع و ـ له فطن له و قيل نسيه ثم تفطن له (اقرب): گمان كرد آنرا بسوى اورا فراموش كرد سپس به او متوجه شد .

(الأُبَّهة) العظمة والبهجة و الكبر و ـ النخوة (اقرب): بزرگى . شادى . تكبر . فخر كردن " وذى ابهة قد جعلته حقيرا " ط ۱۰۹ ط ۱۸ — ۱۳ — بسا صاحب عظمتى كه (دنيا) اورا پست قرار داد .

أَبَا ن ابوا و ابوة صار ابا (اقرب) برگشت پدر قرار گرفت .

(الأَبُ) الّذي يتولد منه الآخر من نوعه .

و ـ من كان سببا في ايجاد شيء او ظهوره او اصلاحه (اقرب): كسيكه از او ديگرى از جنس وى زائيده شود . كسيكه سبب باشد در پديد آوردن ، ظاهر شدن يا اصلاح كردن چيزى .

" و قام معه بنوابيه يخضمون مال الله خضم الابل نبتة الربيع " ط ۳ ط ۲۸ — ۵ ـ برخاستند باوى (عثمان) پسران پدرش (بني اميه) ميخوردند با تمام دهان مال خدارا مانند خوردن شتر بتمام دهان گياه بهار را

"الآباء" جمع اب (اقرب):

" لله آباؤكم فقدّموا بعضا يكن لكم قرضا " ط ۲۰۱ ط ع ۱۷ — ۳ پروردگار خير پدران شمارا زياد گرداند از پيش بفرستيد قسمتى (از مال و ساير سرمايه هاى خودرا) تا بنفع شما قرضى باشد قال السه

تعالی: (من ذاالذی یقرض الله قرضا حسنا فیضاعفه له وله اجر کریم الحدید ۱۱

(أبیٰ) علیه و تأبّیٰ امتنع (اقرب) راضی نشد " فان ابیتم الا ان تزعموا انی اخطات و ضللت فلم تضلون عامّة امة محمد (ص) بضلالی ط ۱۲۵ ط ۴۸ - ۱ - اگرجز این‌راضی نیستید مگر اینکه بگوئید من خطا کردم و گمراه شدم پس چرا همهٔ امت محمد (ص) را برای گمراهی من گمراه میدانید .

الأتان الحمارة مؤنثة (اقرب) خر ماده .

" ولا اخذت منه الا کقوت اتان دبرة" ر ۴۵ - ابن ابی الحدید ج۴ ص ۱۰۶ - ولم یوجد هذه الجملة فی عبده: من اخذ نکردم از آن (دنیا) مگر مانند قوت خرماده‌ایکه پشت‌آن زخم باشد (الاغ زخمدار برای ناراحتی زخم پشتش خیلی کم می‌خورد)

أتاه أی اتیا و اتیانا جاء و ـ المکان . حضره وعلی‌الشیء انفذه و بلغ آخره و مربه و ـ علیه الدهر اهلکه (اقرب) آمد . در مکان حاضر شد . چیز را اجرا کرد و بآخرش رسید . روزگار اورا هلاک نمود .

" و من اتی غنیا فتواضع له لغناه ذهب ثلثادینه" ح۲۲۸ ح ع ۳م ۳ - وهرکس نزد توانگری بیاید و برای توانگریش او را چاپلوسی کند دو ثلث دین وی از بین میرود .

(آتیٰ) الیه الشیء ایتاء ساقه وفلانا شیئا . اعطاه ایاه و ـ فلانا جازاه و ـ علی الامر وافقه (اقرب): اورا راند . بفلانی چیزی داد . بفلانی پاداش داد . بر چیزی‌یا وی موافقت کرد .

" فمن اتاه الله مالا فلیصل به القرابة" ط ۱۴۰ ط۲ ع ۱ - ۲ - هرکسیکه پروردگار عالم اورا مالی داده است پس‌باآن صلهٔ ارحام بجا آورد .

(الآتی) اسم فاعل آینده " ولا یدری ماهوآت منها فینتظر" ط ۱۰۱ ط ۹۹ - ع - دانسته نمیشود آیندهٔ آن تا انتظار کشیده شود .

أثّر فیه تاثیرا ترک فیه اثرا (اقرب) باقی گذاشت در آن اثری

(آثره) ایثارا اختاره و اکرمه و ـ فضله و ـ کذا بکذا ـ اتبعه (اقرب): او را برگزید و عزیز داشت و اورا برتر قرار داد . این‌چنین را براین تابع قرار داد .

" آثروا عاجلا و اخروا آجلا " ط۴ ط ۷۱ - ۷ - اختیار کردند دنیا را بتاخیر انداختند آخرت را (آنچه از عمل دنیا بود بجا آوردند و آنچه از عمل آخرت بود انجام ندادند) .

(استأثر) بالشیء علی غیره .

استبد به و ـ خص به نفسه (اقرب) برچیزی خودرای شد و آنرا برخود اختصاص داد.

" من ملک استاثر" ح ١٦٠ ح ۴ ٣٧۴ — ١٠ هرکس (برچیزی) دست یافت خودرای شد.

(اَثَّرَ) فیه ابقی فیه اثرا دراو اثر باقی گذاشت " خرج بسلطان الامتناع من ان یؤثر فیه مایؤثر فی غیره" ط ٨۴ ط ع — ١١ خارج شد بسبب مسلط بودن بر امتناع (از متصف بودن) از اینکه تاثیر کند دراو (خداوند) آنچه تاثیر می کند در غیر او (زیرا غیر خداوند ممکن و محتاج بعلت است پس وجود و افعال او از غیر مکتسب است و برای خود نه نفعی را مالک است نه ضرری را و نه زندگی و نه مرگی را و اما خداوند عالم که علت همهٔ موجودات است و چیزی نیست که براو از نظر علیت و قدرت تفوق داشته باشد تا بتواند در او اثر باقی گذارد.

(الاَثَر) مابقی من رسم الشیء و ـ الحدیث و ـ السنة و ـ الاجل (اقرب) آنچه باقی ماند از نشانهٔ چیز، حدیث، رفتار، مدت عمر.

"فی سترة عن الناس لایبصر القائف اثره" ط ١۴٨ ط ع ۵ — ۵ (امام زمان میباشد) در پردهای از مردم نمی بینند قیافه شناس اثر اورا.

(الآثار) جمع اثر " السنتم فی مساکن من کان قبلکم اطول اعمارا" ط ١٠٩ ط ٨ ا — ع ا — آیا نیستید در منزلهای آنان که بودند پیش از شما از جهت زندگی طولانیتر از شما.

(اُثْرَة) اسم من استاثر الاستبداد (اقرب) خود رای بودن و به خود اختصاص دادن " اما انکم ستلقون بعدا ذلا شاملا و سیفا قاطعا و اثرة یتخذ ها الظالمون فیکم سنّة" ط ۵٨ ص ١٨٧ — س — آگاه باشید شما بزودی پس از من با خواری فراوان و شمشیر بران و استبدادیکه ستمکاران آنرا دربارهٔ شما طریقه اخذ میکنند روبرو میشوید.

(الأثَر) تفضیل: برگزیده تر "ولیکن آثر جنودک عندک من واساهم فی مؤنته" ط ۵٣ ر ٩ ٢٣٩ — ٧٢٣ — باید عزیزترین رئیس های لشکرتو در نزدت آن کس باشد یاری نماید به آنان در آذوقه رسانیدن خود.

(المأثور) المنقول و المختار نقل شده، برگزیده " ارسله بالدین المشهور و العلم المأثور" ط ٢ ط ٣٧ — ۵ — ۵. فرستاد او (پیامبر) را با دین مشهور و نشانهٔ برگزیده

(الاثر والروايات)

ان قوم سبا واهل الثرثار وقسوم ذا سبال كفروا النعمة فابتلاهم الله بان اكلوا الخبز الذي يستنجون واكلوا الاطفال .

و ان عابدا راى النبي (ص) فـي منامه عند الحوض فاستسقاه فلم يسقه و قال لك جار يلعن عليا لم تنهه قال هو رجـل يغترّ بالدنيا و انا فقير لاطاقة لي فاعطـاه النبي (ص) سكينا و امره بذبحه فمضى اليه فذبحه فلما انتبه من نومه و اضاء الصبح سمع الصياح عليه فسئل عنه فقيل وجد على فراشه مذبوحا .

و ثبت ملك عبدالملك بن مروان و زيد في عمره لانه كتب الى الحجاج اما بعـد فجنبني دماء بني هاشم و احقنها فاني رايت آل ابي سفيان لما اولعوا فيها لم يلبثوا ان ازال الله الملك عنهم .

روى عن الصادق قال ان آل ابـي سفيان لما قتلوا الحسين بن علي (ع) فنزع الله ملكهم و قتل هشام زيد بن علـي (ع) فنزع الله ملكه و قتل الوليد يحيى فنزع اللـه ملكه .

سوء اثر شرب الخمر صار سببا على سلب الايمان من تلميذ الفضيل و يحيى في الخمر

حسن اثر البر بالوالدين يظهر من حكاية ثلثة نفر التجاوا الى جبل فوقعـت عليهم صخرة فسدّوا بابوتق المالهم .

اثر احترام الاب والده و ملاحظة توقيره اياه صار سببا لبيع بقرته بملاء جلده ذهبا .

اثر قول يوسف (ع) اذكرني عنـد ربك ان لبث في السجن بضع سنين .

سوء اثر السعاية والنميمة ما فعـل بالذين سعوا بحزبيل الى فرعون فامر فرعون بالاوتاد فجعل في ساق كل واحد منهـم وتدا وفي صدره وتدا وامر اصحاب امشاط الحديد فشقوا بها لحومهم من ابدانهم .

اثر قضاء ملك جبار حاجة مومـن بشفاعة عبد صالح ان توفيا في يوم واحـد فقام الناس على الملك واغلقوا ابواب السوق لموته ثلثة ايام و بقي ذلك العبد الصالح في بيته و تناولت دواب الارض من وجهه فمرّ به موسى (ع) بعد ثلث فقال يارب هو عدوك و هذا وليك فاوحى الله تعالى اليه ان وليي سال هذا الجبار حاجة فقضاها له فكافاته عـن المومن وسلطت دواب الارض على محاسن وجه المومن لسئواله ذلك الجبار .

كما عن ابيجعفر (ع) قال الذنـوب كلها شديدة و اشدها ما نبت عليه اللحـم والدم لانه اما مرحوم او معذب والجنـة لايدخلها الا الطيب .

كما عنه (ع) ان العبد ليذهب الذنب فيزوى عنه الرزق ونشير الى ذلك في ذمـ

اثر العزم على حرمان المساكين ما فعل باصحاب الجنة "اذا قسموا ليصرمنها مصبحين"

عن النبي (ص) قال اتقوا الذنوب فانها ممحقة للخيرات ان العبد ليذنب الذنب فينسى به العلم الذى كان قد علمه و ان العبد ليذنب الذنب فيمتنع به من قيام الليل و ان العبد ليذنب الذنب فيحرم به الرزق و قد كان هيئا له ثم تلا ع إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ . . . سفينة البحار اثر

أَثَّلَ

مالَه في اصّله و ـ ملكه عظمه وثبته (اقرب) مال خودرا ريشه دار قرارداد . سلطنت خودرا بزرگ داشت و برقرارنمود .

(تأثّل) : تأصل و ـ الشيء تجمع و ـ المال اكتسبه (اقرب) : ريشه دار شد . چيز جمع گرديد . مالرا كسب كرد .

" تأثل المساكن و تمكن الاماكن " ط ١٦١ ط ٩٣ ـ ٨ ـ (خداوند) بركنار است از اينكه براى خود مسكن اخذ كند و با مكانيرا اشغال نمايد (زيرا اخذ مكان در اثر احتياج است خداوند عالم محتاج نيست و اشغال حيّز از مختصات جسم است پروردگار عالم جسم نيست)

أَثِمَ

ـ ا ل اثما : عمل مالايحل (اقرب) بجا آورد چيزيرا كه حلال نبود .

من بالغ في الخصومة اثم و من قصّر فيها ظلم " ح ٩٨ ح ٣٥٥ ـ ٤ . هركس در خصومت زياده روى كند گناه كرده است و هركس درآن كوتاهي نمايد مظلوم ميشود .

(تأثّم) تحرّج عن الاثم و كفّ (اقرب) كنار شد از گناه و خودداري كرد .

" ولايتأثم ولايتحرج " ط ٢٠٨ ط ٢١ ـ ٤ (منافق) از گناه خودداري نمي‌كند و باك ندارد .

(الإثم) ايضا و ـ الذنب و ـ القمار و ـ الخمر (اقرب) : گناه . گرگ . قمار . عرق

" ما ظفر من ظفر الاثم به والغالب بالشرّ مغلوب " ح ٣٢٧ ح ٣٥١ ـ ٦ غلبه نيافت آنكس كه غالب شد بروى گناه وغلبه كننده (بوسيله) شر مغلوب است

(الآثِم) اسم فاعل (اقرب) گناه كار " ممن لم يعاون ظالما على ظلمه ولا آثما على اثمه " ر ٥٣ ر ٢٣٩ ـ ٣٨ (نزديكان تو نباشند مگر) از آنانكه ستمكاري را بر ستم و گناهكاريرا بر گناه وى ياري نكرده‌اند .

(الأثام) جمع اثم (اقرب) : " والزمه اثام القاتلين الى يوم القيمة " ط ١٩٠ ط ٢ ـ ٦ ـ ملازم و ثابت نمود گناهان قاتلهارا بروى (قابيل) تا روز قيامت .

(الأثيم) الآثم (مفردات) گناهكار " و اقمع به نخوة الأثيم " ر ٤٦ ر ٢٨٣ ـ ١ (بوسيلهٔ او) ريشه كن ميكنم گردنكشى

گناهکار را

(الآثمة) جمع آثم گناهکار " فانهم اعوان الاثمة واخوان الظلمة" ر ۵۲ ر ۲۳۹ – ۳۶ (وزیران ستمکار را بر خود وزیر اخذ نکن) زیرا آنان یاران گناهکاران وبرادران ستمکارانند .

أجّ الماء ن اجوجا صاراجاجا (اقرب) آب برگشت شور تلخ گشت.

(الأجاج) بالضم الملح المرّ الماء کماء البحر (اقرب) نمک تلخ سخت شود .

" و عذبها اجاج" ط ۱۰۹ ط ۱۸ – ۱۳ – آب گوارای آن (دنیا) تلخ و بی‌مزه است

(تأججت) النار التهبت (اقرب) آتش برافروخته شد (متأجج سعیدها " ط ۱۸۸ ط ۲۲ – ۱۳ – برافروخته شده است آتش سوزان آن (جهنم)

أجره علی ما فعل ن ض و (آجره) ایجارا اثابه (اقرب) پاداش داد بر وی " و من انکره بلسانه فقد اجر" ح ۲۷۳ ح ۳۱۹ – ۱۰ هرکس آن (کاربد) را با زبان انکار کند پاداش داده می‌شود .

(الأجر) کسعد الثواب والکراء (اقرب) پاداش. کرایه " التماسا لأجره لک وفضله" ط ۷۲ ط ۱۹۷ – ۱ – ۲ – (بخدا سوگند تسلیم خواهیم شد مادامیکه امور مسلمانها سالم است و نباشد در آن ستم مگر بر من) برای درخواست کردن پاداش و فضیلت آن (صبر)

(الأجور) جمع اجر " ولما وجب للقابلین اجورالمبتلین " ط ۱۹۰ ط ۲ – ۴ – ۹۴ (اگر پیامبران با لشکر و قدرتهای ظاهری مبعوث میشدند مردم برای آن ظواهر برآنان ایمان می‌آوردند آنوقت) واجب نمیشد برای قبول کنندگان پاداش‌های آزمایش شدگان (پاداش رنجدیده‌ها درراه دین مسلم است و پاداش قبول کنندگان دین هم مسلم است در صورتیکه از روی نیت خالص باشد نه برای مظاهر مادّی) .

(المأجور) اسم مفعول پاداش داده شده " نحن ماجورون علی صلّها " ر ۱۸ ر ۲۶۹ – ۴ ما پاداش یافتگانیم برای پیوستن بآنان .

(الاجرو الروایة)

قال امیرالمومنین (ع) لبعض اصحابه فی علة اعتلها جعل الله ما کان من شکواک حطّا لسیّئاتک فانّ المرض لااجر فیه ولکنه یحطّ السیئات و یحتّها حتّ الاوراق وانما الاجر فی القول باللسان والعمل بالایدی والاقدام وان الله یدخل بصدق النیّة والسریرة

الصالحة من يشاء من عباده الجنة.

لي في خبر المناهي ان النبي (ص) نهى ان يستعمل اجير حتى يعلم ما اجرته.

و قال (ص) من ظلم اجيرا اجره احبط الله تعالى عمله و حرم عليه ريح الجنة و ان ريحها لتوجد مسيرة خمسماة عام.

عن الرضا (ع) عن آبائه (ع) عن النبي (ص) قال ان الله تعالى غافر كل ذنب الا من جحد مهرا او اغتصب اجيرا اجره او باع رجلا حرا سفينة البحار اجر

اَجِلَ الشيءُ تأخّر (اقرب) عقب ماند.

(الاَجَل) مدة الشيء و وقته الذي يحل فيه (اقرب) مدة معين چيز ووقت چيزى كه آن چيزكه درآن ميرسد و في المفردات المدة المضروبة للشيء او لحيوة الانسان ولدنوالموت واصله استيفاء الاجل اي مدة الحيوة.

" ماكان بالمدينة فلا اجل فيه » ط ۱۶۲ ط ۶ م — ۱۶ — (عثمان وعده داد بدعتهارا تغيير دهد اميرالمومنين (ع) فرمود: آنچه در مدينه است درآن مدتى نيست (از همين حالا دستور ده تغيير دهند

(الآجل) ضدّ العاجل و — الاخرة كما ان العاجلة الدنيا (اقرب) ضد شتاب كننده، آخرت " آثروا عاجلا و اخّروا اجلا " ط ۱۴۲ ط ۷۱ — ۷ اختيار كردند دنيا را تاخير انداختند آخرت را.

(المُؤَجَّل) اسم مفعول من عجل الشيء اذاضرب له اجلا (اقرب) مهلت داده شده

"كل مؤجل يتعلل بالتسويف" ح ۲۸۵ ع ۱۳ — ۱۳ — ۱۴ هر مهلت داده شده بهانه جوئى مى‌كند با تاخير انداختن.

(الاجل والرواية)

الاجل المقضى والمسمى الصادق (ع) في قوله تعالى ثم قضى اجلا و اجل مسمى عنده قال المسمى ما سمى لملك الموت في تلك الليلة اى ليلة القدر و هو الذي قال تعالى اذا جاء اجلهم فلا يستاخرون ساعة و لا يستقدمون والاخر له فيه المشية ان شاء قدمه و ان شاء اخره.

العلوى (ع) كفى بالاجل حارسا سفينة البحار اجل

و في تفسير العياشي عن حصين عن ابى عبدالله (ع) في قوله (قضى اجلا و اجل مسمى عنده" ثم قال ابوعبدالله (ع) الاجل الاول هو ما تبذه الى الملائكة والرسل والانبياء والاجل المسمى عنده هو الذي ستره عن الخلائق الميزان ج ۷ ص ۱۳

اَجِنَ ل اجنا تغير طعمه ولونه (اقرب) طعم و رنگ آن تغيير يافت.

(الآجِن) اسم فاعل الماء الفاسد المتغير الطعم واللون (عبده) آب فاسد كه

طعم و رنگ آن تغییر یافته .

" حتی اذا ارتوی من آجن و اکتنز من غیر طائل " ط ۱۷ ط ۱۵ – ۶ – چون (بدعتگذار) سیراب شد از آب گندیده وپرشد از مسائل بی‌فایده (تشبیه نموده مجهولات بدعتگذارراکه آنهارا معلومات گمان کرد همانطوریکه گمان میشود که آب فاسدآب‌گوارا است ولی وباآور است .

همانطورکه آب سبب حیات جسم است علم هم باعث حیات روح است همانطور که آب گندیده بدن انسانرا مریض می کند هم‌چنین علم باطل بدعتگذاران دین هم فکر وروح بشر را علیل کرده اورا بهلاکت میرساند قال رسول‌الله (ص) « کلّ بدعة ضلالة و کل ضلالة الی النار "

اَحَد: بمعنی الواحد (اقرب) یکی

" لایقاس بآل محمد (ص) من هذه‌الامة احد " ط ۲ ط ۳۷ – ۱۴ – هیچ کس از این امت بآل محمد قیاس نمی‌شود .

(الاِحْدیٰ) مونّث احد " فان نزلت به احدی المبهمات هیّألها حشوارثا من رایه ثم قطع به " ط ۱۷ ط ۱۵ – ۷ – اگر یکی از مبهمات به او (بدعتگذار) رخ دهداز رای خود آماده می‌کند برای آن توضیح بیفایده و پوسیده‌ای سپس با آن قطع میکند .

(الاُحاد) جمع احد " جمیع وهم آحاد " ط ۱۰۹ ط ۱۸ – ۲۵ – اهل‌قبور گردهم هستند اما تنهایند .

(الاُحُد) جبل معروف بالمدینة (اقرب) کوه شناخته شده‌ایست در مدینه

" و قتل حمزة یوم احد " ر ۹ ر ۱۵ – ۲۵ – حمزه در روز احد کشته شد

(الاحد والروایات)

قال الرازی ذکروا فی الفرق بین الواحد والاحد وجوها احدها ان الواحد یدخل فی العدد والاحد لایدخل فیه و ثانیها انک اذا قلت فلان لایقاومه واحد جاز ان یقال لکنه یقاومه اثنان بخلاف الاحد و ثالثها ان الواحد یستعمل فی الاثبات والاحد فی النفی سفینة البحار احد

احد یستعمل علی ضربین احدهما فی النفی فقط والثانی فی الاثبات فاما المختص بالنفی فلایستغرق جنس الناطقین و یتناول القلیل والکثیر علی طریق الاجتماع والافتراق نحو" مافی الدار احدای واحد ولا اثنان فصاعدا لامجتمعین ولامفترقین ولهذاالمعنی لم یصح استعماله فی الاثبات لان نفی المتضادین یصح ولایصح اثباتهمافلوقیل فی الدار واحد لکان فیه اثبات واحد منفرد مع اثبات ما فوق الواحد مجتمعین و متفرقین و ذلک‌ظاهرلامحالة ولتناول‌ذلک مافوق الواحد یصح ان یقال ما من احد فاضلین .

و یستعمل الاحد وصفا مطلقا ولیس

ذلک الا فی وصف الله تعالی بقوله " قل هو الله احد "

روی ان عبدالله بن صوریاالیهودی قال لرسول‌الله (ص) انسب لنا ربک فلبث ثلاثا لایجیبهم ثم نزلت قل هوالله احد . . المیزان ج۲ ص ۵۴۶

اَحِنَ ل احنا حقد واضمر العداوة والاسم منه احنة (اقرب) کینه وری کرد ودشمنی را بنهان نمود

(احِن) جمع احنة (اقرب) کینه

"ولاقدحت‌قادحةالاحن فیمابینهم" ط ۸۹ طبع مصر (بر افروخته‌نکرد افروزنده دشمنیها درآنچه از صمیمیت میان آنها (ملائکه) است (یعنی میان ملائکه‌ها حسد و سایر دواعی دشمنیها وجودندارد)

اَخَذَهُ ن اخذا تناوله (اقرب) او را فرا گرفت .

" فاخذ امرؤ من نفسه لنفسه " ط ۲۲۵ ط مصر ۱ - ۳ - فراگرفت مردی از نفس خود برای نفس خود (از جسم فانی خود برای روح باقی خود ذخیره فراهم کرد ، بدن فانی خودرا در عبادت بزحمت انداخت تا روح باقی خودرا بسعادت رساند

(اِتَّخَذَهُ) صدیقا جعله صدیقا له (المنجد) اورا برای خود دوست قرارداد .

" اتخذوا الشیطان لامرهم ملاکا " ط ۷ ط ۸۰ ۱ - ۱ قرار دادند (اهل خلاف) شیطانرا برای کار خود قوام بعنی معتمد و وسیله تسلط بر امورات

(آخَذَهُ) بذنبه عاقبه علیه (اقرب) اورا بر گناهش عذاب نمود .

" ان لاتواخذنا باعمالنا " ط ۱۱۳ ط ۵ ۵ - ۵ (ترا میخوانیم) بر اینکه عذاب نکنی مارا بسبب کارهای ما .

(الاَخْذ) مصدر فراگرفتن .

" وصبرت علی اخذ الکظم " ط ۲۶ ط ۱۱ - ۴ (شما گروه عرب حق مرا پس از رسول خدا از دستم گرفتید دیدم مرا یاوری نیست) پس صبر کردم بر فرو خوردن خشم خود

(الاَخْذَة) مصدر نوعی : گرفتن

" واخذة العزیز المقتدر " ط ۸۱ ط ع ۴

(بیش از گرفتن (خدای) غالب توانا

(الآخِذ) اسم فاعل فرا گیرنده

" واعلم یا بنی ان احب ما انت آخذ به الی من وصیتی تقوی الله " ر ۳۱ ر ۲۴۰ - ۳۰ ۱ بدان ای پسرم دوسترین چیزیکه تو باید فراگیرنده باشی آنرا بسوی من ازوصیت من پرهیزکاری خدا است .

(المَاخُوذ) اسم مفعول فراگرفته شده " وهو یری الماخوذین علی العزة حبت

لا اقالة ولارجعة" ط ۱۰۷ ط ۸ – ۱۸
اومی‌بیند آنانراکه فرا گرفته شدند درحال غفلت (از مرگ و آخرت) جائیکه نه فسخی و نه برگشتنی است.

(الْمَآخِذ) جمع ماخذ و هو المنهج والمصايد (اقرب) طریقه. صیدگاهها
" فانک مترف قد اخذ الشیطان منک ماخذه) ر ۱۰ ر ۲۵۰ – ۳ بتحقیق که تو طغیان کردهٔ نعمتی بحقیقت گرفته است شیطان از تو کمین‌گاه وجاهای صید کردن خودرا.

(الْآخَذ) تفضیل فراگیرنده تر
" وآخذهم بالحجج" ر ۵۳ ر ۲۳۹ – ۸۶ – (کفایت نکن باندک فهمیدن) بدون اینکه) گیرنده ترین (مردم باشی) با دلیلها.

اَخَّرَتُه عنه فاخر و تاخر و استاخر ضد قدمته فتقدم (اقرب) اورا واپس انداختم پس واپس ماند
" آثروا عاجلا واخروا آجلا" ط ۱۴۴ ط ۷۱ – ۷ (بنی‌امیه برگزیدند دنیارا واپس انداختند آخرت‌را

(تَأَخَّرَ) واپس ماند " ولا تتاخروا عنهم فتهلکوا" ط ۹۵ ط ۲۶ – ۶۱ واپس نمانید از آنها (اهل بیت پیامبرخود) پس هلاک میشوید

(الْآخِر) خلاف الاول (اقرب) خلاف اول " فانما ينتظر باولکم آخرکم" ط ۲۱ ط ۲۲۶ – ۱ جز این نیست انتظارکشیده میشود (ببازداشتن) اول شما آخر شمارا (اولی شمارا بازداشت نموده آخری شما را منتظرند که بآنها برسند تا همه کاروان یکباره بقیامت وارد شوند.

(الْآخِرِيَّة) مصدر: آخر بودن
" وباخريته وجب ان لا آخر له" ۹۹ ط ۸۳ – ۱ – بآخر بودن او (خداوند) واجب شد که اورا آخری نیست (زیرا اگر فرض شود وجود چیزی بعد نبودن او لازم می‌آید و این هم محال است زیرااین با واجب الوجود بودن او منافات دارد.

(الْآخَر) اشد تاخرا فی الذکر ثم اجری مجری غیر و هو خاص بجنس ما تقدمه بخلاف غیر فانه یقع علی المغایرة (اقرب): چیزیکه واپس بودن آن شدید تر است سپس بجای غیر استعمال شد و مخصوص بجنس آنچه از پیش گذشته بخلاف غیر که آن مطلق است
" ولايعمر معمر منکم من عمره الا بهدم آخر من اجله" ط ۱۴۳ ط ۱۳۷ – ۲ – زندگی نکند هیچ زندگی کننده‌ای از شما (روزی) از زندگی خود مگر بمویرانی یکروز از مدت عمر خود.

(الْأُخْرَى) مؤنث آخر " و عجبت لمن انکر النشاة الاخری و هو یری النشاة

الاولی " ح ۱۲۶ح ۳۵۷-۵

شگفت دارم برای کسیکه انکار کند آفریدن دیگر (عالم آخرت) را در حالی که او می‌بیند آفریدن اول (عالم دنیا) را

(آخرون) جمع آخر.

" و ازواجهم لقوم آخرین " ط ۱۳۰ ط ۷۸ - ۸ (برگشت) جفتهای آنان (مردگان) برای جماعتهای دیگر.

(الآخِرَة) النشاة الثانية كما ان الدنيا النشاة الاولی (مفردات) زندگی دوم (آخرت) همانطوریکه دنیا زندگی اولی است.

" و کونوا عن الدنیا نزاها و الی الاخرة ولّاها " ط ۱۸۹ ط ۲۳۰ - ۱۴ باشید از دنیا دورشوندگان و بسوی آخرت شیفتگان

الأَخ من جمعک وایاه صلب او بطن و - الصاحب و - الصدیق (اقرب) کسیکه تو و آنرا یکپشت یا یک شکم جمع نماید (برادر . رفیق . دوست)

"یااخابنی‌اسدانک لقلق الوضین" ط ۱۶۰ط ۱۰۷ - ۲ (بعضی از یاران امیرالمومنین ع از او پرسید چگونه اطرافیان شما (سه خلیفه) شمارا از مقام خلافت کنار زد در حالیکه شما به این مقام سزاوارترید. امیرالمومنین برای اینکه مطلب به همه روشن بود یا این سئوال آنوقت بی‌مورد بود اجمالا جواب داد

ای برادر (دینی) بنی اسد راستی تنگ شکم بندی (اسب سواری تو) سست و جنبان است.

(الاِخْوان) جمع الاخ فی الصداقة (اقرب) " اعجز الناس من عجز عن اکتساب الاخوان " ح ۱۱ح ۳۴۵ - ۸ ناتوان ترین مردم کسی‌استکه عاجز باشد از بدست‌آوردن برادران.

(الاِخْوَة) جمع الاخ وقد یجمع علی الاخوات

" اذا کان فی الرجل خلة رائعة فانتظروااخواتها " ح ۴۴۵ح ۴۱۴ - ۲ هرگاه باشد در مردی خصلت نیکی پس منتظر باش امثال آنرا (که آن نمونه است ظاهر شده).

(الاخ والروایات)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ " الحجرات ۱۰

و عن الصادق (ع) قال (ع) حق المسلم علی المسلم ان لایشبع و یجوع اخوه ولا یروی و یعطش اخوه ولا یکتسی و یعری اخوه فما اعظم حق المسلم علی اخیه المسلم.

و قال (ع) احب لاخیک ما تحب لنفسک و اذا احتجت فاسئله و ان سئلک فاعطه ولاتمله خیرا ولایمله لک کن له ظهرا فانه لک ظهر اذاغاب فاحفظه فی غیبته واذا شهد فزره واجلّه و اکرمه فانّه منک و انت منه

فان كان عليک عاتبا فلاتفارقه حتى تسئل سميحته (سخيمته خ ل) و ان اصابه خير فاحمد الله و ان ابتلي فاعضده و ان يمحل له فاعنه و اذا قال الرجل لاخيه اف انقطع ما بينهما من الولاية و اذا قال انت عدوى كفر احدهما فان اتهمه انماث الايمان في قلبه كما يماث الملح في الماء ــ اصول كافي

تاريخ البلاذرى و السلامي و غيرهما عن ابن عباس و غيره لما نزل قوله تعالى (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) الحجرات ١٠ـ آخا رسول‌الله (ص) بين الاشكال والامثال فاخى بين ابي‌بكر وعمر و بين عثمان و عبدالرحمن الى ان قال حتى اخى بين اصحابه باجمعهم على قدرمنازلهم ثم قال صلى‌الله انت اخي و انا اخوک يا علي .

ماجلس علي (ع) على المنبر الاقال انا عبدالله و اخو رسول الله (ص) لايقولها بعدي الا كذاب .

لما كان يوم المباهلة اخى النبي (ص) بين المهاجرين والانصار وادّخر عليا لنفسه فاخذ رسول الله (ص) بيده فارقاه المنبر فقال اَللّٰهُمّ هذا منّي و انا منه الا انه مني بمنزلة هرون من موسى الا من كنت مولاه فهذا على مولاه فانصرف على (ع) قرير العين .

كا عن ابيجعفر (ع) قال لم تتواخوا على هذا الامر ولكن تعارفتم عليه .

مر رجل في المسجد و ابوجعفر (ع) جالس و ابوعبدالله (ع) فقال له بعض جلسائه والله انى لاحب هذا الرجل قال له ابوجعفر (ع) الا فاعلمه فانه ابقى للمودة و خير في الالفة .

و قال الصادق (ع) والله ما عبدالله بشيء افضل من اداء حق المومن .

و قال (ع) والله ان المومن لاعظم حقا من الكعبة

و قال (ع) دعاء المومن للمومن يدفع عنه البلاء و يدر عليه الرزق

ان الصادق (ع) كتب الى الاهواز لعبدالله النجاشي حدثني ابي عن آبائه عن علي (ع) عن النبي (ص) قال من اغاث لهفانا من المومنين اعانه الله يوم لاظل الا ظله وآمنه يوم الفزع الاكبر و آمنه من سوء المنقلب و من قضى لاخيه المومن حاجة قضى الله تعالى له حوائج كثيرة من احداها الجنة و من كسى اخاه المومن من عرى كساه الله من سندس الجنة و استبرقها و حريرها و لم يزل يخوض في رضوان الله مادام على المكسومنها سلک و من اطعم اخاه المومن من جوع اطعمه الله من طيبات الجنة و من سقاه من ظما سقاه الله من رحيق المختوم و من اخدم اخاه المومن اخدمه الله من الولدان المخلدين و اسكنه مع اوليائه الطاهرين و من حمل اخاه المومن رجلة حمله الله على ناقة من نوق

الجنة و باهى به الملئكة المقربين يوم القيمة ومن زوج اخاه المومن من امراة يانس بها و يشد عضده و يستريح اليها زوجه الله من الحور العين و آنسه بمن احب من الصديقين من اهل بيت نبيه و اخوانهم و آنسهم به

و من اعان اخاه المومن على سلطان جائر اعانه الله على اجازة الصراط عند زلة الاقدام .

و من زار اخاه المومن الى منزله لا لحاجة منه اليه كتب من زوار الله و كان حقيقا على الله ان يكرم زائره .

و من كلمات اميرالمومنين (ع) اطع اخاك و ان عصاك وصله و ان جفاك .

و قال (ع) ابذل لاخيك دمك و مالك و لعدوك عدلك و انصافك و للعامة بشرك و احسانك تسلم على الناس و يسلموا عليك .

كنزالكراجكي قال اميرالمومنين من كرم المرء بكائه على ما مضى من زمانه و حنينه الى اوطانه و حفظه قديم اخوانه .

كا قال ابوعبدالله (ع) المومن اخوا المومن كالجسد الواحد ان اشتكى شيئا منه وجد الم ذلك في ساير جسده و ارواحهما من روح واحدة و ان روح المومن لاشد اتصالا بروح الله من اتصال شعاع الشمس بها .

و روى عن النبي (ص) قال انما المومنون في تراحمهم و تعاطفهم بمنزلة الجسد الواحد اذا اشتكى منه عضو واحد تداعى له ساير الجسد بالحمى والسهر .

و قد اخذ من هذا الكلام الشيخ السعدى قوله : بنى آدم اعضاء يكديگرند * كه در آفرينش زيك گوهرند * چو عضوى بدرد آورد روزگار * دگر عضوها را نماند قرار * تو كز محنت ديگران بيغمى * نشايد كه نامت نهند آدمى .

و عن الصادق (ع) لكل شئ شئ يستريح اليه و ان المومن ليستريح الى اخيه المومن كما يستريح الطير الى شكله .

و عنه (ع) قال في حديث و لو ان مومنا جاء الى مسجد فيه اناس كثير ليس فيهم الا مومن واحد لمالت روحه الى ذلك المومن حتى يجلس اليه

ثو قال الرضا (ع) من استفاد اخا في الله عزوجل استفاد بيتا في الجنة .

ل العلوى (ع) الاخوان صنفان ، اخوان الثقة و اخوان المكاشرة فاما اخوان الثقة فهم الاكف والجناح والاهل والمال فاذا كنت من اخيك على حد الثقة فابذل له مالك و بدنك و صاف من صافاه و عاد من عاداه و اكتم سره و عيبه و اظهر منه الحسن و اعلم ايها السائل انهم اقل من الكبريت الاحمر واما اخوان المكاشرة فانك تصيب منهم لذتك فلا تقطعن ذلك منهم ولاتطلبن ماوراء ذلك من ضميرهم و ابذل لهم مابذلوا لك من طلاقة الوجه و حلاوة اللسان .

عن الصادق (ع) اذا ضاق احدكم

فليعلم اخاه ولايومن على نفسه (ولا يوبــن ح ل) اى لايضيق على نفسه.

كـا عن ابيعبدالله (ع) من قال لاخيه مرحبا كتب الله له مرحبا الى يوم القيمة.

كـا عنه من اتاه اخوه المسلم فاكرمه فانما اكرم الله عزوجل.

كـا قال رسول‌الله (ص) من اكــرم اخاه المسلم بكلمة يلطفه بها و فرج عنه‌كربته لم يزل في ظل‌الله الممدود عليه الرحمــــة ما كان ذلك.

عن الصادق (ع) ما من مومن بــذل جاهه لاخيه المومن الا حرم الله وجهه على النار ولم يمسه قتر ولاذلة يوم القيمة و ايمـا مومن بخل بجاهه على اخيه المومن وهــو اوجه جاها منه الا مسه قترو ذلة في الدنيـا والاخرة و اصابت وجهه يوم القيمة لفحـات النيران معذبا كان او مغفوراً له.

من قال ابوجعفر (ع) لاكلة اطعمهـا اخالي في الله احب الى من ان اشبع مسكينا و لئن اشبع اخا في‌الله احب الى من ان اشبع عشرة مساكين ولئن اعطيته عشرة دراهم احب الى من ان اعطى ماة درهم في المساكين.

كـا قال ابوعبدالله (ع) من اطعـم اخاه في‌الله كان له من الاجر مثل من اطعـم فئاما من الناس قال الراوى وما الفئام قـال ماة‌الف من الناس ياتي في صدق و امن وحقق وجوع و سرد جملة من اداب المعاشــــرة

سفينة البحار اخ

اَدُبَ

ر ادبا: ظرف و حسن تناوله و ــ فلان ص ادبا عمل مادبة و ــ فلانا دعاه الى طعامه (اقرب) زيرک شد و فراگرفتنش نيکو گشت . فلانی سوری درست کرد . فلانی را بمطعامش دعوت کرد .

(اَدَبَهُ) علّمهُالادب و ــ عاقبـــه على اسائته لدعائه اياه الى حقيقـة الادب (اقرب) به او ادب آموخت اورا عذاب نمود براى خواندنش بسوى حقيقت ادب .

" و تلقّطوا من كل شوب ممن ينبغى ان يفقه ويودب " ط ۲۳۶ ط۳۳-۱

(اهل شام) برچيده شده‌اند از هرآميخته‌اى از کسانی که سزاوار است فهمانده شونـــد ادب داده شوند .

(الاَدَب) الظرف و حسن التناول (اقرب) زيرکی و نيکو فراگرفتن "کفاک ادبا لنفسک اجتناب ما تکرهه من غيرک" ح ۴۱۲ ح ۳۳۳-۴ بس است ترا ادب کردن براى نفس خود دورى کردن (از) آنچــه ناخوش ميشمرى توآنرا از غير خودت

(الاُدّاب)جمع‌ادب "الاداب حلل مجدّدة" ح ۴ ح ۷۷ ۳-۵ ادبها زيور هائى است تجديد شده

(التَاْديب) مصدر من‌اَدَّبَ (اقرب) ادب‌یاددان " ولیکن تاديبه بسيرته قبـــل

تادیبه بلسانه" ج ۷۳ ح ۱ ص ۳۹۱ - ۲ (هرکس که نفس خودرا به مردم پیشوا قرار دهـــد) باید ادب دادن او با رفتارش پیش از ادب دادنش بزبان خود باشد .

(المُؤَدِّب) اسم فاعل من أدَّبَ .

ادب آموز" و معلم نفسه و مؤدبها احـــق بالاجلال من معلم الناس و مؤدبهم " ج۷۳ ح ۱ ص ۳۹۱ - ۳ علم یاد دهنده وآداب دهندهٔ نفس خود سزاوارتراست به تعظیم از علــم آموزنده و ادب دهندهٔ مردم

(المَأدُبَة) طعام صنع لدعوة او عرس (اقرب) طعامی است درست کرد میشود برای مهمانی و یا عروسی .

" خلقت دارا و جعلت فیها مادبة مشربا و قصورا و انهارا و ذروعا و ثمارا " ط ۱۰۷ ط ۸ - ۱۳

خانه ای آفریدی ودرآن وسائـــل پذیرائی قرار دادی نوشیدنی ، خوردنـــی جفتها خدمتکاران قصرها نهرها ،کشتگاهها و میوهها (مراد بهشت است)

(الادب والروایات)

قال الصادق (ع) من اخلاق الجاهل الاجابة قبل ان یسمع والمعارضة قبل ان یفهم والحکم بمالایعلم

خصّ عن ابی بصیر عن احدهمافی قول الله عزوجل (فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِيـــنَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ) قال هـــم المسلمون لال محمد (ع) اذا سمعوا الحدیث اذوه کما سمعوه لایزیدون ولاینقصون .

کان النبی (ص) احکم الناس واحلم الناس و اشجعهم و اعدلهم

قال امیرالمومنین (ع) ما هلک امرؤ عرف قدره سفینة البحار ادب

أَدَم

أدَمَ بینهم ض ادما و آدم ایداما الــف و وفق و ـ الخبز خلطه بالادام:الفت و توافق ایجاد کرد ، نانرا بهخورش آمیخت .

(ادمت) الظباء ل ادما اشــرب لونها بیاضا (اقرب) رنگ آهو را به سفیدی آمیخت .

(آدَم) بالمد ابوالبشر" ثم جمع سبحانه من حزن الارض و سهلها و عذبهـــا و سبخها تربة سنها بالماء حتی خلصت " ط ۱ ط ۵ - ۲۴ سپس پروردگــار عالم از غلیظ سفت ، نرم ، پاکیزه وشورزمین خاکی گرد آورد آنرا با آب مخلوط کرد تـــا خالص گردید .

(الإدام)کل موافق و ملایم (اقرب) هر ملایم و موافق (بدین مناسبت به خورش اطلاق شده" و کان ادامه الجوع " ط ۱۵۸ ط ۹ - ۳۰ ـ بود خورش (ــــان)او گرسنگی

(الأدیم) الجلد المدبوغ و ـ وجـه السماء (اقرب) پوست دباغی شده . صفحه

آسمان " كاني بک يا كوفة تمدين مد الاديم العكاظي " ط۲۴۷ط۲۱۷ - ۱ گویا من ترا مشاهده می‌کنم (در آینده) ای کوفه کشیده میشوی (از جهت حوادث سخت) مانند کشیده شدن پوست دباغی شده عكاظی (بازاری‌بودکه در آن پوست فروخته‌میشده)
(المأدوم) الطعام الاديم (اقرب) طعام باخورش" و تقنع بالملح مأدوما " ر ۴۵ ر۴۳ - ۴۲ (نفس خودرا چنسان رياضت خواهم داد) كه قناعت كند به نمک از جهت خورش طعام بودن

(الادم والروايات)

العلوى ثم جمع سبحانه من حزن الارض و سهلها و عذبها و سبخها تم سنها بالماء حتى خلصت ولاطها بالبلة حتى لزبت فجبل منها صورة ذات احناء و وصول و اعضاء و فصول اجمدها حتى استمسكت و اصلدها حتى صلصلت لوقت معدود و اجل معلوم ثم نفخ فيها من روحه فمثلت انسانا ذا اذهان يجيلها و فكر يتصرف فيها و جوارح يختدمها و ادوات يقلبها و معرفة يفرق بها بين الحق والباطل والاذواق والمشام والالوان والاجناس معجونا بطينة الالوان المختلفة والاشباه المؤتلفة والاضداد المتعاديه والاخلاط المتباينة من الحر والبرد والبلة والجمود والمساءة و السرور.

انه لما اهبط الله آدم من الجنة اهبط معه عشرون و مائة قضيب وعزارة فيها بذر كل شي

ص اتى آدم هذا البيت الف آتية على قدميه منها سبعماة حجة وثلثماة عمرة.

يه قال الباقر (ع) ان الله تبارك و تعالى انزل على آدم حوراء من الجنة فزوجها احد ابنيه و تزوج الاخرابنة الجان فما كان في الناس من جمال كثير او من خلق فهو من الحوراء و ما كان من سوء خلق فهو من ابنة الجان.

توفى آدم يوم الجمعة لست خلون من نيسان في الساعة التي كان فيها خلقه و كان عمره تسعماة و ثلثين سنة ويقال مات عن اربعين الف من ولده و ولد ولده واختلفوا في قبره فمنهم من قال انه في المسجد الخيف و من قال انه في غار جبل ابى قبيس حتى نقل نوح تابوت آدم فدفنه بالغرى

لى عن ابيجعفر (ع) قال اوصى الله تبارك وتعالى الى آدم يا آدم اني اجمع لک الخير كله في اربع كلمات واحدة منهن لى و واحدة لک و واحدة فيما بيني و بينک و واحدة فيما بينک و بين الناس فاما التي لي فتعبدني ولاتشرك بي شيئا و اما التي لک فاجازيک بعملک احوج ما تكون اليه و اما التي بيني و بينک فعليک الدعاء و على الاجابة و اما التي فيما بينک و بين الناس فترضى للناس ما ترضى لنفسک سفينة البحار

آدم

پروردگار عالم نقش و مجسمهٔ آدم را آفرید چهل سال درهمان حال بی‌روح باقی بود و شیطان براو عبور میکرد و می‌گفت برای امر بزرگی آفریده شده است .

حواء

حواء مادر تمامی بشر همانطوریکه در روایات ائمه‌ی اطهار (ع) وارد شده از باقی خمیرهٔ آدم آفریده شد

آغاز ازدواج اولاد آدم

صدوق (ره) در فقیه از زرارة ازامام صادق (ع) روایت کرده که برای آدم شیث زائیده شد و نام او هبة الله و او در روی زمین اول وصی الله (ولی الله) است از آدمیان و پس از او یافث زائیده شد هنگامیکه اینها بحد بلوغ رسیدند پروردگار عالم اراده کرد بقراری که می بینید تناسل آغاز گردد و همانطور که قلم جاری شده از حرام کردن آنچه خدا حرام کرده از ازدواج خواهر و برادر در روز پنج‌شنبه پس از عصر حوریه‌ای از بهشت که نام او نزله بود نازل کرد پروردگار عالم دستور داد اورا به شیث تزویج کند پس او را بسوی تزویج کرد ، سپس فردای آنروز بعداز عصر حوریه‌ی دیگری بنام منزله نازل کرد دستور داد اورا به یافث تزویج نماید ، پس اورا بوی تزویج نمود برای شیث پسری و برای یافث دختری زائیده شد هنگامیکه این دو به حد بلوغ رسیدند پروردگارعالم دستور داد دختر یافث را به پسر شیث تزویج نماید و او هم چنین کرد پس پیامبران از نسل این دو به وجود آمدند و بخدا پناه میبرم که این (تناسل) آنطور باشد که از امر ازدواج خواهر و برادر میگویند ،

و فی العیون عن عبدالسلام الهروی قال قلت للرضا (ع) یابن رسول الله اخبرنی عن الشجرة التی اکل منها آدم وحوا ماکانت فقد اختلف الناس فیها فمنهم من یروی انها الحنطة و منهم من یروی انها شجرة الحسد ، فقال کل ذلک حق ، قلت فمامعنی هذه الوجوه علی اختلافها ؟ فقال یابن الصلت ان شجرة الجنة تحمل انواعا ، وکانت شجرة الحنطة و فیها عنب و لیست کشجرة الدنیا و ان آدم لما اکرمه الله تعالی باسجاد ملائکته له ، و بادخاله الجنة ، قال هل خلق الله بشرا افضل منی فعلم الله عزوجل ما وقع فی نفسه فناداه ارفع راسک یا آدم و انظر الی ساق العرش ، فنظر الی ساق العرش فوجد علیه مکتوبا لااله الاالله محمد رسول الله (ص) علی ابن ابیطالب امیرالمؤمنین و زوجته فاطمة سیدة نساء العالمین والحسن والحسین سیدا شباب اهل الجنة ، فقال آدم یارب من هؤلاء ؟ فقال عزوجل یا آدم هؤلاء ذریتک و هم خیر منک و من جمیع خلقی ولولاهم ماخلقتک ولاالجنة ولاالنار ولاالسماء ولاالارض فایاک ان تنظر

اليهم بعين الحسد فاخرجک من جوادي فنظر اليهم بعين الحسد و تمنى منزلتهم فتسلط عليه الشيطان ،حتى اكل من الشجرة التي نهي عنها و تسلط على حواء فنظرت الى فاطمة بعين الحسد حتى اكلت من الشجرة كما اكل آدم فاخرجهما الله من جنته واهبطهما من جواره الى الارض

و اما ساعات مكثه في الجنة وانها ستة او سبعة. .

و في الكافي عن احدهما (ع) في قوله تعالى فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ قال لااله الا انت سبحانك اللهم و بحمدک عملت سوءً و ظلمت نفسي فاغفرلي و انت خير الغافرين ، لااله الا انت سبحانك اللهم و بحمدک عملت سوءً و ظلمت نفسي فارحمني و انت خيرالغافرين . لااله الا انت سبحانك اللهم و بحمدک عملت سوءً و ظلمت نفسي فارحمني و انت خيرالراحمين لااله الا انت سبحانك اللهم و بحمدک عملت سوءً وظلمت نفسي فاغفر لي و تب علي انك انت التواب الرحيم . الميزان ج۱ ص ۱۴۲-۱۴۸

الاَدَاةُ الآلة (اقرب) وسيلة" والسميع لابأداة" ط ۱۵۰ ط ۹ ۵ - ۳ - (خداوند) شنوا است نه (بتوسط) آلت (آلت شنوائى بشر دو گوش و دو صماخ و قوه ايست كه در زير آنهاست شنيدن پروردگار عالم مانند علم ، قدرت و ساير صفات ذاتيش بوسيله آلت نيست بلكه اين صفت عين ذات اوست)

(الاَدَوَاتُ) جمع اَدَاة (اقرب) :" و ادوات يقلبها" ط ۱ ط ۵ - ۶ - ۲۶ - (آدم را آفريد) در حاليكه صاحب وسيله ها بود كه آنهارا ميگردانيد .

(الاِداوَة) بالكسر اناء صغير من جلد (اقرب) ظرف كوچكى است از پوست (عبده) آنرا مطهره معنى كرده .

" فلم يبق منها الا سملة كسملة الاداوة" ط ۵۲ ط ۹۶ - ۳ - باقى نماندازآن (دنيا) مگر مقدار كمى ازباقيمانده ظرف آب (يعنى همانطوريكه آدم تشنه باكمى آب ازته مانده ظرف سيراب نمى شودهمچنين غرائز حريصان دنياهم در باقى عمر هرچند طولانى هم باشد سير نمى باشد .

اَدَاهُ ض يَأديه اَدْيا و (اداه) تادية اوصله وقضاه (اقرب): به او رسانيد و آنرا ادا كرد وداد

" الفرائض الفرائض ، ادّوها الى الله تؤدّكم الى الجنّة" ط ۱۶۵ ط ۱۱۹ - ۲ فريضه ها فريضه ها آنهارا بخدا برسانيد تاشما را به بهشت برساند

(اِستَأدَى) عليه و - فلانا مالا صادره و اخذه منه (اقرب) مالى را از فلانى مطالبه و مصادره و دريافت كرد " ليستادوهم

میثاق فطرته" ط ۱ ط ۵ – ۳۸
(پیامبرانرا فرستاد) تا طلب ادا نمایند از
ایشان (بندگان خود) پیمان فطرت و غریزه
خودرا (همه را بر غریزه و فطرت خداشناسی
و عمل به دین آفرید الا اینکه شیطان غرائز
اصلی را باوسوسه‌های خود بطرف باطل میل
میدهد .

(الأداء) بالفتح الایصال والقضاء
(اقرب) رسانیدن و ادانمودن (الأداء)دفع
الحق دفعة و توفیته (مفردات) تمام دادن
حق دریک دفعه " ولا عبادة کاداء الفرائض"
ح۱۱۲ ع ۸۲ ع ۳ – ۳ عبادتی نیست مانندبجا
آوردن واجبات .

أَذِنَ بالشیء ل إِذناً و أَذَناً : علم به و – له
فی الشیء اباحه له و – الیه اذنا : استمع
(اقرب) بهچیز دانا شد . چیز را بروی‌مباح
نمود . گوش داد " اما لو اذن لهم فی الکلام
لاخبروکم انّ خیرالزاد التّقوی" ح ۱۳۰ ح
۳۸ – ۴ آگاه باشید اگر اجازه داده شود
برای آنان (مردگان) در سخن گفتن بشما
خبر میدهند که بهترین توشه پرهیزگاری
است

(آذنه) الامر و – به ایذانا اعلمه
به و – المؤذّن: أذّنَ (اقرب) اورا به وی خبر
داد . مؤذن اذان داد .

" وقد اوذنتم منها بالارتحال" ط
۱۸۱ ط ۵ ۱ – ۲۰ – بتحقیق خبر داده
شدید از آن (دنیا) بکوچ کردن

(الإِذن) بالکسرالاجازة و – الارادة
و – العلم (اقرب) اجازه . اراده . علم
" ام الروح اجابته باذن ربها " ط
۱۱۰ ط ۲۰ – ۲ – یا روح اجابت‌میکند
او (ملک الموت) را باجازه پروردگارش

(الأُذُن) بضمتین و یخفف آلة
السماع (اقرب) گوش " و یسمع باذن غیر
سمیعة" ط ۱۰۷ ط ۸ – ۱۶ – می شنود
با گوشی غیر شنوا (کسیکه موعظه را میشنود
و عمل نمی‌کند در واقع بگوش دل نمی شنود

(الآذان) جمع اُذُن
" و احضروا آذان قلوبکم تفهموا ط
۱۸۵ ط ۹۰ – ۷ – حاضر نمائید
گوشهای دلهایتان تا بفهمید (از روی دقت
و حقیقت گوش دهید)

(الاذن والروایات)

المقنعة روی عن الصادق (ع) انهم
قالوا قال رسول الله (ص) یغفر للمؤذّن مدّصوته
و بصره و یصدّقه کلّ رطب و یابس و له من کلّ
من یصلّی باذانه حسنة.

فی الصادقی (ع) اذا قال احدکم
لااله الاالله محمد رسول الله (ص) فلیقل
علیّ امیرالمؤمنین فیدل ذلک الروایة علی
استحباب ذلک عموما والاذان من تلک المواضع
ولوقال المؤذّن اوالمقیم لابقصد الجزئیّة بل

بقصد البركة لم يكن آثما فان القوم جوّزوا الكلام في اثنائهما مطلقا و هذا من اشرف الادعية والاذكار.

عن الدعائم عن ابيجعفر (ع) قال كان الاذان بحي على خيرالعمل على عهد رسول‌الله (ص) و به امروا ايام ابي بكر و صدرا من ايام عمر ثم امر عمر بقطعه وحذفه من الاذان والاقامة فقيل له في ذلك فقال اذا سمع عوام الناس ان الصلوة خير العمل تهاونوا بالجهاد و تخلفوا عنه.

عن ابيعمير انه سال اباالحسن (ع) عن حي على خيرالعمل لم تركت من الاذان فقال تريد العلة الظاهرة اوالباطنة؟ قلت اريدهما جميعا فقال اما العلة الظاهرة فئلا يدع الناس الجهاد اتكالا على الصلوة و اما الباطنة فان خير العمل الولاية فاراد من امر بترك حي على خيرالعمل من الاذان ان لايقع حق عليها و دعاء اليها.

المقنعة روى عن الصادقين عليهما السلام انهم قالوا من اذن و اقام صلى خلفه صفّان من الملائكة و من اقام بغير اذان صلى خلفه صفّ من الملائكة.

الدعوات شكى هشام بن ابراهيم الى الرضا(ع) سقمه و انه لايولد له فامر ان يرفع صوته بالاذان في منزله قال ففعلت ذلك فاذهب الله عني سقمي و كثر ولدي.

و روى عن الصادق (ع) قال لمن لم ينقلع عنه الحمى حل ازرار قميصك و ادخل راسك في قميصك و اذن و اقم و اقرء سورة الحمد سبع مرات ففعل فكانما نشط من عقال.

و روى عن الائمة (ع) انه يكتب الاذان والاقامة للرفع وجع الراس و يعلق عليه.

عن الصادق (ع) في قوله قدقامت الصلوة انما يعني به قيام القائم (ع)

ثو عن الرضا (ع) والصادق (ع) من قال حين يسمع اذان الصبح و اذان المغرب اللهم اني اسئلك باقبال نهارك وادبار ليلك و اصوات دعائك و تسبيح ملائكتك ان تتوب علي انك انت التواب الرحيم ثم مات من يومه اوليلته كان تائبا.

الدعوات شكى رجل الى ابي عبدالله (ع) الفقر فقال اذّن كلما سمعت الاذان كما يؤذن المؤذن.

عن الصادق (ع) ان سمعت الاذان و انت على الخلاء فقل مثل ما يقول المؤذن ولاتدع ذكرالله عزوجل في تلك الحال لان ذكرالله حسن على كل حال.

عن اميرالمؤمنين (ع) قال اجابة المؤذن يزيد في الرزق.

ان عليا هوالاذان يوم الحج الاكبر و انه هو المؤذن بين الجنّة والنار.

و في قوله تعالى ﴿ وَ تَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴾ و ردت الروايات الكثيرة انها اذن اميرالمؤمنين علي (ع) و ما سمع شيئا الا وقد

حفظه و وعاه.

ير عن ابيعبدالله (ع) في قول الله تعالى وَ تَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ قال وعت اذن امير المؤمنين (ع) ماكان و مايكون.

و روى انه شكى الى الصادق (ع) رجل ثقلا في اذنيه فامره بتسبيح فاطمة (ع) فما فعل ذلك الا يسيرا حتى ذهب عنه.

النبوى (ص) من طنت اذنه فليصل على وليقل من ذكرني بخير ذكره الله.

عن الصادق (ع) قال ما من مؤمن الا و لقلبه اذنان في جوفه اذن ينفث فيها الوسواس الخناس و اذن ينفث فيها الملك فيؤيد الله المؤمن بالملك سفينة البحار اذن

قال الصادق (ع) انما شيعتنا اصحاب الاربعة الاعين عين في الراس و عين في القلب الا والخلايق كلهم كذلك الا وان الله فتح ابصاركم و اعمى ابصارهم سفينة البحار ج ۱ ص ۷۳۳

أَذِىَ

ل يأذى اذى اوصل اليه المكروه (اقرب) چيز ناخوشى به او رسيد

(الأذى) ما يصل الى الحيوان من الضرر (مفردات) آنچه ميرسد به حيوان از آزار " حتى اذا راى الله عزّ و جلّ الصبر منهم على الاذى في محبته والاحتمال للمكروه من خوفه جعل لهم من مضايق البلاء فرجا " ط ۱۹۰ ط ۲-۳۴۳

تا چون ديد حق تعالى كوشش شكيبائى را از آنان بر آزار كشيدن در دوستى او و متحمل شدن مكروه را از ترس او قرارداد براى آنان از تنگيهاى بلاگشايشى

(الاذى والروايات)

اذيّة كفار قريش لرسول الله (ص) و استهزائهم به

جدّت قريش في اذى رسول الله (ص) و كان اشدّ الناس عليه عمّه ابولهب.

أدمى ابولهب كعبه بالحجارة و صدّ الناس عن متابعته بالطّعن عليه.

و انّه صلى الله عليه وآله كان يطوف فشتمه عقبة بن ابى معيط و القى عمامته في عنقه وجرّه من المسجد.

كان النبى (ص) اذا خرج من بيته تبعه احداث المشركين يرمونه بالحجارة حتى ادموا كعبه و عرقوبيه فكان على (ع) يحمل عليهم فينهزمون فنزل كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنفِرَةٌ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ

عن الصادقين (ع) انّ رسول الله (ص) قد كان لقى من قومه بلاءً شديدا حتّى اتوه ذات يوم و هو ساجد حتّى طرحوا عليه رحم شاة.

روى ان عتبة بن ابى وقاص شجه يوم احد و ان مغيرة بن العاص رمى بحجر فاصاب يد رسول الله (ص) فسقط السيف من يده ثم رماه بحجر فاصاب جبهته.

و فی احد حمل الاعداء علی رسول الله (ص) حملة رجل واحد ضربا بالسیوف وطعنابالرماح ورمیا بالنبل ورضخابالحجارة.

لمانزل قوله‌تعالی (فَاصْدَعْ بِمَاتُؤْمَرُ) قام رسول‌الله (ص) علی الصفاونادی‌فی‌ایام الموسم یا ایهاالناس انی رسول الله ثلثا فرمقه الناس بابصارهم و رماه ابو جهل قبّحه الله بحجر فشجّ بین عینیه و تبعه المشرکون بالحجارة... و فیه مجیء الملائکةلنصرته.

فلمّا رجع رسول‌الله (ص) من الطائف قعدوا علی طریقه صفیّن فلمّا مرّ (ص) بین صفیهم کان‌لایرفع رجلیه‌ولا یضعهما‌الارضخوهما بالحجارة وقد کانوا اعدّوها حتّی ادموارجلیه فخلص منهم ورجلاه تسیلان دما.

لمّا توفی ابوطالب (ع) لم یجد النبی (ص) ناصرا و نثروا علی راسه التراب قال (ص) مانال منّی قریش حتّی‌مات‌ابوطالب و کان یستتر بالحجر الّذی عند باب البیت من یسار من یدخل و هو ذراع و شبر فی‌ذراع اذاجائه من دار ابی‌لهب و دار عدی بن حمران.

لمّا توفی ابوطالب و خدیجة لزم رسول‌الله (ص) بیته و اقلّ‌الخروج و نالت‌منه قریش مالم تکن تنال فبلغ اباالهب فقام لحمایته و نصرته فصرفه ابوجهل و عقبة بن ابی معیط عن نصرته.

لمّا مات ابوطالب نالت قریش من رسول الله (ص) بغیتها و اصابته بعظیم من الاذی حتی ترکته لقا.

لمّا توجه رسول الله (ص) الی الغار و تبعه ابوبکر فحسبه‌من المشرکین فاسرع فی المشي فقطع قبا نعله‌ففلق ابهامه‌حجروکثردمها.

روی ان من اذی علیا علیه السلم او حسده او عانده فهو کافر.

کما عن الصادق (ع) قال ما افلت المؤمن واحدة من ثلث ولربما اجتمعت‌الثلاثة علیه امّا بعض من یکون معه فی الدار یغلق علیه بابه یؤذیه او جاریؤذیه او من فی طریقه الی حوائجه یؤذیه ولو انّ مؤمنا علی قلّةجبل لبعث الله عزوجل الیه شیطانا یؤذیه و یجعل الله له من ایمانه انسالایستوحش معه الی‌احد یاتی مثل هذا فی بلا.

دعوات الراوندی روی عن النبی (ص) انه قال ان علی کل مسلم فی کل یوم صدقة قیل من‌یطیق ذلک؟ قال اماطتک‌الاذی عن‌الطریق‌صدقة وارشادک الرجل الی‌الطریق صدقة...

عنه (ص) قال من اماط عن طریق المسلمین مایؤذیهم کتب الله له اجر قرائة اربعمأة آیة‌کل حرف منها بعشر حسنات.

نوادر الراوندی قال رسول الله‌صلی الله علیه وآله لابی‌ذرالغفاری کفّ اذاک عن الناس فانّه صدقة تصدّق بها علی نفسک

سفینة البحار اذی.

أَرِبَ بالشيء ل أَرَباً : درب به و صار فيـــه ماهرا بصيرا و ـ اليه احتاج (اقرب) درچيز مجرب و بينا شد به سوى او نيازمندشد .

(الإِرْب) الدهاء والحيلة العضـــو والحاجة (اقرب) زيركى ، چارەجوئى ، عضو احتياج .

(الإِرْبة) الغرض و الطلبة (عبده) غرض و طلب كردن .

" والله ما كانت لي في الخلافـــة رغبة ولا في الولاية اربة " ط ۲۳ ط ۸۷ - ۳ .بخدا سوگند نبود مرا در خلافـــت رغبت و در حكومت هيچ حاجتى و غرضى .

(الأَرَب) مصدر الحاجة " كادحـــا سعيا لدنياه في لذات طربه و بدوات اربه " ط ۸۱ ط ۴ - ۲ - ۴ - (كوشش كنندەبود براى دنياى خود درلذّتهاى شادى خـــود و حاجتهاى خطور كننده دل خود .

أَرَّ يَؤُرُّ ياتى انثاه بملاقحة اى مسافدة يفـــرز فيها مادة تناسلية من عضو التناسـل يدفعهـا في رحم قابل (عبده) مى‌آيد بطرف ماده‌ خود براى آبستن كردن نهوض مى كند درآن ماده‌ تناسل خودرا از آلت تناسل آزاد دردهم ماده انثى‌يكند ويؤر بملاقحة ار الفحول المغتلمة في الضراب " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۱۰ مجامعت مى‌كند مانند مجامعتهاى نرهاى پرشهوت .

أَرَزَ ض ل ن ارزا انقبض (اقرب) منقبـض شده و نفس درهم كشيد

" وارز المؤمنون و نطق الضالـــون المكذبون " ط ۱۵۲ ط ۹ - ۶ - ۲ - مؤمنها ساكت شدند گمراهان و تكذيب كنندگان سخن گفتند .

(الارز والروايات)

عن زرارة قال رايت داية ابى الحسن موسى (ع) تلقمه الارز و تضربه عليه فغمنى مارايت فلما دخلت على ابيعبدالله (ع) قال لى احسبك غمك الذى رايت من داية ابـى الحسن موسى (ع) فقلت له نعم جعلت فداك فقال لى نعم الطعام الارز يوسع الامعاء ويقطع البواسير و انا لنغبط اهل العراق باكلهم الارز والبسر فانهما يوسعان الامعاء و يقطعـــان البواسير

قال رسول الله (ص) سيد طعـــام الدنيا والاخرة اللحم ثم الارز

س عن الصادق (ع) قال نعـــم الطعام الارز و انا لنذّخره لمرضانا .

عن يونس بن يعقوب قال قال ابو عبدالله (ع) مايانينا من ناحيتكم شىء احب الى من الارز والبنفسج انى اشتكيت وجعى ذاك الشديد فالهمت اكل الارز فامرت به فغسل فجفف ثم قلى وطحن فجعل لى منه سفـوف بزيت و طبخ اتحساه فذهب الله بذلـــك الوجع .

و هو معتدل و قيل حادلعذوبةطعمه
و تاثيره فانه يحمى ابدان المحرورين و هـو
سريع الهضم يسمن البدن ويحسن البشـرة و
يغذو غذاء صالحا و يغسل الامعاء مع اللبـن
سفينة البحار ارز

اَلْاَرْضُ: كرة مظلمة مركبة من الجواهرالفردة
(اقرب) زمين كرهٔ تاريكى استازجوهرهاى
مفرده تركيب يافته.

"اللهم بلى لاتخلواالارض من قائم
لله بحجّة اما ظاهرا مشهورا او خائفـــا
مغمورا" ط۱۴۷ ط ۷۹ - ۷ - پروردگارا
بلى (بمنزلهٔ كلمهٔ استثناء است) تهـى
نمى ماند زمين از كسيكه بحجّت و دليل دين
خدارا برپا دارد (آنكس) يا آشكار و مشهور
است (مانند يازده امام عليهم السلام) يا
(براثر فساد و تبهكارى) ترسان و پنهـان
است (مانند امام دوازدهم عجّل اللــه
تعالى فرجه)

(الاَرَضُونَ) جمع ارض (الم يكونوا
اربابا فى اقطار الارضين) ط ۱۹۰ ط ۲-۱۴۷
آيا نبودند مالكان در اطـراف
زمينها.

(الارض والروايات)

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰاتٍ وَ مِنَ
الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا اَنَّ
اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الطلاق ۱۲

الرضوى (ع) بسط كفه اليسرى ثـم
وضع اليمنى عليها فقال هذه ارض الدنيـا
والسماء الدنيا عليها فوقها قبّة والارض الثانية
فوق السماء الدنيا والسماء الثانية فوقها قبّة
الى ان قال والارض السابعة فوق السمـاء
السادسة والسماء السابعة فوقها قبّة و عـرش
الرحمن تعالى فوق السماء السابعة و هـوقول
الله تعالى اَللّٰهُ الَّذِى...

نوادرالراوندى قال رسول الله (ص)
تمسحوا بالارض فانّها امّكم و هى بكم برّة.

قال النبى (ص) لابى ذر يا اباذر مامن
صباح و لا رواح الا وبقاع الارض تنادى بعضها
بعضا ياجارتى هل مرّبك ذاكر للّه تعالى او
عبد وضع جبهته عليك ساجدا لله فمن قائلة
نعم ومن قائلة لافاذا قالت نعم اهتزت وشرحت
ترى ان لها الفضل على جارتها سفينةالبحار
ارض

(حجم زمين)

حجم آن هزار و هشتاد وسه ميليارديا
هزاروهشتاد وسه ميليارد و سيصد و بيسـت
ميليون كيلومتر مكعب ميباشد اگر شخصى هر
روز ده ساعت كار كند شمردن يك ميليارد ،
پنجاه سال وقت لازم دارد.

جمعيت روى زمين در حدود سـه
ميليارد نفر است جرم جو زمين پنج ميليـون
ميليارد تن گفته اند.

و زمين در هر آن بزرگ ميشودبراى

اینکه در هر ثانیه چهار میلیون تن ازخورشید کاسته و جدا میشود و مقدار زیادی از آن جزء زمین میگردد و تا روز قیامت پیوسته زمین بزرگ و آفتاب کوچک خواهد شد و در آن روز وسعت زمین را جز خدا کسی نمی داند قاموس قرآن ج ۱ ص ۶۷

(آغاز آفرینش زمین)

بقراری که از سخنان امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبهٔ اول نهج البلاغه فصل ۳۹ معلوم میگردد که پروردگار عالم اول فضا و جوّ را آفرید سپس آب را آفرید و باد را بر آن مسلط ساخت و آنرا مانند اضطراب و حرکت آب درمشک بشدت حرکت داد از کفهای کثیف آن زمین و سایر اجسام کثیفه را آفرید و از کفهای شفاف و صاف آن آسمانها و سایر اجسام نورانی را آفرید چنانچه گروهی از فلاسفه که یکی از آنها تالس اسکندری است بر این عقیده هستند که میگویند (ان الماء ای الجوهر السائل اصل کل الاجسام کثیفها من متکاثفه و لطیفها من شفائفه (عبده) ج ۱ ص ۱۷ و در آیه ۳۱ از سورهٔ انبیاء به این مطلب اشاره است أَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ.

ابیجعفر (ع) به محمدبن عطیه فرمود آنچیزی که تمامی چیزها را از آن آفرید همان آب است هرچیز را به آب نسبت داد و آب را بچیزی نسبت نداد و باد را از آب آفرید سپس باد را به آب مسلط کرد پس باد متن و جوهرهٔ آبرا پاره کرد تا از آب کفی به آن مقدار که میخواست جاری شد پس از این کف زمین سفید و پاکیزه‌ای آفرید که در آن سوراخ شکاف بالا و پائین و درخت نبود.

سپس آنرا پیچید و روی آب گذاشت سپس پروردگار عالم از آب آتش را آفرید پس آتش متن و جوهره آب را پاره کرد تا از آب دودی آنقدر که خداوند اراده کرده بود برخواست پس از این دخان آسمانی صاف و پاکیزه آفرید که در آن شکاف و سوراخ نبود اینست سخن خداوند عالم (وَالسَّمَاءَ بَنَاهَا)

(شاید مراد از شکافتن آب همان ذرّات اتمی باشد)

(اول زمین آفریده شد)

بطوریکه از روایت و مطالب گذشته روشن گردید که اول متن و خمیره‌ی زمین که مانند علقه و خون بسته شد که هیچ چیز در آن معلوم نبود آفریده گشت پس از آن خمیره و متن آسمانها که آنها هم مثل خمیره‌ی زمین چیزی آفریده گشت اینها آفرینش دورهٔ اول زمین و آسمان بود و آفرینش دورهٔ دوم آسمان و زمین عبارت است از صورت گری و تفکیک که خورشید در کجا قرار گیرد ماه درکجا باشد ... آسمان اول چه جور باشد ... ودر زمین کوهها درکجا قرار گیرد و چه نحو باشند،

چشمه‌ها چطور، چمنها چطور . . .

خلاصه هریک از اعضاء و جوارح زمین وآسمان مانند بدن انسان در جای خویش برای یک فائده و نتیجه‌ی مهمی در جای خود قرار گیرند .

جهان چون چشم و خد و خال و ابروست * که هرچیزی بجای خویش نیکوست .

امیرالمؤمنین (ع) میفرماید: اتزعم انک جرم صغیر و فیک انطوی العالم الاکبر .

و در آفرینش دوره‌ٔ دوم زمین و آسمان دیگر نقصی درآنها نماند و تمام گردید و در قرآن مجید دوره‌ٔ دوم آسمان را (قضا) و آفرینش دوره‌ٔ دوم زمین را (دحو) میگوید و در این دوره آفرینش آسمان پیش از زمین بوده است چنانچه در سوره‌ٔ فصلت ۹ میفرماید قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ . . . ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا .

در سوره‌ٔ نازعات ۲۷ میفرماید: أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ

(خرابی زمین)

چونکه مایه و خمیره‌ی اصلی بشر از زمین است و بهشت را در زمین کسب می‌کند و درآن میمیرد و از آن برانگیخته می گردد و درآن از حالات گذشتگان پند میگیرد و زمین مهبط وحی الهی است .

ممکن است آنرا از چندین جهت مورد بحث و مطالعه قرار داد و در قرآن نیز چهارصدوشصت‌ویک‌بار این مطلب ذکر شده که زمین مانند سایر موجودات عمر وزندگانی دارد و هنگامی‌که عمر او پایان یافت مانند مردن و پوسیده شدن اعضاء انسان تمامی کوهها و سایر قسمتهای آن در اثر حرکت سخت از هم گسیخته میشود و بحالت اولی باز میگردد چنانچه امیرالمؤمنین (ع) در خطبه‌ٔ ۱۰۷ ف ۸۳ میفرماید:

حتی اذا بلغ الکتاب اجله والامر مقادیره والحق آخر الخلق باوله و جاء من امرالله مایریده من تجدید خلقه امار السماء و فطرها و ارجّ الارض و ارجفها و قلع جبالها و نسفها و دک بعضها بعضا من هیبة جلالته و مخوف سطوته و اخرج من فیها فجددهم بعد اخلاقهم . . .

اَرِقَ ل ارقا ذهب نومه باللیل (اقرب) خواب او بشب رفت

(الأرق) بیدار در شب " وان اخا الحرب الارق و من نام لم ینم عنه" ر۶۲ ر ۲۴۷ - ۱۴ صاحب جنگ شب نمی‌خوابد

و هرکس‌بخواهد ازاو نخوابند .

اُرُومَة اصل‌الشجرة (اقرب) ریشهٔ درخت " فاخرجه من افضل المعادن منبتا و اعـز الارومات مغرسا " ط ۹۲ ط ۷۷ - ۴ پس او محمد (ص) را بیرون آورد از بهترین معدنها از جهت نمو واز عزیزترین ریشه‌ها از جهت محل کشت .

اَزَرَ الشیء ض ازرا احاط به وفلانا قواه و ــ النبات التف و اشتد (اقرب) بهچیز احاطه نمود فلانیرا تقویت کرد گیاه بهم پیچید و نیرومند گشت .

(آزره) موازرة واساه (اقرب) او را یاری‌کرد " لقدکان ینبغی له ان یوازرقاتلیه " ط ۱۷۲ ط ۱۲۱ - ۳ (اگر عثمان ستمکار بود) بتحقیق برای او (معاویه) سزاوار بود که به کشندگان او یاری نماید .

(الأَزْر) بالفتح الظهروالقوة (اقرب) پشت و نیرو " و شددت له ازرک " ر ۳۱ ب ۲۴۰ - ۴۰ (تاآنوقت مرگت رسد) که سخت کرده‌ای برای آن پشت و نیروی‌خودرا .

(المآزر) جمع مِئزَر الملحفة و کلّ‌ما سترک (اقرب) پوشش . هرآنچه که تـورا بپوشاند " فشدوا عقدالمازر واطووافضـول الخواصر "ط ۲۲۹ط۲۳۷ - ۲ بندهای پوشش میانهارا محکم ببندید و زیادیهـای ازارهارا برچینید (مراد در کار جهاد کوشش کردن است)

اَزِفَ الترحل ل اَزفا وَاُزُوفا اقترب و ــ الأَزِفَة دنت القیامة وــ الرجل :عجل (اقرب) کوچ کردن نزدیک شد . قیامت نزدیک شـد . مرد شتاب کرد " وکانها قد جائت‌باشراطهاو ازفت بافراطها " ط ۱۸۸ ط ۲۳ - ۱۰ ــ گویا آن (قیامت) با علامتهای خود آمده است و با مقدّمات خود نزدیک‌شده‌است .

(الأُزُوف) مصدر من اَزِفَ و قد مـرّ " مع قرب الزیال وازوف الانتقال " ط ۸۲ط ۸۴ - ۲۷ ــ با وجود نزدیکی رفتن و قرب منتقل شدن بسوی آخرت .

اَزَلَه ض اَزلا حبسه و وقفه و ــ فلان وقـع فی ضیق و شدّة وجدب (اقرب) فلانیـرا حبس نمود و نگهداشت . فلانی در تنگـی و سختی و خشک سالی واقع شد .

" ولم یجبر عظم احد من الامم الا بعد ازل و بلاء " ط ۸۶ ط ۱۱۶ - ۱ نبست استخوان (شکسته) کسی ازامتهـای گذشته‌را مگر پس‌ازسختی و گرفتاری‌وآزمایش .

(الأَزَل) القِدَم و ــ مالا نهایة لـه اوله اواسم لما یضیق القلب عن تقدیربدایته من الازل و هو الضیق (اقرب) قدیم . آنچه که در اولش اورا نهایتی نیست یا نامی است

برآنچه دل از اندازه کردن اول آن تنگ است .
(الأزلي) القديم (اقرب) "ليس لأوّليّته ابتداء ولالازليّته انقضاء" ط ١٦١ ط ع ٣ - ٢ - اوّليّت او (خداوند) را آغازی نیست و نه قدیم بودن اورا نهایتی هست .

الأسد نوع من السّباع (اقرب) نوعی از درندها است شیر " اظأركم على الحق وانتم تنفرون عنه نفور المعزى من وعوعة الاسد" ط ١٢٩ ط ٩٧ - ٢ - شمارا برحق برمیگردانم شما مانند رم کردن بز از آواز مهیب شیر از آن رم میکنید .

(الاسد والرواية)

قال علي بن الحسين (ع) لزرارة ابن اوفي : الناس في زماننا على ستّ طبقات اسد و ذئب و ثعلب و كلب و خنزير و شاة فامّا الاسد فملوك الدنيا يحبّ كل واحد ان يغلب ولايغلب ...

انّ اسدا استقبل اباطالب في طريق الطائف و بصبص له و تمرّغ و قال له انما انت ابواسدالله ناصر نبي الله

و انّ اسدا تكلّم مع اميرالمؤمنين ع و قال لا ناكل نحن معاشر السباع رجلا يحبّك و يحبّ عترتك .

تكلم اسد آخر معه (ع) بعد التسليم عليه و سئل اميرالمؤمنين (ع) عن تسبيحه و اجاب تسبيحي سبحان من البسني المهابة و قذف في قلوب عباده مني المخافة .

خبر السارق الذى قصد على بن الحسين (ع) و اراد قتله و اخذ ما معه فقاسمه ماله فلم يقبل فقال (ع) اين ربك ؟ قال نائم فاذا اسدان مقبلان فاخذ هذا براسه و هذا برجليه .

الاسد الذى كان في طريق الصّادق (ع) من الكوفة الى المدينة فاخذ باذنه و نحّاه عن الطريق ثمّ اقبل على ابراهيم بن ادهم و غيره من مشيعيه و قال اما انّ الناس لواطاعوا الله حق طاعته لحملوا عليها اثقالهم

أسَرَ قتبه ض اسرا: شدّه بالاسار ـ الرجل قبض عليه و اخذه (اقرب) جهاز شتر را با طناب چرمي بست ، مرد را گرفت و دستگير كرد

" واسرتهم فقدوا انفسهم منها " ط ١٩١ ط ع ١ - ٩
(دنيا) آنانرا اسير كرد پس فدا و عوض دادند نفسهاى خودرا از آن (الأسْر) مصدر بسته شدن " شهد على ذلك العقل اذا خرج من اسرالهوى " ر ٣ ر ٣٤٨ - ١١
گواهى داد براين (مذكورات) عقل هنگاميكه بيرون آمد از اسيرى خواهش نفس .

(الاسير) الاخيذ (اقرب) گرفتار
" فانّ هذا الدين قد كان اسيرا في ايدى

الاشرار" ر ۵۳ ر ۹ ۳ ۴ ۲ - ۴۰ - به‌تحقیق
این دین بود گرفتار در دستهای بدکاران .

(الأُسَرَاء والأُسَارَى، والاسْرَى) جمع اسیر
(اقرب) " فهم اسراء ایمان" ط ۸۹ ط ۳
- ۷ - پس آنان (ملائکه‌ها) اسیران
ایمانند.

(الأُسْرَة) الدرع الحصینة و- رهط
الرجل واهل‌بیته لانه یتقوی بهم (اقرب)
زره محکم ، اهل بیت و فامیل مرد زیرا او
بوسیلهٔ آنان نیرومند میشود.
"واسرته خیرالاسر" ط ۹۲ ط ۴۶
- ۲ - خویشان او (پیامبر) بهترین
خویشاوندانند.

(المَأْسُور) الاخیذ (اقرب) گرفتار
" و یکون المفلت اقلّ من الماسور" ط ۱۲۶ ط
۸۶ - ۶ وباشد نجات یابنده کمتر از
دستگیر.

(اَسْرائیل) العبدوایل هوالله فمعنی
اسرائیل هو عبدالله" لکنکم تُهتُم مَتاه بَنی
اسرائیل " ط ۱۴۶ ط ۷۰ - ۱۱ - ولکن
شما حیران شدید مانند حیرانی بنی اسرائیل.

اَسَاس: اصل البناء (اقرب): پایه و ریشهٔ
بناء " ولا انهدام لاساسه" ط ۱۹۶ ط ۱۳ -
۱۷ - (دین را محکم قرار داد) خرابی
نیست پایهٔ آنرا

اَسِفَ علیه‌ل اسفا: حزن اشدّالحزن و- تلهف
وغضب (اقرب) بسختی بروی اندوهگین شد
خشم گرفت و تاسّف خورد.
" فلیکن اسفک علی مافاتک منها و ما
نلت من دنیاک" ر ۲۲ ر ۴۰ ۳۰ - ۳ - باید
اندوه توباشد برآنچه از تو فوت شد از آن
(آخرت) و برآنچه رسیده‌ای ازدنیای‌خود.

(الأَسَف) الحزن‌والغضب معاوقدیقال
لکلّ منهما (مفردات) اندوه و خشم هردو
گاهی به هریک از آنها گفته می‌شود.
" ولیکن اسفک علی مافات منها "
ر ۲۲ ر ۳۰۰ - ۲ - باید باشد اندوه تو
برآنچه فوت شده از تو از (مقاصد) آخرت.

(الأَسِف) اسم فاعل اندوه‌خورنده
" وقدم علی ربّه اسفالاهفا" ح ۳۴۴ ح ۳۴۵
- ۷ آمد بر پروردگار خود اندوه خورنده و
حسرت کشنده

(المُتَأَسِّف) اسم فاعل من تاسف
ای تلهف (اقرب) حسرت کشنده" اومت
متاسّفا" ط ۲۱۵ ط ۱۲۶ - ۳ - یا
بمیر در حالیکه حسرت کشنده و اندوهناک
باشی.

(اسف والروایات)

حکی ان یوسف بن یعقوب علیهما
السلام لایمتلی شبعا من الطعام فی الایام
المجدبة فقیل له تجوع و بیدک خزائن
الارض؟ فقال اخاف ان اشبع و انسی الجیاع.

عن دعوات الراوندی عن ابن عباس قال مکث یوسف فی منزل الملک و زلیخا ثلث سنین ثم احتلم (بلغ الحلم) فراودته فبلغنا والله انّها مکثت تخدمه سبع سنین علی صدر قدمیها و هو مطرق الی الارض لا یرفع طرفه الیها مخافة من ربّه فقالت یوما ارفع طرفک و انظر الیّ ، قال اخشی العمی فی بصری قالت ما احسن عینیک قال هما اوّل ساقط علی خدّی فی قبری قالت ما اطیب ریحک قال لوشممت رائحتی بعد ثلث لهربت منّی قالت لم لاتقرب منی قال ارجوا بذلک القرب من ربی قالت فرشی الحریر فقم واقض حاجتی قال اخشی ان یذهب من الجنّة نصیبی قالت اسلمک الی المعذّبین قال اذا یکفینی ربی .

لما کان فی السجن کان یقوم علی مریض ویلتمس المحتاج ای یطلبه لیعینه و یوسع علی المحبوس .

کما قال ابو یوسف القاضی لابی الحسن الکاظم (ع) بمحضر المهدی العباسی الخلیفة ما تقول فی المحرم ایستظل علی المحمل؟ فقال لا قال فیستظل فی الخباء ؟ فقال له نعم فاعاد علیه القول شبه المستهزئ یضحک فقال یا اباالحسن فما فرق هذا وهذا ؟ فقال یا ابویوسف ان الدین لیس بقیاس کقیاسک انتم تلعبون بالدین انا صنعنا کما صنع رسول الله و قلنا کما قال رسول الله صلی الله علیه وآله کان رسول الله (ص) یرکب راحلته فلایستظل علیها و تؤذیه الشمس فیستر جسده بعضه ببعض و ربما ستر وجهه بیده و اذا نزل استظل بالخباء و فی البیت و فی الجدار سفینة البحار اسف

الاَسَلَة اللسان طرفه جمع اسلات (عبده) کنار زبان " ولم تجف لطول المناجات اسلات السنتهم " ط ۸۹ ط س ۳ - ۶۲ خشک نشده برای طول مناجات اطراف زبان های آنان .

الاُسْوَة بالضم و بکسره القدوة و ما یتعزی به الحزین (اقرب) پیروی کردن ، آنچه تسلی می یابد با آن اندوهناک " فان فیه اسوة لمن تاسی " ط ۱۵۸ ط ۹ - ۲۳ بتحقیق در آن (تبعیت پیامبر) پیروی (نیک) است آن کس را که میخواهد پیروی کند .

اَسِیَ علیه ل اَسیً حزن (اقرب) بر او اندوهناک شد " لکیلا تاسوا علی مافاتکم و لا تفرحوا بما آتیکم " ح ۴۳۹ ح س ۳۳ - ۷ تا بآنچه از شما فوت شده اندوه نخورید و به آنچه بشما داده مسرور نشوید .

" ولکننی آسی ان یلی امر هذه الامة سفهاؤها و فجارها " ر ۶۲ ر ۴۷۲ - ۹ ولکن من غمگین میشوم که والی

شوند این امت را بیخردان و بدکاران ایشان

(آسَاهُ) عالجه و ـ عزّاه و ـ عاونه

(اقرب) اورا معالجه کرد . تسلیت داد . یاری نمود .

" فلا ابن عمک آسیت " ر ۴۱ ر ـ

۴۴۵ ـ ۴ پس نه پسر عموی خودرا یاری کردی .

" ولاتؤسی جراحه " ط ۱۱۲ ط ۲۰ ـ ۱۲ ـ معالجه نمیشود زخمهای آن (دنیا) س

(تَأَسّیٰ): تَعَزّیٰ وتَصَبَّرَ و ـ بماقتدی

(اقرب) تسلی یافت شکیبا شد . به او پیروی کرد .

" فتاس بنبیک الاطهر " ط ۱۵۸ ط ۹ ـ ۲۳ ـ پس پیروی کن به پیامبر پاکیزه خودت .

(الأُسیٰ) جمع اسوة و هو القدوة و ما یتعزی به الحزین (اقرب) پیروی . وآنچه اندوهناک بآن تسلی یابد .

" یذکرهم اسی الماضین من قبله" ر ۲۱۹ ط ۱۲ ـ ع ۳ ـ بیاد آنها (عزیز مردهها) میآورد تسلی یافتن گذشتگان پیش را .

(الأَسیٰ) الحزن (عبده) اندوه

" جرح طول الاسی قلوبهم " ط ۲۲۰ ط ۳۵ ـ ع ۱ ـ . زخم کرده درازی مدت اندوه دلهای آنانرا

(الاسی والروایات)

کانت آسیة بنت مزاحم من بنی اسرائیل استنکحها فرعون و هی من خیار النساء و من بنات الانبیاء و کانت اما للمؤمنین ترحمهم و تتصدق علیهم یدخلون علیها .

قال الطبرسی فی قوله تعالی وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَةَ فِرْعَوْنَ هی آسیة بنت مزاحم قیل انها لما عاینت المعجز من عصا موسی و غلبت السحرة اسلمت فلما ظهر لفرعون ایمانها نهاها فرعون فابت فاوتد یدیها و رجلیها باربعة او تاد والقاها فی الشمس ثم امر ان یلقی علیها صخرة عظیمة فلماقربت اجلها قالت رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ فرفعها الله تعالی الی الجنة فهی فیها تاکل وتشرب .

قیل انها کانت تعذب بالشمس واذا انصرفوا عنها اظلتها الملائکة و جعلت تری بیتها فی الجنة و انها لم تکفر بالوحی طرفة عین .

ل عن الصادق (ع) خصلتان من کانتا فیه والا فاغرب ثم اغرب ثم اغرب قیل وماهما؟ قال الصلوة فی مواقیتها والمحافظة علیها والمواساة

النبوی (ص) یاعلی سیّد الاعمال ثلث خصال: انصافک الناس من نفسک

و مواساتك الاخ في الله عزوجل و ذكرك الله على كل حال.

سن عن الصادق (ع) فاماالمؤمن فما يحتش بخروجها اى خروج روحه و ذلك قول الله سبحانه يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ... ثم قال ذلك لمن كان ورعا مواسيا لاخوانه وصولا لهم و ان كان غير ورع ولاوصول لاخوانه قيل له ما منعك من الورع و المواساة لاخوانك انت ممن انتحل المحبة بلسانه ولم يصدق ذلك بفعل واذا لقي رسول‌الله (ص) و اميرالمؤمنين (ع) لقيهما معرضين مقطبين في وجهه غير شافعين له

تهديد شديد من اميرالمؤمنين عليه السلام لغني لم يواس الفقير والارامل والايتام سفينة البحار اسي

الإصر بالتثليث الثقل والعهد و الذنب (اقرب) سنگيني. پيمان. گناه.

(الآصار) جمع إصر " وليس عليه مثل آصارهم واوزارهم " ر ۵۳ ر ۲۳۹-۳۸
و نيست برآنها مثل گناهان و وبالهاى آنان.

(المؤصرات) المثقلات (عبده) سنگين كننده‌ها " لم تثقلهم موصرات الاثام " ط ۸۹ ط ۳ - ۲ - ۵ - سنگين نكرد آنان را (اثر) سنگين كننده گناهان (آنانرا از انجام امر الهي سست نكرد)

الأصل اسفل الشيء و ـ ما يقابل الفرع و ـ الوالد (اقرب) پائين چيز پايه. آنچه مقابل فرع ميباشد. ريشه. پدر

(الأصول) جمع اصل " و قد مضت اصول نحن فروعها فما بقاء فرع بعد ذهاب اصله" ط ۱۴۳ ط ۷ ۱۳ - ۵ بتحقيق گذشت ريشه‌هائي ما شاخه‌هاى آنانيم پس چقدر ميباشد باقي ماندن شاخه پس از رفتن ريشه آن.

(الآصال) جمع اصيل و هو من له اصل و ـ المحكم الرأى و ـ وقت مابعدالعصر الى المغرب (اقرب) كسيكه اورا اصالتي باشد كسيكه نظر استوار داشته باشد. وقت پس از عصر تا غروب.

" وسجدت له بالغدو والآصال الاشجار الناضرة" ط ۱۲۱ ط ۸ ۹ - ۲
سجده كرد براى او در هنگام صبح و عصر درختان تازه.

(الاصل والروايات)

قال الصادق (ع) انما علينا ان نلقى اليكم الاصول و عليكم ان تفرعوا.

كما قال ابوعبدالله (ع) لمسعدة بن صدقة كل شيء هو لك حلال حتى تعلم انه حرام بعينه فتدعه من قبل نفسك و ذلك مثل الثوب قد اشتريته و هو سرقة او المملوك عندك و لعله حر قد باع نفسه او خدع فبيع

او قهر قبيح او امرّاة تحتك و هي اختك او رضيعتكوالأشياء كلّها على هذا حتى يستبين لك غير ذلك او تقوم بالبيّنة.
كما النبوى (ص) لا ضرر ولاضرار عن النبي (ص) المسلمون عند شروطهم و ما جعل عليكم في الدين من حرج " الي غير ذلكمن الاخبار والايات التي يمكن الاستنباط منها .

يافيخ جمع يافوخ هو من الراس حيث يلتقي عظم مقدمه مع مؤخّره (عبده) محل ملاقات استخوان جلو سر با استخوان پشت سر.
ــ الموضع الّذي يتحرك من راس الطفل (اقرب) جائيكه حركت مي كند از سر طفل " و انتم لهاميم العرب و يا فيخ الشرف " ط ۱۰۵ ط۰ ۱۶ ــ ۲ ــ شما جوانمردان عربيد و سرهاي شرفيد .

الأُفّ وسخ الاذن (اقرب) . چرک گوش
(اُفٍّ) كلمة تكرّه و تضجّر و اُفّاه و عليه اى قذرا والتنوين للتنكير (اقرب) كلمه ناخوش داشتن و ملول شدن ، چيز تنفر آورى اوراباشد . تنوين براى نامعلوم گذاردن است .
" افّ لكم لقد سئمت من عتابكم ارضيتم بالحيوة الدنيا عوضا " ط ۳۴ ط ۵۸ ــ ۱ ــ افّ باد بر شما بتحقيق خسته و ملول شدم از عتاب شما آيا (از جهت عوض) آخرت راضي شديد بدنيا .

الأُفُقُ النّاحية ج الأفاق (اقرب) كنار " و انّ الافاق قد اغامت والمحجة قدتنكرت " ط ۹۰ ط ۱۷۱ ــ ۲ ــ راستى اطراف با ابر تيره شده وراه راست (دين در اثر تغييرات) نامعلوم شده

اَفَكَ ض افكا (افک) ل افكا كذب (افكه) عنه صرفه و قلّب رايه (اقرب) دروغ گفت . راى اورا منقلب كرد . اورا برگردانيد .
" فاين تذهبون و انّى توفكون والاعلام قائمة والأيات واضحة " ط ۸۵ ط ۱۹ ــ ۶ ۱ ــ كجا ميرويد و به كجابرميگرديد درحاليكه نشانه‌ها بر پاست و علامتها روشن است .
(الأفِك) . الكذب (اقرب) دروغ

اَفَلَ القمروالشمسوالنجم ض ن ل افولا غاب (اقرب) ماه ، آفتاب و ستاره پنهان شد .
(الأفول) مصدر "الذي لايحول ولايزول ولايجوز عليه الافول " ط ۱۸۴ ط ۶ ــ ۱۱ (خداوند) آن وجوداست كه برقرار و ثابت است و بروى پنهان شدن جايز نيست . (زوال ، انتقال و نهائي ، از صفتهاى ممكن

است و خداوند عالم واجب لذاته است .
(الآفِل) اسم فاعل زایل شونــده
"ضوء آفل" ط ۸۱ ط ۴ — ۲ — (دنیا)
روشنائی است زایل شونده
(الأُقحُوان) البابونج (عبده)
" و مع فتق سمعه خط کمستدق القلم
في لون الاقحوان " ط ۱۶۳ ط ۱۱ — ۲۱
ـ با شکاف گوش او (طاوس) خطی است مثل
باریکی سر قلم دررنگ گل بابونج .

أَكَّدَهُ بابدال الهمزة من الواو: او ثقـــه
و احکمه (اقرب): آنرا بست و استوار کرد
" ولم یخلیهم بعد ان قبضه ممّـــا
یوکد علیهم حجّة ربوبیّته " ط ۸۹ ط ۳ — ۹
ـ خالی نگذاشت آنها (بندگان خود)
را بعداز آنکه قبض نمود آن (روح آدم) رااز
چیزیکه استوار نماید برآنان دلیل پروردگـــار
خودرا .
(المؤکِّد) اسم فاعل: محکم کننده
" و موکّدوا البلاء و مقنطوا الرجاء " ط ۱۹۲
ط ۶۵ — ۸ منافقها استوار کنندهٔ بلاو
ناامید کنندگان امید هستند .

أَكَلَ الطعامَ ن اکلا: تناوله و بلعه عن
مضغ (اقرب) طعامرا خورد و آنرا بعـــد از
جویدن فرو برد .
" سلّطت الارض علیهم فیه فاکلـــت
من لحومهم و شربت من دمائهم " ط ۲۱۹
ط ۱۲ — ۱۰ — پس زمین برآنان (مردگان)
در قبر مسلّط گردید از گوشتهای آنان خوردو
از خونهای آنان آشامید .
(الأَکْل) مصدر خوردن " فمـــا
خلقت لیشغلنی اکل الطّیبات کالبهیمـــة
المربوطة همّها علفها " ر ۴۵ ر ۳۴ — ۱۶
من آفریده نشده ام تا مرا خوردن غذاهای
لذیذ مشغول سازد مانند آن حیوان بستـــه
شده که همّت آن علفش میباشد .
(الأَكْلَة) المرّة الواحدة حتـــی
یشبع (اقرب) یکدفعه خوردن تا سیرشود .
(الاُکلة) بالضم اللّقمة والقرصة و
الطعمة ج اکلات لقمه گرده نان طعمه
" کم من اکلة منعت اکلات " ح ۱۷۱
ح ۳۷۵ — ۲ بسا لقمه ای (که بیمار کننـــده
بود) مانع شود خوردنیهای بسیـــاری را
(همانطوریکه طعام زیان آور بدنرا مریـــض
میکند انسان نمی تواند غذا بخورد همچنین
مرتکب شدن بگناه روحرا مریض میکند انسان
را از غذاهای بهشت محروم میسازد .
(الآکِل) اسم فاعل خورنده "آکل
لایشبع " ط ۱۱۲ ط ۲۰ — ۱۲ — (دنیا)
خورنده ایست سیر نمیشود .
(المَأکَل) مایوکل: خوردنی
" و سینتقم الله ممن ظلم ماکـــلا
بماکل " ط ۱۵۶ ط ۱۰۳ — ۶ زود باشد

انتقام بکشد از کسیکه ستم کرده در خوردنی
یا خوردنی . تلخ
(الأکال) جمع اُکُل و هو ما یؤکـــل
کقفل و اقفال خوردنیها و طعمهها " واوساطه
اُکالا" ط۶ع۱۰ ط ۴ ۲ - ۳۱ - (مردمان)
میانهٔ آنزمان طعمههای (ستمکاران) میباشند
(الأکّال) مبالغه پرخور (اکالـــة
غوّالة) ط۹۰۱ ط ۸ ۱ - ۳ - (دنیا)
خورنده است (مردمانرا) هلاک کننده است
آنانرا .

(الاکل والروایات)

کا عن عبدالرحمن بن الحجاج قال
اکلنا مع ابیعبدالله (ع) فاتینا بقصعة من ارز
فجعلنا نعذر فقال ماصنعتم شیئا ان اشدّکم
حبا لنا احسنکم اکلا عندنا
فی حدیث آخر عنه (ع) قـــال
تستبین مودّة الرجل لاخیه فی اکله
کا ثان مسمع کردین لایزید علی
اکلة باللیل والنهار فاذا اکل من طعـــام
الصادق (ع) لایضرّه بخلاف طعام غیره فقال
الصادق (ع) انک تاکل طعام قوم صالحیـــن
تصافحهم الملائکة علی فرشهم .
عن النّبی (ص) من اکل لقمة حرام
لم تقبل له صلوة اربعین لیلة ولم تستجب له
دعوة اربعین صباحا و کل لحم ینبته الحرام
فالنّار اولی به و ان اللّقمة الواحدة تنبـــت
اللّحم و قال (ص) من وقی شرّ لقلقته وقبقبته
و ذبذبته فقد وجبت له الجنة واللقلـــق
اللسان والقبقب البطن والذبذب الفرج .
قال رسول‌الله (ص) المؤمن یاکل فی
معاء واحد والکافر یاکل فی سبعة امعاء و ذکر
السّبع کنایة عن کثرة الاکل .
قال النّبی (ص) ما ملاء آدمی وعاء
شرّا من بطن حسب الادمی لقیمات یقمن صلبه
فان غلب الادمی نفسه فثلث للطعام و ثلث
للشراب و ثلث للنفس.
عن ابیجعفر (ع) ما من شیء ابغض
الی اللّه من بطن مملوّ
و قال (ع) ابعد الخلق من الله اذا
ماامتلاء بطنه .
و قال النبی (ص) الاکل علی الشبع
یورث البرص.
عن حفص بن غیاث عن الصادق (ع)
قال ظهر ابلیس لیحیی بن زکریا (ع) واذا
علیه معالیق کل شیء فقال له یحیی (ع) ما
هذه المعالیق یا ابلیس ؟ فقال هذه الشهوات
التی احببتها من ابن آدم قال فهل لی منها
شیء ؟ قال ربما شبعت فثقلتک عن الصلوة
والذکر قال یحیی (ع) لله علی ان لا املاء
بطنی من طعام ابدا فقال ابلیس لله علی ان
لاانصح مسلما ابدا ثم قال ابوعبدالله (ع)
یا حفص لله علی جعفر و آل جعفر ان لایملؤا
بطونهم من طعام ابدا و لله علی جعفر و آل
جعفر ان لایعملوا للدنیا ابدا

و قال داود ترک اللقمة مع الضرورة اليها احب الي من قيام عشرين ليلة.

في الصادق (ع) نزل جبرئيل على رسول الله (ص) في ساعة لم يكن ياتيه فيها فرعب رسول الله (ص) فقال جبرئيل ينهيک ربک عن عبادة الاوثان و شرب الخمور وملاحات الرجال و اخرى هي للاخرة والاولى يقول لک ربک يا محمد ما ابغضت وعاء قط كبغضي بطنا ملآنا

الدعوات الراوندي روي من قل طعمه صح بدنه وصفا قلبه و من كثر طعمه سقم بدنه و قسي قلبه.

سن قال رسول الله (ص) طعام الواحد يكفي الاثنين و طعام الاثنين يكفي الثلثة و طعام الثلثة يكفي الاربعة.

وعن علي (ع) اذا وضع الطعام وجاء السائل فلاتردوه و قال اكثر الطعام بركة ماكثرت عليه الايدي.

يستحب الاكل مع الاهل والخادم واطعام من ينظر الي الطعام والقام المؤمنين كما قال رسول الله (ص) ما من رجل يجمع عياله و يضع مائدته فيسمون في اول طعامهم و يحمدون في آخره فترفع المائدة حتى يغفر لهم.

عن اميرالمؤمنين (ع) من اكل طعاما فسمى الله على اوله و حمدالله على اخره لم يسئل عن نعيم ذلک كائنا ما كان (اى كثيرا كان او قليلا لذيذا كان او غير لذيذ.)

و قال (ع) ضمنت لمن سمى الله على طعام ان لايشتكي منه ـ اذا اكل الوانا فليسم على كل لون.

سن عن الكاظم (ع) قال في وصية رسول الله (ص) لعلى (ع) يا على اذا اكلت فقل بسم الله و اذا فرغت فقل الحمد لله فان حافظيک لايبرحان يكتبان لک الحسنات حتى تبعده عنک.

سن عن الصادق (ع) قال اذا توضا احدكم اواكل او شرب او لبس لباسا ينبغي ان يسمي عليه فان لم يفعل كان للشيطان فيه شرک.

نهي النبي (ص) عن الاكل على الجنابة و قال انه يورث الفقر و نهي ان ياكل الانسان بشماله و ان ياكل و هو متكئ وتزول كراهة الاكل والشرب على الجنابة بغسل اليد والوضوء افضل و تزول ايضا بغسل اليد والمضمضة و غسل الوجه والاستنشاق.

و عن الصادق (ع) قال لاتدعوا آنيتكم بغير غطاء فان الشيطان اذا لم تغطه آنية بزق فيها واخذ مما فيها مايشاء

روى انه كان النبي (ص) لاياكل الحار حتى يبرد و اذا اكل سمي و اكل بثلث اصابع وربما استعان بالرابع وممايليه ولا يتناول من بين يدي غيره و كان ياكل بكفه كلها و لم ياكل باصبعين و يقول هو اكلة الشيطان و لا

ياكل وحده مما يمكنه.

عن اميرالمؤمنين (ع) قال اذكروالله عزوجل عند الطعام ولاتلغوا فيه فانه تعمةمن نعم الله يجب عليكم فيها شكره و حمده و احسنوا صحبةالنعم قبل فراغها فانها تزول و تشهد على صاحبها بما عمل فيها.

قال الصادق (ع) الاستلقاء بعد الشبع يسمن البدن و يمرئ الطعام و يسل الداء و كان الرضا (ع) اذا تغذى استلقى على قفاه والقى رجله اليمنى على اليسرى.

و روى ان الداء الدوى ادخال الطعام على الطعام.

و اكل اميرالمؤمنين (ع) من تمر دقل (وهو اردئ التمر) ثم شرب عليه الماء وضرب يده على بطنه و قال من ادخله بطنه النار فابعده الله ثم تمثل و انك مهما تعط بطنك سؤله و فرجك نالا منتهى الذم اجمعا.

و قال النبي (ص) الاكل على السوق دنائة و كان (ص) ياكل على الحضيض مع العبيد.

وفي روايات كثيرة اثنتى عشرةخصلة ينبغي للرجل المسلم ان يتعلمها في المائدة فاربع منها فريضة و هي المعرفة بما ياكل والتسمية والشكر والرضا واربع منها سنة و هي الجلوس على الرجل اليسرى والاكل بثلث اصابع وان ياكل مما يليه و مص الاصابع واربع منها ادب و هي تصغير اللقمة والمضغ الشديد و قلة النظر في وجوه الناس و غسل اليدين.

تحف العقول قال اميرالمؤمنين (ع) يا كميل اذا اكلت الطعام فسم باسم الذى لايضر مع اسمه داء و فيه شفاء من كل الاسواء يا كميل وآكل بالطعام ولاتبخل عليه فانك لن ترزق الناس شيئا والله يجزل لك من الثواب بذلك واحسن عليه خلقك و ابسط جليسك ولاتتهر خادمك ياكميل اذا اكلت فطوّل اكلك ليستوفي من معك و يرزق منه غيرك ـ يا كميل اذا استوفيت طعامك فاحمد الله على مارزقك وارفع بذلك صوتك يحمده سواك فيعظم بذلك اجرك.

قال رسول الله (ص) من تتبع مايقع من مائدته فاكله ذهب عنه الفقر و عن ولده وولد ولده الى السابع.

قال اميرالمؤمنين (ع) كلوا ما يسقط من الخوان فان فيه شفاء من كل داء باذن الله لمن اراد ان يستشفي به و روى انه ينفي الفقر ويكثرالولد و يذهب بذات الجنب و من وجد كسرة فاكلها فله حسنة و ان غسلها من قذر و اكلها فله سبعون حسنة.

يستحب تتبع ما يقع من الخوان في البيت و تركه في الصحراء ولوفخذ شاة

سن عن الصادق (ع) قال في التمرة والكسرة تكون في الارض مطروحة فياخذها انسان فيمسحها وياكلها لاتستقر في جوفه حتى تجب له الجنة.

و عنه (ع) انه نظر الی فاکهـــــة
قد رمیت من داره لم یستقص اکلها فغضب و
قال ماهذا ان کنتم شبعتم فان کثیرا من الناس
لم یشبعوا فاطعموه من یحتاج الیه.
و کان علی بن الحسین (ع) اذا رای
شیئا من الخبز فی منزله مطروحا ولو قـــدر
ماتجره النملة نقص من قوت اهله بقدر ذلک.
قال رسول الله (ص) الذی یسقط من
المائدة مهور الحور العین و عنه (ع) من
وجد لقمة فمسح منها او غسل ما علیها ثم اکلها
لم تستقر فی جوفه الا اعتقه الله من النار.
نهی عن الاکل علی مائدة یشـــرب
علیها الخمر.
قال امیرالمؤمنین (ع) المستاکل بدینه
حظه من دینه ما یاکله سفینة البحار اکل

الأَکَمَة تل ـ و قیل ـ شرفة کالرابیة و هو
ما اجتمع من الحجارة فی مکان واحد و قیـل
هو ارفع من الرابیة و اعرض ظهرا (اقـرب).
تل.
" حیث لم تسلم علیه قارة ولم تثبت
علیه اکمة " ط ۱۶۴ ط ۷ ـ ۷ ـ (در
برابر آن سیل لشکر) نه تلی و نه کوه کوچکی
سلامت و ثابت نماند.
(الآکام) جمع اکمة " وآکام لایجـوز
عنها القاصدون " ط ۱۹۶ ط ۳ ـ ۱ ـ ع ۳ ـ
(قرآن) تلهائیست که تجاوز نمی کنند از آن
قصد کنندگان (که میخواهند از خطر پستی بـه
یک جای بلندی پناهنده شوند)

آلَبَ الابلَ والجیشَ ض ن البا جمعهم و ـ
البوا: اجتمعوا لازم و متعد (اقرب) شتـر و
لشکر را گرد آورد. و یا گرد آمدند.
(الأَلْب) الجمع و ـ التدبیر علـی
العدوّ من حیث لایعلم (اقرب) گرد آمدن
و چاره کردن بر دشمن از جائیکه نمیداند.
" والب عالمکم جاهلکم وقائمکم
قاعدکم " ر ۵۵ ر ۱۶ ـ ۲ ـ ۴ ـ عالـم
شما جاهلتانرا و ایستادهٔ شما نشسته شمارا بر
دشمنی من گرد آورد (برای رسیدن بـــه
سلطنت خون عثمانرا بهانه کرده مردمرا بردن
شورانیدید)
(تَأَلَّبَ) القوم تجمعوا و ـ علیـه
تظافروا (اقرب) جماعت جمع شدند و برضرر
وی بهمدیگر یاری نمودند " و تالب علیـه
الاقصون ط ۱۹۲ ط ۶۵ ـ ۳ ـ گردآمدند
بر (دشمنی) او دورتران.

الأَلْس الخیانة والغش والریبة (اقـرب)
خیانت دروغ غش ریبه جنون " فکان قلوبکم
مالوسة فانتم لاتعقلون " ط ۳۴ ط ۵۸ ـ ۳
گوئیا دلهای شما پوشیده و دیوانـــــه
شده اید و شما نمی فهمید.

(الس والروايات)

اختلف في الياس فقيل هو ادريس و قيل هو من انبياء بني اسرائيل من ولد هارون بن عمران ابن عم اليسع و قيل ان الياس صاحب البراري والخضر صاحب الجزائر و يجتمعان في كل يوم عرفة بعرفات.

و روى عن مفضل بن عمر انه اتى باب الصادق (ع) فسمعه يتكلم بالسريانية ثم بكى (ع) فلما دخل عليه قال (ع) ذكرت الياس النبي (ص) وكان من عباد بني اسرائيل فقلت كما كان يقول في سجوده ثم اندفع عليها لسلم بالسريانية قال مفضل فما راينا والله قسا و لا جاثليقا افصح لهجة منه به ثم فسره لنا بالعربية فقال كان يقول في سجوده اتراك معذبي و قد اظمأت لك هواجري اتراك معذبي و قد عفرت لك في التراب وجهي اتراك معذبي و قد اجتنبت لك المعاصي اتراك معذبي و قد اسهرت لك ليلي سفينة البحار الس

اَلِفَهُ ل الفا: انس به واحبه والاسم (الالفة) (اقرب): با او انس گرفت و او را دوست داشت.

" وقد صحب المنكر فالفه و بسيء به" ط ۱۴۲ ط ۷۱ — ۷ — بتحقيق با كارزشت هم آغوش شد پس اورا دوست داشت و با وى مانوس گرديد.

(اَلَّفَ) بينهم اوقع الفة و — الشيء وصل بعضه ببعض و — الكتاب جمع مسائله (اقرب) آشتى داد، بعض چيز را ببعضى پيوست كرد. مساله هاى كتاب را گرد آورد.

" و الّف به ذوي الارحام بعد العداوة والواغرة في الصدور" ط ۲۲۹ ط ۲۲۲ — ۱ — الفت داد بسبب او (پيامبر) ميان صاحبان خويشاوندى پس از دشمنى سخت.

(تَأَلَّفُوا اجتمعوا و — الشيء تنظم (اقرب) گرد آمدند. چيز منظم شد "قلوب الرجال و حشية فمن تالفها اقبلت عليه" ح ۵۰ ح ۳۶ — ۳ — دلهاى مردان رمنده است پس هركس بدست آورد آنها روآورند براو.

(الالِف) المشير المؤانس (اقرب) معاشر انس گيرنده — " و اقل لغيرك الفا " ر ۵۳ ر ۳۹ — ۳۹ — كمترند براى غير تو از روى الفت داشتن.

(الأُلْفَة) الصداقة والمؤانسة (المنجد) دوستى و انس گرفتن " فانظروا الى ما صاروا اليه في آخر امورهم حين وقعت الفرقة و تشتت الالفة" ط ۱۹۰ ط ۲ — ۱۴۸ — نظركنيد بسوى آنچه برگشتند بسوى آن درآخر امرشان هنگاميكه پراكندگى واقع شد و پيوستگى گسيخت.

(المُؤَلِّف) اسم فاعل من الّف الفت دهنده " مؤلف بين متعادياتها " ط ۱۸۴ ط ۶ — ۵ — الفت دهنده است

میان ضدهای آنها (موجودات متباینه)

(المُؤتَلِفَة) اسم فاعل مونث مــن ائتلف ای اجتمع (اقرب) جمع شد "والاشباه المؤتلفة" ط ۱ ط ۵ - ۲۷ — ایــن انسان آمیخته شد بخمیره‌ی مانند های جمع شده‌که‌باهم‌ترکیب‌یافته‌اند (مانند استخوان‌های مختلف بدن) جمع الوف والآف

(الالف) اسم لعقد من العــــدد (اقرب) نام عددی است معین ، هزار

" والذی نفس ابن ابیطالب بیــده لالف ضربة بالسیف اهون علی من میتة علی الفراش" ط ۱۲۱ ط ۲۹ - ۳ - سوگند به کسی که جان پسر ابوطالب در دست او است هزار ضربت زدن با شمشیر برمن آسانتر است از مردن برروی بستر .

(آلاف وأُلوف جمع الف)

(الالف والروایات)

تالیف قلوب الاوس والخزرج مـــن الایات العظام و ذلک ان النبی (ص) بعـث الی قوم انفتهم شدیدة بحیث لو لطم رجل من قبیلة لطمة قاتل عنه قبیلته فالف الایمان بین قلوبهم حتی قاتل الرجل اباه و اخــاه وابنه .

فس رای رسول الله (ص) ملکا جعل الله نصف بدنه النار و النصف الاخر الثلج لاالثلج یطفیء النار ولاالنار یذیب الثلج وهو ینادی بصوت رفیع و یقول سبحان الذی کف حرّ هذه النار فلا یذیب الثلج وکف برد هذا الثلج فلایطفی حرّ هذاالنار اللّهم یا مؤلف بین الثلج والنار الف بین قلوب عبـــادک المؤمنین سفینه البحار الف

اَلَقَ البرق ض القا تالق وائتلق لمــع و اضاء (اقرب) : برق درخشید و روشن شـد " فهو بیباضه فی سواد ماهنا لک یاتلـــق " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۲۱ آن خط (شکاف گوش طاوس) بسفیدی خود در میان سیاهی آنچه که آنجاست می‌درخشد .

اَلإِلّ بالکسر العهد والحلف والجار والحقد و ـ العداوة (اقرب): پیمان ـ سوگند ـ پناهنده کینه ـ دشمنی " ویخون العهد ویقطع الال " ط ۸۲ ف ۱۱ ط ۱۳۸ - ۲ (عمروعاص) به پیمان خیانت میکند و آنرا قطع مینماید .

اَلِمَ راسه ل اَلَماً وجع (اقرب) ســر وی درد کرد .

(آلَمَهُ) ایلاما اوجعه (اقرب) او را بدرد آورد " تؤلمه البقة " ح ۴۱۹ ح ۶ - ۳۳۶ - ۲ بیچاره فرزند آدم " دردمند سازد او را پشه .

(الاَلَم) الوجع الشدید (اقرب) درد سخت " وصبرا علی مضض الالم " ط ۵۶ ط ۱۳۵ - ۲ - (کشتن پدران و سایر خویشـان درراه دین نمی‌افروزد بما مگر) شکیبائـــی بر

سوزش درد.

(الآلام) جمع الم (اقرب) "وبات ساهرا فی غمرات الآلام" ط ۸۱ ط ع - ۴ - ۴ شب‌را به‌بیداری روز کرد، درسختی های دردها

(الآلم) تفضیل درد آورنده تر "والم للقلب من حزّ الشفار" ط ۲۱۵ ط ۱۲۶ - ۴ - (صبر کردم مظلومیت بر فروبردن خشم) که بود برمن درد آورنده تر از بریدن کارد تیز

(الالیم) المؤلم (اقرب) بدرد آورنده "والیم ازهاقه" ط ۲۲۸ ط ع ۴ - ۹ (نزدیک است بپوشاند شمارا) بدرد آورندهٔ بیرون کردن آن (مرگ) روح‌را

(المؤلم) الموجع دردآورنده "ودعاء مولم لقلبه سمعه فتصام عنه" ط ۲۱۹ ط ۱۲ - ۳۷ - (چه بسیار) ندا کردن که درد رساننده بود بوی شنید آنرا پس گنگ شد از جواب دادن آن.

أَلِهَ أَلَهاً من باب منع یمنع تحیّر و هذا اصله وله بالواو و من باب علم یعلم عبد (اقرب). حیران ماند ــ پرستش کرد.

(الإله) المعبود مطلقا بحق باشد یا بباطل لانّ الاسماء تتبع الاعتقاد لاما علیه الشیء فی نفسه (اقرب) پرستش کرده شده بحق یا بباطل زیرا نامها تابع اعتقادند نه بمواقع امر.

(اللّه) اسم باری الوجود اصله الاه فدخلته ال فحذفت الهمزة تخفیفا (اقرب) نام پدید آورندهٔ هستی است اصل آن الاه الف ولام بوی داخل شد همزه برای تخفیف حذف‌شد "فواللّه‌الذی لااله الاهو انی لعلی جادة الحق" ط ۱۹۵ ط ۱۱۰ - ۷ - سوگند به‌آن خدائیکه جز او خدائی نیست من بر راه حقم.

(الآلهة) جمع اله "اجعل لنا الهاً کمالهم آلهة" ح ۲۱۷ ح ۶۳۲ - ۵ قرارده برای ما خدائی همانطوریکه آنانرا است خدایان.

(الاله والروایات)

عن هشام بن الحکم قال سالت اباعبدالله (ع) عن اسماء الله عز ذکره واشتقاقها فقلت الله مما هو مشتق؟ قال یا هشام الله مشتق من اله و اله یقتضی مالوها والاسم غیرالمسمی فمن‌عبدالاسم دون‌المعنی فقد کفر ولم یعبد شیئا و من عبد الاسم والمعنی فقدکفرو عبد اثنین و من عبدالمعنی دون الاسم فذلک التوحید افهمت یاهشام.

الله نام خداوند تبارک و تعالی است اصل آن اله است همزه برای کثرت استعمال حذف شده الف‌ولام اضافه گشته و لام در لام ادغام گردیده است. و ظاهراً آن

علم بغلبه است برای اینکه آن در زبان عرب جاهلی پیش از نزول قرآن دایر بود و از چیز- هائی که به عَلَمیّت آن گواه است این کلمه با تمامی صفتهای حسنی و سایر افعال خــــدا توصیف میشود بدون عکس گفته میشود الله الرحمن ولی لفظ جلاله بهچیزی از آنها صفت واقع نمیشود و از این جهت این کلمه بهوجود باری تعالی اطلاق میشود که عقلها در ذات او متحیرند و یا اینکه معبود است و در این کلمه صفت بخصوصی از صفات تعالی منظور نیست ولی التزاما بتمامی صفات کمال خدا دلالت دارد برای اینکه او معبود همهی اشیاء است و هرچیزی که چنین باشد باید مستجمع تمامی صفات کمال باشد و این کلمه (اللـــــه ۱۲۹۳بار در نهجالبلاغه ۲۷۰۲بار در قرآن مجید ذکر شده است .

وجود حق تعالی و توحید او اساس دین اسلام وتمامی ادیان آسمانی است ، هیچ دینی و هیچ دانشمندی وجود حق تعالـــی و صفات اورا مانند قرآن و علی امیرالمؤمنیـــن (ع) بیان نکرده و نشان نداده است .

خداشناســـــی

چونکه وجود پروردگار عالـــــــم سرچشمهی تمامی موجودات و کمالات اســت .

هوالاول والاخر والظاهر والباطن و هو بکـل شیء علیم ــ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَهُوَ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الحدید ۲ــ۳ شناختن او هم بهترین و افضلترین عملها است امام صادق (ع) به ابی کهمس فرمود " ما من شیء بعدالمعرفة یعدل هــذه الصلوة . . . " سفینه ج۲ ص ۱۷۹ ــ چیــــزی (در فضیلت) پس از معرفت برابر این نماز نمیباشد .

هشام بن سالم گوید در حضـــــور امام صادق (ع) بودم ناگاه معاویة بن وهب و عبدالملک بن اعین وارد شد معاویة بن وهب بهآنحضرت عرضکرد یابن رسول الله درآن خبری که از پیامبر روایت شده که آنحضرت خدا را دید درچهصورتی مشاهده کرد و از علی (ع) روایت شدهکه مؤمنین پروردگارشانرا دربهشت میبینند درچه صورتی خواهند دید ؟

پس آنحضرت تبسم کرد سپس فرمود ای معاویه چه زشت است به مردی که هفتاد یا هشتاد سال براو بگذرد و در ملک خـــدا زندگانیکند و از نعمتهای او بخورد سپسخدا را آنچه سزاوار است نشناسد . سپس فرمود : ای معاویه محمد حق تعالی را با مشاهـــدهٔ عینی ندید ، دیدن بر دو وجه است دیدن قلب و دیدن چشم ، هرکس دیدن قلبـــرا قصد کرد خطا نرفت و هرکس دیدن چشـــمرا قصد کرد بتحقیق بخدا وآیات او کافر شــده

به جهت سخن پیامبر خدا که هرکس خدا را بخلق او تشبیه کند بحقیقت کافر شده است

... امام صادق (ع) به معاویه فرمود: افضلترین و واجبترین فریضهها بر انسان شناختن خدا و اقرار کردن بهعبودیت او است.

در احتجاج گوید مردی بحضور امیرالمؤمنین (ع) آمد و عرض کرد یا امیر المؤمنین مرا از خدا خبر ده آیا هنگامیکه اوراعبادتمیکنی ویرا دیدهای؟امیرالمومنین (ع) فرمود من به آنکس که نبینم عبادت نکردهام، به او عرض کرد اورا چگونهدیدی؟ فرمود وای برتو دیدهها اورا به مشاهدهی حضوری نمیبینند ولکن دلها اورا بحقایق ایمان میبینند با دلالات شناخته شده و با علامات توصیف شده بمردم اقیاس نمیشودو با حواس درک نمیشود پس آن مرد برگشت در حالیکه میگفت خدا داناتراست کهرسالت خودرا درکجا نهد.

در خطبهی اول ف ۱۲ ج۱ ص ۱۴ میفرماید " اوّل الدین معرفته" یعنی ابتداء عبادت و اطاعت معرفت پروردگارعالماست برای اینکه مطیع بودن و بندگی بنده فرع شناختن مطاع و معبود است مادامی که او را نشناخته اطاعت او ممکن نیست لذا حضرت علی (ع) فرمود خدائیرا که نشناختهام عبادت نمیکنم.

شناختن خدا ممکن است تمام باشد ممکن است ناقص باشد ناقص عبارتاز اینست که درک کند برای عالم آفریدگار و مدبری هست و اما تامْ بسخنخود به آناشاره کرد (و کمال معرفته التصدیق به) یعنی یقین کردن بوجود و وجوب اوست برای اینکههرگاه بچیزی زیاد توجه شود بوجود او اعتقادو حکم میشود.

و تصدیق کردن اوهم گاه تاممیشود گاه ناقص اماناقص تصدیق کردن است بوجود او با تجویز شریک و اما تام آنرا بیان می کند (وکمال التصدیق به توحیده) یعنیبهیگانگی او حکم کنی و اینکه در ذات او شریکی نیست برای اینکه اگر فرض کنی حقیقتواجبالوجود میان دوچیز شریک است برای هریک غیر از مابهالاشتراک مابهالامتیازی میباشد، در این وقت در ذاتّ آنها ترکیب لازم میآید و هر مرکب هم ممکن است برای اینکه بجزء خود محتاج است پس ممکن لذاته میباشد نهواجب لذاته و این خلف است.

و توحید گاه ناقص باشد گاه تام، و اما ناقص حکم کردن بیگانگی اواست بدون اخلاص و اما تام آنرا بیان فرمود (وکمال توحیده الاخلاص له) یعنی اورا از نقصانها خالص قرار دهی نقایص را از او سلب کنی مانندجسم عرض ونحو اینها بودناز آن چیزها که از صفات نقص است.

و اخلاص گاه ناقص باشد و گاه تمام اما ناقص خالص قرار دادن او است از صفتهای نقصان با اثبات صفات کمال و اما تمام آن را بیان کرد (وکمال الاخلاص له نفی الصفات عنه) یعنی آن صفتها را که وجود آنها غیر از وجود ذات است وگرنه ذات او بذاته مصداق تمامی صفات کمالیه و اوصاف الهیه است بدون اینکه چیز زائدی با ذات او قائم باشد و فرض شود که آن براو صفت کمالیه است ، پس علم او ارادهی او ، قدرت او حیات شنیدن دیدن و تمامی صفتهای کمالیهی او بذات او موجود است با این وصف مفهوم آنها متغایر و متخالفند .

(مراتب پنجگانهی خداشناسی)

پس معلوم گردید که مراتب خدا شناسی پنج است اول مرتبهی تصور ، و آن درک کردن است که عالم را مؤثری است و این همان مرتبه است که فطری و جبلی تمامی افراد بشر است(فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا) وکل مولود یولد علی الفطرة ثم ابواه یهودانه و یمجسانه و ینصرانه .

دوم . اعتقادکردن بهوجود ووجوب اوست بوسیلهی براهین روشن و دلیلهای متقن .

سوم توحید و بری دانستن از شریکها

(قل هوالله احد)

چهارم مرتبة الاخلاص یعنی او را از نقایص خالص دانستن (اَللّٰهُ الصَّمَدُ) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ .

پنجم مرتبهی نفی الصفات که آن آخرین و کاملترین شناسائی است و هریک از مراتب چهارگانه مبداء مابعد خود هست و هریک از مراتب چهارگانه کمال ماقبل خود هست .

و این مراتب پنجگانه از نظر مثال مانند پوست جوز است پوست پوست آن . ولب او لب لب آن . مرتبهی اول مانند پوست روئی جوز است اگر خورده شود در آن خیری نیست طعم آن تلخ و گوارا نیست ولکن پوست زیری سفت را نگهمیدارد .

مرتبهی دوم مانند پوست دوم است نفع آن ظاهر تا وقت چیدن مغز را از خرابی نگهمیدارد لکن نسبت بمغز فائدهی آن کم است .

مرتبهی سوم مانند پردهی نازک است که مغز را احاطه کرده و بتبع مغز خورده میشود .

و مرتبهی چهارم مانند مغز است .

و مرتبه پنجم مانند روغنی است که از مغز استخراج شود که از تمامی زیادیها صاف و از تیرهگیها خالص است (يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْلَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَىٰ نُورٍ يَهْدِي

اللهُ لِنورِهِ مَنْ يَشاءُ وَ يَضْرِبُ اللهُ الْأَمْثالَ لِلنّاسِ وَاللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَليمٌ نور ۳۵

" لشهادة کل صفة انها غیر الموصوف و شهادة کل موصوف انه غیر الصفة"

برای شهادت (دلالت) هرصفت بر اینکه آن غیراز موصوف است و هر موصوف دلالت میکند که آن غیراز صفت است حال صفت دلالت میکند که به موصوف محتاج است و بدون او قیام ندارد و حال موصوف دلالت می کند که در اصل وجود و قیام بذاته بدون آن از صفت بی‌نیاز است و در کمالیکه بدون صفت ندارد به‌آن محتاج است پس هریک از آنها عین‌دیگری‌نمیباشد .

واین فقره بیان برهان نفی صفتهای عارضه است که قدیمی فرض شده و اشاعره بآن قائلند .

وتوضیح این بدین‌قرار است هنگامی که صفت عارض شد با موصوف مغایر می باشد و هردو چیز متغایر باید بچیزی از صاحب خود ممتاز و بچیزی مشترک باشد برای اینکه هردو باهم در وجود مشترکند و محال است که جهت اشتراک عین جهت امتیاز باشد وگرنه لازم می‌آید یک چیز در عین اینکه یک چیز است زیاد باشد و این محال است . پس در این وقت ناچار باید هریک از آن‌دومرکب باشند از جزء مابه‌الاشتراک و از جزء مابه‌الامتیاز پس در ذات واجب الوجود ترکیب لازم می‌آید و ثابت شده که او بسیط‌الحقیقه است و این مطلب را با این سخن خود بیان کرد .

" فمن وصف الله سبحانه فقد قرنه" یعنی هرکس خدارا باصفت‌زاید برذات‌توصیف کنددروجوداورابغیروی‌نزدیک دانسته" و من قرنه فقد ثناه" یعنی هرکس اورا بغیر وی قرین دانسته برای او در وجود دومی دانسته برای اینکه او دوقدیم اثبات کرده" و من‌ثناه فقد جزاه" برای اینکه هرکس اورا دومی دو چیز دانسته اورا مرکب صاحب‌دوجزء دانسته یا یکی با آن شریک است با دیگری مباین است .

تحقیق صفات حق تعالی

صفتهای پروردگار متعال بر سه قسم است اول‌سلبیه‌ی‌محضه‌مانندجسمیت ،فردیت جوهریت شریک داشتن ، اخذ مکان ، ناقص بودن ، عاجز بودن و غیر اینها .

دوم اضافیه است مانند مبدئیت خالقیت رازقیت غافریت و غیر ذلک .

سوم ، حقیقیه است خواه صاحب اضافه مانند عالمیت وقادریت و ... یا نباشد مانند حیات و بقا .

ودراین تردیدی نیست که صفات

سلبیه و اضافیه صرف اعتبار وزاید بر ذاتند و زیادی آنها نه موجب انفعال و نه کثرت است برای اینکه اعتبار آنها پس از اعتبار مسلوب عنها والمضاف الیها است لکن باید معلوم شود که تمامی سلبها از حق تعالی برمیگردد به سلب امکان و درآن سلب جوهریت و جسمیت . . .مندرج میشود .

و تمامی صفتهای اضافی پروردگار عالم به موجدیّت برمیگردد مانند خالقیت و رازقیت و اگر مرجع صفات اضافی یکی نباشد بمخالفت‌حیثیت آنها منجر می‌شود که‌درذات احدیت حیثیات مختلف باشد .

اما صفتهای حقیقی همه‌ی آنهازاید برذات نیستند و معنی عدم زیادت صفات نفی اضداد از حق تعالی نیست تا علم او عبارت از نفی جهل و قدرت او عبارت از نفی عجز باشد . . . تا تعطیل لازم آید و باز این نیست که معنی قادر و عالم بودن این باشد که آنچه به ذات بحث او مرتب میشود به ذات مع الصفه مرتب شود باین معنی‌ذات او از این صفتها نایب شود تا لازم آید که اطلاق علم،قدرت و . . . بر حق تعالی بر سبیل حقیقت باشد پس مجازا عالم و قادر باشد و سلب آنها ازاوصحیح باشد برای آن علامت ولازم مجاز است ، پس ذات او وجود است علم است قدرت است اراده است وسمع است و او باز موجود است عالم است قادر است مرید است .

اَلاَ ن یَاْلُوْاُلُوّاً: قصرَ فیه وابطاء (اقرب) درامر تقصیر کرد و کوتاهی نمود " فانی لم آلک نصیحة" ر ۳۱ ر۳۰ ۲۴۰-۵۰ راستی کوتاهی نکردم در پند دادنت .

(آلی) ایلاءً حَلَفَ (اقرب) سوگند خورد (الاَلِیَّة) القسم " فانی اولی لک بالله الیة غیر فاجرة) ر ۵۵ ر۶ ۲۴-۷ پس من سوگند میخورم برای تو بخدا یک سوگندی که درآن دروغی نیست (اگر قضا و قدر مرا با تو جمع کند از کنار تو بر نگردم تا خدا میان من و تو حکم کند

(الاَلْیة) بافتح‌الف ـ دنبه (اقرب) پیه (عبده) " وایم الله لیذوبن ما فی ایدیهم من العلو والتمکین کما تذوب الالیة علی النار ط ۶۴ ط۷، - ۹ — به خدا سوگند آنچه در دست آنها (بنی‌امیه) است از مقام و قدرت آب میشود همانطوریکه‌پیه‌در آتش‌آب میشود (سلطنت آنها ازبین‌میرود)

(الاِلْی) اَلنِعْمَةُ (اقرب)

(الآلا) جمع الی اوصیکم ایها الناس بتقوی الله و کثرة حمده علی آلائه الیکم ونعمائه علیکم " ط ۱۸۶ ط۶ ۸-۱

ای مردم شمارا به پرهیزکاری خداوند وبه حمد کردن او برآن نعمتها که رسیده

بسوی شما و برآن نعمتها که نازل شده برشما .

الأَمَد - محرّكـــــة الغايـــــة كالمـــدى (اقـــرب) آخر (راغب) گوید امد زمـان مجهول الحـــدّ و آخــــر مدت است ولی زمان شامل اول و آخر مـدت است "دائم لابامد" ط ١٨٣ هـ ٤ ١-٥

(پروردگار عالم جاودانی است نه بغایت (یعنی خداوند از زمانیّات نیست تـــا او را غایتی باشد بلکه ایجاد کننده و سوق دهنده زمان است .

(امد بن لبـــد)

خبر امد بن لبد المعمر فی مجلس المعوية و ملخّصه انه طلب معوية رجلا قـــد اتی علیه سنّ قد رای الناس لیخبره عمـــا رائی فاتی بامد بن لبد و هو رجل بحضرموت فداتی علیه ثلثماة وستون سنة فامتحنه معوية فوجده عاقلا فساله فقال لمهل رایت هاشما ؟ قال نعم رایت رجلا طوالا حسن الوجه یقـال ان بین عینیه برکة او غرّة برکة قال فهــل رایت امیة ؟ قال نعم رایت رجلا قصیــــرا اعمی یقال انّ فی وجهه اشرا او شوما ، قال فهل رایت محمدا (ص) قال من محمّد قـــال رسول الله قال ویلک افلا فخمته کما فخمـه الله فقلت رسول الله صلّی الله علیه و آلــه قال فاخبرنی ماکانت صناعتک ؟ قال کنـت رجلا تاجرا ، قال فما بلغت فی تجارتک قال کنت لااستریعبا ولاارد ربحا ، قال معویــة سلنی قال اسئلک ان تدخلنی الجنة قـــال لیس ذلک بیدی ولااقدر علیه قال فاسئلـک ان تردّ علیّ شبابی قال لیس ذلک بیدی ولا اقدر علیه قال فلااری عندک شیئا من آلدنیا ولاامرالاخرة فردّنی من حیث جئت بی قال امّا هذا فنعم ثمّ اقبل معویة علی جلسائـه فقال لقد اصبح هذازاهدا فیما انتم فیـــه راغبون ـ سفینة البحار امد

أَمَرَهُ ن امرا طلب منه انشاء شیء او فعله (اقرب): درخواست کرد از او ایجاد چیزی و یا انجام آن را " فسابقوا رحمکم الله الی منازلکم التی امرتم ان تعمروها " ط ١٨٦ طـ ٨٦ - ٧ - سبقت کنید خداوند شما را رحمت کند بسوی منزلهای خودتان که مامور شدهاید آنهارا آباد نمائید .

(آمَرَهُ) کلّفه انشاء شیء او فعلــه (اقرب) إِئْتَمَرَ الأَمرَ (امتثله و ــ فلانـا . شاوَرَه " ویامرون بالقسط و یاتمرون به" ط ٢٢ طـ ٣٥ - ٧ - امر میکنند به عدالـت و فرمان میبرند بآن

(الأَمْرُ) طلب احداث شیء و ــ الحال و ــ الشان و ــ بمعنی ألشیء (اقــــرب) درخواست ایجاد چیزی . مال . شأن . چیز

"فاسمعواله واطیعواامره" ر ۳۸ ر
۲۶۵ – ۴ – بشنوید (سخن) اوراوفرمان
برید (دستور اورا
" اتخذواالشیطان لامرهم ملاکا "ط
۷ ط ۱۸۰ – ۱ – فراگرفتند (اهـــل
خلاف) شیطانرا برای کار خود تکیه گـــاه
وسیلهٔ پیشرفت کارشان .
(الأمیر) الآمِر و – من تولی امـــر
قوم (اقرب) دستور دهنده و کسیکه‌مباشرت
کند کار جماعتی را (الامُورُ) جمع اَمْرٌ بمعنی
الحال والشان والشیءُ (اقرب) " و امیرافوق
امورکم " ط ۱۹۶ ط ۳ ۱ – ۷ – (قـــرار
دهید فرمانبرداری‌خداوند را)حکمران بالای
جمیع امورتان
(الإِمْرَةُ) النوع‌من‌اَمَر ،و – الولایـــة
(اقرب) نوعی از دستورِ حکمرانی .
" اماالامرةالبرّة فیعمل فیهاالتّقی "
ط ۴۰ ط ۱۲۹ – ۳ – امّا حکمرانـــــی
نیکوکار پس عمل میکند درآن پرهیزکار
(الإِمَارَة)مصدر من (امر) (المنجد)
حکمرانی " وامارة الصّبیان ج ۱۰۲ ح ۳۷۱ – ۲
(دراین هنگام باشد پادشاهـــــی)با
حکومت کودکان .
(الآمیر) الآمِر وقد مرّ
(الآمِرُ) اسم فاعل من اَمَرَ:دستـــور
دهنده " لعن الله الامرین بالمعروف‌التارکین
له" ط ۱۲۷ ط ۸۳ – ۹ –　لعنت کنـــد

خداوند دستور دهندگان به نیکی و تـــرک
کنندگان آنرا .
(الأُمَرَاءُ) جمع اَمیر " وانّاالامـــراء
الکلام " ط ۲۳۱ ط ع‌و‌ع ۱ – ۲ به‌حقیقت
ما فرمانروایان سخنیم
(الأَمَّارَة) مؤنث اَمّار و هو کثیـــر
الامور (اقرب) دستور دهندهٔ زیــــــاد
"والشیطان الامّارة بالسّوء غرّتهم " ح ۳۲۳
ح ۱۲۵ – ۲ شیطان و نفسهای دستور دهنده
به بدی آنانرا فریفت .
(المُؤَمَّر) کمعظّم:المسلط (عبده)
تسلط دارنده" ولاتقولن انی مؤمر آمرفاطاع "
البته نگوئی من منصب امارت داده شده‌ام ،
حکمرانم (بررعیت) – پس باید اطاعت‌کرده
شوم .
(المأمور) حکم کرده شده" لقـــد
کنت‌امس امیرا فاصبحت الیوم مامورا " ط ۲۰۶
ط ۱۹۳ – ۳ بتحقیق بودم دیـــــروز
حکمران گردیدم امروز حکم کرده شده
(الامروالروایات)
یاتی مایتعلق بذلک فی عرف‌ونهی .
الباقری (ع) لم یتسم باسم امیرالمؤمنین
(ع) غیر علی (ع) الا مفتر کذّاب .
لی عن ابی عبدالله (ع) قال انـــا
اول اهل بیت نوه الله باسمائنا انّه لماخلق
الّله السموات والارض امرمنادیا فنادی اشهد
ان لااله الاالله ثلثا اشهد ان محمدا رســول

الله(ص) ثلثا واشهد ان عليا اميرالمؤمنين حقا ثلثا.

و ان عليا (ع) كان اميرالمؤمنين في حيوة رسول‌الله و بعد وفاته من قبل الله و رسوله و هو اسم سمّاه الله تعالى به.

جا عن ابن عباس قال كان رسول الله (ص) يغدوا على (ع) اليه في الغداة وكان يحب ان لايسبقه اليه احد فاذا النبى في صحن الدار و اذا راسه في حجردحية بن خليفة الكندى فقال السلام عليك كيف اصبح رسول‌الله (ص) ؟ قال بخير يا اخا رسول الله (ص) فقال على (ع) جزاك الله عنّا اهل البيت خيرا قال له دحية انّي احبك و ان لك عندى مديحة اهديها اليك: انت اميرالمؤمنين وقائد الغر المحجلين و سيد ولد آدم يوم القيمة ما خلا النبيين والمرسلين ولواء الحمد بيدك يوم القيمة تزف انت و شيعتك مع محمد (ص) و حزبه الى الجنان فقد افلح من والاك وخاب و خسر من خلاك بحب محمد احبوك و ببغضه غضبوك لاتنالهم شفاعة محمد (ص) ادن من صفوة الله فاخذ راس رسول الله (ص) فوضعه في حجره فانتبه النبى (ص) فقال ما هذه الهمهمة فاخبره الحديث فقال (ص) لم يكن دحية كان جبرئيل سماك باسم سماك الله تعالى به و هو الذى القي محبتك في قلوب المؤمنين و رهبتك في صدورالكافرين.

دعوات الراوندى عن النبى (ص)

قال اذا دخلت على سلطان جائر فاقرء حين تنظر اليه قل هوالله احد ثلث مرات واعقد بيدك اليسرى ولاتفارقه حتى تخرج.

ل قال رسول‌الله صلى الله عليه و آله صنفان من امّتي ان صلحا صلحت امتي و اذا فسد افسدت امتي قيل يارسول‌الله (ص) و من هما؟ قال: الفقهاء والامراء

ل عن النبى (ص) قال تكلّم النار يوم القيمة ثلثة اميرا و قاريا و ذاثروة من المال فيقول للامير يا من وهب الله له سلطانه فلم يعدل فتزدرده كما يزدرد الطير حبّ السمسم و تقول للقارى يامن تزيّن للناس وبارز الله بالمعاصى فتزدرده و تقول للغنى يامن وهب الله له دنيا كثيرة واسعة فيضا وساله الحقير اليسر قرضا فابى الابخلا فتزدرده سفينة البحار امر

امس ظرف زمان اذا اريد به اليوم الذى قبل يومک بليلة (اقرب) ظرف زمان است هنگامى كه اراده شود بآن روزى كه پيش از روزت هست يک شب (يعنى ديروز) جمع آمس اموس و آماس.

" انابالامس صاحبكم واليوم عبرة لكم و غدامفارقكم " ر ۲۳ ر ۲۷۷ - ۲

من ديروز مصاحب شما بودم و امروز بر شما پند و عبرتم و فردا از شما جدا ميشوم

أمّلَه ن املا و املة: رجاه (اقـسرب) اورا امیدوار شد.

" ايّها الناس ان اخوف ما اخـــاف عليكم اثنتان اتباع الهوى و طول الامـــل فاما اتباع الهوى فيصد عن الحق و اما طـول الامل فينسي عن الاخرة" ط ۴۲ طعم ۱۴-۱

ای مردم بتحقیق ترسناکترین چیزی که برشما میترسم دو چیز است پیروی خواهـش نفس و درازی آرزو اما پیروی خواهش نفـس از راه حق باز میدارد و اما درازی آرزو آخرت را فراموش گرداند.

(الآمال) جمع أمَل " وحضرتكـم كواذب الامال" ط ۱۱۱ طعم ۵ - ۸

حاضر شده شمارا دروغهای آرزوها.

(المَأمُول) اسم مفعول امید داشته شده (الخير منه مامول) ط ۱۹۱ طعم ۱۴-۲۴

نیکوئی از او امید داشته‌شده‌است.

(المُؤَمِّل) امید دارنده (ايهـــا الناس ان الدنيا تغرالمومل لها والمخلـــد اليها " ط ۱۷۶ طعم ع - ع - ای مـردم دنیا فریب میدهد آرزو دارنده آنرا و آرام گیرنده بسوی آنرا.

(الامل والروايات)

قال رسول الله (ص) الامل رحمة لامتي ولولا الامل مارضعت والدة ولدها ولاغـــرس غارس شجرا. عن الفضل بن محبوب عن ابي الحسن موسى (ع) قال قال لي ابلغ خيـرا و قل خيرا ولاتكونن امّعة مكسورة الالف مشددة الميم المفتوحة والعين غير المعجمة قـــال ما الامعة؟ قال لاتقولن انا مع الناس و انـــا كواحد من الناس ان رسول الله (ص) قـــال ايها الناس انما هنا نجد ان نجد خير ونجد شر ما بال نجد الشر احبّ اليكم من نجد الخير.

نبه قيل بينما عيسى بن مريـــم عليه السلام جالس و شيخ يعمل بمسحاة ويثير الارض فقال عيسى (ع) اللّهم انزع منـــه الامل فوضع الشيخ المسحاة واضطجع فلبـــث ساعة فقال عيسى اللهم اردد اليه الامل فقام فجعل يعمل فساله عيسى عن ذلك فقال بينما انا اعمل اذ قالت لي نفسي الى متى تعمل و انت شيخ كبير فالقيت المسحاة واضطجعـــت ثم قالت لي نفسي والله لابد لك من عيش ما بقيت فقمت الى مسحاتي

الصادق (ع) ان الله تعالى يقول وعزتي و جلالي و مجدي و ارتفاعي علـــى عرشي لاقطّعن امل كل مؤمّل من الناس امل غيري باليأس ولاكسونّه ثوب المذلّة عنـــد الناس ولانحّينه من قربي ولابعّدنّه من وصلي

ايؤمل غيري في الشدائد والشدائد بيدي و يرجو غيري و يقرع بالفكر باب غيري و بيدي مفاتيح الابواب

قال الحسن بن علي (ع)

قل للمقيم بغير دار اقامة حان الرحيل فودع الاحباب الذين لقيتهم و صحبتهم صاروا جميعا في التراب رميما .

العلوى ولولا الامل علم الانسان حسب ما هو فيه ولو علم حسب ما هو فيه مات من الهول والوجل .

وقال (ع) من اطال امله ساء عمله

روى ان اسامة بن زيد اشترى وليده بمائة دينار الي شهر فسمع رسول الله (ص) فقال الاتعجبون من اسامة المشتري الي شهر ان اسامة لطويل الامل .

قال علي (ع) ما انزل الموت حق منزلته من عدّ غدا من اجله و كان عليه السلم يقول لوراى العبد اجله و سرعته اليه لابغض الامل وطلب الدنيا .

قال (ع) من جرى في عنان امله عثر باجله .

كنز قال اميرالمؤمنين (ع) من ايقن انه يفارق الاحباب و يسكن التراب و يواجه الحساب و يستغني عمّا خلف و يفتقر الى ما قدّم كان حريّا بقصر الامل و طول العمل

سفينة البحار امل

أَمَّهُ أَمًّا: قصده،شجه و ـ اصاب ام دماغه (اقرب) اورا قصد كرد . سرش را شكست و به مغز او رسانيد .

" انّما مثل من خبر الدنيا كمثل قوم سفرنابهم منزل جديب فامّوا منزلا خصيبا وجنابا مريعا " ر ۳۱ ر۰ ۴ ۲ ـ ۸ ـ ۵ ـ جز

اين نيست مثل آن كس كه دنيارا با آزمايش احوال آن شناخت مانند گروه مسافرين است كه منزل بين راه براى نبودن وسائل راحتى آنانرا خوش نيامد پس منزل ديگرى را قصد كردند كه پرنعمت و منطقه‌ى پراز گل‌ورياحين وسبزيها است .

(اِئْتَمَّهُ) قصدهوبه اقتدى (اقرب)

اورا قصد كرد ـ به او پيروى كرد " وهدى لمن ائتمّ به" ط ۱۹۶ ط۳ ۱ ـ ۳۶

(كتاب را قرار داد) راهنما براى كسيكه پيروى كند آنرا .

(الأُمّ) الوالدة وامّ الشيء اصلهو امّ القرى مكّة (اقرب) مادر، ريشهٔ چيز، مكّه

" فكونوا من ابناء الاخرة ولا تكونوا ابناء الدنيا فانّ كلّ ولد سيلحق بامّه يوم القيمة

ط ۴۲ ط۴ ۱۴ ـ ۴

پس بوده باشيد از پسران آخرت (براى آخرت عمل نمائيد) نباشيداز پسران دنيا بتحقيق هر فرزند زود باشد مى پيوندد به مادرش روز قيامت

(الاُمَّهات) جمع امّ " ام بمضاجع امّهاتک تحت الثّری " ح ۳۱ ج ۳۳۸ - ۲

(دنیا کی ترا فریب داد) آیا بمواضع خوابگاه مادران تو در زیر خاک .

(الاُمَّة) الجماعة و ـ الجیل من کل حیّ و ـ الطّریقة و ـ الّدین و ـ الحین و ـ القامة (اقرب) جماعت ، گروهی از هر قبیله ، طریقه ، دین، وقت، قامت " یا علی انّ امتی سیفتنون من بعدی " ط ۱۵۴ ط ۲۵ - ۱۴ - ای علی بتحقیق امّت من زود باشد که بفتنه افتند بعداز من

(الاِمام) من یقتدی به من رئیس او غیره (اقرب) کسیکه پیروی کرده شود بماواز رئیس یا غیر او .

"فانّه لاسواء امام الهدی و امام الرّدی " ر ۲۷ ر ۲۴۳ - ۲۰ - براستی یکسان نیست پیشوای هدایت کننده بسوی خیر (که خود آنحضرت است) و پیشوای هلاک کننده (که مراد دیگران است)

(الاَئِمَّة) جمع امام " ان الائمة من قریش غرسوا فی هذا البطن من هاشم لاتصلح علی سواهم " ط ۱۴۲ ط ۷۱ - ۵

براستی پیشوایان ازتیره قریشند در این بطن از نسل هاشم (بن عبد مناف) صلاحیت ندارد برغیر آنان

(الاُمَم) جمع امّة (مفردات)

" ایها الناس انی قد بثثت لکم المواعظ التی وعظ الانبیاء بها اممهم " ط ۱۸۰ ط ۱۰ - ۲۷ - ای مردم براستی من منتشر کردم برای شما پندهائیرا که پند داد پیامبران با آنها امّتهای خودرا .

(الاِمامة) بالکسر الرّئاسة العامة (اقرب) ریاست عمومی " ولعمری لئن کانت الامامة لاتنعقد حتی یحضر عامّة الناس فما الی ذالک سبیل " ط ۱۷۱ ط ۵۰ - ۳

سوگند بزندگانی خودم اگر امامت منعقد نشود تا حاضر شود عموم مردم، برای این راهی نیست .

(الاَمام) نقیض الوراء کقدام یکون اسما و ظرفا (اقرب) پیش " شغل من الجنة والنار امامه " ط ۱۶ ط ۶ - ۹ - مشغول شد (بامور اخرویه از غیر آن) آن کسیکه دوزخ و بهشت در پیش او است .

(الاُمّیّ) من لایعرف الکتابة ولاالقرائة (اقرب) : کسیکه کتابت و نوشتن را بلد نباشد و به پیامبرما امّی می‌گویند زیرا علم او کسبی نبود بلکه اعطاء و الهام الهی بود و یک جهتش هم این بود آنحضرت اهل مکّه بود مکّه را ام القری گویند

" وانعم الفکر فیما جائک علی لسان النّبیّ الاُمّیّ " ط ۱۵۱ ط ۳۸ - ۸

و درآنچه برزبان پیامبریکه از اهل مکه است خوب فکر کن .

(الام والروايات)

قال النبي (ص) الامهات اربعة. ام الادوية وام الاداب وام العبادات وام الامانی اما ام الادوية فقلة الاكل و اما ام جميع الاداب فقلة الكلام و اما ام جميع العبادات فقلة الذنوب واما ام جميع الامانی فالصبر. اثنی عشرية ص ١٠٥

الاصار التي كانت في الامم السابقة و رفعت عن هذه الامة منها انه لاتقبل صلوتهم الا في بقاع معلومة وكانوا يقرضون اذى النجاسة من اجسادهم و كانوا يحملون قرابينهم على اعناقهم الى بيت المقدس و كان وقت صلوتهم الفريضة ظلم الليل وانصاف النهار وكانوا اذا اذنبوا كتبت على ابوابهم وجعلت توبتهم من الذنوب ان حرمت عليهم بعد التوبة احبّ الطعام اليهم.

الجنة محرّمة على الامم حتى تدخلها امّة محمّد (ص)

قال اميرالمؤمنين (ع) واحذروا مانزل بالامم قبلكم من المثلات بسوء الافعال وذميم الاعمال فتذكروا في الخير والشرّ احوالهم و احذروا ان تكونوا امثالهم.

لی مرّ رسول الله (ص) ليلة المعراج على ابراهيم خليل الرّحمن (ع) فناداه من خلفه فقال يا محمد اقرء امّتک منّی السلام و اخبرهم انّ الجنّة ماؤها عذب وتربتها طيّبة قيعان (ارض رخوة مسطح) بيض غرسها (سبحان الله والحمدلله ولا اله الا الله والله اكبر ولاحول ولاقوة الا بالله) فمر امّتک فليكثروا من غرسها.

سئل الصادق (ع) من امّة محمد (ص) قال المؤمنون الذين صدقوا بما جاء به من عندالله عزوجل المتمسكون بالثقلين الذين امروا بالتمسّک بهما كتاب الله وعترته.

كان النبی (ص) يقول حبّی خالط دماء امتی فهم يوثرونی على الأباء و على الأمّهات و على انفسهم.

النبوی (ص) قال انّ اللّه مثل لی امتی فی الطين و علّمنی اسمائهم كما علّم آدم الاسماء كلها ثم عرضهم علیّ فمر بی اصحاب الرايات فاستغفرت لعلی و شيعته وسالت ربی ان يستقيم امّتی على علی (ع) من بعدی فابی الا ان يضل من يشاء و يهدی من يشاء.

لما فرض الله في ليلة المعراج لرسول الله (ص) و امته خمسين صلوة قال موسى لرسول الله (ص) ان امتک آخر الامم و اضعفها لاتستطيع ان تقوم بخمسين صلوة فارجع الى ربّک فاسئله التخفيف الى ان قال الصادق (ع) جزى الله موسى (ع) عن هذه الامّة خيرا.

افتراق الأمّة بعد النبي (ص) على ثلث و سبعين فرقة.

و مامن دابة في الارض ولا طائر يطير بجناحيه الا امم امثالكم الانعام، عن ابن عباس ای انهم يعرفوننی ويوحّدونی ويسبّحونی

(وكل شيء احصيناه في امام مبين)
في كثير من الاخبار ان المراد بالامام المبين امير المؤمنين عليه السلام .
(وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ) الزخرف اي القرآن في اللوح المحفوظ فانه اصل الكتب السماوية لدينا لعلي رفيع الشان حكيم ذو حكمة بالغة كذا قيل وفي كثير من الاخبار ان الضمير راجع الى اميرالمؤمنين (ع) والمراد بام الكتاب سورة الفاتحة فانه (ع) مكتوب فيها في قوله تعالى اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) قالوا الصراط المستقيم هو امير المؤمنين (ع) و معرفته و طريقته .

و روي من مات ولم يعرف امام زمانه مات ميتة جاهلية والامامة لاتكون الا بالنص و يجب على الامام النص على من بعده .

الباقري من مات عارفا لامامه كان كمن هو مع القائم في فسطاطه .

و من انكر واحدا منهم (ع) فقد انكر الجميع .

و ان الناس لايهتدون الا بهم وانهم الوسائل بين الخلق و بين الله تعالى و انه لايدخل الجنة الا من عرفهم .

و ان الامام في كتاب الله امامان امام هدى وامام ضلال قال تعالى (وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا) و قال تعالى (وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ)

ذكر ما نزل في صلة الامام و اداء حقه و انه ما من شيء احب الى الله عزوجل من اخراج الدرهم الى الامام (ع) و ان الله ليجعل الدرهم في الجنة مثل جبل احد .

فس قال اميرالمؤمنين (ع) نزل القرآن ارباعا ربع فينا وربع في عدونا وربع سنن و امثال و ربع فرائض و احكام و لنا كرائم القرآن .

مع سمي الامام اماما لانه قدوة للناس منصوب من قبل الله تعالى مفترض الطاعة على العباد .

الرضوي (ع) ان الامامة زمام الدين و نظام المسلمين ان الامامة اس الاسلام النامي و فرعه السامي الامام البدر المنير والسراج الزاهر والنور الساطع الامام الماء العذب على الظماء والدال على الهدى و المنجي من الردى الامام على اليفاع (الارض المرتفعة) الحار لمن اصطلى به الامام السحاب الماطر والغيث الهاطل والشمس المضيئة والسماء الظليلة الامام الامين الرفيق والاخ الشفيق .

و انه جرى لهم عليهم السلام من الفضل والطاعة مثل ما جرى لرسول الله (ص) و انهم في الفضل سواء

ير عن ابي محيى الصنعاني عن ابيعبدالله (ع) قال قال يا ابا يحيى لنا في ليالي الجمعة لشان من الشان قال فقلت له جعلت فداك وما ذلك الشان قال يؤذن ارواح

الانبياء الموتى و ارواح الاوصياء الموتى و روح الوصي الذي بين ظهرانيكم يعرج بها الى السماء حتى توافي عرش ربها فتطوف بها اسبوعا و تصلي عند كل قائمة من قوائم العرش ركعتين ثم ترد الى الابدان التي كانت فيها فتصبح الانبياء والاولياء قد ملئوا سرورا و يصبح الوصي الذي بين ظهرانيكم و قد زيد في علمه مثل جم الغفير.

نهج قال اميرالمؤمنين (ع) في بعض خطبه ايها الناس ان لي عليكم حقا ولكم على حق فاما حقكم على فالنصيحة لكم وتوفيرفيئكم عليكم و تعليمكم كيلا تجهلوا و تاديبكم كي ما تعلموا و اما حقي عليكم فالوفاء بالبيعة والنصيحة في المشهد والمغيب والاجابة حين ادعوكم والطاعة حين امركم.

عن ابن نباتة في حديث طويل يذكرفيه ان اميرالمؤمنين (ع) خرج من الكوفة و مر حتى اتى الغريين فجازه فلحقناه و هو مستلق على الارض بجسده ليس تحته ثوب فقال قنبر يا اميرالمؤمنين الا ابسط ثوبي تحتك ؟ قال لا هل هي الا تربة مؤمن او مزاحمته في مجلسه قال الاصبغ فقلت يا اميرالمؤمنين تربة مؤمن قد عرفناها كانت او تكون فما مزاحمته في مجلسه فقال يابن نباتة لوكشف لكم لرايتم ارواح المؤمنين في هذا الظهر حلقا يتزاورون و يتحدثون ان في هذا الظهر روح كل مؤمن و بوادي برهوت نسمة كل كافر

(الدلائل على امامتهم عليهم السلام)

ذكر الشيخ الطبرسي في اعلام الورى على امامة ائمتنا قال رحمه الله احد الدلالات على امامتهم عليهم السلام ما ظهر منهم من العلوم التي تفرقت في فرق العالم فحصل في كل فرقة فن منها و اجتمعت فنونها وساير انواعها في آل محمد (ع) الا ترى ما روى عن اميرالمؤمنين (ع) في ابواب التوحيد والكلام الباهر المفيد من الخطب وعلوم الدين واحكام الشريعة و تفسير القرآن و غير ذلک ما زاد على كلام جميع الخطباء والعلماء والفصحاء حتى اخذ عنه المتكلمون والفقهاء والمفسرون ونقل اهل العربية عنه اصول الاعراب و معاني اللغات و قال في الطب ما استفاد منه الاطباء و في الحكمة والوصايا والاداب ما اربى على كلام جميع الحكماء وفي النجوم و علم الاثار ما استفاده من جهته جميع اهل الملل والامراء ثم قد نقلت الطوائف عمن ذكرناه من عترته وابنائه مثل ذلک من العلوم في جميع الانحاء و لم يختلف في فضلهم و علو درجتهم في ذلک من اهل العلم اثنان فقد ظهر عن الباقر والصادق عليهما السلام لما تمكنا من الاظهار و زالت عنهم التقية التي كانت على سيد العابدين (ع) من الفتاوى في الحلال والحرام والمسائل والاحكام وروى الناس عنهما من

علوم الكلام و تفسير القرآن و قصص الانبياء والمغازي والسير واخبار العرب و ملوك الامم ماسمي ابوجعفر (ع) لاجله باقر العلم و روى عن الصادق (ع) في ابوابه من مشهوري اهل العلم اربعة الاف انسان وصنف من جواباته في المسائل اربعماة كتاب هي معروفة بكتب الاصول رواها اصحابه و اصحاب ابيه من قبله و اصحاب ابنه ابي الحسن موسى (ع) ولم يبق فن من فنون العلم الا ماروى فيه ابواب و كذلك كانت حال ابنه موسى (ع) من بعده في اظهار العلوم الى ان حبسه الرشيد و منعه عن ذلك.

و قد انتشر ايضا عن الرضا (ع) و ابنه ابيجعفر (ع) من ذلك ما شهرة جملته تغني عن تفصيله و كذلك كانت سبيل ابي الحسن و ابيمحمد العسكريين عليهما السلام و انما كانت الرواية عنهما اقل لانهما كانا محبوسين في عسكر السلطان ممنوعين من الانبساط في الفتيا و ان يلقاهما كل احد من الناس واذاثبت بما ذكرناه بينونة ائمتنا (ع) بما وصفناه عن جميع الانام و لم يمكن لاحد ان يدعي انهم اخذوا العلم من رجال العامة او تلقنوه من رواتهم و ثقاتهم لانهم لم يروا قط مختلفين الى احد من العلماء في تعلم شيء من العلوم ولان ما اثر عنهم من العلوم فان اكثره لم يعرف الا منهم ولم يظهر الا عنهم.

و علمنا ان هذه العلوم باسرها قد انتشرت عنهم مع غناهم عن ساير الناس وتيقنا زيادتهم في ذلك على كافتهم ونقصان جميع العلماء عن رتبتهم ثبت انهم اخذوها عن النبي (ص) خاصة و انه قد افردهم بها ليدل على امامتهم بافتقار الناس اليهم فيما يحتاجون اليه و غناهم عنهم وليكونوا مفزعا لامته في الدين وملجاء لهم في الاحكام وجروا في هذا التخصيص مجرى النبي (ص) في تخصيص الله تعالى باعلامه احوال الامم السالفة وافهامة ما في الكتب المتقدمة من غير ان يقرء كتابا او يلقى احدا من اهله هذا و قد ثبت في العقول ان الاعلم الافضل اولى بالامامة من المفضول و قد بين الله سبحانه ذلك بقوله: (أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ) و قوله (هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ).

و مما يدل على امامتهم ايضا اجماع الامة على طهارتهم و ظاهر عدالتهم وعدم التعلق عليهم او على احد منهم بشيء ليشينه مع اجتهاد اعدائهم و ملوك ازمنتهم في الغض منهم والوضع من اقدارهم و التطلب بعثرتهم حتى كانوا يقربون من يظهر عداوتهم و يقصون بل يجفون و ينفون و يقتلون من يتحقق بولايتهم و هذا امر ظاهر عند من سمع باخبار الناس.

الى ان قال و مما يدل ايضا على امامتهم (ع) وانهم عليهم السلام افضل الخلق بعد النبي (ص) ما نجده من تسخير الله تعالى الولى لهم في التعظيم بمنزلتهم والعدولهم في الاجلال لمرتبتهم و الهامه سبحانه جميع القلوب اعلاء شانهم و رفع مكانهم على تباين مذاهبهم وآرائهم.

وساق كلامه وذكر تعظيم الخلفاء الائمة في زمانهم واكرامهم اياهم بما هومعلوم لمن نظر في اخبارهم ثم قال و يؤيد ماذكرناه من تسخيرالله سبحانه الخلق لتعظيمهم ما شاهدنا الطوائف المختلفة والفرق المتباينة في المذاهب والآراء.

فداجمعوا على تعظيم قبورهم و فضل مشاهدهم حتى انهم يقصدونها من البلاد الشاسعة و يلمّون بها و يتقربون الى الله سبحانه بزيارتها و يستنزلون عندها من الله الارزاق و يستفتحون الاغلاق و يطلبون ببركتها الحاجات و يستدفعون الملمات وهذا هوالمعجزالخارق للعادة انتهى.

(ابوامامة الباهلى)

صحابى مشهور سكن الشام و مات بها سنة ست و ثمانين خرج ابو امامةالباهلى وابوالدرداء فدخلا على معوية و كانا معه فقالا على م تقاتل هذا الرجل و هو والله اقدم منك مسلما و اقرب من رسول الله (ص) فقال اقاتله على دم عثمان و انه آوى قتلته فقولوا له فليقدنا منه و انا اول من بايعه من اهل الشام فانطلقا الى على (ع) واخبراه بمقالة معوية فقال لهما انه يطلب الذين ترون فخرج عشرون الف متسربلى الحديد لايرى منهم الا الحدق فقالوا كلنا قتله و ان شاؤا فليروموا ذلك منّا فرجع ابوامامة و ابوالدرداء فلم يشهدا شيئا من القتال سفينة البحار امم.

اِمَام بكسر الف: پيشوا و آنچه از اوپيروى كنند خواه انسان باشد يا كتاب يا ريسمان بنّا كه كشيده ميشود و به تبع آن كار ميكنند (اقرب الموارد) ولى بيشتر به اشخاصى گفته ميشودكه‌عده‌اى از مردم از آنها پيروى نمايند خواه مردم را براه راست و بهشت هدايت نمايد و يا به راه كج و جهنم راهنمائى كند.

چنانچه پروردگار عالم در سوره انبياء ٧٣ ميفرمايد ﴿وَ جَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا﴾ و در سورهٔ قصص ۴۱ ميفرمايد ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَدْعُونَ اِلَى النَّارِ﴾

اِمَامَت

اينها معانى لغوى امام بود كه گفته شد ولى امامت از نظر اسلام و واقعيت يك منصب ومقامى‌است از طرف پروردگار عالم به يك‌عده‌ى مخصوص و معين داده ميشود كه آنها

مانند پیامبران با معجزات و نشانه هـــــای مخصوص شناخته میشوند .

امیرالمؤمنین در یک‌خبر مفصلی که به‌طارق درصفات امام بیان فرموده و قسمتی از آنها اینست " والامام یا طارق بشرملکی وجسد سماوی‌و امر الـهی و روح قدسی و مقام علی و نور جلی و سر خفی فهو ملکی الذات الهی‌الصفات‌زائد الحسنات عالم‌بالمغیبات خصا من رب العالمین و نصا من الصـــادق الامین و هذا کله لآل محمد (ع) لایشارکهـم فیه مشارک لانهم معدن التنزیل و معــدن التاویل . . . سفینة البحار ج۲ ص ۸۳

ـــ ای‌طارق امام بشری است باطنی و جسدی است آسمانی و امری است الـهی و روحی است قدسی ، مقامی است بلنـــد و نوری است روشن و سری است پنهان پس او ملکی‌الذات‌الـهی آلصفات است ، حسنـات او زیاد و به پنهانیها عالم است از جانب خدا به این اختصاص می‌یابد و از راستگوی امین به امامت او تصریح میشود همهٔ این صفتهـا مخصوص‌آل محمد است و با آنان کسی‌شریک نمیباشد برای اینکه آنان معدن تنزیـــل و معدن تاویلند .

بطوریکه از آیات و روایات استفاده میشود مقام نبوت از مقام عبدیت بالاتـــر است و مقام رسالت از مقام نبوت بالاتراست و مقام امامت از مقام رسالت بالاتراست .

عبد آنکس را گویند که پروردگـــار عالم‌اورا به‌عبدیت و بندگی اخذ کند و باید توجه کرد که اخذ کردن پروردگار عالـــــم کسی‌را به بندگی غیر از عبد شدن یکنفراست نسبت بپروردگار عالم . برای اینکه بندگی از لوازم آفرینش است و از یکنفر صاحب فهم‌و شعور جدا نمیشود و قابل جعل و اخذ نیست ، چنانچه در سورهٔ مریم ـ ۹۴ میفرماید " اِنْ کُلُّ مَنْ فِی‌اَلسَّمٰوٰاتِ وَالاَرْضِ اِلّا آتِی اَلرَّحْمٰنِ عَبْدًا " هرچندکه‌یکنفر به‌رسوم و آداب‌بندگی عمل نکند باز بنده است و بنده‌ی حقیقـــی آنست به آداب بندگی عمل نماید ، و اخـــذ کردن پروردگار عالم یکنفر را به بندگی قبول کردن و با ربوبیت به او توجه کردن است که آن هم مباشرت و تولی امر او است همانطوری که یک نفر آقا به امر بنده‌ی خود مباشـــرت می‌کند و بندگی کلید تولی و مباشرت است ، درسوره‌ی‌اعراف ـ ۱۹۶ میفرمایدہ‌قُلْ اِنَّ وَلِیِّیَ اللّٰهِ اَلَّذِی نَزَّلَ اَلْکِتَابَ وَهُوَ یَتَوَلَّی اَلصَّالِحِینَ " و در سوره‌ی کهف میفرماید:اَلَّذِی نَزَّلَ عَلٰـــی عَبْدِهِ اَلْکِتَابَ .

و نبی آنکس را گویند که دستـــورات الهی در خواب براو وحی شود و رسول آنکس راگویندکه‌ملک‌را ببیند و با او سخن گویـــد و امام آنرا گویند که عالم ملکوت (باطن عالم) براو مکشوف گردد . از باطن و حقیقت عالـــم علوی و سفلی و کارهای بندگان و عواقب هر

چیز، مدت زندگانی هرکس، زبان مختلف انسانها، حیوانات و ملائکه‌ها و... چیزی بر او پوشیده نماند.

شأن امام مانند شان نبی و رسول صرف راه نشان دادن نیست بلکه بحسب واقع یکنوع ولایت برمردم است و امام بایک امر ملکوتی و امر پروردگار عالم مردم را به مطلوبات خود هدایت و ایصال می‌کند وممکن است یکنفر بهمه‌ی این چهار مقام یا به بعضی از اینها دارا باشد.

در اصول کافی ج۱ صفحه ۱۷۵ گوید امام صادق (ع) فرمود پروردگار عالم پیش از آنکه ابراهیم را نبی اخذ کند بندهٔ اخذ کرد، پیش از آنکه اورا رسول اخذکند نبی اخذ کرد، پیش از آنکه اورا خلیل و دوست اخذکند اورا رسول اخذ کرد و پیش از آنکه اورا امام اخذ کند اورا خلیل اخذ کرد هنگامی که این چهار چیز براو جمع شد فرمود:

" إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا " بقره ـ ۱۱۸ ـ من ترا برای مردمان امام قرارمیدهم ـ اینها که در چشم ابراهیم بزرگ آمد، عرض کرد (وَمِنْ ذُرِّيَّتِي) از ذریه‌ی من هم امام‌قرارده، فرمود(لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ) سفیه امام پرهیزکار نمیباشد بقره ۱۱۸

در سوره الحجر ۵۳ ـ ۵۴ پروردگار عالم که مژده‌ی تولد اسماعیل و اسحق را در حال پیری به ابراهیم میدهد معلوم‌میگرددکه این سخن ابراهیم (وَمِنْ ذُرِّيَّتِي) پس ازتولد اسحق و اسماعیل و دراواخر عمر ابراهیم و طی کردن دوران نبوت وی بوده است.

پس امامت رسالت تنها ارائه‌ی‌طریق و راه نشان دادن نیست بلکه امامت بحسب واقع ولایت برمردم و آنانرا به مقاصدشان رساندن و هدایت است لذا پروردگار عالم در قرآن مجید هرجا که به معنی امامت‌متعرض شده است به هدایت هم بعنوان تفسیر آن متعرض شده است.

درسوره‌ی‌انبیاء ـ ۷۳ در داستانهای اسحق و اسماعیل میفرماید وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا ـ آنانرا امامها قرار دادیم‌بامر ما هدایت میکردند.

در سوره‌ی السجده ـ ۲۴ میفرماید " وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا " از آنان امامانی قرار دادیم به امر ما هدایت‌میکردند

پروردگار عالم بیان کرد که امامت تنها هدایت‌نیست بلکه آن هدایتی است که بامر خدا واقع شود و حقیقت این (امر) هم در سوره یس ـ ۹۳ بیان شده است.

" إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ "

دراین آیه امر الهی به ملکوت‌تعبیر و بیان شده است، یعنی تمامی موجودات را دو جانب و دو صورت است صورت ظاهر و

باطن با صورت ظاهر با مخلوقات مواجهاست و با صورت باطن با پروردگار عالم مواجه است مراد از صورت باطن همان ملکوت است . در سوره ی (الانعام) میفرماید " وَكَذٰلِكَ نُرِي إِبْرٰاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوٰاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ " .

ــ و همچنین به ابراهیم ملکوت آسمانها و زمین را مینمودیم تا از جملهیقین کنندگان باشد ، پروردگار عالم در سورهی اسرا ــ ۷۱ میفرماید :

" يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنٰاسٍ بِإِمٰامِهِمْ "

ــ روزی هرکس را با امامشان میخوانیم .

مراد امام حق است همانطور که روز محشر مردم را به سوی پروردگار عالم سوق میدهند همچنین در عالم دنیا هم به سوی ملکوت عالم و به سوی پروردگار عالم سوق میدهند و در امورات آنان بامر خدا تصرف میکنند و به امور سیاسی و اجتماعی بلکه به همه کارهای آنان دخالت میکنند .

و از این آیه چنین بر می آید که هیچ زمانی از زمانها دنیا از وجود امام خالی نمیباشد و برای بزرگی شان امامت امام باید در ذات خود سعید و ازتمامی عیوبات پاک باشد اگر امام ولو یک زمانی از عمرخود شقی باشد نمیتواند امام باشدبرای اینکه هدایت از غیر میباشد .

پروردگار عالم در سورهی یونس ــ ۳۵ میفرماید " أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ مَنْ لٰا يَهِدِّي إِلّٰا أَنْ يُهْدىٰ فَمٰا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ "

ــ آیا کسیکه بسوی حق راه می نماید سزاوار تر است که پیروی کرده شود یا آنکس کههدایتنمی یابد مگر آنکه هدایت کردهشود پس شمارا چیست و چگونه حکم میکنید ؟

و از بیانات گذشته چنین نتیجه گرفته میشود اولا واجب است امام ازگمراهی و معصیت محفوظ باشد وگرنهوی هدایتیافته نمیشود تا برسد مردم را هدایت کند .

ثانیا هرکس از گناه و خطا محفوظ نباشد امام مردم نمیباشد و بسوی حق نمیتواند راهنمائی کند و از آیهی (لٰا يَنٰالُ عَهْدِي الظّٰالِمِينَ) چنین برمیآید هرکس ولو در زمانی از او ظلم ، شرک و معصیتی صادر شده است و بعد توبه کرده و نیکوکار شده به امامت صلاحیت ندارد .

از بعض اساتید ازدلالت کردن آیه به عصمت امام سئوال کردند ، جواب داد . مردم بحسب قسمت عقلیه چهار قسمتند کسیکه در تمامیعمر خود ظالم بوده ،وکسیکه در تمامی عمر خود ظالم نبوده و کسیکه در اول عمر خود ظالم بوده ودرآخر نبوده و کسیکه برعکس این بوده .

مقام ابراهیم از این بزرگتر است که امامت را برای قسم اول و چهارم از فرزندان

خود بخواهد پس دو قسم ماند پروردگارعالم یک قسم آنرا نفی کرده و آن اینست که در اول عمر خود ظالم بوده درآخرش نبوده و قسم دیگری ماند و آن اینست که در تمامی عمر خود ظالم نبوده است و از بیانات گذشته چندامر ظاهر شد (شرایط امامت) اول امامت خودبخودوباختیارمردم نمیباشد بلکه باتعیین پروردگار عالم است.

دوم ــ امام باید از تمامی گناهان با نگهداری پروردگار عالم محفوظ باشد.

سوم ــ تا مردم در زمین هستند زمین از امام حق خالی نمیباشد.

چهارم ــ امام باید از جانب خدا باری کرده شود.

پنجم ــ اعمال بندگان از امام پنهان نمیباشد.

ششم ــ واجب است امام به تمامی اموراتی که مردم در امر معاش و معاد خودبدان محتاجند دانا باشد.

هفتم ــ محال است در میان مردم کسی باشد که در فضائل نفسانی به امام برتری داشته باشد.

درامالی شیخ و مناقب خوارزمی بنقل المیزان ج۱ ص ۲۸۱ گوید ابن مسعوداز پیامبر خبر داد که آن حضرت دربارهٔ سخن خدا به ابراهیم (وَلَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ) فرمود هرکس جز من به بتی ستایش کرده اورا امام قرار نمیدهم،

فرمود امامت به من و برادرم علی منتهی شد هیچ یک از ما به بتی ستایش نکرده‌ایم پس از آنکه معنی و شرایط امامت توضیح داده شد این شرایط بشواهد واستناد کتابهای شیعه و سنی جز دوازده امام برحق دروجود کسی یافت نشده و نمیشود که اول آنها ــ علی بن ابیطالب (ع) ۲ حسن بن علی (ع) ۳ حسین بن علی (ع) ۴ علی بن الحسین (ع) ۵ محمدبن علی (ع) ۶ ــ جعفر ابن محمدالصادق (ع) ۷ موسی بن جعفر الکاظم (ع) ۸ ــ علی بن موسی الرضا (ع) ۹ محمدبن علی النقی (ع) ۱۰ ــ علی بن محمد النقی (ع) ۱۱ حسن بن علی العسکری (ع) ۱۲ ــ حجة بن الحسن المهدی (ع) است و ما در جلد ششم قیام حق ص ۴۰۵ شواهد و براهینی از آیات و روایات براین مطلب ذکر کرده‌ایم.

" وَاِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَاللّٰهِ اِمَامٌ جَائِرٌ ضَلَّ وَ ضُلَّ بِهِ فَاَمَاتَ سُنَّةً مَاْخُوذَةً وَ اَحْيٰى سُنَّةً مَتْرُوكَةً " ط ۶۲ ف ۲۰ ج۲ ص ۶۹

ــ شریرترین مردمان درنزد خداوند امام جائریست که گمراه شود و بسبب اوگمراه شوند پس محو کند طریقهٔ حقهٔ ماخوذه را و زنده گرداند طریقهٔ بدعت ترک شده را.

اَمِنَ امنا و امانا و امنة و امنا اطمسنان

(اقرب) آرامش یافت
" و امنتم ماحذرتم " ط ۱۱۴ ط
۵۹ - ۵ ایمن گشتید از آنچـــــه
ترسانیده شدید (از عذاب اخروی)
(آمَنَهُ) جعله فی الامن و ــ علی
کذا اتخذه امینا اورا در ایمنی قرار داد . او
را برخود امین فرا گرفت .
" فانا اول من آمن به " ط ۶۹ ط
۱۵۷ -۳ - من اول آنکسم که بـــــه او
(پیامبر) ایمان آوردم .
(ائْتَمَنَهُ) عدّه امینا او اتخذه امینا
و ــ علی کذا جعله فی الامن (اقرب) اوراامین
حساب کرد . اوراامین فرا گرفت اورا درایمنی
قرار داد .
" فلو ائتمنت احدکم علی قعـــب
لخشیت ان یذهب بعلاقته " ط ۲۵ ط ۱۰۱ -۳
اگر امین گردانم یکی از شمارا بکاسه
چوبینی هرآینه میترسم ببرد آنرا با بنـــد و
چنگکش (کهاز پالان شتر آویزان میکنند)
(الایمان) التصدیق مطلقا و ــ نقیض
الکفر (اقرب) تصدیق کردن هرچه کـــــه
باشد . ضد کافربودن " و سبقت الی الایمان
والهجرة " ط ۵۷ ط ۲۳ - ۳ - پیشـی
گرفتم (برتمامی مسلمانها) بسوی ایمان آوردن
بهاسلام و هجرت کردن از وطن برای یـــاری
کردن درراه اسلام و خداوند .
(المُؤْمِن) المصدّق و ــ خلاف الکافر

(اقرب) تصدیق کنند و خلاف الکافـــر
(قال النبی (ص) یا علی لایبغضک مؤمـــن
ولایحبّک منافق " ج ۴۵ ح ۳۶۴ -۳
یاعلی دشمن نمیدارد ترا مؤمن و
دوست ندارد ترا منافق .
(المؤمنون) جمع مومن (انا یعسوب
المؤمنین و المال یعسوب الفجار " ج ۳۱۷ ح
۳۲۶ -۳ من پیشوای مؤمنهایم و مـــال
پیشوای بدکاران است (مؤمنها در هر کارشان
بمن تابع میشوند بدکاران بمال)
(الأمن) طمانینة النفـــس وزوال
الخوف (مفردات) آرامش نفس و برطـرف
شدن ترس " فجعله امنا لمن علقه " ط ۱۰۴ ط
۳۴ - ۲ - قرار داد آن (اسلام) راایمنی
برای کسیکه چنگ زد بهآن .
(الأمان) بالفتح الطمانینة (اقرب)
آرامش " ورضاه امان ورحمة " ط ۱۵۸ ط ۹
- ۱ - خوشنودی او (خداوند) ایمنـی و
رحمت است .
(الأمانة) ضدّ الخیانة و ــ قدیستعمل
فی الاعیان (یقال الودیعة امانة (اقـــرب)
درستکاری " وباداٸهم الامانة الی صاحبهم "
ط ۲۵ ط ۱۰۱ -۳
ــ (بزودی اهل شام دولت داده
میشوند از شما) بسبب ادا کردنشان امانت را
بهصاحب خودشان (وخیانت کردن شمـــا به
صاحبتان

(الامانات) جمع امانت "والامانات نظاماللملة" ح ۲۵۲ ط ۱۲۱ ۳۶۱ — ۶ — قرار داد اماناترا برای برقرار کردن نظم برای ملت و فی بعض النسخ (والامامة نظاماللملة)

(الامِنُ) ایمن (الآمِنة) مؤنث امن (اقرب) آسوده" وانما هی نفسی اروضها بالتقوی لتاتی آمنة یوم الخوف الاکبر" ر ۴۵ ر ۲ ۳۴۲ — ۱۰ — جز این نیست این نفس منست ریاضت میدهم اورا با پرهیزکاری تا بیاید آسوده در روز ترس بزرگ (روز قیامت)

(الاَمِین) المامون الثقة والمُوْتَمَن والمُوْتَمِن (اقرب) خواطر جمع شده مطمئن (وامینا حفیظا) ر ۲۵ ر ۴ ۲۴۴ — ۱۳ (مراقب نکن برآن)

مگر یکنفر شخص نیک حفظ کننده وامینی را

(الاُمَناء) جمع امین" وانتخب منها امناءه" ط ۹۲ ط ۷۷ — ۵ — برگزیده است از آن (شجره) امینهای خود را (بورسالت)

(المَأمُونَة) مؤنث مأمون (ایمن کرده شده) " شرورهم مامونة" ط ۱۹۱ ط ۱۴۰ — ۷ شرهای آنان ایمن کرده شده است (از اینکه بکسی برسد)

(الاَمَنَة) (الامن و هو سکون القلب و ضد الخیانة و — مَنْ یَثِقُ بکل احد (اقرب) آرامش دل امانت داری، کسیکه به هرکس اطمینان میکند.

" و یعطیه به الامنة" ر ۲۴ ر ۲۵۹ — ۱ — تا عطا کند (خداوند) بسبب آن (وقف اموال) آسودگی خاطر را.

(المَأمَن) محل آرامش دل خانه " و اخذه من مامنه" ط ۱۲۰ ط ۷۸ — ۵ — برگرفت اورا از محل امن خود.

(الامن والروایات)

الصادقی (ع) والولایة للمؤمنین الذین لم یغیروا ولم یبدلوا بعد نبیهم واجبة مثل سلمان الفارسی و ابی ذرالغفاری و المقداد بن اسودالکندی و عمار بن یاسر و جابر بن عبدالله الانصاری و حذیفة بن الیمان وابی الهیثم التیهان وسهل بن حنیف و ابی ایوب الانصاری و عبدالله بن الصامت و عبادة بن الصامت و خزیمة بن ثابت ذی — الشهادتین وابی سعیدالخدری و من نحا نحوهم وفعل مثل فعلهم والولایة لاتباعهم والمقتدین بهم و بهداهم واجبة.

النبوی (ص) مثل المؤمن عندالله کمثل ملک مقرب و ان المؤمن عندالله اعلی من ملک مقرب.

شی قال ابوعبدالله (ع) والذی بعث بالحق محمدا (ص) للعفاریت والابالسة علی المؤمن اکثر من الزنابیر علی اللحم والمؤمن اشد من الجبل و الجبل یستقل منه

بالغاس والمؤمن لايستقل على دينه تاويل المؤمنين والايمان والمسلمين والاسلام بهم عليهم السلام وبولايتهم و عكس ذلك باعدائهم .

و فيه تاويل (لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ " بال محمد (ص) وَالَّذِينَ آمَنُوا النَّبِيَّ وَأَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَتْبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ) الذرية الائمة الطيبة.

و ان عليا (ع) هو المؤمن و الايمان والدين والاسلام وخير البرية في القرآن .

وردت الاخبار في انه ما نزلت في القرآن يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الا و على اميرها و شريفها .

قال الدوانيقي للصادق (ع) يا ابا عبدالله ما بال الرجل من شيعتكم يستخرج ما في جوفه في مجلس واحد حتى يعرف مذهبه؟ فقال ذلک لحلاوة الايمان في صدورهم من حلاوته يبدونه تبديا .

كما روى عن الصادق (ع) في قوله تعالى وَلَكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْايمانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيانَ) ان الايمان اميرالمؤمنين (ع) و الثلثة الثلثة على الترتيب .

عن الصادق (ع) انما سمى المؤمن مؤمنا لانه يؤمن على الله فيجيز امانه .

و عنه (ع) قال قال رسول الله (ص) الا انبئكم لم سمى المؤمن مؤمنا لايمانه الناس على انفسهم و اموالهم الا انبئكم من المسلم والمسلم من سلم المسلم من يده و لسانه .

الصادقى (ع) ان المؤمن لو اكل او شرب او قعد او نام او نكح او مر بموضع قذر حوله الله من سبع طهر الا يصل اليه من قذرها شئ

و عنه (ع) قال يقول الله تعالى من اهان لى وليا فقد ارصد لمحاربتي الى ان قال تعالى وَلَوْلَمْ يَكُنْ في الدنيا الا عبد مؤمن لاستغنيت به عن جميع خلقي و لجعلت له من ايمانه انسا لايستوحش الى احد.

و عنه (ع) ان عمل المؤمن ليذهب فيمهد له الجنة كما يرسل الرجل غلامه فيفرش له ثم تلا (وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ)

نهج سبيل ابلج المنهاج انور السراج فبالايمان يستدل على الصالحات وبالصالحات يستدل على الايمان وبالايمان يعمر العلم وبالعلم يرهب الموت و بالموت تختم الدنيا و بالدنيا تحرز الاخرة و بالقيمة تزلف الجنة للمتقين و تبرز الجحيم للغاوين و ان الخلق لامقصور لهم عن القيمة مر قلين في مضمارها الى الغاية القصوى .

و روى ان المؤمن يشفع للعصاة و انه اعظم حرمة من الكعبة وانه لو مرض فعاده اخوه

لوجدالله تعالى عنده ثم تكفل بحوائجــه و المؤمن يعرف في السماء كما يعرف الرجــل اهله و ولده و انه اعز من الجبل يستقل منه بالمعاول و المؤمن لايستقل من دينه.

سن قال الرضا (ع) لسليمان الجعفرى ان الله تعالى خلق المؤمن من نوره و صبغهم في رحمته و اخذ ميثاقهم لنا بالولاية فالمؤمن اخوالمؤمن لابيه و امه ابوه النور و امه الرحمة فاتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله الذى خلق منه.

كا عن جابر الجعفى قال تقبضت بين يدى ابيجعفر (ع) فقلت جعلت فداك ربما حزنت من غير مصيبة او امر ينزل بي حتى تعرف ذلك اهلي في وجهي و صديقي ؟ قال نعم يا جابر ان الله عزوجل خلق المؤمنين من طينة الجنان واجرى فيهم من ريح روحه (اى من نسيم من روحه الذى نفخه في الانبياء والاوصياء) فلذلك المؤمن اخوالمومن لابيه و امه فاذا اصاب روحا من تلك الارواح في بلد من البلدان حزن حزنت هذه لانها منه بانى ماينعلق بذلك في رمل.

كا عن ابيعبدالله (ع) قال ان في الجنة لشجرة تسمى المزن فاذا اراد الله ان يخلق مؤمنا اقطر منها قطرة فلاتصيب بقلة ولاثمرة اكل منها مؤمن او كافر الا اخرج الله عزوجل من صلبه مؤمنا.

كا قيل له (ع) من اى شيء خلق الله عزوجل طينة المؤمن ؟ فقال من طينة الانبياء فلن تنجس ابدا (اى بنجاسة الكفر و الشرك وان نجست بالمعاصي فتطهر بالتوبة والشفاعة)

كا عن ابيجعفر (ع) قال الله تعالى ليدفع بالمؤمن الواحد عن القرية الفناء و قال (ع) لايصيب قرية عذاب و فيها سبعة من المؤمنين.

ورد ان الايمان من اعظم النعم.

كا عن فضيل بن يسار قال دخلت على ابيعبدالله (ع) في مرضة مرضها لم يبق منه الا راسه فقال يا فضيل انني كثيرا ما اقول ما على رجل عرفه الله هذاالامر لو كان في راس جبل حتى ياتيه الموت يا فضيل بن يسار ان الناس اخذوا يمينا و شمالا و انا وشيعتنا هدينا الصراط المستقيم يافضيل بن يسار ان المؤمن لو اصبح له ملك ما بين المشرق والمغرب كان ذلك خيرا له...

كا عن ابيعبدالله (ع) قال المؤمنة اعز من المؤمن والمؤمن اعز من الكبريت الاحمر فمن راى منكم الكبريت الاحمر.

كا قال ابوعبدالله (ع) ليس كل من يقول بولايتنا مومنا ولكن جعلوا انسا للمومنين

عن الصادق (ع) قال المومن مكفر و ذلك ان معروفه يصعد الى الله عزوجل فلاينتشر في الناس والكافر مشهور و ذلك ان معروفه للناس ينتشر في الناس و لايصعد الى

السماء

كا عن ابيعبدالله (ع) قال ينبغي للمومن ان يكون فيه ثمان خصال وقور عند الهزاهز صبور عند البلاء. شكور عندالرخاء قانع بمارزقهالله لايظلم الاعداء. و لايتحامل للاصدقاء بدنه منه في تعب و الناس منه في راحة. ان العلم خليل المومن. والحلم وزيره والعقل اميرجنوده والرفق اخوه. والبروالده.

كا عن علي بن الحسين (ع) قال المومن يصمت ليسلم و ينطق ليغتنم لايحدث امانته الاصدقاء ولايكتم شهادته من البعداء ولايعمل شيئا من الخير رياء ولايتركه حياءان زكي خاف ممايقولون ويستغفر الله لما لايعلمون لايغره قول من جهله و يخاف احصاء ماعمله.

كا عن ابيعبدالله (ع) قال المومن له قوة في دين وايمان في يقين و حرص في فقه و نشاط في هدى...

قال رسول الله (ص) المومن غر كريم والفاجر خب لئيم.

العلوى (ع) انّ المومن نفسه منه في شغل والناس منه في راحة اذا جنّ عليه الليل افترش وجهه وسجد لله عزوجل بمكارم بدنه يناجي الذى خلقه في فكاك رقبته الا هكذا فكونوا.

ل قال اميرالمومنين (ع) المؤمن من طاب مكسبه و حسنت خليقته و صلحت سريرته و انفق الفضل من ماله و امسك الفضل من كلامه و كفى الناس شره وانصف الناس من نفسه.

ع قيل للصادق (ع) ما بال المومن احدّ شيء؟ قال لان عز القرآن في قلبه و محض الايمان في صدره و هو بعد مطيع لله ولرسوله مصدق.

قيل فما بال المومن قل يكون اشح شيء؟ قال لانه يكسب الرزق من حله و مطلب الحلال عزيز فلايحب ان يفارقه لشدّة ما يعلم من عسر مطلبه و ان هو سخت نفسه لم يضعها الا في موضعه.

قيل له فما بال المومن قد يكون انكح شيء؟ قال لحفظه فروجه من فروج مالايحل له ولكن لاتميل شهوته هكذا ولا هكذا فاذا ظفر بالحلال اكتفى به واستغنى عن غيره.

قال رسول الله (ص) انّ قوّة المومن في قلبه الا ترون انه قد تجدونه ضعيف البدن نحيف الجسم و هو يقوم الليل و يصوم النهار و قال المومن اشد في دينه من الجبال الراسية وذلک انّ الجبل قد ينحت منه والمومن لايقدر احد ان ينحت من دينه شيئا وذلک لضنّه بدينه و شحّه عليه.

و عنه عليه السلام يعرف من وصف الحق بثلث خصال ينظر الى اصحابه من هم والى صلوته كيف هي و في ايّ وقت يصلّيها فان كان ذامال ينظر اين يضع ماله.

عن الصادق (ع) انّما المومن الذى اذا غضب لم يخرجه غضبه من حق والذى اذا

رضى لم يدخله رضاه في باطل والذي اذا قدر لم ياخذ اكثر من ماله .

و عنه (ع) ان المومن اشد من زبر الحديد ان زبرالحديد اذا دخل النار تغير و ان المومن لوقتل ثم نشرثم قتل لم يتغير قلبه .

و عنه (ع) ان المومن يخشع له كل شيء ثم قال اذا كان مخلصا لله قلبه اخاف الله منه كل شيء حتى هوام الارض و سباعها وطيرالسماء .

قال اميرالمومنين (ع) المومن بشره في وجهه و حزنه في قلبه اوسع شيء صدرا و اذل شيء نفسا يكره الرفعة و يشناء السمعة طويل غمه بعيد همه كثير صمته مشغول وقته شكور صبور مغمور بفكرته ضنين بخلته سهل الخليقة لين العريكة نفسه اصلب من الصلد و هو اذلّ من العبد .

قال (ص) المومن يسير المونة قال (ع) المومن كيس فطن حذر قال (ع) المومن الف مالوف قال (ع) المومن من آمنه الناس على انفسهم و اموالهم ـ حديث همام في نهج‌البلاغة في اوصاف المتقين .

كتاب زيد الزراد قال قلت لابي‌عبد الله نخشى ان لانكون مومنين ، قال ولم ذاك فقلت و ذلك انه لانجد فينا من يكون اخوه عنده آثر من درهمه و ديناره و نجد الدينار والدرهم آثر عندنا من اخ قد جمع بيننا و بينه موالاة اميرالمومنين قال كلا انكم مومنون ولكن لاتكملون ايمانكم حتى بخرج قائمنا فعندها يجمع الله احلامكم فتكونون مومنين كاملين ولولم يكن في الارض مومنون كاملون اذا لرفعنا الله اليه و انكرتم الارض و انكرتم السماء والذي نفسي بيده ان في الارض في اطرافها مومنين ماقدر الدنيا كلها عندهم تعدل جناح بعوضة ثم ذكر اوصافهم بنحو ما ماذكر اميرالمومنين (ع) اوصاف المتقين ثم قال واشوقاه الى مجالستهم و محادثاتهم ياكرباه لفقدهم و يا كشف كرباه لمجالستهم اطلبوهم فان وجدتموهم واقتبستم من نورهم اهتديتم و فزتم بهم في الدنيا والاخرة هم اعز في الناس من الكبريت الاحمر حليتهم طول السكوت و كتمان السر والصلوة والزكوة والحج والصوم والمواساة للاخوان في حال العسر واليسر .

كما ابوالبختري رفعه‌قال سمعته‌يقول المومنون هينون لينون كالجمل الأنف ان‌قيد انقاد وان انيخ على صخرة استناخ (جمل الأنف اى المانوف عقرالحشاش انفه فهو لا يمتنع على قائده للوجع الذي به قيل‌الانف الذلول و انما شبه بالجمل لابالناقة اشارة‌الى ان المومن قادر على الامتناع ولكن له مانع عظيم من الايمان والاحكام تمنعه عن‌ذلك .

كما قال علي بن الحسين (ع) ان المعرفة بكمال دين المسلم ترك الكلام فيما

لايعنيه و قلة مراءه و حلمه و صبره و حسن خلقه .

كما قال (ع) من اخلاق المومن الانفاق على قدر الاقتار والتوسع على قدر التوسع وانصاف الناس و ابتداؤه اياهم بالسلام عليهم .

كما قال ابوعبدالله (ع) المؤمن حسن المعونة خفيف المؤنة جيد التدبير لمعيشته لا يلسع من حجر مرتين .

قال اميرالمومنين (ع) ان المومن اذا نظر اعتبر واذاسكت تفكر و اذا تكلم ذكر واذاستغنى شكر و اذا اصابته شدة صبر فهو قريب الرضا بعيد السخط يرضيه عن الله اليسير ولايسخطه الكثير ولايبلغ بنيته ارادته في الخير ينوي كثيرا من الخير و يعمل بطائفة منه و يتلهف على مافاته من الخير كيف لم يعمل به .

و قال (ع) لايجد عبد طعم الايمان حتى يعلم ان ما اصابه لم يكن ليخطئه و ما اخطئه لم يكن يصيبه .

ورد الروايات الكثيرة ان الله تعالى يعطي الدنيا من احب و من ابغض و ان الايمان والتشيع لايعطيه الا من احب و ان الله يعطي المال البر والفاجر ولايعطي الايمان الا من احب .

كما عن ابيعبدالله (ع) قال ان الله اخذ ميثاق المومن على ان لاتصدق مقالته ولا ينتصف من عدوه و ما من مومن يشفي نفسه الا بفضيحتها لان كل مومن ملجم .

سن عن الصادق (ع) قال قال رسول الله (ص) من اسبغ وضوئه و احسن صلوته وادى زكوته و كف غضبه و سجن لسانه واستغفر لذنبه وادى النصيحة لاهل بيت نبيه (ص) فقد استكمل حقايق الايمان و ابواب الجنة مفتحة له .

كما عن ابيعبدالله (ع) قال ان القلب ليترجج فيما بين الصدر والحنجرة حتى يعقد على الايمان فاذا عقد على الايمان قر و ذلك قول الله تعالى وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ قال يسكن .

و عنه (ع) قال الايمان هو الاقرار باللسان و عقد في القلب وعمل بالاركان .

سن عن الصادق (ع) قال اتى رجل رسول الله (ص) فقال يا رسول الله اني جئتك ابايعك على الاسلام فقال رسول الله (ص) ابايعك على ان تقتل اباك قال نعم فقال رسول الله (ص) انا والله لانامركم بقتل آبائكم ولكن الآن علمت منك حقيقة الايمان و انك لن تتخذ من دون الله وليجة اطيعوا آبائكم فيما امروكم ولاتطيعوهم في معاصي الله .

كما عن سلام الجعفي قال سالت ابا عبدالله (ع) عن الايمان فقال الايمان ان يطاع الله فلايعصى .

كا عن ابيجعفر (ع) قال بني الاسلام

على خمس على الصلوة والزكوة والصوم والحج والولاية ولم ينادبشيء كما نودي بالولاية.

نهج وسئل (ع) عن الايمان؟ فقال (ع) الايمان على اربع دعائم على الصبر و اليقين والعدل والجهاد فالصبر منها على اربع شعب على الشوق والشفق والزهد والترقب فمن اشتاق الى الجنة سلا (صبر عنه) عن الشهوات ومن اشفق من النار اجتنب المحرمات و من زهد في الدنيا استهان بالمصيبات ومن ارتقب الموت سارع في الخيرات . . .

فادنى ما يكون به العبد مومنا ان يشهدان لااله الاالله وان محمدا عبده ورسوله و يقر بالطاعة و يعرف امام زمانه و ادنى مايخرج به من الايمان الراى ان يراه مخالفا للحق فيقيم عليه.

و في العلوي و ادنى ما يكون بهضالا ان لايعرف حجةالله في ارضه و شاهده على خلقه الذى امرالله تعالى بطاعته وفرض ولايته.

كا العلوي (ع) و ما خلق الله عز وجل خلقا اكرم على الله عزوجل من مؤمن لانّ الملائكة خدّام المومنين وان جوار الله للمؤمنين و ان الجنة للمومنين و ان الحور العين للمومنين.

كا عن ابي عمروالزبيري قال قلت لابيعبدالله (ع) ايها العالم اخبرني اىّ الاعمال افضل عندالله؟ قال (ع) مالا يقبل الله شيئا الابه. قلت و ما هو؟ قال الايمان بالله الذى لااله الاهو اعلى الاعمال درجة و اشرفها منزلة واسناها حظا قال قلت الاتخبرني عن الايمان اقول هو و عمل ام قول بلاعمل؟ فقال الايمان عمل كله والقول بعض ذلك العمل بفرض من الله . . .

الايمان مجموع العقائد الحقة والاصول الخمسة مع الاتيان بالفرائض التى ظهر وجوبها من القرآن و ترك الكبائر التى اوعدالله عليها النار و على هذا المعنى اطلق الكافر على تارك الصلوة والزكوة.

واما الاسلام فيطلق غالبا على التكلم بالشهادتين والاقرار الظاهرى و ان لم يقترن بالاذعان القلبي ولابالاقرار بالولاية و ثمرته يظهر في الدنيا من حقن دمه و ماله و جواز نكاحه واستحقاقه الميراث وساير الاحكام الظاهرة للمسلمين.

فسّرالظلم في قوله تعالى " اَلَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا اِيمانَهُمْ بِظُلْمٍ " بالشرك لقوله تعالى (اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظيمٌ)

و عن الصادق (ع) ان الظلم هنا الشك و عنه (ع) (آمنوا) بما جاء به محمد (ص) من الولاية ولم يخلطوها بولاية فلان وفلان.

الصادقي (ع) في رسالته الى اصحابه و من سره ان يتم الله له ايمانه حتى يكون مومنا حقا حقا فليف بشروطه التى اشترطها على المومنين فانه قد اشترط مع ولايته ولاية

رسوله وولاية ائمةالمومنين: اقام الصلوةوايتاء الزكوة واقرض الله قرضا حسنا و اجتناب الفواحش ماظهر منها و ما بطن فلم يبق شيء مما فسر مما حرم الله الا و قد دخل في جملة قوله فمن دان الله فيما بينه و بين اللهمخلصا ولم يرخص لنفسه في ترك شيء من هذا فهو عندالله في حزبه الغالبين و هو من المومنين حقا .

د عن ابيعبدالله (ع) قال ان من حقيقة الايمان ان توثر الحق و ان ضرك على الباطل وان نفعك وان لايجوز منطقك علمك .

مص قال رسول الله (ص) مثل المومن مثل الارض منافعهم منها و اذاهم عليهم .

الصادق (ع) لايقدر احد ان يصف حق المومن و يقوم به مما اوجب الله على اخيه المومن .

نوادرالراوندي قال رسول الله (ص) المومن مرآة لاخيه المومن ينصحه اذا غاب عنه يميط عنه ما يكره اذا شهد و يوسع له في المجلس.

ختص قال الصادق (ع) المومن اخو المومن و عينه و دليله لايخونه ولايخذله و قال (ع) المومن بركة على المومن و قال على (ع) ما من مومن يدخل بيته مومنين فيطعمهما شبعهما الاكان افضل من عتق نسمة .

وردت الروايات الكثيرة في ان من اعان مومنا نفس الله ثلثا و سبعين كربة واحدة في الدنيا و بقيتها عند كربة العظمى حيث يتشاغل الناس بانفسهم و من نفس عنه كربة نفس الله عنه كرب الاخرة و خرج من قبره ثلج الفواد و من اطعمه من جوع اطعمه الله من ثمار الجنة و من سقاه شربة سقاه الله من الرحيق المختوم و من فرج عن مومن فرج الله قلبه يوم القيمة .

كا عن ابيعبدالله (ع) قال من اشبع مومنا وجبت له الجنة و من اشبع كافرا كان حقا على الله ان يملأ جوفه من الزقوم مومنا كان او كافرا .

س عن الصادق (ع) قال ان المومن منكم يوم القيمة ليمر عليه بالرجل وقد امر به الى النار فيقول له يا فلان اعني فقد كنت اصنع اليك المعروف في الدنيا فيقول المومن للملك خل سبيله فيامر الله الملك ان اجز قول المومن فيخلي الملك سبيله .

ثو عن ابيعبدالله (ع) قال لاتحقروا مومنا فقيرا فان من حقر مومنا فقيرا اواستخف به حقره الله ولم يزل ماقتا له حتى يرجع عن حقرته او يتوب و قال من استذل مومنا او حقره لقلة ذات يده و لفقره شهره الله يوم القيمة على رؤس الخلائق .

سن عنه عليه السلام قال ان الله تبارك و تعالى خلق المومن من نور عظمته و جلال كبريائه فمن طعن على المومن اورده عليه فقد رد على الله في عرشه و ليس هو من الله

في ولاية و انما هو شرك شيطان

ما عن ابيعبدالله (ع) من اعان على مومن بشطر كلمة لقي الله عزوجل و بين عينيه مكتوب آيس من رحمة الله .

كا قال رسول الله (ص) من نظر الي مومن نظرة ليخيفه بها اخافه الله عز وجل يوم لاظل الاظله .

كا عن ابيعبدالله (ع) قال قال رسول الله (ص) قال الله عزوجل من اهان لي وليا فقد ارصد لمحاربتي و ما تقرب الي عبد بشيء احب الي مما افترضت عليه و انه ليتقرب الي بالنافلة حتى احبه فاذا احببته كنت سمعه الذي يسمع به و بصره الذي يبصر به ولسانه الذي ينطق به و يده الذي يبطش بها ان دعاني اجبته و ان سالني اعطيته و ما ترددت عن شيء انا فاعله كترددي عن موت عبدي المومن يكره الموت و اكره مسائته .

كا عنه عليه السلام قال رسول الله (ص) سباب المومن كالمشرف على الهلكة .

كا عن ابيجعفر (ع) قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله سباب المومن فسوق و قتاله كفروا كل لحمه معصية و حرمة ماله كحرمة دمه .

كا عن ابيعبدالله (ع) قال اذا قال الرجل لاخيه المومن اف خرج من ولايته واذا قال انت عدوي كفر احدهما ولايقبل الله من مومن عملا و هو مضمر على اخيه المومن .

كا الباقري (ع) ايما مسلم اتى مسلما زائرا او طالب حاجة و هو في منزله فاستاذن عليه فلم ياذن له ولم يخرج اليه لم يزل في لعنة الله حتى يلتقيا بابي ما بباسب ذلك في حجب .

تفسير قوله تعالى (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا) بان يودي كل امام الي الامام الذي بعده الكتب و السلاح و كل شيء عنده .

(اداء الامانة)

قال علي بن الحسين (ع) فو الذي بعث محمدا بالحق نبيا لو ان قاتل ابي الحسين بن علي (ع) ائتمني على السيف الذي قتله به لاديته اليه .

ني قال النبي (ص) لاتنظروا الى كثرة صلاتهم و صومهم و كثرة الحج والمعروف و طنطنتهم بالليل ولكن انظروا الى صدق الحديث و اداء الامانة .

و قال (ص) الامانة تجلب الغناء و الخيانة تجلب الفقر .

قال ابوذر سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول على حافتي الصراط يوم القيمة الرحم والامانة فاذا مر عليه الوصول للرحم المؤدي للامانة لم يتكفا به في النار .

عن الصادق (ع) قال ان الله لم يبعث نبيا الا بصدق الحديث واداء الامانة مؤداة الى البرّ والفاجر.

قال امير المومنين (ع) لكميل ياكميل واعلم انا لا نرخص في ترك اداء الامانات لاحد من الخلق فمن روى عني في ذلك رخصة فقد ابطل و اثم و جزاؤه النار بما كذب اقسم لسمعت رسول الله (ص) يقول لي قبل وفاته بساعة مرارا ثلثة يا اباالحسن اد الامانة الى البر والفاجر فيما قل وجل حتى في الخيط والمخيط.

جا عن اسحق بن عمار و غيره عن الصادق (ع) قال ماود عنا فقط الاوصانا بصدق الحديث و اداء الامانة الى البرّ والفاجر فانهما مفتاح الرزق.

وفي الصادق (ع) من اوتمن على امانة فاداها فقد حل الف عقدة من عنقه من عقد النار فبادروا باداء الامانة قال من اوتمن على امانة و كل به ابليس مائة شيطان من مردة اعوانه ليضلوه ويوسوسوا اليه حتى يهلكوه الا من عصم الله عزوجل.

لي عن الصادق (ع) قال من اغتسل ميتا مومنا فادى فيه الامانة غفر له قيل وكيف يؤدي الامانة؟ قال لايخبر بما يرى.

كانت قريش تدعوا محمدا صلى الله عليه وآله في الجاهلية الامين و كانت تستودعه اموالها ونعمتها وكذلك من يقدم مكة من العرب في الموسم و جائته النبوة والامر كذلك فلما اراد الهجرة بالمدينة امر عليا ان ينادي بالابطح غدوة و عشيا من كان له قبل محمد صلى الله عليه وآله امانة او وديعة فليات فلنود اليه امانته و قال يا علي انهم لن يصلوا من الان اليك بامر تكرهه حتى تقدم علي.

سئل عن الائمة عليهم السلام عن قوله تعالى في سورة سبا (وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ) فقالوا نحن القرى التي بارك الله فيها والقرى الظاهرة هم شيعتنا يعني العلماء منهم.

قال المجلسي (ره) اعلم ان ماذكره سبحانه في القرآن الكريم من القصص انما هي لزجر هذه الامة عن اشباه اعمالهم وتحذيرهم عن امثال مانزل بهم من العقوبات و لم يقع في الامم السابقة شيء الا وقد وقع نظيره في هذه الامة و ما وقع على قوم سبا من حرماتهم لنعم الله تعالى لكفرانهم وتعويضهم بالاثل والخمط (الاثل شجر شبيه بالطرفاء والخمط كل شجر ذي شوك) نظيره ماوقع في هذه الامة المحرومين من بركات الائمة عليهم السلام فان الله تعالى هيأ لهم من انمار حدائق الحقايق ببركة الصادقين ع من اهل بيت العصمة صلوات الله عليهم مالا يحيط به اللسان مع كونهم آمنين من فتن الجهالات والضلالات فلما كفروا سلك ائمة

سلبهم الله تعالى اياها فغاب او خفى عنهم وذهبت الرواة و حملة الاخبار من بينهم اوخفوا عنهم فابتلوا بالاراء والمقاييس واشتبه عليهم الامور و قل عندهم مايتمسكون به من اخبار الائمة الاطهار عليهم السلام واستولت عليهم سيول الشك والشبهات من ائمة البدع و رؤس الضلالات فصاروا مصداق قوله تعالى وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ وهذا طريق وسعت عليك لفهم امثال تلك الاخبار والله يهدي الى سواء السبيل .

عن النبي (ص) النجوم امان لاهل السماء و اهل بيتي امان لامتي .

(باب ما كان يتقرب المامون الى الرضا عليه السلام في الاحتجاج على المخالفين)

فيه ماذكرهالمامون فى بطلان روايات المخالفين فى فضائل خلفائهم وذكره جملة من فضائل اميرالمومنين (ع) و فى آخره قال المامون اللهم انى ادين بالتقرب اليک بتقديم على عليه السلام على الخلق بعد نبيک صلى الله عليه وآله كما امرنا به رسولک .

ما يقرب ذلک من كتاب البرهان من الطرايف المشهورة مابلغ اليه المامون فى مدح اميرالمومنين (ع) على بن ابيطالب (ع) و مدح اهل بيته عليهم السلام ما ذكره ابن مسكويه ثم ذكر كتاب المامون في جواب ماكتبه بنوهاشم اليه فمما كتب اليهم .

اما بعد فان الله تعالى بعث محمدا صلى الله عليه وآله على فترة من الرسل و قريش في انفسها واموالها لايرون احدايساميهم ولايباريهم فكان نبينا صلى الله عليه و آله اميا من اوسطهم بيتا و اقلهم مالا و كان اول من آمنت به خديجة بنت خويلد رضى الله عنها فواسته بمالها ثم آمن به اميرالمومنين على بن ابيطالب عليه السلام سبع سنين لم يشرک بالله شيئا طرفة عين ولم يعبدوثنا ولم ياكل ربا ولم يشاكل الجاهلية في جهالاتهم و كانت عمومة رسول الله (ص) اما مسلم مهين اوكافر معاند الاحمزة فانه لم يمتنع من الاسلام

ولايمتنع الاسلام منه فمضى بسبيله على بيّنة منه و اما ابوطالب فانه كفله ورباه ولم يزل مدافعا عنه و مانعا فلما قبض الله سبحانه اباطالب فهم القوم واجمعوا عليه ليقتلوه فهاجر الى القوم الذين تبوّوا الدار والايمان يحبون من هاجر اليهم . . .

فلم يقم مع رسول الله (ص) احد من المهاجرين كقيام علي بن ابيطالب (ع) فانه آزره و وقاه بنفسه و نام في مضجعه ثم لم يزل بعدمتمسكا باطراف الثغور و ينازل الابطال ولاينكل عن قرن ولايولي عن جيش منيع القلب يومر على الجميع ولايومر عليه اشد الناس وطاة على المشركين واعظمهم جهادا في الله وافقههم في دين الله و اقرئهم لكتاب الله و اعرفهم بالحلال والحرام و هو صاحب الولاية في حديث غدير خم و صاحب قوله انت مني بمنزلة هرون من موسى الا انه لانبي بعدي و صاحب يوم الطائف وكان احب الخلق الى الله تعالى و الى رسول الله صلى الله عليه وآله و صاحب الباب فتح له و سد ابواب المسجد و هو صاحب الراية يوم خيبرو صاحب عمروبن عبدود في المبارزة و اخوه رسول الله (ص) حين آخى بين المسلمين وهو منيع جزيل وهو صاحب آية " وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا " و هو زوج فاطمة سيدة نساء العالمين و سيدة نساء اهل الجنة عليها السلام و هو ختن خديجة رضي الله عنها و هو ابن عم رسول الله (ص) رباه و كفله و هو ابن ابيطالب في نصرته و جهادهو هو نفس رسول الله (ص) في يوم المباهلة وهو الذى لم يكن ابوبكر و عمر ينفذان حكما حتي يسالانه عنه فما راى انفاذه انفذاه و ما لم يره رداه والله لوكان مافي اميرالمومنين من المناقب والفضائل والاى المفسرة في القرآن خلة واحدة في رجل واحد من رجالكم او غيره لكان مستاهلا (متاهل خ ل) للخلافة مقدما على اصحاب رسول الله (ص) بتلك الخلة .

(المامون ورذالته)

و من ذلك انه سم الرضا عليه السلام وبعث مخارق المغني و كان صاحب صوت وعود وضرب طويل ليلهي اباجعفر الجواد عليه السلام فاجتمع الى المخارق اهل الدار فيضرب بعوده و يغني فرجع ابوجعفر (ع) اليه راسه و قال اتق الله يا ذا العثنون (اللحية الطويلة) فسقط المضراب من يده والعود فلم ينتفع بيده الى ان مات .

ذكر الصفدي في شرح لاميّة العجم ان المامون لما هادن بعض ملوك النصارى اظنه صاحب جزيرة قبرس طلب منهم خزانة كتب اليونان وكانت عندهم مجموعة في بيت لايظهر اليه احد فجمع الملك خواصه من ذوي الراى و استشارهم في ذلك فكلهم اشار بعدم تجهيزها اليه الا مطران (عظيم من النصارى)

واحد فاته قال جهزها اليهم فما دخلت هذه العلوم على دولة شرعية الا فسدتها و اوقعت الخلاف بين علمائها .

المامون هو عبدالله بن هرون سابع بني العباس و ماجرى منه على ابي الحسن الرضا (ع) من النفاق والشيطنة و سوء المحاضرة خفي على كثير من الناس و قد اشرنا الى ذلك في الجلد الثالث من (قيام الحق) عن ياسر الخادم قال كان الرضا عليه السلام اذا رجع يوم الجمعة و قد اصابه العرق والغبار رفع يديه و قال اللهم ان كان فرجي مما انا فيه بالموت فعجل لي الساعة و لم يزل مغموما مكروبا الى ان قبض صلوات الله عليه و احتال في قتله(ع) بسم لم يعلم به احد و قد انتقم الله تعالى منه فاهلكه بمالايعلم به احد .

وحكى المسعودي في مروج الذهب في اخبار المامون وغزاته ارض الروم ماهذاملخصه . وانصرف من غزاته فنزل على عين البديدون المعروفة بالقشيرة فاقام هنالك فوقف على العين فاعجبه بردمائها و صفائه و بياضه وطيب حسن الموضع و كثرة الخضرة فامر بقطع خشب طوال فبسط على العين كالجسر و جعل فوقه كالازج (العمارة الطوال) من الخشب و ورق الشجر و جلس تحت الكنيسة التي قد عقدت له والماء تحته و طرح في الماء درهم صحيح فقرء كتابته و هو في قرار الماء لصفاء الماء ولم يقدر احد يدخل يده في الماء من شدة برده فبينا هو كذلك اذ لاحت سمكة نحو الذراع كانها سبيكة فضة فجعل لمن يخرجها سيفا فبدر بعض الفراشين فاخذها و صعد فلما صارت على حرف العين او على الخشب الذى عليه المامون اضطربت و افلت من يد الفراش فوقعت في الماء كالحجر فنضح على صدر المامون و نحره و ترقوته فبلت ثوبه ثم انحدر الفراش ثانية فاخذها ووضعها بين يدي المامون في منديل تضطرب فقال المامون تقلى الساعة ثم اخذته رعدة من ساعته فلم يقدر يتحرك من مكانه فغطى باللحف والدواويج و هو يرتعد كالسعفة (فرع النخلة) و يصيح البرد البرد ثم حول الى المغرب و دثر و اوقد النيران حوله و هو يصيح البرد البرد ثم اتى بالسمكة و قد فرغ من قليها فلم يقدر على الذوق منها و شغله ماهو فيه عن تناول شيء منها .

و لما اشتد بمالامر سال المعتصم البختيشوع و ابن ماسويه في ذلك الوقت عن المامون و هو في سكرات الموت و ما الذي يدل عليه علم الطب من امره و هل يمكن برئه و شفاؤه فتقدم ابن ماسويه و اخذ احدى يديه والبختيشوع الاخرى و اخذا بمجسته (موضع وضع الطبيب اصبعه من بدن المريض) من كلتا يديه فوجد انبضه خارجا عن الاعتدال منذرا بالفناء والانحلال والتزقت ايديهما ببشرته لعرق كان يظهر منه من ساير جسده كالزيت او كلعاب بعض الافاعي فاخبرا المعتصم بذلك

فسالهما عن ذلک فانکرا معرفته وانهما لم یجداه في شيء من الکتب و انه دال علی انحلال الجسد فاحضر المعتصم الاطباء حوله یؤمل خلاصه مما هو فیه فلما ثقل قال اخرجوني اشرف علی عسکري وانظر الی رجالي و اتبین ملکي و ذلک في الليل فاخرج فاشرف علی الخيم و الجیش و انتشاره و کثرته و ماقد اوقد من النیران فقال یا من لایزول ملکه ارحم من قد زال ملکه ثم ردّ الی مرقده واجلس المعتصم رجلا یشهده لما ثقل فرفع الرجل صوته لیقولها فقال له ابن ماسویه لاتصح فوالله مایفرق بین ربه و بین ماني (النقاش المعروف) في هذا الوقت ففتح عینیه من ساعته وبهما من العظم والکبر والاحمرار مالم یر مثله قط و اقبل یحاول البطش بیدیه بابن ماسویه و رام مخاطبته فعجز عن ذلک و قضی عن ساعته و ذلک لثلث عشرة لیلة بقیت من رجب سنة ثماني عشرة ومأتین و حمل الی طرطوس فدفن بها انتهی و لعل ظهور السمک والماء في قبر مولینا الرضا (ع) حین دفنه کان لتنبیه المامون بانتقام الله تعالی منه بزوال ملکه و حلول الغضب علیه و هلاکه بالسمک والماء .

آمنة بنت وهب بن عبد مناف بن زهرة بن کلاب بن مرة ام رسول الله صلی الله علیه و آله ورات عجائب کثیرة حین ولادتها له صلی الله علیه وآله .

قب عن الصادق (ع) لما ولد رسول الله صلی الله علیه وآله فتح لآمنة بیاض فارس و قصور الشام فجائت فاطمة بنت اسد ام علي الی ابیطالب ضاحکة مستبشرة فاعلمته ماقالته آمنة فقال لها ابوطالب و تتعجبین من هذا انک تحملین و تلدین بوصیه و وزیره .

توفیت آمنة رضي الله عنها في الابواء بین مکة والمدینة ورسول الله صلی الله علیه و آله ابن ست سنین و کانت قدمت به الی المدینة علی اخواله من بني النجار و قیل اتت المدینة لتزور قبر زوجها عبدالله و معها رسول الله صلی الله علیه وآله وام ایمن حاضنة رسول الله صلی الله علیه وآله فلما عادت ماتت بالابواء ولیعلم ان والدی رسول الله (ص) و اجداده الی آدم لم یتلوثوا بالشرک و کانوا موحدین قال الله تعالی ﴿وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ﴾ و قال تعالی ﴿وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ و قال تعالی ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُم وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ﴾ وهو صلی الله علیه و آله کان یزور قبر ابویه و کان (ص) نورا في الاصلاب طاهرة وارحام مطهرة .

ارشاد القلوب من بدع الثاني قول آمین بعد و لاالضالین ثم قال و قد اجمع اهل النقل عن الائمة (ع) من اهل البیت قالوا من قال آمین في صلوته فقد افسد صلوته و علیه الاعادة لانها عندهم کلمة سریانیة معناها بالعربیة افعل سفینة البحار امن

الأَمَة المملوکة (اقرب) کنیز " ولایخنن احدکم خنین الامة علی ما زُوی عنه منهـا " ط ١٧١ ط٥٠ - ٢ —— باید ناله نکند یکی‌ازشما مانند ناله کردن کنیز برآنچه ممنوع شده از برای دنیا از آنچه نرسیده بشما

(الاماء) جمع امة" و قد بلغتم مـن کرامة الله لکم منزلة تکرم بها امائکم و توصل بها جیرانکم " ط ١٠٤ طع ٣ — ١١
بتحقیق رسیدید از کرامت خدا بشما به مقامی که بسبب آن کنیزان شما عزیز داشته میشوندو همسایگان شما (از اهل ذمة) بسبب آن صلـه داده میشوند.

الأُمَیَّة تصغیر امه اسم لجد بنی امیة

در کامل بهائی گوید امیه یکنفرغلام رومی بود برای عبد شمس پدر هاشم چون‌عبد شمس‌دید امیه یک‌نفر شخص زیرک و زبردستی است اورا آزادنمود و برای خود پسر اخذ کرد تا گفتند امیة بن عبد شمس در جاهلیت این کارعادت وداب عرب بود و بمثل این‌راه‌عوام پدر زبیر به خویلد نسبت داده می‌شود پس هیچ‌کدام از بنی‌امیه از قریش نیستند بلکـه بآنها چسبیده اند چنانچه امیرالمومنین‌علیه السلام در نامهٔ ١٧ به‌معاویه مینویسد (لیس المهاجر کالطلیق‌ولاالصریح کاللصیق) مهاجر مانند آزاد شده نیست و نه خالص مانـنـد چسبیده است درآمدّ راجع به امیه مطلبـی گذشت.

" ولکن لیس امیة کهاشم " ر ١٧ ر ٢٥٥ ـم ـ لکن امیه مانند هاشم نیسـت

" الا ان اخوف الفتن عندی علیکم فتنةبنی امیة فانها فتنة عمیاء " ط ٩١ ط١م - ٩
آگاه باشید که ترسناکترین فتنه‌ها در نزدمن برشما فتنه‌ی بنی‌امیه است که‌آن‌فتنه‌ی کور کننده است.

(الامیة والروایات)

امیة بن ابی الصلت امهّ رقیة بنت عبد شمس‌کان من اهل الطائف و کان من اکبرشعراء الجاهلیة و کان ینظر فی الکتب و یقرءهـا و حرم الخمر و شک فی الاوثان والتمس الدین‌و کان‌یطمع‌فی‌النبوة فلما بعث النبی (ص) حسده و قال کنت ارجوان اکونه و اغلب شعره متعلق بالاخرة.

روی انه استنشد رسول اللـه (ص) اخته شعره من بعد موته فانشدته‌لک الحمـد والنعماء والفضل ربّنا ولاشیء اعلی منک جدا و امجدا‌و هی قصیدة طویلة حتی اتت علی آخرها ثم انشدته قصیدته التی فیها وقـف الناس للحساب جمیعا فشقی معذب و سعیـد الی غیر ذلک فقال رسول‌الله صلی الله علیه وآله امن شعره و کفر قلبه.

مات سنة ٩ فی قصر من قصورالطائف

و مما قال فی مرض موته‌کل عیش و ان تطاول

دهراً منتهى امره الى ان يزولا ليتني كنت
قبل ماقدبدالي في روس الجبال ارعى الوعولا

(بنو امية)

سئل رجل اميرالمومنين (ع) عن قوله تعالى أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ ٱللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ــ ابراهيم ٣٣.
فقال هما الافجران من قريش بنو امية و بنوا المغيرة فاما بنو امية فمتعوا الى حين و اما بنوا المغيرة فكفيتموهم يوم بدر.

عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله بعثني الله نبيا فاتيت بني امية فقلت يا بني امية اني رسول الله اليكم قالوا كذبت ما انت برسول ثم اتيت بني هاشم فقلت اني رسول الله اليكم فآمن بي علي بن ابيطالب سرا و جهرا و حماني ابوطالب جهرا وآمن بي سرا ثم بعث الله جبرئيل بلواء فركزه في بني هاشم و بعث ابليس بلواء فركزه في بني امية فلايزالون اعدائنا وشيعتهم اعداء شيعتنا الى يوم القيمة و لقد اجاد من قال: ان الخيار من البرية هاشم و بنو امية ارذل الاشرار اما الدعاة الى الجنان فهاشم و بنو امية من دعاة النار.

رؤيا رسول الله صلى الله عليه وآله بني امية يصعدون على منبره من بعده و يضلون الناس عن الصراط القهقرى.

كا عن كامل البهائي ان امية كان غلاما روميا لعبد شمس (عبد مناف) فلما القاه كيسا اعتقه وتبناه فقيل امية بن عبد شمس وكانت ذلك داب العرب في الجاهلية فبنو امية كافة ليسوا من قريش و يصدق ذلك قول اميرالمومنين في كتابه الى معاوية ليس المهاجر كا لطليق ولا الصريح كاللصيق ولم يستطع معاوية انكار ذلك.

و من كلام الحسن بن علي (ع) في ذم بني امية و لولم يبق لبني امية الاعجوز درداء لبغت دين الله عوجا و هكذا قال رسول الله (ص) سفينة البحار ــ اميه

در ذم و لعن بني امية از پيامبر اسلام روايات زيادي وارد شده در تفسير الميزان ج۱۳ ص ۱۵۸ گويد مراد از آية (والشجرة الملعونة في القرآن) بني اميه است.

در تاريخ طبرى ۱۱ ص ۳۵۳ تاريخ خطيب ۱۲: ۱۸۱ گويد پيامبر اسلام فرمود هنگاميكه ديديد معاويه بالاى منبر من سخن ميگويد اورا بكشيد.

درتاريخ طبرى ۱۱: ۳۵۷ گويد پيامبر اسلام متوجه شد كه ابوسفيان بالاغي سوارشده ميآيد معاويه مهار آنرا ميكشدويزيد فرزند ابوسفيان آنرا ميراند پيامبر فرمود: پروردگارا جلودار وراننده وسواره را لعنت كن.

بني امية هشتادوچند سال درممالك اسلامي حكومت كردهاند و پايهى سلطنت آنان در سال ۲۳ــ۲۹ ماه ذىحجه بود زيرا عثمان بن عفان حكم بن ابى العاص بن امية

آنروز بخلافت رسید و تکمیل و تثبیت پایه‌ی سلطنت‌آنان از سال ۴۱ بدست معاویة بن‌ابی سفیان بن حرب بن امیّة بدست‌آویزی خون‌خواهی عثمان آغازگردیدو انقراض دولت‌آنان درسال ۱۳۲ دوازدهم ماه ربیع الاول بدست احمدبن محمدبن علی بن عبدالله بن عباس بوده است .

وآخرین خلیفهٔ امویین مروان بن محمدبن مروان الملقب (بمروان حمار) بوده است که تماما مدت خلافت آنها نودو یکسال و دوروز بوده است .

بنی‌امیه در عرض این مدت طولانی درممالک اسلامی حکومت کرده اند وزمامداران‌شان مخصوصا معاویه چونکه در ظاهر مسلمان و در باطن کافر بودماند واز روز اول باپیامبر و بنی‌هاشم عداوت بخصوصی داشتند و پروردگار عالم این دین و اسلام را بوسیله‌ی محمدبن عبدالله صلی‌الله علیه وآله و بنی هاشم در عالم ظاهر کرده بود و اضمحلال خانوادهٔ خود و پیشرفت خانواده‌ی‌بنی‌هاشم رادرپیشرفت‌این دین می دیدند لذادرصورت ظاهر از اسلام طرفداری میکردند و در باطن در اضمحلال آن و تثبیت پایه‌های کفر کوشش میکردند .

از جمله چیزهائیرا که معاویه و سایر سران بنی امیه در پیشرفت هدف خود مؤثر میدیدند سب و ناسزا گفتن به علی بن ابی طالب علیه السلام بود در صورتیکه در مروج الذهب ج ۲ ص ۴۳۵ گوید پیامبر اسلام فرموده است هرکس علی را سب کند مرا سب کرده است و هرکس مرا سب کند خدا را سب کرده است .

و در عقد فرید ۲ ص ۳۰۰ گوید بدستور معاویه در ممالک اسلامی در بالای هفتاد هزار منبر به علی سب و لعن می‌کردند در جلد ۶ قیام حق ص ۲۲۴ راجع به این مطلب بحث کرده ایم مراجعه شود .

باز از جمله چیزها که معاویه و سایر کارگزاران معاویه و بنی امیه در پیشرفت‌هدف خود مؤثر میدیدند در فضیلت و مناقب عثمان سپس ابوبکر وعمر) حدیثهای‌دروغین ساختن و پرداختن بود .

معاویه در دوران خلافت خود به تمامی کارگزاران خود دستور نوشت مردم را وادار کنند در فضیلت و منقبت عثمان‌ازربان پیامبر حدیث جعل کنند تا بنویسند .

پس از آنکه مردم برای آن پولها و مقامها که از این راه می‌رسیدند حدیثهای زیاد در باره عثمان جعل کردند معاویه به‌کارگزاران خود نوشت حدیث درباره‌عثمان زیاد شد درهر شهر وآبادی شایع گردید مردم را دعوت کنید دربارهٔ خلفاء اولین (ابوبکر و عمر) حدیث روایت کنند و هر چیزی را که مسلمانی دربارهٔ ابوتراب (علی

ابن ابیطالب) ذکر می‌کند مناقض و مانند آنرا دربارهٔ صحابه بسازید و روایت کنید این برای من دوست‌تر و دیدهٔ مرا روشن کننده‌تر است و دلیل ابوتراب و پیروان او را از هر چیز بهتر باطل میکند (یعنی دلیل خلافت اورا) و برای آنان از مناقب عثمان سخت‌تر است قیام حق ج ۶ ص ۲۲۵

روی این اصل بگواهی کتابهای علماء منصف اهل سنت تمامی این فضائل که دربارهٔ ابوبکر و عمر و عثمان نوشته‌شده همه بدستور معاویه جعل و تدلیس گردیده و برای نمونه یک خبرهم از پیامبر اسلام در باره فضیلت آن سه خلیفه ذکر نشده چنانچه علامه امینی رحمة الله علیه در کتاب الغدیر باستناد کتابهای اهل سنت این مطلب را اثبات کرده است .

الأَنَب : محرکة الباذنجان

(أَنَّبَهُ) تانیبا لامه او عنّفه (اقرب)

اورا نکوهش و توبیخ کرد " فلولا ذلک ماأکثرت تأنیبکم و تأنیبکم و جمعکم و تحریضکم " ر ۶۲ ط ۲۴۷ – ۱۳ – اگر این نبود زیاد شمارا بسوی حق ترغیب و از آنان روگردان نمیکردم و زیاد شمارا نکوهش نمیکردم و شمارا به اجتماع و میل بسوی حق زیاد ترغیب نمیکردم

الأُنثى خلاف الذکر من کل شیء ج اناث (اقرب) خلاف نر از هر چیز ماده مقابل‌نر ، انسان باشد یا غیر آن جمع آن اناث‌میباشد .

" ویعلم مسقط القطرة و مسحب الذرة و ما یکفی البعوضة من قوتها و ما تحمل الانثی فی بطنها " ط ۱۸۰ ط ۱۰ – ۱۲

پروردگار عالم محل افتادن و محل ماندن قطره و محل جذب و کشیدن مورچه و آنچه از غذا به پشه کفایت میکند و آنچه را که ماده در شکم خود حمل می‌کند میداند .

أَنِسَ به والیه انسا ل.رض.الفه و سکن قلبه به ولم ینفر عنه (اقرب) با وی الفت گرفت‌و دلش باو آرام گشت از او نَرَمید .

" انسوا بالدنیا فغرّتهم " ط ۱۸۶ ط ۶ ۸ – ۶ – انس گرفتند بدنیا پس‌فریب داد (دنیا) آنانرا

(آنَسَهُ) ضد اوحشه و – الشی ابصره (اقرب) : ضدوحشت انداختن ، چیزرادید

" و ما آنسک بهلکة نفسک " ط ۲۲۱ ط ۲۷ – ۲

چه‌چیز ترا انس داد بهلاکت نفس خود

(تأنّس) صار انسانا و – ضدتوحّش و – به آنس (اقرب) برگشت انسان شد ضد وحشت گرفتن اورا انس داد

(تآنس) باهم الفت گرفتند " جیران لایتآنسون " ط ۲۱۹ ط ۱۲ – ۱۵ – (مردگان) همسایگانند که باهم الفت ندارند .

(اسْتَأنَسَ) ذهب توحشه (اقرب)
وحشت او رفت " لایستانسون بالاوطان " ط ۲۲۴ ط ۷ - ۱ - انس نمیگیرند بوطنها (یعنی باقبرها) همواره دروحشتند.

(الآنَسُ) تفضیل انس گیرنده تر " والله لابن ابیطالب آنس بالموت من الطفل بثدی امه" ط ۵ ط ۳ ۱ - ۳ - بخدا سوگند البته پسر ابوطالب انس گیرنده تر است به مرگ از انس گرفتن کودک به پستان مادر خود.

(الآنِس) اسم فاعل انس گیرنده " و بذکره آنسا " ط ۲۲۱ ط ۲۷ - ۶ بیاد کردن او (خداوند) انس گیرنده باش.

(الإنس) البشر او غیر الجن (اقرب) انسان " الذی سخر له ملک الجن و الانس" ط ۱۸۰ ط ۱۰ - ۲۰ - (اگرکسی برای دفع مرگ چاره می یافت این سلیمان بن داود میشد) آن کسیکه مسخر شد برای او پادشاهی جن و انس

(الإنسان) البشر او آدم و ذریته و - المثال یری فی سواد العین (اقرب) بشر یا آدم و ذریه او، مردمک دیده در سیاهی چشم دیده میشود
" فالصورة صورة انسان والقلب قلب حیوان " ط ۸۵ ط ۱۹ - ۱۵ - پس صورت صورت انسان است قلب قلب حیوان است.

(الأُناس) جمع انس (اقرب)
" اناس من اهل الشام " ر ۳۳ ر ۲۷۰ - ۱ (رو آور شده بسوی حج) مردمانی از اهل شام.

(الأناسِي) جمع انسان " والرادع اناسي الابصار عن ان تناله" ط ۸۹ ط ۳ - ۵ - بازدارنده است مردمکهای دیده ها را از اینکه برسند باو (خداوند)

(الانس والروایات)

الایمان سبب للانس وعدم الاستیحاش لانه (المومن) یتفکر فی صفات الله تعالی و فی صفات الانبیاء والائمة علیهم السلام و حالاتهم و فی درجات الاخرة و نعیمها ویتلو کتاب الله و یدعوه فیعبده و یانس به سبحانه کما سئل راهب لم تستوحش عن الخلق قال لانی اذا اردت ان یکلمنی احد اتلو کتاب الله واذا اردت ان اکلم احدا اناجی الله

(انس بن مالک خادم النبی ص)

هو ابن مالک الانصاری الخزرجی خدم النبی صلی الله علیه وآله عشر سنین و حمل عنه حدیثا کثیرا فقد حکی انه روی الفی حدیث و مائتین و ستة و ثمانین حدیثا و انه احد الکذابین انه کتم حدیث الغدیر حین استشهد امیرالمومنین علیه السلام فدعا علیه فابتلی بالبرص.

و دعا ایضا علی (ع) علیه بالبرص والعمی و شدة الظماء لکتمانه الشهادة علی تکلم اصحاب الکهف مع علی علیه السلام فکان

انس لايستطيع الصوم في شهررمضان ولا في غيره من شدة الظماء فكان يكفر حتى فارق الدنيا .

راى الانس رسول الله (ص) في المنام وقال (ص) له ما حملك على ان لا تؤدى ما سمعت مني في علي بن ابيطالب حتى ادركك العقوبة توفى سنة ثلث و تسعين بالبصرة خارجها على نحو فرسخ و نصف ودفن هناك في موضع يعرف بقصر انس

(انس بن النضر)

عم انس بن مالك كان احد شهداء احد رضوان الله عليهم روى انه لما فشا في الناس في احد ان رسول الله صلى الله عليه وآله قد قتل قال بعض المسلمين ليت لنا رسولا الى عبدالله بن ابى فياخذ لنا امانا من ابى سفيان و بعضهم جلسوا و القوا ما بايديهم و قال اناس من اهل النفاق ان كان محمد صلى الله عليه وآله قد قتل فالحقوا بدينكم الاول .

فقال انس بن النضر عم انس بن مالك يا قوم ان كان محمد صلى الله عليه وآله قد قتل فان رب محمد لم يقتل و ما تصنعون بالحيوة بعد رسول الله صلى الله عليه وآله فقاتلوا على ما قتل عليه رسول الله صلى الله عليه وآله و موتوا على ما مات عليه ثم قال اللهم انى اعتذر اليك مما يقول هؤلاء يعني المنافقين ثم شد بسيفه فقاتل حتى قتل رضى الله عنه .

(الانسان)

حقيقة الانسان ماهي و ان ما يشير اليه الانسان بقوله انا و قوله علمت و فهمت ماهي ؟

قال الرازى اختلفوا في ان الذي يشير اليه كل احد بقوله انا اى شي هو والاقوال فيها كثيرة الا ان اشدها تحصيلا وجهان احدهما انها اجزاء جسمانية سارية في هذا الهيكل سريان النار في الفحم والدهن في السمسم و ماء الورد في الورد والثاني ان الذي يشير اليه كل احد بقوله انا موجود ليس بمتحيز ولاقائم بالمتحيز و انه ليس داخل العالم ولاخارجا عنه .

وقال شيخنا البهائي ره انها جوهر مجرد عن المادة الجسمانية و عوارض الجسمانية لها تعلق بالبدن تعلق التدبير والتصرف والموت هو قطع هذا التعلق .

سئل اميرالمومنين (ع) عن العالم العلوى ؟ فقال صور عارية من المواد عالية عن القوة والاستعداد تجلي لها فاشرقت وطالعها فتلالات والقى في هويتها فاظهر عنها افعاله و خلق الانسان ذا نفس ناطقة ان زكاها بالعلم فقد شابهت جواهر اوائل عللها و اذا اعتدل مزاجها و فارقت الاضداد فقد شارك السبع الشداد .

(يونس بن متي)

وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ . . .

الصافات مشهد يونس متي بالكوفة قرب الشريعة كان يونس رسولا بارض نينوى من ارض موصل .

روى انه لما سافر رسول الله (ص) الى الطائف قعد بنوعمرو على طريقه صفين فجعل لايرفع رجليه الارضخوه بالحجارة حتى ادمو رجليه فخلص منهم و هما تسيلان دما فجاء الى حائط من حيطانهم فاستظل في ظل نخلة منه و هو مكروب موجع فاذا في الحائط عتبة و شيبة ابنا ربيعة فارسلا اليه غلاما لهما يدعى عداس معه عنب و هو نصراني من اهل نينوى فلما جائه قال له رسول الله (ص) من اي ارض انت ؟ قال من اهل نينوى قال من مدينة العبد الصالح يونس بن متي .

فقال له عداس و ما يدريک من يونس ابن متي ؟ فقال انا رسول الله والله اخبرني خبر يونس بن متي فلما اخبره بما اوحى الله تعالى اليه من شان يونس خر عداس ساجدا لله و معظما لرسول الله (ص) و جعل يقبل قدميه و هما تسيلان الدماء فلما بصر عتبة و شيبة مايصنع غلامهما ضحكا و سكتا فلما اتاهما قالا ماشانک سجدت لمحمد (ص) وقبلت قدميه ولم نرک فعلت ذلک باحد منا قال هذا رجل صالح اخبرني بشيء عرفته من شان رسول الله (ص) بعثه الله الينا يدعى يونس متى فضحكا وقالا لايفتننک عن نصرانتک فانه رجل خداع

(متى والد يونس)

سئل داود النبى (ص) الله تعالى عن قرينه في الجنة فاوحى الله اليه انه متى ابو يونس فجاء مع سليمان لزيارته فراياه اذ اقبل و على راسه و قر من حطب فباعه واشترى طعاما ثم طحنه و عجنه و خبزه فاخذ لقمة و قال بسم الله فلما ازدردها قال الحمدلله ثم فعل ذلک باخرى و اخرى ثم شرب الماء فذكر اسم الله فما وضعه قال الحمد لله يارب من ذا الذي انعمت عليه واولبته مثل ما اوليتني قد صححت بصري وسمعي وبدني وقويتني حتى ذهبت الى شجر لم اغرسه ولم اهتم لحفظه جعلته لي رزقا و سقت الي من اشتراه مني فاشتريت بثمنه طعاما لم ازرعه و سخرت لي النار فانضجته و جعلتني آكله بشهوة اقوى بها على طاعتك فلک الحمد قال ثم بكى قال داود يا بني قم فانصرف بنا فاني لم ار قط اشكر لله من هذا .

يونس بن حبيب النحوى و كان عثمانيا قال قلت للخليل بن احمد اريد ان اسئلک عن مسئلة ثم سئله ما بال اصحاب رسول الله صلى الله عليه وآله كانهم كلهم بنو ام واحدة و على بن ابيطالب من بينهم كانه ابن علة ؟ قال قد ضمنت لي الكتمان ؟ قال قلت ايام حيوتک ، فقال ان عليا عليه السلام تقدمهم اسلاما وفاقهم علما و بذهم

شرفا و رجحهم زهدا وطالهم جهادا فحسدوه والناس الى اشكالهم واشباههم اميل منهم الى من بان منهم فاقهم .

يونس بن عبدالرحمن

كش القتيبي عن الفضل عن عبد العزيز ابن المهتدي و كان خير قمي رايته و كان وكيل الرضا عليه السلام و خاصته و دعي الناس الى امامته رد على الواقفة فبذلت له الواقفة مالا كثيرا ليسكت فلم يقبل و قال انا روينا عن الصادقين عليهما السلام انهم قالوا اذاظهرت البدع فعلى العالم ان يظهر علمه فان لم يفعل سلب عنه نور الايمان و ما كنت ادع الجهاد في امرالله على كل حال .

قال الناس في يونس بن عبدالرحمن عند ابي الحسن الرضا عليه السلام قولا فبكى و قال الرضا (ع) له ما عليك مما يقولون اذا كان امامك عنك راضيا يا يونس و ما عليك ان لوكان في يدك اليمني درة ثم قال الناس بعرةاوبعرة وقال الناس درة هل ينفعك شيئا .

" ثم نفخ فيه من روحه فمثلت انسانا ذا اذهان يجيلها و فكر يتصرف بها و جوارح يختدمها و ادوات يقلبها و معرفة يفرق بها بين الحق والباطل والاذواق والمشام والالوان والاجناس معجونا بطينة الالوان المختلفة والاشباه المؤتلفة والاضداد المتعادية والاخلاط المتباينة من الحر والبرد والبلة والجمود "

ط ١ ف ١١٨ ج١ ص ٢١ـ سپس از روح خودبر او دميد تا انساني متشكل شد كه صاحب ذهنهائي است آنرا ميگرداند و صاحب فكري است با آن تصرف ميكند و صاحب جوارحي است آنهارا بخدمت واميدارد و صاحب آلاتي است كه آنهارا برميگرداند و صاحب معرفتي است با آن ميان باطل و حق را جدا سازد و صاحب چشيدنها و بوئيدنها و رنگها وجنسها است با خميرهء رنگهاي مختلفة و شبههاي الفت داده شده و ضدهاي متعانده و خلطهاي متباينة از گرمي ، برودت ، رطوبت و يبوست تركيب يافته .

راغب گفته انسانرا از اين جهت انسان گفتند طوري خلق شده كه اورا قوامي نيست مگر بالفت بعضي ببعض ديگر .

از اين جهت است كه گفته اندانسان مدني بالطبع است براي اينكه اورا ممكن نيست به تمامي اسباب و احتياجات خود به تنهائي قيام نمايد ، اميرالمؤمنين (ع) در اين كلام خود از جمله دلائل توحيد و براهين خداشناسي كيفيت آفرينش و قواهاي عجيب و محيرالعقول انسانرا بيان مي‌كند .

(قواي باطني انسان)

حواس باطني پنج است خيال،وهم حس مشترك ، حافظه ومتصرفه . محدث بحراني گفته حس باطني يا فقط درك كننده است و اين دو نوع است يا صورتهاي جزئي‌را درك ميكند نام آن حس مشترك است و محل

تربیت آن جوف اول دماغ است و در نزد آن صورتهای محسوسات جمع میگردد پس از آن قوه‌ی ترسیم شده‌ی خیال است و آن خزانه‌ی حس مشترک است محل و قرار گاه آن آخر جوف مقدم دماغ است و مثالهای محسوسات درآنجا جمع میشود بعداز آنکه از حواس پنهان شد آنجا میماند یا معانی جزئیه را درک میکند و آن یاوهم است و آن قوه ایست درجوف وسط دماغ معناهای جزئیه را که در محسوسات نباشد درک میکند مانند درک کردن گوسفند یک معنی را درگرگ که باعث فرار او میشود.

و یا حافظه است و آن قوه ایست در جوف آخر دماغ احکام جزئیه ایرا که برای وهم مدرک است حفظ میکند و آن خزانهٔ وهم است.

و یا مدرکه و منصرفه است و هرگاه آنرا وهم در جزئیات استعمال کند آنرا قوه‌ی متخیله نامند و اگر آنرا عقل در کلیات استعمال کند آنرا مفکره نامند و محل آن شکم اوسط از دماغ است و از کارهای آن ترکیب بعضی از صورتها ببعضی و یا تفصیل آن از بعضی است و همچنین از کارهای او ترکیب بعضی از معانی ببعضی و یا تفصیل آن از بعضی و آن مدرکات را حکایت میکند.

(قوای ظاهری انسان)

و آن هم پنج حس است ، سامعه ، باصره ، شامه ، ذائقه ، ولامسه.

سامعه ــ حس شنوائی که حامل آن روحی است در عصبه‌ی مقعر صماخ گوش (صماخ سوراخ داخلی گوش بسوی مغز سر) و نفس به این قوه تمامی صداهارا میشنود و معنی آن را می فهمد وصداکیفیتی است از برخورد دو چیز از روی عنف بهمدیگر و یا از جدا شدن دو چیز از همدیگر حادث شود.

باصره ــ حس بینائی ، آن قوه ای است حامل آن روحی است در محل اجتماع دو نور موضع ملاقات دو عصب خالی است که از چپ و راست مقدم دماغ روئیده شده و به طوری بهم ملاقات میکنند که تجویف هردودر موضع ملاقات یکی شوند و پس از ملاقات منعطف شده آنکه از طرف راست روئیده به حدقهٔ راست و آنکه از طرف چپ روئیده بحدقه چپ آید و نفس بوسیله‌ی این قوه تمامی رنگها ، روشنائیهارا بالذات و تمامی چیزهای رنگ شده و نورانی را بالعرض درک میکند.

شامه ــ بوئیدن . آن قوه ایست که حامل آن روحی است که در برآمدگی شبیه به پستان در میان جلو دماغ روئیده و سرایت کننده است و نفس بسبب این قوه بواسطه ی رسیدن هوای متکیف بکیفیت بو بخیشوم تمامی بوهارا درک میکند.

ذائقه ــ چشیدن وآن قوه ای استکه حامل آن روحی است در عصب جرم زبان و

نفس باین قوه تمامی طعمهارا بواسطهٔ رطوبت لعابیه متکیف بکیفیت طعم و با مخلوط باجزاء ذی‌طعم درک میکند.

لامسه ـ آن قوه ایست که حامل آن روحی است در بیشتر اعضاء سرایت دارد و نفس باین قوه تمامی کیفیات لمس شدنیها را درک میکند و مراد از درک اجناس مطلق امور کلیه است برای اینکه ممکن است به مذوقات و مبصرات و مسموعات و ملموسات و مشمومات تردیدی بیابد و با مراجعهٔ عقل تردید و ابهام برداشته میشود و اجناس کما هو حقه مدرک شود چنانچه در کافی مناظرهٔ هشام بن حکم را با عمرو بن عبید در توضیح این مطلب ذکر کرده است.

(معجونا) یعنی این انسان از خمیره های مختلف الالوان ترکیب یافته بعضی از اجزاء او سفید است مثل استخوانها و پیه ها و بعضی سرخ است مانند خون و گوشت و بعضی سیاه است مانند مو و حدقهٔ چشم و همچنین و افراد انسان هم مانند اجزاء او مختلف است برخی خوشبخت و بعضی بدبخت بعضی پاک و برخی خبیث و ریشهٔ تمامی اینها اختلاف مواد است (والاشباه المؤتلفة) مانند الفت دادن دندانها با استخوانها برای اینکه آنها جسمهای شبیه یکدیگرند و با آنها صورت انسان بپا خواسته.

(واضداد متباینة) مانند کرسی و

سردی ، یبوست و رطوبت ، سرور و اندوه ، یعنی در طبیعت انسان نیروی قبول و استعداد است در توحید مفضل امام صادق (ع) از قدرتها و صنعتهای پروردگار عالم در آفرینش انسان بیشتر از این بیان فرموده اند.

أَنِفَ من الشیء ل انفاً : استنکف (اقرب) : از چیز از راه حمیت امتناع نمود و ننگ داشت " و قد ترون عهودالله منقوضة فلا تغضبون وانتم لنقض ذمم آبائکم تانفون " ط ۱۰۴ خ ۳۴ ــ ۱۲ ــ بتحقیق می‌بینید پیمانهای خداوند شکسته می شود خشمناک نمیشوید در حالیکه شما برای شکستن پیمانهای پدرانتان متنفر میشوید و استنکاف دارید.

(الأُنوف) جمع انف و هو المنخر معروف (اقرب): دماغ اول و مقدم هر چیز " فمن امر بالمعروف شد ظهور المومنین و من نهی عن المنکر ارغم انوف المنافقین " ح ۳۰ ح ۳۲۲ ـ ۹ هرکس امر بمعروف کند پشت‌های مومنین را نیرومند کرده و هرکس نهی از منکر کند دماغ منافقین را بخاک مالیده و آنها را خوار گردانیده.

(الأَنَفَة) الحمیة (مفردات) و حمیت و ننگ داشتن از چیز ناشایست " و شجاعته علی قدر انفته " ح ۴۷ ح ۳۶۴ ـ ۶ شجاعت مرد باندازهٔ ننگ داشتن او است از چیز ناشایست و زشت.

اَنِقَ اَنَقاً : فرح و ـ الشيءَ: احبه و بـه: اعجب و آثره علی ماسواه وقنع به و ـ الشیء راع حسنه (اقرب): مسرور شد چیز را دوست داشت . از چیز خوشش آمد و آنرا بر دیگری برگزید و به او قناعت کرد ـ زیبائی چیزبیشتر شد .

(آنقهُ) اعجبه (اقرب) اورا بشگفت آورد

" فان الدنیا رنق مشربها ردغ مشرعها یونق منظرها و یوبق مخبرها " ط ۸۱ ط ۸۴ ع ــ ۷ ــ محل آبخوردن دنیا ناصاف است محل تناول آن گل آلود است منظره و تماشای آن شگفت آور است و آزمایش آن هلاک میکند .

(الاَنِیق) الحسن المعجب (اقرب) زیبای تعجب آور " و ان القرآن ظاهره انیق " ط ۱۸ ط ۱۰۰ ــ ۸ ــ و بتحقیق قرآن ظاهر آن بغایت نیکو است .

(المُونِق) اسم فاعل من آنقه و قد مر: تعجب و مسرت آور " والبنات المونق " ط ۱۱۳ ط ۵۵ ــ ۶ ــ رحمت خود را بما فرو ریز) باگیاه تعجب آورنده .

(الاَنُوق) طیر اصلع الرّاس واصفر المنقار یقال له العقاب (اقرب) عبده مرغی است سرش بی‌مو و منقارش زرد آنرا عقاب گویند ــ " تقصردونها الانـوق " ر ۶۵ ر ۴ ۲۵ ــ ۸

(ای معاویه به منظره‌ای رفتی کـه کوتاه می‌آید درنزد آن عقاب بلندپرواز .

الاَنام الخلق (اقرب) آفریده‌شده هـا عموما " و رب هذه الارض التی جعلتها قرارا للانام و مدرجا للهوام والانعام و مالایحصی مما یری و مما لایری " ط ۱۶۹ ط ۴۰ م ۱ ــ ۲ ــ ای پروردگار این زمین که آنرا برای مردمان قرارگاه و برای حشرات و حیوانات و آنچه شمرده نمی‌شود و از آنچه دیده می‌شودو یا دیده نمی‌شود محل رفتار گردانیدی .

اَنَّ المریض ض اَنّاً وَاَنِیناً ــ تاوّه او صوّت للالم (اقرب) مریض برای درد ناله کرد .

" فقلت له ثکلتک الثواکل یا عقیل اتئنّ من حدیدة احماها انسانها للعبه وتجرنی الی نار سجّرها جبّارها لغضبه " ط ۲۲۲ ط ۴ ع ــ ۸ ــ به وی (عقیل) گفتم ترا ماتم گیرند زنان جوان‌مرده ای عقیل آیا از آتشی ناله میکنی که آنرا یکنفر برای بازیچه‌ی خود گرم کرده و مرا به آتشی میکشی که آنراقهارش برای غضب خویش افروخته است .

(الاَنَّة) فاعله من الانین (اقـرب) ناله کننده " اللهم فارحم انین الاَنَّة " ط ۱۱۳ ط ۵۵ ــ ۳ ــ پروردگارا رحم کن برناله ناله کننده .

آنیٰ الشيء ض یاني ایناً ادنی وقرب وحضر (اقرب) چیز نزدیک و حاضر گشت

(اِستَأنیٰ) به انتظر به (اقرب) منتظر شدم بوی " واستانیت بهما امام الوقاع) ط ۱۳۵ ط ۷ ع — ۹ — به (برگشتن) آنها منتظر شدم پیش از جنگ .

(الاَناة) بالفتح الحلم والوقار والانتظار (اقرب) بردباری سنگینی منتظر شدن " والرای عندي مع الاناة " ط ۴۳ ط ۱۵۴ — ۲ — فکر صحیح در نزد من با بردباری و انتظار کشیدن است .

(الاِناء) بالکسر الوعاء (اقرب) ظرف " واکفاءوا انائی" ط ۲۱۵ ط ۱۲۶ — ۱ — (پروردگارا طلب انتقام میکنم از تو برطایفه قریش) ظرف مرا بروافکندند (خلافت مرا غصب نمودند)

(الاناء والروایات)

ل قال ابوعبدالله (ع) غسل الاناء و کسح الفناء مجلبة للرزق .

نهی رسول الله صلی الله علیه وآله عن الشرب فی آنیة الذهب و الفضة.

و قال موسی بن جعفر (ع) آنیة الذهب والفضة متاع الذین لایوقنون .

عن الرضا (ع) عن ابیه عن جده انه سئل عن الدنانیر والدراهم و ما علی الناس فیها؟ فقال ابوجعفر (ع) هی خواتیم الله فی ارضه جعلها الله مصلحة لخلقه و بها تستقیم شئونهم و مطالبهم فمن اکثر له منها فقام بحق الله فیها وادی زکوتها فذاک الذی

طابت وخلصت له و من اکثر له منها فبخل بها ولم یؤد حق الله فیها و اتخذ منها الانیة فذاک الذی حق علیه و عیدالله عزوجل فی کتابه بقول الله (یَوْمَ یُحْمیٰ عَلَیْهٰا فی نٰارِ جَهَنَّمَ . . . سفینة البحار — اناء

اَهَبَ للامر وتأهب (استعد و تهیا (اقرب) برای امر آماده شد .

(الاِهاب) الجلد اومالایدبغ منه (اقرب) پوست یا آنچه از آن دباغی نشده باشد

" ولیس فی اطباق السموات موضع اهاب الا و علیه ملک ساجد " ط ۸۹ ط ۳ — ۷۱ — نیست در طبقات آسمانها جای پوستی مگر درآن ملائکهٔ سجده‌کننده‌ایست .

(الاُهبة) بالضم العدة (اقرب) آمادگی " وخذاهبة الحساب " فراگیر آمادگی حسابرا .

(تَأَهَّبَ) تهیأ (اقرب) آماده شد "فعلیکم بالجدوالاجتهاد والتأهب والاستعداد والتزود فی منزل الزاد " ط ۲۲۸ ط ۴۳ — ۱۲ — شمارا باد که بجان کوشید و آماده شوید و در جائیکه باید توشه گرفت توشه

گیرید .

أَهْل الرجل: عشیرته و ذوقراباته (اقرب) خویشان مرد و صاحبان نزدیکش .

" و حققت القیامة علیهم عداتها فکشفوا غطاء ذلک لاهل الدنیا حتی کانهم یرون مالا یری الناس و یسمعون مالایسمعون " ط ۲۲۰ ط ۳۵ — ۹ — گویا قیامت وعدههای خودرا (آنچه را که به اهل خیر و شر وعده داده) برآنان محقق ساخته پس پردههای برزخ و قیامت را برای اهل دنیا برداشتند باندازهای که گویا ایشان چیزی را می‌بینند که مردمان نمی‌بینند و چیزی را می‌شنوند که مردمان نمی‌شنوند .

(الأَهْلُونَ) جمع اهل " و یسع من ورائهم من خلوف اهلیهم " ر ۵۳ ر ۳۴۹ — ۷۲ — (برگزیدهترین رئیسان لشکر کسانی باشند که به لشکریانت مواساة کنند بمقداری) که کفایت کند به کسانی کهدرپشت سرشان باشند از بازماندگان اهل واولادشان .

آبَ من سفره ن اوبا و مابا رجع و — الی الله رجع عن ذنبه (اقرب) از سفرش برگشت از گناهش برگشت .

" ولاکل غائب یؤب " ر ۳۱ ر ۳۴۰ — ۱۱ — ونیست این چنین) که هر مسافری بازآید .

(الأَوْب) الرجوع و — القصد و — العادة والطریق و الجهة (اقرب) بازگشت قصد عادت ، راه ناحیه " جمعوا من کل اوب " ط ۲۲۶ ط ۱۳۴ — ۱ — گرد آمدند از هر جانب .

(الأَوْبَة): الرجوع (المنجد) بازگشت

" وانّ غائبا یحدوه الجدید ان اللیل والنهار لحری بسرعة الاوبة " ط ۶۲ ط ۸۰ — ۴ راستی مسافریکه دوتازه شب و روز آنرا میرانند هرآینه سزاوار است به بازگشت سریع .

(الإیاب) الرجوع (المنجد) بازگشت

" ولکل غیبة ایاب " ط ۱۰۶ ط ۴۴ — ۷ — برای غیبت و مسافرت را بازگشتی است .

(المَآب)المرجع والمنقلب (اقرب) جای بازگشت و محل برگردیدن

" فجعل الله الجنة مآبا " ط ۱۸۸ ط ۲۲ — ۱۷ — پس قرار داد خداوند برای آنان بهشت را محل بازگشت .

(الاوب والروایات)

ایوب النبی (ص) هو ایوب بن اموص من نسل ابراهیم الخلیل (ص) و امه کانت ابنة لوط النبی (ص) و زوجته رحمة بنت افرائیم ابن یوسف .

کان ایوب لایاکل طعاما الاویتیم او ضعیف معه وما یعرض علیه امران کلاهما لله طاعة الا اخذ باشدهما علی بدنه .

ابوایوب الصحابی الخزرجی من بنی النجار شهد العقبة و بدرا وسایر المشاهد

و عليه نزل رسول الله صلى الله عليه وآله حين قدم المدينة ولم يكن بالمدينة افقر من ابى ايوب لما نزل له النبى (ص) فانقطعت قلوب النّاس حسرة على النبى (ص) و كانت امّه عمياء فتمنت ان يكون لها عين تبصر بها النبى (ص) فوضع النبى (ص) كفها على وجهها فانفتحت عيناها وكان هذا اول معجزة منه فى المدينة.

فى تنقيح المقال قال نقل السيد صدرالدين عن بعض التواريخ ان تبع ملك اليمن مرّ بعساكره بمكة فلم يحتفل اهلها فحمله الغيظ على ان عزم على تخريب مكة و هدم الكعبة المشرفة فمرض مرضا عجيبا و اسر له بعض خواصه ان ذلک المرض لعزيمة المنكرة فتاب و اناب وعوفى فكسى البيت كسوة فاخرة جيدا.

ولما بلغ يثرب كان فى ركابه اربعمأة عالم افضلهم سامول اليهودى و كان سامول يدرى ان يثرب محل ظهور سيدالانبياء صلى الله عليه وآله فعزم على التوطن فيها و قرّر له تبع هناک جرايات و اموالا تصل اليه فى كل سنة وكتب بخطه كتابا الى خاتم الانبياء (ص) ليوصله سامول اليه ان حظى بشرف الوصول والا فاحد ولده ونوافله وزعم صاحب التاريخ ان ابا ايوب الانصارى من ولد سامول و انه جده الحادى والعشرون.

بشا باسناده عن ابراهيم بن علقمة والاسود قالا اتينا ابا ايوب الانصارى فقلنا يا ابا ايوب ان الله عزوجل اكرمک بنبيک حيث كان ضيفا لک صلى الله عليه وآله فضيلة من الله عزوجل فضلک بها فاخبرنا عن مخرجک مع على تقاتل اهل لااله الاالله فقال ابوايوب فانى اقسم لكم بالله عزوجل لقد كان رسول اللهصلى اللهعليهوآله معى فى هذاالبيت الذى انتم معى فيه و ما فى البيت غير رسول الله (ص) معى و على (ع) جالس عن يمينه و انا جالس عن يساره و انس بن مالک قائم بين يديه اذ حرک الباب فقال رسول الله (ص) يا انس انظر من فى الباب فخرج انس فنظر فاذا هو عماربن ياسر فقال رسول الله (ص) افتح لعمار الطيب فدخل عمار فسلم على رسول الله (ص) فرحب (ص) به ثم قال له ياعمارانه سكون بعدى فى امتى هناة (اى خصال) حتى يختلف السيف فيما بينهم و حتى يقتل بعضهم بعضا و حتى يتبرء بعضهم من بعض فاذارايت ذلک فعليک بهذاالاصلع عن يمينى يعنى على بن ابيطالب عليهالسلام.

فاذا سلک الناس واديا فاسلک وادى على عليهالسلام و خل الناس يا عمار ان عليا لايردک عن هدى ولايدلک على ردى يا عمار طاعة على طاعتى و طاعتى طاعة الله عزو جل.

قول ابى ايوب و اصحابه لعلى (ع) نحن من هواليک و شهادتهم بحديث غدير خم.

ب قال علي عليه السلام لابی ایوب الانصاری یا ابا ایوب ما بلغ من کرم اخلاقک؟ قال لااوذی جارا فمن دونه ولا امنع معروفا اقدر عليه .

مکا رای النبی (ص) ابا ایوب الانصاری یلتقط نثارة المائدة فقال (ص) بارک الله لک وفیک و علیک و بارکک فقال ابو ایوب یارسول الله و غیری ؟ قال نعم من اکل ماأکلت فله ما قلت لک و قال (ص) من فعل هذا و قاه الله الجنون والجذام والبرص والماء الاصفر والحمق

عن ابی ایوب قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله یقول انک تقاتل الناكثين و القاسطين والمارقين بعدي مع علي بن ابیطالب (ع)

عن ابن عبدالبر قال کان ابو ایوب الانصاری مع علی بن ابیطالب (ع) فی حروبه کلها و لما غزا یزیدبن معاویة بلاد الروم اخذ معه اباایوب و کان شیخا هرما اخذه للبرکة فتوفی عند القسطنطنية فامر یزید ان یدفن بالقرب من سورها و يتخذ له مشهد هناک و کانت وفاته سنة ٥٠

موعظة ابی ایوب اهل الکوفة وتحریضهم

علی الثبات فی نصرة امیرالمؤمنین عن جندب بن عبدالله الازدی قال سمعت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب (ع) یقول لاصحابه و قد استنفزهم اياما الی الجهاد فلم ینفروا و نصحت لکم فلم تقبلوا فانتم شهود کغیاب وصم ذواسماع اتلوا علیکم الحکمة واعظکم بالموعظة الحسنة واحثکم علی جهاد عدوکم الباغین فما اتی علی آخر منطقی حتی اراکم متفرقین ایادی سبا الی ان قال الراوی .

فقام ابوایوب الانصاری خالدبن زید صاحب منزل رسول الله صلی الله علیه و آله فقال ایها الناس ان امیرالمومنین قداسمع من کانت له اذن واعية و قلب حفيظ ان الله تعالی قد اکرمکم بکرامة لم تقبلوها حق قبولها انه نزل بین اظهرکم ابن عم نبیکم و سید المرسلین من بعده یفقهکم فی الدین و یدعوکم الی الجهاد المحلین فکانکم صم لاتسمعون اوعلی قلوبکم غلف مطبوع علیها فانتم لاتعقلون .

افلا تستحیون عبادالله الیس انما عهدکم بالجور والعدوان امس قد شمل البلاء و شاع فی البلاد فذوحق محروم وملطوم وجهه و موطأ بطنه و ملقی بالعراء تسفی علیه الاعاصیر لایکنه من الحر والقر و صهر الشمس والضح الا الاثواب الهامدة (البالية) وبیوت الشعر البالية حتی جائکم الله بامیرالمومنین (ع) فصدع بالحق ونشر العدل وعمل بما فی الکتاب یا قوم فاشکروا نعمة الله علیکم ولاتولوا مدبرین ولاتکونوا کالذین قالوا سمعنا و هم لایسمعون اشحذوا السیوف واستعدوا لجهاد عدوکم فاذا دعیتم فاجیبوا و اذا امرتم فاسمعوا و اطیعوا

و ما قلتم فلیکن ما اضمرتم علیه تکونوا بذلک
من الصادقین سفینة البحار اوب

اَوِدَ ل یاود اودا اعرج (اقرب) کج شد
در اصل خم شدن از سنگینی را گویند .
" لم یؤده خلق ما ابتدء ولا تدبیر ما
ذرء " ط ۶۳ ط ۸۸ — ۸ — خم نکرد او
(خداوند) را آفریدن آنچه که آغاز کرد ونه
اصلاح و تدبیر آنچه که آفرید (اورا به رنج و
مشقت نینداخت و سنگین نکرد .
(الاَوَد) الاعوجاج و ـ الکدوالتعب
(اقرب) کجی،کوشش و خستگی " و بقیم
اودکم " ط ۶۷ ط ۱۳۶ — ۴ (من دانایم
بآنچه) راست نماید کجی شمارا .

الاُوار حرالنار والشمس و ـ العطش و ـ
الدخان و ـ اللهب (اقرب) : گرمی آتش و
خورشید ، تشنگی ، دود ، شعله " فان طاعة
الله حرز من متالف مکتنفة و مخاوف متوقعة
و اوار نیران موقدة " ط ۱۹۶ ط ۱۳ — ۹
ـ راستی اطاعت خدا حصار است از هلاکتها
که احاطه نموده است و از ترسیدنیها که در
انتظار است و از گرمیهای آتش که شعله کشیده
است .

آفَه ن اوفا اضرّه و افسده (اقرب) باو
ضرر رسانید و فاسد گردانید .

(الآفَة) العاهة او عرض مفسد لما
اصابه (اقرب) مریضی یا عارضه ایست فاسد
میکند آنچه را که بآن برسد .
" و اعلم ان الاعجاب ضد الصواب
و آفة الالباب " ر ۳۱ ر ۲۴۰ — ۶۷ (ای
فرزند) آگاه باش خود پسندی خطا و آفت
عقلها است .

آلَ الیه ن اولا و مآلا رجع و ـ علی القوم
ولی و ـ الملکُ رَعیَّتَه : ساسهم (اقرب) برگشت
برقوم مباشرت نمود . پادشاه بر رعیت خود
سیاست کرد " و اعتصموا بحقائقها تؤل بکم
الی اکنان الدعة واوطان السعة " ط ۱۹۳ ط
۷۴ — ۴ — به ریسمانهای محکم آن
چنگ بزنید که شمارا بمنزلهای راحت وجاهای
باوسعت میرساند .
(التأویل) الظن بالمراد و ـ التفسیر
القطع به و قیل بیان احد محتملات اللفظ
والتفسیر بیان مراد المتکلم و ـ العاقبة
(اقرب) گمان کردن به مراد و تفسیر قطع
کردن بمراد . گفته شده تاویل بیان احد
محتملات لفظ است و تفسیر بیان مراد گوینده
است . آخر امر
" فعدوت علی طلب الدنیا بتاویل
القرآن فطلبتنی بما لم تجن یدی ولا لسانی "
ر ۵۵ ر ۲۶۱ — ۳ — دویدی بر طلب کردن
دنیا با تاویل قرآن و مرا طلب کردی با چیزی

(خون عثمان آلَدست و زبان من جنایت نکرد .

(تَأوّلَ) الكلام مثل اول رجعه و فيه الخبر توسعه و تحراه (اقرب) سخن را برگرداند . در او نيكوئيرا دريافت " فتاولوا على الله فاكذبهم " ر ۴۸ ـ ۲۸۸ ـ ۲

پس تاویل کردند بر خدا (دستور آشکار او را در خلافت که برای مردم گذاشتند) خداوند آنهارا دروغگو خواند .

(اَلمآل) المرجع والنتیجة (اقرب) برگشت و نتیجه " ومآل هذاالامر" ط ۱۷۳ ط ۱۰۹ ـ ع ـ (پیامبر خبر داده بمن) به عاقبت این امر (خلافت)

(آل الرجل) اهله ولایستعمل الا فیما فیه شرف :اهل مرد بکار برده نشودمگر درآنکس که شرف دارد گفته نمیشود آل بافنده " قدمادوا فی الحیوة و ذهلوا فی السکرةعلی سنة من آل فرعون من منقطع الی الدنیا راکن او مفارق للدین مباین " ط ۱۴۸ ط ۶ ۵ ـ ۲

که مترددشدند در سرگردانی و غفلت ورزیدند در مستی نادانی بر طریقهٔ پیروان فرعون برخي از آنان از آخرت منقطع و بسوی دنیا مایل است و برخی از دنیا جدا و از آن دوراست .

(گمراهی از امام)

امیرالمومنین (ع) در این کلام خود اشخاصیرا نکوهش و ملامت میکند که از امام حق روگردان و به امام ضلال گرویده اند در محاسن برقی محمد بن مسلم گوید از اباجعفر (ع) شنیدم میفرمود هرکس بخدا بدون امام عادل که از جانب خدا معین شده بعبادت کردن‌که‌درآن‌نفس خودرا بزحمت اندازدتقرب جوید و دین اخذ کند ، سعی او قبول نیست و او گمراه و حیران است .

و مانند او مثل گوسفندي است که از چرانننده و رمه‌ی‌خود دور و گم شده است در روز خود در حال رفتن و آمدن سرگردان‌است هنگامی‌که آنرا شب فرارسید رمه‌ی‌گوسفندی را با چوپانش مشاهده‌کرد بسوی آن آمد و با آنها در چراگاهشان خوابید ، هنگامیکه چراننده رمه‌ی خودرا میراند هم چوپان و هم رمه بنظر او ناشناس آمد پس سرگردان از آن رمید و دور شد ناگاه رمه‌ی دیگری را دید بسوی آن میل نمود چوپان صدا زد به رمه‌ی خود ملحق شو راستی تو سرگردان و حیران هستی و از چوپان خود گم شده‌ای پس وحشت زده‌بکناری رفت درحالیکه حیران بود نه اورا چراننده‌ای بود تا آنرا به چراگاهش راهنمائی کند یا اورا برگرداند آن در این‌حال بود ناگاه گرگ رسید و اورا خورد .

ای محمدبن مسلم چنین است حال آنکس از این امت که اورا از جانب خدا امام عادلی‌نباشدبرمیگردد حیران‌سرگردان‌میباشد اگر درآن حال بمیرد درحال کفر و نفاق

میمیرد ، ای محمدبن مسلم آگاه باش امامان حق و پیروان آنان بردین خدا هستند شرح خوئی ج ۹ ص ۱۴۷

امام زین العابدین علی بن‌الحسین (ع) فرمود به آن کس سوگند که محمد (ص) را براستی مژده دهنده و ترساننده پیامبر فرستاد نیکوکاران از ما اهل بیت و پیروانشان مانند موسی و پیروان وی هستند و دشمنان ما و پیروانشان مانند فرعون و تابعین آنانند .

ابن حمید از امام صادق (ع) روایت می‌کند که منهال بن عمرو با علی بن الحسین (ع) ملاقات کرد و به او عرض کرد ای فرزند پیامبر حالت چطور است ؟ فرمود وای برتو آیا آن وقت نشده تا بدانی حال ما چطور است ما درمیان قوم‌خود برگشتیم مانند بنی اسرائیل شدیم در میان پیروان فرعون فرزندان ما را میکشتند و زنان ما را باقی می‌گذاشتند .

شرح خوئی ج ۹ ص ۱۴۹ نقل‌ازتفسیر فرات .

" الا ان مثل آل محمد صلی الله علیه وآله کمثل نجوم السماء اذا خوی نجم طلع نجم " ط ۹۸ ط ع ۲۱۴ - ۷ - آگاه باش مثل آل محمد مانند ستارگان آسمانست هرگاه ستاره‌ای غروب کرد ستاره‌ی دیگری‌ظاهر میگردد .

امیرالمومنین (ع) در این کلام خود اولا بیان میکند که همانطوریکه یکی از ستارگان هرگاه‌غروب کند دیگری بجای او می‌نشیند هم‌چنین اگر یکی از امامان رحلت کند دیگری بجای او می‌نشیند چنانچه‌به‌کمیل میفرماید " اللهم بلی لاتخلوا الارض من‌قائم لله بحجة اما ظاهرا مشهودا او خائفا مغمورا " ح ۱۴۷ ع ۳۲۳ - ۱۴

و ثانیا بیان میکند همانطوریکه مردم بمقاصد خودشان بوسیله‌ی ستارگان و نور آنها هدایت می‌یابند هم‌چنین‌مردم به بهشت و سعادت جاودانی و به دین حق بوسیله‌ی آل محمد (ص) که عبارت از دوازده امام است هدایت‌می‌یابند ،پروردگارعالم در قرآن‌مجید میفرماید

" وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ "

ابی‌الورد در تفسیر این آیه از امام باقر (ع) ذکر کرده که آنحضرت فرمودند مراد از نجم مائیم‌مناقب ابن شهر آشوب .

درکافی گوید عبدالله بن سنان خبر داد که از امام صادق (ع) از کلام‌خداپرسیدم " وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ " فرمود آنان ائمه صلوات الله علیهم هستند .

در تفسیر علی بن ابراهیم است که ابی‌الجارود گوید از ابی‌جعفر (ع) از این آیه پرسیدم " أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدَى فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ " فرمود اما آن‌کس‌که بسوی حق‌هدایت

میکند او محمد و بعداز آن آل محمد است واما آن کسیکه هدایت نمی‌یابد مگر اینکه هدایت شود اوهم آن کس از قریش و عیر آنها است که بعداز پیامبر با اهل بیت او مخالفت کردند .

درتفسیرعیاشی‌است معلی بن خنیس گوید از امام صادق (ع) از این آیه پرسش کردم " وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰیهُ بِغَیْرِ هُدًی مِنَ اللّٰهِ " فرمود او آن کسی است که دین‌خود را برای خودش فراگیرد بدون رهنمائی امامی از ائمه که از جانب خدا اورا هدایت‌نماید .

دربحاراست عیسی بن داود نجار گوید که امام موسی بن جعفر (ع) از پدرخود از این آیه پرسید " فَمَنِ اتَّبَعَ هُدٰایَ فَلا یَضِلُّ وَلا یَشْقٰی "فرمود پیامبراسلام خبر داد ای‌مردم به هدایت خدا تابع شوید تا هدایت یابید و رستگار باشید و آن هدایت علی بن ابی‌طالب است هرکس در حیوة یا بعداز ممات من بـه هدایت من تابع شده و هرکس به هدایت من تابع شود به هدایت خدا تابع شده پس گمراه و بدبخت نمیشود .

اَوَّل مقابل آخر و آن وصف است و مؤنث آن اولی مانند اخری به آغاز و ابتداء هرچیز اطلاق میشود .

" الاول قبل کل اول والاخر بعد کل آخر باولیته وجب ان لااول له وبآخریته وجب ان لاآخر له" ط ۹۹ طم ۸-۱

(پروردگار عالم)اولی است پیش از هر اول و آخری‌است‌بعدازهرآخر ، بمقتضای اول بودنش واجب شد اورا هیچ اولی نباشد . و بمقتضای آخر بودنش واجب شد او را هیچ‌آخری‌نباشد .

اطلاق اولیت برای پروردگار عالـم یا بمعنی قدم زمانی است یعنی زمان کـه عبارت از کمیت حرکت و تجدد و حدوث است با پروردگار عالم بوده است این مطلب باطل است برای اینکه پروردگار عالم مبدء و آفریننده‌ی هرچیز حادث است .

و یا بمعنی قدم ذاتی است یعنی پروردگار عالم از حیث ذاتش به چیزی محتاج نیست تا ذاتا از آن متاخر باشد و نه ازجهت ذات ممکن است با او چیزی باشد که از چیز سومی مسبب و متاخر باشند .

پس مراد از اولیت قدم ذاتی است و از این جهت واجب شد که چیزی جلوتر از او نباشد و معنی آخریت پروردگار عالم‌در مقابل مبدئیت ازلیت ابدیت و غایت الغایات بودن اواست یعنی‌همانطوریکه پروردگارعالم از حیث ذات به همه‌چیز مقدم و مبدء هرچیز است ، همانطور پروردگار عالم ابدی و غایت هر چیز است و اورا آخر و نهایتی نیست و بسبب آخر بودنش‌واجب‌شدکه‌اورابعداز وی آخری نباشد .

میمون البان گوید از ابوعبدالله (ع) شنیدم درحالیکه از اول و آخر از او پرسیدند میفرمود اول است نه‌از اولی پیش از او و نـه

از آغازی که براو پیشی گیرد و آخر است نه از نهایت همانطور که از صفت مخلوقین تصور میشود ولکن قدیم است ، اول است و آخر است در گذشته ثابت است و در آینده ثابت است بدون آغاز و نه نهایت، حدوث بر او واقع نمیشود و از حالی بحالی برنگردد آفریننده‌ی هرچیز است .

در (ازل و ابد) راجع به این مطلب سخنانی نوشته شده است .

" الاول الذی لاغایة له فینتهی ولا آخر له فینقضی " ط ۹۲ ط ۷۷ - ۲

(پروردگار عالم) اول هر چیز است او را در ابتداء آغازی نیست تا بآن منتهی شود و در نهایت آخری نیست تا درآن منقضی و تمام شود بلکه او ازلی و باقی است و از جهت آغاز و انجام منقطع الوجود نیست (برای اینکه غایت و نهایت از عوارض اجسام صاحب اوضاع و مقادیر است آنهارا بالذات عارض می شود و به لواحق آن مانند زمانها و حرکات و به امور متعلق به آنها مانند قوه و کیفیتها بالعرض عارض میشود .

پروردگار عالم نه جسم است و نه جسمانی و نه متعلق به آن هرچند نوعی از تعلق باشد پس او از حد و نهایت منزه است .

" لیس لاولیته ابتداء ولا لازلیته انقضاء هوالاول لم یزل والباقی بلا اجل " ط ۱۶۱ ط ۳ - ۲ - برای اولیت او آغازی نیست و برای ازلیت و ابدیت او آخر و نهایتی نیست او است اول بی زوال و باقی بدون نهایت .

علت اینکه خدارا اول وآخرنیست اینست پروردگار متعال واجب الوجود لذاته است اگربرای اول بودن او به موجودات حدی بود و در آن توقف و منتهی میشد در این هنگام حادث می‌بود و چیزی از حادث واجب الوجود نمیشود برای اینکه معنی حادث آنست که بعدم مسبوق باشد و برای واجب الوجود عدم محال است یعنی ذات او عدم را قبول نمی‌کند و از این معلوم میشود که برای ازلیت او هم آخر و انقضائی نیست برای اینکه هر چیزی که قدم او ثابت شد عدم او ممتنع میشود و ازلیت عبارت است از قدم .

بسا تفسیر میشود که آن عبارت است از مصاحبت با تمامی ثابتات در زمان .

ابن ابی الحدید گوید فن بیان توحید ، ملک ، عرش و . . . همان است که امیرالمومنین در زمان خود بوسیله‌ی آن از تمامی عرب امتیاز یافته و سزاوار شده که از جهت فضل به تمامی آنان مقدم و برتری داشته باشد و جهت این مطلب این است :

آن خصوصیتی که انسان بوسیله‌ی آن از حیوانات امتیاز یابد ، عقل و علم است آیا نمی‌بینی سایر حیوانات با انسان در گوشتی ، خونی ، نیرو ، قدرت و حرکت آزادی واختیاری

شریکند پس امتیاز نیست مگر بقوهٔ ناطقه‌یعنی عاقله و عالمه .

هرقدر بهرهٔ انسان از این دو قـوه بیشتر باشد انسانیت او کاملتر می‌باشد ، و بدیهی است این‌مرد (علی) به این فــن اختصاص دارد و آن اشرف علمها است بـرای اینکه معلوم آن اشرف معلومات‌است و در این فن از عرب جز او یک حرف نقل نشده و نـه فکرهای‌آنها‌به‌این میرسیده و آنرا نمیفهمیدند و او به این فن منفرد است و به غیـر آن از علمهای شریعت با آنها شریک است و از آنان برتر است پس از آنان کاملتر است برای اینکه مابیان‌کردیم داناتر در انسانیت اکمل‌وادخل است و این معنی افضلیت است تم .

امام‌زین‌العابدین (ع) درآن‌خطابه‌ی خود که در منبر شام قرائت کردند می فرماید الحمدلله الذی لابدایة له والدائم الـــذی لانفاد له والاول الذی لااول لاولیته والاخـر الذی لاآخر لآخریته والباقی بعد فناء الخلق قدر اللیالی والایام و قسم بینهم الاقســام فتبارک الله الملک العلام ــ کامل بهائی جزء ۲ ص ۲۹۹ ــ نفس المهموم ص ۲۴۲

(الاولی) مونث اول و هو ضد الاخر (المنجد) آغاز و ابتداء هرچیز

(عجبت لمن انکر النشأة الاخری و هو یری النشأة الاولی " ح ۱۲۶ ح ۳۵۷ ــ ۵

تعجب کردم برای آنکس که آفریدن بار دیگر راانکارکند درحالیکه او آفریدن اول‌رامی‌بیند

(اَلْاَوَّلِیَّة) یائه نسبی منسوب بهاول

" ولم یزل قبل الاشیاء بلا اولیة " ر ۳۱ ر ۲۴۳ ـ ۵ ثابت است (خداوند) پیش از چیزها بدون اینکه اورا اولی باشد .

(اَوائِل) جمع اوّل " لم یخلــق الاشیاء من اصول ازلیة ولا اوائل ابدیّة " ط ۱۶۱ ط ۳۶ ـ ۹ ـ نیافرید چیزهارا از اصلهائی که ازلی باشد و نه از اولهائی کـه دائمی باشند (یعنی از ذره و مادههائی که از اول بودند) .

الآلة ما اعتملت به من اداة (المنجد) وسیلهٔ کار .

" بلی اصبت لقناغیر مامون مستعملا آلة الدین للدنیا " ح ۱۴۷ ح ۲۳ ـ ۹

ــ بلی‌تیز فهمی را دریافتم که براو اطمینـان نیست وسیله دینرا برای جلب دنیابکارمیبرد

(الآلات) جمع آلة " و تشیر الالات الی نظائرها " ط ۱۸۴ ط ۶ ـ ۶

اشاره میکند وسائل به نظیر های خودش (نه به واجب الوجود زیرا اگر خداوند عالــم معدود باشدلابد شمارش‌او باآلات بدنی‌وقوای جسمانی میباشد با هیچ یک امکان ندارد زیرا قوای بدنی مانند خود صاحب اندازه هـا را میشمارد و به آنها اشاره میکند و صانع عالم نه جسم است و نه جسمانی .

اَلآن (المنجد) اکنون، حالا . اسم وقتی استکه در آن هستی " الان عباداللهوالخناق مهمل والروح مرسل فی فیئة الارشاد " ط ۸۱ ط ۴ - ۵۱ - حالا ای بندگان خدا از گلوی شما گرفته نشده روح شما بحال خویش رها شده در وقت رشد و ترقی .

اَوان حین و وقت (المنجد) زمان و وقت " فلیعمل العامل منکم فی ایام مهله قبل ازهاق اجله و فی فراغه قبل او ان شغله " ط ۸۴ ط ۳۹ - ۲ - باید عمل کننده از شما در روزهای مهلت خود عمل کند پیش از آنکه اجلش بآخر رسد و در زمان فراغت خویش پیش از آنکه مشغول باشد .

آونة وقت و حین " فهل ینتظر اهل بضاضة الشباب الاحوانی الهرم و اهل غضارة الصحة الانوازل السقم و اهل مدة البقاء الا آونة الفناء " ط ۸۱ ط ۴ - ۲۶ - پس آیا (چنین نیست) که انتظار برد صاحبان قدرت جوانی مگر دوران پیری و افتادگی را و صاحبان نعمت مگر رسیدن بیماریرا وصاحبان مدت بقا مگر زمانهای نابودی و فنارا .

آهَ اوها وآوه و تاوه : شکا و توجع (اقرب) شکایت و اظهار درد کرد .

(آه) شکایتواظهار درد وناراحتی (اقرب) " آه من قلة الزاد و بعد السفر و عظیم المورد " ح ۷۸ ح ۷۸ ۳-۳-۳ آه و ناله از کمی توشه و درازی راه و طولانی بودن سفر و بزرگی موقف ورود برخدا درحساب .

اَوَّه بفتحالالف و تشدید الواو بمعنیاتوجع هنگام شکایت ودردمندیگفته می شود " اوهعلی اخوانی الذین تلواالقرآن فاحکموه فتدبروا الفرض فاقاموه واحیوا السنة و اماتوا البدعة ط ۱۸۰ ط ۱۰ - ۵ - ۳۵ - آهو تاثر بربرادرانم که قرآنرا خواندند سپس آنرا (با عمل) محکم کردند در فرض (واجبات) فکر کردند سپس آنرا برپاداشتندطریقهٔ پیامبر را زنده ساختند و بدعت را کشتند .

اَوی اویا و اواء البیت و الی البیت نزل فیه (اقرب) به خانه فرود آمد .

(آوی) و (اوی) البیت و الی البیت انزله فیه (اقرب) به خانه فرود آورد .

" قد تربعت الامور بهم فی ظل سلطان قاهر و آوتهم الحال الی کنف عز غالب " ط ۱۹۰ ط ۲ - ۵۷ ر - امورات آنانرادرسایه قدرت غالب برقرار گردید و نیکیآنهارا در جانب عزت غالب منزل داد .

" الایاوون الی جناح دعوة یعتصمون بها " ط ۱۹۰ ط ۲ - ۱۵۲ - آرامگاه وجای نمیگرفتند بسوی جناح دعوتی که خودشانرابا آنان حفظ کنند .

(الآيَة) العلامة و ـ من القرآن .كل كلام منفصل بفصل لفظي (اقرب) نشانه از قرآن هركلام جدا شد بفصل لفظي ، پند و عبرت .

(الآي) جمع آية (اقرب) آيه‌ها " فاتعظوا عباد الله بالعبر النوافع واعتبروا بالآي السواطع " ط ۸۲ ط م ۱۱ـ۳ پند گيريد از عبرتهاى سودبخش و پند اخذ كنيد با دليلها و آيه‌هاى ظاهر .

(الآيات) جمع آية (اقرب) "والايات واضحة" ط ۸۵ ط ۹ ۱۹ - ۶ ۱۶ - آيه‌ها و دليلها روشن است .

آدَ الشيء ض ايدا و آدا ـ اشتد و قوي و صلب (اقرب) چيز سخت نيرومند و سفت گرديد .

" و تاييده بمن ايده " ر ۲۸ ر ۴ ۲ ۲ - ۱ - ياري كردن خداوند محمد (ص) را بوسيلهٔ كساني كه اورا تقويت كرد .

(الأيْد) القوة (اقرب) نيرو " وامسكها من ان تمور في خراق الهواء بايده " ط ۸۹ ط ۳ - ۳۹ - نگهداشت آنها (آسمانها) را از اينكه حركت نمايند ومضطرب شوند در شكاف هواء .

آمَتِ المراة من زوجها ض ايمة فقدته وكذا الرجل من امراته (اقرب) زن بي‌شوهر شد هم‌چنين مرد بي‌زن گرديد .

(تَأَيَّمَتِ) المرءة وتايّم الرجل اذا مكثا زمانا لا يتزوجان (اقرب) زن و مرد مدتي ازدواج نكردند .

" ومات قيمها و طال تايّمها و ورثها ابعدها) ط ۶۹ ط ۱۵۷ - ر - (اى اهل عراق شما مانند زن حامله هستيد) كه شوهر او بميرد بطول انجامد شوهر كردن او پس بميرد و ميراث گيرد از او خويشان دورتر آن .

آنَ لك ان تفعل كذا حان (اقرب) ترا آنوقت رسيده كه چنين كني .

" امابعد فقد آن لك ان تنتفع باللمح الباصر من عيان الامور فقد سلكت مدارج اسلافك بادعائك الاباطيل " ر ۶۵ ر م ۲۵-۱ اما بعد بتحقيق ترا آنوقت شده با نظر بيننده‌ات از ظهور امور حق سود ببرى بتحقيق بادعا كردن باطلها راه پدران گذشته‌ى كافر خودرا پيموده‌اى .

أَيْنَ ظرف مبني على الفتح يسال به عن المكان الذي حل فيه الشيء و اذا ادخلته مِنْ كان سؤالا عن مكان بروز الشيء (اقرب) ظرف مكان است " ولايبصر بعين ولا يحد باين " ط ۱۸۰ ط ۱۰ - ۱۴ - باچشم نگاه نمى‌كند و با مكان محدود نمى‌شود (پروردگار بيننده است نه با حس بصر زيرا خداوند از

هرچیز بی‌نیاز است و با مکان محدود نمیشود زیرا مکان نسبت جسم است به آن وپروردگار عالم جسم نیست .

امام صادق (ع) فرمود یکنفریهودی که نام او شجت بود به حضور پیامبر آمدوصدا زد ای محمد از پروردگار تو سئوال میکنم اگر بمن جواب دادی وگرنه برمیگردم .

فرمود ازهرچه خواهی بپرس ،صدازد پروردگارت کجا است ؟ فرمود او در هر مکان است و او در چیزی از مکان محدود نمی باشد صدا زد او چگونه است ؟ فرمود چگونه پروردگار خودرا با چگونگی توصیف کنم در حالیکه چگونگی آفریده شده است و خدا با مخلوق خود توصیف نمی‌شود .

(الایه) اسم فعل للاستزادة من حدیث معهود و اذا نونته کان للاستزادة من ای حدیث کان (اقرب) طلب کردن زیادتی حدیث و گفتار معهود هرگاه تنوین بدهی طلب کردن زیادت است از هر خبر که باشد .

" اما والله لیسلطن علیکم غلام ثقیف الذیال المیال یاکل خضرتکم و یذیب شحمتکم ایه اباوذحة" ط ۱۱۴ ط ۵ ج ۱۰۳

آگاه باشید بخدا سوگند هرآینه پسری ازتیره ثقیف برشما مسلط میشود (مراد حجاج است) از روی غرور دامن خودرا برزمین کشنده‌است وازعدالت عدول‌کننده‌است‌زراعت (نعمتهای) شمارا میخورد پیه شمارا آب می‌کند ای پدر جعل آنچه در پیش توست بیاور (اباوزحة کرم سیاهی است شبیه جعل و از آن کوچکتر گفته اند) حجاج دید خنفساء به نمازگاهاومیآید آنرا طرد کرد باز برگشت تا آنرا به دست گرفت‌واوراگزید دست‌او ورم کرد و ازآن‌گزیدن اورا تب‌گرفت تا اورا هلاک کرد پروردگارعالم اورا با ضعیفترین مخلوق خود هلاک ساخت و درتفسیراین‌جمله سخنان دیگری هم گفته‌شده است .

ب

بِئْسَ کلمة ذم و هي فعل ماض جمد لاخراجه عن موقعه (اقرب) فعل ذم است در تمام ذمها بکار میرود .

" و لبئس المتجران تری الدنيـــا لنفسک ثمنا و مما لک عندالله عوضا " ط ۳۲ ط ۴ ـ ۵ البته چه تجارت بدی است که دنیارا برای جان خود قیمت و بها ببینی و از آنچه ترا در نزد خدا است عوض حســاب کنی .

قال علي (ع) انه ليس لانفسکم ثمن الا الجنة الا فلاتبيعوها الابها .

قال الله تعالی إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ توبه ۱۱۲

(بَئِسَ) الرجل ل بؤسا اشتــدت حاجته (اقرب) نیازمندی او سخت گردید .

" ولا يهرم خالدها ولا ييأس ساکنها " ط ۸۳ ط ۱۱ ـ ۶ پیر نمیشود ساکــن بهشت جاودانی و بسختی و نیازمندی نیافتد .

(اَلْبَأْسُ) العذاب و ـ الشدة فــی الحرب و ـ القوة و ـ الخوف (اقرب) عذاب سختی در جنگ . نیرو . ترس .

" انما يخرج في مثل هذا رجل ممــن ارضاه من شجعانکم و ذوی باسکم " ط ۱۱۷ ط ۶ ـ ۱ ـ جز این نیست بیرون میرود در مثل این کار زار مردی از آنان که پسندم او را از دلیران شما و صاحبان نیروی شما .

(اَلْبُؤْسُ) و ـ يوم بوس ضد يوم نعم (اقرب) سختی ناپسند " الاعامل لنفسه قبل يوم بؤسه " ط ۲۸ ط ۱ ـ ۳ ـ آیا کسی هست پیش از روز حاجت سخت خود برای جان خویش عمل نماید .

(اَلْبَأْسَاءُ) الشدة و ـ اسم للحرب و ـ المشقة و الضرب (اقرب) : سختی نام کارزار است مشقت . زدن " ولا عند الباساء فشــلا " ر ۳۳ ر ۱ ـ ۱ ـ نباش هنگام سختـــی سست

(المُبْتَئِسُ) اسم فاعل من ابتئــس کرموحزن و به و منه اکتأب و استکان من الکابة (اقرب) : ناخوش داشت . اندوهگین شـــد . ملول گشت . از اندوه اظهار بیچارگی کـــرد

" فکنت الرجاء للمبتئس " ط ۱۱۳ ط ۵ ـ ۵ ـ هستی تو امید برای اندوهگین .

(بئس الروايات)

النبوی صلی الله عليه وآله بئــس القوم قوم لايامرون بالمعروف و لاينهون عن المنکر بئس القوم قوم يقذفون الآمريـــن بالمعروف و الناهين عن المنکر .

و عنه صلی الله عليه وآله بئس العبد له و جهان يقبل بوجه و يدبر بوجه ان اوتــی اخوه المسلم خيرا حسده و ان ابتلی خذلـــه

بئس العبد اوله نطفة ثم يعود جيفة ثم لا يدري ما يفعل به فيما بين ذلك .

بئس العبد عبد خلق للعبادة فالهته العاجلة عن الآجلة و شقي بالعاقبة .

بئس العبد عبد تجبر و اختال ونسي الكبير المتعال بئس العبد عبد عتاونسى الجبار الاعلى .

بئس العبد عبد له هوى يضله (يزله خ ل) ونفس تضله بئس العبد عبد له طمع يقوده .

البأو: الكبر والزهو (عبده) سركشي و فخر " و سكنت الارض مدحوة في لجة تيارة وردت من نخوة باوه و اعتلائه " ط ٨٩ ط ٣ - ٧٠

زمين آرام گرفت در حاليكه در ميان موج عميق آب گسترده شده است و آب را از نخوت كبر و بلنديش بازگردانيد .

بَتَرَه ن بَتْراً: قطعه على غير تمام (اقرب) اورا بدون تمام شدن بريد .

(الأبتر) المقطوع الذنب و ــ الحية الخبيثة و ــ الذي لا عقب له (اقرب) دم بريده . مارخبيث . كسيكه اورا نسلى نباشد .

" يابن اللعين الابتر والشجرة التي لا اصل لها ولا فرع انت تكفيني و الله ما اعز الله من انت ناصره " ط ١٣٢ ط ٣ ٢٠٣ - ١

اى پسر ملعون بى منفعت و بى نتيجه و درختى كه نه ريشه دارد و نه شاخه تو از من كفايت ميكنى بخدا سوگند عزيز و غالب نگردانيد خداوند كسيرا كه تو يارى كننده او باشى .

بَتَلَه ن ض بتلا قطعه و ابانه عن غيره (اقرب) اورا بريد و از ديگرى جداساخت .

(تَبَتَّلَ) الى الله انقطع من الدنيا الى الله (اقرب) بريده شد از دنيا بسوى خداوند " فوالله لوحننتم حنين الوله العجال و دعوتم بهديل الحمام و جأرتم متبتل الرهبان " ط ٥٢ ط ٣ ٩ - ٦

بخدا سوگند اگر مانند ناله كردن شترى كه بچه خودرا گم كرده بخدا ناله كنيد نوحه و ناله كنيد مانند نوحه كردن كبوتران و بخدا منقطع شده و تضرع كنيد مانند عابدانى كه به سوى خدا منقطع شده اند (و براى خدا ازمال واولاد بيرون آئيد بجهت بلند شدن درجهاى در نزد او ويا براى گناهى كه كتابها آنرا ضبط نموده و ملائكه ها آنرا حفظ كرده البته اين اندك است در برابر آنچه براى شما از ثواب دادن خدا اميدوارم و از براى آنچه براى شما از عذاب كردن پروردگار عالم مى ترسم .

بَثَّ الخبرن بثًّا نشره اذاعه (اقرب) خبر را منتشر كرد " ايها الناس انى قد بثثت

لکم المواعظ التی وعظ الانبیاء بها اممهم " طه۱۸ ط۱۰ — ۲۷ — ای مردم من برای شما پندهای پیامبرانرا که آن امتهای خودشانرا پند میدادند منتشر کردم .

(اَبَثَّ) السرّ اباه اطلعه علیه و — ما فی نفسه : کاشفه به (اقرب) اورا بر سر با خبر کرد . آنچه در نفس وی بود براو آشکار کرد "وابثثته ذات نفسک " ر ۲۱ ر۲۴۰ — ۸۱ آشکار کردی براو (خداوند) آنچه در نفست هست .

(اَلبَثّ) : الحال و — اشد الحزن (اقرب) حال و سخت ترین اندوه " فخالطه بث لایعرفه " ط ۲۱۹ ط ۱۲ — ۳۱ آمیخت براو حال و اندوهیکه آنرانمی شناخت

(اَلمَبثوثَة) المتفرقة (اقرب) گسترانیده " فهو کالازاهیر المبثوثة " ط ۱۶۳ ط ۱۱ — ۳ — ۲ — پس آن (طاوس) مانند شکوفه‌های گسترانیده است .

بَجَجَ بالشیء ل بجحا فرح به (اقرب) به چیز مسرور شد .

(بَجَّجَهُ) افرحه (اقرب) اورا مسرور کرد "ولایبجحوک بباطل لم تفعله " ر ۵۳ ر ۲۳۹ — ۴۲ — ترا مسرور نکنند بباطلی که آنرا نکرده‌ای

(تَبَجَّجَ) مسرور شد " وتبجحک باستفاضة العدل فیهم " ر ۵۳ ر ۲۳۹ — ۱۰۵ مسرور شدن تو با فروریختن عدالت میان آنان .

البُجْر الشر و — الامر العظیم و — العجب (اقرب) شر . امر بزرگ . شگفت " ولم آت لا ابا لکم بجرا ولااردت لکم ضرا " ط ۳۶ ط۱۳ — ۳ — بی پدران من بشما داهیه و شری نیاوردم و نخواستم بشما ضرری برسانم .

بَجَسَ الماءَ ن ض فجرَّه و — الماء بنفسه انفجر (اقرب) . آب را روان کرد . آب روان شد .

(اِنبَجَسَ) الماء انفجر (اقرب) آب روان شد " ثم تبیض لامن لقاح فحل سوی الدمع المنبجس " ط ۱۶۳ ط ۱۱ — ۱۳ سپس (طاوس) تخم می نهد نه از جماع طاوس نر جز اشک روان شدن از چشم .

بَجبَجَ تمکّن فی المقام والحلول (اقرب) متمکن شد در مقام و وارد شدن .

(بُحبُوحَة) المکان : وسطه و خیاره (اقرب) : وسط مکان و برگزیده آن " فهو معدن الایمان و بحبوحته " ط ۱۹۶ ط ۱۳ — ۳۱ پس آن (قرآن) معدن و وسط ایمان است .

بحث في الارض ع بحثا : حفرها (اقرب) زمين را كند .

(بَحَثَ) عنه : فتش عنه (اقرب) از آن بررسی كرد " كم اطردت الايام ابحثها عن مكنون هذا الامر فابي الله الا اخفاءه هيهات علم مخزون " ط ١٤٧ ط ٩ - ٢ بسا روزها را مباشرت و مراقبت كردم از پوشيده شدهٔ اين امر (علم تفصيلی وقت مرگ) جستجو می‌كردم پس پروردگار عالم امتناع كرد مگر پنهان كردن آن ، چه دور است آگاه شدن بآن ، اين علمی است پوشيده شده .

(البَحْث) طلب الشيء تحت التراب و غيره (اقرب) جستجو كردن چيز زير خاك و غيره .

" وسمى تركهم التعمق فيما لم يكلفهم البحث عن كنهه رسوخا " ط ٨٩ ط ٣ - ١١ نام نهاده ترك نمودن فرورفتن را در آنچه تكليف نكرده آنانرا ببحث كردن از حقيقت آن استواری .

بحر ل بحرا بالتحريك : تحيّر من الفزع و - اشتد عطشه فلم يرو من الماء (اقرب) : از ترس حيران ماند . تشنگی او سخت گرديد واز آب سيراب نشد .

(البَحْرُ) خلاف البر و - الماء الملح و - كل نهر عظيم و - كل متوسع في شيء (اقرب) دريا . آب شور . هر نهر بزرگ . هركسی كه در چيزی توسع و بسط يد دارد .

" ثم انزل عليه الكتاب نورا لاتطفأ مصابيحه وسراجا لايخبو توقده و بحرا لايدرك قعره " ط ١٩٦ ط ١٣ - ٢٩ - سپس براو (پيامبر كتابی فرستاد و آن نوری است چراغهای آن خاموش نمی‌باشد و چراغی است شعله ورشدن آن خاموش نگردد و دريائی است قعر آن درك نمی‌شود .

(البِحَار) جمع بحر " فانظر الى الشمس والقمر والنبات والشجر والماء والحجر واختلاف الليل والنهار و تفجر هذه البحار " ط ١٨٣ ط ٦ - ٣٢ به اين خورشيد و ماه و گياهان و درختان ، آب ، سنگ ، آمدن شب و روز و روان شدن اين درياها نگاه كن .

(البحر والروايات)

وردت الروايات الكثيرة ان البحر الائمة عليهم السلام .

قال الصادق عليه السلام مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ لَايَلْتَقِيَانِ "قال علی (ع) و فاطمة بحران من العلم عميقان لايبغی احدهما علی صاحبه يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ الحسن و الحسين عليهم السلام قال الثعلبی وروی هذا القول عن سعيد بن جبير ايضا و قال بينهما برزخ محمد صلی الله عليه وآله .

(عجائب البحر)

منها غلبة المد والجزر ، منها الحيوانات المختلفة الاعظام والانواع والاصناف

منها الجزائر الواقعة فيها فقد يقال فی بحر الهند من الجزائر العامرة و غير العامرة الف وثلثماة و سبعون منها جزيرة عظيمة فی اقصی البحر مقابل ارض الهند فی ناحية المشرق و عندبلاد الصين تسمی جزيرةسرانديب‌دورها ثلثة الاف ميل فيها جبال عظيمة و انهار كثيرة و منها يخرج الياقوت‌الاحمر و حول هذه الجزيرة تسع عشر جزيرة عامرة فيها مدائن وقری كثيرة و من جزائر هذا البحر جزيرة كله التی يجلب منها الرصاص القلعی و جزيرة سريرة التی يجلب منها الكافور و غرائب البحر كثيرة و لهذا قيل حدث عن البحر ولاحرج و سئل بعض العقلاء مارايت من عجائب البحر قال سلامتی منه سفينة البحار
بحر

بَخِلَ ل بخلا و بخل بخلار منع و امسک (اقرب) منع نمود وامساک کرد (البخل) امساک المقتنيات عمالايحق حبسها عنه و يقابله الجور (مفردات) امساک موجودی است ازآنچه نبايد امساک شود مقابل سخاوت است .

(الباخِل) اسم فاعل امساک‌کننده (هذا ما بخل به الباخلون) ح ۱۹۶ ج ۳۳۹ — ۴ (به مزبلهای گذشت) فرمود اين (قازورة) آنست که بخل‌ورزيد به آن بخل کنندگان (يعنی اين همان ميوه و غذااست که همه آنرا پيش از اين ميخواستند .

(البَخيلَة) مؤنث البخيل و هو الممسک امساک کننده" و اذاكانت بخيلة حفظت‌مالها و مال بعلها " ح ۲۳۴ ج ۲ ۳۴۲– ۲ زن هنگاميکه بخيل شد مال خود و شوهرش را نگهميدارد .

(البخل‌والروايات)

لی قال رسول الله (ص) اقل الناس راحة البخيل وابخل الناس من بخل بما افترض الله عليه .

لی قال الصادق عليه السلام عجبت لمن يبخل بالدنيا و هی مقبلة عليه او يبخل بها و هی مدبرة عنه فلا الانفاق مع الاقبال يضره ولا الامساک مع الادبار ينفعه .

لی فی حديث المناهی قال النبی (ص) قال‌الله‌عزوجل حرمت‌الجنة‌علی المنان و البخيل والقتات (نمام)

ل قال رسول الله (ص) ما محق الايمان محق الشح شیء ثم قال صلی الله عليه ان لهذا الشح دبيبا کدبيب النمل وشعبا کشعب الشرک .

و عنه (ص) خصلتان لاتجتمعان فی مسلم البخل وسوء الخلق .

و عنه (ص) قال لايجتمع الشح والايمان فی قلب عبد ابدا .

و يظهر من الروايات انّ الشحّ من الموبقات و ان الجنّة حرام علی الشحيحوانه

اهلک جمعا کثیرا .

و نهی النبی (ص) علیا علیه السلام ان یشاور جبانا و بخیلا او حریصا وقال و اعلم یا علی ان الجبن والبخل والحرص غریزة واحدة یجمعها سوء الظن وان الشحیح اشد من البخیل .

و عن الصادق علیه السلام قال انما الشحیح من منع حق الله و انفق فی غیر حق الله و قال البخیل من بخل بالسلام .

قال النبی (ص) البخیل من ذکرت عنده فلم یصل علی .

ل عن الصادق (ع) ثلث اذا کن فی الرجل فلاتحرج ان تقول انه فی جهنم البذاء والخیلاء والفخر .

و عنه (ع) ما کان فی شیعتنا فلا یکون فیهم ثلثة اشیاء لایکون فیهم من یسئل بکفه ولایکون فیهم بخیل ولایکون فیهم من یؤتی فی دبره .

عنه (ع) شاب سخی مرهق (المغشی) فی الذنوب احب الی الله من شیخ عابد بخیل .

خنص قال الصادق (ع): حسب البخیل من بخله سوء الظن بربه من ایقن بالخلف جاد بالعطیة .

نهج قال علیه السلام البخل جامع لمساوی العیوب و هو زمام یقاربه الی کل سوء .

کان رسول الله (ص) یتعوذ من البخل صباحا و مساء و کذا اهل بیته .

العلوی (ع) قال لرجل عاب علیه کثرة عطائه لاکثرالله فی المومنین ضربک اعطی انا و تبخل انت .

الباقری (ع) ما من عبد یبخل بنفقة ینفقها فیما یرضی الله الا ابتلی بان ینفق اضعافها فیما اسخط الله .

ان منصور الدوانیقی کان بخیلا قیل للصادق علیه السلام ان اباجعفر المنصور لایلبس منذ صارت الخلافة الیه الا الخشن ولایاکل الا الجشب فقال یا ویحة مع ماقدمکن الله له من السلطان وجیء الیه من الاموال ، فقیل انما یفعل ذلک بخلا و جمعا للاموال فقال الحمدلله الذی حرمه من دنیاه ماله کما ترک دینه سفینة البحار بخل

بَدَأتُ بالشیء ع بدأ افتتحته (اقرب) به چیز آغاز و شروع کردم " لاتقاتلوهم حتی یبدؤکم " ر ۱۴ ر ۲۷۵ — ۱ — با آنان (لشکرمعاویه) جنگ نکنید تا آنان آغازکنند .

(اَبْدَأَ الرجل) جاء بالبدیع و الله تعالی الخلق برأهم (اقرب) مرد چیز راپدید آورد و اختراع کرد . خداوند مخلوقات را آفرید " اذا اعادالله ما ابدیٔ " ط ۱۸۹ ط ۳ — ۸ — وقتیکه باز گردانید خداوند آنچه را که پدید آورد .

(اِبْتَدَأَ) الشیء فتحه (المنجد) چیز را آغاز کرد " لم یؤده خلق ما ابتدء "

ط۶۳ ط۸۸ – ۸ – مانده نکرد او
(خداوند) را آفریدن آنچه که آغاز کرد (از
آفریدن مخلوقات)

(البدء) الافتتاح آغاز کردن " انما
بدء وقوع الفتن اهواء تتبع " ط ۵۰ ط۱۵۶ –
۱ – جز این نیست آغاز واقع شدن فتنه‌ها
خواهشهائی است (شیطانی) که پیروی کرده
می‌شود.

(البادئ) اسم فاعل آغاز کننده
"والفضل مع ذلک للبادئ" ح ۶۲ ح ۳۶ – ۹
– برتری با این حال (که تلافی می شود)
برای ابتدا کننده (به نیکی است).

(البدایا) جمع بدیء المصنوع
(عبده) ساخته شده" بدایا خلائق احکم
صنعها" ط ۸۹ ط ۳ – ۶ – ۳ – مخلوقات
ساخته شده که استوار گردانید درست کردن
آنهارا.

(المبادئ) جمع المبدء وهوالاصل
والسبب (المنجد) ریشه، سبب " انما فرق
بینهم مبادی طینتهم "ط۲۳۴ ط۱۷۷ – ۱ –
جز این نیست جدا نمود میان آنها (مردمان)
را سببها و ریشه‌های سرشت آنها (بعضی از
خمیرهٔ نیک و بعضی ازخمیرهٔ بد آفریده
شدند)

(البدء والروایات)

البداء قال الله تعالی فی الرعد:
لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَ
عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ.

عن احدهما (ع) قال ما عبدالله تعالی
بشیء مثل البداء.

ید عن الصادق (ع) قال ما بعث الله
نبیا حتی یاخذ علیه ثلث خصال الاقرار
بالعبودیة و خلع الانداد و ان الله یقدم
مایشاء و یؤخر مایشاء.

و عنه (ع) لویعلم الناس ما فی القول
بالبداء من الاجر مافتروا عن الکلام فیه.

عنه (ع) قال من زعم ان الله عز
وجل یبدوله فی شیء لم یعلمه امس فابرؤا
منه.

ثم اعلم ان الایات والاخبار تدل
علی الله عزوجل خلق لوحین اثبت فیهما
مایحدث من الکائنات احدهما اللوح المحفوظ
الذی لاتغیر فیه اصلا و هو مطابق لعلمه تعالی
والاخر لوح المحو والاثبات فیثبت فیه شیئا
ثم یمحوه لحکم کثیرة لاتخفی علی
اولی الالباب مثلا یکتب فیه ان عمروزید خمسون
سنة و معناه ان مقتضی الحکمة ان یکون عمره
کذا اذا لم یفعل ما یقتضی طوله او قصره
فاذا وصل الرحم مثلا یمحی الخمسون و یکتب
مکانه ستون و اذا قطعها یکتب مکانه اربعون.

وفی اللوح المحفوظ انه یصل و عمره
ستون والتغییر الواقع فی هذا اللوح مسمی
بالبداء اما لانه مشبه به اولانه یظهر للملائکة
او للخلق اذا اخبروا بالاول خلاف ما علموا

اولا و ای استبعاد فی تحقیق هذین اللوحین و ایّة استحالة فی هذا المحو والاثبات حتی تحتاج الی التاویل والتکلف و ان لم تظهر الحکمة فیه لنا لعجز عقولنا عن الاحاطة بها مع ان الحکم فیمظاهرةمنها ان یظهر للملائکة الکاتبین فی اللوح والمطلعین علیه لطفه تعالی بعباده و ایصالهم فی الدنیامایستحقونه فیزدادوا به معرفة.

و منها ان یعلم العباد باخبارالرسل والحجج علیهم السلام ان لاعمالهم الحسنة مثل‌هذه‌التأثیرات فی صلاح امورهم ولاعمالهم السیئة تاثیرا فی فسادها فیکون داعیا لهم الی الخیرات صارفا لهم عن السیئات.

و منها انه اذا اخبرالانبیاء والاوصیاء علیهم السلام احیانا من کتاب المحو والاثبات ثم اخبروا بخلافه یلزمهم الاذعان به و یکون فی ذلک تشدیدا للتکلیف علیهم تسبیبا لمزید الاجر لهم کما فی سایر مایبتلی الله عباده من التکالیف الشاقة و ایراد الامور التی تعجز اکثر العقول عن الاحاطة بها و بها یمتاز المسلمون الذین فازوا بدرجات الیقین عن الضعفاء الذین لیس لهم قدم راسخ فی الدین.

الی ان قال روی عن الفضیل‌بن‌یسار عن ابیجعفر علیه السلام قال قلت لهذاالامر وقت؟ فقال کذب الوقاتون کذب الوقاتون کذب الوقاتون ان موسی علیه السلام لما خرج وافدا الی ربه و اعدهم ثلثین یوما فلما زاد الله الی الثلثین عشرا قال قومه قد اخلفنا موسی فصنعوا ماصنعوا فاذا حدثناکم الحدیث فجاء علی ماحدثناکم فقولوا صدق الله و اذا حدثناکم الحدیث فجاء علی‌خلاف ماحدثناکم به فقولوا صدق الله توجروا مرتین.

(بدء النسل من آدم)

روی ان برکة و نزلة نزلتا من الجنّة فزوّجهما شیث ویافث ابناآدم فولد لشیث غلام و لیافث جاریة فلما ادرکا تزوج الغلام من البنت فولد الناس سفینة البحار بدء.

استبدّ بکذا: انفرد به (اقرب) به تنهائی به این تصمیم گرفت.

" من استبد برایه فقد هلک "

ح۱۶۱ ج۳۷۴-۱۰ هرکس برای خودمستقل گردید هلاک شد.

(لابدمن‌کذا) ای‌لامحید عنه (اقرب) میل کردن از آن‌نیست.

(لیس لک بدمنه) ای من مناص (اقرب): ترا از آن فرار کردن نیست.

" و اختصر من عجلتک و انعم الفکر فیما جائک علی لسان النبی الامی صلی الله علیه وآله وسلم مما لابد منه ولا محیص عنه

ط ۱۵۱ ط ۳۰۸ ــ م کوتاه کن از سرعت‌خود بسوی دنیا (به آن زیاد اهمیت نده) ودر آنچه برزبان پیامبر امّی از آنچه از آن چاره و

راه فراری نیست درست فکر کن (مراد مرگ و امر آخرت است) .

بَدَرَ الی الشیء بدورا اسرع (اقرب) بسوی چیز شتاب کرد .

(بَادَرَ) إلی الشیء اسرع (شتاب کرد) " واتقوالله عبادالله و بادروا آجالکم باعمالکم "ط۲ع،ط۸۰ – ۱ –ای بندگان خدا از خدا بترسید در مدت عمرهای خود به عملهای خویش سرعت کنید .

(تَبَادَرَ) القوم :اسرعوا بادر بعضهم بعضا (المنجد) جماعت شتاب کردند بعضی به بعضی پیشی گرفتند .

" و یتبادرون عند موعد مغفرته " ط۱ ط۵–۳–۵ – میشتابند نزد محل وعدهٔ آمرزش او (خداوند) .

(الْبَادِرَة) الحدّة او مایبدر من الانسان عندحدته من خطاء و سقطات (اقرب) تندی یا آنچه از انسان بسرعت ظاهر می‌شود هنگام حدت او از خطا و فحش.

"واحترس من کل ذلک بکف البادرة" ر ۵۳ ر ۳۶ ۲ – ع ۱۸ – نگهدار خود را از هریک از آنها بباز داشتن عقوبت و تاخیر انداختن آن .

(الْبَدْرِیَّة):منسوب الی البدر کسانی که اهل بدرند و در آن جنگ بوده اند " قد صحبتهم ذریة بدریة" ر ۲۸ ر ۱۴ ۲ – ۳ – ۳

– همراهان آنان شده اند فرزندان شجاعان جنگ بدر .

(البدر والروایــــات)

البدر اسم موضع بین مکة والمدینة و هو الیها اقرب و فیها کانت وقعة النبی (ص) مع المشرکین .

کان یوم بدر یوم الجمعة لسبع عشرة لیلة مضت من شهر رمضان من سنة اثنتین من الهجرة علی راس ثمانیة عشر شهرا .

قال الواقدی و امر رسول الله صلی الله علیه وآله یوم بدر بالقلیب ان تغور ثم امر بالقتلی فطرحوا فیها کلهم الا امیّة بن خلف ثم وقف علی اهل القلیب فناداهم رجلا رجلا هل وجدتم ماوعدربکم حقا فانی قد وجدت ماوعدنی ربی حقا بئس القوم کنتم لنبیّکم کذبتمونی و صدّقنی الناس و اخرجتمونی و آوانی الناس و قاتلتمونی و نصرنی الناس فقالوا یا رسول الله تنادی قوما قد ماتوا فقال لقد علموا ان ما وعدهم ربهم حق و فی روایة اخری فقال ما انتم باسمع لما اقول منهم و لکنهم لایستطیعون ان یجیبونی سفینة البحار بدر .

بَدَعَهُ:ع بدعا وابدعه و ابتدعه کلها اخترعه علی غیر مثال (اقرب): آنرا بدون اینکه مانند داشته باشد بوجود آورد .

" ولاتبتدعوا فیها " ط ۱۷۴ ط ۷

ـ ۲ ـ بدعت احداث نکنید در آن (طریقه صالحه)

(البِدْعَة) ما اخترع علی غیر مثال سابق ثم غلبت علی ماهو زیادة فی الدین او نقصان منه بعد الاکمال (اقرب) چیزی که بدون مانند پیشین بوجود آورده شود سپس غلبه پیدا کرد در آنچه آن فزودن در دین است یا کم کردن از آن پس از تکمیل شدن .

" مشعوف بکلام بدعة" ط ۱۷ ط ۱۵

ـ ۱ ـ او (بدعتگذار) خوشحال است به گفتار بدعتی (خارج از دین)

" وان شر الناس عندالله امام جائر ضل وضل به فامات سنة ماخوذة واحیی بدعة متروکة" ط ۱۶۲ ط ۴۶ ـ ۹ ـ بدترین مردمان در نزد خدا پیشوا و زمامدار ستمکاری است که گمراه باشد و بوسیلهٔ او گمراه شوند طریقهٔ نیک ماخوذ را بمیراند بدعت رها شده را زنده گرداند (البِدَع) جمع بدعة .

" واخذوا بالبدع دون السنن"

ط ۱۵۲ ط ۹۶ ـ ۲ ـ فرا گرفتند بدعتها را نه سنتها را .

(البَدِیع) بمعنی المفعول و بمعنی الفاعل ای الموجد والموجد والذی لامثل له والزق الجدید (اقرب) ایجاد شده و ایجاد کننده کسیکه اورا مانندی نباشد ، مشک نو .

" وکان من اقتدار جبروته و بدیع لطائف صنعته" ط ۲۰۹ ط ۹۲ ـ ۱ از توانائی تسلط او (خداوند) است و نو پدید آوردنهای نیکوئیهای عجیب صنعت او (اینکه از آب مواج خشکی آفرید) .

(البَدَایِع) جمع بدیعة و هو مؤنث بدیع " و ظهرت فی البدائع التی احدثها آثار صنعته" / ط ۸۹ ط ۳ ـ ۱۹ ـ ظاهر شد در نو پدید آوردهها که آنها را آفرید نشانههای صنعت او (خداوند) .

(المُبْتَدَعَات) جمع مبتدعة بدعتها

"الا وان المبتدعات المشبهات هن المهلکات " ط ۱۶۷ ط ۱۲ ـ ۲ ـ آگاه باشید هر آینه بدعتهائیکه شبیه شدهاند (به سنتها) همانها هستند هلاک کننده های (دین مردم)

(البدع والروایات)

نهی عن الرهبانیة والسیاحة و سایر ما یامر به اهل البدع .

نوادر الراوندی قال رسول الله صلی الله علیه وآله من عمل فی بدعة خلاه الشیطان والعبادة والقی علیه الخشوع والبکاء .

و عنه صلی الله علیه وآله ابی الله لصاحب البدعة بالتوبة و ابی الله لصاحب الخلق السیء بالتوبة فقیل یا رسول الله وکیف ذلک ؟ قال اما صاحب البدعة فقد اشرب قلبه حبها و اما صاحب الخلق السیء فانه اذا تاب من ذنب وقع فی ذنب اعظم من الذنب الذی تاب منه .

خبر الرجل الذی ابتدع دینا ودعی

الناس اليه ثم ندم و تاب ولم تقبل توبته .

مع عن الحلبي قال قلت لابيعبدالله (ع) ما ادنى ما يكون به العبد كافرا قال ان يبتدع شيئا فيتولى عليه و يبرء ممن خالفه .

کا عن ابيعبدالله عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله اذا رايتم اهل البدع من بعدی فاظهروا البراءة منهم واكثروا من سبهم والقول فيهم والوقيعة وباهتوهم (بهته) اي اخذه بغتة كيلا يطمعوا في الفساد في الاسلام و يحذرهم الناس ولا يتعلمون من بدعهم يكتب الله لكم بذلك الحسنات و يرفع لكم به الدرجات في الاخرة .

عد الصادق عليه السلام من الكبائر البدعة لقوله (ص) من تبسم في وجه مبتدع فقد اعان على هدم دينه .

غط قال ابومحمد العسكري عليه السلام لابي هاشم الجعفري اذا قام القائم عليه السلام امر بهدم المنائر والمقاصير التي في المساجد و ذكر علته انها محدثة مبتدعة لم يبنها نبي ولا حجة .

قال النبي صلى الله عليه وآله اذا ظهرت البدع في امتي فليظهر العالم علمه و الا فعليه لعنة الله والملئكة والناس اجمعين .

و في رواية يونس بن عبدالرحمن فان لم يفعل سلب نور الايمان و قد تقدم ذلک في انس .

و روی ان من مشي الى صاحب بدعة فوقره فقد مشي في هدم الاسلام سفينة البحار بدع .

بَدَّلَهُ ن بدلا غيّره و ـ به و ـ منه ، اتخذه منه عوضا وخلفا (اقرب): اورا تغيير داد . آنرا از او عوض گرفت .

(اَبْدَلَهُ منه) اتخذه منه بدلا و ـ الشيء شيئا آخر جعله بدله و ـ الشيء ـ غيّره و حرّفه (اقرب) اورا از آن بدل گرفت چيزرا به چيز ديگر عوض قرار داد . چيز را تغيير داد .

" فابدلنا بعد الضلالة بالهدى " ط ۲۱۴ ط ۱۷ ـ ۳۰ ـ پس تبديل كرد مارا بعد از گمراهي براه يافتن (بسوی سعادت) (بَدَّل) على معنى (ابدل) " ولكنهم سقوا كاسا بدلتهم بالنطق خرسا " ط ۲۱۹ ط ۱۲ ـ ۱۴ ـ و لكن آشاماندند بايشان (جام مرگ را كه تبديل كرد گويائيرا بگنگی

(تبدله و ـ به و ـ استبدله و ـ به) اخذه مكانه (اقرب) اورا بجايش فرا گرفت .

" استبدلوا بظهر الارض بطنا " ط ۱۰۹ ط ۱۸ ـ ۲۷ ـ بدل كردند روی زمين را بدرون آن " ولا يتبدل بالاحوال " ط ۱۸۴ طع ـ ۱۴ ـ متبدل نميگردد بتبدل كيفيات و صفات درازمان .

(البدل) العوض والخلف (اقرب) عوض و جانشين .

" وان للذكر لاهلا اخذوه من الدنيا بدلا " ط ۲۲۰ ط ۳۵ – ۶ – همانا برای یادکردن خداوند اهلی است برداشته اند آنرا به عوض متاع دنیا .

(البدل والروايات)

ج روی عن الخالدبن الهیثم الفارسی قال قلت لابی الحسن الرضا علیه السلام ان الناس يزعمون ان في الارض ابدالا فمن هؤلاء الابدال قال صدقوا الابدال الاوصياء جعلهم الله عزوجل في الارض بدل الانبياء اذ رفع الانبياء وختمهم بمحمد صلی الله علیه وآله .

بَدَنَ بدنا و بدونا عظم بدنه بكثرة لحمه (اقرب) بدن او بزرگ شد بسبب زیادی گوشتش .

(البَدَنُ) جسد الانسان (اقرب) تن انسان " الا من البلاء الفاقة و اشد من الفاقة مرض البدن و اشد من مرض البدن مرض القلب ج ۲۸۸ ح ۳۴۷ – ۹ آگاه باشید بی چیزی از جمله بلاها است و سخت تر از بی چیزی بیماری بدن است و سخت تر از بیماری بدن بیماری دل است (الابدان) جمع بدن .

" و اخرجوا من الدنيا قلوبكم من قبل ان تخرج منها ابدانكم " ط ۲۰۱ ط ع ۱۷۴ – بیرون کنید از دنیا دلهای خود را پیش از آنکه بیرون شود از آن بدنهای شما .

(البُدُن) جمع بدین و هو العظیم من كثرة لحمه (اقرب) " حتى تاتينا باذن الله بدنا منقيات " ر ۲۵ (باید آنها (حیوانات صدقات) را در ساعتهای متعدد راحتی دهی و در کنار آبها وچراگاهها به آنها مهلت دهی تا بیاشامند و بچرند) تا باذن پروردگار بنزد ما فربه و چربدار بیاوری .

(البدن والروايات)

ل عن ابیعبدالله علیه السلام قال بنی الجسد علی اربعة اشياء الروح والعقل والدم والنفس فاذا خرج الروح اتبعه العقل فاذا رای الروح شيئا حفظه عليه العقل و بقی الدم والنفس قال المجلسی (ره) كان المراد بالروح النفس الناطقة في البرزخ لاتفارقها العلوم و المعارف بل تترقى فيها كما يظهر من الاخبار وبالنفس الروح الحيوانية فهي مع الدم الحامل لها تبقيان في البدن و تضمحلان و قوله (ع) فاذا رای الروح ای بعد مفارقة البدن والروية بمعنی العلم اوبعین الجسد المثالي سفينة البحار – بدن

بَدَهَهُ امر ع بدها بغتة وبامر استقبله به (اقرب) امری به او ناگهان رسید یا امری آنرا استقبال کرد .

" و كان اذا بدهه امران نظر ايهما اقرب للهوى فخالفه " ح ۲۸۹ ح ۳۵۲ – ۶ هنگامی که براو دوامر پیش آمد میکرد نگاه میکرد کدام یک از آن دو بخواهش نفس نزدیک بود

با آن مخالفت میکرد .

بَدَا الامرُ يبدو بدوا ظهر و ـ له فـــى الامر نشأله فيه راى (اقرب) امر ظاهر شد و برای وی در امر نظری ظاهر شد " و بدا مــن الايام كلوحها " ط ٩٩ ط ٢ م ٨٢ - ٧ ــ و ظاهر شود از روزها ترشروئى او .

(أَبْدَى) الامرَ اظهره (اقرب) امر را ظاهر کرد " من ابدى صفحته للحق هلك " ط ٦ ط١٦ - ١١ ــ هرکس صورت خود را برای حق ظاهر ساخت هلاک گردید (يعنـــى هرکس صورت خودرا برای مبارزه با حق ظاهر ساخت هلاک گشت (من غالب الحق يغلب)

(البَدْو والبادِيَة) الصحراء و ـ خلاف الحضر (اقرب) بیابان . غایب " هذا مـــا اجتمع عليه اهل اليمن حاضرها و باديها " ر ٧٤ ٠ ج٢٧٢ - ١ ـ این چیزیست که شهرنشین و بادیه نشین اهل یمن برآن اجتمــــاع کرده اند .

(البادي) الظاهر " باديانواجذها " ط١٣٦ ط ٩١ - ٢ - درحالیکه ظاهرشده دندانهای آن (جنگ) مانند شیرغضبناک .

(البَدَوِيّة) المنسوب الى البَدْو منسوب به صحراء " والنباتات البدوية اقــوى وقودا " ر ٤٥ ج٢٤٢ - ١٩ ــ گیاهـــان دشتی و دیمی (که آبخوردن آنها کم است) افروختن آنها نیرومند تر است .

(البَدَوات) جمع بداة و هي مابدى من الرأي (عبده) آنچه ظاهر شود از رای و نظر " كادحا سعيا لدنيا في لذات طربــة و بدوات اربة " ط ٨١ ط ٤ م ٣ - ٤٣ ــ رنج کشنده و کوشش کننده برای دنیای خــود درلذتهای شاد خود و ظاهر شوندگان خطورات دل وی در احتیاجش .

البُذَّخ جمع باذخ و هو الضخامة مع الارتفاع (عبده) سطبری که با بلندی باشد " فلمــا سكن هياج الماء من تحت اكنافها و حمــل شواحق الجبال الشمخ البذخ على اكتافهـا " ط ٨٩ ط م٣ - ٧٨ ــ هنگامیکه جوش و خروش آب از اطراف زمین ساکن گشت قلــه های کوهها بلند را بر دوشهای زمین حمـل کرد .

بَذَّهُ بَذًّا ن غلبه وفاقه (اقرب) بـــراو پیروز گشته برتری یافت .

" و كان اكثر دهره صامتا فان قــال بذّ القائلين " ح ٢٨٩ ج٣٥٢ - ٢ ـ بیشتــــر روزگار خود ساکت بود اگر سخن می گفت به سخن گویان (از حیث سخن‌گوئی) غالب‌وبرتر می‌آمد .

بَذَرَ الحب ن بذرا القاه في الارض للزراعة و ـ المال فرقه اسرافا (اقرب) دانه را برای

کشت بزمین انداخت . مالرا از روی اسراف پراکنده کرد

(البَذر) کل حب یذرع فی الارض و ـ النسل (اقرب) هر دانه که درزمین کاشته میشود . نسل " فکانوا کتفاضل البذر ینتقی فیؤخذ منه و یلقی " ط ۲۱۲ ط۳ ـ ۷۲ ـ ۱۷ ـ بودندآنان (شیعیان ائمهع) مانند برتری تخم بهمدیگر دانههای خراب از آنها جدا شده انداخته میشود (و صاف آن ماخوذمیگردد).

(بَذّرَ) المال : فرّقه اسرافا (اقرب) مالرا از روی اسراف خرج کرد .

" الاوان اعطاء المال فی غیر حقّه تبذیر و اسراف " ط ۲۴ ط۷م ۱ ـ ۲ ـ آگاه باشید بخشیدن مال در غیر حق خود بی اندازه خرج کردن و اسراف است .

(البذروالروایات)

عن الصادق (ع) لیس السخی المبذر الذی ینفق ماله فی غیر حقه و لکنه الذی یؤدّی الی الله عزوجل مافرض علیه فی مالهمن الزکوة و غیرها .

شی الصادقی (ع) من انفق شیئا فی غیر طاعة الله فهو مبذّر و من انفق فی سبیل الخیر فهو مقتصد .

شی عن بشربن مروان قال دخلنا علی ابیعبدالله علیه السلام فدعی برطب فاقبل بعضهم یرمی بالنوی قال و امسک ابو عبدالله (ع) یده فقال لاتفعل انّ هذا من التبذیر والله لایحب الفساد قال الله تعالی إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ و قال تعالی وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا سفینة البحار ـ بذر

بَذَلَهُ ن و ض بذلا سمح به و اعطاه (اقرب) بروی بخشید " فیقرّها فی ایدیهم مابذلوها " ح۴۲۵ع ۳۳۶ ـ ۱۳ (بتحقیق خداوند رابندگانی است اختصاص میدهد آنانرا بنعمتهائی برای منفعت بندگانش) باقی گذارد آنرا در دستشان مادامیکه بخشش کنند آنرا .

(البَذل) العطاء والکرم (اقرب) بخشش و بزرگواری " اما امرؤ سخت نفسک بالبذل فی الحق " ر ۵۳ ر ۲۳۹ ـ ۱۵۲ ـ یا تو مردی سخی است نفس تو دربخشیدن مال درراه حق

(التَبَاذُل) مداولة البذل ای العطاء (عبده) بخشش کردن بهمدیگر " و علیکم بالتواصل والتباذل " ر ۴۷ ر۲۵۳ ـ ۹ ـ بر شما باد بهم پیوستن وبایکدیگر عطا کردن .

بَرِئَ منه و من الدیون والعیوب ل براءة . تخلص و سلم (اقرب) . از قرض و عیبهارها و سالم و برکنار شد .

" فانکره بقلبه فقد سلم وبرئ " ح ۲۷۳ع ۳۱۹ ـ ۹ ـ هرکس منکر را با قلب خود انکار کند بتحقیق سالم شد از عذاب و برکنار

شداز عقاب .

(بَرَءَاللّهُ) الخلقَ ع بُرْءاً . خلقهم (اقرب) . خداوند مخلوقاترا آفريد .

" ولم يؤده خلق ما خلقه و براه" ط ١٨۴ ط ۶ - ۵ ٣ ـ سنگيني نكردبراو (خداوند) آفريدن آنچه كه آفريد و به وجود آورد .

(بَرِءَ) من المرض بُرْءً و بُرُءاً شفا و تعافي از مرض شفا يافت" ولايبرء الكلم " ط ۶ ط ٢٢٧ - ١ ـ خوب نشودزخم .

(تَبَرَّءَ) منه تخلّص (اقرب) ازاورها شد

(البَرَاءَةُ) من شخص فهي الانسلاخ من مذهبه (عبده) و ـ السلامة من الذنب والعيب و غيرهماو ـ التخلص من الشبهة (اقرب) سالم شدن از گناه و عيب وغيرآنها ورها شدن از شبهه .

" و اما البراءة فلا تتبرّوا منّي " ط ٥٧ ط ٢٣ ـ ٣ ـ و اما تبري و بر كنار شدن از طريقهء من پس بيزاري نجوئيد از (مذهب) من .

(البُرْءِ) بفتح البا و ضمها التعافي (اقرب) بهبودي " تضعونها مواضع البرء والسقم " ط ١٢٥ ط ٨ - ٢ (شمشيرهاتان بر دوشتان است مينهيد آنها را بمواضع برجاهاي سلامت و مريضي .

(البريء والتَّبَرِّي) الخالص والخالي وخلاف المذنب والمتهم (المنجد) خالص . خالي ، بي جرم وبي تهمت " بريها سقيم " ط ١۴٩ ط ٣١ - ۶ ١ ـ (بيزار ازآن (فتنه) ناخوش است (بانواع سختي گرفتار) .

(البُرَاءِ) جمع بَرِيءٌ " و نحن منه بُراء " ر ٥٨ ر ٨ ٢٥ - ٢ ـ ما ازآن (خون عثمان) بري هستيم .

(البَارِئُ)المعافي من المرض(عبده) (والبارئُ) . الخالق (اقرب) . سالم از بيماري . آفريننده" والباري من ذي السقم " ط ١۴٥ ط ٣ - ۶ ١ ـ (از حق نرميد مانند رم كردن) سالم از صاحب بيماري .

(المُبَرَّا) اسم مفعول من (بَرَّأَهُ) منه اذا جعله بريئا (اقرب) . بري و بركنارشده " وحاول الفكر المبرّا " ط ٨٩ ط ٣ - ١٣ ـ طلب كند فكر بركنار شده (از خطورات و سوسه‌ها)

(المُتَبَرِّئ) اسم فاعل من تَبَرَّءَ اي تخلص (اقرب) بيزار شونده" و هو غدا متبري منهم و متخل عنهم ط ١٧٩ ط ٣٢ ١ - ٢ - او (شيطان) فردا بيزاري كننده‌است از آنان و رها كننده است آنانرا .

(الأبْرَءُ) اسم تفضيل ، بريتر (لتجدني ابرء الناس من دم عثمان) ر ۶ ر ٢٧ ـ ۶ (اي معاويه اگر با عقلت نه با هواي نفست نظر كني) هرآينه مي‌يابي مرا بري‌ترين مردمان از خون عثمان .

(البَرِيّة) الخلق (المنجد) آفریده شدگان " خیر البریة طفلا " ط ۱۰۳ ط ۲-۴۳-۲ (پیامبر اسلام) بهترین مخلوقات بود در حال کودکی .

(البرء والروايات)

کش عن ابیجعفر و ابیعبدالله علیهما السلام ان امیرالمومنین علیه السلام قال للبراء ابن عازب کیف وجدت هذا الدین؟ قال کنا بمنزلة الیهود قبل ان نتبعک تخف علینا العبادة فلما اتبعناک و وقع حقایق الایمان فی قلوبنا وجدنا العبادة قد تثاقلت فی اجسادنا قال امیرالمومنین علیه السلام فمن ثم یحشر الناس یوم القیمة فی صور الحمیر وتحشرون فرادی فرادی یؤخذ بکم الی الجنة ثم قال ابوعبدالله علیه السلام ما بدء لکم مامن احد یوم القیمة الا و هو یعوی عوی البهائم ان اشهدوا لنا و استغفروا لنا فنعرض عنهم فماهم بعدها مفلحین .

براء بن عازب الانصاری الخزرجی صحابی و روی انه کتم حدیث غدیر خم فعمی .

قل فی اول یوم من ذی الحجة بعث النبی (ص) سورة برائة مع ابی بکر ثم نزل علی النبی (ص) انه لایؤدیها عنک الا انت او رجل منک فانفذ النبی (ص) علیا علیه السلام حتی لحق ابابکر فاخذها منه ورده بالروحاء یوم الثالث منه ثم اداها الی الناس یوم عرفة ویوم النحر قرأها علیهم فی الموسم .

و فیما کتبه الرضا علیه السلام للمامون من محض الاسلام و شرایع الدین قوله (ع) والایمان هو اداء الامانة و اجتناب جمیع الکبائر و هو معرفة بالقلب و اقرار باللسان و عمل بالارکان الی ان قال (ع) والبرائة من الذین ظلموا آل محمد علیهم السلام وهموا باخراجهم و سنوا ظلمهم وغیروا سنة نبیهم والبرائة من الناکثین والقاسطین والمارقین الذین هتکوا حجاب رسول الله صلی الله علیه وآله و نکثوا بیعة امامهم و اخرجوا المرئة و حاربوا امیرالمومنین علیه السلام و قتلوا الشیعة واجبة . سفینة البحار برء

البُرْج الرکن و ـ الحصن و ـ القصر (اقرب) . رکن . حصار قصر ظهور و ستارگان آسمانرا از آنجهت برج میگویند که ظاهرند

(الأبْراج) جمع بُرج " الذی لم یزل قائما دائما اذ لاسماء ذات ابراج ولاحجب ذات ارتاج " ط۸۸ ط۶-۷۶-۲ (پروردگار عالم) آنوجودی است دائم و قائم آنزمان که نه آسمان صاحب ستارگان بود و نه حجابهای وسیع (مراد از این حجابها شاید همان است که در احادیث بیان شده که میان عرش الهی و آسمانها هفتاد نوع حجاب است و میان هر حجاب و حجاب دیگر مسافت پانصد ساله راه

است .

و فی الحدیث ان جبرئیل (ع) قال لله دون العرش سبعون حجابا لودنونا من احدها لاحترقتنا سبحات وجه ربنا شرح خوئی ج ۶ ص ۲۷۳ .

بَرِحَ ل المکان و ـ منه بَرَحا : زال عنه (اقرب) از مکان زایل شد .

" الذی لاتبرح منه رحمة ولاتفقد له نعمة" ط ۴۵ ط ۵ ۱۵۵ – ۲ (چنان خدائی) که زایل نمیشود از او هیچ رحمتی و نایاب نمی شود از او هیچ نعمتی .

(و ابرح بنفسه ای اعجبته نفسه بجهالتها) (عبده) نفس وی او را به شگفت آورد بسبب نادانیش .

" لقد ابرح جهالة بنفسه" ط ۲۲۱ ط ۲۷ – ۱ ـ بتحقیق به سبب جهالت نفسش اورا بشگفت آورد .

(لقیت منه برحا) ای شدة واذی (اقرب) ط ۱۲۲ ط ۶ ۶ – ۱۲ ـ اندوه بادشمارا هرآینه رسیدم از شما شدت وناراحتی را .

بَرَّدَهُ ن بَرَدًا : جعله باردا (اقرب) اوراسرد قرار داد .

(اَبرَدَ) دخل فی البرد و ـ الیه البرید ارسله (اقرب) به سرما داخل شد اورا بسویش فرستاد .

" وابرد برؤسهم الی الفجرة" ط ۱۸۰ ط ۱ – ۳۴ – فرستاده شد سرهای آنان بسوی بدکاران .

(البُرُودَة) مصدر (اقرب) سردی "ولاحرک بحار الا هیّج برودة" ط ۲۱۹ ط ۱۲ – ۳۳ ـ تحریک نکرد بگرمی مگر برانگیخت سردی را .

(البَرد) ایضا النوم (خنک) خواب " معجونا بطینة الالوان المختلفة والاشباه المؤتلفة و الاضداد المتعادیة والاخلاط المتباینة من الحرّ والبرد ط ۱ ط ۶ – ۳۲ (پروردگار انسانرا آفرید) در حالیکه آمیخته و خمیر شده بود از رنگهای مختلف و شبههائی که باهم الفت دارند (چون استخوان ودندان) و ضدهائی که باهمدیگر تعانددارند و خلطهائی که با یکدیگر تباین دارند از حرارت و برودت .

(اَلبَرْدَین) .الغداة والعشی (عبده) صبح و عصر (وسرالبردین) ر ۱۲ ر ۲۷۶ – ۱ سیر کن درد و خنکی . طرف صبح و عصر .

(البارد) اسم فاعل . عیش بارد : هنیئ (المنجد) خنک . زندگی گوارا .

"فظفروا بالعقبی الدائمة والکرامة الباردة" ط ۱۱۴ ط ۴۵ – ۹ ـ پس فیروزی یافتند به آخر جاودانی و کرامت

نیکو و گوارا.

(البردوالرواية)

البريد من حواری الباقر و الصادق عليهماالسلام :

روى عن الصادق (ع) قال ما احد احيى ذكرنا و احاديث ابي الازرارة و ابو بصيرليث المرادي و محمدبن مسلم و بريدبن معاوية العجلي ولولا هؤلاء ماكان احديستنبط هذا هؤلاء حفاظ الدين و امناء ابي على حلال الله و حرامه و هم السابقون الينا في الدنيا والسابقون الينا في الاخرة.

(بريدة الاسلمي)

و هو صحابى اسلم حين اجتاز النبي (ص) مهاجرا الى المدينة قال في المنتقى و روى عن عبدالله بن بريدة عن ابيه ان النبي صلى الله عليه وآله كان لايتطير و كان يتفال و كانت قريش جعلت ماة من الابل فيمن ياخذ نبي الله (ص) فيرده عليهم حين توجه الى المدينة فركب بريدة في سبعين راكبا من اهل بيته من بني سهم فتلقى نبي الله (ص) فقال نبي الله من انت؟ قال انا بريدة فالتفت الى ابى بكر فقال (ص) برد امرنا (اى سهل) و صلح ثم قال و ممن انت قال من اسلم قال (ص) سلمنا قال ممن قال من بني سهم قال خرج سهمك (ظفرت) فقال بريدة للنبي (ص) من انت؟ فقال انا محمدبن عبدالله رسول الله فقال بريدة اشهد ان لااله الاالله واشهد ان محمدا عبده ورسوله فاسلم بريدة و اسلم من كان معه جميعا فلما اصبح قال بريدة للنبي صلى الله عليه و آله لاتدخل المدينة الا و معك لواء فحل عمامته ثم شدها في رمح ثم مشى بين يديه فقال يا نبي الله تنزل على فقال ان ناقتي هذه مامورة قال بريدة الحمد لله اسلمت بنو سهم طائعين غيرمكرهين.

اخبر بريدة حذيفة بن اليمان بان النبي (ص) امر اصحابه ان يسلموا على علي عليه السلام بامرة المومنين.

و انكر بريدة على الرجلين احدهما حق علي و اعتزل عن الناس الى ان مات بخراسان.

احتج بريدة على الرجلين بحديث التسليم على علي (ع) بامرة المومنين و كان رجلامفهما جريًا على الكلام فامربه عمر فضرب و طرد.

انشد بريدةالاسلمي.

امر النبي (ص) معاشرا هم اسوة ولهازم
ان يدخلوا و يسلموا تسليم من هوعالم
مستيقن ان الوصي هو الامام القائم

سفينة البحار . برد.

بَرَّ في يمينه لـ بِرًّا : صدق و ـ اليمين صدقت (اقرب) . در سوگند خود راست شد. سوگند راست شد.

(بَرّ) والده ن وض برّاً و مَبَرّة . احسن الطاعة اليه و رفق به و تحرى محابه و توقّى مكارهه (اقرب) . به پدر خود نيك اطاعت كرد و ملايمت كرد خوش آيندهاى اورا جست و از ناخوش آيندهاى او پرهيزكرد .

(البَرّ) الارض اليابسة و ــ من الاسماء الحسنى و ــ البار (اقرب) زمين خشك از نامهاى نيكوى الهى است . نيكوئى كننده .

" ايها الناس اياكم و تعلم النجوم الا ما يهتدى به فى بر او بحر " ط ۷۷ ط ۱۳۰ ــ ع ــ اى مردم از ياد گرفتن علم نجوم دورباشيد مگرآنچه را كه بوسيلهٔ آن درخشكى و دريا هدايت مى‌يابيد .

(البِرّ) الصلة والطاعة و ــ الصدق (اقرب) . نيكوئى . اطاعت . راستى .

(و ورقت بره) ح ۳۵۴ ح ۲۸ ۳۲۸ ــ ۶ روزى تو شود نيكوئى او .

" و ما اعمال البر كلها والجهاد فى سبيل الله عند الامر بالمعروف والنهى عن المنكر الا كنفثة فى بحر لجّىّ " ح ۳۷۴ ح ۳۱۹ ــ ۱۵ ــ تمامى كارهاى نيك و جهاد كردن در راه خدا در برابر امر بمعروف و نهى از منكر نيست مگر مانند آن ذره‌هاى آب دهن كه هنگام نفخ بيرون ريزد در برابر درياى عميق

(البُرّ) بالضم . القمح (اقرب) گندم جو " والله لقد رايت عقيلا وقد املق حتى استماحنى من بركم صاعا " ط ۲۲۲ ط ۹ ــ ع ــ بخدا سوگند عقيل را ديدم كه سخت بى‌چيز شده تا از گندم شما يك صاع از من خواست .

(البَرّة) مؤنث بَرّ . نيكو " اما الامرة البرة فيعمل فيها التقى " ط ۴۰ ط ۱۲۹ ــ ۴ اما زمامدارى نيكو پس عمل ميكند در آن پرهيزكار .

(الأبرار) جمع بَرّ (اقرب) (نيكوئى كننده) فهنالك تذل الابرار " ط ۲۱۴ ط ۱۷ ــ ع ۱ ــ پس در اين‌وقت خوار مى‌گردد نيكوكاران .

(البر والروايات)

قال الطبرسى ره البر اصله من السعة ومنه البر خلاف البحر والفرق بين البر والخير ان البر هو النفع الواصل الى الغير ابتداء مع القصد على ذلك والخير يكون خيرا و ان وقع عن سهو و ضد البر العقوق و ضد الخير الشر .

اثر البر بالوالدين و فضله تقدم فى اثر وياتى فى ولد .

(بريربن خضير)

هوالذى امره الحسين (ع) يوم عاشوراء ان يكلم القوم فتقدم و قال يا قوم اتقوا الله فان ثقل محمد صلى الله عليه وآله بين اظهركم .

برير مصغرا ابن خضير بالمعجمتين

مصغرا ایضا الهمدانی بسکون المیم کان عابدا زاهدا قاریا للقرآن من شیوخ القراء واقرء اهل زمانه یعلم الناس القرآن و کان من عباد الله الصالحین و کان شجاعا جلیلا من اشراف الکوفةمن همدان الذین قال فیهم امیرالمومنین

فلو کنت بوابا علی باب جنة
لقلت لهمدان ادخلوا بسلام .

وله فی الطف قضایا و مواعظ و کلمات تکشف عن قوة ایمانه مثل قوله للحسین علیه السلام والله یابن رسول الله لقد من الله بک علینا ان نقاتل بین یدیک تقطع فیک اعضائنا ثم یکون جدک شفیعنا یوم القیمة بین ایدینا لاافلح قوم ضیعوا ابن بنت نبیهم اف لهم غدا ماذا یلاقون ینادون بالویل والثبور فی نار جهنم .

و روی ان الحسین علیه السلام امر فی غداة یوم عاشورا بفسطاط فضرب ثم دخل لیطلی فروی ان بریربن خضیر و عبدالرحمن ابن عبدربه الانصاری وقفا علی باب الفسطاط لیطلیا فجعل بریر یضاحک عبدالرحمن فقال له اتضحک ما هذه ساعة باطل فقال بریر لقد علم قومی اننی ما احببت الباطل کهلا ولا شابا و انما افعل ذلک استبشارا بما نصیر الیه فوالله ماهو الا ان نلقی هؤلاء القوم باسیافنا نعالجهم ساعة ثم نعانق الحور العین

... سفینة البحار ــ بر

بَرَزَ ن بُرُوزًا . خرج (اقرب) : بیرون شد . " وبرزتم لفصل القضاء " ط ۱۵۵ ط ۳-۳-۹۱ (گویا نفخ صور بشما آمده است و قیامت شمارا فراگرفته) و برای حکم عدل که جدا کنندهٔ حق و باطل است حاضر شده و بیرون آمده اید از قبرها .

(بَارَزَ) القرنَ مُبَارَزَةً و بِرازًا . خرج الیه (اقرب): بیرون آمد بسوی هم مثل خود (برای کارزار)

(المُبَارَزَة) بروز کل للاخر لیقتتلا (عبده) . خارج شدن هریک تا جنگ کنند " لاتدعون الی مبارزة " ج ۲۲۳ ج ۴۰۱ ــ ۱۰ ــ دعوت نکن برای مبارزة .

(بَارِزَة العذر) : ظاهرة (عبده) . آنچه عذرش ظاهر است " وکتب بارزة العذر واضحة " ط ۷۹ ط ۱۹۹ ــ ۲ (خداوند جای عذر بشما باقی نگذاشته با فرو فرستادن کتابهای واضح که درآنها عذر خودرا آشکار نموده

(البرزوالروایة)

ابو برزة اسلمی من اصحاب امیر المومنین (ع) و من اصفیائه و هو الذی انکر علی یزید لماراه ینکث ثغرالحسین علیه السلام بقضیب خیزران فغضب یزید و امر باخراجه فاخرج سحبا .

و عن ابن عبدالبر قال انه اسلم قدیما وشهد فتح خیبر و فتح مکة و حنینا

و سکن البصرة وله بهادار و ولده بها و غـزا خراسان و مات بها ایام یزیدبن معاویةسنة۶۴ و قیل اسمه نضلة بن عبید.

عن ابی برزة قال سمعت رسول‌الله صلی‌الله علیه وآله یقول ان الله عزوجل عهد الی فی علی عهدا فقلت اللهم بین لی، قال اسمع قلت اللهم قدسمعت، قال اخبر علیا انه امیرالمومنین و سید الوصیین (المسلمین خ ل) و اولی الناس بالناس والکلمة التی الزمتها المتقین.

البرزخ الحاجز بین الشیئین و ما بین الدنیاوالاخرة من وقت الموت الی البعث فمن مات فقد دخل البرزخ (اقرب) واسطه و حائل میان دو چیز. مابین دنیا و آخرت از وقت مرگ تا برانگیخته شدن. هرکس مرد به برزخ داخل شد.

" سلکوا فی بطون البرزخ سبیلا سلطت الارض علیهم فیه فاکلت من لحومهم و شربت من دمائهم " ط ۲۱۹ ط ۲ ۱ — ۱۰

(مردگان) در شکمهای عالم برزخ به‌راه افتادند زمین درآنجا به آنان مسلط گردید گوشتهای آنانرا خورد و خونهای آنانرا آشامید.

عالم برزخ

عالم مرگ را بدان جهت برزخ‌گویند که میان عالم دنیا و عالم قیامت واسطه است یعنی بشر پس از آنکه مرد و روح از او جداشد و در دل خاک قرار گرفت و بدن وی پوسید و خاک گردید روح و حقیقت هریک از افرادبشر تا روز قیامت با همان ذرات بدن خود یکنوع ارتباط خاصی دارد مانند ارتباط داشتن روح با بدن در حالت خواب و هریک از افراد بشر تا روز قیامت در چنین حال هستند هنگامیکه روز رستاخیزآغاز و صور دمیده شد هریک از افرادبشر مانند بیدار شدن خفتگان وتخمهای نباتاتیکه در دل خاک پنهانند زنده‌می‌شوند رشد و نمو می‌کنند.

لقمان به پسر خود گفت اگر در مرگ شک داشته باشی خواب را هنگامی که ترا فرا گیرد از خود دورکن درحالیکه نمی توانی و اگر پس از مردن در زنده شدن خود شک‌داری پس از خوابیدن بیدار شدن‌را از خوددورکن درحالیکه نمی‌توانی یعنی مرگ مانندبحقیقت و ذات انسان مانند خواب آمیخته شده ولازم لاینفک وجود بشر است و بیدار شدن هم پس از خوابیدن لابد و ناچار است زنده شدن‌هم پس از مردن مانند بیداری بدون شک وتردید است (النوم اخ الموت) خواب برادر مرگ است.

ابی بن خلف استخوان پوسیده‌ای را بنزد پیامبر اسلام آورد و صدا زد ای‌محمدآیا میگوئی خدا اینرا زنده خواهد کرد؟ فرمود بلی پروردگار عالم در جواب او این آیه رابه پیامبر فرستاد: أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ... یس ۷۷ـ آیا انسان ندانست ما اورا از نطفه آفریدیم با این وصف اوجدال کننده‌ی آشکاراست ،برای ما مثلی زد وآفرینش خودرا فراموش کرد و گفت کیست استخوانهای پوسیده را زنده کند بگو آنرا آنکس زنده‌میکند که اورا اول بار ایجاد کرده و او به هرگونه آفریدن دانا است .

این‌مطلب بدیهی‌است یک نفر معمار یک ساختمانی را روی نقشهٔ مخصوصی درست میکند و پس از تکمیل آنرا خراب کرده بازمین یکسان می‌سازد همان معمار باز هم می تواند آن ساختمان را بهمان نقشه دوباره درست‌کند یا یک خشت را یک کارگر که به قالب می ریزد و آجر درست میکند و سپس آنرا خورد کرده خاک می‌کند بازهم آنرا گل نموده به همان قالب اوّلی میریزد و عین خشت اولی‌رابوجود می‌آورد .

پروردگار عالم هم بشر را در اول که نبود از نطفه آفرید و برای او اعضاء و جوارح وآنچه لازم بود داد سپس اورا میرانید پس از آنکه جوهره و مادهٔ او در قبر و عالم برزخ بهمان حال ماند باز در روز قیامت او را زنده می‌کند پس از حساب و کتاب یا بهشت میرود و یا بجهنم رهسپار میگردد . "فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ" شوری ۵ ـ گروهی در بهشتند و گروهی در آتش برای درک واقعیت و حقیقت عالم برزخ . جز این دلائل زیادی است برای رعایت اختصار از نوشتن آنها خودداری شد انشاء الله اگر موفق باشم در کتاب معاد که در نظر است نوشته شود دلائلی بیش از این نوشته خواهد شد .

مردگان در عالم برزخ

هریک از افراد بشر که میمیرد به‌عالم برزخ وارد میشود جسم و بدن او هرچند کهدر قبر خاک میشود ولی روح و اصل ذات او تاروز قیامت درآن عالم موجود است ، اشخاص نیکوکار در میان نعمت و لذت و اشخاص‌بدکار در میان نقمت و عذابند' نهایت شکنجه ، عذاب و یا لذت و راحتی هر عالم به تناسب خودش می‌باشد و در عالم برزخ که روح‌ازبدن جدا شده و سرتا پا درک ، حس گردیده لذا تالم و تلذذ او هم نسبت به عالم دنیابیشتر گشته . یعنی تلذذ و تنعم انسان در عالم دنیا همان اصل ذات و روح او است نهایت

بواسطه‌ی جسم وبدن ، و در عالم برزخ ازبدن جداکه‌شدتمامی لذائذ و ناراحتیها بلا واسطه به خود روح وارد می‌شود .

می‌بینی هرگاه به‌یک‌عضوی از اعضاء بدن یک ضربه ای بزنند اگر روح دارد و زنده است متالم میشود و اگر بواسطهٔ سکتـــه و یا عارضه دیگر روح از آن عضو جدا شده هرچـــه ضربه و شکنجه وارد شود اصلا متاثر نمی‌شـــود وبامی‌بینی بسا هست اثر و ناراحتی یک سخن توهین آمیز نسبت به یک شخص محترم بیـــش از کتک‌کاری و شکنجه‌ی جسمی است شاعرگوید

(جراحات السنان لها التیام
و لا یلتام ما جرح اللســـان)

زخمهای نیزه قابل التیام و بهبودی است و زخم زبان بهبودی نمی‌یابد و نحوه‌ی وجـــود اشخاص در عالم برزخ در قالب مثالی ماننـــد امواج وشبحهائی‌است که در صفحه‌ی تلویزیون دیده میشود یعنی منزل و مسکن اهل بــــرزخ قبرشان‌هست ومانند مسافرت اهل‌دنیا در فضا همه‌جای عالمرا می‌گردند و از احوالات اهـــل دنیا با خبر میشوند طلوع و غروب خورشید و ماهرامی بینند یعنی آن شبحها که در صفحه ی تلویزیون دیده میشود در فضاهم بهمان شکل وجود دارند و لکن بواسطه تکاثف و تراکــــم فضا و شفافی و صافی صفحهٔ تلویزیون درآنجا دیده‌شده ولی درفضا پیدا نمی‌شوند همچنین است حال ارواح مومنین در وادی الســــلام گرد آیند کفار در برهوت میمانند .

دلیل ازآیات وروایات

آیات و روایات زیادی به حیاةٔ تنعم و تلذذ بشر و ارواح در عالم برزخ تاروزقیامت دلالت میکند ما برای اختصار چند آیــــه و روایت ذکر میکنیم : حَتّیٰ إِذا جاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلّی أَعْمَلُ صالِحاً فیما تَرَکْتُ کَلّا إِنَّها کَلِمَةٌ هُوَ قائِلُها وَ مِنْ وَرائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلیٰ یَوْمِ یُبْعَثُونَ ــ المومنون ۱۰۲

وَلا تَحْسَبَنَّ الَّذینَ قُتِلُوا فی سَبیلِ اللّهِ أَمْواتاً بَلْ أَحْیاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ یُرْزَقُونَ . فَرِحینَ بِما آتاهُمُ اللّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ یَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذینَ لَمْ یَلْحَقُوا بِهِمْ أَلّا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلا هُمْ یَحْزَنُونَ ــ آل عمران ۱۶۳

وَحاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذابِ النّارُ یُعْرَضُونَ عَلَیْها غُدُوّاً وَعَشِیّاً وَیَوْمَ تَقُومُ السّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذابِ ــ المومن ۴۶

معلوم است که در قیامت صبح و مغرب‌نیست .

درکافی از ابیعبدالله (ع) فرمـــود :

مومن اهل خودرا زیارت میکند آنچه را کـــه دوست دارد می‌بیند آنچه را که ناخوش دارد از او پنهان میشود و کافر اهل خودرا زیــارت میکند آنچه‌راکه ناخوش دارد می‌بیند و آنچه را که دوست دارد از او پنهان می‌گـــردد .

فرمود بعضی از آنها هر روز جمعه‌زیارت‌میکند

و بعضی باندازه‌ی عمل خود زیارت میکند .

درکافی از امام صادق (ع) ذکرکرده که ارواح در صفت جسدها در درختی ازبهشت است همدیگر را می‌شناسند و از همدیگرسئوال می‌کنند ، هنگامی‌که روحی میان ارواح آمد گویند اورا واگذارید برای اینکه او از ترس بزرگی آمده سپس از او سئوال می‌کنند فلانی چه‌کرد و فلانی چه کرد ؟ اگر گوید او را زنده گذاشتم امیدوار میشوند که سعادتمند بمیرد و اگر گوید هلاک شد گویند سقوط‌کرد سقوط کرد (یعنی به برهوت نزد اهل عذاب رفت)

در محاسن از حمادبن عیسی‌از امام صادق علیه‌السلام ذکر کرده ، گوید : ارواح‌ذکر شده‌ارواح‌مومنین ، فرمود باهم ملاقات میکنند عرض کردم باهم ملاقات می‌کنند ؟ فرمود بلی از همدیگر سئوال می‌کنند و با همدیگر تعارف می‌کنند حتی اگر اورا ببینی گوئی فلان‌شخص است .

درکافی . علی‌بن الحسین (ع) فرمود قبر یا باغی است از باغهای بهشت و یا گودالی است از گودالهای جهنم .

امام صادق (ع) فرمود بخدا سوگند برشما نمیترسم مگر از برزخ و اما هنگامی که‌امر بما برگشت ما بشما سزاواریم .

بَرَقَ البرقُ بُرُوقا . ظهروـ السماء بدامنها البرق و ـ الرجل توعد وـ الشیء لمع و تلالا (اقرب) برق نور ظاهر شد . آسمان‌از آن برق ظاهر شد ، مرد تهدید کرد ، چیز درخشید .

" و برق له لامع کثیر البرق فابان‌له الطریق و سلک به السبیل " ط ۲۱۸ ط۳۵ ۲ – ۱ ـ برای وی برق زده نور درخشنده‌ای که بغایت براق است پس این نور برای او راه حق را ظاهر کرد و به روشنائی او راه رفت .

(اَبْرَقَ) هدد و اوعد و ـ فلانة عن وجهها : کشفت و ـ بسیفه : لمع به (اقرب) تهدید کرد و ترسانید فلانی صورت خودرا آشکار کرد ، جوهر و تیزی شمشیر خودراآشکار کرد .

" و قدارعدوا وابرقوا " ط ۹ ط۴ ۲۲ – ۱ ـ بتحقیق (مانند صدای آسمان) غربدند (و مانند برق آن) جهیدند .

(اَلْبَوارِق) جمع بارِقة: السیوف و ـ سحاب ذات برق (اقرب) . شمشیرها . ابر برقدار " وبرقت بوارقه" ط ۹۹ ط ۸۲ – ۸ درخشان و کشیده شود شمشیرهای او (گمراه‌کننده شام که معاویه و یا عبد الملک مروان است)

(اَلْبَرْق) و میض السحاب (اقرب) درخشندگی ابر" فان برقها خالب " ط ۱۸۹ ط۲۳ – ۱۶ ـ بتحقیق درخشندگی آن (دنیا) فریب دهنده است (مانند برق فریب دهنده‌ٔ برخی از ابرها باران ندارد)

(البُرُوق) جمع بَرْق "اکثر مصارع العقول تحت بروق المطامع " ح ۲۱۹ ح۳۹۷

- ۷ بیشتر زمین خوردن عقلها زیر برقهای جاهای طمع است .

(البَرِیق) التلألؤ (اقرب)

درخشندگی " الا انه یخیل لکثرة مائه وشدة بریقه ان الخضرة الناضرة ممتزجة به " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۲۳ - مگر اینکه خیال کرده میشود برای زیادی تروتازگی وشدت درخشندگی آن که سبزی با طراوت آمیخته است بآن .

(الإبْرِیق) ظرفی است از ظروف یامعدن و آنرا گردن طولانی دهانه ودستگیره ایست .

" و مخرج عنقه کالابریق و مغرزها الی حیث بطنه کصبغ الوسمة الیمانیة " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۱۹ - موضع بیرون آمدن گردن آن (طاوس) مانند ابریق و جای فرو رفتن گردن آن تاکه منتهی شود بشکم اومانند رنگ وسمه‌ی یمانی است .

(البرص والروایات)

ل قال رسول الله (ص) خمس خصال تورث البرص: النورة یوم الجمعةویوم الاربعاء والتوضي والاغتسال بالماء الذی تسخنه الشمس والاکل علی الجنابة و غشیان المرءة فی ایام حیضها والاکل علی الشبع .

(البُرَاق) . بضم الباء دابّة من دوابّ الجنّة رکبها رسول الله صلی الله علیه و آله لیلة الاسراء وجهها کوجه آدمي و حوافرها مثل حوافر الخیل فوق الحمار دون البغل لیست بالقصیر ولا بالطویل فلو ان الله تعالی اذن لها لجالت الدنیا فی جریة واحدة سمي بذلک لنصوع لونها (ای خلوص لونها) و شدة بریقه و قیل لسرعة حرکتها تشبیها له بالبرق عیناه في حافره و خطاه مدّ بصره فاذا انتهیا الي جبل قصرت یداه و طالت رجلاه و اذاهبط انعکس.

وان ابراهیم علیه‌السلام لما ذهب بهاجر و اسماعیل الی مکة لان یسکنهما بها رکبوا البراق انزله جبرئیل سفینة البحار برق

بَرَکَ البعیر بُرُوکا . استناخ و حقیقته وقع علی برکه ای صدره وکل شیء بالمکان ثبت (اقرب) : شتر سینهء خودرا برزمین نهاد و خوابید . هرچیز که در جائی ثابت باشد .

" اتمتلي السائمة من رعیها فتبرک وتشبع الربیض من عشبها فتربض "ر۴۵/۲ ۴۲

- ۳۱ - آیا شکم حیوان چرنده از چریدن پر میشود سپس میخوابد و گلهء گوسفندان از علف خود سیر میگردد تا بخوابد (علی همراز توشهء خود بخورد بخوابد)

(البَرَکَات) جمع برکة و هو النماء والزیادة والسعادة (اقرب) روئیدن . فزونی . نیکبختی و فی المفردات . البرکة ثبوت الخیر

الابتلی فی الشیء: ثبوت خیر خدائی دریک چیز.

" ان الله یبتلی عباده عندالاعمال السیئة بنقص الثمرات و حبس البرکات " ٠ ط ۱۴۱ ط ۵۷ - ۳ - پروردگار عالم بندگان خودرا هنگام ارتکاب به کارهای بد مبتلا میکند به کمی میوه‌ها و حبس برکتها.

(المُبارَک) برکت داده شده "طیبة مبارکة" ط ۱۱۲ ط ۵۵ - ۷ - (پروردگارا مارا نوعی سیراب گردان که) پاکیزه و بابرکت باشد.

بَرَمَ الحبلَ ن بَرْماً : جعله طاقتین ثم فتله و - الامر احکمه (اقرب) : ریسمانرا دو طاق قرار داد سپس آنرا تاب داد. امر را محکم نمود.

(اَبْرَمَ الحَبْلَ مثله بَرَمَهُ و - فلانا : امله و اضجره و - علیه فی الجدال : الحّ فامدا افحامه (اقرب) مثل برم . فلانی‌را ملول و دلتنگ کرد. بروی در مجادله زیاده روی کرد درحالیکه قصد کرده بود اورا مجاب نماید.

" و نقض ما ابرم " ر ۴۹ ر ۳۰۹ - ۳ (پس از این جمع کردن دنیا و اظهار حرص به آن) شکستن و بازکردن آنچیز است که آنرا استوار کرده.

(تَبَرَّمَ به) . تضجر . دلتنگ شد

(واقلهم تبرما بمراجعة الخصم " ر ۵۳ ر ۳۴۹ - ۸۶ کمتر دلتنگ شونده‌ٔ مردمان بسبب مراجعه دعوی کاران.

(المُبْرَم) البریم من الحبال و الثوب المفتول الغزل طاقتین (اقرب) تاب داده شده از ریسمان . لباس تاب داده شده‌ٔ ریسمان آن.

" و انتقاض من المبرم " ط ۱۵۶ ط ۱۰۳ - ۱ (پروردگار عالم پیامبر را فرستاد) هنگام شکسته شدن آنچه که پیامبران محکم کرده اند (از دستورات دین و آئین)

البُرْهَة قطعة من الّزمان طویلة (اقرب) : قسمتی از زمان که دراز است.

" و ما برح لله عزت آلائه فی البرهة بعدالبرهة " ط ۲۲۰ ط ۳۵۵ - ۲ - همواره در زمانی بعداز زمان که عزیز است نعمتهای او (بندگانی بوده که در فکرشان با آنان راز گفته است) .

بَرْهَم بَراهِمَة: قوم اکثر ما یوجدون فی الهند (اقرب) جماعتی هستند زیاد در هند می‌باشند (خدمتکاران خدایان هند هستند)

(ابراهیم)جد اول پیامبراسلام (ص) و پیامبران بنی اسرائیل و مورد تصدیق نصاری و مسلمین است " و قوله تعالی اِنَّ اَولَیَ النّاسِ بِاِبْراهیمَ لَلَّذینَ اتَّبَعُوهُ" ر ۲۸ ر ۱ ۲۴ - ۱۷ سخن پروردگار بزرگ بتحقیق سزاوارترین

مردم به ابراهیم البته کسانی است که او را پیروی نمودند.

نام مبارک حضرت ابراهیم در قرآن مجید ۶۹ بار ذکر شده است پروردگار عالم اورا برای خود خلیل اخذ کرد.

امام رضا (ع) فرمود پروردگار عالم حضرت ابراهیم را خلیل اخذ نکرد مگر بهاین جهت کههیچ سائلی را رد نکرد و جزخدا ازکسی سئوال نکرد.

مفضل بن عمر گوید از امام صادق (ع) از سخن خدا پرسیدم. (وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ) این کلمات چیست؟ فرمود: آنها همان کلمات است که آنها را از پروردگار خود اخذ کرد و توبه اورا پذیرفت و آن اینکه عرض کرد (یا رب اسئلک بحق محمد و علی و فاطمة و الحسن والحسین الا تبت علی).

پروردگار عالم توبه‌ی اورا قبول کرد و او توبه‌پذیر و مهربان است.

عرض کردم یابن رسول الله خدا با سخن خود: فَأَتَمَّهُنَّ چه اراده کرده؟ فرمود: یعنی اتمهن الی القائم (ع) اثنی عشر اماما تسعة من ولدالحسین (ع) و برای این آیه و کلمات وجه دیگری هم هست بعضی آنست که ذکر شد و یکی از آنها یقین است (لقوله تعالی وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ) بعضی از آن معرفت است به قدیم بودن آفریدگار خود واو را از تشبیه منزه دانست هنگامیکه به ستاره، ماه وخورشید نگاه‌کرد و با غروب هریک ازآنها به حدوثشان و با حدوثشان به محدث آنها استدلال کرد.

بعضی از آنها شجاعت است که بتها را شکست (بدلالة قوله تعالی. إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الی قوله فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ) مقاومت یک نفر با هزاران نفر ازدشمنان خدا تمام شجاعت است.

برخی حلم است. لقوله تعالی (إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ).

سپس سخاوت است و بیان آن (فی حدیث ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ) ــ سپس عزلت ازاهل‌بیت وخویشان است برای سخن‌پروردگار (وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ) ــ امر بمعروف و نهی از منکر است برای سخن پروردگار "يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ" ــ بدیرا با نیکی دفع کردن است پروردگارعالم میفرماید چنانچه در جواب پدر خود (لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا" فرمود. (سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ) ــ توکل برای سخن خدا (الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ) (حکم وانتساب به صالحین) در آن سخن خدا (رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ) مراداو ازصالحین آنانکه حکم نمی‌کنند مگر بحکم خدا نه با رای وقیاس تا آن حجج خداوند کهپس ازاوخواهند

آمد به راستی او گواهی دهند بیان این در سخن خدااست (وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ) این است فاصله را اراده کرد ، و پروردگار عالم به او جواب داد و برای او غیر وی از پیامبران خود علی (ع) را زبان راست قرار داد و اینست سخن خدا (وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا) .

(بلا و محنت درنفس) آنوقت که او را در منجنیق قرار دادند و به آتش انداختند (سپس محنت در فرزند) هنگامی که مامور شد فرزند خود اسماعیل را ذبح نماید (سپس صبر به خلق بد ساره (سپس) سئوال ابراهیم رَبِّ اَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتىٰ) .

حضرت ابراهیم بتهای نمرودیان را شکست او هم دستور داد ابراهیم را بسوزانند جبرئیل عرض کرد . پروردگارا دوست تو ابراهیم است در زمین غیر از او کسی نیست ترا پرستش نماید دشمن خودرا بر او مسلط کرده‌ای اورا بآتش می‌سوزاند .

پس ابراهیم پروردگار خودرا با سوره‌ی اخلاص خواند . (يَا اَللّٰهُ يَا وَاحِدُ يَا اَحَدُ يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً اَحَدٌ نَجِّنِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ .

گویدجبرئیل درهوا اورا ملاقات کرد در حالیکه اورا در منجنیق گذاشته بودند ، گفت یا ابراهیم آیا ترا برمن حاجتی است ؟ ابراهیم گفت اما بر تو احتیاجی ندارم اما بسوی پروردگار عالمیان بلی . براو انگشتری داد در آن نوشته شده بود (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ اَلْجَأْتُ ظَهْرِي اِلَى اللّٰهِ وَ اَسْنَدْتُ اَمْرِي اِلَى اللّٰهِ وَ فَوَّضْتُ اَمْرِي اِلَى اللّٰهِ) پروردگارعالم به آتش وحی کرد . كُونِي بَرْدًا دندانهای ابراهیم از سرما بهم خوردتافرمود (وَسَلَامًا عَلىٰ اِبْرَاهِيمَ) جبرئیل فرود آمد و با او نشست گفتگو میکرد گویا آنان در باغ خضراء بودند نمرود به او نگاه کرد و گفت یا ابراهیم آتش همه را میسوزاند چرا تورا نمی‌سوزاند ؟فرمود پروردگارم نگذاشت .نمرود گفت هرکس خدائی اخذ کند مانند خدای ابراهیم اخذ نماید .

بزرگی از بزرگان اصحاب نمرود گفت من به آتش سوگند دادم که اورا نسوزاند در این هنگام شعله‌ای از آتش به سوی او بیرون آمد تا اورا سوزانید .

بَرْهَنَ علیه : اتی بالبرهان (اقرب) بروی دلیل آورد .

(الْبُرْهَان) :الحجة (اقرب) دلیل

راغب گوید : برهان محکمترین دلیلها است واصل برهان بَرِهَ يَبْرَهُ است بمعنی سفیدی و روشنی نون زاید است ـ حجت هم از حج است بمعنی قصد دلیل را برهان گویند بواسطهٔ روشن کردنش مقصود را و حجت‌گویند بواسطهٔ دلالت آن بر مقصود .

" فهو عندالله وثيق الاركان رفيع البنيان منيرالبرهان مضيء النيران " ط ١٩٦ ظ ٣ ١ — ٣ ٢ — پایه های آن (اسلام) در نزد خدا محکم است بناء آن برافراشته و بلند است دلیل آن درخشنده است نورآن روشنی دهنده است .

بَرَى السهمَ يَبريه ض بَرْيا : نَحَتَه (اقرب) تیر را تراشید .

" و اما النهار فحلماء علماء ابرار قدبراهم الخوف برى القداح " ط ١٩١ ط ٤ ١ — ٣ .

اماحال پرهیزکاران در روز حلیمان دانشمندان ، نیکوکاران ، پرهیزکارانند ترس خدا بدنشانرا کاهش داده مانند تراشیده شدن تیرها .

بَزَّهُ ن بَزّاً : سلبه (اقرب) بیرون آوردن و سلب کردن لباس .

(اِبْتَزَّ) : استلبه . اورا سلب کرد

" وبانتحالک ماقد علا عنک وابتزازک لما اختزن دونک فرارا من الحق " ر ٦٥ ر ٣ ٢ ٢ — (راههائی را که پدران کفار رفته اند میروی) بسبب ادعاء تو آنچه (خلافت) راکه مقامش از تو بالاتر است و بسبب سلب کردن تو آنچه را که از اموال مسلمانها در نزد تو خزینه شده است از جهت فرار نمودن از حق .

بَسَأَ بِهِ وَبَسِئَ . ع ل : آنس به (اقرب) باوی انس گرفت .

" کانی انظر الی فاسقهم وقدصحب المنکر فالفه و بسیء به و وافقه " ط ١٤٢ نص ١ ٪ — ٨ — گویا بفاسق آنها (غاصبین خلافت) نگاه میکنم در حالیکه با کار زشت مصاحب شده تا با آن الفت و انس گرفته .

بُسْر نام یکی از پیروان معاویه است پدر او ارطاة است معاویه اورا با سه هزار نفر بحجاز فرستاد و دستور داد پیروان علی (ع) رازن و مرد ، صغیر و کبیر هرجا ببیند بکشد .

بعث معاویة بسربن ارطاة فی ثلاثة الاف الی الحجاز وامره بقتل شیعة علی (ع) و نهب اموالهم وکان بسر لعنه الله قاسی القلب فظا سفاکا للدماء سار حتی اتی المدینة و صعد المنبر و هددهم و اوعدهم و بعد المبایعة احد منهم البیعة لمعاویة وجعل علیها اباهریرة و احرق دورا کثیرا و خرج الی مکة فهرب قاسم ابن عباس عامل علی علیه السلام علیها ودخلها بسر فشتم اهلها و انبهم واخذ سلیمان و داود ابنی عبیدالله بن عباس فذبحهما و قتل فیما بین مکة و المدینة رجالا و اخذ اموالا ثم خرج من مکة وکان یسیر و یفسد فی البلاد حتی اتی صنعاء و هرب منها عبیدالله ابن العباس عامل علی (ع) علیها و سعید بن

نمران عامله على الجند فدخلها بسر و قتل فيها ناساكثيرا الى أن بعث اميرالمومنين (ع) جارية بن قدامة في الفين في اثره ففر بسر الى الشام فدعا عليه اميرالمومنين (ع) بان لايموت حتى يسلب عقله فاستجاب الله دعاءه. فلم يلبث بعد ذلك الا يسيرا حتى وسوس و ذهب عقله و كان يهذى بالسيف و يقول اعطوني سيفا اقتل به لايزال يردد ذلك حتى اتخذ له سيف من خشب و كان يدنون منه المرفقة فلا يزال يضربها حتى يغشى عليه فلبث الى ان مات لعنه الله.

و قال المسعودى فجعل له سيف من خشب و جعل في يديه زق منفوخ كلما تخرق ابدل فلم يزل يضرب ذلك الزق بذلك السيف حتى مات ذاهل العقل يلعب بخرئه و ربما كان يتناول منه ثم يقبل على من وراه فيقول انظروا كيف يطعمني هذان الغلامان ابنا عبيدالله و كان ربما شدت يداه الى ورائه منعا من ذلك فانجى (تغوط) لعنه الله تعالى ذات يوم في مكانه ثم اهوى بفيه فتناول منه فبادروا الى منعه فقال انتم تمنعونى و عبد الرحمن وقثم يطعماني و مات بسر لعنه الله في ايام الوليدبن عبدالملك سنة ٨۶

قال ابن ابي الحديد و كان الذي قتل بسر في وجهه ذلك ثلثين الفا و حرق قوما بالنار احرقه الله بناره.

عن الصادق (ع) قال الكراث يقمع البواسير و هو امان من الجدام لمن اد منه.

طب عن اسحق الجريري قال قال الباقر عليه السلام يا جريري ارى لونك قد انتقع ابك بواسير؟ قلت نعم يابن رسول الله و اسال الله تعالى ان لايحرمني الاجر قال (ع) افلا اصف لك دواء؟ قلت يابن رسول الله والله لقد عالجته باكثر الف دواء فما انتفعت بشيء من ذلك و ان بواسيرى يشخب دما.

قال ويحك فاني طبيب الاطباء وراس العلماء و رئيس الحكماء و معدن الفقهاء وسيد اولاد الانبياء على وجه الارض قلت كذلك يا سيدى و مولاى (ع) قال ان بواسيرك انات تشخب الدماء قلت صدقت يابن رسول الله قال عليك بشمع و دهن زنبق و لبنى عسل و سماق و سروكتان اجمعه في مغرفة على النار فاذا اختلط فخذ منه قدرحمصة فالطخ بها المقعدة تبرء باذن الله تعالى قال الجريرى فوالله الذى لااله الاهو ما فعلته الامرة واحدة حتى برء ماكان بي فما حسست بعد ذلك بدم ولاوجع.

طب عن اميرالمومنين عليه السلام قال من عوذ البواسير بهذه العوذة كفي شرها باذن الله تعالى و هو: يَا جَوَادُ يَا مَاجِدُ يَا رَحِيمُ يَا قَرِيبُ يَا مُجِيبُ يَا بَارِئُ يَا رَاحِمُ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ ارْدُدْ عَلَيَّ نِعْمَتَكَ وَاكْفِنِي اَمْرَ وَجَعِي، فانه يعافى منه باذن الله تعالى.

مکا روی عن الرضا (ع) انه شکا الیه رجل البواسیر فقال اکتب یس بالعسل واشربه وان الارز والبسر یوسعان الامعاء و یقطعان البواسیر والتین والغبیراء ینفعان من البواسیر سفینة البحار بسر

بَسَطَ الثوبَ والفراش بسطاً : نشره و ـ فلاناً : سره وَجَرَّاهُ و ـ العذرَ : ابداه و ـ المکان القوم : وسعهم (اقرب) فرش و لباس را بازکرد فلانی را مسرور کرد و جری نمود ، عذررا ظاهر کرد ، مکان به جماعت گنجایش داد .

" و اعلم ان الله زواها عنه اختیارا و بسطها لغیره احتقارا " ط ۱۰۷ ط ۸ ـ ۳ دانست (پیامبر) که خداوند دور گردانید آن (دنیا) را از جهت برگزیدگی (وی) و بر دیگران آنرا بسط نموده و گشایش داد از جهت حقیر شمردن .

(اِنْبَسَطَ) الشیءُ : انتشر (اقرب) باز شد چیز " ولاانبساط خطوة فی لیل داج " ط ۱۶۱ ـ ... (پنهان نمی ماند برخداوند) باز شدن گامی در شب تار .

(الباسِط) : الله تعالی فانه یوسع الرزق لمن یشاء (اقرب) : خداوند عالم است بتحقیق او گشایش میدهد روزی را برای هر کس که میخواهد .

(المَبْسُوط) اسم مفعول باز شده " و ایدیکم فیها مبسوطة " ط ۱۰۳ ط ۳ ـ ۴ ـ ۶ ـ دستهای شما درآن (دنیا) باز بوده .

(البِساط) ضرب من الطنافس طویل قلیل العرض (اقرب) نوعی از فرشهای حصیری است دراز ، کم عرض .

" اولئک قوم اتخذوا الارض بساطا " ح ۱۰۴ ح ۲ ۳۰۷۲ ... ۳ ـ آنان گروهی هستند فرا گرفتند زمین را فرش .

بَسَقَ النخل بُسُوقا : ارتفعت اغصانه وطال و ـ علیهم : طالهم فی الفضل و علاهم و ـ فی علمه : مهر (اقرب) . شاخه های خرما بلند شد و دراز گشت . برآنان در فضل برتری یافت در علم خود ماهر گشت .

" نبتت فی حرم و بسقت فی کرم " ط ۹۲ ـ ۱ ـ ۷ ـ ۵ ـ (شجره نبوت) روئید در حرم (مکه) و بلند شد در عزت و کرامت

(الباسِق) : بلند " ولاشرف باسق " ر ۱۰ ر ۰ ۲۵ ـ ۶ ـ (شما ای معاویه کدام وقت بودید زمامدار امت) بدون داشتن شرافت بلند و ارجمند .

بَسُلَ بسالة : شجع و ـ الشیءَ : اخذه قلیلا قلیلا (اقرب) با شجاعت شد . چیز را کم کم اخذ کرد .

(اَبْسَلَه) : اسلمه للهلکة (اقرب)

اورا به‌هلاکت تسلیم کرد " وأبسلهم بخطایاهم " ط ۲۲ ط ۹ ۲ ـ ۶ ـ ۱۶ ـ هلاک گردان آنان را بگناهانشان .

بَشَرَ الادیمَ و غیره ن بشرا : قشر بشرته التی ینبت علیها الشعر (اقرب) آن پوستش را کند که برآن مو میروید .

(بَشَرَ به) ض و بَشِرَ ل . سرّبه واستبشر (اقرب) بسبب وی مسرور گشت .

(أبْشَرَ) : فرح (اقرب) : مسرور شد .

" ابشر فان الشهادة من ورائک " ط ۵۴ ط ـ ۱۰۵ ـ ۱۶ ـ مسرور باش بتحقیق شهادت از پس تست .

(باشَرَ) الامر : تولاه بنفسه . باشره النعیم : فاض علیه حتی کانه مس بشرته (اقرب) بنفس خود به امر دخالت کرد . نعمت بسر وی ریخته شد گویا پوست اورا مس کرد " و باشروا روح الیقین " ح ۱۴۷ ح ۳ ۲ ۳ ـ ۱۷ ـ بخودی خود در رفتند براحت یقین .

(بَشَّرَهُ) : اخبره ففرح (اقرب) . او را بشارت داد پس مسرور گشت .

" من حذّرک کمن بشرک " ح ۵۹ ح ۳ ۳ ـ ۱۰ ـ هرکس ترا نرسانید (از خطری) مانند آنکس است که ترا بشارت داد .

(البَشَرُ) : الانسان ذکراکان اوانثی واحدا او جمعا (اقرب) . انسان مرد باشد یا زن یکی باشد یا جمع .

" وما یبلغ عن الله بعد رسل السماء الاالبشر " ط ۲ ط ۶ ۶ ۱ ـ ۳ ـ نمیرساند (احکام خدارا) پس از فرستاده ندگان آسمان مگر بشر .

(البِشْر) : طلاقة الوجه و بشاشته (اقرب) باز بودن صورت و سرور آن " المومن بشره فی وجهه " ح ۳۳۳ ح ۸ ۳۵ ـ ۱ ـ مومن شادی وی در رخسار او است .

(البَشَر) جمع بَشَرَة و هو ظاهر الجلد (اقرب) : ظاهر پوست " وسوی لــه العظم والبشر " ط ۱۸۳ ط ۶ ۱ ـ ۱۳ ـ و معتدل نمود برای او استخوان و پوست را .

(البُشْرى) : البشارة بالکسر و هو الخبر یوثر فی البشرة تغیّرا و (البُشارة) بالضم اسم مایعطاه البشیر وبالفتح الجمال والحسن (اقرب) " ولکن من مواطن البشری والشکر " ط ۱۵۴ ط ۵ ۲ ـ ۱۷ ـ (این مواضع صبر نیست) ولکن از مواضع بشارت و تشکر است .

(البَشیر) (المُبَشِّر) ـ الجمیل (اقرب) مژده دهنده . زیبا .

(و بشیرا و نذیرا) ط ۱۰۳ ط ۲ ۳ ـ ۱ ـ (تا پروردگار عالم بر انگیخت محمد ـ ص ـ را) مژده دهنده و بیم‌دهنده

(التَّباشیر) : البشری و ـ اوائل الصبح التی تُبَشِّرُ بِهِ و ـ اوائل کلّ شئ .

(اقرب) . بشارت . اوائل صبح که مژده داده میشود بآن و اوائل هر چیز

" و ما اقرب اليوم من تباشير غد " ط۱۴۸ ط ۶ ۵ - ۲ - چه نزدیکاست امروز باوائل فردا.

(البشر والروايات)

بشربن عمرو الحضرمى احد من استشهد مع الحسين عليه السلام يوم عاشوراء و فى الزيارة الناحية المقدسة السلام على بشر ابن عمرو الحضرمى شكرالله لك قولك للحسين عليه السلام و قد اذن لك فى الانصراف اكلتنى اذا السباع حيا ان فارقتك و اسئل عنك الركبان و اخذ لك مع قلة الاعوان لايكون هذا ابدا.

بشيرالنبال كان من اصحاب الباقر والصادق عليهما السلام.

روى كشى فى حديث ان الصادق (ع) قال لزيد الشحام من تعرف من الكوفة؟ قال بشيرالنبال و شجرة قال و كيف صنعهما ؟فقال ما احسن صنعهما التى (اليك) قال خير المسلمين من وصل واعان و نفع.

بشا باسناده عن بشير النبال و كان يرمى بالنبل و قال اشتريت بعيرا نضوا فقال لى قوم يحملك و قال آخر لايحملك فركبت و مشيت حتى وصلت المدينة و قد تشقق وجهى ويداى ورجلاى فاتيت باب ابيجعفر (ع) فقلت يا غلام استاذن لى عليه قال فسمع صوتى فقال ادخل يا بشير مرحبا يا بشير ما هذا الذى ارى بك قلت جعلت فداك اشتريت بعيرا نضوا فركبت و مشيت فشقق وجهى و يداى ورجلاى قال فما دعاك الى ذلك ؟ قال حبكم والله جعلت فداك قال اذا كان يوم القيمة فزع رسول الله صلى الله عليه وآله الى الله تعالى و فزعنا الى رسول الله و فزعتم الينا فالى اين تروننا نذهب بكم الى الجنة و رب الكعبة الى الجنة و رب الكعبة.

قال الله تعالى فى سورة يونس. اَلَّذِينَ آمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ.

ذكر الطبرسى فى تفسير الاية اقوالا ثالثها انها فى الدنيا الرؤيا الصالحة راها المومن لنفسه او ترى له و فى الاخرة بالجنة و هى ماتبشرهم الملئكة عند خروجهم من القبور و فى القيمة ان يدخلوا الجنة يبشرونهم بها حالا بعد حال و هو المروى عن ابيجعفر (ع) سفينة البحار بشر.

بَشَّ ل بَشاشَةً: كان طلق الوجه و للشيء: اقبل عليه وضحك اليه و - باخيه اقبل عليه و - الصديق بالصديق : فرح به و سرّ (اقرب) گشاده رو بود. به چيز رو آورد و به سوى او خنديد. بسوى برادر خود رو آورد. دوست براى دوست مسرور شد.

"صدر العاقل صندوق سره والبشاشة حبالة المودة" ح ۵ ح ۹ ۳۵ - ۱. سينه عاقل صندوق سر اوست و گشاده روئى بامردم

شبکهٔ دوستی است.

بَصُرَ به زوبَصِرَل بَصَارَةً و بَصَراً: علم به (اقرب). آنرا دانست.

" واللّه ما بصرتم بعدهم شیئا جهلوه" ط ۸۷ ط ۶۶ ۱ - ۲ - بخدا سوگند ندانستید پس از آنها (اصحاب رسول خدا) چیزی را که آنان آنرا ندانستند.

(بَصَّرَهُ الأَمْرَ). عرّفه ایاه (اقرب) امر را بوی شناسانید.

(أَبْصَرَهُ): رآه و - اخبره بما وقعت عینه علیه و - فلانا: جعله بصیرا (اقرب) آنرا دید. به او از آنچه دیده اش بوی افتاده بود خبر داد. فلانیرا بینا قرار داد" و من ابصر بها بصّرته" ط ۸۰ ط ۲۰۷ - ۲ هرکس بوسیلهٔ آن (دنیا) بهبیند (دنیا) او را بینا گرداند (هرکس بسوی او نگاه کرد او را (دنیا) نابینا گردانید (یعنی هرکس نعمتهای زائله دنیارادیدو بوسیلهٔ آنها پی برد به نعمتهای جاودانی بهشت و عذابهای زودگذر دنیارا دید و از آنها به عذابهای جاودانی پی برد و فنا و زوال دنیا و عاقبت صاحبان نعمت را دید و آنهارا برای خود عبرت قرار داد دنیا اورا به عیوب آن و سلامتی آخرت بینا گرداند ولکن اگر تمام همت خودرا برای دنیاگماشت جزآن لذتی ندید دنیا اورا نابینا گرداند.

(البَصَر): حاسة الرؤیة و - العین و - العلم (اقرب): آلت بینش. چشم. علم " و انما الدنیا منتهی بصر الاعمی لایبصر ماورائها شیئا" ط ۱۳۱ ط ۸ ۹ - ۵ - جز این نیست دنیا آخرین بینش نابینا است چیزی را که پس از دنیا است نمی‌بیند.

(الأَبْصَار): جمع بصر " لیست الرؤیة کالمعاینة مع الابصار" ح ۲۸۱ ح ۳۳۱ - ۱۰ نیست بینش عقل مانند دیدن با چشمها (شاید چشم خطا کند ولی عقل در بینش خود خطا نمیرود).

(الأَبْصَر) تفضیل. بیناتر " الاوان ابصر الابصار مانفذ فی الخیر طرفه" ط ۱۰۳ ط ۱۴۲ - ۹ - آگاه باش بیناترین چشمها چشمی است که نفوذ کند در امر خیر نظر یا بصیرت او.

(البَصِیر): المقتدر علی النظر خلاف الضریر و - الرجل الخبیر (اقرب). توانا بردیدن. مردآگاه و دانا " و البصیر ینفذها بصره و یعلم ان الدار ورائها" ط ۱۳۱ ط ۸ ۹ - ۵ - شخص آگاه نفوذ می کند چشم او از دنیا و میداند سرای جاودانی پس از آن (دنیا) است.

(البَصِیرَة): العقل و - الفطنة و - ما یستدل به و - الحجة و - العبرة یعتبر بها (اقرب): عقل. زیرکی. آنچه با او دلیل آورده می‌شود. برهان عبرت که با آن پند

گرفته می‌شود .
"فهوامام من اتقی وبصیرة من اهتدی"
ط ۹۲ ط ۷۷ — ۶ — پس او (پیامبر)
پیشوای کسی است که پرهیزکار باشد و بینائی آنکس است که راهنمائی جوید .
(البَصائِر) جمع بَصیرة " و البصائر مدخولة" ط۱۸۳ ط ۶ | — ۱۴ — بصیرتها معیوب است .
(الباصِر) اسم فاعل و — ذوالبَصَر (اقرب) : بینا : صاحب بینائی .
" فقد آن لک ان تنفع باللمح الباصر من عیان الامور" ر ۶۵ رع ۲۵ — ۱
بتحقیق آنوقت شده ترا که سودمند شوی بنگاه بیننده از مشاهده کردن امورات .
(البَصْرَة) بلد بالعراق مشهور (اقرب) شهری است در عراق مشهوراست .
" و اعلم ان البصرة مهبط ابلیس " ر ۱۸ ط ۶ ۲۶۹ — ۱ . آگاه باش که بصره محل فرود آمدن شیطان است .
(المُبصِر) اسم فاعل بینا کننده
" و جعل شمسها آیة مبصرة لنهارها " ط ۸۹ ط ۳ — ع — قرار داد خورشید آن (آسمان) را نشانهٔ سبب بینائی آن .

(البصر والروایات)

ل عن الصباح مولی ابیعبدالله (ع) قال کنت مع ابیعبدالله (ع) فلما مررنا باحد قال تری الثقب الذی فیه ؟ قلت نعم قال اما انافلست اراه و علامة الکبر ثلث: کلال البصر وانحناء الظهر و زلّة القدم .

یر عن ابی عوف عن ابیعبدالله (ع) قال دخلت علیه فالطفنی و قال ان رجلا مکفوف البصراتی النبی صلی الله علیه و آله فقال یارسول الله ادع الله ان یرد علی بصری قال فدعی الله فرد علیه بصره ثم اتاه آخر فقال یا رسول الله ادع الله ان یرد علی بصری قال فقال الجنة احب الیک او یرد علیک بصرک قال یا رسول الله و ان ثوابها الجنة ؟ فقال ان الله اکرم من ان یبتلی عبده المومن بذهاب بصره ثم لایثیبه الجنة .

قال امیرالمومنین لاهل البصرة فی کلام له (ع) فیها . والذی فلق الحبة و برئ النسمة لوشاء لاخبرتکم بخراب العرصات عرصة بعد عرصة متی تخرب و متی تعمر بعد خرابها الی یوم القیمة و ان عندی من ذلک علما جما و ان تسئلونی تجدونی به عالما لا اخطیء منه علما ولادافنا ولقد استودعت علم القرون الاولی و ما هو کائن الی یوم القیمة .

یر ان اباجعفر (ع) رد علی ابی بصیر بصره ثم خیره بین هذه الحالة و بین ان یعود الی حاله الاولی وله الجنة خالصا فاختار العمی فمسح علی عینه فعاد کما کان .

مزح ابوبصیر امرأة کان یعلمها القرآن واخبر ابوجعفر (ع) ایاه بذلک وامره بالتوبة وقال (ع) له من ارتکب الذنب فی الخلاء لم

يعباء الله به .

قال ابوبصير للصادق (ع) و هو معه في الطواف يغفرالله لهذاالخلق ؟ فقال ان اكثر من ترى قردة و خنازير فامر يده الشريفة على بصره فراهم ابوبصير كذلك .

عرف ابوبصير امامه (ع) و طلب منه علامة لازدياد الايمان واليقين قال الصادق (ع) له ترجع الى الكوفة و قد ولد لك عيسى و من بعد عيسى محمد و من بعدهما ابنتان .

والمراد بابي بصير يحيى بن القسم الاسدي و هو ثقة من اصحاب ابيجعفر و ابي عبدالله (ع) سفينة البحار بصر .

بَصَّ بَصيصاً و بَصّاً : برق و لمع وتلألأ و-الماء : رشح (اقرب) . درخشيد براق شد .آب ترشح داد .

" و قل صبغ الا وقد اخذ منه بقسط و علاه بكثرة صقاله و بريقه و بصيص ديباجه و رونقه " ط ۱۶۳ ط ۱۱ — ۲۲ — كم رنگی است مگر اينكه از آن سهمي (طاوس) اخذ كرده است وآن رنگ بسبب براقي ودرخشندگي زيبائي و حسن او در طاوس تفوق و برتري پيدا كرده است برآن رنگي كه در ديگران است .

بَضَّ الرجلُ ض و ل بَضاضة . كان دقيق الجلد ناعما في سمن (اقرب) . مرد نرم پوست و پرگوشت زيبلو تازه بود

" فهل ينتظر اهل بضاضة الشباب الاحواني الهرم " ط ۸۱ ط ع م — ۲۶ آيا اهل قوت جواني انتظار ميكشند مگر قد خم كننده ها پيري و ناتواني را (جارية بضة) اي ناعمه . تازه .

" و صارت الاجساد شحبة بعد بضتها " ط ۸۱ ط ع م — ۲۹ — برگشت بدنها متغير و لاغر شد بعداز تازگي و زيبائي آنها .

البِضعة . القطعة من اللحم (اقرب) يكپاره از گوشت .

" لقد علق بنياط هذا الانسان بضعة هي اعجب ما فيه و ذلك القلب " ح ۱۰۸ ح ۲۶۵- ۱ بتحقيق ازرگ اين انسان گوشت پارهاي آويخته شده وآن عجيب ترين چيزهائي است كه در وجود او قرار گرفته وآن قلب است .

(البَضائع) جمع بَضاعة و هي المتاع : سرمايه " واياك واتكالك على المنى فانها بضائع الموتى (النوكى) ر ۳۱ — ۲۴۰ — ۱۱۰ دورباش از اعتماد كردنت بر آرزوها (بدون اينكه عمل انجام دهي) بتحقيق آرزوها سرمايه هاي (مردگان است) مي ميرند در سينه شان ميماند (و يا آرزوها سرمايهٔ بيخردان است (و يا اينكه مردگان آرزو ميكنند بدنيا برگردند ولي مقدور نميشود هم چنين آرزو بدون عمل فائده ندارد .

بَطُؤَ ربطا و بطاء: ضد اسرع دیر کرد .
(أَبْطَأَ) القوم : کانت دوابهم بطاء و علیه الامر : اخره (اقرب) . چهارپایان آنها کند رو بودند . امر رابتاخیر انداخت .
(اِسْتَبْطَأَهُ) : وجده قد ابطأ . او قال له قد ابطات (اقرب) : اورا دیدکه بتاخیر انداخت . یا به او گفت تاخیر انداختی .
اِسْتَبْطَاهُ : عدهٔ بطیئا (المنجد) اورا دیر کننده شمرد .
" ولاتستبطؤا ما یجیء به الغد " ط ۱۴۸ ط ع ۵ - ۲ دیر مشمارید آنچهرا میآورد آنرا فردا .
(البُطْؤ والبِطاء): ضد السرعة (اقرب) : کند روی " ولااسراعه الی ماالبطؤ عنه امثل " ر ۱۳ ط ۳۰۸ - ۲ (ترسیده نشود) شتافتن او (مالک اشتر) بسوی آنچه کندی کردن از آن بخیر نزدیکتر است .
(الإِبْطَاء) مصدر من ابطا الامر ای اخره (المنجد) : امر را بتاخیر انداخت " و ابطائکم عن حقی " ط ۹۵ ط ع ۲ - ۲ - (بخدا سوگند این قوم برشما غالب میشوند نه برای اینست که بحق از شما سزاوارترند بلکهبرای شتافتن آنان بباطلشان) و تاخیر و اهمال نمودنتان از حق من .
(البَطِیء): ضد المسرع (اقرب) کاهلی کننده " و طالب بطیء رجا " ط ۱۶ ط ۱ ع - ۹ - طلب کننده حق که کاهل است امیدوار است (که بمبهشت برسد) .
(البِطاء) جمع بطیئة " و نستعینه علی هذه النفوس البطاء عما امرت به " ط ۱۱۲ ط ۳ - ۱۲ - از او (خداوند) یاری میخواهم بر این نفسهای کند و کاهل از آنچه (عبادت) که مامور شده انجام دهد .
(المُبْطِئَات) جمع مبطئة اسم فاعل من ابطاء ای اخر (اقرب) " غیر متلکئات ولامبطئات " ط ۱۸۵ ط ۱۰ - ح - (آسمان زمین بر خداوند رام شدند) بدون اینکه درنگ کننده و تاخیر نماینده باشند .
(الأَبْطَاء) تفضیل . دیرتر " وابطاء خمودا " ر ۴۵ ر ۲ ۴ ۲ - ۱۹ " درختهای بیابانی که آب به آنها کم میرسد) خاموشی آنها دیرتر است .

بَطَحَهُ ع بَطْحًا : بسطه و - القاه علی وجهه (اقرب) : آنرا گسترد و پهن نمود . او را برویش انداخت .
(اِنْبَطَحَ) : اسبطر علی وجهه ممتدا علی وجه الارض و - الوادی فی هذا المکان ، استوسع فیه (اقرب) **دمرو** خوابید در حال دراز کش کننده بر روی زمین - بیابان دراین مکان وسیع شد .
" فاذا وقفت حین ینبطح السحر اوحین تنفجر الفجر فسر علی برکة الله " ر ۱۲

ر ۶ ۲۷ – ۳ ـ هنگامیکه پهن شدن سحر و یا هنگام طلوع صبح را که مطلع شدی پس حرکت کن با برکت خدا.

بَطِرَ ل بَطَراً: اخذته دهشة و حیرة عند هجوم النعمة عن القیام بحقها او طغی بالنعمة و عندها (اقرب): اوراحیرت و دهشت فراگرفت هنگام فرو ریختن نعمت از اینکه حق آنرا ادا نماید ـ یا بسبب نعمت طغیان کرد.

" ان استغنی بطر و فتن " ح ۱۵۰ ح ۳۲۱ – ۸ ـ اگر توانگر شود طغیان میکند و به معصیت افتد.

(أَبْطَرَهُ): ادهشه و ـ المالُ ـ جعله بطرا (اقرب). اورا حیران ساخت مال اورا خفیف و طاغی قرار داد.

" نسئل الله سبحانه ان یجعلنا و ایاکم ممن لاتبطره نعمة " ط ۶۲ ط ۸۰ – ۱ ـ . ازخداوند (سبحانه) درخواست میکنم ما و شمارا از آنان قرار دهد که نعمت او را به طغیان و غفلت نیندازد.

(البَطِر): شدة الفرح مع ثقة بدوام النعمة (عبده). شدت سرور با اطمینان کردن به جاودانی نعمت.

" ولاتکن عند النعماء بطرا " ر ۳۲ ر ۲۷۰ – ۵ و مباش هنگام وفور نعمت شادان و نازان.

بَطَشَ به ن و ض بُطشا: اخذه بالعنف و تناوله بالشدة عند الصولة و ـ اخذ اخذا شدیدا فی کل شیء و ـ علیه: سطا بسرعة (اقرب) اورا بسختی گرفت در هنگام حمله. بروی غضب کرد " و تهاونا ببطشه " ط ۱۹۰ ط ۲ – ۱۶۷ ـ (عذاب اورا دیر نشمارید) برای سهل انگاری سخت گرفتن او (خداوند):

بَطَلَ بُطلانا: فسد او سقط حکمه و ذهب ضیاعا و خسرا و ـ الاجیر من العمل بطالة: تعطل (اقرب) تباه گردید یا حکم او ساقط گردید و بهدر رفت. مزدور از کار تعطیل کرد.

" ولوکان کذلک لبطل الثواب والعقاب " ح ۷۸ ح ۳۷۹ – ۱ ـ اگر چنین باشد (بقضاء و قدر حتمی باشد کارها) هرآینه باطل میگردد پاداش و عذاب.

(اَبْطَلَ): جاء بالباطل و ـ الشیء ذهب به ضیاعا و خسرا (اقرب): باطل آورد چیز را ضایع گردانید.

" ولاتبطلون الباطل کابطالکم الحق " ط ۶۷ ط ۳ ـ ۱ ـ ۵ ـ ز بین نمی برید باطل را همانطور که حق را باطل می‌کنید.

(الباطِل): ضد الحق و ـ الشیطان و ـ الساحر (اقرب) ناحق. شیطان. جادوگر.

" فلئن امر الباطل لقدیما فعل " ط ۱۶ ط ۱۶ – ۸ ـ پس اگر باطل بسیار باشد

(عجب نیست زیرا) از قدیم هم بسیار بوده که مرتکب میشدند .

(الأباطِل): جمع باطل (اقرب)

(المخدوع باباطیلها بم تذمّها

۳۸-۱(فریب خورده بباطلهای آن به چه سبب آنرا نکوهش میکنی)

(الأبطال) جمع بَطَل و هو الشجاع سمّی بذلک لبطلان الحیوة عند ملاقاته (اقرب) . دلیر .

" ولقد واسیته بنفسی فی المواطن التی تنکص فیها الابطال " ط ۱۹۵ ط ۱۱۰ - ۲

. بتحقیق مواساة نمودم به او (پیامبر) با جان خودم در مواردیکه پس برمی‌گشتند درآن شجاعان و دلیران .

(البطل والروایة)

لی عن ابیعبدالله علیه السلام قال کان بالمدینة رجل بطّال یضحک الناس منه فقال قد اعیانی هذا الرجل ان اضحکه یعنی علی‌بن‌الحسین (ع) قال فمر علی (ع) وخلفه مولیان له قال فجاء الرجل حتی انتزع رداءه من رقبته علیه السلام ثم مضی فلم یلتفت الیه علی (ع) فاتبعوه واخذوا الرداء منه فجاؤا به فطرحوه علیه فقال لهم من هذا ؟ فقالوا رجل یضحک اهل المدینة فقال قولوا له ان لله یوما یخسر فیه المبطلون سفینة البحار بطل .

بَطَنَ بُطونا و بُطنا : خفی (اقرب) چیز پنهان شد " و بطن فعلن " ط ۱۹۳ ط ۴۷ - ۱۱ - (خداوند بذاتش) پنهان شد (و با کارهایش آشکار گردید)

(اَبْطَنَ)الشیء : اخفاه (اقرب) : آنرا پنهان داشت" و تقبح فیما ابطن لک سریرتی " ح ۲۷۶ ح ۳۳۱ - ۴ زشت باشد درآنچه‌پنهان میدارم برای تو درون خودرا .

(البِطنة) : الکظة و هی ان تمتلی من الطعام امتلاء شدیدا (اقرب) : پر شدن شکم از طعام (البطنة) البطر والاشروالکظة (عبده) . طغیان از جهت وفور نعمت .

" و کبت به بطنته " ط ۳ ط ۳۸ - ۶ ۱ - برویش انداخت‌او (عثمان) را زیاده روی او در خوردن (مراد اسراف در خرج بیت المال است)

(البِطان) حزام القتب الّذی یجعل تحت بطن الدابة و رقعة یستربها بطن الفرس من الذباب (اقرب) شکم بند جهاز شتر و تنگ آن و سایر حیوانات . پارچه ای که‌به‌شکم اسب می‌بندند تا آنرا از پشه نگهدارد .

" رخوابطانها " ط ۸۷ ط ۸۱ - ۱۰

سست است تنگ آن (فتنه) هروقت تنگ پالان حیوان سواری سست باشد سواره‌درخطر سقوط میباشد .

(البِطانة) من الثوب خلاف ظهارته

(بِطَانَة) الرجل ولیجته الذی یکاشفه باسراره ثقة بمودته (اقرب) آسترلیاس . همراز مرد که اسرارش را باو آشکار مینماید از جهت اعتماد به دوستی او .

" والبطانة دون الناس " ط ۱۱۶ ط ۲۰۲ ـ ۱ ـ شماهم سِرّان و یاران من‌هستید نه دیگران .

(البَطِین) . العظیم البطـن و ـ البعید (اقرب) شکم بزرگ . دور .

(الحَبَّةَ البطینة) . السمینة (عبده) دانه فربه " ونستخلص المؤمن من بینکـم استخلاص الطیر الحبة البطینة " ط ۱۰۶ ط ۲۴ ـ ۱۵ ـ " برگزینند مؤمن‌را از میان شمـا برای انداختن به بلا مانند برگزیدن مرغ‌دانه چاق را از میان دانهٔ لاغر .

(المِبْطان) الذی لایزال عظیـم البطن من کثرة الاکل " (اقرب) : کسـی‌که همواره شکم بزرگ میباشد از زیادی‌خوردن .

" اوابیت مبطانا و حولی بطـون غرثی " ر ۴۵ ـ ۲۴۲ ـ ۳ ـ ۱ ـ یا اینکـه داخل شب گردم شکم بزرگ کرده از طعـام خوردن .

(البَطْن) : خلاف الظهر و ـ جوف کل شیٔ و ـ دون القبیلة (اقرب) شکـم . اندرون هرچیز . کنار قبیله .

(مُنْدَحِق البطن) ط ۵۷ ط ۳۰ ـ ۲ ـ ۱ ـ (زود باشد بشما غالب شود مردی برآمده شکم (معاویه)

" ان الائمة من قریش غرسوا فی‌هذا البطن من هاشم لاتصلح سواهم " ط ۱۴۲ ط ۷۱ ـ ۵ ـ بتحقیق پیشوایان دیـن از قریشند کاشته شدند در این بطن معیـن از هاشم (مراد نفس خود و یازده امامان‌است) شایسته نمی‌باشد بردیگران .

(البُطُون) جمع بطن (اقرب) : ان البهائم همها بطونها " ط ۵۱ ط ۳۸ ـ ۱۷ بتحقیق چهارپایان همت آنها شکمشـان است .

(الباطِن) داخل کل‌شیٔ و ـ الخفی و ـ من الارض ماغمض (اقرب) . اندرون هـر چیز . پنهان . از زمین آنچه فرو رود .

" و ان القرآن ظاهره انیق و باطنـه عمیق " ط ۱۸ ط ۱۰۰ ـ ۸ ـ بتحقیـق قرآن ظاهرش بعایت نیکو شگفت‌آور است و باطنش عمیق و بی‌پایان است .

(البُطْنان) : جمع بطن و هو ماانخفض من الارض فی ضیق (عبده) . زمینی که گـود باشد درتنگی .

" وتسیل البطنان " ط ۱۴۱ ط ۷۵ ـ ۱۰ ـ خداوندا مارا بارانی ده) روان‌شود گودیهای زمین .

(البطن‌والروایات)

لوجع البطن‌ولمغسه (وجع فی‌الامعاء) الجوز الذی طرح علی النار واشتوی‌ایضـا

يطبخ الارز و يجعل فيه السماق ولقراقر البطن الحبّة السوداء والعسل ولاطلاق البطن سويق الجاروس بماء الكمون .

لوجع البطن بسم الله الرحمن وذاالنون اذ ذهب مغاضبا الى آخر الايةويقرء فاتحة الكتاب سبع مرات و هو جيد مجرب .

و شكى رجل الى اميرالمومنين عليه السلام وجع البطن فامره ان يشرب ماء حارا و يقول ياالله يا رحمن يا رحيم يارب الارباب يا اله الآلهة يا ملك الملوك يا سيد السادات اشفني بشفائك من كل داء و سقم فاني عبدك انقلب في قبضتك .

طب شكى رجل الى ابي‌الحسن‌الاول (ع) فقال ان بي قرقرة لاتسكن اصلا و انى لاستحيي ان اكلم الناس فتسمع من صوت‌تلك القرقرة فادع لي بالشفاء منها فقال (ع) اذا فرغت من صلوة الليل فقل اللهم ماعملت من خيرفهو منك لاحمد لي فيه وماعملت‌من‌سوء فقد حذرتنيه فلا عذرلي فيه اللهم اني اعوذبك ان‌اتكل‌على‌ماحمدلي فيه و آمن مالاعذرفيه .

كا عن ابيعبدالله (ع) قال ابعد ما يكون العبد من الله تعالى اذا لم يهمه الابطنه و فرجه .

النبوى (ص) فى على عليه السلام فانك الانزع البطين يعني منزوع من الشرك بطين من العلم .

(النبوى (ص) فى على (ع) انمبطين فانه مملو من علم خصه الله واكرمه من بين امتي سفينة البحار بطن .

بَعَثَهُ

ع بعثا : ارسله وحده (اقرب) او را به تنهائى برانگيخت .

" و ان بليتكم قدعادت كهيئتها يوم بعث الله نبيكم " ط ۱۶ ط ۱ ع – ۲ – بتحقيق بلا و آزمايش شما مانند آنروز كه پروردگار پيامبر شمارا برانگيخت برگشت .

(يعني همانطوريكه هنگام برانگيختن پيامبر مردم حاضر نبودند از عقايد خرافى خود دست بردارند من هم پس از آنكه برخلافت و حق خود بعداز آن سه خليفه كه صاحب‌شدم وميخواهم مردم را به روش‌پيامبر اسلام و حقيقت اسلام برگردانم مردم حاضر نيستند از روش باطل آن سه خليفه دست بردارند .

(اِبتَعَثَهُ) بمعني بعثه (اقرب)

" ابتعثه والناس يضربون في غمرة" ط ۱۸۹ ط ۳ ج – ۳ — خداوند برانگيخت او (پيامبر) را در حاليكه مردمان سير ميكردند در شدت و ضلالت .

(البَعِيث) : المبعوث (المنجد) .

برانگيختمشده " وبعيثك بالحق " ط ۷۰ ط ع ۳ – ۷ (پس محمد – ص –) برانگيخته شده نست بحق .

(المَبعُوث) . برانگيخته شده " و

مبعوثون افرادا" ط ٨١ ط ٣ - ١٤٠
برانگیخته شدگانند (مردگان) تنها بی اهل و مال.

(البعث)

انه كان لبعثة النبي (ص) درجات : اولها الرؤيا الصادقة.

قب علي بن ابراهيم بن هاشم القمي في كتابه ان النبي (ص) لما اتى له سبع و ثلثون سنة كان يرى في نومه كان آتيا اتاه فيقول يا رسول الله فينكر ذلك فلما طال عليه الامر كان يوما بين الجبال يرعى غنما لابيطالب فنظر الى شخص يقول يا رسول الله فقال له من انت ؟ قال انا جبرئيل ارسلني الله اليك ليتخذك رسولا فاخبر النبي (ص) خديجة رضي الله عنها بذلك فقالت يا محمد ارجوا ان يكون كذلك ثم ذكر نزول جبرئيل عليه باوائل سورة (اقرء) و رجوعه الى خديجة وان كل شيء ليسجد له و يقول السلام عليك يا نبي الله فلما دخل الدار صارت الدار منورة فقالت لخديجة وما هذا النور ؟ قال هذا نور النبوة قولي لا اله الا الله محمد رسول الله فقالت طال ما قد عرفت ذلك ثم اسلمت.

قال علي (ع) في النهج ارسله على حين فترة من الرسل وطول هجعة من الامم و اعتزام من الفتن و انتشار من الامور و تلظى من الحروب والدنيا كاسفة النور ظاهرة الغرور على حين اصفرار من ورقها و اياس من ثمرها و اغورار من مائها قد درست اعلام الهدى و ظهرت اعلام الردى فهي متجهمة لاهلها عابسة في وجه طالبها ثمرها الفتنة و طعامها الجيفة و شعارها الخوف و دثارها السيف.

ان النبي (ص) كان على الصفا فنادى يا ايها الناس اني رسول رب العالمين فرمقه الناس بابصارهم ثم اتى الى المروة فقال مثل ذلك فيها فرماه ابوجهل لعنه الله بحجر فشج بين عينيه و تبعه المشركون بالحجارة فهرب حتى اتى الجبل فاستند الى موضع يقال له المتكا فاخذ علي (ع) و خديجة رضي الله عنها في طلبه و نزلت الملائكة لنصرته.

بعث الله تعالى رسوله (ص) في سنة اربعين من مولده واكرمه بما اختصه من نبوته ليخرج عباده من عبادة الاوثان الى عبادته و من طاعة الشيطان الى طاعته بقرآن قد بينه و احكمه ليعلم العباد ربهم اذ جهلوه وليقروا به اذ جحدوه و ذلك في السابع والعشرين من رجب بعد بنيان الكعبة بخمس.

قال المسعودي فانزل عليه بمكة من القرآن اثنتان و ثمانون سورة و نزل تمام بعضها بالمدينة و اول ما نزل عليه من القرآن اقرء باسم ربك الذي خلق و اتاه جبرئيل في ليلة السبت ثم في ليلة الاحد و خاطبه بالرسالة في يوم الاثنين و ذلك بحراء وهو اول موضع نزل فيه القرآن و خاطبه باول السورة

الی قوله علم الانسان مالم یعلم و نزل تمامها بعد ذلک و خوطب بفرض الصلوة فصلی رکعتین ثم امر باتمامها بعد ذلک فاقرت رکعتین من السفر وزید فی صلوة الحضر وکان مبعثه علی راس عشرین سنة من ملک کسری ابرویز سفینة البحار
بعث

بَعْثَرَ: نظر وفتش و ـ الشیء: فرقه و بدّده و ـ استخرجه فکشفه واثارما فیه و ـ متاعه: قلب بعضه علی بعض (اقرب) نظر و بررسی کرد. چیز را پراکنده ساخت. چیز را بیرون آورد و آشکار کرد. بعض متاعرا ببعضی برگردانید.

" فکیف بکم لوتناهت بکم الامور و بعثرت القبور" ط ۲۲۴ ط ۴-۷-۱۳ — چگونه خواهید شد هنگامیکه امور (برزخیة) بآخررسید و قبرها زیر رو برگردانیده شد و مردگان برانگیخته شدند.

بَعُدَ بُعْداً: ضد قرب و ـ فلان: مات (اقرب): دور شد. فلانی مرد.

(البُعْد): ضد القرب و اللعن (اقرب) دوری و لعنت

" بعدا لهم کما بعدت ثمود" ط ۱۷۹ ط ۴-۱۳۲ — دوری باد آنانرا (از رحمت خدا همچنانکه دور شدند (از رحمت خدا) قوم ثمود.

(اَبْعَدَ): ضد قرب و ـ الشیء ضد قربه (اقرب) دور شد. چیز را دورکرد (یا له مراما ما ابعده" ط ۲۱۹ ط ۱۲-۲ — ای شگفتا چه مطلوب و مقصود بسیاربعیدی است (از عقل و خردمندی فخر کردن بمردگان زیرا موجبات شرف باید در ذات انسان باشد تا برایش فخر باشد نه در پدران مرده.

(بَاعَدَهُ) مُبَاعَدَة و بِعَاداً مثل بَعَّدَه (اقرب): اورا دور کرد.

" و ما باعدک من الله یقربک من النار" ر ۷۶ ر ۴-۳۱ — ۳ — آنچه که ترا دورگرداند از خدا نزدیک می‌کند ترا ازآتش.

(تَبَاعَدَ) ضدتقارب منه واقترب (قرب) ازاو دوری جوئید" و تباعدوا من قربه" ط ۱۰۷ ط ۸-۲۸ — دوری جستند ازنزدیکی او.

(البُعْد): ضد القرب و ـ اللعن (اقرب): دوری. لعنت " من تذکر بعد السفر استعد" ح ۲۸۰ ح ۳۳۱-۹ هرکس دوری سفر را بیاد آورد مهیّا میشود.

(البَعِید): ضد القریب (اقرب) دور" فاحذروا نارا قعرها بعید" ر ۲۷ ر ۲۴۳-۱۲ بترسید از آتشی که قعر آن دور است.

(الاَبْعَد): تفضیل دورتر" بل انتم والله لاحرص وابعد" ط ۱۷۰ ط ۲۲-۲ — بلکه شما بخدا سوگند حریصترید (به ملک) و دورترید (از پیامبر و دخالت کردن در امور مسلمین)

(المُتَبَاعِد) اسم فاعل من تباعد.

دور شونده " مقرب بين متباعداتها " ط ۱۸۴ ط ع - ۵

(خداوند) نزديک گرداننده است ميان دورشوندگان آنها (موجودات) .

(المُبَاعِد) اسم فاعل من باعد (دور کننده " و مباعد طياتكم " ط ۲۲۸ ط ۴ - ۴ - (مرگ) دور کننده مقصودهای شما است .

البَعِير : الجمل البازل اوالجذع مثل الانسان يقع على الانثى و الذكر و الجمل بمنزلة الرجل يختص بالذكر والناقة تختص بالانثى (اقرب) . مطلق شتر . نر يا ماده جمل شتر نر را گويند و ناقه شتر ماده را گويند " ذالكم اذاعضكم البلاء كما يعض القتب غارب البعير " ط ۱۸۵ ط ۹ - ۴ - اين پيش آمد زمانى است كه بلا شما را بگزد چنانچه پالان كوهان شتر را ميگزد .

بَعْضُ كُلِّ شَيْءٍ : طائفة منه و قيل جزء منه (اقرب) . قسمتى از چيز و يا جزئى ازآن .

" فقدّموا بعضا يكن لكم قرضا " ط ۲۰۱ ط ۱۷ - ۳ - بعض را (از مالتان) از پيش بفرستيد تا براى نفع شما قرض باشد .

(التَّبعيض) مصدر من بعّضه اى جزّئه (اقرب) : اورا جزء جزء قرار داد .

" ولاتناله التجزئة و التبعيض " ط ۸۳ ط ۱۱۴ - ۲ - روا و جايز نيست او را جزء جزء قرار دادن و تبعيض زيرا لازمهٔ آن تركيب است خداوند عالم بسيط است و مركب نيست .

(البَعُوض) : حيوان على صورة الفيل عضوض واحدته بعوضة (اقرب) : حيوانى است بصورة فيل گزنده است مؤنث آن بعوضه است .

" على احداث بعوضة ماقدرت على احداثها " ط ۱۸۴ ط ع - ۳۹ - (اگر تمامى مخلوقات جمع بشوند) براى بوجود آوردن پشه‌اى به آفريدن آن قادرنمى باشند .

(البعوضة)

و كان بعض جبابرة الملوك بالعراق يعذب بالبعوض فياخذ من يريد قتله فيخرجه مجردا الى بعض الاجام التى بالبطائح و ينزله فيها مكشوفا فيقتل فى اسرع وقت .

وروى ان البعوضة دخلت فى انف نمرود و صعدت الى دماغه فتعذب بها اربعين يوما و كان يضرب براسه الارض و كان اعز الناس عنده من يضرب براسه الى ان هلک .

من كلام ملک الموت والله لو اردت ان اقبض روح بعوضة ما قدرت على ذلک حتى يكون الله هوان ياذن بقبضها .

فى سئوال عراقى ابن عمر عن دم البعوضة و قول ابن عمر فى جوابه انظروا هذا يسالنى عن دم البعوضة و قد قتلوا ابن رسول الله صلى الله عليه وآله و سمعت رسول

الله (ص) یقول انهما (ای الحسن والحسین) ریحانتی من الدنیا سفینة بعض.

بَعَّ، نَ بعًّا صبّه فی سعة و کثرة (اقرب) آبرا در فراخی و فراوانی ریخت.

(البَعاع): المتاع و ثقل السحاب من المطر (اقرب): متاع سنگینی ابر از باران.

" فلما القت السحاب برک بوانیها و بعاع ما استقلت به من العباء المحمول علیها اخرج به من هوامد الارض النبات " ط ۸۹ ط ۳ - ۸۵ - هنگامی که افکند ابر سینه را که نزدیک است با ضلاع او و گرانی چیز را که برآن حمل شده بود (مانند شتر گران بار که سینه خودرا بزمین نهد و آبهای فراوان را که با آن (ابر) بلند شده بود از آن بارها که برآن حمل شده بود بوسیله آن آبها از جاهای بی‌گیاه زمین گیاهانرا بیرون آورد.

بَعَقَ الوابل الارضَ: شقها و - فلان البئرَ: حفرها (اقرب). باران زمین را شکافت. فلانی چاه را کند.

(اِنْبَعَقَ المُزن): انشق بالمطر (ابر باباران شکافت " وانشر علینا رحمتک بالسحاب المنبعق " ط ۱۱۳ ط ۵۵ - ۶ - رحمت خودرا برما تشر کن با ابرهای منفجر بباران زیاد.

بَعَلَ الرجل للمراة بُعولةً ن: صار بعلا لها (اقرب) مرد برگشت زنرا شوهر شد.

(تَبَعَّلَتِ) المراةُ اطاعت زوجها (اقرب): زن شوهر خودرا اطاعت کرد

" جهاد المراة حسن التبعل " ح ۱۳۶ ح ۳۳ ۳ - ۹ جهاد کردن زن نیک اطاعت کردن از شوهر است.

بَغْتَةً ع بَغْتًا: فجئه (اقرب): به او ناگهان درآمد.

(البَغْتَةُ): الفجأة (اقرب) ناگهانی " فبادروا العمل و خافوا بغتة الاجل " ط ۱۱۲ ط ۲-۲۵ بسوی عمل شتاب کنید واز ناگهان رسیدن اجل بترسید.

بَغَضَ و بَغِضَ و بَغُضَ ن و ل و ر صار بغیضا و - ضد احبّه (اقرب): برگشت سخت کینه و رشد. اورا دشمن گرفت.

(اَبْغَضَهُ): مقته (اقرب): اورا دشمن گرفت.

" فمن احب الدنیا و تولاها ابغض الاخرة و عاداها " ح ۱۰۳ ح ۳۷۱-۴ هرکس دنیارا دوست داشت آخرت را دشمن داشت.

(البُغض): ضد الحب (اقرب): دوست گرفتن " یذهب به البغض الی غیر الحق " ط ۱۲۵ ط ۸-۴ - ۷ (دشمنی

افراط کننده) که میبرد اورا دشمنی به طرف غیر حق .

(تَبَاغَضُوا) : ضد تحابّوا (اقرب) همدیگر را دشمن گرفتند و باهم دشمنی کردند " ولاتباغضوا فانها الحالقة " ط ۸۴ ط ۲-۳ ــ با همدیگر دشمنی مکنید که آن ستیزنده و برنده نیکیهاست .

(البَغْضَاءُ): شدة البغض (اقرب): دشمنی سخت .

" فیتزایلون بالبغضاء " ط ۱۴۹ ط ۳۱ - ۹ ــ پراکنده میشوند از همدیگر با دشمنی و عداوت .

(البَغِیض) : الشدید البغض (اقرب) کسیکه دشمنی او سخت باشد .

" وابغض بغیضک هوناما عسی ان یکون حبیبک یوما ما " ح ۲۶۸ ح ۲ ۳-۴ دشمن دار دشمنی خودرا بنرمی (هر فحش را بر او مگو) شاید روزی ترا دوست گردد (آنوقت از گفتههای خود نادم شوی) .

(الاَبْغَض) : تفضیل دشمن تر

" ان ابغض الخلائق الی الله " ط ۱۷ ط ۵۱ - ۱ ، بتحقیق دشمن ترین مخلوقات بسوی خداوند (دو مردند . . .

(المُبْغِضُ) . دشمن گیرنده .

" نحن شجرة النبوة و محط الرسالة و مختلف الملائکة و معادن العلم و ینابیع الحکم ناصرنا و محبنا ینتظر الرحمة وعدونا و مبغضنا ینتظر السطوة " ط ۱۰۷ ط ۸-۳-۴ ــ ما درخت نبوتیم و موضع نزول رسالتیم و محل تردد فرشتگانیم و معدنهای علمیم و سرچشمههای حکمتیم یاری کنندگان و دوستان ما منتظر رحمتند خصم و دشمن دارنده ما منتظر قهر و سطوتند .

(البغض والروایات)

محمدبن مسلم گوید از اباجعفر شنیدم میفرمود : جبرئیل به پیامبر از بهشت دو انار آورد علی (ع) اورا ملاقات کرده عرض نمود این انارها چیست ؟ فرمود امّا این پیامبری است و اما این علم است سپس پیامبر آنرا دو نصف کرد نصف آنرا بعلی داد و نصف دیگر را خود برداشت و فرمود تو شریک من هستی در آن و من ترا شریکم درآن فرمود بخدا سوگند پیامبر چیزی را از آنچه خداوند بما و آموخت یادنگرفت مگر آنرا بعلی یاد داد سپس آن بما رسیده و پس از آن دستش را بروی سینه خود گذاشت شرح خوئی ج ۷ ص ۳۷۵

درعیون از امام رضا (ع) ذکر کرده پیامبر اسلام به علی (ع) فرمود هرکس ترا دوست دارد روز قیامت با پیامبران در درجه آنان باشد و هرکس بمیرد در حالیکه ترا دشمن میدارد باک نیست میخواهد یهودی بمیرد یا نصرانی شرح خوئی ج ۷ ص ۳۷۶

ما عن یعقوب بن میثم التمار مولی علی بن الحسین (ع) قال دخلت علی ابیجعفر

(ع) فقلت له جعلت فداک یابن رسول الله انی وجدت فی کتب ابی ان علیا علیه‌السلام قال لابی میثم احبب حبیب آل محمد (ص) و ان کان فاسقا زانیا و ابغض مبغض آل محمد علیه السلام و ان کان صواما قواما فانی سمعت رسول الله (ص) و هو یقول اَلَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولٰئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّةِ ثم التفت الی و قال هم والله انت و شیعتک یا علی میعادک و میعادهم الحوض غدا غرّا محجّلین متوّجین فقال ابوجعفر علیه السلام هکذا هو عیانا فی کتاب علی (ع)

النبوی (ص) الا و من ابغض آل محمد علیهم السلام جاء یوم القیمة مکتوبا بین عینیه آیس من رحمة الله.

عن النبی (ص) قال الا انبئکم بشر الناس؟ قالوا بلا یا رسول الله، قال من ابغض الناس و ابغضه الناس سفینة البحار — بغض.

بَغَاهُ یَبْغیهِ بُغیً : طلبه و — الأَمَةُ : زنت و — السماءُ : اشتد مطرها و — فلان عدا عن الحق واستطال (اقرب) : اورا جست. کنیز زنا کرد. باران آسمان شدت کرد. فلان از حق تجاوز کرد و تکبّر نمود.

" و ان بغی علیه صبر حتی یکون الله هوالذی ینتقم له ط ۱۹۱ ط ۱۴ — ۲۹ — اگربه‌اوظلم شود صبر میکند تا خداوند انتقام اورا می‌گیرد.

" اوصیکما بتقوی الله و ان لاتبغیا الدنیا و ان بغتکما " ر ۴۷ ر ۲ ۲۵ — ۱ وصیت میکنم شمارا به پرهیزکاری خداوند و اینکه دنیا را طلب نکنید هرچند دنیا شمارا طلب کند.

(اِبْتَغَاهُ) :طلبه (اقرب) . اوراطلب کرد " ان هذه القلوب تمل کما تمل الابدان فابتغوا الیها طرائف الحکم " ح ۹۱ ح ۳۸۱ — ع — بتحقیق این دلها ملول می‌شوند همانطور که بدنها ملول و خسته میشوند برای آنها حکمتهای غریب و عجیب را طلب کنید.

(اِنْبَغَی) :تسهّل و تیسّر مضارعه (یَنْبَغِی) تیسر و ماضیه لایستعمل (اقرب) : آسان و میسر شد و بمعنی سزاوار و شایسته نیز استعمال شده (مفردات) " انما ینبغی لاهل العصمة والمصنوع الیهم فی السلامة ان یرحموا اهل الذنوب و المعصیة " ط ۳۸ ط ۱۱۸ — ۱ — جز این نیست برای اهل عصمت و آنانکه نعمت سلامتی از گناه به آنها داده شده سزاوار است به صاحبان گناهان و معصیت رحم نمایند.

(اَلْبَغْیُ) : الظلم و — الجرم و — الجنایة و — کل مجاوزة و افراط علی المقدار الّذی هو حدّ الشیء فهو بَغْیٌ (اقرب) ستم. گناه. جنایت هرگونه تجاوز و افراط از حد معینی که برای آن چیز قرار گذاشته شده.

" كَذِبًا و بَغْيًا علينا " ط ۱۴۲ ط۱ ۷

— ۴ — (کجایند آنانکه ادعا کردندمائیم استواران در علم نه‌ماکه‌اهل‌بیت پیامبر) از روی دروغ و ستم کردن برما .)

(الباغي) : الطالب و ـ الظالـم والعاصي (اقرب) جوینده . ستمکار . گناهکار " والباغي مصروع " ح ۴۰۱ — ۱ — ستمکار افتاده در هلاکت است .

(البغي والروايات)

لم يقتل الانبياء ولااولاد الانبياء الا اولاد البغايا .

ل عن الصادق (ع) قال كان رسول الله صلى الله عليه و آله يتعوذ في كل يوم من ست من الشك والشرك و الحمية والغضب والبغي والحسد .

كان عن ابيعبدالله (ع) قال يقول ابليس لجنوده القوا بينهم الحسد والبغي فانهما يعد لان عندالله الشرك .

ما قال رسول‌الله صلى‌الله عليه وآله ثلثة من الذنوب تعجل عقوبتها و لاتؤخر الى الاخرة عقوق‌الوالدين والبغي على‌الناس و كفر الاحسان .

عن الصادق (ع) قال الذنوب التي تغير النعم البغي .

ثو قال رسول الله (ص) لو بغى جبل على جبل لجعل الله عزوجل الباغي منهما دكا .

كا قال اميرالمومنين (ع) ان البغي يقود اصحابه الى النار و ان اول من بغى على الله عناق بنت آدم (البغي مجاوزة الحد و طلب الرفعة والاستطالة على الخير سفينة البحار ـ بغى .

بَقَرَهُ ع بَقْرا : فتحه و شقه و وسعه (اقرب) آنرا باز کرد و شکافت . فراخ کرد " و ايم الله لابقرن الباطل حتى اخرج الباطل من خاصرته" ط ۱۰۲ ط ۱۳۹ — ۵ — به خدا سوگند باطل را می‌شکافم تا حق رااز نهیگاه آن بیرون آورم (یعنی در تبلیغ دین و امر الهی سستی و خیانت نمیکنم) .

بَقِعَ الطيرُ و الكلبُ ل بَقَعا اختلف لونه (اقرب) . رنگ مرغ و سگ مختلف شد .

(البِقاع) جمع بُقعة . القطعة من الارض (اقرب) : قسمتی از زمین " اتقواالله في عباده و بلاده فانكم مسئولون حتى عن البقاع و البهائم " ط ۱۶۵ ط ۱۱۹ — ۷ — ازخداوند بترسید در خصوص بندگان وشهر های او بتحقیق از شما سئوال خواهد شدحتی از بقعه‌های زمین و چهارپایان .

البَقَّة : حيوان عدسي مفرطح احمر الجثة اسود الراس خبيث الرائحة لذاع يتولد في الخشب والحصير (اقرب) حيوان عدسي شكل عريض

بدن سرخرنگ سر سیاه بدبو گزنده درحصیرها
و میان چوبها تولید میشود (جوجو)
" مسکین بن آدم مکتوم الاجـــل
مکنون العلل محفوظ العمل تؤلمه البقة" ح۴۱۹
ح۶۳۳ـ۲ ـ بیچاره فرزند آدم اجـــل و
امراض او پنهان و عمل وی محفوظ دردمنـــد
سازد اورا گزیدن پشه .

بَقَلَ ن بَقْلاً : ظهر و ـ الارضُ انبتـــت
(اقرب) :آشکار شد . زمین روئید .
(البَقْل):ما نبت فی بزرِه لافی اورمة
ثابتة واحدته بقلة (اقرب) : آن گیاه که در
تخمش روئیده‌شود نه در بوته ثابته . واحدآن
بقله است:سبزی
" لانه کان یاکل بقلة الارض ولقـد
کانت خضرة البقل تری عن شغیف صفـــاق
بطنه" ط ۱۵۸ ط ۹ ـ ۱۷ ـــ زیـرا او
(موسی) سبزیهای‌بیابان را می‌خورد ورنگهای
سبزیها از پرده های نازک پوست شکم‌وی‌دیده
می‌شد .

(البقل والروایات)

قال الصادق علیه‌السلام لکلّ شیء
حلیة و حلیة الخوان البقل .
مکا و فی الحدیث خضّروا موائدکـم
بالبقل فانه مطردة للشیطان مع التسمیة".
و فی الصادق علیه السلام اماعلمت
ان امیرالمومنین (ع) لم یؤت بطبق ولا فطور
الا و علیه بقل قال الراوی و لم ذلک جعلت
فداک قال لان قلوب المومنین خضرفهی‌تحن
الی اشکالها (ای منورة بنور اخضر او کنایـة
عن کونها معمورة بالحکم و المعارف) .
سن عن الرضا (ع) اکل الباقلا یمـخّ
الساق و یولد الدم الطّری .
وقال الصادق علیه السلام کلوا الباقلا
بقشره فانه یدبغ المعدة .
و عن انس عن النبی (ص) قال طعام
عیسی (ع) الباقلاء حتی رفع و لم یاکل عیسی
شیئا غیّرته النار حتی رفع سفینة البحار بقل

بَقِیَ . یَبْقَی ل بَقاء و بَقیّ ض بُقیّاً (یاء ی)
دام و ثبت (اقرب) جاوید و ثابت شد .
" و ابتاعوا ما یبقی لکم بما یـزول
عنکم ط ۶۲ ط ۸۰ـ۱ بخرید آنچه را که بشمـا
میماند در برابر آنچه از شما زایل می‌شود .
(أبْقاهُ) : اثبته و علی فلان رعیـت
علیه و رَحِمَه (اقرب) : اورا ثابت قـرارداد
و بر فلانی رحم کردی و مراعات نمودی .
" فلا ابقی الله علیک ان ابقیت" ط
۱۲۲ ط ۲۰۳ ـ ۲ ـ خداوند ترا رعایت و
رحم نکند اگر تو مرا مراعات و رحم کنی .
(اِسْتَبْقاهُ) : ابقاه و ـ من الشیء :
ترک بعضه (اقرب) : اورا باقی قرار داد او
بعض از چیز را باقی گذاشت .
" و ان اردت قطیعة اخیک فاستبـق

له من نفسک بقیة ترجع الیها ان بدا له ذلک یوما ما" ر ۳۱ ر۲۴۰ — ۱۳۰ ـ اگـر بخواهی بریدن (رابطه از) برادریرا پس باقی گذار از برای او از جانب خود بقیه از برادری را که بر گردی بسوی آن ، اگر ظاهر شود اورا این روزی از روزها

(البَقاء) : ماندن .

" ولو ان احدا یجد الی البقاء سلما او الی دفع الموت سبیلا لکان ذلک سلیمان بن داود علیه السلام " ط ۱۸۰ ط ۱۰ — ۱۹

اگرکسی برای ماندن (در دنیا) وسیله‌ای می‌توانست بیابد این سلیمان بن داود می‌بود .

(الباقیة): مؤنث الباقی وهو اسم فاعل و — الله تعالی (اقرب) : ماندگار . خداوند .

" الا وانها لیست بباقیة لکم ولا تبقون علیها " ط ۱۷۱ ط ۵۰ — ۱۰ ـ آگـاه باشید آن (دنیا) بشما نمیماند و شما درآن نمی‌مانید .

(بَقیّةُ الشَیء) : مابقی منه (المنجد) باقی مانده چیز" فاستدرکوا بقیة ایامکم " ط ۸۴ ط ۳۹ — ۳ ـ پس در یابید بقیه روزهای خودرا (با عمل کردن و توبه‌نمودن)

(البقایا): جمع بَقیّة .

"بقیة من بقایا حجته" ط ۱۸۰ ط ۱۰ — ۲ ـ (آنحضرت) بقیه ایست از باقیماندگان حجت خدا .

(الأبقی) تفضیل : باقیمانده تر

"بقیة السیف ابقی عددا " ح ۸۴ ح ۳۷۰ — ۲ باقیمانده شمشیر (آنانکه از جنگ سلامت برگشته‌اند) باقیمانده‌ترند از حیث شمارش .

(البقاء والروایات)

بقیة الله من ابقاه الله فی الارض من الانبیاء و الاوصیاء لهدایة الخلق و یسلم علی القائم (ع) بهذا التسلیم . السلام علیک یا بقیة الله .

قصة ابی البقاء قیّم مشهد امیر المومنین علیه السلام و ملخّصها انّ فی سنة ۵۰۱ بیع الخبز بالمشهد الشریف الغروی کل رطل بقیراط بقی اربعین یوما فمضی القوام من الضر علی وجوههم الی القری و بقی ابو البقاء سویقة و کان له من العمر ماة و عشرین سنین فاضربه الحال فقالت له زوجته و بناته هلکنا امض کما مضی القوم فلعل الله یفتح شیئا نعیش به .

فعزم علی المضی فدخل القبة الشریفة و زار و صلی و جلس عند الراس الشریف و قال یا امیرالمومنین لی فی خدمتک ماة سنة مافارقتک ما رایت الحلة و ما رایت السکون وقد اضربی و باطفالی الجوع و ها انا مفارقک و یعز علی فراقک استودعک هذا فراق بینی و بینک ثم خرج فلما خرج من المشهد کان وقت اللیل فنزل و نام فرای فی منامه امیرالمومنین (ع)

و هو يقول يا ابا البقاء فارقتني بعد طول هذه المدة عدالي حيث كنت فانتبه باكيا فرجع واخذ مفتاح القبة من الخازن ابيعبدالله بن شهريار القمي و قعد علي عادته بقي ثلثةايام ففي اليوم الثالث اقبل رجل و بين كتفيه مخلاة كهيئة المشاة الي طريق مكة و امره ان ياتيه باوزان الذهب فطلع ابو البقاء الي زيد ابن واقصة و هو صايغ علي باب دارالتقي ابن اسامة العلوي النسابة فاخذ منه العينية و فيها اوزان الذهب واوزان الفضة فجمع الاوزان فوضعها في الكفة و وضع بحذائها الذهب ثم صبه في حجر ابي البقاء و نهض فقال له القيم ياسيدي ما اصنع بها قال هو لک الذي قال لک ارجع الي حيث كنت قال لي اعطه خذاء الاوزان ولو جئت باكثر من هذه الاوزان لاعطيتک فوقع القيّم مغشيا عليه و مضي الرجل فزوج القيم بناتهوعمرداره وحسنت حاله/سفينة البحار بقي

بكته قرعّه و عنّفه ــ استقبله بما يكـــره و ــ غلبه بالحجّة (اقرب) : اورا توبيخ وتعيير كرد و روبرو شد با او بچیزی که ناخوش دارد ، یا دليل بر وی فيروز شد .

" ولاصدق واصفه حتى بكته " ط ۴۴ ط ۲۱۶ ــ ۲ (خداوند مصقله را از رحمت خود دور گرداند) وصف و تعریف کننده خود را تصدیق نکرد تا اورا توبیخ نمود .

بكرَ . ن بُكورًا : تقدم و ــ عليه و اليه اتـاه بكرة و ــ فيه : فعله بكرة (اقرب) . پیش آمـد هنگام صبح آمد ، در وقت صبح انجام داد .

(بَكَّرَ) : تقدم (اقرب) جلوآمـد

" بكر فاستكثر من جمع ما قل منه خير مماكثر " ط ۱۷ ط ۱۵ ــ ۵ ــ (ان عالم نمـا) جلوآمد سپس زیاد کرد از جمع آوردن آنچه اندکی ازآن بهتراست ازآنچه بسیار است (از مسائل باطله) .

(اِبْتَكَرَتْ) : ادرك اول الخطبة و ــ على فلان : اتاه بكرة (اقرب) : اول خطبه را دریافت . بر فلانی اول بامداد وارد شـد " راحت بعافية و ابتكرت بفجيعة " ح ۱۲۱ ح ۳۳۸ ــ ۹ ــ شبانگاه کرد بسلامتیوبامداد کرد به مصیبت .

(اَبُوبَكْر) . پدر محمدبن ابوبکـــرو عایشه زن رسولخدا (ص) " واعلم يامحمدبن ابي بكر اني قد وليتک اعظم اجنادي فينفسي اهل مصر " ر ۲۷ ر ۳۴۳ ــ ۱۶ ــ ای محمد پسر ابی بکر آگاهباش ترا بر بزرگترین لشگریان خودم در نزدم که اهل مصر است حاکـــم ساختم .

(اَلْبِكْرِيّ) : نسبة الي بكربن نـــزار (اقرب) : نسبت دادن به بکربن نزار .

" وقد قتل حسان بن حسان البكري " خ ۲۷ ط ۳۴ ــ ۶ ــ ابن برادر غامد) بتحقیق کشته است حسان پسر حسان بکری را .

(البِكار): جمع بكر و هو الفتى من الابل (اقرب) .شتر جوان .

" كم اداريكم كما تدارى البكـــار

العمدة" ط ٦٧ تا چند با

شما مداراكنم چنانكه مماشاة كنند با شتر هاى جوانيكه سنگينى بار كوهان آنهارا كوبيـــده

(البكر و الروايات)

قب الفائق كانت لعلى عليه السلام ضربتان اذا تطاول قدّواذا تقاصر قطّو قالـوا .كانت ضرباته ابكارا اذاعتلى قدواذاعتـرض قط.

و قيل كانت ضربة على بكرا اى يقتل بواحدة منها لايحتاج الى ان يعيد الضربــة ثانية .

ابوبكر اسمه عبدالله بن عثمان ابـى قحافة بن عامر . . قيل اسمه عتيق ولدبمكة بعدالفيل بسنتين و اربعة اشهر الا اياما ومات بالمدينة ليلة الثلثاء لثمان بقين من جمادى الاخرة سنة ١٣ بين المغرب والعشاء و له ثلث وستون سنة و كانت مدة خلافته سنتين و اربعة اشهر و صلى عليه عمربن الخطاب و دفــن دليلا .

قال ابن ابى الحديد احضر ابوبكـر عثمان و هو يجود بنفسه فامر ان يكتب عهدا و قال اكتبوا بسم الله الرحمن الرحيم هذا ما عهد به عبدالله بن عثمان الى المسلمين اما بعد ثم اغمى عليه فكتب عثمان قداستخلفت عليكم ببن الخطاب و افاق ابوبكر فقال اقـرء فقراه فكبر ابوبكر و قال اراک خفت ان تختلف الناس ان مت فى غشيتى ؟ قال نعم قال جزاک الله خيرا عن الاسلام و اهله ثم اتم العهــد و امره ان يقرّه على الناس ثم اوصى الى عمر بوصايا اقول لايخفى على من له عقل و فهم و انصاف انه يستفاد من عهد الخليفة الاول ابوبكر الى عمر و قوله لعثمان لما افاق خفـت ان يختلف الناس ان مت فى عشيتى و دعائه له لما علم ان عثمان كتب و عيّن عمرللخلافة بعد موت ابى بكر ان رسول الله صلى الله عليه وآله علم مثل ابى بكر ان لم يعيّن الخليفةلما بعدموته يختلف الناس و يقع الهرج والاختلاف بينهم و ان الله تبارک و تعالى ايضا علـم لوان عليا ع ان لم يعين للوصاية والخلافة بعد النبى صلى الله عليه وآله يقع الاختلاف والتنازع بين الناس فلهذه الجهة عيّن رسول الله باذن الله تبارک و تعالى عليا عليه السلام للخلافة بعده فى الغدير الخم و غيره ولكـن القوم انكروا ذلک طمعا للخلافة والرياســة فاوقعوا الاختلاف والتنازع و التشاجر بيـن المسلمين الى يومنا هذا .

ذكر الامام البيهقى فى كتــــاب المحاسن و المساوى و الجاحظ فى كتـــاب المحاسن والاضداد عن على بن ابيطالـــب عليه السلام لماامررسول الله صلى الله عليه وآله

ان يعرض نفسه على القبائل خرج وانا معه و معه ابوبكر و كان ابوبكر عالما بانساب العرب فدفعنا الى مجلس من مجالس العرب عليهم الوقار والسكينة فتقدم ابوبكر فسلم عليهم فردوا عليه السلام فقال ممن القوم ؟ فقالوا من ربيعة فقال امن هامتها ام من لهازمها ؟ قالوا من هامتها العظمى الى ان قالا (اي البيهقي والجاحظ) فقام اليه غلام اعرابي حين بقل وجهه فاخذ زمام ناقته و رسول الله صلى الله عليه وآله على ناقته يسمع فقال يا هذا انك سئلتنا اي مسئلة شئت فلم نكتمك شيئا فاخبرنا ممن انت .

فقال ابوبكر من قريش فقال بخ بخ اهل الشرف والرياسة فاخبرني من اي قريش انت قال من بني تيم بن مرة قال افمنكم قصي بن كلاب الذى جمع القبائل من فهر فكان يقال له مجمع قال ابوبكر لا ، قال افمنكم هاشم الذى قال فيه الشاعر ، عمرو العلى هشم الثريد لقومه و رجال مكة مسنتون عجاف قال ابوبكر لا ، قال افمنكم شيبة الحمد الذى كان وجهه كالقمر يضيء ليلة الظلمة الداهية مطعم طير السماء قال لا قال افمن المفيضين بالناس انت قال لا قال افمن اهل الرفادة انت ؟ قال لا قال افمن اهل السقاية انت ؟ قال لا قال افمن اهل الحجابة انت ؟ قال لا قال انا والله لو شئت لاخبرتك انك لست من اشراف قريش فاجتذب ابوبكر زمام ناقته منه كهيئة المغضب فقال الاعرابي صادف درء السيل درء يدفعه في هضبة ترفعه و تضعه فتبسم رسول الله صلى الله عليه وآله قال علي (ع) فقلت يا ابابكر انك لقد وقعت من هذا الاعرابي على باقعة فقال اجل يا ابا الحسن ما من طامّة الا فوقها طامّة و ان البلاء لموكل بالنطق .

(ابوبكر بن عياش القاضي)

عن يحيى بن عبدالحميد الحماني قال خرجت ولاية موسى بن عيسى الهاشمي الكوفة من منزلي فلقيني ابوبكر بن عياش فقال لي امض بنا يا يحيى الى هذا فلم ادر من يعني و كنت اجلّ ابابكر عن مراجعته و كان راكبا حمارا له فجعل يسير عليه و انا امشي مع ركابه فلما صرنا عندالدار المعروفة بدار عبدالله بن حازم التفت اليّ و قال يابن الحماني انما جررتك و جشمتك خلفي لاسمعك ما اقول لهذه الطاغية فقلت من هو يا ابابكر ؟ قال هذا الفاجر الكافر موسى بن عيسى فسكت عنه ومضى وانا اتبعه حتى اذا صرنا الى باب موسى ابن عيسى و بصر به الحاجب و تبينه و كان الناس ينزلون عند الرحبة فلم ينزل ابوبكر هناك و كان عليه يومئذ قميص و ازار و هو محلول الازار قال فدخل على حماره وناداني تعال يابن الحماني فمنعني الحاجب فزجره ابوبكر و قال له اتمنعه يا فاعل و هو معي

فتركني فما زال يسير على حماره حتى دخل الايوان فبصر بناموسي و هو قاعد في صدر الايوان على سريره و بجنبتي السرير رجال متسلحون و كذلك كانوا يصنعون فلما ان راه موسي رحب به و قربه واقعده على سريره و منعت انا حين وصلت الى الايوان اتجاوزه فلما استقر ابوبكر على السرير التفت فرآني حيث انا واقف فناداني فقال ويحك فصرت اليه و نعلي في رجلي و علي قميص و ازار فاجلسني بين يديه فالتفت اليه موسى فقال هذا رجل تكلمنا فيه قال لا ولكن جئت به شاهدا عليك قال فيماذا؟ قال اني رايتك و ما صنعت بهذا القبر . قال اي قبر؟ قال قبر الحسين بن علي بن فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وآله و كان موسى قد وجه اليه من كربه و كرب جميع ارض الحائر و حرثهسا و زرع فيها الزرع فانتفخ موسى حتى كاد ان ينقدّ قال و ما انت و ذا؟ قال اسمع حتى اخبرك ثم ذكر له رؤيا طويلة تتضمن خروجه الي قومه بني غاضرة و تعرض عشرة خنازير عليه و تخلصه عنها برجل من بني اسد و سيره الي نينوى و تشرفه بالحائر الشريف و ان على الباب منه جماعة كثيرة فاراد الدخول قالوا لاتقدر على الوصول في هذا الوقت لانه وقت زيارة ابراهيم خليل الله و محمد رسول الله صلى الله عليهما و آلهما و معهما جبرئيل و ميكائيل في رعيل (القطعة من الخيل) من الملائكة كثير .

ثم انتبه و جرى له في اليقظة مثل ما راى في النوم الا ان الخنازير كانت في اليقظة عشرة من اللصوص و في دخوله الحائر لم يكن آذن ولاحائر قال له موسى انما امسكت عن اجابة كلامك لاستوفي هذه الحمقة التي ظهرت منك و تالله ان بلغني بعد هذا الوقت انك تحدث بهذا لاضربن عنقك و عنق هذا الذي جئت به شاهدا علي فقال له ابوبكر اذا يمنعني الله و اياه منك فاني انما اردت الله بما كلمتك به فقال له اتراجعني يا ماصّ وشتمه فقال له اسكت اخزاك الله و قطع لسانك فازعل (اي ازعج) موسى على سريره ثم قال خذوه فاخذوا الشيخ عن السرير و اخذت انا فوالله لقد مر بنا من السحب و الجر والضرب ما ظننت انا لأحياء ابدا و كان اشد ما مربي من ذلك ان راسي كان يجر على الصخر و كان بعض مواليه ياتيني فينتف لحيتي و موسى يقول اقتلوهما ابني كذا و كذا بالزاني لايكني و ابوبكر يقول له امسك قطع الله لسانك و انتقم منك اللهم اياك اردنا ولولد نبيك غضبنا و عليك توكلنا فصيربنا جميعا الى الحبس فما لبثنا في الحبس الا قليلا فالتفت الى ابوبكر و راى ثيابي قد خرقت وسالت دمائي فقال يا حماني قد قضينا الله حقنا و اكتسبنا يومنا اجرا ولن يضيع ذلك عندالله ولاعند رسوله .

ابوبكرة صحابي معروف بالصلاح احد

الثلثة الذین شهدوا علی زنا المغیرة و افسد زیادبن ابیه شهادتهم فضربوا حدا القذف نقل عن الطبری انه خطب بسر علی منبر البصرة فسب علیا (ع) ثم قال ناشدت الله رجلا علم انی صادق الا صدقنی او کاذب الا کذبنی فقام ابوبکرة فقال اللهم لااعلمک الا کاذبا فامر به فخنق فقام ابو لؤلؤة الضبی فرمی بنفسه علیه فمنعه» سفینة البحار بکر

بکم ل بَکَماً:خرس (اقرب) : لال شد "وتبکم کل لهجة " ط ۱۹۳ ط ۴۰۷ - ۱۵ (پس‌از آنکه صور دمیده شد) لال می‌شود هر زبان .

(البُکْمُ):جمع بَکیم و ابکم (اقرب) لال " وناطقةبکما " ط ۱۰۶ ط ۲۰۴ - ۱۱ (چیست شمارا می‌بینم) سخنگوی لال (یعنی از گفتار حق ساکت می‌باشید).

بکی یَبْکِی ض بُکاءً و بُکیً : سال الدمع من عینیه حزنا (اقرب) . اشک از دیدگانش روان شد از جهت اندوه .

" لوتعلمون ما اعلم مما طوی عنکم غیبه اذا لخرجتم الی الصعدات تبکون علی اعمالکم و تلتدمون علی انفسکم و لترکتم اموالکم لاحارس لها ولاخالف علیها » ط ۱۱۴ ط ۹۵ - ۴ - اگر بدانید آنچه را که من میدانم از آنچه باطن از شما پنهان شده در این هنگام بسوی راهها (خاکها) بیرون می‌رفتید به عملهای خود گریه می کردید و بر بدنهای‌خودمی‌زدید ومالهای‌خودرامیگذاشتید که کسی آنهارا صاحب و جانشین نباشد .

(اَبْکَاهُ):فعل به ما یوجب بُکاءه (اقرب) : به او کاری کرد که باعث گریه‌اش گردید .

" فلقد اضحکنی الدهر بعدابکائه " ط ۱۶۰ ط ۱۰۷ - ۶ - بتحقیق خندانید مرا روزگار پس از گریانیدنش.

(البُکا):مصدر . گریه کردن "مره العیون من البکاء " ط ۱۱۹ ط ۲۰۶ - ۸ - تباه چشمان بودند از گریه .

(الباکی) اسم فاعل: گریه کننده .

" والله لااکون کمستمع اللدم یسمع الناعی و یحضر الباکی ثم لایعتبر" ط ۱۴۶ف ط ۸۴ - ۵ - بخدا سوگند نمی‌باشم مانند شنونده صدای زدن دست بر روی و سینه که شنود خبر دهندهٔ مرگ را و حاضر شود نزد گریه کننده سپس پند نگیرد .

(البَوَاکِی):جمع باکیة : گریه کننده " و مغبوط فی اول لیلة قامت بواکیهفی‌آخره " ح ۲۸۰ ح ۳۲۰ - ۱۱ - بسا خوشحال شده به نعمت‌که مردم براو رشک می‌بردند در اول‌شب برخاستند گریه کنندگان او در آخر شب .

(البكاء والروايات)

لي عن الصادق (ع) ان رسول الله صلى الله عليه وآله اتى شبابا من الانصار فقال اني اريد ان اقرأ عليكم فمن بكى فله الجنة فقرأ آخر الزمر . وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا الى جَهَنَّمَ زُمَرًا — الى آخر السورة فبكى القوم جميعا الاشاب فقال يا رسول الله قد تباكيت فما قطرت عيني قال اني معيد عليكم فمن تباكى فله الجنة قال فاعاد عليهم فبكى القوم و تباكى الفتى فدخلوا الجنة جميعا .

ل قال رسول الله صلى الله عليه و آله من علامات الشقاء جمود العين و قسوة القلب و شدة الحرص في طلب الرزق والاصرار على الذنب .

وقد وردت روايات كثيرة في فضل البكاء من خشية الله و انه ليس شيء يعدله و انها لاتبكي يوم القيمة عين بكت من خشية الله و ان القطرة من دموع العين تطفي بحارا من نار ولو ان باكيا في امة لرحموا .

و طوبى لمن نظر الله اليه يبكي و ان الباكين من خشية الله ففي الرفيق الاعلى و أقرب مايكون العبد من الرب و هو ساجد يبكي و ان لم يجئك البكاء فتباك فان خرج منك مثل راس الذباب فبخ بخ .

و في حديث يحيى عليه السلام و بكائه من خشية الله تعالى قال ان على نيران ربنا معاثر لايجوزها الا البكاؤن من خشية الله .

و عن علي بن الحسين عليه السلام قال ليس الخوف من بكاء و ان جرت دموعه مالم يكن له ورع يحجزه عن معاصي الله وانما ذلك خوف كاذب .

ثم عن حبة العرني قال بينا انا ونوف نائمين في رحبة القصر اذ نحن باميرالمؤمنين عليه السلام في بقية من الليل واضعا يده على الحائط شبيه الواله و هو يقول : إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوٰاتِ وَالارْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ . . . آل عمران . ١٨٧ قال ثم جعل يقرء هذه الآيات و يمر شبه الطائر عقله فقال لي اراقد انت يا حبة ام رامق ؟ قال قلت رامق هذا انت تعمل هذا العمل فكيف نحن قال فارخى عينيه فبكى ثم قال لي ياحبة ان لله موقفا ولنا بين يديه موقفا لايخفى عليه شيء من اعمالنا ياحبة ان الله اقرب الى من حبل الوريد يا حبة انه لايحجبني ولااياك عن الله شيء قال ثم قال اراقد انت يا نوف ؟ قال لا يا اميرالمؤمنين ما انا براقد و قد اطلت بكائي هذه الليلة فقال يا نوف ان طال بكائك في هذه الليلة مخافة من الله تعالى قرت عيناك غدا بين يدي الله عزوجل يا نوف انه ليس من قطرة قطرت من عين رجل من خشية الله الااطفأت بحارا من النيران انه ليس من رجل اعظم منزلة عندالله تعالى من رجل بكى من خشية الله و احب في الله و ابغض في الله يا

نوف انه من احب في الله لم يستاثر علي محبته و من ابغض في الله لم ينل بيغضه خيرا عند ذلك استكملتم حقايق الايمان ثم وعظهما و ذكرهما و قال في اواخره فكونوا من الله على حذر فقد انذرتكما ثم جعل يمر و هو يقول ليت شعري في غفلاتي امعرض انت عني ام ناظر الي وليت شعري في طول منامي و قلة شكري في نعمك علي ما حالي قال فوالله مازال في هذه الحال حتى طلع الفجر.

ثو عن ابيجعفر (ع) قال كان فيما ناجي الله تعالى به موسى (ع) على الطور ان ياموسى ابلغ قومك انه مايتقرب الي المتقربون بمثل البكاء من خشيتي و ما تعبدلي المتعبدون بمثل الورع عن محارمي و ما تزين لي المتزينون بمثل الزهد في الدنيا.

كا عن ابي الحسن الاول (ع) قال كان يحيى بن زكريا (ع) يبكي ولا يضحك وكان عيسى بن مريم (ع) يضحك و يبكي و كان الذي يصنع عيسى افضل من الذي كان يصنع يحيى.

بكى النبي (ص) على اميرالمومنين (ع) و اخبرهم بان الامة يظلمونه و يمنعونه و يقاتلونه و يقتلون ولده.

لى عن النبي (ص) قال (ص) تبكي لموت ابني الحسن (ع) الملئكة والسبع الشداد ويبكيه كل شيء حتى الطير في جو السماء و الحيتان في جوف الماء فمن بكاه لم تعم عينيه يوم تعمى العيون و من حزن عليه لم يحزن قلبه يوم يحزن القلوب.

يبكي كل شيء للحسين عليه السلام حتى الوحوش والحيتان.

ل بكى ابوذر من خشية الله حتى اشتكى بصره فقيل له يا اباذر لو دعوت الله ان يشفى بصرك فقال اني عنه لمشغول و ماهو من اكبر همي قالوا له و ما يشغلك عنه؟ قال العظيمتان. الجنة والنار.

قال النبي (ص) لابي ذر يا اباذر من اوتي من العلم مالا يبكيه لحقيق ان يكون قد اوتي علم مالاينفعه لان الله نعت العلماء فقال جل و عز: إِنَّ الَّذِينَ اوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ الى قوله وَ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا يا اباذر من استطاع ان يبكي فليبك و من لم يستطع فليشعر قلبه الحزن و ليتباك ان القلب القاسي بعيد من الله ولكن لا يشعرون.

عن الصادق (ع) ما من مؤمن يموت في غربة من الارض فيغيب عنه بواكيه الابكته بقاع الارض التي كان يعبد الله عليها و بكته اثوابه و بكته ابواب السماء التي كان يصعد بها عمله و بكاه الملكان الموكلان به.

يد قال رسول الله صلى الله عليه و آله لاتضربوا اطفالكم على بكائهم فان بكائهم اربعة اشهر شهادة ان لا اله الا الله و اربعة اشهر الصلوة على النبي و آله و اربعة اشهر الدعاء لوالديه.

و فی توحید المفضل اعرف یا مفضل ما للاطفال فی البکاء من المنفعة و اعلم ان فی ادمعة الاطفال رطوبة ان بقیت فیها احدثت علیهم احداثا جلیلة و عللا عظیمة من ذهاب البصر و غیره فالبکاء یسیل تلک الرطوبة من رؤسهم فیعقبهم ذلک الصحة فی ابدانهم و السلامة فی ابصارهم، سفینة البحار بکی .

بَلْبَلَ القوم بَلْبَلَةً : هیّجهم واوقعهم فی الهم و وسواس الصدور . و ـ الالسنةَ خلطها و ـ الامتعةَ . فرّقها (اقرب) جماعت را بـه هیجان آورد و آنان را بر اندوه و وسوسه‌های سینه واقع کرد ـ زبانها آمیخته شد ، اندیشه‌ها و جنسها را پراکنده ساخت .

(تَبَلْبَلَتِ) الالسنُ : اختلطت (اقرب) زبانها بهم آمیخت .

" والذی بعثه بالحق لتبلبلن بلبلة " ط ۱۶ ط ۱۶ ـ ۳ ـ سوگند به آن کسی که پیامبر را برحق برانگیخت البته بهم آمیخته می‌شوید (یعنی پیشوایان جور شمارا از حالی بحالی و از دینی به دینی برگردانند)

(مُبَلْبِل) اسم فاعل . آمیزنده

" فما ادرک هذا المشتری فیما اشتری من درک فعلی مبلبل اجسام الملوک " ر ۳ ر ۸۶۴۳ ـ ۸ ـ پس آنچه لازم و لاحق شود این خریدار را درآنچه خریده است از درک و غرامت تبعات و نکبات باز کردن آن بر عهدهٔ خدای مخلوط کننده بدنهای پادشاهان است (بخاک)

بَلَجَ الصبحُ ـُ بُلُوجًا : اشرق وانار (اقرب) صبح درخشید و روشن گردید .

(البَلَجُ) : الضوء و وضوحه (عبده) روشنی و آشکار شدن آن .

" واکنها فی مکامنها عن الذهاب فی بلج ائتلاقها " ط ۱۵۲ ط ۴۵ ـ ۷ ـ و پنهان نمود آنها (خفاشها) را در مکانهای مخفی آنها ازراه رفتن که در درخشیدن آشکار آفتاب .

(اَبْلَجُ) تفضیل : اشد وضوحا و انورها (عبده) واضحتر ونورانی‌تر .

" فهو ابلج المناهج " ط ۱۰۴ ط ۳۴ ـ ۵ ـ پس اسلام واضحترین راههای (سعادت است)

بَلُدَ ـُ بَلادَةً : ضد ذکا و فطن (اقرب) کودن و عدم زیرکی " ولاتعدوا علی عزیمة جدهم بلادة الغفلات " ط ۸۹ ط ۳ ـ ۶۳ ـ غالب نمی‌شود بر عزم و کوشش ایشان کودنی غفلتها .

(المُتَبَلِّد) اسم فاعل من تَبَلَّدَ : ضد تَجَلَّدَ وتردد متحیراوغبی (اقرب) کودنی و عدم زیرکی .

" و متبلدة اممها واکیاسها علی

احداث بعوضة ما قدرت علی احداثها " ط ۱۸۴ طاع - ۲۹ —(اگر جمع شوند) کنند. فهمهای حیوانات و تیزفهمهایشان بر ایجاد کردن پشه‌ای هرآینه قادر نمی‌شوند بر ایجاد کردن آن.

(البَلَدُوالبَلْدَةُ): کل موضع من الارض عامراکان اوخلاء ج البلاد (اقرب) هرجائی از زمین معمور باشد یا خالی جمع آن بلاد است.

" لیس بلد باحق بک من بلد و خیر البلاد ماحملک " ح ۴۴۲ ج ۳ ص ۳۳۰-۱۱ شهری نیست که ترا از شهری دیگر سزاوار تر باشد بهترین شهرها آنست که آسایش ترا) بردارد

" والمقل غریب فی بلدته " ح ۳
- بی چیز غریب است در شهر خویش.

بَلَسَ و اَبلَسَ

. قلّ خیرُه و- انکسروحزن و- من رحمة الله: یئس و- فی امره: تحیّرو- فلان سکت غمّا (اقرب): نیکوئی وی اندک شد. شکسته واندوهگین شد؛ ازرحمت خدانومیدشد. در کار خودحیران ماند. فلانی ازغصه ساکت شد.

" هذا ولم یاتهم یوم فیه یبلسون " ح ۲۶۷ ج ۳ ص ۳۶ - ۶ - (این بلا ثابت است مردمانرا) و حال آنکه نیامده آنانراروزی که درآن نومید میشوند (از رحمت خدا) و متحیر مانند.

(المُبْلِسُ): اسم فاعل. متحیر

" ثمّ ادرج فی اکفانه مبلسا " ط ۸۱
- سپس در کفنهای خود پیچیده شد درحالیکه متحیر و نومید بود.

(ابْلِیس): علم جنس للشیطان ج ابالسة.

" فاعتبروا بما کان من فعل الله بابلیس اذاحبط عمله الطویل " ط ۱۹۰
- پندگیرید با آنچه خداوند با ابلیس کرد هنگامیکه ناچیز کرد عمل طولانی اورا.

(ابلیس والروایات)

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ـ الاعراف.

فی الصادق (ع) فی قول النبی (ص) فی غدیر خم من کنت مولاه فعلی مولاه فجائت الابالسة الی ابلیس الاکبر وحثوا التراب علی رؤسهم فقال لهم ابلیس مالکم؟ قالوا ان هذا الرجل قدعقد الیوم عقدة لایحلها شیء الی یوم القیمة فقال لهم ابلیس کلا ان الذین حوله قدوعدونی فیه عدة لن یخلفونی فانزل الله علی رسوله وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ.

عن ابی بصیر عن الصادق (ع) قال سالته عن الخناس قال ان ابلیس یلتقم القلب فاذاذکرالله خنس فلذلک سمی الخناس.

کا و عنه والله لو ان ابلیس سجد

لله بعد المعصية والتكبر عمر الدنيا مانفعه ذلك ولاقبله الله منه مالم يسجد لأدم كماامر الله ان يسجد له .

كا قال رسول الله (ص) لاتووا منديل اللحم في البيت فانه مربض الشيطان ولاتؤووا التراب خلف الباب فانه ماوى الشيطان و اذا بلغ احدكم باب حجرته فليسم فانه يفرالشيطان و اذا سمعتم نباح الكلب و نهيق الحمار فتعوذوا بالله من الشيطان الرجيم فانهم يرون ولاترون فافعلوا ما تؤمرون .

شي ان ابليس لم يكن من الملائكة و كانت الملائكة ترى انه منها .

انظر ابليس الى يوم يبعث الله القائم فياخذ بناصيته و يضرب عنقه .

كا عن الصادق (ع) ما من احد يموت من المومنين احب الى ابليس من موت فقيه .

ل قال ابليس لنوح اذكرني في ثلث مواطن فاني اقرب ما اكون الى العبد اذا كان في احديهن اذكرني اذا غضبت و اذا حكمت بين اثنين و اذا كنت مع امراة خاليا ليس معكما احد .

وعنه (ع) قال يقول ابليس لعنه الله ما اعياني في ابن آدم فلم يعيني منه واحدة من ثلثة . اخذ مال من غير حله او منعه من حقه او وضعه في غير وجهه .

الصادقي عليه السلام ان ابليس عبدالله في السماء سبعة آلاف سنة في ركعتين فاعطاه الله مااعطاه ثوابا له بعبادته .

وسمي ابليس لانه ابلس من رحمة الله .

قال ابليس لموسى (ع) لاتخل بامرأة لاتحل لك فانه لايخلو رجل بامرأة لاتحل له الاكنت صاحبه دون اصحابي و اياك ان تعاهدالله عهدا و اذا هممت بصدقة فامضها .

شي الصادقي عليه السلام والذي بعث بالحق محمدا (ص) للعفاريت والابالسة على المومن اكثر من الزنابير على اللحم والمومن اشد من الجبل والجبل تدنوا اليه بالفاس فتنحت منه والمومن لايستقل من دينه .

كا عن ابيجعفر (ع) ان ابليس عليه لعائن الله بث جنود الليل من حين تغيب الشمس وتطلع فاكثروا ذكر الله عزوجل في هاتين الساعتين و تعوذوا بالله من شرابليس و جنوده و عوذوا صغاركم في هاتين الساعتين فانهما ساعتا غفلة .

و ان ابليس يوكل شياطينه عند المحتضرين ليشككوهم في دينهم فلقنوهم الشهادتين .

و ان المومنين اذا التقيا فيذكران الله و يذكران فضل اهل البيت عليهم السلام لايبقى على وجه ابليس مضغة لحم الا تحدر حتى ان روحه ليستغيث من شدة الالم .

صح انّ عيسى (ع) لقى ابليس و هو يسوق خمسة احمرة عليها احمال فساله عن الاحمال فقال تجارة اطلب لها مشتريهن فقال

و ماهي التجارة؟ قال احدیهن الجور قال ومن يشتريه ؟ قال السلاطين ثم ذكر الكبر والحسد والخيانة والكيد و ان مشتريها الدهاقين والعلماء والتجار والنساء .

قال ابليس خمسة اشياء ليس لي فيهن حيلة و ساير الناس في قبضتي . من اعتصم بالله عن نية صادقة و من رضى بما قسم الله له و من لم يهتم لرزقه .

كا قال الصادق (ع) لاسحق بن عمار احسن يا اسحق بن عمار الى اوليائي ما استطعت فما احسن مؤمن الى مؤمن ولا اعانه الاخمش وجه ابليس و قرح قلبه .

(سد طريق ابليس و جنوده) ففي النبوى (ص) و اما اعدائك من الجن فابليس و جنوده فاذا اتاك و قال مات ابنك فقل انما خلق الاحياء ليموتوا و تدخل بضعة منى الجنة انه ليسرني فاذا اتاك و قال تذهب مالك فقل الحمد لله الذى اعطى واخذواذهب عنى الزكوة فلا زكوة علي .

و اذا اتاك و قال لك الناس يظلمونك و انت لاتظلم فقل انما السبيل يوم القيمة على الذين يظلمون الناس و ما على المحسنين من سبيل .

و اذا اتاك و قال لك ما اكثراحسانك يريدان يدخلك العجب فقل اسائتي اكثر من احساني .

و اذا اتاك فقال ما اكثر صلوتك فقل غفلتي اكثر من صلوتي .

و اذا اتاك و قال لك كم تعطي الناس فقل ما آخذ اكثر مما اعطي .

و اذا قال لك ما اكثر من ظلمك فقل من ظلمته اكثر .

و اذا اتاك فقال لك كم تعمل فقل طال ما عصيت .

نزول آدم من الجنة و ماجرى بينه و بين ابليس فيه ما اعطى آدم فى ذريته ليقوى على ابليس و هي ان السيئة بالسيئة و الحسنة بعشر امثالها الى سبعماة و لايولد له ولد الا جعل معه ملك او ملكان يحفظانه و له التوبة مادام فى الجسد الروح و غفران الله تعالى و اعطى ابليس انه لايولد لادم ولد الا ويولد له ولدان و يجرى من ابن آدم مجرى الدم في العروق ومساكنهم في صدورهم يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا .

لي تسبيح عيسى (ع) لدفع وسوسته بقوله سُبْحَانَ اللَّهِ مِلْأَ سَمٰوَاتِهِ وَ أَرْضِهِ وَ مِدَادِ كَلِمَاتِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَ رِضَا نَفْسِهِ فلما سمع ابليس ذلک ذهب على وجهه لايملک من نفسه شيئا حتى وقع في اللجة الخضراء سئل ابليس عيسى (ع) هل يقدر ربک على ان يدخل الارض فى بيضة والبيضة كهيئتها و قول عيسى (ع) ان الله لايوصف بعجز والذى قلت لايكون يعنى هو مستحيل في نفسه كجمع الضدين .

تمثل ابليس بصورة زاغ على جبل

بقرب المدينة "وسئوال اميرالمومنين (ع) اياه هل مر بک رسول‌الله (ص) واجاب مالله من رسول فاخذ علي (ع) جندله و في رواية اخرى فغضب علي (ع) و تناول حجرا و رماه فاصاب بين عينيه فصرخ الراعي فاذا الجبل قد امتلاء بالخيل والرجل فمازالوا يرمونه بالجندل واكتنف عليا طائران ابيضان فمازال يمضي ويرمونه‌حتي‌لقي رسول الله (ص) فاخبره ان‌الراعي‌ابليس والطائران‌جبرئيل وميكائيل .

خص الصادقي (ع) ذكر فيه القتال بين‌اميرالمومنين (ع) في‌اصحابه و بين‌ابليس في اصحابه في ارض من اراضي الفرات فقالا لم يقتتل مثله منذ خلق الله تعالي فيرجع اصحاب علي (ع) الي خلفهم ماة قدم فتنزل الملائكة وقضي الامر برسول الله (ص) امامه بيده حربة من نور فاذا نظر اليه ابليس رجع القهقري ناكصا علي عقبيه فيقولون لهاصحابه اين تريد وقد ظفرت فيقول اني اري‌مالاترون . . . فيلحقهالنبي (ص) فيطعنه طعنة بين كتفيه فيكون هلاكه و هلاك جميع اشياعه فعند ذلك يعبدالله عزوجل ولايشرك به شيئا و ياتي مايناسب ذلك في غرر ووسوس و شطن والبلس سفينة البحار بلس

الْبُلْعُوم: مجري الطعام في الحلق و المري (اقرب) محل فرو رفتن طعام در گلو: مری . " سيظهر عليكم بعدي رجل رحسب البلعوم مندحق البطن ياكل ما يجد و يطلب مالايجد " ط ۵۷ ط بح ۲ - ۱ - بزودي بشما غالب باشد مردي گشاده گلوی و برآمده شكم هرچه يابد ميخورد و آنچه را كه نيابد ميطلبد (مراد معاويه و يا حجاج است)

(بلعم بن باعورا)

((وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ وَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ)) فانها نزلت في بلعم بن باعوراء و كان من بني اسرائيل .

عن ابي الحسن الرضا (ع) قال انه اعطي بلعم بن باعوراء الاسم الاعظم و كان يدعوا به فستجاب له فمال الي فرعون فلما مر فرعون في طلب موسي و اصحابه قال‌فرعون لبلعم فادع الله علي موسي (ع) و اصحابه ليحبسه علينا فركب حمارته ليمر في طلب موسي (ع) فامتنعت عليه حمارته فاقبل‌يضربه فانطقها الله عزوجل فقالت ويلك علي ماذا تضربني اتريد ان اجيء معك لتدعوا علي نبي الله و قوم مومنين فلم يزل يضربها حتي قتلها و انسلخ الاسم من لسانه و هو قوله تعالي فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ (اخلد الي الارض) اي ركن الي الدنيا (ان تحمل عليه يلهث) . اي ان وعظته فهو ضال و ان لم

تعظه فهو ضال سفینة البحار بلعم .

بَلَغَهُ ن بُلُوغاً : وصل الیه او شارف علیه و ـ الغلام . ادرک و ـ الثمار ادرکت ونضجت و ـ العلة . اشتدت (اقرب) : به او رسید یا نزدیک شد . جوان به حدبلوغ رسید . میوه رسید . مرض سخت گردید .

" فکان کل امرئ منکم قد بلغ من الارض منزل وحدته " ط ۱۵۵ ط۳۳ - ۱۸ ـ گویا هر مردی از شما رسیده است به منزل تنهائی خودش (قبر) (بَلَّغَهُ الیه و اَبْلَغَهُ) . اوصله (اقرب) : اورا رسانید .

" و ما یبلغ عن الله بعد رسل السماء الاالبشر " ط ۲۰ ط۱۶۶ - ۳ ـ نمیرساند (احکام دین را) پس از فرستادگان آسمان مگر بشر .

(بَالَغَ فِی الاَمْرِ) : مُبالَغَةً : اجتهدفیه ولم یقصر (اقرب) : در امر کوشش کرد و کوتاهی ننمود .

" فلم یزل الموت یبالغ فی جسده " ط ۱۰۷ ط۸ - ۶۳ ـ همواره مرگ رسوخ و نفوذ میکرد در بدن او .

(اَلْبُلاغ) : ما یکفی من العیش ولا یفضل . مایبلغ . الوصول الی الشیء . الکفایة (المنجد) : آنچه کفایت کند از زندگی زیاد نباشد . آنچه رسانیده می‌شود . رسیدن به‌چیز کفایت .

" جعله الله بلاغا لرسالته " ط ۱۹۶ ط۳۱ - ۲۷ ـ قرار داد او (پیامبر) را خداوند رساننده رسالت خود .

" ولاتطلبوا منها اکثر من البلاغ " ط ۴۵ ط۵۵ - ۴ ـ نخواهید ازآن (دنیا) بیش از حاجت .

(اَلْبُلُوغ) : الوصول : رسیدن

" و قبل بلوغ الغایة ما تعلمون من ضیق الارماس " ط ۱۸۸ ط۲۳ - ۶ ـ (و سبقت گیرید به مرگ) پیش از رسیدن غایت کار آنچه میدانید از تنگی قبرها .

(اَلْبُلْغَة) : ما یتبلغ به من العیش ولا یفضل (اقرب) : آنچه کفایت کند از معیشت وزیاد نشود .

" و دار بلغة و طریق الی الاخرة " ر ۳۱ ر۴۴ - ۸۸ تو باشی در سرای اکتفا نمودن بقدر حاجت و درراه رساننده به‌آخرت (که آن دنیا است)

(البَلاغَة) : الفصاحة . (اقرب) : رسا بودن بیان " و بلاغة قولک علی من سددک ح ۴۱۱ ح ۳۳۲ - ۳ (قرارنده) رسائی بیان خودرا برکسیکه ترا به سعادت رهنمائی کرد .

(البالِغَة) : مؤنث بالغ و هو المدرک و امر بالغ ای نافذ یبلغ این یرید (المنجد) پسر و یا دختر بالغ . امر نفوذ کننده " هکذا تصنع المواعظ البالغة باهلها " ط ۱۹۱

ط ۴ ۱-۳۳ این چنین میکنند پندهای رسا و نفوذ کننده.

(البَوالِغ) جمع بالِغَة" غایة البیان لکشف عواقب التفریط" (عبده) : آخرین بیان برای پرده برداری نتایج تفریط.

" وازدجروا بالنذر البوالغ " ط ۸۳ ط ۱۴ ۱ - ۳ — باز ایستید (از نافرمانی خدا) به بیم دهندگان رساننده.

(البَلیغ) الفصیح یبلغ بعبارته، کنه ضمیره (المنجد) : رساننده با بیان خود آنچه راکه در دلش باشد.

" فانّه اوعظ للمعتبرین من المنطق البلیغ " ط ۱۴۷ ط ۷۹ – ۸ — هرآینه مرگ پنددهنده‌تر است برای پند گیرندگان از گفتار رسا.

(الأبلَغ) : المُبالَغ فیه : بلیغ تر

" کان اصوب فی القول و ابلغ فی العذر " ط ۲۰۴ ط ۱۷۵ – ۱ — (اگر کارهای زشت اصحاب معاویه را بگوئید) نزدیک بصواب باشد در گفتار نزدیک بکمال باشد در مقام اعتذار.

(المَبلَغ) : حدّ الشیء و نهایته (اقرب) حدّ چیز و آخر آن.

" ولکن من واجب حقوق الله علی العباد النصیحة بمبلغ جهدهم " ط ۱۴ ط ۱۷ – ۱۷ — ولکن از حقهای واجب خدا برعهدهٔ بندگان نصیحت کردن است به قدر طاقت آنان.

(المَبالِغ) جمع مَبلَغ " فکلتا الغایتین مدت لهم الی مباءة فاتت مبالغ الخوف والرجاء " ط ۲۱۹ ط ۱۲ – ۱۸
(پس هریک از دو غایت اشقیا و سعدا کشیده شد از برای ایشان تا بمنزلگاه دوزخ وبهشت) پس رسید آن غایت بمنتهای ترس خائف وامید راجی.

(المُبَلِّغ) : رساننده " ثم انقلبوا عنها بالزاد المبلّغ " ر ۲۷ ر ۲۴۳ – ۶ سپس منتقل شدند از آن (دنیا) با توشهٔ رساننده (به بهشت)

(البلغ والروایات)

سن عن ابیعبدالله علیه السلام قال من بلغه عن النبی (ص) شیء من الثواب ففعل ذلک طلب قول النبی (ص) کان له ذلک الثواب و ان کان النبی (ص) لم یقله.

ب علی عن اخیه (ع) قال سالته عن الیتیم متی ینقطع یتمه؟ قال اذا احتلم وعرف الاخذ والاعطاء.

و فی فس روی انه یمتحن الیتیم بریح ابطه اونبت عانته فاذا کان ذلک فقدبلغ و عن ابیعبدالله (ع) حد بلوغ المرئة تسع سنین.

ل عنه (ع) قال اذا بلغ الغلام اشده ثلث عشرة سنة و دخل فی الاربع عشرة سنة

وجب عليه ماوجب على المحتلمين احتلم اولم يحتلم و كتبت عليها السيئات و كتبت لـــــه الحسنات وجاز له كل شيء من ماله الا ان يكون ضعيفا او سفيها سفينة البحار بلغ .

بَلَّهُ بالماء بلا وبلة : نداه و ـ بيده : اعطاه و رحمه اي قريبه : و صله (اقرب) اورا تـــر ساخت . به او داد . صله رحم بجا آورد .

" فاهطل ديمها فبل الارض بعــد جفوفها " ط ۱۸۳ ط۶ ا ــ ۳۳ ــ (ابـر سنگين را ايجاد كرد) تا باران بى رعد وبرق آنرا فرو ريخت و زمين را پس از خشكيش تر ساخت .

(البَلَّة) بالفتح من البلل (عبده) ترى " ولاطها بالبلة حتى لزبت " ط ۱ ط ۵۵ ــ ۲۴ .آن تربت را با ترى و آب آميخت تا بهم چسبند .

(بَلَّ من مرضه بُلُولًا) . برئ (اقرب) از بيمارى خود بهبودى يافت

" اما من دائك بُلُول " ط ۲۲۱ ط ۲۷ ــ ۲ آيا از درد (گناه) خـــود بهبودى نيست .

(البُلَّة) الخير و الندى (اقرب) نيكوئى . نرى " فان شكو ثقلا او علة او انقطاع شرب او بالَّة " ر ۵۳ ر ۳۹ ۲ ــ ۱۰۳ ــ اگر از گرانى ماليات يا از آفت سماوى يا از بريده شدن آب نهر و يا قطع شدن شكايت كننـد

(هرجور صلاح ديدى به آنها در ماليـــات تخفيف مبدهى)

(البلل والروايات)

بلال بالكسر مؤذن رسول الله (ص)

كان بلال اذا قال اشهد ان محمــدا رسول الله (ص) كان منافق يقول كل مسسرة حرق الكاذب يعني النبي (ص) فقام المنافق ليلة ليصلح السراج فوقع النار في سبابته فلم يقدر على اطفائها حتى اخذت كفه ثم مرفقه ثم عضده حتى احترق كله .

في ذكر فتح مكة قال فلما دخل وقت صلوة الظهر امر رسول الله صلى الله عليه وآله بلالا فصعد على الكعبة فقال عكرمة اكــره ان اسمع صوت ابى رباح ينهق على الكعبة و حمد خالد بن اسيد ان اباعتاب توفي ولم ير ذلك وقال بعضهم في نفسه الدخول في بطن الارض خير من سماع هذا و قال آخر الحمد لله لــم يعش والدى الى هذا اليوم و قال الحرث بن هشام اما وجد محمد غير هذا الغراب الاسود .

و قال ابوسفيان لااقول شيئا لونطقت ظننت ان هذه الجدر ستخبر به محمدا (ص) فبعث (ص) اليهم فاتى جبرئيل رسول اللـــه (ص) فاخبره بما قالوا فدعاهم رسول اللـــه (ص) و سالهم عما قالوا فاقروا به فنزلت هذه الاية . إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَ أُنْثَى وَ جَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَ قَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّـــهِ

أتقاكم و زجرهم عن التفاخر بالانساب والازدراء بالفخر والتكاثر بالاموال .

الصادقی (ع) رحم الله بلالا فانه کان یحبنا اهل البیت و انه کان عبدا صالحا فقال لا اؤذّن لاحد بعد رسول الله (ص) فترک یومئذ حیّ علی خیرالعمل .

ان بلالا کان یعظم امیرالمومنین (ع) و یوقره اضعاف توقیره لابیبکر فقیل له فی ذلک مع ان ابابکر کان مولاه الذی اشتراه و اعتقه من العذاب فاجاب من ذلک باحسن جواب و کان فیما قال ان حق علی (ع) اعظم من حقه لانه انقذنی من رقّ العذاب الذی لو دام علی و صبرت علیه لصرت الی جنات عدن و علی (ع) انقذنی من رّق العذاب الابد و اوجب لی بموالاتی و تفضیلی ایاه نعیم الابد .

روی ان بلالا ابی ان یبایع ابابکر و ان عمر اخذ بتلابیبه و قال له یا بلال هذا جزاء ابی بکر منک ان اعتقک فلا تجیء تبایعه فقال ان کان ابوبکر قد اعتقنی لله فلیدعنی لله و ان کان اعتقنی لغیر ذلک فها انا ذا و اما بیعته فما کنت ابایع من لم یستخلفه رسول الله (ص) والذی استخلفه بیعته فی اعناقنا الی یوم القیمة فقال له عمر لاابا لک لاتقم معنا فارتحل الی الشام و توفی بدمشق بباب الصغیر وله شعر فی هذا المعنی × الله لابی بکر نجوت ولولا × الله نامت علی اوصالی الضبع × الله بوانی خیرا او اکرمنی × و انما الخیر عندالله یتبع × لایلفینی تبوعا کل مبتدع × فلست مبتدعا مثل الذی ابتدعوا .

روی انه لما قبض النبی (ص) امتنع بلال من الاذان فقالت فاطمة ذات یوم انی اشتهی ان اسمع صوت مؤذن ابی بالاذان فبلغ بلالا ذلک فاخذ فی الاذان فلما قال الله اکبر الله اکبر ذکرت اباها و ایامه فلم تتمالک من البکاء فلمابلغ الی قوله اشهد ان محمدارسول الله (ص) شهقت فاطمة و سقطت لوجهها و غشی علیها فقال الناس امسک یا بلال فقد فارقت ابنه رسول الله (ص) الدنیا و ظنوا انها ماتت فقطع اذانه ولم تتمه .

و لما اتی من الحبشة انشد للنبی (ص) اره بره کنگره کراکرامندره

فقال (ص) لحسان اجعل معناه عربیا فقال

اذالمکارم فی آفاقنا ذکرت
فانما بک فینا یضرب المثل

و عن اسد الغابة انه قال فی بلال انه کان من السابقین الی الاسلام و ممن یعذب فی الله عزوجل فیصبر علی العذاب و کان ابوجهل یبطحه علی وجهه فی الشمس ویضع الرحی علیه حتی تصهره الشمس فیقول اکفر برب محمد فیقول احدا احدا و کان امیة

ابن خلف يعذبه و يتابع عليه العذاب فقــدر الله سبحانه ان بلالا قتله يوم بدر و ان بلالا شهد بدرا و احداو خندقا و المشاهد كلها مع رسول الله (ص) و كان مؤذنه و كان يلحن في السين و في عدة الداعي عنهم (ع) ان سين بلال عندالله شين .

وفيه جاء رجل الى اميرالمومنين (ع) فقال يا اميرالمومنين ان بلالا كان يناظراليوم فلانا فجعل يلحن في كلامه و فلان يعرب ويضحك من بلال فقال اميرالمومنين (ع) انما يــراد اعراب الكلام وتقويمه ليقوم الاعمال و يهذبها ما ينفع فلانا اعرابه و تقويمه اذا كانت افعاله ملحونة اقبح لحن و ماذا يضر بلالا لحنه اذا كانت افعاله مقومة احسن تقويم و مهذبــة احسن تهذيب .

بَلاهُ يَبْلوه ن بَلْواً و بلاءً (واوی) جــرّبه واختبره (اقرب) : اورا آزمايش كرد " ولكـن ليبلوهم ايهم احسن عملا " ط ۱۴۲ ط ۷۱-۳ ــ تا بيازمايد آنانرا كه كداميك از آنها نيكوترند در كردار .

(بَلِيَ) الثوب يَبْلىٰ ل بِلىً و بلاء (يائی) : خلق ورث (اقــرب) كهنه و پوسيده شد " بليت عنهم عـــرى التعارف " ط ۲۱۹ ط ۱۲ ــ ۵ ــ ۱ ــ كهنه و پوسيده شد ميان آنان (مردگان) حلقههــای شناسائی .

(اَبْلیٰ) فلانا عذره . قدّمه له فقبله بيّن له وجه العذر ليزيل عنه اللوم (المنجد) ابلى الثوب : اخلقه (اقرب) عذرخودرا بفلانی از پيش خبر داد آنهم قبول كرد . وجه عذررا براو بيان كرد تا توبيخ را از او رد كند . لباس را پوسانيد .

(اِبْتَلاهُ) : اختبره (اقرب) : او را آزمايش كرد " و علی ما ابلی و ابتلی " ط ۱۳۰ ط ۷۸-۱ ــ (ستايش ميكنم خدارا) برآنچه از پيش احكام و دستورات خودرا خبر داد سپس آزمايش كرد كه كدام يک عمل میكند .

(اِبْتَلیٰ) فلان كذا وابلاه - فذلـك يتضمن امرين : احدهما تعرف حاله والوقوف على ما يجهل من امره والثاني ظهور جودته او ردائته .

يقال ابليت فلانا يمينا اذا عرضـت عليه اليمين لتبلوه بها (مفردات) انسان را بچيزی گرفتار ميكند تا به امر او اطلاع يابدو يا نيكی و بدی او ظاهر شود .

" و يقنط اذا ابتلی " ح ۱۵۰ ح ۳۲۱ ــ ۵ ــ نوميد شود چون گرفتار گردد .

(بالاهُ وَبالیٰ بِهِ) مُبالاةً . اهتــم به و اكترث له (اقرب) : به او اهميت داد و اعتنا نمود .

" انی والله لولقيتهم واحدا و هـم طلاع الارض كلها ماباليت ولااستوحشت " ر ۶۲ ر ۲۴۳ ــ ۷ ــ بتحقيق من بخداسوگند

اگر ملاقات کنم ایشانرا به تنهائی و ایشان پر از تمام زمین باشند باک نمیکنم و نه وحشتی دارم .

﴿ هنالک تبلو کل نفس ما اسلفت ﴾
ط ۲۲۴ طع ۷-۱۳۱ — در آنزمان بیازماید هر نفس آنچه را که از پیش فرستاده (پس به خیر و ضرر آن اطلاع یابد).

" یبلیان کل جدید " ط ۸۸ طع ۷
— ۵ — می‌پوسانند هر نوی را

(البِلْو والبِلْی) القدیم البالی (اقرب) سابق پوسیده (البلی)مصدر: پوسیدگی

" ولبسنا اهدام البلی " ط ۲۱۹ ط ۱۲-۲۱ پوشیدیم لباسهای پوسیدگی

(البَلاء) الغم یبلی الجسم و — الاختبار یکون بالخیر والشر (اقرب) اندوهی که بدنرا می‌پوساند . آزمایش که باخیر و شر می‌باشد .

" دار بالبلاء محفوفة " ط ۲۲۴ ط ۷۴ -۱- (دنیا) سرائی است فرو گرفته شده با بلاء .

(البَلایا) جمع بلوی و هو الاختبار و المصیبة (اقرب) آزمایش و مصیبت .

" ثم انکم معشر العرب اغراض بلایا قد اقتربت " ط ۱۴۹ ط ۳۱-۴ سپس شما گروه عربها هدفهای مصیبتهائید که بتحقیق نزدیک شده آن بلاها .

" وعیره ببلواه " ط ۱۳۸ ط ۱۱۸
-۳ — سرزنش کند او را بسبب مصیبتش.

(البَلِیّة) :البلوی (اقرب) :گرفتاری وآزمایش" الا و ان بلیتکم قد عادت کهیئتها یوم بعث الله نبیکم صلی الله علیه و آله " ط ۱۶ طا۶ -۲ — آگاه باشید آزمایش شما بتحقیق برگشت بر هیئت و مثال آنروز که برانگیخت خداوند پیامبر خودرا (یعنی همانطور که روز برانگیخته شدن پیامبر قسمتی پیامبری اورا قبول می‌کردند و آنان درراه نجات بردند عده‌ای قبول نمی‌کردند و آنها درراه خطا بودند هم‌چنین پس از رحلت پیامبر هرکس ولایت و جانشینی مرا برای پیامبر قبول کند درراه نجات است و هر کس قبول نکند درراه شقاوت است)

(المَبْلُوّ) . اسم مفعول : آزمایش شده « والسرائر مبلوة » ح ۳۴۲ ح ۳۴۵-۳ . عقاید باطنی آزمایش شده است .

(البلاء والروایات)

لتبلون فی اموالکم و انفسکم
آل عمران — ۱۸۲

روی عن بعضهم قال شکوت الی الصادق (ع) ما القی من الضیق و الهم فقال ما ذنبی انتم اخترتم هذا انه لما عرض الله علیکم میثاق الدنیا والاخرة اخترتم الاخرة علی الدنیا واختار الکافر الدنیا علی الاخرة فانتم الیوم تاکلون معهم و تشربون وتنکحون

معهم وهم غدا اذا استسقوكم الماء واستطعموكم الطعام قلتم ان الله حرمهما على الكافرين .

عن زين العابدين عليه السلام قال فما تمدون اعينكم لقد كان من قبلكم ممن هو على ما انتم عليه يؤخذ فيقطع يده و رجله و يصلب ثم تلى أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ ...

كا عن الصادق (ع) ان اشد الناس بلاء الانبياء ثم الذين يلونهم الا مثل فالا مثل (اى يقربون منهم الامثل فالامثل اى الاشرف فالاشرف والاعلى فالاعلى) .

روى ان المؤمن يبتلى بكل بلية و يموت بكل ميتة الا انه لايبتلى بذهاب عقله .

عن ابيعبدالله (ع) ان لله تعالى عبادا في الارض عن خالص عباده ما ينزل من السماء تحفة الى الارض الاصرفها عنهم الى غيرهم ولابلية الا صرفها اليهم .

و عنه (ع) قال ان الله اذا احب عبدا اغته بالبلاء غتا (اى غمسه) .

كا عنه (ع) انما المؤمن بمنزلة كفة الميزان كلما زيد في ايمانه زيد في بلائه .

و عنه (ع) المؤمن لايمضي عليه اربعون ليلة الاعرض له امر يحزنه يذكر به و قال ان المؤمن لبافضل مكان ثلثا (اى قال ثلثا) انه ليبتليه بالبلاء ثم ينزع نفسه عضوا عضوا من جسده و هو يحمد الله على ذلك و

قال (ع) ان في الجنة منزلة لايبلغها عبد الا بالابتلاء في جسده و باقى ما يناسب ذلك في وسى .

كا عن عبدالله بن ابى يعفور قال شكوت الى ابيعبدالله (ع) ما القى من الاوجاع وكان مسقاما (اى كثير السقم) فقال لى يا عبدالله لو يعلم المؤمن ماله من الجزاء في المصائب لتمنى انه قرض بالمقاريض .

و قال ابوجعفر الباقر (ع) انما يبتلى المؤمن في الدنيا على قدر دينه اوقال على حسب دينه .

و قال (ع) ان الله عزوجل ليتعاهد المؤمن بالبلاء كما يتعاهد الرجل اهله بالهدية من الغيبة و يحميه الدنيا كما يحمى الطبيب المريض .

كا قال ابوعبدالله (ع) انه ليكون للعبد منزلة عندالله فما ينالها الا باحدى الخصلتين اما بذهاب ماله او بلية في جسده .

و عنه (ع) قال قال الله تعالى لو لا ان يجد (اى يحزن) عبدى المؤمن في قلبه لعصبت راس الكافر بعصابة حديد لايصدع راسه ابدا .

ما قال رسول الله صلى الله عليه و آله لولا انى استحيى من عبدى المؤمن ماتركت عليه خرقة يتوارى بها و اذا اكملت له الايمان ابتليته بضعف في قوته و قلة في رزقه فان هو حرج (ضاق صدره) اعدت اليه فان صبر باهيت

به ملائکتی .

عن الصادق (ع) لو ان مؤمنا فی قلة جبل لبعث الله عزوجل من یؤذیه لیاجره علی ذلک و فی بعض الروایات لوکان فی حجر فأرو فی بعضها علی لوح فی البحر لقیّض الله له منافقا یؤذیه .

ل قال امیرالمومنین (ع) مامن الشیعة عبد یقارف امرا نهیناه عنه فیموت حتی یبتلی ببلیة تمحص بها ذنوبه اما فی مال و اما فی ولد و اما فی نفسه حتی یلقی الله عزوجل و ماله ذنب و انه لیبقی علیه الشیء من ذنوبه فیشدد به علیه عند موته .

ابتلی بعض الانبیاء بالجوع و غیره حتی مات بعضهم بالعطش و بعضهم بالعری و بعضهم بالسقم حتی تتلفه و ان کان النبی (ص) لیاتی قومه فیقوم فیهم یامرهم بطاعة الله و یدعوهم الی توحید الله و ما معه مبیت لیلة فما یترکونه بفرغ من کلامه ولا یسمعون الیه حتی یقتلوه و انما یبتلی الله عباده علی قدر منازلهم عنده .

الباقر (ع) ذکر موسی ؤ رجلا من بنی اسرائیل خرج معه استودعه موسی الله تعالی فمضی لیناجی الله تعالی فانصرف فاذا الاسد قدوثب علی صاحبه و شق بطنه و فرث لحمه (ای قطع) او صاله و شرب دمه فسال الله موسی (ع) عن ذلک فاجیب بان له منزلة فی الجنة لم یکن یبلغها الا بما صنع به فکشف لموسی (ع) الغطاء فنظر فاذا منزل شریف فقال رب رضیت .

ختص عن موسی بن جعفر (ع) قال ان الانبیاء و اولاد الانبیاء خصوا بثلث خصال السقم فی الابدان و خوف السلطان والفقر .

سن عن الصادق (ع) قال سلوا ربکم العفو والعافیة فانکم لستم من رجال البلاء فانه من کان قبلکم من بنی اسرائیل شقوا بالمناشیر علی ان یعطوا الکفر فلم یعطوا .

قال الصادق (ع) اذا اضیف البلاء الی البلاء کان من البلاء عافیة (سفینة البحار بلی) .

البَنان: الاصابع واطرافها و احدها بنانة (اقرب) : انگشتان و سرهای آن، واحد آن بنانة است .

" یقتنصونکم بکل مکان و یضربون منکم کل بنان " ط ۱۹۰ ۲ط ۵۰۳م ـ شیاطین در هرجا شمارا شکار میکنند تمامی اطراف انگشتان شمارا میزنند .

الإبن: الولد الذکر (اقرب) فرزند نر . ای پسر " و ما ابن ابی قحافة ولا ابن الخطاب اولی بعمل الحق منک " ط ۱۶۲ طعم ـ م نیست پسر ابی قحافه و نه پسر خطاب به انجام دادن حق سزاوار تر از تو (عثمان) (بَنونَ وَ اَبْناء) جمع ابن و تصغیره

بنی (المنجد) "الاوان الاخرة قد اقبلت و لکل منهما بنون فکونوا من ابناء الاخرة ولا تکونوا ابناء الدنیا فان کل ولد سیلحق بامه یوم القیمة" ط ۴۲ ط ۱۴۴ — ۳ — آگاه باشید آخرت رو آورده است و برای هریک از آن دو پسر ها است از پسران آخرت باشید از فرزندان دنیانباشید زیرا روز قیامت هر فرزند بزودی به مادر خود ملحق می شود.

(یعنی آخرت در اثر فناء عمر وآمدن مرگ که آخر دنیا و اول آخرت است بـزودی می رسد و اهل دنیا مانند شدت علاقه فرزند به مادر خود به دنیا علاقمند هستند و اهل آخرت مانند شدت علاقه فرزند بمادر خود به آخرت علاقمند هستند.

" یا بنی احفظ عنی اربعا و اربعا "

ح ۲۸ ح ۳۶۹ — ۳ ای پسرک من حفظ کن از من چهار و چهار را.

(البِنت): الولد الانثی (اقرب) دختر (الابنة) ایضا بمعنی البنت "وستنبئک ابنتک بتظافر امتک علی هضمها" ط ۲۰۰ ط ۱۲۳ — ۵ - بزودی خبر میدهد ترادختر تو باجتماع امت ستمکار تو بر ستم کردن او (فاطمه)

(البَنات): جمع بنت.

" واطباق جهل من بنات موءودة "

ط ۱۹ ط ۲ — ۳ — ۱۵۳ — (مردم) درنادانی عمومی بودند از دختران زنده در گور شده

(و سایر نادانیهایشان)

(الابن والروایات)

سئل الصادق (ع) عن بعض اهل مجلسه فقیل علیل فقصده عائدا و جلس عند راسه فوجده دنفا فقال له احسن ظنک بالله قال اما ظنی بالله فحسن ولکن غمی لبناتی ما امرضنی غیر غمی بهن فقال الصادق (ع) الذی ترجوه لتضعیف حسناتک و محو سیئاتک فارجه لاصلاح حال بناتک ثم ذکر (ع) حدیث المعراج وما رای رسول الله صلی الله علیه وآله من النعم تهوی الی الارض لغذاء بنات المومنین و بنیهم.

شی عن الحسن بن سعید اللخمی قال ولدت لرجل من اصحابنا جاریة فدخل علی ابیعبدالله (ع) فراه مسخطا لها فقال له ابوعبدالله (ع) ارایت لو ان اوحی الیک انی اختار لک او تختار لنفسک ما کنت تقول (ع) قال کنت اقول یارب تختار لی، قال فان الله قد اختار لک ثم قال ان الغلام الذی قتله العالم حین کان مع موسی (ع) فی قول الله تعالی. فاردنا ان یبدلهما ربهما خیرا منه زکوة و اقرب رحما قال فابدلهما جاریة ولدت سبعین نبیا.

یب الصادق (ع) ان ابراهیم الخلیل (ع) سئل ربه ان یرزقه ابنة تبکیه بعد موته.

اجمع المفسرون علی ان المراد

(بابنائنا) فی القرآن فی آیة المباهلة الحسن والحسین (ع) سفینة البحار ابن.

بَنَاهُ یَبْنِیهِ ض بَنْیاً و بِناءً و بنیاناً نقیض هدمه و ـ الارض: بنی فیها دارا (اقرب) خانه درست کرد، در زمین خانه‌ای درست کرد.

" ان لله ملکا ینادی فی کل یوم لدوا للموت و اجمعوا للفناء وابنوا للخراب " ح ۱۳۲ ح ۳۴۳-۱۰. برای خداوند ملکی است هر روز صدا میزند برای مرگ از مادر متولد شوید و برای فانی شدن جمع کنید و برای خراب شدن بنا نمائید.

(البِناء): مصدر بَنی و ـ المَبْنی (اقرب): خانه درست کردن. خانهٔ بنا شده.

(البَنّاء): من کان البناء حرفته (المنجد): کسیکه خانه ساختن شغلش باشد " کرجوع البناء الی بنائه " ح ۱۹۹ ح ۳۳۹-۱۱ - مانند برگشتن بناء بسوی خانه سازی خود.

(البُنْیان): مصدر والمبنی (المنجد) بنا کردن و بنا شده " فهو عندالله وثیق الارکان رفیع البنیان " ط ۱۹۶ ط ۳-۱۰-۲۲ - پس آن (اسلام) در نزد خدارکنهایش محکم است و ساختمانش بلند است.

(البانی) اسم فاعل (المنجد) بنا کننده " و بان مالایسکنه " ح ۳۴۲ ح ۳۴۵-۵ - بنا کننده است چیزی را که ساکن نمی‌شود درآن.

(البَوانی): جمع بانیة و ـ اضلاع الصدر (اقرب): بنا کنندگان، دنده های سینه " فلما القت السحاب برک بوانیها " ط ۸۹ ط ۳-۸۵ - چون افکند ابر سینه که نزدیک به دنده‌های او است.

(المَبْنِیَّة) اسم مفعول: بنا شده " انها عرضت علی السموات المبنیة " ط ۱۹۷ ط ۳-۱۳ - بتحقیق که آن (امانت اظهار شد برآسمانهای بنا شده)

بَهِتَ روبَهِتَ ل بَهْتا: تعب و دهش وتحیّر (اقرب): خسته شد، دهشت کرد، متحیر ماند.

(بَهَتَهُ) ع بَهْتا و بُهْتانا: قذفه بالباطل و افتری علیه الکذب و ـ فلانا: اخذه بغتة (اقرب): اورا بباطل نسبت داد. بروی دروغ بست " هب کانه (بهت) لایدری مایجیبنی " ط ۱۷۰ ط ۳-۷-۴ (هنگامیکه اورا درمیان مردم با دلیل کوفتم) بیدار شد از خواب غفلت حیران‌ماندندانست چه جواب بدهد.

(البَهْتَة) مصدر: دهشت و حیرت " حتی اذا انصرف المشیع و رجع المتفجع اقعد فی حفرته نجیا لبهتة السئوال و عثرة

الامتحان " ط ۸۱ ط ۴ ـ ۴۷ ـ تا اینکه هنگامی‌که تشییع کننده برگشت و اندوه خورنده رجوع نمود نشانده شد در قبرش راز گوینده‌برای‌دهشت و حیرت سئوال (نکیرین) و لغزش امتحان .

(البُهتان) : الکذب و ــ الباطل الذی یتحیر من بطلانه (اقرب) دروغ . باطلی که از بطلان آن حیرت زده شود " فتقربوا الی ائمة الضلالة والدعاة الی النار بالزور والبهتان " ط ۲۰۸ ط ۲۱ ــ ۷ پس قرب و منزلت جستند بسوی پیشوایان گمراهی و دعوت کنندگان بسوی آتش با دروغ گفتن و دروغ بخدا بستن .

(الباهِتُ) اسم فاعل افترانهنده "وباهت مفتر" ح ۴۶۹ ح ۲۵ ۳-۴ ـ درشان من دو مرد هلاک میشوند (دو ست غلوکننده بدروغ افترانهنده)

(البهت والروایة)

ل عن الصادق (ع) نقلا عن حکیم : البهتان علی البریء اثقل عن الجبال الراسیات

ن قال رسول الله صلی الله علیه وآله من بهت مؤمنا او مؤمنة او قال فیه مالیس فیه اقامه الله تعالی یوم القیمة علی تل من نار حتی نخرج مما قاله فیه و فی مع حبسه الله یوم القیمة فی طینة خبال حتی یخرج مما قال سفینة البحار بهت .

بَهَجَهُ ع بَهْجًا : سرّه و افرحه .

(بَهِجَ) به ل بَهَجًا : فرح به و سر

(بَهُجَ) ر بَهاجَةً . حسن ــ اورامسرور نمود . بسبب او شاد شد . زیبا گشت .

(تَبَهَّجَ) : فرح واستبشر (اقرب) مسرور شد .

" و کیف انت صانع اذا تکشفت عنک جلابیب ما انت فیه من دنیا قد تبهجت بزینتها و خدعت بلذتها " ر ۱۰ ی ۲۵۰ ـ ۱ چگونه خواهی شد هنگامیکه از تو باز شود پرده‌های آنچیزی که در آن هستی از محبت دنیا که بزینت آراسته گشت و بلذت خود فریب داد .

(البَهْجَة) : الحسن و ــ لون الشیء و نضارته ــ هو فی النبات نضارته و فی الانسان ضحکا سار یرالوجه اوظهور الفرح البتة (اقرب) زیبائی . رنگ چیز و براقی آن . در گیاه تازگی آن و در انسان شکفتگی پنهانیهای صورت یا ظاهر شدن سرور .

" و اظلمت بهجتها بعد اشراق " ط ۱۹۶ ط ۳ ۱ ــ ۲ ــ (خداوند پیامبر را برانگیخت بعداز آنکه) تاریک شد شکفتگی آن (دنیا) پس ازدرخشندگی .

بَهَرَه ع بَهْرًا : غلبه و فضله و ــ فلانة النساء : غلبتهن حسنا والقمر : اضائت حتی غلب ضوءه ضوء الکواکب و ــ الرجل . فاق

اقرانه (اقرب) . براو غالب شد و برتـــری یافت . فلان زن از جهت زیبائي بر زنـــان غلبه یافت . ماه درخشید تا نور آن بـــر ستارگان غلبه کرد . فلان مرد برهم مثل‌های خود برتری یافت " ولا یاتیک بغتة فیبهرک " ر ۲۱ ب ۲۴۰ - ۹ - (احتیاط خودرا برای مرگ اخذ کن) نباید ناگهان برتو بیاید و بر تو غالب شود .

(الأبْهَرُ) عِرْق مستبطن الصلب اذا انقطع لم یبق صاحبه و فی الصحاح عرق اذا انقطع مات صاحبه و هما ابهران یخرجان من القلب ثم یتشعب منهما سایر الشرائین (اقرب): رگ پنهانی کمر است هرگاه بریده شد صاحب آن میمیرد . رگی است هرگاه قطع شود صاحب آن میمیرد و آنها دو رگند از دل بیرون می‌آیند سپس جدا میشود از آن سایر رگهای قلب .

" منقطعا ابهراه " ح ۳۶۷ ح ۳۶۳ - ۴ (پس انداخته میشود به فضاء قبرها) درحالیکه بریده شده است رگهای دل او .

(المَبْهُورُ) : المغلوب " و عقلـــه مبهور " ط ۱۵۸ ط ۹ - ۸ ـــ هرکـــس بکار اندازد عقل خودرا که بداند چگونه آسمان زمین را آفرید برمیگردد) عقل او مغلوب .

بَهَظَ ع الحمل والامر بَهْظًا : اثقلنـــی (اقرب) : بار و کار مرا سنگین گردانیـــد " اوالمتحیر الغائم ببهظه مقامه " ر ۷۴ ب ۲۸۷ - ۲ - (تو امورا بر من باز میگردانی مانند شخص) بحیرت افتاده و بپا ایستاده که ایستادنش اورا سنگین گرداند .

(البهل والروایة)

عن ابی مسروق قال قلت لابیعبدالله (ع) انا نکلم الناس فنحتج علیهم بقول الله تعالی أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فیقولون نزلت فی امراء السرایا فنحتج علیهم بقول الله تعالی إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ . . . فیقولون نزلت فی المومنین فنحتج علیهم بقول الله تعالی قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ فیقولون نزلت فی قربـــی المسلمین قال فلم ادع شیئا مما حضرنی ذکره من هذا وشبهه الا ذکرته له فقال لی اذا کان ذلک فادعهم الی المباهلة قلت و کیف اصنع فقال اصلح نفسک ثلثا و اظنه قال صم واغتسل وابرز انت و هو الی الجبان فشبک اصابعـــک من یدک الیمنی فی اصابعه و ابدء بنفســـک فقل اللهم رب السموات السبع و رب الارضین السبع عالم الغیب والشهادة الرحمن الرحیم ان کان ابومسروق جحد حقا وادعی باطـــلا فانزل علیه حسبانا من السماء او عذابا علیما ثم رد الدعوة علیه فقل و ان کان فلان جحد حقا و ادعی باطلا فانزل علیه حسبانا مـــن السماء اوعذابا الیما ثم قال لی و انک لاتلبث ان تری ذلک فیه فوالله ماوجدت خلقا یجیبنی

عليه.

مباهلة رسول الله (ص) مع نصارى النجران روى ابن المغازلي الشافعي في المناقب عن الشعبي عن جابر حديث المباهلة و قال في آخره قال جابر فيهم نزلت هذه الاية.

نَدْعُ أَبْنَائَنَا وَ أَبْنَائَكُمْ وَ نِسَائَنَا وَ نِسَائَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ . قال الشعبي ابنائنا الحسن والحسين و نسائنا فاطمة و انفسنا علي ابن ابيطالب (ع)

(البهلول الشهير بالمجنون)

و قد تصدى ابوعلي في رجاله لترجمة حاله اجمالا فقال يظهر من كتب السير و غيرها فضله و جلالته و علو رتبته ذكر في مجالس المومنين شطرا من مقاماته مع المخالفين و مناظراته مع اعداء الدين ثم ذكر قضية منه قال و نقل من كتاب الايضاح لمحمدبن جرير ابن رستم الطبري ان البهلول قال لعمروبن عطا العدوى في مجلس محمدبن سليمان العباسي ابن عم الرشيد لم سمي جدك عمر ابابكر صديقا الم يكن في زمانه سواه صديق قال لا، قال بلى قال كذبت و خالفت قول الله . وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ و حديث رسول الله (ص) اذا فعلت الخير كنت صديقا قال العدوى سموه صديقا لانه اول من صدق رسول الله (ص) فقال

مع ان ذلك ممنوع التخصيص خطأ في اللغة و مخالفة للآية فغالطه العدوى و قال من امامك يا بهلول؟ قال : امامي من سبح في كفه الحصى و كلمه الذئب اذعوى و ردت له الشمس بين الملأ و اوجب الرسول على الخلق له الولا فتكاملت فيه الخيرات وتنزه عن الخلق الدنيات فذلك امامي و امام البريات.

فقال العدوى ويلك البس هرون امامك قال بل الويل لك حيث لم تر اميرالمومنين لهذه المحامل اهلا و ما اخالك الا عدوا له تظهر طاعته و تضمر مخالفته ولان بلغك مقامك ليؤدبنك فضحك العباسي و امر باخراج العدوى و قال لبهلول ما الفضل الافيك و ما العقل الا من عندك ما المجنون الا من سماك مجنونا اخبرني على افضل او ابوبكر؟ قال افضل الامير ان عليا من النبي (ص) كالشيئ من الشيئ و الصنو من الصنو والضوء من الضوء و كالمفصل من الذراع و ابوبكر ليس منه ولايوازيه في فضله الا مثله و لكل فاضل فضله.

قال اخبرني بنو علي احق بالخلافة اوبنوا العباس فسكت البهلول قال لم سكت؟ قال ماالمجانين و هذا التحقيق و التمييز ثم خرج و هو يقول: ان كنت تهويهم حقا بلا كذب؛ فالزم حبابك في جد وفي لعب؛ اياك من ان يقولوا عاقل فطن؛ فتبتلي بطويل الكد و النصب؛ مولاك يعلم ما تطويه من خلق؛ فما يضرك ان سموك بالكذب؛ فقال العباسي لااله

الاالله لقد رزق الله علي بن ابيطالب لب‌كل ذي‌لب‌قبره ره في بغداد سفينة البحار بهل .

البُهمة. الشجاع الذی يستبهم علی اقرانه ماتاه (اقرب) : دليری كه به هم آوردهای او راه‌آمدن و حمله او مشتبه شود و بمعنی‌مشتبه هم بكار رفته " والوضوح بالبهمة " ط ۱۸۴ ط ۶ ـ ۳ ـ (خداوند ضد قرار داد) آشكار را با پنهانی .

(الأبْهَم) .الاصمت و الاعجـــم (المنجد) گنگ‌تر و بی‌زبانتر .

" و في قترة المظلام الابهم " ط ۸۹ ط ۳ ـ ۶ ـ ۵ (برخی از آنان‌درميان) تاريكی سختند كه هدايت يافته نمی‌شوند در آن .

(البَهيمَة):كل حيوان لا نعل له و كل مالانطق له و ذلک لما في صوته مـــن الابهام و كل ذوات اربع قوائم و لو في الماء ما عدا السباع والطير (اقرب) : هرحيوانيكه نعل ندارد و هرآنچه نطق ندارد جهت اين اسم برای آنست در صدای آنها ابهام است و هرچهار پا هرچند درآب باشد غيرازدرندگان و پرندگان .

" فما خلقت ليشغلني اكل الطيبات كالبهيمة المربوطة همها علفها " ر ۴۵ ـ ۲۴۲ ـ ۶ و ـ من آفريده نشدم تا مشغول سازد مرا خوردن طعامهای خوش مانند چهار پايان بسته شده كه قصد آنها علف خوردنشان‌است .

(البَهائم) جمع بهيمة " ان‌البهائم همها بطونها " ط ۱۵۱ ط ۳۸ ـ ۱۷ بتحقيق قصد چهارپايان شكمشان است .

(المُبْهَم)مفعول‌:امر مبهم : لاماتی له . كلام مبهم لايعرف له وجه . طريق مبهم غير مبين (المنجد) امريكه راهی نـــدارد كلامی‌كه آنرا جهت شناخته نشود . راه غيــر معلوم .

" مفتاح مبهمات " ط ۸۵ ط ۹ ـ ۱ ـ ۸ ـ كليد پوشيده‌هااز مسائل است .

بَهِيَ ل يَبْهَي (واوی) . حَسُنَ و ظَـرُفَ (اقرب) : زيبا و ظريف شد .

(باهاه) فاخَرَه في الحسن (اقرب) باوی در زيبائی فخر كرد .

" ولكن الخيران يكثر علمـــک وان يعظم حلمک وإن تباهي الناس بعبادة ربک) ح ۹۴ ح ۶ ـ ۳۴۶ ـ ۷ لكن خيرآنست علم تـو زياد باشد و حلم‌تو بزرگ باشد و بمـــردم بپرستش پروردگارت‌فخركنی .

باءَ . اليه يَبُوءُ بَوءً : رجع (اقـــرب) برگشت " فباء بوزره " ح ۳۴۴ ح ۳۴۵ ـ ۷ پس برگشت بگناه آن .

(تَبَوَّأ) المكان و ـ به اتخـــذه محله و اقام به (اقرب) مكان را برای جايگاه

اخذ کرد و درآن ساکن گشت .

" و من اقتصر علی بلغة الکفاف فقد انتظم الراحة و تبوء خفض الدعة" ح ۳۸۵-۲ ـ هرکس اکتفا کرد بروز گذرانیدن بر قدر کفاف براحت پیوست و در نرمی استراحت جا گرفت .

(المَباءَة) . المنزل و ـ بیت النحل ومعطن الابل (اقرب) : المنزل . خانهٔ زنبور عسل . جایگاه شتر .

(المَباءَة) مکان التبوء والاستقرار (عبده) : مکان جایگرفتن و برقرار شدن . " فکلتا العایتین مدت لهم الی مباءة" ط ۲۱۹ ط ۱۲ ـ ۱۸ ـ پس هر غایت و نهایت (سعداء و اشقیاء) کشیده شد از برای ایشان تا بمنزلگاه دوزخ و بهشت " و متبوئا اوطانه" ط ۵۶ ط ۱۳۵ ـ ۵ ـ (تا اسلام برقرار شد) در حالیکه آرام گیرنده بود در مکانهای خود .

الباب : المدخل و ـ ما یغلق به ذلک المدخل من خشب و غیره (اقرب) : جای داخل شدن و آنچه که بآن جای ورود بسته میشود از چوب باشد و یا غیرآن (یعنی درب) " لایعرف باب الهدی فیتبعه " ط ۸۵ ط ۱۹ ـ ۱۵ ـ درب هدایت (راه سعادت) را نمی شناسد تا پیروی نماید .

(الأبْواب) جمع باب " نحن الشعار والاصحاب والخزنة والابواب " ط ۱۵۲ ط ۹۶ ـ ۳ ـ ما آل پیامبر بمنزلهٔ لباس زیری پیامبریم و اصحاب او هستیم خزینه داران علم الهی و دربهای حکمت هستیم .

(البوب والروایات)

العلوی (ع) ان رسول الله (ص) علمنی الف باب من الحلال والحرام .

الروایات الواردة عن علی (ع) ان رسول الله (ص) علمنی الف باب یفتح من کل باب الف باب .

قال رسول الله (ص) ان علیا باب مدینة العلم و الحکمة ـ یأتی ذلک فی مدن .

نقل ان اعرابیا دخل المسجد فبدء بالسلام علی علی (ع) ثم سلم علی النبی (ص) فضحک الحاضرون و قالوا له فقال سمعت النبی (ص) یقول انا مدینة العلم و علی بابها فقد فعلت کما امر .

کا الباقر (ع) ان علیا باب فتحه الله فمن دخله کان مؤمنا و من خرج منه کان کافرا .

عن ابن عمر قال قال رسول الله (ص) بی انذرتم و بعلی بن ابیطالب (ع) اهتدیتم وقرء : إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ و بالحسن اعطیتم الاحسان و بالحسین تصعدون و به تشبثون الا و ان الحسین باب من ابواب الجنة من عانده حرم الله علیه ریح الجنة .

النبوی (ص) انما مثل اهل بیتی فیکم کمثل سفینة نوح من رکبها نجی و من تخلف عنها غرق و مثل باب حطة و من دخله نجی و من لم یدخله هلک.

الابواب المرضیون والسفراء الممدوحون فی زمن الغیبة: اولهم الشیخ ابو عمر و عثمان بن سعید العمری ثم ابنه ابوجعفر محمدبن عثمان ثم ابوالقاسم الحسین بن روح النوبختی ثم ابوالحسن علی بن محمد السمری سفینة البحار بوب ۱

باحَ. الیه بسرّه یَبوحُ بَوْحًا : اظهره (اقرب) سرّ خودرا بروی آشکار نمود.

" بل اندمجت علی مکنون علم لوبحت به لاضطربتم اضطراب الارشیّة فی الطوی البعیدة " ط ۵ ف ۱۴ ط ۱۴۳-۳. بلکه پیچیده شدم بعلم پنهانی که اگر آنرا به شماآشکارنمایم میلرزید مانندلرزیدن ریسمان درچاه عمیق.

(اَباحَهُ) : اجازله تناوله (اقرب) اخذ کردن آن را بروی اجازه داد.

" فی اباحة حمی حرمه علی العالمین " ط ۱۹۰ ط ۲-۲۵ — (نیست میان خدا وهیچ احدی از خلق او رخصتی) در مباح ساختن قرقی را که حرام ساخته آنرا بر جمیع عالمیان.

(الباحَة) : الساحة و ـ الماء و معظمه و باحة الطریق : وسطه (اقرب) : ناحیه و عرصه. آب و بزرگ آن. وسط راه.

(الباحاتِ) : جمع باحَة " انکم والله لکثیر فی الباحات قلیل تحت الرایات " ط ۶۷ ط ۱۳۶-۳ — بخدا سوگند شما در عرصهها و در ظاهر بسیارید و در زیر پرچمها اندکید.

بارَ: یبُورُن بَوْرًا و بَوارًا : هلک و ـ السوق والسلعة : کسدت و ـ العمل : بطل (اقرب) هلاک شد. بازار و متاع کساد شد. عمل باطل گشت.

" و باطل ذلک یبور " ط ۱۲۹ ط ۱۷۲-۲ — و باطل این (سخن) فاسدوتباه می‌شود.

(البُور) بالضم : الرجل الفاسد و الهالک لاخیر فیه بلفظ واحد و کان‌قومابورا " ای هالکین و ـ من الارض التی لم تزرع و لم تعمر (اقرب) : مرد فاسد و تباه که دراوخیری نباشد. جماعت هلاک شونده. زمینی که کشت‌وزرع نشود و تعمیر نشود.

" اصبحت بیوتهم قبورا و ما جمعوا بورا " ط ۱۳۰ ط ۷۸-۷ — برگشت خانه هایشان قبرها شد و آنچه جمع کرده بودند نابود گردید.

(الاَبْوَر) تفضیل : کاسد تر و فاسدتر لیس فیهم سلعة ابور من الکتاب اذاتلی حق تلاوته " ط ۵۱-۱۳ — نیست درمیان

آنان کالائــــی که کاسد تر باشد از کتــاب خدا چون خوانده شود چنانچه حق خوانــدن است .

باعَ : یَبُوعُ ن بَوْعًا : بَسَطَ یده بالمعــروف (اقرب) دست خودرا به احسان گشود .

(الباع) :قدر مد الیدین (اقرب) اندازه کشیده شدن هر دو دست" و تخبطکم بباعها" ط ۲۰۶ ط۲۴ - ۱۳ —فرو کوبد شمارا با دستهای گشاد خود .

باقَ: یَبُوق ن بَوْقا : جاء بالشر والخصومة و ـ القوم ! غدربهم (اقرب) : شر و دشمنـی آورد . به جماعت مکر نمود .

(البوائق) : جمع بائِقَة و هوالداهیة و ـ الشر والغائلة (اقرب) : امر بزرگ . شر و غائلة " و احذروا بوائق النقمة" ط ۱۴۹ ط ۳۱ - ۵ ـ برحذر باشید از شر ها و دواهی عذاب .

(البوق والروایة)

قال رسول الله (ص) یا علی من کرامة المومن علی الله انه لم یجعل لاجله وقتـــا حتی یهم ببائقة قبضه الیه .

قال جعفربن محمد (ع) تجنبـــوا البوائق یمد لکم فی الاعمار .

و فی الخبر لایدخل الجنة مـــن لایامن جاره بوائقه ای غوائله و شروره سفینة البحار بوق .

بالَ . یَبُول الانسان والدابة ن بَوْلا : خرج بوله (اقرب) : بول انسان و جنبنده بیـرون آمد .

(البال) : القلب و ـ الحـــال و العیش . ما یهتم به . امر ذوبال ای یهتـم به ـ مابالک . ای ماشانک (المنجد) . دل حال و زندگی . آنچه به او اهمیت داده‌میشود الشان" ولایخطر ببالی ان العرب تزعج هــذا الامر من بعده‌صلی‌الله علیه وآله عن اهــل بیته" ر۶۲ ر۴۷ ۲ - ۳ ـ خطور نمی‌کرد بردل من اینکه طایفه عرب زائل کردانـنــد این امر (خلافت) را بعداز پیامبر صلی اللـه علیه و آله از اهل بیت او .

" ما بالکم تفرحون بالیسیرمن‌الدنیا تدرکونه" ط ۱۱۱ ط۴ ۵ - ۱۰ ـ چیست حال شما مسرور میباشد به اندکی از دنیا کـه آنرا در می‌یابید .

(البول والروایات)

عن الصادق (ع) قال کان رسول الله صلی الله علیه وآله اشد الناس توقیا عــن البول کان اذا اراد البول یعمد الی‌مکان‌مرتفع او مکان من الامکنة یکون فیه التراب الکثیـر کراهة ان ینفح علیه البول .

عن ابیجعفر (ع) قال من تخلی علی قبر او بال قائما او بال فی ماء قائم او مشی فی حذاء واحداوشرب قائما او خلافی بیت وحده او بات علی غمر فاصابه من الشیطان لم یدعه الا ان یشاء الله و اسرع ما یکون الشیطان وهو علی بعض هذه الحالات .

عن الصادق (ع) ان جل عذاب القبر فی البول .

طب شکی عمروالافرق الی الباقر (ع) تقطیر البول فقال خذالحرمل و اغسله بالماء البارد ستمرات و بالماء الحار مرة واحدة ثم یجفف فی الظل ثم یلت بدهن خالص ثم یستف علی الریق سفا فانه ینفع التقطیر باذن الله تعالی .

روی عن ام الفضل زوجة العباس بن عبدالمطلب مرضعة الحسین (ع) قالت اخذ منی رسول الله حسینا ایام رضاعه فحمله فاراق ماء علی ثوبه فاخذته بعنف حتی بکی فقال (ص) مهلا یا ام الفضل ان هذه الاراقة الماء یطهرها فای شیء یزیل هذا الغبار عن قلب الحسین؟ سفینة البحار بول .

باتَ یَبیت ض بَیتُوتَةً و مَبیتًا فی المکان : اقام فیه اللیل (المنجد) شب را در آنجا به صبح رسانید .

" و قد باتوا سجدا و قیاما " ط ۹۵ ط ۲۶ — ۱۸ — بتحقیق شب را بروزآوردند در حالیکه سجده کنندگان و برپا ایستادگان بودند .

(البَیات) : ایقاع العدو بهم لیلا من دون ان یعلموا (اقرب) : واقع ساختن دشمن شرّرا برآنان در شب بدون اینکه بدانند " و کیف لایوقظک بیات نقمة و قد تورطت بمعاصیه مدارج سطواته " ط ۲۲۱ ط ۲۷ — ۵

— چگونه ترس شبیخون خشمهای خداترا بیدار نمی‌کند در حالیکه بسبب نافرمانی‌های اودرمدارج خشمها وغضبهای اوواقع شده‌ای .

قال الله تعالی . اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰی اَنْ یَاْتِیَهُمْ بَأْسُنَا بَیَاتًا وَ هُمْ نَائِمُونَ الاعراف ۹۵

(البَیْت) : المسکن سواء کان من شعر او مدر (اقرب) : منزل خواه از مو باشد یا از گل و سنگ .

(و بیت لاتهدم ارکانه " ط ۱۳۱ ط ۹۸ — ۳ — (کتاب خدا) خانه ایست (که مردم را از هر بلا حفظ می‌کند) خراب نمی‌شود پایه‌های آن .

(البیُوت والاَبْیات) جمع بیت

(اصبحت بیوتهم قبورا " ط ۱۳۰ ط ۷۸ — ۷ — برگشت خانه های آنان قبرها شد .

(البیت والروایات)

قال الطبرسی البیت المعمور هوبیت

في السماء الرابعة بحيال الكعبة تعمر ا لملائكة بما يكون منها فيه من العبادة و روى ايضا عن اميرالمومنين (ع) يدخله كل يوم سبعون الف ملكثم لايعودون اليه ابدا.

امراللهسبحانه نبيه ان يبني مسجده فبنى فيه عشرة ابيات تسعة لبنيه و ازواجه و عاشرها و هو متوسطها لعلي و فاطمة (ع) و بقي على كونه فلم يزل علي (ع) و ولده في بيته الي ايام عبدالملكبن مروان فعرف الخبر فحسد القوم على ذلک و اغتاظ و امر بهدم الدار وتظاهرانه يريدان يزار في المسجد وكان فيها الحسن بن الحسن فقال لااخرج ولاامكن من هدمها فضرب بالسياط و تسابيح (السبحة خزرات للتسبيح يفتح الثياب من جلوده) الناس و اخرج عند ذلک و هدمت الدار و زيد في المسجد.

روى انه قال رجل لابن عمر حدثني عن علي بن ابيطالب (ع) فقال تريد ان تعلم ماكانت منزلته من رسول الله (ص) فانظر الى بيته من بيوت رسول الله (ص) قال ابن عمر هو ذاک بيته اوسط بيوت النبي (ص).

قرء رسول الله (ص) فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذْكَرَ فِيهِ اِسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ فقام اليه رجل فقال اى بيوت هذه يا رسول الله؟ فقال بيوت الانبياء فقام اليه ابوبكر فقال يا رسول الله هذه البيت منها و اشار الى بيت علي و فاطمة (ع) قال نعم من افضلها.

روى رفعة بيوتهم المقدسة في حيوتهم و بعد وفاتهم عليهم السلام و انها المساجد المشرفة.

في حديث قتادة و ابي جعفر (ع) قال قتادة والله لقد جلست بين يدي الفقهاء و قدام ابن عباس فما اضطرب قلبي قدام احد منهم كما اضطرب قدامک فقال ابوجعفر (ع) اتدري اين انت بين يدي ببيوت أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ . . . فانت ثم و نحن اولئک قال صدقت جعلني الله فداک والله ماهي بيوت حجارة و لاطين.

روى الشيخ عن عبدالله بن عجلان السكوني قال سمعت اباجعفر (ع) يقول بيت علي و فاطمة (ع) من حجرة رسول الله وسقف بيتهم عرش رب العالمين و في قعر بيوتهم فرجة مكشوفة الى العرش معراج الوحي والملائكة تنزل عليهم بالوحي صباحا و مساء وفي كل ساعة طرفة عين والملائكة لاينقطع فوجهم فوج ينزل و فوج يصعد وان الله تبارک و تعالى كشط لابراهيم (ع) عن السموات حتى ابصر العرش و زادالله في قوة ناظرة و ان الله زاد في قوة ناظرة محمد (ص) و علي و فاطمة و الحسن والحسين (ع) صلوات الله عليهم و كانوا يبصرون العرش ولايجدون لبيوتهم سقفا غير العرش فبيوتهم مسقفة بعرش الرحمن و فيها معارج معراج الملائكة والروح فوج بعد

فوج لاانقطاع لهم و ما من بيت من بيوت الائمة منا الا وفيه معراج الملائكة لقول الله تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ بِكُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ قال قلت بكل امر قلت هذا التنزيل قال نعم.

و قال الصادق (ع) من انشد فى الحسين بيتا فبكى او تباكى فله الجنة. سفينة البحار بيت.

بَادَ يَبِيدُ بَيدا : هلك و ـ الشمس . غربت (اقرب) هلاك شد . خورشيد غروب كرد.

(الْبَائِدَة) : هالكة (عبده) . تباه شونده " نافذة بائدة " ط ١٠٩ ط ١١ ـ ٣ ـ دنيا فانى و تباه شونده است.

(البيد) : جمع بيداء و هو الفلاة (اقرب) : صحراء وسيع " وفرقها فى سهوب بيدها واخاديدها " ط ٨٩ ف ١٧٢ ط ٣ ـ ٧٨ ـ پراكنده ساخت (آن چشمه ها را) در بيابانهاى گشاده آن و مجارى نهرهاى آن .

بَاضَ . الطائر و نحوه يبيض ص بيضا : القى بيضه (اقرب) تخم خودرا انداخت " فباض وفرخ فى صدورهم " ط ٧ ط ٨٠ ١ ـ ١ ـ پس (شيطان) تخم نهاد و جوجه بدر آورد در سينه هاى آنها .

(البَيَاض) : ضدّ السواد (اقرب) ، سفيدى "فهو ببياضه فى سواد ما هنالك يأتلق " ط ١٦٣ ط ١١ ـ ٢١ ـ پس آن خط سفيدى خود (در گوش طاوس) در سياهى آنچه آنجا است ميدرخشد .

(البَيْض) من بيض الطائر (اقرب) تخم مرغ " كقيض بيض فى اداح " ط ١٦٤ ط ٧٠ ـ ٣ . مانند پوست تخمى كه در جاى تخم نهادن مرغان پيدا گردد (تصور شود كه تخم برنده است اگر كسى آنرا بشكند آن گناه دارد (اگر كسى آنرا نشكند بچه زيان آور بيرون آورد چون ممكن است تخم افعى و مار باشد)

(البِيض) : جمع الأَبْيَض (اقرب) سفيد " فهى كرايات بيض قد نفذت فى مخارق الهواء " ط ٨٩ ط ٢ ـ ٣٥ پس آن قدمها مانند پرچمهاى سفيدند كه فرو رفته باشند درشكافهاى هوا " ابيض يقق " ط ١٦٣ ط ١١ ـ ٢١ ـ سفيد است در نهايت روشنى .

(البَيْضَاء) : مؤنث الابيض " و لزم المحجة البيضاء " ط ٧٤ ط ١٧٠ ـ ٤ ـ ملازم شود راه روشن وسفيد را (كه راه شريعت است) .

(البيض والروايات)

وجه تسمية ايام البيض بان آدم لما اكل من الشجرة المنهية اسودّ جسده فصام فى هذه الايام الثلثة فذهب السواد ورجع البياض .

اعلم ان ادمان اكل البيض يهزل و

الاكثار منه او اكله بالبصل اواللحم يكثر النسل .

عن علي (ع) قال ان نبيا من الانبياء شكى الى الله تعالى قلّة النسل في امّته فامره ان يامرهم باكل البيض ففعلوه فكثر النسل فيهم و روى كثرة اكل البيض يكثر الولد سفينة البحار بيض.

باعَهُ . يَبِيعُهُ ض بَيْعًا : اعطاه المثمن و اخذ الثمن و بالعكس من الاضداد (اقرب) : جنس را بوى داد قيمت را گرفت قيمت را دادجنس را گرفت (يعني خريد و فروخت)

" و باعوا قليلا من الدنيا لايبقى بكثير من الاخرة لايفنى " ط ١٨١ ط١٠ - ٣٠ - اندكى از دنياى فانى را به زيادى ازآخرت كه دائمى است فروختند .

(بَايَعَهُ) : عقد معه البيع و البيعة (اقرب) باوى معامله را و بيعت را منعقد كرد .

(الْبَيْعَة) التولية و عقدها (اقرب) كسى را بر خود متولى كردن و اطاعت اورا بر خود واجب دانستن و دست بدست او دادن براى امر فوق .

" بايعني الناس غير مستكرهين " ر ١ ر٢٧٣ - ٣ . بيعت كردند مردم بمن در حاليكه مكره و مجبور نبودند .

(اِبْتَاعَهُ) : اشتراه (اقرب) آنرا خريد " وابتاعوا ما يبقى لكم بما يزول عنكم " ط ٦٢ ط ٨٠ - ١ - بخريد آنچه را كه ميماند برشما در مقابل آنچه زايل مى شود از شما (از متاع دنيا)

(التَّبَيُّع) : بذل المثمن و اخذ الثمن و بالعكس (اقرب) جنس دادن وقيمت گرفتن و برعكس

" رجال لاتلهيهم تجارة ولابيع عن ذكرالله " ط ١٩٧ ط٣ ع ٥ - ٥ - مردانى كه مشغول نسازد آنانرا از ياد كردن خدا تجارت و نه معامله .

(الْبَيْعَة) و قد مر معناه قبل هذا

" وبلغ من سرورالناس ببيعتهم اياى ان ابتهج بها الصغير و هدج اليها الكبير " ط ٢٢٧ ط ٢٠٦ س ٣ - رسيد از شادى مردمان براى بيعت كردن برمن بجائيكه خوشحال شدند كوچكان و براه افتادند لرزان بسوى بيعت پيران .

(الْمُبَايِعَة) اسم فاعل بيعت كننده

" اومبايعة حائدة " ر ١٠ س٢٥٠ - ١٢

(گويا مى‌بينم جماعت ترا مرابكتاب خدا دعوت مى‌كنند) در حاليكه بيعت كننده اند عدول كننده .

(البِيَاعَات) جمع البياعة و هو السلعة (اقرب) متاع " و تحكما فى البياعات " ر ٥٣ ر٣٣٦ - ١٢٤ - (در بسيارى از آنها) حكومت كردن است (هرجور كه دلشان خواهد) در (نرخ) جنسها .

(البائع) اسم فاعل . فروشنده .
(المُبْتاع) : مشتري " لاتجحف بالفريقين من البائع و المتاع " ر ٥٣ ج ٢ ص ١٠٠ — ضرر نرساند و ستم نكند بدو گروه از فروشنده و خريدار .

(البيع والرواية)

بيعة الانصار بيعة الاولى والثانية والنقباء
قب كان النبي (ص) بعرض نفسه على قبائل العرب في الموسم فلقى رهطا من الخزرج فقال الاتجلسون احدثكم ؟ قالوا بلى فجلسوا اليه فدعاهم الى الله و تلا عليهم القرآن فقال بعضهم لبعض يا قوم تعلمون والله انه النبي الذى كان يوعدكم به اليهود فلا يسبقكم اليه احد فاجابوه و قالوا له انا قد تركنا قومنا ولاقوم بينهم من العداوة والشر مثل مابينهم و عسى ان يجمع الله بينهم بک فستقدم عليهم و تدعوهم الى امرک و كانوا ستة نفر .

قال فلما قدموا المدينة فاخبروا قومهم بالخبر فما دار حول الا وفيها حديث رسول الله صلى الله عليه وآله حتى اذا كان العام المقبل اتى من الانصار اثنى عشر رجلا فلقوا النبي (ص) فبايعوه على بيعة النساء أَنْ لايُشْرِكُوا بِاللّهِ شَيْئاً وَلايَسْرِقُوا . . . ثم انصرفوا و بعث معهم مصعب بن عمير يصلى بهم و كان بينهم بالمدينة يسمى المقرى فلم يبق بالمدينة دار الا و فيها رجال و نساء مسلمون الا دار امية و حطيمة و وايل و هم من الاوس .

ثم عاد مصعب الى مكة و خرج من خرج من الانصار الى الموسم مع حجاج قومهم فاجتمعوا فى الشعب عند العقبة ثلثة وسبعون رجلا و امرأتان فى ايام التشريق بالليل و قال ابايعكم على الاسلام فقال له بعضهم نريدان تعرفنا يا رسول الله مالله علينا و مالک علينا و مالنا على الله؟ فقال اما مالله عليكم : ان تعبدوه ولاتشركوا به شيئا و امامالى عليكم فتنصروننى مثل نسائكم و ابنائكم و ان تصبروا على عض السيف و ان يقتل اخياركم ، قال فاذا فعلنا ذلک مالنا على الله تعالى؟ قال (ص) اما فى الدنيا فالظهور على من عاداكم و فى الاخرة رضوانه والجنة .

فاخذ البراء بن معرور بيده ثم قال والذى بعثک بالحق لنمنعک بما نمنع بهازرنا (نسائنا و اهلنا) فبايعنا يا رسول الله (ص) فنحن والله اهل الحروب و اهل الحلقة ورثناها كبارا عن كبار فقال ابوالهيثم ان بيننا وبين الرجال (اهل مكة) حبالا و انا ان قطعناها او قطعوها فهل عسيت ان فعلنا ذلک ثم اظهرک الله ان ترجع الى قومک و تدعنا فتبسم رسول الله (ص) ثم قال بل الدم الدم و الهدم الهدم (يعنى إِنْ طُلِبَ دَمُكُمْ فقد طُلِبَ دَمِي و ان هُدِرَ دمكم فقد هُدِرَ دمى) احارب من حاربتم

و اسالم من سالمتم قال اخرجوا التی منکم اثنی عشر نقیبا ، فاختاروا .
ثم قال ابایعکم کبیعة عیسی بن مریم للحواریین کفلاء علی قومهم بمافیهم و علی ان تمنعونی مما تمنعون منه نسائکم و ابنائکم فبایعوه علی ذلک (اقول و فی الجلد الرابع من کتابنا (القیام للحق) اوضحنا بیعة الانصار بمالا مزید علیه فلیراجع)
ل عن النبی (ص) قال ثلث موبقات نکث الصفقة و ترک السنة و فراق الجماعة و ثلث منجیات تکف لسانک و تبکی علی خطیئتک و تلزم بیتک .
کا عن ابیعبدالله (ع) قال من فارق جماعة المسلمین و نکث صفقة الامام (ع) جاء الی الله تعالی اجذم ، سفینة البحار بیع .

بَاغَ الدم یَبیغُ ض بَیْغًا و تَبَیَّغَ : ثار و هاج (اقرب) . خون بهیجان آمد و جوش نمود .
" ان الله تعالی فرض علی ائمة الحق ان یقدّروا انفسهم بضعفة الناس کیلا یتبیغ بالفقیر فقره " ط ۲۰۷ ط ۳۴ ۲ ۱ س
ـ پروردگار عالم برای پیشوایان فرض کرده خودشانرا بفقراء مردم قیاس و اندازه کنند (مانند آنان معاش کنند) تا بی‌چیزی فقیر آنانرا بهیجان نیاورد (ناراحت نکند)

بَانَ الشیء عن الشیء ض یَبِینُ بینا و بینونة انقطع عنه و ـ المرأة عن الرجل . انفصلت عنه (اقرب) چیز از چیز بریده شد . زن از مرد جدا گشت
(بَانَ) الشیءُ یَبِینُ ض بیانا و تِبیانا اتضح لازم و متعد (اقرب) : چیز آشکار شد .
" بانت الاشیاء منه بالخضوع له و الرجوع الیه " ط ۱۵۰ ط ۵۴ - ۶ ـ جدا شد چیزها از او (خداوند) بسبب فروتنی نمودن براو و بسبب بازگشت بسوی او .
(أَبَانَ) الشیء : اتضح و ـ فلان الشیء : اوضحه (اقرب) : چیز واضح شد . فلانی چیز را آشکار نمود .
" فابان له الطریق " ط ۲۱۸ ط ۳۳۶ ـ ۲ ـ پس آشکار نمود برای او راه را .
(بَیَّنَ) : اتضح : آشکار شد (بیّنه) اوضحه (اقرب) : آنرا آشکار نمود
" فقد بین الله لک سبیلک " ر ۳ ر ۲۷۹ - ۴ - بتحقیق آشکار نمود خداوندبرای تو راهت را .
(تَبَیَّنَ) : اتضح : آشکار شد تبیّنته . اوضحته (اقرب) آنرا آشکار نمودم .
" و من تبینت له الحکمة عرف العبرة " ح ۳۰ ح ۳۰ ۲ - ۲ ـ هرکس روشن شد برای او حکمت (علمی و عملی) شناخت پند گرفتن را (از حال دیگران)
(اِسْتَبَانَ الشیءُ) : وضح (اقرب) چیز آشکار شد " حتی استبانت علیهم الحجة "

ر ۵۸ ر۸ ۲۵ – ۶ ـ تا آشکار شد برای آنان برهان و دلیل.
(اِسْتَبَنْتُهُ) : استوضحته و عرفته‌بینا (اقرب) : آنرا آشکار نمودم و آنرا روشن شناختم " فلم تستبینوا النصح الاضحی‌الغد" ط۳۵ ف۱۰ ج۱ ص ۸۶ پس ندانستید نصیحت کردن (مرا) مگر صبح روز دیگر.
(بَايَنَهُ) : هاجره (اقرب) : از او کنار شد " و باین اهل الشرتبن عنهم " ر ۳۱ ر۴۰ ۲ – ۱۰۷ ـ دوری کن از صاحبان‌شر تا ممتاز شوی از ایشان.
(الْبَيَان) : الفصاحة واللسن و ـ مایظهر به الشی من الدلالة و غیرها (اقرب) مص. مایتبین به الشیء من الدلالة والفصاحة و غیرها. والمنطق الفصیح المعبر عما فی الضمیر (المنجد) : آنچه آشکار شود چیز بآن از دلیل و فصاحت و غیر آن. گفتار آشکار کننده از آنچه در دل است.
" انتفعوا ببیان الله" ط ۱۷۴ ط ۷ – ۱ ـ سود گیرید با بیان خدا.
(الْبَيِّن) : الواضح الجلی (اقرب) آشکار روشن.
" و انما تسیرون فی اثر بیّن" ط۱۸۱ ط۵ – ۱۱ ـ جز این نیست شما سیر می‌کنید در اثر واضح (گذشتگان)
(تَبَايَنَا) : تهاجراوتقاطعاو ـ الامران تباعدا و تفاوتا (اقرب) ازهم دور شدند و بریدند. دو امر از هم دور و متفاوت شدند.
(الْمُتَبَايِن) : اسم فاعل من تباین.
" مقارن بین متبایناتها " ط ۱۸۴ ط ۶ – ۵ . نزدیک گرداننده است میان متضاد آنها (اشیاء)
(الْبَيِّنَةُ) : مؤنث البیّن و ـ الدلیل‌و الحجة (اقرب) : دلیل و برهان
" فالزموا السنن القائمة والاثار البینة " ط ۱۳۶ ط ۹۱ – ۸ ـ پس‌ملازم شوید به سنتهای ثابته و نشانه‌های واضحه.
(الْبَيِّنَات) : جمع بَيِّنَة (اقرب)
" لئلا تبطل حجج‌الله وبیناته " ح ۱۴۷ ح ۳ ۲ ۳ – ۱۵ ـ (بلی زمین خالی نمی‌باشد از امام قیام کننده بدلیل) تا باطل نشود حجتهای خدا و دلیلهای واضح او.
(الاَبْيَن) : تفضیل : واضحتر " هوالله الحق المبین احق و ابین مما تری العیون " ط ۱۵۳ ط ۵ – ۲ ـ او است خداوند محقق و آشکار است وجود او ثابت‌تر وآشکارتر است (بدلیلها) از آنچه می‌بینند چشمها.

ت

تَأقَ السقاء ل تَأقاً : امتلاء و ــ الرجـــل : امتلاء غضبا و غيظا و تسرع (اقرب) : مشگ پر شد . مرد خشمناک شد و شتاب کرد .

(أَتأقَ) السقاء : ملاه (اقرب) : مشک را پرکرد " و اتاق الحیاض بمواتحه" ط ۱۹۶ ط۱۳ ـ ۶ ـ پرکرد حوض هـارا بوسیلهٔ آب کشندگانش (مراد از حوضها علوم حقهٔ اسلام است و مراد از موانح ائمه اطهـار (ع) است بدین ترتیب ائمه اطهار (ع) علوم غامض اسلام را از زیر حجابها کشف می‌نمایند و بمردم می‌آموزند در شرح خوئی این‌جمله‌را بمعنی دیگر حمل کرده که آن معنی بعید بنظر میرسد .

تَأمَ أتأمت المراة : وضعت اثنین فی بطن (اقرب) : زن در یک شکم دو فرزندزائید .

(التَوأَمَ) من‌جمیع الحیوان المولود مع غیره فی‌بطن من الاثنین فصاعدا (اقرب) از تمامی حیوان آنچه زائیده شود بادیگری‌در یک شکم دو مولود یا بیشتر .

" ان الوفاء توام الصدق " ط ۴۱ ط ۶۷ ۱ ـ ۱ ـ بتحقیق وفا بعهد همزادراستی است .

تَبَرَ ن ل تَبْرًا و تبرا هلک (اقرب) هلاک شد .

(مُتَبَّر) اسم مفعول من تبره : اهلکه و دمّره (اقرب) : آنرا هلاک ونابود ساخت .

" ورای متبر" ر ۶۱ ر۲۸۹ ـ ۱ ـ (ضایع ساختن مرد آنچه را که مباشر او است) هرآینه رایی است فاسد .

(التِبْرُ) ما کان من الذهب غیـــر مضروب) (اقرب) آنچه از طلا سکـــه زده نباشد " فواللّه ماکنزت من دنیاکم تبرا " ر۴۵ ر۴۲۳ ـ ۶ بخدا سوگند از دنیای‌شما‌طلا خزینه نکردم .

تَبِعَهُ ل تَبِعا : مشی خلفه او مربه فمضـــی معه و ــ الشیء : سار فی اثره (اقرب) : پشت سر او رفت یا به او گذشت با وی رفت . چیز در اثر او رفت .

(التَبَعَ) : التابع یقع علی الواحـد والجمع ج اتباع (اقرب) : پیروی کننـــــده

" وقلوبهما تبعة" ط ۱۷۵ ط۱۶۳ ـ ۲

(پس از ابوموسی و عمروعاص پیمان گرفتیم) که باشد دلهایشان پیرو قرآن .

(تابَعَ) بين الاعمال؛ والي و ــ الرجل عمله احكمه و ــ فلانا على كذا : وافقه عليه (اقرب) : ميان كارها توالي قرار داد و پشت‌سرهم انجام داد . مرد عمل خودرامحكم كرد ، فلانيرا برآن موافق كرد .

" لايبصر القائف اثره ولوتابع نظره " ط ۱۴۸ طـ۶ ۵ ــ ۵ (حجت خداز نظرها پنهان است) نمي‌بيند قيافه شناس اثر اورا هر چند كه تكرار كند نظر خودرا .

(اِتَّبَعَهُ) : تبعه (اقرب) " و وثقوا بالقائد فاتبعوه " اعتماد كردند به پيشوا پس پيروي نمودند اورا .

(تَتَبَّعَهُ) : تطلبه متبعاله (اى تطلبها شيئا بعد شيء (اقرب) : اورا طلب كرد با پيروي نمودن آنافآنا .

(المُتَتَبِّع) اسم فاعل من تتبعه

" متتبع بدوائه مواضع الغفلة " ط ۱۰۶ طـ۴ ۲ ــ ۶ ــ طلب كننده است با پيروي نمودن‌با‌دواي‌خودش جاهاي‌غفلت‌را .

(التِّباع) مصدر تابع : الـولاء (اقرب) : عقب يكديگر " و بنبت تباعا " ط ۱۶۳ طـ۱۱ ــ ع ۲ ــ (پرهاي طاوس مي‌ريزد) سپس ميرويد عقب يكديگر .

(الاَتباع) جمع تَبَع بمعنى التابع

" اتباع كل ناعق " ح ۱۴۷ ح ۳۲ ۳ ــ ۳ پيروانند هر آواز كننده را .

(المَتبُوع) ، پيروي شده " و كانه لم يسمع تبرء التابعين من المتبوعين " ط ۸۹ ط ۳ ــ ۳ ۲ ــ گويا نشنيده (آن تشبيه كننده) بيزاري پيروانرا از پيروي شدگان .

(التَّبِعَةُ والتِّباعة) : ما يترتب على الفعل من الخير والشر الا ان استعماله في الشر (اقرب) : آنچه بركار مترتب ميشود از خيرو شر الا اينكه بكار رفتن آن در شر است .

" و تبقى عليه تبعته " ط ۱۵۵ ط ۳۳ ــ ۱۲ (چه ميكند مال را آنكس كه پس از اندك زماني از او ربوده شود) و باقي ماندبر او وزر و وبال آن .

(التَّبِعات) جمع تَبِعَة (اقرب) :

" قد لزمته تبعات جمعها " ط ۱۰۷ ط ۸ ــ ۲۳ ــ بتحقيق لازم شد بـ وي گناههاي جمع‌آوري آن (مال)

(التُّبَّع) لقب ملك اليمن " و تبع و حمير " ر ۲ ر۴۸ ۲ ــ ۹ ــ ۱ زايل كننده پادشاهي) تبع و حمير

(التبع)

اَهُمْ خَيْرٌ اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ اَهْلَكْنَاهُمْ اِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ . الدخان (اي مشركوا قريش اظهر نعمة واكثر اموالا و اعز في القوة والقدرة ام قوم تبع الحميري الذي صار بالجيوش حتى حير الحيرة ثم اتى سمرقند فهدمها ثم بناها و كان اذا كتب كتب

باسم الملك الذي ملك برا و بحرا و ضحا و ريحا .

فسار في الافاق و كان يتخذ من كل بلدة عشرة انفس من حكمائهم فلما وصل الى مكة كان معه اربعة آلاف رجل من العلماء فلم يعظمه اهل مكة فغضب عليهم فقال لوزيره عميا ريسافي ذلك فقال الوزير انهم جاهلون و يعجبون بهذاالبيت فعزم الملك في نفسه ان يخربها و يقتل اهلها فاخذه الله بالصدام و فتح عن عينيه واذنيه وانفه و فمه ماء منتنا عجزت الاطباء عنه و قالوا هذاامرسماوي و تفرقوا فلما امسي جاء عالم الي وزيره و اسر اليه ان صدق الامير بنيته عالجته فاستاذن الوزير فلما خلاه قال هل انت نويت في هذا البيت امرا قال كذا و كذا فقال العالم تب من ذلك و لك خير الدنيا والاخرة فقال قد تبت مما كنت نويت فعوفي في الحال فآمن بالله وبابراهيم الخليل و خلع على الكعبة سبعة اثواب و هو اول من كسى الكعبة و خرج الى يثرب و يثرب هي ارض فيها عين ماء فاعتزل من بين اربعة آلاف عالم اربعماة رجل على انهم يسكنون فيها و جاؤا الى باب الملك و قالوا انا خرجنا من بلد اننا وطفنا مع الملك زمانا وجئنا الى هذا المكان و نريد المقام الى ان نموت فيه فقال الوزير ما الحكمة في ذلك ؟ قالوا اعلم ايها الوزير ان شرف هذا البيت بشرف محمد (ص) صاحب القرآن والقبلة واللواء والمنبر مولده بمكة و هجرته الى هيهنا و انا على رجاء ان ندركه اوتدركه اولادنا فلما سمع الملك ذلك تفكر ان يقيم معهم سنة رجاء ان يدرك محمد (ص) و امر ان يبنوا اربعماة دار لكل واحد دارا وزوج كل واحد منهم بجارية معتقة و اعطى لكل واحد منهم مالا جزيلا (اقول) نقلنا هذه القصة بتمامها في الجلد الرابع من كتابنا (القيام الحق) .

و هو القائل: شهدت على احمد انه رسول من الله باري النسم فلو مد عمري الى عمره لكنت وزيرا له و ابن عم سفينة البحار تبع .

تجر ن تَجْرٌ و تِجارةٌ: باع واشترى (اقرب) .فروخت و خريد .

(اِتَّجَرَ و تاجَرَواَتْجَرَ كلهابمعنى تجر (اقرب) خريد فروش كرد .

" من اتجر بغير فقه فقد ارتطم في الربا " ح ۲۴۷ ج ۱ م ۳-۳-۵ ـ هركس تجارت كندبدون دانستن احكام خريد فروش بتحقيق افتاده است به ربا .

" اذااملقتم فتاجروا الله بالصدقة" ح ۲۵۸ ج ۴ م ۳-۴-۹ - چون بی چيز شديد پس معامله كنيد باخدا بصدقه دادن .

(التِجارَة) بالكسر تقليب المال لغرض الربح (اقرب) : گردانيدن مال به قصد

سود بردن ،

" ولاتجارة كالعمل الصالح " ح ۱۱۳

ح ۳۸۴-۲ ـ معامله ای نیست مانند عمل شایسته (بنده عمل صالح انجام دهد خداوند در عوض بهشت عطا نماید)

(المَتْجَر) : الإتّجار (اقرب) تجارت نمودن مايتّجر به (المنجد) : چیزی که به آن تجارت شود ـ محل تجارت .

" يحرزون الارباح في متجرعبادته"

ط ۱ ۵ ـ ۳ ـ ۵ جمع میکنند (حاجیها) سودها را در موضع تجارت او .

" و لبئس المتجران ترى الدنيا لنفسك ثمنا و ممالك عندالله عوضا " ط ۳۲ ط

۴ ـ ۵ ـ چه تجارت بدی است اینکه دنیارا برای نفس خود بها بدانی و از آنچه ترا است نزد خدا عوض حساب کنی .

(التاجر) الذي يبيع و يشتري و ـ الحاذق بالامر (اقرب) : کسیکه میفروشد و میخرد . ماهر به امر .

" و تاجر الغرور " ر ۳۱ ر ۴۰ ۲ ـ ۳

سوداگر (سرای) فریب .

(التُجّار) جمع تاجر " و تجارا بلا ارباح " ط ۱۰۶ ط ۴ ـ ۲ ـ ۱۰ ـ (چیست مرا شمارا می‌بینم) سوداگران بدون سود (عمر مال در راه فساد و برای غرض دنیوی میدهید ولی عوضی که میگیرید سودی ندارد)

(التجر والروايات)

قال رسول الله صلى الله عليه و آله البركة عشرة اجزاء تسعة اعشارها في التجارة و العشر الباقي في الجلود اي الغنم .

ل عن علي بن الحسين (ع) قال من سعادة المرء ان يكون متجره في بلاده و يكون خلطائه صالحين و يكون له ولد يستعين به .

ثوقال رسول الله (ص) العبادة سبعون جزء افضلها جزء طلب الحلال ياتي ماينعلو بذلك في حلل .

و روى عن النبي صلى الله عليه وآله قال لاتلتمسوا الرزق ممن اكتسب من السنة الموازين و رؤس المكائيل ولكن عندمن فتحت عليه الدنيا .

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَوٰةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَوٰةِ النور .

من خط الشهيد حرز للمسافروالمتجر اذا دخل حانوته اول النهار يقرء الاخلاص احدى و عشرين مرة ثم يقول اللَّهُمَّ يا واحد يا احَدُ يا مَن لَيسَ كَمِثلِهِ احَدٌ اَسئَلُكَ بِفَضلِ قُل هُوَاللّٰهُ احد أن تُبارِكَ لي فيما رَزَقتَني وَانَ تَكفِيَني شَرَّ كُلِّ احَد .

لي عن ابيجعفر (ع) قال كان علي عليه‌السلام كل بكرة يطوف في اسواق الكوفة سوقا سوقا و معه الدرة على عاتقه و كان لها

طوفان و كانت تسمى السبيبة فيقف على كل سوق سوق فينادي يا معشر التجار قدموا الاستخارة و تبركوا بالسهولة و اقربوا من المبتاعين وتزينوا بالحلم و تناهوا عن الكذب واليمين وتجافوا عن الظلم وانصفوا المظلومين ولاتقربوا الربوا و اوفوا الكيل والميزان ولاتبخسوا الناس اشيائهم ولاتعثوا في الارض مفسدين يطوف في جميع اسواق الكوفة فيقول هذاثم يقول صلي الله عليه وآله

تفني اللذاذة ممن نال صفوتها
من الحرام و يبقى الاثم و العار
تبقى عواقب سوء في مغبتها
لاخير في لذة من بعدها النار

عن الصادق (ع) ثلثة يدخلهم الله الجنة بغير حساب امام عادل و تاجر صدوق و شيخ افنى عمره في طاعة الله عزوجل سفينة البحار تجر .

تَحْتَ نقيض فوق يكون ظرفا و اسما (اقرب) : زير ظرف و اسم بكار مى رود .
" والله لو اعطيت الاقاليم السبعة بما تحت افلاكها على ان اعصي الله في نملة اسلبها جلب شعيرة مافعلت " ط ۲۲۲ ط ۶ - ۱۲
بخدا سوگند اگر هفت اقليم (بقعه‌هاى تمامى زمين) را با آنچه در زير فلكهاى آنست بمن داده‌شود تا خدارا درحق‌مورچه‌اى نافرمانى نمايم ، پوست جوى را از آن بگيرم نمى‌كنم .

تُحَف جمع تحفة و هو الهدية و البر واللطف (اقرب) : هديه نيكوئى و لطف
" و تحف الكرامة " ط ۷۰ ط ۷۵ - ۱۱
(پروردگارا ميان ما و پيامبر اسلام را جمع كن) در تحفه‌هاى كرامت (كه براى‌اهل‌بهشت مهيا است) .

(التحف والرواية)

كا عن المفضل عن ابيعبدالله عليه‌السلام قال ان المؤمن ليتحف اخاه التحفة قلت و اى شيء التحفة؟ قال من مجلس ومتكا و طعام و كسوة و سلام فتطاول الجنة مكافاة له ويوحي الله عزوجل اليها اني قدحرمت طعامك على اهل الدنيا الا على نبي او وصي نبي فاذا كان يوم القيمة اوحي الله عزوجل اليها ان كافي اوليائي بتحفهم فيخرج منها و صفاء و وصائف معهم اطباق مغطاة بمناديل من لؤلؤ فاذا نظروا الى جهنم و هو لها و الى الجنة و ما فيها طارت عقولهم و امتنعوا ان ياكلوا فينادي مناد من تحت العرش ان الله عزوجل قد حرم جهنم على من اكل من طعام جنة فيمد القوم ايديهم فياكلون سفينة البحار تحف .

التخم وَالتُخُم : منتهى كل قرية اوارض و ــ الفصل بين الارضين من المعالم والحدود

(اقرب)حد آخر هر شهر و زمین ، فاصلـــه میان زمینها از نشانه‌ها و حدها

(التُخُوم) جمع التخم " و منهم من خرقت اقدامهم تخوم الارض السفلی " ط ۸۹ ط۳ – ۶۵ ــ بعضی از آنان (ملائکه‌ها) است قدمهایشان آخرین حدود زمین رادریده است .

تَرِبَ الشيءُ لَ تَرَبا : اصابه التراب و ــ المكان كثر ترابه و ــ الرجل : افتقر كانه لصق بالتراب (اقرب) : به‌چیز خاک رسید . خاک مکان زیاد شد مرد بی‌چیز شد گویا به خـــاک چسبید

(تَرِبَتْ) يداک هذه من الكلمـــات التي جاءت عن العرب صورتها الدعـــاء ولا يراد بها الدعاء بل المراد الحث والتحريض و في الصحاح : اي لااصبت خيرا (اقـــرب) بخير نرسی .

" تربت ايديكم " ط ۹۵ ط ۶ ۲ – ۱۱ دست های شما خاک آلود باد هرگز بخیر نرسید .

(التُّرَاب) ، مالان من الارض (اقرب) آنچه نرم است از زمین یعنی خاک .

" و جعل لهم من الصفيح اجنـــان و من التراب اكفانا" ط ۱۰۹ ط ۱۸ – ۲۴ ــ برای آنان (مردگان) از روی زمین قبرهـــا و از خاک کفنها قرار داده شد .

(التُرْبَة) : التراب و ــ المقبـــرة (اقرب) : خاک و محل قبر " يا اهل التربة " ح ۱۳۰ ح ۳۸۳ – ۱ ــ ای اهل خاک

(الترب والروايات)

بشا عن عباية بن ربعي قال قلـــت لعبدالله بن العباس لم كنى رسول الله (ص) عليا (ع) اباتراب ؟ قال لانه صاحب الارض و حجة الله على اهلها بعده و به بقائها و اليه سكونها و لقد سمعت رسول الله (ص) يقـــول انه اذا كان يوم القيمة و راى الكافر ما اعـــد الله تعالى لشيعة على (ع) من الثـــــواب والزلفى والكرامة قال ياليتني كنت ترابا اي ياليتني كنت من شيعة علي و ذلک قول اللـــه تعالى يَالَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ــ النبأ .

ن الموسوى (ع) لاتأخذوامن تربتي شيئا لتتبركوا به فان كل تربة لنا محرمة الا تربة جدى الحسين (ع) فان الله عز وجـــل جعلها شفاء لشيعتنا و اولیائنا .

الصادقي (ع) في طين قبر الحسين (ع) ان فيه شفاء من كل داء و امنا من كـــل خوف ، و قال (ع) اذا خفت سلطانا او غيـــر سلطان فلا تخرجن من منزلک الا و معک من طين قبر الحسين (ع) فتقول اللهم انـــي ا تخذته من قبر وليک و ابن وليک فاجعلـــه

لي امنا و جرزا لما اخاف و مالااخاف .

مكا عنه (ع) اذا تناول التربة احدكم فلياخذ باطراف اصابعه و قدره مثل الحمصة فليقبلها وليضعها علي عينه .

ان محمد بن مسلم خرج من المدينة و هو وجع فارسل اليه ابوجعفر (ع) شرابا فيه من طين قبور آبائه (ع) فشربه فبرء فكانما نشط من عقال .

من اراد الامان من كل خوف فلياخذ السبحة من تربة الحسين (ع) و يدعوا بدعاء المبيت علي فراشه ثلث مرات و هو امسيت اللهم معتصما بذمامك .

مل عن سلمان و هل بقي في السموات ملك لم ينزل الي رسول الله (ص) يعزيه في ولده الحسين (ع) و يخبره بثواب الله اياه و يحمل اليه تربته سفينة البحار ترب .

ترجم كلامه : فسّره بلسان آخر و الكتاب : فسره بلغة اخرى (اقرب) گفتارش را به زبان ديگر تفسير كرد . كتابرا بلغت ديگر تفسير كرد .

(التُرجُمان) المفسر للسان بلغة اخرى (اقرب) : تفسير كننده زباني را به لغت ديگر " و هذا القرآن انما خط مستور بين الدفتين لاينطق بلسان ولابد له من ترجمان " ط ۱۲۳ ط ۶۶ - ۲ اين قرآن جز اين نيست كه ميان دو جلد پوشيده شده است با زباني سخن نمي‌گويد چاره‌اي نيست بايد آنرا مترجمي باشد .

(التَراجِم) جمع ترجمان " وتراجمة ينطق علي السنتهم " ط ۱۹۰ ط ۲ - ۳ - ۷ (شيطان آنهارا اخذ كرده) مترجماني سخن ميگويد برزبان آنها .

ترح تَرَحاً : حزن (اقرب) اندوهگين شد .

(التَرَح) : الغمّ (اقرب) اندوه " فقبحا لكم و ترحا " ط ۲۷ ط ۳۲ - ۱۱ - زشتي و اندوه باد شمارا .

(الاَتراح) جمع تَرَح " و بفرجافراجها غصص اتراحها " ط ۸۹ - (نزديك گردانيد) بگشادگيهاي آن (دنيا) غمهاي اندوهها و سختيهاي آنرا .

(التَرحَة) التَرَح " الا وادخلة الظلمة ترحة " ط ۱۵۶ ط ۱۰۳ - ۴ (در اين هنگام نماند خانه‌ اي) مگر داخل مي‌كنند ستمكاران در آن غمي و اندوهي .

ترف تَرَفاً : تَنَعَّم نعمت را بفراواني اخذ كرد .

(التَرَف) : التنعّم پرورده شدن به نعمت فراوان " كان في الدنيا غذي ترف و ربيب شرف " ط ۲۱۹ ط ۱۲ - ۲۸ - (دنيا بسا عزيزان‌را خورده) كه در دنيا

پرورده شده، نعمت و پرورش یافته، عـزت و شرف بود .

(المُتْرَف) : الجبار المتنعم لا يمنع من تنعمّه المتروک يصنع مايشاء ولايمنـــع (اقرب) خودسر معیشت کننده با نعمـــت فراوان که از برخورداری او از نعمتهامنع نشود خودسر، می‌کند آنچه را که میخواهد و منـــع نمیشود " وتضجّع المترف الامن " ط ۱۰۱ ط ۹۹ – ۲ – (دنیا بزودی) دردمندمینماید خود سر خاطر جمع را

(المُتْرَفون) جمع مترف .

(المُتْرَفَة) مؤنث مترف و قدیستعمل للجمع " واما الاغنیاء من مترفة الامم "ط ۱۹۰ ط ۳ – ۱۳ – . اما توانگران ازمتنعمان امتها (پس تعصب کردند بجهت آثار وقــوع نعمتها .

تَرَکَهُ ن تَرْکًا : خلّاه و ـ ابقاه ضدّ (اقرب): اورا رها کرد . اورا باقی گذاشت ضداست .

" ایّها الناس اتقواالله فما خلق امرء عبثا فیلهواولاترک سدی فیلغو ح ۳۷۰ ح ۳۸۴ – ۲ ای مردم از خدا بترسید مـــردی بدون غرض آفریده نشد تا به کامرانی مشغول شود ، مهمل و فروگذاری نشده تا کار بی‌فایده انجام دهد .

(اَلتَرک): عدم فعل المقدور بقصدٍ او بغیر قصد او مفارقة مایکون الانسان فیـــه (اقرب) : نکردن کار مقدور با قصد یا بدون قصد یا جدا شدن از آنچه انسان درآن بود .

(التّارکَة) مؤنث تارک و هو اســم فاعل من ترکه . رها کننده .

" عبادالله اوصیکم بالرفض لهـــذه الدنیا التارکة لکم و ان لم تحبّوا ترکها " ط ۹۷ ط ۳ ۵ – ۲ – ای بندگان خدا سفارش می‌کنم شمارا به ترک کردن این دنیا که رهــا کننده است شمارا هرچند که دوست نداشتــد باشید رها کردن آن‌را .

(المُتْرَک) اسم مکان و زمان . جای ترک " عبادالله انه لیس لما وعدالله مــن الخیر مترک " ط ۱۵۵ ط ۳ ۳ – ۱۳ – ای بندگان خدا راستی نیست مر چیزی راکه وعده داده خداوند از نیکوئی جای فروگذاری .

(المَتاریک) جمع مِتراک : المُبالـــغ فی الترک (عبده) : زیاد ترک کننده .

" متاریک للبغی " ط ۱۱۴ ط ۹۵ – ۷ – ترک کنندگانند ستم را .

(التَریکَة) . التی تترک فلا یتزوجها احد و ـ بیضة الحدید و ـ روضة لایرعـــی بغفلها الناس فلایرعونها (اقرب) : زنی که رها شده کسی آنرا ازدواج نکند . خووی آهن باغیکه‌مردم‌ازآن غافل شده و آنرا نچرانند .

(المتروکة) اسم مفعول مؤنث است " واحیی بدعة متروکة" ط ۱۶۲ ط ۶ ۴ – ۹ – (بدترین مردمان در نزد خداوند کسی

است) زنده كند بدعت واگذشته شده را .

التِّسعَة في عدد المذكر والتسع في عدد المؤنث (اقرب) عدد نه" و بها تسعة اعشار الشر) ط۱۳۵ درآن (بصره) نه عشر از شر است .

(التسع والروايات)

ل عن عامر الشعبي قال تكلم اميرالمومنين (ع) بتسع كلمات ارتجلهن ارتجالا فَقَاء ن بها عيون البلاغة وايتمن جواهر الحكمة و قطع جميع الانام عن اللحاق بواحدة منهن . ثلث منها في المناجات و ثلث منها في الحكمة و ثلث منها في الادب و اما اللاتي في المناجات فقال الهي كفى بي عزا ان اكون لك عبدا وكفى بي فخرا ان تكون لي ربا انت كما احب فاجعلني كما تحب .

و اما اللاتي في الحكمة فقال قيمة كل امرء ما يحسنه و ما هلك امرء عرف قدره والمرء مخبو تحت لسانه .

واللاتي في الادب فقال امنن على من شئت تكن اميره واستغن عمن شئت تكن نظيره واحتج الى من شئت فكن اسيره .

ما عن ابيعبدالله عليه السلام قال قال اميرالمومنين (ع) اعطيت تسعا لم يعطها احد قبلي سوى النبي (ص) لقد فتحت لي السبل (اى طرق العلم بالمعارف والغيوب و القرب الى الله) و علمت المنايا و البلايا والانساب و فصل الخطاب و لقد نظرت في الملكوت باذن ربي فما غاب عني ما كان قبلي ولا ماياتي بعدي و ان بولايتي اكمل الله لهذه الامة دينهم و اتم عليهم النعم ورضى لهم اسلامهم كل ذلك منا من الله علي فله الحمد

مكافي وصايا النبي (ص) لعلي (ع) يا علي تسعة اشياء تورث النسيان . اكل التفاح الحامض و اكل الكزبرة والجبن و سؤر الفار و قرائة كتابة القبور و المشي بين امرئتين و طرح القملة حيا و الحجامة في النقرة والبول في الماء الراكد .

كا الصادق (ع) تاسوعا يوم حوصر فيه الحسين (ع) و اصحابه بكربلا و اجتمع عليه خيل اهل الشام و اناخوا عليه وفرح ابن مرجانة و عمر بن سعد بتوافر الخيل و كثرتها و استضعفوا فيه الحسين (ع) و اصحابه و ايقنوا انه لاياتي الحسين (ع) ناصر ولا يمده اهل العراق بابي المستضعف الغريب سيبنة البحار تسع .

تَعِبَ ل . اَعْيا و كَلّ (اقرب) عاجز و خسته شد " و من فاته تعب " ح ۷۲ ج۱۹ ۳

– ۱ – هركس از دست داد دنيارا رنج كشيد (برفوت آن) .

(اَتْعَبَه) : جعله يتعب (اقرب) : او

را برنج انداخت " اتعب نفسه لآخرته " ط ۱۹۱ طا عم ۱ – ۳۰ – برنج انداخت نفس خود را برای آخرت خویش.

(التَّعَب):مصدر : خستگی و مشقت

" لاینال امرؤ من غضارتها رغبا الا ارهقته من نوائبها تعبا " ط ۱۰۹ ط ۱۸ – ۹ – هیچ مردی از نعمت و فراخی دنیا به خواهش ومیل خود نرسید مگر اینکه بار کرد و پوشانید اورا دنیا از مصائب خود تعب و مشقتی .

(المُتعِبَة):اسم فاعل مؤنث من اتعب :اندوهآورنده ورنجاننده "و سوقة متعبة" ط ۸۱ ط عم – ۵ع – (مرد محتضر) در حال راندن (نفس) رنجاننده است .

(مُتعِبات) جمع متعبة "غیرمتعبات ولامجهودات" ر ۲۵ رعم ۳۴ – ۸ (تا حیوانات صدقات را بنزد ما بیاوری) نه رنج داده شدگان و نه مشقت دیدگان .

تَعْتَعَ فی الکلام: تردّد فیه من حصر اوعی و – الدابة : ارتطمت فی الرمل (اقرب) در سخن گفتن متردد شد از جهت عجز یا گرفته شدن . جنبنده به ریگ فرو رفت .

(المُتَعتِع):اسم فاعل: تردد کننده و ترسنده .

" لن تقدس امةلایؤخذ للضعیف فیها حقه من القوی غیر متعتع " ر ۵۳ ر ۳۹ – ۳۲۷ – هرگز امتی تقدیس نشوند که در میان آنان حق ضعیف از قوی بدون ترس گرفته نشود .

تَعَسَ ع تَعْسًا : اکَبَّ علی وجهه (اقرب) : برروی صورتش نگونسار شد در مفردات گوید آن لغزشی است که صاحب آن نتواند برخیزد و هلاکت هم معنی لازمی این است .

(اَتعَسَ) تباه‌گردانید " و اتعس جدودکم "ط ۶۷ ط ۱۳۶ – ۵ (خداوند) نصیبهای شمارا تباه گرداند .

التَّافِهُ :الحقیر الیسیر (اقرب): فرومایه و اندک " فانک لاتعذر بتضییعک التافه لاحکامک الکثیر المهمّ " ر ۵۳ ر ۳۹ – ۱۳۰ بتحقیق تو معذور نیستی در ضایع ساختن تو اندک از امور را برای استوارساختن امور زیاد و مهمی را (یعنی باید به تمامی امور اندک و زیاد رسیدگی کنی) .

اَتْقَنَ الامرَ: اَحکَمَهُ (اقرب) : امر را استوار نمود .

(المُتقَن):اسم مفعول: محکم " بل قضاء متقن و علم محکم " ط ۶۳ ط ۸۸ – ۸ – بلکه ایجاد آن از روی قضاء استوار و علم محکم است (از فساد و شبهه عاری است)

اَتْلَعَ مد عنقه متطاولا (اقرب) : گردن خودرا کشید از روی تکبر تا بدور نگاه کند " لقد اتلعوا اعناقهم الی امر لم یکونوا اهله فوقصوا دونه" ط ۲۱۷ ط ۳ ۲۳ — ۳ — بتحقیق‌آنان (قریش) گردنهای خودراکشیدند بسوی چیزی (خلافت)کهاهل‌آن نبودند و بدون رسیدن به‌آن گردنشان شکسته شد .

تَلَفَ تَلَفاً:هلک (اقرب) : تباه شــــد . " وملوک اسلمتهم الی التلف " ر ۴۵ ر ۲۴۲ — ۲۵ — (ای دنیا اگر محسوس بودی بر تو حَدمی‌زدم دربارهٔ)پادشاهانی که سپردی آنهارا به سوی هلاکت .

(المَتالِف) جمع مَتْلَف : محل او سبب التلف و الهلاک و ــ القفر (المنجد) : محل یا سبب تلف و هلاکت . جای بی آب و علف " فان طاعة الله حرز من متالف مکتنفة" ط ۱۹۶ ط ۳ ر ـ ۹ ــ بتحقیق اطاعت خداوند نگهدارنده است از مهلکه‌های احاطه کننده .

تَلا فلانا تُلُوّاً : تبعه و ــ عنه : ترکه و خذله و ــ الکلام تلاوة : قرأه (اقرب) به او پیروشد . اورا رها و فروگذار کرد . کلام را خواند .

(التِلاوَة) : القرائة (اقـــرب) : خواندن " لیس فیهم سلعة ابور من الکتــاب اذا تلی حق تلاوته" ط ۱۷ ط ۹ ۸ — ۹ — نیســت در میان ایشان کالائی کاسدتـــر از کتاب (خدا) چون خوانده شود حق خواندن (حقیقت آن بیان شود) .

(التالِی) : اسم فاعل:پیروی کننده و قرائت کننده" اما اللیل فصافون اقدامهم تالین لاجزاء القرآن یرتلونها ترتیلا " ط ۱۹۱ ط ۱۴ — ۹ ــ اما حال مؤمنان درشب بپاهاشان صف زدگانند در حالیکه جزءهــای قرآن را با تانی و توجه می‌خوانند .

اَلتَّمْرُ :الیابس من ثمر النخل (اقــرب) خرمای خشک .

" فکنت فی ذلک کناقل التمر الـــی هجر" ر ۲۸ ر ۲۴۱ — ۲ (ناگاه ای معاویه شروع می‌کنی از بلاء و نعمت خدا بر ما خبر میدهی) بوده‌ای در این مانند آنکس که‌خرما را به شهر هجر حمل میکنی (هجر در بحرین شهری است که خرما زیاد دارد) ــــــــ

تَمَّ الشیء تَمّاً و تَماماً : کملت اجــــزاءه (اقرب) : جزئهای چیز کامل شد .

" اذا تم العقل نقص الکلام " ح ۷۱ ح ۳۹۰ — ۱۱ —چون عقل کامل گشت سخن‌کم‌گردد .

(تَمَّمَهُ) : جعله تاماو ــ بلغه اجله‌و ــ علی الجریح : اجهز (اقرب) : اورا تمام قرار

داد اورا به مدتش رسانید . زخمدار را کشت
" فانهم ان تمموا علی فیالة هذا الرای انقطع
نظام المسلمین " ط ۱۶۷ ط ۳۰ ر ۳ - ۳ -
بتحقیق اگر آنان تمام کنند این امرامارت را
برضعف و سستی این اندیشه بریده شود
پیوستگی مسلمانها .

(اَتَمَّهُ) : جعله تاماً (اقرب) : او را
تمام قرار داد .

" اتم نوره و اکمل به دینه " ط ۱۸۱
ط ۱۵ - ۷ - تمام کرد بوسیله آن
(قرآن) نور خودرا و کامل گردانید بوسیله
آن دین خودرا .

(اِستَتَمَّهُ) : کمل اجزائه و - النعمة :
سأل اتمامه (اقرب) : جزئهای آنرا تمام کرد
تمام شدن نعمت را خواست " و استتموا نعم الله
علیکم بالصبر علی طاعته " ط ۱۸۶ ط ۶ ۸ -
- ۸ - تکمیل کنید نعمتهای خدارا بر
خودتان بصبر کردن به اطاعت او .

(التَمام) مصدر تمّ و تمام الشیء :
ما تتکمل به اجزائه (اقرب) : تمام شدن چیز
آنست که با آن اجزاء آن کامل گردد .

" و نساله لمنته تماما " ط ۱۹۲ ط ۶۵
- ۱ - درخواست میکنیم از او (خداوند)
تمام کردن منتش را (با دادن تمام نعمتها)

(الاِتمام) : تمام کردن (الاستتمام)
طلب تمام کردن و قد مر ماضیها .

(التّامّ) : ضد الناقص (اقرب) ضد
ناقص " ام انزل الله سبحانه دینا تاما فقصر
الرسول صلی الله علیه وآله عن تبلیغه و
ادائه " ط ۱۸ ط ۱۰۰ - ۵ - یا فرو
فرستاد خداوند دین تمام پس کوتاهی کرد
پیامبر از رسانیدن و ادای آن .

(التامّة) : مؤنث التامّ

(التَمیم) : التامّ الخلق والشدید
(اقرب) : تمام خلق . سخت (تمیم بن مر
ال قبیلة) (اقرب) : تیره ایست از اهالی
بصره " وقد بلغنی تنمرک لبنی تمیم " ر ۱۸
ر ۲۶۹ - ۳ - بتحقیق بمن رسیده بدخوئی و
درشتی تو با بنی تمیم .

تَابَ الی الله من ذنبه یتوب توباً :
رجع عن المعصیة (اقرب) : از گناه برگشت

(تاب الله علیه) : رجع علیه بفضله (اقرب)
خداوند بسوی او بفضل خود برگشت .

(التائِب) : بازگشت کننده .

(لیتوب تائب) ط ۱۴۱ ط ۵۷ -
۴ (خداوند هنگام انجام عملهای بندگان خودرا مبتلی میکند تا توبه کننده
توبه کند .

(المَتاب) مصدر : توبه کردن .

" و فتح لک باب المتاب " ر ۳۱ ط
۴۰ ۲ - ۸۰ - باز کرده برای تو درب بازگشتن
را .

(التَوبَة) : مصدر : بازگشت

" و لم يمنعک ان اسات من التوبة "
ر ٣١ ر٠ع ٢ – ٧٧ – منع نکرده است ترا از توبه کردن اگر گناه کنی .

(التوب والروايات)

قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (الزمر – ٥٤)

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ . . . والمروى عن ابيعبدالله (ع) ان كل معصية يفعلها العبد جهالة و ان كانت على سبيل العمد لانه يدعوا لها الجهل و يزينها للعبد ويتوبون من قريب اى يتوبون قبل الموت لان ما بين الانسان و بين الموت قريب فالتوبة مقبول قبل اليقين بالموت .

ثو عن الصادق (ع) اذا تاب العبد المؤمن توبة نصوحا (اى خالصا) احبّه الله فستر عليه في الدنيا والاخرة

النبوى صلى الله عليه وآله ليس شئ احب الى الله تعالى من مؤمن تائب او مؤمنة تائبة و عنه (ص) التائب من الذنب كمن لاذنب له .

مع عن ابى الحسن (ع) و قد سئل عن التوبة النصوح ماهى فكتب (ع) ان يكون الباطن كالظاهر و افضل من ذلک .

عن ابى جعفر (ع) قال ان الله اشد فرحا بتوبة عبده من رجل اضل راحلته و زاده في ليلة ظلماء فوجدهما فالله اشد فرحا بتوبة عبده من ذلک الرجل براحلته حين وجدها .

كا عن ابيجعفر (ع) قال التائب من الذنب كمن لاذنب له والمقيم على الذنب و هو مستغفر منه كالمستهزئ .

و عنه (ع) في حديث قال كلما عاد المؤمن بالاستغفار والتوبة عاد الله عليه بالمغفرة و ان الله غفور رحيم و يعفو عن السيئات فاياک ان تقنط المؤمنين من رحمة الله .

نهج قال (ع) لقائل بحضرته استغفر الله . ثكلتک امک اتدرى ما الاستغفار ان الاستغفار درجة العليين و هو اسم واقع على ستة معان : اولها الندم على ما مضى والثانى العزم على ترک العود اليه ابدا و الثالث ان تؤدى الى المخلوقين حقوقهم حتى تلقى الله املس ليس عليک تبعة والرابع ان تعمد الى كل فريضة عليک ضيعتها فتؤدّى حقها والخامس ان تعمد الى اللحم الذى نبت على السحت فتذيبه بالاحزان حتى تلصق الجلد بالعظم و ينشاء بينهما لحم جديد والسادس ان تذيق الجسم الم الطاعة كما اذقته حلاوة المعصية فعند ذلک تقول استغفرالله .

قال رسول الله (ص) فى آخر خطبة خطبها من تاب قبل موته بسنة تاب الله عليه

ثم قال و ان السنة لكثيرة من تاب قبل موته بشهر تاب الله عليه ثم قال و ان الشهرلكثير من تاب قبل موته بيوم تاب الله عليه ثم قال و ان يوما لكثير من مات قبل موته بساعة تاب الله عليه ثم قال الساعة لكثيرة من تاب و قد بلغت نفسه هذه و اهوى بيده الى حلقه تاب الله عليه.

وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا... نزلت في ابي لبابة بن عبدالمنذر و كان رسول الله (ص) لما حاصر بني قريظة قالوا له ابعث الينا ابالبابة نستشيره في امرنا فقال رسول الله (ص) ياابالبابة ائت حلفائك و مواليك فاتاهم فقالوا له يا ابالبابة ماترى اننزل على حكم رسول الله (ص) فقال انزلوا و اعلموا ان حكمه فيكم هو الذبح و اشار الى حلقه ثم ندم على ذلك فقال خنت الله ورسوله و نزل من حصنهم ولم يرجع الى رسول الله (ص) و مر الى المسجد و شد في عنقه حبلا ثم شده الى الاسطوانة التى كانت تسمى اسطوانة التوبة فقال لاحلها حتى اموت او يتوب الله علي.

فبلغ رسول الله (ص) فقال امالواتانا لاستغفرالله له فاما اذا قصد الى ربه فالله اولى به و كان ابولبابة يصوم النهار و ياكل بالليل مايمسك به نفسه (رمقه) و كانت بنته تاتيه بعشائه و تحله عند قضاء الحاجة فلما كان بعد ذلك و رسول الله (ص) في بيت ام سلمة نزلت توبته فقال يا ام سلمة قد تاب الله على ابي لبابة فقالت يا رسول الله اقاؤذنه بذلك؟ فقال فافعلي فاخرجت راسها من الحجرة فقالت يا ابا لبابة ابشر فقد تاب الله عليك فقال الحمد لله فوثب المسلمون يحلونه، فقال لاوالله حتى يحلني رسول الله (ص) بيده فجاء رسول الله (ص) فقال يا ابا لبابة قد تاب الله عليك توبة لو ولدت من امك بيومك هذا لكفاك فقال يا رسول الله فاتصدق بمالي كله؟ قال لاقال فبثلثيه قال لاقال فبنصفه قال لاقال فبثلثه قال نعم فانزل الله عزوجل: وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا ـ الى ـ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

كا حكاية رجل يقطع الطريق و اراد ان يزني بامراة فلما راى خوفها من الله تنبه و تاب و رجع الى اهله فصادفه راهب فدعا الراهب ان يظلهما الله بغمامة فامّن التائب على دعائه فاظلتهما غمامة فلما افترقا فاذا السحاب مع التائب.

قال ابن مسعود بلغ من توبة اهل نينوى اى قوم يونس ان ترادوا المظالم بينهم حتى ان كان الرجل ياتي الى الحجر و قدوضع عليه اساس بنيانه فيقلعه و يرده سفينة البحار توب.

التاج الاكليل جمع تيجان (اقرب) آ: تجه

پادشاهان برای مفاخره بر سر نهند "وضعوا تیجان المفاخرة" ط ۵ ط۴۳-۱-تاجهای مفاخره را از سر برزمین نهید .

التَّارَة : المرةو ـ الحين ج تارات (اقرب): یکدفعه " احوال مختلفه و تارات متصرفة " ط ۲۲۴ ط ۴ ۷ - ۲ (دنیا) حالات مختلفه است و دفعات تغییر دهنده است (گاه به انسان سرور رخ می‌دهد گاه اندوه گاه انسان جوان است گاه پیر)

تَاحَ له الشيء يَتوحُ ن تَوْحًا : تهيأ و قدر (اقرب)آماده و مقدر و گمارده شد " من ضيعه الاقرب اتيح له الابعد " ح ۱۳ح ۳۸۷-۲ هرکس را خویشاوندان و نزدیکان وی ضایع سازند دورترین مردمان به‌یاری او قیام می‌نمایند .

التَّيَار : موج البحر الذی ینضح (اقرب): موج دریا که می‌پاچید .

" ثم اقبل مزبدا کالتیار لایبالی ماغرق "ط۱۴۲-۷۱-۹ . سپس‌مانند موج شدید کف زده دریا روآورد باک نمیکند از آنچه غرق گرداند .

تَاهَ يَتيه ض تَيْهًا: صلف و تکبر و ـ زید فی‌الارض تَيْهانا : ذهب متحیراو ـ ضل (اقرب) : عجب و تکبر کرد . زید در زمین متحیر رفت . گمراه شد .

" و تاهَ بکم الغرور" ط ۱۳۱ط ۹۸ س ۱۳ - حیران ساخته شما را (شیطان) فریبنده .

(المَتَاه) مصدر میمی : حیرانی " لکنکم تهتم متاه بنی اسرائیل" ط ۱۶۴ ط ۲-۱۱ - ولکن شما حیران شدید مانند حیران شدن بنی‌اسرائیل .

(المَتَاهَة) : موضع الحیرة (عبده) جای حیرت " او اعتسف طریق المتاهة" ر۴۵ ر۳-۲ ۲-۱۷ - یابیرون روم ازراه راست در راه گمراهی .

(التِّيه) الصلف والکبرو ـ الضلال و ـ المفازة یضل فیها (اقرب) خودستائی و تکبر، گمراهی . بیابانیکه درآن گمراه شود .

" ما احسن تواضع الاغنیاء للفقراء طلبا لما عندالله و احسن منه تیه الفقراء علی الاغنیاء اتکالا علی الله " ح ۴۰۶ ح ۳۲۷-۱۴ چه نیک است فروتنی کردن بی‌نیازان به‌نیازمندان برای طلب کردن آن ثوابی‌که‌در نزد خدا است و از این نیکوتر تکبر بی‌چیزان است به ثروتمندان برای توکل کردن برخدا .

(التَّائِه) : المتکبر ج تائهون .

(اقرب) : تکبر کننده " فهم فیها تائهون حائرون " ط ۲ ط ۳۷ -۱۳- پس‌آنان درآن‌زمان تکبر کنندگان وحیرانان

بودند .

(تَيِّهان): پدر مالک در شب عقبه یکی از نقباء بود و در بدر حضور داشت ودر صفین کشته گشت .

" این اخوانی الذین رکبوا الطریق ومضوا علی الحق این عمار و این ابن تیهان " ط ۱۸۰ ص ۱۰ س ۳ ـ کجارفت برادرانم که براه راست سوار شدند و در راه حق درگذشتند کجااست عمار وکجااست پسرتیهان .

(التین والروایات)

التین فاکهة طیبة لافضلة له و غذاء لطیف سریع الهضم و دواء کثیر النفع فانه یلین الطبع و یحلل البلغم و یطهر الکلیتین و یزیل رمل المثانة و یفتح سدة الکبد و هو یذهب بالبخر

عن ابن عباس عن النبی (ص) من احب ان یرق قلبه فلیدمن اکل البلس یعنی التین .

و قال (ع) التین اشبه شیء بنبات الجنة و هو یذهب بالبخر .

انه جید للقولنج و یقطع البواسیر و ینفع من النقرس والابردة (و هو ضعف قوة الجماع) .

سن عن الرضا (ع) قال الرضا (ع) یذهب بالبخر و یشد العظم وینبت الشعر و یذهب بالداء حتی لایحتاج معه الی دواء .

و عنه (ع) عن النبی (ص) قال کلوا التین فان علی کل ناحیة منه بسم الله القوی سفینة البحار تین .

ش

((ث))

ثَأَرَ القتیل و ـ بالقتیل (ع) ثارا : طلب دمه و ـ قتل قاتله (اقرب) : خون اورا خواست و کشندهٔ اورا کشت.

(الثائِر) اسم فاعل: طلب کنندهٔ خون و کشندهٔ قاتل خود "الا ان لکل دم ثائــرا و لکل حق طالبا" ط ۱۰۳ ط ۴۲ ـ ۷ ـ ـ آگاه باش برای هر خونی خونخواهی است و هر حقی را طالبی است.

ثَبَتَ فی المکان ن ثَباتاً و ثُبوتاً : دام و استقر (اقرب) : درمکان جاوید و برقــرار شد " و ثبتت رجلاه بطمأنینة بدنه" ط ۲۱۸ ط ـ ۲۳۵ ـ ۳ و برقرار شد دو پای او بسبب اطمینان و آرامش بدن (روح حیوانی) او.

(اَثبَتَهُ) وثَبَّتَهُ: جعله ثابتا (اقرب) اورا ثابت گردانید.

" ولاقلب من اثبته ببصره" ط ۴۹ ط ۱ ـ ۴ ـ و نه دل کسیکه اثبــات وجود اورا کرده احاطه و ادراک تام وجـود او (خدا) را دارد.

(تَثَبَّتَ) فی الامر والرای : تانی فیه ولم یعجل (اقرب) : در کار اندیشه توقـف کرد و شتاب ننمود.

" و تثبتوا فی قتام الغشوة" ط ۱۴۹ ط ۳۱ ـ ۵ ـ درنگ نمائید در غبــار تاریکی شبهه.

(ثَبَّتَهُ) : جعله ثابتا (اقــــرب) اورا ثابت قرار داد "اِنْ تَنْصُرُوا اللّهَ یَنْصُرْکُمْ وَ یُثَبِّتْ اَقْدامَکُمْ" ط ۱۸۱ ط ۱۵ ـ ۲۸ ـ اگر یاری کنید (دین) خدارا یاری کند خداوند شمارا و ثابت کند قدمهای شمارا در مقــام لغزیدن.

(اِستَثبَتَ) فی الامر: تانّی فیه و لم یعجل و ـ شاور فیه و فحص عنه (اقرب) : در امر درنگ نمود و شتاب نکرد. مشورت کرد و ازآن جستجو نمود " و تستثبتون فی اجسادهم" ط ۲۱۹ ـ ط ۱۲ ـ ۷ ـ وراست می ایستید درجسدهای خاک شدهٔ آنان (پدران مردهٔ خود).

(الثبات) برقراری (الثابت) برقــرار شونده و محقّق (اقرب) " و اجراها علی اذلال تسخیرها من ثبات ثابتها و مسیر سائرها" ط ۸۹ ط ۳ ـ ۳۴

و روان ساخت (ستارگانرا) بر طریــق رام کردن مقهوریت آنها از ثابت بودن ستارگان ثابت و سیر کردن ستارگان رونده.

(المُثبَت) خلاف المنفی (اقرب) ثابت شده" و بین مثبت فی الکتاب فرضــه " ط ۱ ط ۵ ـ ۴۹ ـ (دستوراتی اســت) میان اینکه ثابت شده در کتاب فرض آن.

(الثبت والروايات)

ل قال الصادق (ع) مع التثبت تكون السلامة و مع العجلة تكون الندامة و من ابتدء العمل في غير وقته كان بلوغه في غير حينه.

سن قال رسول الله (ص) انما اهلك الناس العجلة ولو ان الناس تثبتوا لم يهلك احد.

سن و قال الصادق (ع) ان الاناة من الله و العجلة من الشيطان.

مكن در مهمي كه داري شتاب
زراه تاني عنان بر متاب
كه اندر تاني زيان كس نديد
ز تعجيل بسيار خجلت كشيد

قال الصادق (ع) من هجم على امر بغير علم جدع انف نفسه.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَ أُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ" الحجرات ۱۳ قيل نزلت في ثابت بن قيس بن شماس و قوله للرجل الذي يتفسح له ابن فلانة فقال (ص) من الذاكر فلانة فقام ثابت فقال انا يا رسول الله فقال انظر في وجوه القوم فنظر اليهم فقال مارايت يا ثابت فقال رايت ابيض و اسود و احمر قال فانك لاتفضلهم الا بالتقوى والدين فنزلت هده الاية. سفينة البحار ثبت.

الثَّبَج ما بين الكاهل الى الظهر و ــ من كل شئ وسطه و ــ معظمه و اعلاه و صدر القطا (اقرب) : ميان شانه تا پشت . وسط هر چيز . معظم و بلندي هرچيز . سينه مرغ قطا .

" و تصطفق متقاذفات اثباجها "
ط ۸۹ ط ۳ ــ ۳ ــ ۷ ــ پرتاب شدههای وسطهای آنها با صدا بهم ميخوردند .

ثَبَطَهُ عن الامر ن ثَبْطًا : شغله عنه و حبسه و عوقه (اقرب) : اورا از امر مشغول ساخت . بازداشت و مانع شد" واعلم ان الشيطان قد ثبطك عن ان تراجع احسن امورك" ر ۷۳ ر ۲۸۷ ــ ۴ ــ آگاه باش شيطان ترا بازداشته از اينكه به بهترين امرهای خود برگردی .

ثَخُنَ ثُخُونَةً : غلظ و صلب (اقرب) : سطبر و سخت گرديد .
(اَثْخَنَتْهُ)الجراحة : اوهنته وضعفته (اقرب) زخم اورا سست و ناتوان گردانيد .
" واوطأوكم اثخان الجراحة " ط ۱۹۰ ط ۲ ــ ۴۱ ــ (شياطين) شمارا باشدت جراحت پامال كردند .

الثَّدْي غدة في صدر المرئة في وسطها حلمه متقبة يمتص منها اللبن (اقرب) : بر ــ

آمدگی است در سینه زن در میان آن حلمه سوراخی است مکیده میشود از آن شیر

" والله لابن ابیطالب آنس بالموت من الطفل بثدی امه" ط ۵ ط ۱۴۳ - ۳ - بخدا سوگند پسر ابوطالب به مرگ مانوس تر است از انس گرفتن طفل به‌پستان‌مادرخود .

ثَرَبَهُ ض ثَرْباً : لامه و عیّره بذنبه (اقرب) اورا توبیخ کرد و به ننگ عارنسبت داد .

(ثَرَّبَهُ):قبح علیه فعله (اقـــرب) کارش را براو تقبیح کرد " و نزعت یدک بلاذم لک ولاتثریب علیک" ر ۴۲ ر ۲۹۳ - ۱ - دست ترا (از حکومت بحرین) واکشیدم بدون اینکه ترا نکوهش و یا ملامتی باشد .

ثَرِمَهُ ض ثَرْماً و اَثْرَمَهُ : کسرثنیّته من‌اصلها (اقرب) : دندان جلوئی او از بیخ شکسته‌شد (الاَثْرَم) من‌سقطت ثنایاه (اقرب) کسیکه دندان جلوئی او شکسته شود .

" اسکت قبحک الله یا اثرم " ط۱۸۲ ط ۲۲۱ - ۱ - (هنگامی که برج‌بن‌مسهر گفت لاحکم الاالله) آنحضرت فرمود:ساکـــت باش ای دندان افتاده .

ثَرا القوم والمال ن ثَرَاءً (واوی) : کثـر و نما (اقرب): جماعت و مال بیشتر و زیـــاد گشت .

(ثَرِیَ) ل یَثْرِیٰ ثَرًی : کثر مالـــه (اقرب) مال او زیاد شد .

(المَثْرَاة) : المکثرة (اقرب) : زیاد کننده" وصلةالرحم فانها مثراة للمال ومنسأة فی‌الاجل "ط ۱۰۸ - ط ۸۹ - ۴ - (برترین وسیله بسوی خدا) صلهٔ رحم است وآن زیاد کنندهٔ مال و مدت عمر است .

(الثَّرَیٰ) : الندی و - التـــراب الندی و - الخیر و - الارض (اقـــرب) : نم . خاک‌نمناک . نیکی . زمین .

" و اکلتهم الجنادل و الثـری " ط ۲۲۴ ط ۲۴ - ۱۱ - خورده است‌آنها (مردگان) را سنگها و زمین (الثَّرْوَة) کثـرة المال والقوم (المنجد) زیادی مال وجماعت " وبلغتها ازکی من‌ثروتها" ح ۳۶۷ کفایت کنندهٔ دنیاپاکیزه‌تراســـت‌از زیادی‌آن .

(الثری والروایات)

عن ابراهیم بن اسحق قال‌قلت‌لابی عبدالله علیه السلام این ارواح المومنین ؟ فقال ارواح المومنین فی حجرات الجنةیاکلون من طعامها و یشربون من شرابها و یتـزاورون فیها و یقولون ربنا اقم لنا الساعة لتنجزلنـــا ماوعدتنا .

قال قلت فاین ارواح الکفار (ع)فقال فی حجرات النار یاکلون من طعامها ویشربون

من شرابها و يتزاورون فيها و يقولون ربنا لاتقم لنا الساعة لتنجزلنا ماوعدتنا محاسن برقي .

(اهل الثرثار)

سن عن ابيعبدالله (ع) قال انى لالعق (الحس) اصابعي من المأدم حتى اخاف ان خادمي يزعم ان ذلک من جشع وليس ذلک کذلک ان قوما افرغت عليهم النعمة وهم اهل الثرثار فعمدوا الى مخ الحنطة فجعلوه خبزا هجاء (المقطع) فجعلوا ينجون به صبيانهم حتى اجتمع من ذلک جبل فقال فمر رجل صالح على امرأة و هي تفعل ذلک بصبي لها فقال ويحکم اتقوا الله لاتغيروا مابکم من نعمة فقالت كانک تخوفنا بالجوع اما مادام ثرثارنا يجرى فانا لانخاف الجوع قال فاسف الله عزوجل و ضعف لهم الثرثار و حبس عنهم قطر السماء و نبت الارض قال فاحتاجوا الى مافي ايديهم فاکلوه ثم احتاجوا الى ذلک الجبل فان کان ليقسم بينهم بالميزان . سفينة البحار ثرثر .

نَعَرَ الدمَ و غيرَه :صبّه (اقرب) : خون و غیر آنرا ریخت .

(اِنْعَنْجَرَ) : انصبّ (اقرب) : ریخته گردید .

(المُثْعَنْجَر) . السائل من الماء اوالدمع و ــ الماء وسط البحر و ليس في البحر ماء يشبهه (اقرب) : جاری شونده از آب ویا اشک . آب وسط دریا و دردریا آبی نیست که برآن مانند باشد " وارسى ارضا يحملها الارض الاخضر والاخضر المثعنجر والقمقام السحر" ط ۲۰۹ ط ۹۲ ــ ۳ ــ زمینی برقرار کرد درحالیکه آب کبود سیلان کننده و دریای مسخر شده آنرا حمل می‌کند .

الثَّغْر : کل فرجة في جبل او بطن واد او طريق مسلوک و ــ الفم او الاسنان مادامت في منابتها و ــ من البلاد الموضع الذي يخاف منه هجوم العدو فهو كالثلمة في الحائط يخاف هجوم السارق منها و ــ الموضع الذي يکون حدا فاصلا بين المتعادين (اقرب) : هرشکافی که در کوه یا وسط بیابان یا راهی که رفت و آمد داشته باشد . دهن و دندانها مادامیکه در محل رویدنشان باشد . ازشهرها جائیست که ترسیده می‌شود از آن هجوم کردن دشمن و آن مانند شکافی است در دیوار که ترسیده می‌شود هجوم درد از آن .

و من کان بصفتک فليس باهل ان يسد به ثغر او ينفذ به امراو يعلى له قدر" ر ۷۱ ر ۲۸۶ ــ ۴ ــ هر کسیکه در صفت تو باشد قابل نیست که بوسیلهٔ او شکافی بسته شود بسبب او کاری پیش رود یا برای اومقامی

بلند شود .

(الثُغْرَةُ) بالضم : نقرة النحر بين الترقوتين و ـ الثلمة و ـ الناحية من الارض و ـ الطريق السهلة (اقرب) : نقرهٔ گلوميان دو چنبرهٔ گردن . شكاف . جانبی از زمين راه هموار " ولاساد ثغرة " ر ۶۱ ر ۹ ۲۸ – ۵ و تو نيستی سد كنندهٔ شكاف (كه دشمن از آن بر تو وارد می‌شود)

(الثُفال) كغراب : الحجر الاسفل من الرحی و ككتاب ماوقيت بهالرحی من الارض ای جلد يبسط فتجعل فوقها الرحی فتطحن باليد ليسقط عليه الدقيق (عبده و اقرب) : سنگ زيرين آسياب . پوستی است كه برزير آسيا انداخته می‌شود سپس با دست آسياب می‌شود تا آرد برآن ريخته شود " فاذا فارقتها استحار مدارها و اضطرب ثفالها " ط ۱۱۸ ط ۶ ۹ – ۴ – چون جدا شوم من از آن (دستگاه خلافت) حيران باشد مدارآن و مضطرب شود سنگ زيرين آن .

(الثُفَالَةُ) بالضم كالثُفل والثافل ما استقر تحت الشیء من كدرة و ـ ثفالة القدر مايبقی فی قعره من عكاره (عبده) : آنچه ميماند پائين چيز ازغير خالص آن ثفالهٔ ديگ آنچه ميماند در ته آن از غير خالص .

" فلايبقی يومئذمنكم الا ثفالةكثفالة القدر " ط ۱۰۶ – ط ۳۲ – ۱۴ - درآن روز (هنگام برپا شدن پرچم گمراهی) از شما نمی‌ماند مگر دُردی واپس ماندهٔ ديگ (اين كنايه از اينست آنروز شمارا شهرتی و نامی و ارزشی نخواهد ماند بدون ترس شمارا می‌كشند وزندانی ميكنند .

الاُثْفِيَة الحجر يوضع عليه القدر (عبده) سنگی است كه ديگ برروی آن گذارده شود .

(الاَثافِی) جمع اثفية " واثافی الاسلام و بنيانه " ط ۱۹۶ ط ۱۳ – ۳۲ – (پس آن قرآن) پايه های اسلام و بنيان آنست .

ثَقَبَ ثَقْباً خرقه بالمثقب و ـ النار ثُقُوباً : اتقدت و ـ الكوكب : اضاء و ـ رايه : نفذ (اقرب) : با مثقب اورا سوراخ كرد . آتش افروخته شد . ستاره درخشيد . رای او گذشت .

(الثاقِب) اسم فاعل : درخشنده

(الثاقِبَة) مؤنث الثاقب "

" ولم يقدحوا بزناد العلوم الثاقبة " ط ۱۰۶ ط ۲۴ – ۷ – (آنان) به آتش زنهای علمهای درخشان آتش نيفروختند .

(الثَواقِب) جمع ثاقبة " و اقام رصدا من الشهب الثواقب علی نقابها " ط ۸۹ ف ۸۰ ج ۱ ص ۱۶۷ ـ برپا نمود ديده بانها و نگهبانانی از شهابهای درخشان و نفوذ كننده بر راهها و منفذهای آن (آسمان) .

ثَقُفَ ثَقْفاً و ثَقافَةً ول ثَقَفاً : صار حاذقا

خفیفا (اقرب) : برگشت کمی ماهر شد .
(الثَّقِیف) : الحاذق الفطن (اقرب)
ماهر زیرک و نام قبیله ایست از عرب .
" اما والله لیسلطن علیکم غــلام
ثقیف" ط ۱۱۴ ط ۵ ۹ – ۱۰ ـ آگـاه
باشید بخدا سوگند پسری از قبیله ثقیف بـه
شما مسلط می شود .

ثَقُلَ ضدّ خفّ (اقرب) : سنگین شد .
" و ثقلت موازینه" ط ۱۷۶ ط ۳ ۸ – ۶
ـ و سنگین شود میزانهای کارهـای
شایستهٔ او .
(اِسْتَثْقَلَ) الشیءُ : کان ثقیلا و ـ
فلان الشیءَ : وجده ثقیلا (اقرب) : چیـز
سنگین بود . فلانی چیز را سنگین یافت .
" فانه من استثقل الحق أن یقال له
اوالعدل ان یعرض علیه کان العمل بهما اثقل
علیه" ط ۲۱۴ ط ۱۷ – ۲۷ ـ زیـراهر
کسیکه گفتار حق و یا نشان دادن عدالت براو
گران آید عمل کردن برآن دو بروی گرانتـر
آید .
(تَثَاقَلَ) تکلف الثقل و ـ عنه: ثقل و
تباطئ (اقرب) . خودرا بسنگینی وا داشت .
از او سنگینی و گرانی کرد " و تثاقلتم تثاقل
النضو الادبر" ط ۳۹ ط ۱ – ۳ ـ گرانی
گردید مانند گرانی شتر پشت ریش .
(اَثْقَلَهُ) حمله ثقیلا (اقرب) حمل
کرد بروی چیز گرانی را " لم تثقلهم موصرات
الاثام" ط ۸۹ ط ۳ – ۲ – ۵ ـ گران نکرد
آنها (ملائکه ها) را گران سازنده های گناهان .
(الثَّقَل) کسبب : متاع المسافر و
حشمه و ـ کل شیء نفیس مصون و منه انـی
تارک فیکم الثقلین : القرآن و عترتی (اقرب)
متاع و حشم مسافر هرچیز گران قیمت محفوظ .
" الم اعمل فیکم بالثقل الاکبـر
واترک فیکم الثقل الاصغر و رکزت فیکم رایة
الایمان" ط ۸۵ ط ۹ ۱ – ۲۰ ـ آیا در
میان شما به آن چیز نفیس بزرگ (قرآن) عمل
نکردم وآیا در میان شما آن چیز نفیس کوچک
را (که حسن و حسین و عترت است) باقـی
نگذاشتم (یعنی پیامبر اسلام) که هنگام رحلت
این دوچیز نفیس را امانت گذارده من ماننـد
دیگران به هیچ کدام خیانت نکردم (شیـخ
محمد عبده در نهج البلاغه ج ۱ ص ۱۵۴ در
پاورقی این حدیث را از پیامبر اسلام نقـل
کرده است) وآیا در میان شما پرچم اسلام را
نصب نکردم .
(الاَثْقَال) جمع ثَقَل " فکانی قـد
رایتک تضج من الحرب اذا عضتک ضجیـج
الجمال بالاثقال" ر ۱۰ ر ۵۰ ۲ – ۱۱
گویا ترا می بینم (ای معاویة) ناله میکنی از
جنگ چون بگزد ترا مانند ناله کردن شتران از
گرانی بار .
(الثِّقَال) جمع ثَقال و الثُّقال صفة

بمعنى الثقيل (اقرب) : گران " وانشأ السحاب الثقال " ط ۱۸۳ ط ۶ ا ۱ – ۳۲ پدید آورد ابر گران را .

(الثَّقيل) : ضدّ الخفيف (اقرب) سنگین " و الحق كلّه ثقيل " ر ۵۳ ر ۲۳ – ۱۳۵ – حق همه آن گران است .

(الأثقل) تفضيل : سنگین‌تر " كان العمل بهما اثقل عليه " ط ۲۱۴ ط ۱۷ – ۲۷ .می باشد عمل کردن به آن دو (حق و عدل) گرانتر بروی .

(المِثقال) ، مايوُزن به و مثقال الشيء ميزانه من مثله و منه " ان الله لا يظلم مثقال ذرّة " اى زنة ذرّة (اقرب) : آنچه‌بآن وزن کرده می‌شود . مثقال چیز هم‌وزن آن .

" و مثقال كل ذرة " ط ۸۹ – ۳ – ۱۰۳ (خداوند عالم دانا است به هم‌وزن و سنگینی هر ذره) .

(الثقل والروايات)

شا العلوى فى وصيته لكميل بن زياد يا كميل نحن الثقل الاصغر والقرآن الثقل الاكبر و قد اسمعهم رسول الله (ص) و قد جمعهم فنادى الصلوة جامعة يوم كذا و كذا فلم يتخلف احد فصعد المنبر فحمدالله واثنى عليه .

و قال معاشر الناس انى مؤد عن ربى عز وجل لامخبر عن نفسى فمن صدقنى فقد صدق الله و من صدق الله اثابه الجنان و من كذبنى كذب الله عزوجل و من كذبه اعقبه النيران ثم نادانى فصعدت فاقامنى دونه و راسى الى صدره والحسن والحسين عليهما السلام عن يمينه و شماله .

ثم قال معاشر الناس امرنى جبرئيل عن الله عزوجل ربى وربكم ان اعلمكم ان القرآن هو الثقل الاكبر و ان وصيّى هذا و ابناى و من خلفهم من اصلابهم هم الثقل الاصغر يشهد الثقل الاكبر للثقل الاصغر يشهد الثقل الاكبر للثقل الاصغر و يشهد الثقل الاصغر للثقل الاكبر كل واحد منهما ملازم لصاحبه غير مفارق له حتى يردا على الله فيحكم بينهما و بين العباد .

فى رسالة ابى الحسن الثالث (ع) فى الرد على اهل الجبر والتفويض قال (ع) فاول خبر يعرف تحقيقه من الكتاب و تصديقه و التماس شهادته عليه خبر ورد عن رسول الله (ص) و وجد بموافقة الكتاب و تصديقه بحيث لاتخالفه اقاويلهم حيث قال انى مخلف فيكم الثقلين كتاب الله و عترتى و اهل بيتى لن تضلوا ما تمسكتم بهما و انهما لن يفترقا حتى يردا على الحوض .

عن يف ان للشيخ المفيد كتابا اسمه العمدة اورد فيه الاحتجاج على صحة الامامة بحديث نبيهم : انى تارك فيكم الثقلين .

قال ابن الاثير سماهما ثقلين لان الاخذ بهما والعمل بهما ثقيل ويقال لكل خطير و نفيس ثقيل فسماهما ثقلين اعظاما لقدرهما و تفخيما لشانهما اقول سماهما ثقلين لان العمل بهما موجب لسعادة الدارين سفينة البحار ثقل .

اقول اورد الفيروز آبادی هذا الحديث فی القاموس و ابن اثير فی النهاية والزمخشری فی الفائق و السعيد الخوری فی اقرب الموارد والطبرسی فی ذيل الاية ۳۱ من سورة الرحمن و غيرهم من المحدثين وانه من المتواترات بين الفريقين .

وقد الف الشيخ قوام الدين الوشنوی رسالة و سماها (حديث الثقلين) وارسلهما الی الدار التقريب من المصر والدار التقريب طبع هذه الرسالة بمقدمة و استند هذا الحديث في هذة الرسالة بمنابع اهل السنة .

ثَكِلَتْ المرأة ولدها ل ثُكْلا و ثَكْلا : فقدته (اقرب) : زن فرزند خودرا گم کرد (الثُكْل) فقدان المراة ولدها (اقرب) گم کردن زن فرزند خودرا .

(الثَكالی والثَواكِل) جمع ثَكْلان و الثاكِل والثاكِلَة : المراة الفاقدة ولدها والمرء الفاقد ولده (اقرب) زن فرزند گم کننده يا مرد فرزند گم کننده .

" فقلت له ثكلتک الثواكل يا عقيل اتئن من حديدة احماها انسانها للعبه و تجرنی الی نار سجرها جبارها لغضبه " ط ۲۲۲ — ۶٫ — ۸ — گفتم براو (عقيل) فرزند گم کنندگان ، ترا گم کند آيا از آهنی ناله میکنی که آدمی آنرا برای بازی خود گرم کرده و مرا بآتشی میکشی که خداوند قهار آن را برای غضب خود افروخته .

" و عجت عجيج الثكالی علی اولادها " ط ۱۱۳ ط ۵ ۵ — ۲ — (حيوانات) مانند ناله های جوانمردگان برای فقدان اولاد خود ناله کردند .

الثَلاث والثَلاثَة من العدد معروفة الثُلْث والثُلُث : جزءاوسهم من ثلاثة (الثالِث) الواقع بين الثانی والرابع (اقرب) : سه . يکسهم ازسه‌قسمت . واقع ميان دو وچهار .

" للمؤمن ثلاث ساعات : فساعة يناجی‌فيهاربه و ساعة يرمّ فيها معاشه و ساعة يخلی بين نفسه و بين لذتها فيما يحل و يجمل " ح ۳۹۰ ح ۳۳۷ —۱۱— برای مؤمن سه ساعت است .ساعتی‌است که درآن‌با پروردگار خودراز گويد و ساعتی است که در آن معيشت خودرا بصلاح آورد وساعتی‌است‌که‌خودراميان نفس خود و لذت آن در آنچه حلال و نيکو باشد فارغ سازدو واگذارد .

(الثلاث والروايات)

الثعلبي و قد روى عن رسول الله (ص) قال سباق الامم ثلثة لم يكفروا بالله طرفة عين حزبيل مؤمن آل فرعون و حبيب النجار صاحب ياسين و علي بن ابيطالب و هو افضلهم .

كا احب الامور الى الله ثلثة القصد في الجدوالعفو في المقدرة والرفق بعباد الله .

ان اوحش ما يكون هذا الخلق في ثلثة مواطن : يوم يلد فيخرج من بطن امه فيرى الدنيا ويوم يموت فيعاين الاخرة واهلها و يوم يبعث فيرى احكاما لم يرها في دارالدنيا و قد سلم الله على يحيى في هذه الثلثة المواطن و آمن روعته فقال و سلام عليه يوم ولد و يوم يموت و يوم يبعث حيا .

اللبنات الثلاث من ذهب التي قتل لها ثلثة نفر كانوا مع عيسى عليه السلام .

قصة الثلثة النفر الذين كانوا يتماشون فاخذهم المطرفأووا الى غار فبينماهم انحطت صخرة فاطبقت عليه فتوسلوا بالله بذكر افضل اعمالهم ففرج الله عنهم ببركة اعمالهم الخالصة .

ص عن الثمالي عن ابيجعفر (ع) قال كان في بني اسرائيل رجل عاقل كثير المال و كان له ابن يشبهه في الشمائل من زوجة عفيفة و كان له ابنان من زوجة غير عفيفة فلما حضرته الوفاة قال لهم هذا مالي لواحد منكم فلما توفي قال الكبير انا ذلك و قال الاوسط انا ذلك و قال الاصغر انا ذلك فاختصموا الى قاضيهم قال ليس عندي في امركم شيء انطلقوا الى بني غنام الاخوة الثلثة .

فانتهوا الى واحد منهم فراوا شيخا كبيرا فقال لهم ادخلوا الى اخي فلان فهو اكبرمني فاسئلوه فدخلوا عليه فحرج شيخ كهل فقال اخي الاكبر مني فدخلوا على الثالث فاذا هو في المنظر اصغر فسئلوه اولا عن حالهم ثم مسئلتهم .

فقال اما اخي الذي رايتموه اولا هو الاصغر فان له امرئة تسوءه و قد صبر عليها مخافة ان يبتلى ببلاء لاصبر له عليه فهرمته و اما الثاني اخي فان عنده زوجة تسوءه و تسره فهو متماسك الشباب و اما انا فزوجتي تسرني و لاتسؤني لم يلزمني منها مكروه قط منذ صحبتني فشبابي معها متماسك .

و اما حديثكم الذي هو حديث ابيكم فانطلقوا اولا و بعثروا قبره واستخرجوا عظامه و احرقوها ثم عودوا لاقضي بينكم فانصرفوا فاخذ الصبي سيف ابيه و اخذ الاخوان المعاول فلما ان هما بذلك قال لهم الصغير لاتبعثروا قبر ابي و انا ادع لكما حصتي فانصرفوا الى القاضي فقال يقنعكما هذا ائتوني بالمال فقال للصغير خذالمال فلوكان ابنيه لدخلهما من

الرقة كما دخل على الصغير .

ثلث اعطين الانبياء عليهم السلام .
العطر والازواج والمسواک .

كا الباقرى (ع) كان فى رسول الله (ص) ثلثة لم يكن فى احد غيره .
لم يكن له فئ و كان لايمر فى طريق فيمر به بعد يومين او ثلاثة الا عرف انه قد مر لطيب عرفه و كان لايمر بحجر ولا شجر الا سجد له لما اسرى بالنبى (ص) عهد اليه ربه فى ثلث كلمات ان عليا امام المتقين و قائد الغر المحجلين و يعسوب المؤمنين .

النبوى (ص) اوحى الى فى على (ع) بثلث خصال انه سيد المسلمين و امام المتقين و قائد الغر المحجلين (من الخيل هو الذى يرتفع البياض فى قوائمهم الى موضع القيد و يجاوز الارساغ ولايجاوز الركبتين) سفينة ــ البحار ثلث .

لى عن ابن عباس قال قال رسول الله (ص) المخالف على على بن ابيطالب بعدى كافر والمشرک به مشرک و المحب له مؤمن و المبغض له منافق والمقتفى لاثره لاحق والمحارب له مارق والراد عليه زاهق على نور الله فى بلاده وحجته على عباده سيف الله على اعدائه و وارث علم انبيائه على كلمة الله العليا و كلمة اعدائه السفلى على سيد الاوصياء ووصى سيد الانبياء على امير المؤمنين و قائد الغر المحجلين و امام المسلمين

لايقبل الله الايمان الا بولايته و طاعته .

ل قال سلمان عجبت لست : ثلثة اضحكتنى و ثلث ابكتنى فاما الذى ابكتنى ففراق الاحبة محمد و حزبه (ص) و هول المطلع و الوقوف بين يدى الله عز وجل .
و اما التى اضحكتنى فطالب الدنيا و الموت يطلبه وغافل و ليس بمغفول عنه و ضاحک ملئ فيه لايدرى ارضى الله ام سخط .

ما قال الرضا (ع) لعباس بن المامون ثلثة موكل بها ثلثة . تحامل الايام على ذوى الادوات الكاملة و استيلاء الحرمان على المتقدم فى صنعته و معاداة العوام على اهل المعرفة (بيان تحامل عليه كلفه مالايطيقه والادوات الكاملة كالعقل والعلم والسخاء من الكمالات التى هى وسائل السعادت او الاعم منها و من الكمالات الدنيوية كالمناصب والاموال .

النبوى (ص) لم تعط امتى اقل من ثلث الجمال والصوت الحسن والحفظ .

ب عن النبى (ص) مما اعطى الله امتى و فضلهم به على ساير الامم اعطاهم ثلث خصال لم يعطها الانبى . و ذلک ان الله تعالى كان اذا بعث نبيا قال له اجتهد فى دينک ولاحرج عليک و ان الله تبارک و تعالى اعطى ذلک امتى حيث يقول و ماجعل عليكم فى الدين من حرج يقول من ضيق و كان اذا بعث نبيا قال له اذا حزنک امر تكرهه فادعنى استجب لک و ان الله تعالى اعطى امتى ذلک

حيث يقول ٱدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ و كان اذا بعث نبيا جعله شهيدا على قومه و ان الله تبارك و تعالى جعل امتى شهداء على الخلق حيث يقول لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى ٱلنَّاسِ.

عنه (ص) ثلث اخافهن على امتى من بعدى الضلالة بعد المعرفة و مضلات الفتن وشهوة البطن والفرج.

عن الرضا (ع) لايكون المؤمن مؤمنا حتى يكون فيه ثلث خصال سنة من ربه (كتمان سره) و سنة من نبيه (مداراة الناس) و سنة من وليه (الصبر فى الباساء والضراء)

ل عن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله (ص) ان لله حرمات ثلث من حفظهن حفظ الله له امر دينه و دنياه و من لم يحفظهن لم يحفظ الله له شيئا حرمة الاسلام و حرمتي و حرمة عترتي.

ثو الموسوى (ع) ثلثة لاينظر الله اليهم ولايزكيهم ولهم عذاب اليم، رجل ادعى اماما من غير الله و آخر طعن فى امام من الله و آخر زعم ان لهما فى الاسلام نصيبا.

ثلث موبقات نكث الصفقة و ترك السنة و فراق الجماعة.

ثلثة يشكون يوم القيمة: المصحف والمسجد والعترة.

عن النبى (ص) ثلثة لايكلمهم الله ولاينظر اليهم يوم القيمة ولايزكيهم و لهم عذاب اليم: شيخ زان وملك جبار و مقل مختال.

ثلث يجلين النظر: النظر الى الخضرة و الى الماء الجارى و الى الوجه الحسن.

نزلت ثلثة احجار من الجنة: مقام ابراهيم وحجر بنى اسرائيل والحجر الاسود.

لايدخل الجنة من البهائم الاثلثة حمار بلعم باعور و ذئب يوسف و كلب اصحاب الكهف.

كا عن ابيعبدالله (ع) قال ثلث اعطين سمع الخلائق: الجنة والنار و الحور العين فاذا صلى العبد و قال اللهم اعتقنى من النار و ادخلنى الجنة و زوجنى من الحور العين قالت النار يا رب ان عبدك قد سئلك ان تعتقه منى فاعتقه و قالت الجنة يا رب ان عبدك قد سئلك اياى فاسكنه و قالت الحور العين يارب ان عبدك قد خطبنا اليك فزوجه منا فان هو انصرف من صلوته و لم يسئل من الله شيئا من هذا (قالت) الحور العين هذا العبد فينا لزاهد و قالت الجنة ان هذا العبد فى لزاهد و قالت النار ان هذا العبد فى لجاهل.

عن الصادق (ع) ثلثة لايدخلون الجنة السفاك للدم و شارب الخمر و مشاء بنميمة.

ثو عن الصادق (ع) ثلثة يدخلهم الله الجنة بغير حساب: امام عادل و تاجر صدوق و شيخ افنى عمره فى طاعة الله.

الانبياء و اولادهم و اتباعهم خصوا بثلثة : السقم في الابدان و خوف السلطان والفقر.

ثلث لم يعرمنها نبي و من دونه الطيرة و الحسد و التفكر في الوسوسة في الخلق.

لو قد قام القائم (ع) لحكم بثلث لم يحكم بها احد قبله يقتل الشيخ الزاني ويقتل مانع الزكوة و يورث الاخ اخاه في الاظلة.

ني قال الصادق (ع) ثلثة عشر مدينة و طايفة يحارب القائم اهلها و يحاربونه :اهل مكة و اهل المدينة و اهل الشام و اهل بصرة و اهل رميسان والاكراد والاعراب و ضبة و غني و باهلة و ازد واهل الري (رميسان مصحف ديسان قرية بهراة).

في روايات كثيرة قال الصادق (ع) ثلثة اشياء لايحاسب الله عليها المؤمن طعام ياكله و ثوب يلبسه و زوجة صالحة تعاونه و تحصن فرجه.

ثلث درجات : افشاء السلام واطعام الطعام والصلوة بالليل والناس نيام و ثلث كفارات :اسباغ الوضوء في السبرات (شدة البرد) والمشي بالليل والنهار الى الجماعات والمحافظة على الصلوات و ثلث موبقات : شح مطاع و هوى متبع و اعجاب المرء بنفسه.

و ثلث منجيات : خوف الله في السر والعلانية والقصد في الغنى والفقر و كلمة العدل في الرضا والسخط.

النبوى (ص) في مسجد الخيف ثلث لايغل عليهن قلب امرئ مسلم : اخلاص العمل لله والنصيحة لائمة المسلمين واللزوم لجماعتهم فان دعوتهم محيطة من ورائهم.

كا عن الصادق (ع) ثلث لايضر معهن شئ : الدعاء عند الكرب والاستغفار عن الذنب و الشكر عند النعمة.

الصبر ثلثة : صبر على المصيبة وصبر على الطاعة و صبر عن المعصية.

قال اميرالمومنين عليه السلام ثلث بهن يكمل المسلم :التفقه في الدين و التقدير في المعيشة و الصبر على النوائب.

اخذ الناس ثلثة عن ثلثة اخذوا الصبر عن ايوب والشكر عن النوح والحسد عن بني يعقوب.

من اعطى ثلثا لم يمنع ثلثا : من اعطى الدعاء اعطى الاجابة و من اعطى الشكر اعطى الزيادة و من اعطى التوكل اعطى الكفاية.

قال اميرالمومنين (ع) كانت الفقهاء والحكماء اذا كاتب بعضهم بعضا كتبوا بثلث ليس معهن رابعة : من كانت الآخرة همه كفاه الله همه من الدنيا و من اصلح سريرته اصلح الله علانيته و من اصلح فيما بينه و بين الله عزوجل اصلح الله فيما بينه و بين الناس.

كا عن ابي جعفر (ع) قال كل عين

باكية يوم القيمة غير ثلث عين : عين سهرت في سبيل الله و عين فاضت من خشية الله و عين غضت عن محارم الله .

عن علي (ع) قال جمع الخير كله في ثلث خصال : النظر والسكوت والكلام فكل نظر ليس فيه اعتبار فهو سهو و كل سكوت ليس فيه فكرة فهو غفلة و كل كلام ليس فيه ذكر فهو لغو فطوبى لمن كان نظره عبرا و سكوته فكرا و كلامه ذكرا و بكى على خطيئته و امن الناس شره .

و عنه (ع) قال يوشك ان يفقد الناس ثلثا : درهما حلالا و لسانا صادقا و اخا يستراح اليه .

قال رسول الله (ص) على العاقل ان يكون له ثلث ساعات : ساعة يناجي فيها ربه عزوجل و ساعة يحاسب فيها نفسه و ساعة يتفكر فيما صنع الله عزوجل اليه و ساعة يخلو فيها بحظ نفسه من الحلال .

قال علي (ع) ثلثة لاينتصفون من ثلثة : شريف من وضيع و حليم من سفيه و بر من فاجر .

ل قال الصادق (ع) ثلث من كن فيه زوجه الله من الحور العين كيف شاء : كظم الغيظ والصبر على السيوف لله عزوجل ، و اشرف على مال حرام فتركه لله عزوجل .

كا في كتاب اميرالمومنين (ع) ثلث خصال لايموت صاحبهن ابدا حتى يرى وبالهن : البغي و قطيعة الرحم واليمين الكاذبة يبارزالله بها .

ل عن النبي (ص) ثلث لايتقبل الله لهم بالحفظ رجل نزل في بيت خرب و رجل صلى على قارعة الطريق و رجل ارسل راحلته ولم يستوثق منها .

قال الصادق (ع) اطلبوا الحوائج يوم الثلثاء فانه اليوم الذي الان الله فيه الحديد لداود (ع) .

سن الوليد بن صبيح عن ابيعبدالله (ع) قال قال لي اى شيء تطعم عيالك في الشتاء ؟ قلت : فاذا لم يكن اللحم فالسمن والزيت قال فما منعك من هذا الكركور فانه اصون شيء في الجسد يعني المثلثة قال اخبرني بعض اصحابنا بصف المثلثة : قال يؤخذ قفيز ارز و قفيز حمص و قفيز حنطة او باقلى او غيره من الحبوب ثم ترض جميعا وتطبخ . سفينة البحار ثلث .

ثَلَمَ الحائطَ و غيرَهُ : احدث فيه خللا و ــ الاناءَ : كسّره من حافته (اقرب) : درديوار وغيرآن شكافى بوجود آورد . ظرف راازكنارش شكست " و ثلمتم حصن الله المضروب عليكم باحكام الجاهلية " ط ۱۹۰ ط ۲ - بر ۱۶ -

ــ خراب كرديد حصار خدارا كه زده شده برشما با حكمهاى (عالم) جاهليت .

(اِنْثَلَمَ) . انكسرحرفه (اقرب) :كنار

آن شکسته شد" و بعضهم یحب تثمیرالمال و یکرهانثلام الحال" ح ۹۳ص ۳۴۶ - ۶ . برخی از آنان زیاد گردانیدن مال را دوست دارد و ناخوش دارد پریشان‌حالی و بی‌چیزی را .

(الثَّلْم): الخرق (عبده) : شکاف " فخشیت ان لم انصر الاسلام و اهلـــه ان اری فیه ثلما او هدما " ر ۶۲ ر۲۴۷ - ۵ (تا دیدم دعوت می‌کنند به نابود کـــردن دین محمد ــ ص ــ) پس ترسیدم اگر اسلام و اهل آنرا یاری نکنم ببینم در آن شکـاف و ویرانی و مصیبت برآن برمن شدیدتر باشد .

(المَثْلُوم) : المعیوب : عیـــب‌دار " کاملا غیر مثلوم ولامنقوص" ر ۵۳ ر۲۳۶ - ۴۴ ر - (ببخش کن از بدنت در شب و روزت بخدا آنچه را که نزدیک شوی بآن بخدا) تمام باشد و عیب دار و ناقص نباشد .

(الثلم والروایات)

الصادقی (ع) کنت آمر اذا ادرکـــت الثمرة ان یثلم فی حیطانها الثلم لیدخـــل الناس ویاکلوا .

یر عن ابیعبدالله (ع) قال قـــال امیرالمومنین (ع) المومن العالم اعظم اجـــرا من الصائم القائم الغازی فی سبیل الله و اذا مات العالم ثلم فی الاسلام ثلمة لایسدهـــا شیء الی یوم القیمة "سفینة البحار ثلم .

الثَّمَد الحُفْرة یجتمع فیها ماء المطر او الماء المطر یبقی محقونا تحت رمل او المـاء القلیل الذی لامادة له (اقرب) : گودالی که درآن آب باران جمع شود . آب باران که در زیر ریگ نگهداشته شده . آب اندکی که آنـــرا ریشه نباشد .

(الثَّمُود) نام‌تیره‌ای‌ازاعراب اولی است که در وادی القری میان حجاز و شـــام زندگی‌می‌کردند (المیزان‌ج۱۰ ص۳۲۹)حضرت صالح از طرف پروردگار عالم برای هدایـــت آنان مبعوث گردید و از سن شانزده سالگی تا سن یکصدو بیست سالگی آنانرا به ســــوی خداوند دعوت نمود و ایمان نیاوردند .

و آنان هفتاد بت داشتند و آنها را پرستش می‌کردند و درآخر از صالح بـــرای اثبات پیامبریش این معجزه را خواستنـد کوه شکافته‌شود و یک شتر با بچه‌اش از آنجابیرون آید وهمانطورهم آمد درآخر آنرا پی‌کردند .

وحضرت‌صالح به آنان خبر دادفردا صورتهای شما زرد خواهد شد و روز دوم سرخ خواهد شد و روز سوم سیاه خواهد شد سپس با عذاب هلاک میشوید همین طور هم شـــد هنگامی که نصف شب رسید جبرئیل بر آنـــان صیحه‌ای زد تا گوشهای آنان شکافته وجگرهای آنان پاره گشت و دلهایشان شکافت دریک‌آن همه هلاک شدند سپس پروردگار عالم برآنان آتشی فرستاد همه را سوزانیدند شرح خوئـــی

ج ١٢
" ايها الناس انما يجمع الناس الرضا والسخط و انما عقر ناقة ثمود رجل واحـــد فعمهم الله بالعذاب لما عموه بالرضا " ط١٩٩ ط١٠ ٥ (- ٢ - اى مردم جز اين نيست راضي بودن به نافرماني خدا و خشمناك شدن بر اطاعت خدا مردم را برعذاب گرد آورد و جز اين نيست شتر ثمود را يكمرد پي كـرد و خداوند عذاب را برهمهٔ آنان شامل كـــرد هنگامي كه تمامي آنان بفعل قبيح آن يكنفـــر راضي شدند .

الثَّمَرُ حمل الشجر، الواحدة (الثَّمَرة) : بار درخت ، واحد آن ثمره (والثمرة) ايضا النسل و كل نفع يصدر عن شيء (اقرب) : نسل ، هر سودى كه از چيزى صادر مى‌شود .

(ثمرها الفتنة) ط ٨٧ ط٨١ - ٤ ميوهٔ آن (دنيا)فتنه و آشوب اســـت
" ثمرة التفريط الندامة و ثمرة الحزم السلامة "
ح ٨١ ح ٣٧٥ - ١٢ - نتيجهٔ تقصير پشيماني است فائدهٔ احتياط سلامتي است .

(الثِّمار) جمع الثَّمر " وزروعـــا وثمارا " ط١٠٧ ط ٨ - ٣ ١ ــ در بهشت (قرار دادى) زراعتها و ميوه‌ها .

(ثَمَّرَ) الرجل ماله : نَمّاه و كَثَّـــره (اقرب) مرد مال خودرا زياد و بيشتر كرد ــ برخي‌ازآنان‌دوست دارد بسيار كردن‌مال‌را .

(الثّامِر) : آتيا بالثمر (عبـــده) ميوه دهنده " ثامرا فرعها " . ميوه دهنـــده باشد شاخهٔ آن

(الثَّمَرات) . جمع الثَّمَرة .

" ان الله يبتلي عباده عندالاعمال السيئة بنقص الثمرات " ط ١٤١ ط ٥٧ - ٣ بتحقيق پروردگار عالم امتحان و مبتلا مى‌نمايد بندگان خودرا هنگام انجام كارهاى بد بكم كردن ميوه ها .

(الثمر والروايات)

فقه الرضا (ع) و نروى ان الثمار اذا ادركت ففيها الشفاء لقوله تعالى كُلُوا مِـــن ثَمَرِهِ .

الثَّمَن : ماقَدَّرَه العاقدان عوضا للمبيـــع (اقرب) : آنچه معامله كنندگان براى جنس فروخته شده عوض معين مى‌كنند ،

" ولا اغلى ثمنا من الكتاب اذاحرف عن مواضعه" ط ١٧ ط ٥١ ــ ١٤ (درميان آنان) از كتاب (قرآن) رواج‌تر و پر بها تر چيزى نمى‌باشد هنگامي كه از مواضع و معنـــى خود تغيير داده شود .

ل فيما اوصى به النبى (ص) عليا يا على ثمانية ان اهينوا فلايلوموا الا انفسهـــم

الذاهب الي مائدة لم يدع اليها والمتامر (المتسلط) علي رب البيت و طالب الخير من اعدائه و طالب الفضل من اللئام والداخل بين اثنين في سر لم يدخلاه فيه و المستخف بالسلطان والجالس في مجلس ليس له باهل والمقبل بالحديث علي من لايسمع .

ل عن الصادق (ع) قال قال رسول الله (ص) ثمانية لايقبل الله تعالي لهم صلوة : العبد الآبق حتي يرجع الي مولاه والناشز عن زوجها وهو عليها ساخط ومانع الزكوة و تارك الوضوء والجارية المدركة تصلي بغير خمار و امام قوم يصلي بهم و هم له كارهون و الزبين قالوا يا رسول الله وما الزبين ؟ قال الذي يدافع الغائط و البول والسكرات فهؤلاء ثمانية لاتقبل لهم صلوة .

ثَنَی الشيءَ ضِ ثَنْيًا : (ياءی) : عطفه ورد بعضه علي بعض و ــ كفه (اقرب) . اورا باز گردانید . بعض آنرا بهبعضی برگردانید : اورا بازداشت .

" لايثنيه عن ذلك اجتماع علي تكذيبه " ط ۱۸۸ ط ۲۳ ــ ۳ ــ بر ــ نمیگردانیداو (محمدص) راعن ذلك (ازدعوت بهحق) جمع شدن (مشركين براي تكذيب او)

(أَثْنَاهُ) : صار ثانية و ــ علي فلان مدحه و ــ عليه بالضرب . ارتد عليه به (اقرب) : برگشت دوم آن شد . به فلانی مدح گفت با ضربت دوم به فلانی برگشت .

(الثَّنَاء) : المدح . بهنیکی یادنمودن " ولاتثنوا علي بجميل ثناء " ط ۲۱۴ ط ۱۷ ــ ۲۵ ــ و ثنا نگوئيد برمن بستودن نیکو .

(إِسْتَثْنَی) الشيءَ إِسْتِثْنَاءً : اخرجه من القاعدة العامة ــ فلانا و ــ علي فلان ، اخرجه من حكم غيره (اقرب) : اورا ازقاعده عمومي بيرون كرد . فلانی را از حكم غير آن بيرون كرد .

" و قد سبق استثناؤنا عليهما في الحكومة بالعدل " ط ۱۲۵ ط ۸ ــ ۱ بتحقيق سابق شده بود استثناء ما براين دو (عمروعاص و ابوموسی) در حكم كردن بعدالت .

(المُثْنِي) اسم فاعل من اثناه و قد سبق ثناگوينده " اللهم و لكل مُثْنٍ علي من اثني عليه مثوبة " ط ۸۹ ط ــ ۱۰۸ ــ ــ پروردگارا براي هر ثناگوينده را بر آن كس اورا ثنا گفته پاداشي است .

(الأَثْنَاء) جمع ثني و هو خلال كل امر . وسط هر چيز و پيچها " فانا نذير لكم ان تصبحوا صرعي باثناء هذا النهر " ط ۳۶ ط ۳ ــ ۱ ــ من ترسانندههستم شمارا از اينكه برگرديد در ميان پيچهاي اين نهر از كشته شدگان باشيد .

(الثَّانِي) مابين الاول والثالث (اقرب) دوم ثانية اثنان و اثنين نيز بهمان معنی

است .

" ايها الناس ان اخوف ما اخاف عليكم اثنان اتباع الهوى و طول العمل " ط ٤٢ ط ٤ ع ٤ ع ١ ـ ١ ـ اى مردم ترسناكترين چيزى كه (از عذاب آن) برشما مى‌ترسم دو چيز است : پيروى خواهش نفس و درازى آرزو (در امور دنيويه) .

(المثانى) جمع المثناة بفتح الميم وكسرها حبل من صوف او شعر يعقل به البعير (عبده) : ريسمانى است از مو و يا پشم،شتر باآن بسته مى‌شود " فتداكوا علىّ تداكّ الابل الهيم يوم ورودها قد ارسلها راعيها وخلعت مثانيها " ط ٥٤ ط ٩ ع ١٦ ـ ١ . به من ازدحام نمودند مانند ازدحام نمودن شتران تشنه در روز وارد شدن به آب در حالى كه چراننده شان آنهارا رها كرده و ريسمان هاى آنها بركنده شده .

(الثنى والروايات)

كا عن مرازم بن حكيم قال امر ابو عبدالله (ع) بكتاب فى حاجة ثمّ عرض عليه ولم يكن فيه استثناء (اى انشاء الله) فقال كيف رجوتم ان يتم هذا و ليس فيه استثناء انظرواكل موضع لايكون فيه استثناء فاستثنوا فيه .

(السبع المثانى فى القرآن الائمةع)

عن ابيجعفر (ع) قال نحن المثانى التى اعطاها الله نبينا و نحن وجه الله نتقلب فى الارض بين اظهركم عرفنا من عرفنا و جهلنا من جهلنا من عرفنا فامامه اليقين و من جهلنا فامامه السعير (فامامه اليقين اى الموت المتقين فينتفع بتلك المعرفة و ان المعرفة التى حصلت له فى الدنيا تحصل له حينئذ بالمشاهدة و عين اليقين و قوله (ع) نحن المثانى الى قوله تعالى و لقد آتيناك سبعا من المثانى و القرآن العظيم) .

والمشهور بين المفسرين ان سبعا من المثانى سورة الفاتحة . . . و لكن التحقيق ان المراد منه ليس سورة الفاتحة ولا غيره لعدم الدليل على ذلك من اللفظ ولا من الرواية و القرائن بل المراد منه الائمة عليهم السلام كما فى الرواية لان اقترانه بالقرآن و كونه معطوفا عليه له يعطى انه شئ مثل القرآن كما ان القرآن سبب للهداية والسعادة ينبغى ان يكون السبع المثانى ايضا شيئا مثله و هذا المعنى لاينطبق الا فى الائمة (ع) كما اقترنوا ايضا بالقرآن فى الرواية النبوية المتواترة بين الفريقين (انى تارك فيكم الثقلين كتاب الله و عترتى . . .) و قد مر هذه الرواية فى الثقل و يبقى تناسب اطلاق السبع المثانى على الائمة عليهم السلام .

فلعل كونهم عليهم السلام سبعـــا باعتبار اسمائهم فانها سبعة و ان تكرر بعضها او باعتبار ان انتشار اكثرالعلوم من سبعـــة منهم .

و يحتمل ان يكون السبع باعتبار انه اذاثنى يصير اربعة عشر موافقا لعددهـــم اما باخذ التغاير الاعتبارى بين المعطى والمعطى له او يكون واو والقرآن بمعنى مع فيكونون مع القرآن اربعة عشر اوالمراد غير ذلك .

الاثنى عشر الذين انكروا علــــى الخليفةالاول فعله وجلوسه مجلس النبى (ص) و ارادوا تنزيله عن منبر النبى و هم خالدبن سعيد بن العاص الاموى و سلمان و ابوذر و المقداد و عمار و بريدة و ابن التيهان وسهل ابن‌حنيف و اخوه عثمان و ذواالشهادتين‌وابى ابن‌كعب و ابو ايوب الانصارى .

ل الكاظمى (ع) ما من يوم اعظــــم شوما من يوم الاثنين و روى فلاتصم و لاتسافر فيه و من اراد ان يقيه الله شر يوم الاثنيـــن فليقرء فى اول ركعة صلوة الغداة هل اتى على الانسان .

و روى فى قوله تعالى " وَ قُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ) ان اعمال الامة تعرض على النبى (ص) فى كل يوم اثنين و الخميس فيغفر لكل عبد مؤمن لايشرك بالله شيئا سفينة البحار ثنى .

ثاب يَثُوبُ ثَوْبًا : رجع بعد ذهابه و ـ الناس . اجتمعوا و جاؤا (اقرب) : پس از رفتن برگشت . مردم جمع شده گرد آمدند .

(اَثابَهُ) الله إثابَةً : جازاه (اقرب)

" فاثابهم بجواره" ط ۱۰۷ ط ۸ ـ ۳۴ ـ ۳ ـ " اما اهل طاعت وى پس ثواب داد ايشان را بجوار رحمت خود .

(اِسْتَثابَ) المالَ : استرجعه (اقرب)

درخواست كرد مال برگردد و لقد استثبتهمـــا قبل‌القتال " ۱۳۵ ط ۶۷ ـ ۹ ـ بتحقيق خواستار شدم برگشتن آن دو (طلحه وزبير) را پيش از جنگ .

(الثَواب) : الجزاء على الاعمـــال خيرها و شرها و اكثر استعماله فى ثـــواب الاخرة (اقرب) : پاداش دادن بر كارها خير باشد يا بد بيشتر بكار رفتن آن در پـــاداش آخرت است .

" و ليس شئ بخير من الخيـــر الا ثوابه" ط ۱۱۲ ط ۲۰ ـ ۱۸ ـ نيست چيزى نيكوتر از نيكوئى مگر ثواب آن .

(المَثُوبَة و المَثْوَبَة) : الثواب ولكن اختص بالخير .

" و كلما كانت البلوى والاختبـــار اعظم كانت المثوبة والجزاء اجزل " ط ۱۹۰ ط ۲ ـ ۱۰۱ ـ هرقدر امتحان و بلا بزرگتر باشد ثواب و جزا بيشتر گردد .

(المَثابَة) المرجع (عبده) محل

 « ثوب »

بازگشت و ـ مجتمع الناس بعدتفرقهم (اقرب) گرد آمدن مردم پس از پراكند گيشان .

" و ان تكن الاخرى كنت ردءً للناس و مثابة للمسلمين " ط ۱۲۲ ط ۹۳ - ۳ - اگر بطور ديگر باشد باشي تو پناهگاه محـــل بازگشت مردم .

(الثَّوب) : اللباس من كتان وغيره (اقرب) لباس از كتان باشد يا غير آن .

" و يرقع بيده ثوبه " ط ۱۵۸ ط ۹ - ۲۸ - (پيامبر اسلام) وصله ميزد بادست خود لباس خودرا .

(الثِياب): جمع ثوب " والثيـــاب المتداعية " ط ۶۷ ط ۶ ۱۳ - (تاكي با شما مدارا كنم) همچنانكه مدارا كنند باللباس كهنه (هرگاه از طرفي دوخته شد از طرف ديگر پاره مي‌شود) .

(الثواب والرواية)

من قال رسول الله (ص) لام هاني من سبح الله تعالي مأة مرة كل يوم كان افضـــل ممن ساق ماة بدنة الى بيت الله الحرام .

قال ابوعبدالله (ع) لعمربن يزيـــد اذا لبست ثوبا جديدا فقل لااله الاالله محمد رسول الله تبرء من الآفة و اذا اصبت شيئا فلا تكثر ذكره فان ذلك مما يهده و اذا كان لـــك الى رجل حاجة فلاتشتمه من خلفه فان اللـــه

يرفع ذلك في قلبه .

روى ان اول من ارضعت رسول اللـــه (ص) ثويبة بلبن ابنها مسروح اياما قبـل ان تقدم حليمة و كانت ثويبة عتيقة ابولهـــب اعتقها حين بشرته بولادة رسول الله (ص) و كانت تدخل علي رسول الله (ص) فيكرمها و تكرمها خديجة رضي الله تعالي عنها .

و لما مات ابولهب راه اخوه العباس في المنام بعد سنة فقال له ما حالك ؟ قال في النار الا انه خفف عني العذاب كل ليلة اثنين و أمُصُّ من بين اصبعي هاتين ماء و اشار الـــى مابين الابهام والسبابة و ان ذلك باعتاقـــي لثويبة عند ما بشرتني بولادة النبي (ص) و بارضاعها له .

(الثوبان)

و هو مولي رسول الله (ص) انه كـــان شديد الحب له (ص) و قال يوما له بابي انت و امي متي قيام الساعة ؟ قال رسول الله (ص) ما اعددت لها اذ تسال عنها ؟ قال يا رســـول الله ما اعددت لها كثير عمل الا اني احــــب الله و رسوله ثم شرح كثرة حبه له و لمن يحبه من اهل بيته و اصحابه فقال النبي (ص) فان المرء يوم القيمة مع من أحبه .

قال الطبرسي في قوله تعالي : وَ مَنْ يُطِعِ اللّهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّهُ

عَلَيْهِمْ ... قيل نزلت في ثوبان مولى رسول الله (ص) و كان شديد الحب لرسول الله (ص) قليل الصبر عنه فاتاه ذات يوم و قد تغيرلونه و نحل جسمه فقال صلى الله عليه وآله ياثوبان ماغير لونك؟ فقال يارسول الله (ص) مابي من مرض ولاوجع غير اني اذا لم ارك اشتقت اليك حتى القاك ثم ذكرت الاخرة فاخاف ان لااراك هناك لاني عرفت انك ترفع مع النبيين واني ان ادخلت الجنة كنت في منزلة ادنى من منزلتك و ان لم ادخل الجنة فلا احسب ان اراك ابدا فنزلت الاية ثم قال (ص) والذى نفسي بيده لايؤمن عبد حتى اكون احب اليه من نفسه و ابويه و اهله و ولده و الناس اجمعين. سفينة البحار ثوب.

ثارَ الشيءُ يَثُورُ ثَوْراً و ثَوَراناً: هاج و الغبار: سطع وكذا الدخان و فلان اليه. وثب و به الناس. و ثبوا (اقرب) چيزبرانگيخت غبار و دود بلند شد فلاني بروى پريد مردم بروى پريدند.

" و هاهم هؤلاء قد ثارت معهم عبدانكم " ط ۱۶۶ ط ۱۰۸ - ۳ - بدانيد آنان آن جماعتند كه برخاسته اند با ايشان بندگان شما.

(ثَوَّرَه): هيّجه (اقرب): او را برانگيخت.

" فلم يطفيء ببارد الا ثوّر حرارة " ط ۲۱۹ ط ۱۲ - ۳ - ۳ فرونشاند با سردى مگر برانگيخت حرارت (بدن) را.

(أثارَه): هاجه (اقرب): او را برانگيخت.

" يثيرون الارض باقدامهم " ط ۱۲۶ ط ۶۸ - ۲ - مى‌شورانند خاكرا با قدمهاى خود.

(اِسْتَثارَه) مثل أثارَه " و يستثيرون بهدواء دائهم " ط ۱۹۱ ط ۱۴ - ۱۰ برمى‌انگيزند با آن (خواندن قرآن) داروى دردشانرا (دردشان گناهان و دواشان ندامت وگريه ...).

(الثائِر) اسم فاعل من ثار (اقرب)

(الثَّوائِر) جمع الثائرة و هو مؤنث الثائر: برانگيزنده.

(الثائِرَة): العداوة الواثبة لصاحبها على اخيه ليضره ان لم يقتله (عبده).

" و اطفاء به الثوائر " ط ۹۴ ط ۱۵۹ - ۴ خاموش نمود بوسيله او (پيامبر) آتش كينه‌ها را در سينه‌ها. دربعض نسخه‌ها نوائر درج شده (المُثاوِر) اسم فاعل من ثاوره اى واثبه (اقرب) بروى جهيد.

" ولا استعانة على ندمثاور " ط ۶۳ ط ۸۸ - ۶ - (نيافريد آنچه را كه آفريد براى يارى خواستن بردفع همتاى برجهنده.

(الثَّوْر): الذكر من البقر (اقرب) گاو نر " لاتلقين طلحة فانك ان تلقه تجده

کالثور عاقصا قرنه" ط ۲۱ ط۱۸۴ – ۱ – البته با طلحه ملاقات مکن زیرا اگر با وی ملاقات کنی اورا مانند گاو عاصی می‌یابی در حالی که شاخ خودرا پیچیده و کج کرده .

ثَالَ الرجل ن یَثُولُ ثَوَلاً : حمق اوبدا فیه الجنون ولم یستحکم (اقرب) : مرد بیخرد شد یا نشانه دیوانگی دروی ظاهرشد و هنوز محکم نگشت .

(إِنْثَالَ) علیه الناس من کل وجه . انصبوا علیه " فماراعنی الا و الناس علی کعرف الضبع ینثالون علی من کل جانب " ط ۳ ط ۲۸ – ۱۷ . مرا به شگفت نیاورد مگر مردم که مانند موهای انباشته گردن کفتار از هرطرف بمن ازدحام نموده ریخته شدند (یعنی چنان بخلافت من اشتیاق داشتند) که همچو ازدحامی رخ داد .

ثوی بالمکان ض یَثْوِي ثَوَاءً : اقام (اقرب) درمکان منزل گزید .

(الْمَثْوَى) : المنزل (اقرب) : محل فرود آمدن .

" ورضوا المثوی والقرار" ط ۱۸۸ ط ۲۳ – ۱۵ – خوشنود شدند به منزل و قرارگاه .

(المَثَاوِي) جمع مَثْوَى" واتعظوا بمثاوی خدودهم" ط ۱۹۰ ط ۲ – ۱۷۲ بندگیرید به منزلهای رخسار ایشان (که خاک تیره است) .

(الثَّاوِي)المقیم (عبده) : منزل گزیده " والله عما قلیل تزیل الثاوی الساکن" ط ۱۰۱ ط ۹۹ – ۸ – بخدا سوگند بعد از اندک زمانی زایل میکند (دنیا) منزل گیرنده و آرام گرفته را .

(الأَثْوِيَاء) جمع ثوی و هو الضیف (اقرب) : مهمان " عبادالله انکم و ما تاملون من هذه الدنیا اثویاء مؤجلون "ط ۱۲۷ ط ۸۳ – ۱ – ای بندگان خدا شما وآنچه از این دنیا آرزو میکنید مهمانانید مهلت داده شدگان تا مدت معین .

(الثوی والروایة)

الصادق (ع)لاوالله لاینقضی الدنیا ولاتذهب حتی یجتمع رسول الله (ص) و علی (ع) بالثَّوِيَّة و یبنیان بالثَّوِيَّة مسجدا له اثنی عشر الف باب یعنی موضعا بالکوفة و فیه قبر ابوموسی الاشعری والمغیرة بن شعبة . . . . سفینة البحار ثوی .

ج

الجُؤْجُؤُ. من الطائر و السفينة الصدر (اقرب) : سینهٔ کشتی و مرغ " کانی بمسجدکم کجؤجؤ سفینة قد بعث الله علیها العذاب من فوقها و من تحتها و غرق من فی ضمنها " ط ۱۲ ط ۱۰۵ ـ ۳ ـ گویا من بشما (اهل بصره) نگاه میکنم مانند سینهٔ کشتی (درآب) بتحقیق پروردگار عالم عذاب را از بالاوپائین برآن برانگیخته وهرکس را که درمیان آنست غرق کرده است.

جَأَرَ ع الداعی جَأْرًا و جُؤُورًا : رفع صوته بالدعاء و ـ الی الله بالدعاء : ضج و تضرّع و استغاث (اقرب) صدای خودرا بدعا بلندکرد بسوی خدا ناله و تضرع نمود و پناه بـرد " وجأرتم جؤار المتبتل الرهبان " ط ۵۲ ط ۱۴ ـ ع فریاد بدعا بلندکرده زاری نمائید مانند فریاد و زاری راهبی که دنیا را تـرک کرده.

جَاشَتْ نفسه (ع) جَأْشًا : ارتفعت نفسه من حزن او فزع (اقرب) : نفس اوتجیح بالا آمد از اندوه و یا ترس.

(الجأش) رواع القلب اذا اضطرب عندالفزع و ـ نفس الانسان (اقرب) : ترسیدن دل هنگامی که مضطرب شود و نفس انسان " و امن فزع جاشکم " ط ۱۹۶ ط ۳ ـ ۵ ـ (پرهیزکاری خدا) ایمنی ترس دل شما است (جاش) بدون همزه بمعنی جاش با همزه است.

جَبَرَ ن العظم جَبْرًا و جِبَارَةً : اصلحه من کسر و ـ العظم بنفسه : صلح بعدالکسر و ـ الفقیر : اغناه و ـ فلانا علی الامر : اکرهه (اقرب) : استخوان را پس از شکستن درست کرد. استخوان خود بخود پس از شکسته شدن درست شد. محتاج را بی‌نیاز کـرد فلانی‌را بر امر اکراه کرد.

" لایوازی فضله ولایجبر فقده " ط ۱۴۹ ط ۳ ـ ۳ ـ برتری او (پیامبر) با چیزی برابر نشود و فقدان او جبـران نمی‌شود.

(الجَبَرِيَّة) بفتح الاول والثانی مصدر علی معنی العظمة والجلالة : تکبر و خود را بزرگ دانستن " ونازع الله رداء الجبریة " ط ۱۹۰ ط ۲ ـ ۱۰ ـ (شیطان باخدا در

لباس کبریاء و عظمت نزاع نمود (یعنی این لباس) مخصوص خدا است و شیطان عوض تذلل که لازمهٔ بندگی است تکبر نمود در حالی که آن صفت از مختصات خداوند عالم است .

(الجَبْرُوت و الجَبَرُوت والجُبُرُوت)
صیغة مبالغة بمعنی العظمة والکبر و القدرة والسلطة (اقرب) بزرگی عظمت توانائی و تسلط.

" و کان من اقتدار جبروته وبدیع لطائف صنعته" ط ۲۰۹ ط ۲ ۹ – ۱
بود از توانائی عظمت او (خداوند) ونیکوئیهای صنعت عجیب او (از آب روی هم نشسته زمین خشک آفرید) .

(الجابِر) : الذی یصلح العظم المکسور (اقرب) : کسیکه استخوان شکسته را می‌بندد

(الجَبّار) من صفات الله تعالی و – کل متمردعات (اقرب) : از صفتهای خداوند بزرگ است . . . و هر سرکش و گردنکش "واحیوا سنن الجبارین" ط ۱۸۰ ط ۱۰ – ۲۴
زنده کردند طریقهٔ گردنکشان را .

(الجَبابِرَة) جمع الجَبّار "فلاتکلمونی بما تکلم الجبابرة" ط ۲۱۴ ط ۱۷ – ۲۶
– با من سخن نگوئید آنطور که با گردن کشان سخن گفته می‌شود .

(جَبْرَئیل) فرشتهٔ وحی در صحیفه دربارهٔ این کلمه دو وجه ذکر کرده جبریل جبرئیل در نهج البلاغه جبرائیل گفته در مجمع البیان گفته جبرائیل و میکائیل هر دو عجمی هستند که معرب شده‌اند جبر در لغت سریان بمعنی بنده و ایل بمعنی خدا است و میک بمعنی بندهٔ کوچک است و معنی جبرئیل بنده‌ی خدا و معنی میکائیل بندهٔ کوچک خدا و این کلمه در تورات و انجیل نیز آمده است . (قاموس قرآن ج ۲ ص ۵)

" بل ان کنت صادقا ایها المتکلف لوصف ربک فصف جبرائیل و میکائیل" ط ۱۸۰ ط ۱۰ – ۱۷ . ای مشقت کشنده در وصف پروردگارت اگر راستگوئی جبرئیل و میکائیل را وصف کن (یعنی هنگامی‌که نتوانی مخلوقی از مخلوقات خدارا تعریف کنی هرگز خالق تمامی مخلوقاترا نتوانی توصیف کنی .

(الجبر والروایات)

عن هشام بن سالم عن ابی‌عبدالله (ع) یقال الله اکرم من ان یکلف الناس مالا یطیقون والله اعز من ان یکون فی سلطانه مالا یرید .

عن محمدبن یحیی عمن حدثه عن ابی عبدالله (ع) قال لاجبر ولاتفویض و لکن امربین‌امرین ، قال قلت وما امر بین امرین؟ قال مثل ذلک : رجل رایته علی معصیة

فنهيته فلم ينته فتركته ففعل تلك المعصية فليس حيث لم يقبل منك كنت انت الذي امرته بالمعصية .

عن ابي طالب القمي عن رجل ، عن ابي عبدالله (ع) قال قلت اجبر الله العباد على المعاصي ؟ قال لا قلت ففوض اليهم الامر قال لا قال ، قلت فماذا ؟ قال لطف من ربك بين ذلك اصول كافي ج ١ ص ١٦٠- ١٥٩

جابر بن عبدالله بن عمرو بن حزام الانصاري صحابي جليل القدر و انقطاعه الى اهل البيت عليهم السلام و جلالته اشهر من ان يذكر مات سنة ٧٨ .

عن ابي عبدالله (ع) قال قال ابي عليه السلام لجابر بن عبدالله الانصاري ان لي اليك حاجة فمتى يخف عليك ان اخلو بك فاسئلك عنها قال له جابر في اي الاوقات شئت فخلا به ابي فقال يا جابر اخبرني عن اللوح الذي رايته في يدي امي فاطمة بنت رسول الله (ص) و ما اخبرتك به امي ان في ذلك اللوح مكتوبا قال جابر اشهد بالله اني دخلت على امك فاطمة عليها السلام في حيوة رسول الله (ص) اهنئها بولادة الحسين (ع) فرايت في يدها لوحا اخضر ظننت انه زمرد و رايت فيه كتابا ابيض شبه نور الشمس فقلت لها بابي انت و امي يا بنت رسول الله ماهذا اللوح ؟ فقالت هذا اللوح اهداه الله عزوجل الى رسوله فيه اسم ابي و اسم بعلي و اسم ابني و اسماء الاوصياء من ولدي فاعطانيه ابي ليسرني بذلك قال جابر فاعطتنيه امك فاطمة صلوات الله عليها فقرئته وانتسخته فقال ابي فهل لك يا جابر ان تعرضه علي ؟ قال نعم فمشى معه ابي (ع) حتى انتهى الى منزل جابر فاخرج الى ابي صحيفة من رق قال جابر فاشهد بالله اني هكذا رايته في اللوح مكتوبا فاشهد بالله اني هكذا رايته في اللوح مكتوبا بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب من الله العزيز العليم لمحمد (ص) نوره و سفيره وحجابه و دليله . . .

جابر بن يزيد جعفي

ان جابر الجعفي كان عند الصادق (ع) بمنزلة سلمان من رسول الله (ص)

و ذكر علماء الجمهور و صرحوا بكونه عالما شيعيا رافضيا مات سنة ١٢٨ .

كش عن جابر قال حدثني ابوجعفر (ع) تسعين الف حديث لم احدث بها احدا قط ولا احدث بها احدا وقال جابر فقلت لابي جعفر (ع) جعلت فداك انك قد حملتني وقرا عظيما بما حدثتني من سركم الذي لا احدث به احدا فربما جاش في صدري حتى ياخذني شبه الجنون قال يا جابر اذا كان ذلك فاخرج الى الجبال فاحفر حفيرة و دلّ راسك فيها ثم قل حدثني محمد بن علي بكذا بكذا .

قال ع لجابر واعلم بانك لاتكون لنا وليا حتى لو اجتمع عليك اهل مصرك و قالوا انك رجل سوء لم يحزنك ذلك ولو قالوا انك رجل صالح لم يسرك ذلك ولكن اعرض نفسك على ما في كتاب الله فان كنت سالكا سبيله زاهدا في تزهيده راغبا في ترغيبه خائفا من تخويفه فاثبت وابشر فانه لايضرك ماقيل فيك و ان كنت مباينا للقرآن فماذا الذي يغركمن نفسك ان المؤمن معنى بمجاهدة نفسهليغلبها على هواها فمرة يقيم اودها و يخالف هواه في محبة الله و مرة تصرعه نفسه فيتبع هواها فينعشه الله فينتعش و يقيل الله عثرته .

ما عن جابر قال خدمت سيد الانام اباجعفر محمدبن على عليهما السلام ثمانية عشرة سنة فلما اردت الخروج و دعت فقلت له افدني فقال بعد ثمانية عشرة سنة ياجابر؟ قلت نعم انكم بحر لاينزف ولايبلغ قعره قال بلغ شيعتي عني السلام و اعلمهم انه لاقرابة بيننا و بين الله عزوجل ولايتقرب اليه الا بالطاعة له يا جابر من اطاع الله و احبنافهو ولينا .

قال ميمون بن ابراهيم كان جابر قد جنن نفسه فركب القصب وطاف مع الصبيان حيث طلب للقتل و كان فيما يدور اذا لقيه رجل في طريقه و كان الرجل قد حلف بطلاق امرئته في ليلته تلك انه يسال عن النساء اول من يلقاه فاستقبله جابر فساله عن النساء فقال له جابر النساء ثلث و هو راكب القصبة فمسكها الرجل فقال له جابر خل عن الجواد فركض مع الصبيان فقال الرجل ما فهمت ماقال جابر ثم لحق به فقال ما معنى النساء ثلث ؟ فقال جابر واحدة لك و واحدة عليك و واحدة لالك ولاعليك وقال له خل عن الجواد فقال الرجل ما فهمت قول جابر فلحق به و قال مافهمت ماقلت فقال له اما التي لك فالبكر واما التي عليك فالتي كان لهابعل ولها منه ولد والتي لالك ولاعليك فالثيب التي لا ولد عليها .

(جويبر)

كان من اهل اليمامة اسلم و حسن اسلامه و كان رجلا قصيرا دميما محتاجا عاريا و كان من قباح السودان فضمه رسول الله (ص) بحال غربته وعراه و كان يجري عليه طعامه فقال له يوما لوتزوجت امرئة فعففت بهافرجك و اعانتك على دنياك واخرتك فقال له جويبر يارسول الله بابي انت و امي من يرغب فيّ فوالله ما من حسب ولانسب ولامال ولا جمال فاية امرئة ترغب فيّ ؟

فقال (ص) يا جويبر ان الله قدوضع بالاسلام من كان في الجاهلية شريفا و شرّف بالاسلام من كان في الجاهلية وضيعا .

الى ان قال (ص) ما اعلم يا جويبر

لاحد من المسلمين عليک اليوم فضلا الا لمن کان اتقى منک واطوع ثم قال له انطلـــق يا جويبر الى زياد بن لبيد فانه من اشرف بنــي بياضة حسبا فيهم فقل له اني رسول اللّه اليک و هو يقول لک زوج جويبر ابنتک الدلفـــاء فانطلق جويبر فادى الرسالة فانطلق زياد الى رسول الله (ص) و قال يا رسول الله نحـن لا نزوج الا اکفائنا من الانصار فقال له رسول الله (ص) يا زياد جويبر مؤمن والمؤمن کفو المؤمنة و المسلم کفو للمسلمة فزوجه يا زياد ولاترغب عنه فزوجه زياد على سنة الله و سنة رسوله و ضمـــن صداقهــــا ثم جهـــزهــــا و هيأها ثم ارسلوا الى جويبر الک منزل نسوقها اليک فقال والله مالي منزل فهيئوالها منزلا و فراشا و متاعا و کسوا جويبر ثوبين وادخلت الدلفاء في بيتها و ادخل جويبر عليها معتما فلما راها نظر الى بيت و متاع و ريح طيبة قام الى زاوية البيت فلم يزل تاليا للقرآن راکعا وساجدا حتى طلع الفجر وکذلک فعل في الليلة الثانية والثالثة شکرا لله تعالى فلما کـــان الليلة الرابعة دنى منها و کلمها و دخل فــي فراشها ثم ان رسول الله (ص) خرج في غزوة و معه جويبر فاستشهد رحمه الله فماکـان في الانصار ايّم انفق منها بعد جويبر

(ذم الجبارين من الملوک)

عن ابيجعفر (ع) ان في جهنم لجبلا يقال له الصعود (الصعداء خ ل) و ان فــي الصعدء لواد يقال له سقر و ان في سقر لجبا يقال له هبهب کلما کشف غطاء ذلک الجب ضج اهل النار من حره وذلک منازل الجبارين.

قرن اسرافيل برسول الله (ص) ثلث سنين يسمع الصوت ولايرى شيئا ثم قرن بــه جبرئيل عشرين سنة.

نقل انه نزل على ابراهيم خمسيــن مرة و على موسى اربعماة مرة و على عيسى عشر مرات و على رسول الله (ص) ستين الف مرة. سفينة البحار جبر.

جَبَلَهُ اللّه

ن و ض جَبلا. خلقه و ــ فلانا على کذا: طبعه عليه (اقرب): اورا آفريـد طبيعت فلانی را چنين قرار داد.

(الجَبَل): کل وتد للارض عظم وطال و ــ خلاف الساحل و ــ سيد القوم و عالمهــم (اقرب): هر مسمار برای زمين که بزرگ ودراز شده. خلاف بيابان. آقای جماعت و دانـای آنها.

" فجبل منها صورة " ط ۱ ط ۵ ــ ۲۴
پس آفريد از آن (خاک) شکلی.
کالجبل لاتحرکه العواصف" ط ۳۷
ط ۱۲۸ ــ ۲ ــ (تنها برپا ايستادم ببردن

کرو فضیلت مسابقه جنک را) مانند کوه که نجنبانند آنرا بادهای شکننده .

(الجِبال) جمع جَبَل (اقرب) "تزول الجبال ولاتزل" ط ۱۱ ط۱۲ –۱ زایل میشوند کوهها ولی تو زایل مشو .

(الجابِلُ) اسم فاعل : آفریننده وجابل القلوب " وجابل القلوب علی فطرتها» طه۷ ط۷ – ۱ – (خداوند) آفریننده دلها است بر فطرتشان (الفطرة) اول حالات المخلوق التی یکون علیها فی بدء وجوده و هی للانسان حالته خالیا من الاداء والاهواء والدیانات والعقائد (عبده) .

(الجِبِلَّة) : الخلقة و الفطرة (اقرب) آفریده شدن و فطرت " فجعله اول جبلته " ط ۸۹ ط۳ – ۸۸ – قرار داد او (آدمرا) اول طبیعتی از نوع انسان .

الجبل والروایات

فی کتاب الاقالیم والبلدان قال قال رسول الله (ص) من قرء سُبْحانَ اللهِ حینَ تُمْسُونَ وَحینَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِی السَّمٰواتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِیًّا وَحینَ تُظْهِرُونَ یُخْرِجُ الْحَیَّ مِنَ الْمَیِّتِ وَیُخْرِجُ الْمَیِّتَ مِنَ الْحَیِّ وَیُحْیِی الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها وَکَذٰلِکَ تُخْرَجُونَ الروم ۱۶ . کتب له من الحسنات بعدد کل ورقة ثلج علی جبل سیلان قیل وما السیلان ؟ یا رسول الله (ص) ؟ قال جبل بارمنیة و آذربایجان علیه عین من عیون الجنة و فیه قبر من قبور الانبیاء .

قال الصادق (ع) فی خبر التوحید الذی رواه عنه المفضل انظر یا مفضل الی هذه الجبال المرکومة من الطین والحجارة التی یحسبها الغافلون فضلا لاحاجة الیها والمنافع فیها کثیرة فمن ذلک ان یسقط علیها الثلوج فتبقی فی قلالها لمن یحتاج الیه و یذوب ماذاب منه فتجری منه العیون الغزیرة التی یجتمع منها الانهار العظام و تنبت فیها ضروب من النبات والعقاقیر التی لاینبت منها فی السهل و تکون فیها کهوف و معاقل للوحوش من السباع العادیة و یتخذ منها الحصون والقلاع المنیعة للتحرز من الاعداء و ینحت منها الحجارة للبناء والارحاء و یوجد فیها معادن کضروب من الجواهر و فیها خلال اخری لایعرفها الا المقدر لها فی سابق علمه .

(جبلة بن عمرو الانصاری)

ذکر الواقدی فی تاریخه عن عامر بن سعد قال اول من اجترء علی عثمان بالمنطق السیء جبلة بن عمرو الساعدی مر به عثمان و هو جالس فی نادی قومه و فی یدجبلة بن عمرو جامعة فسلم فرد القوم فقال جبلة لم

تردون علي رجل فعل كذا و كذا ثم اقبل علي عثمان فقال والله لاطرحن هذه الجامعة في عنقك او لتتركن بطانتك هذه قال عثمان ايّ بطانة ؟ فوالله اني لاتخير الناس فقال مروان تخيرته و معاوية تخيرته و عبدالله بن عامر ابن كريز تخيرته و عبدالله بن سعد تخيرته منهم من نزل القرآن بذمه و اباح رسول الله (ص) دمه فانصرف عثمان فما زال الناس يجترؤن عليه الى ان قال جاءه جبلة مرة اخرى و هو علي المنبر فانزله عن منبره .

(منافع كوهها)

امام صادق (ع) در خبر توحيدی كه مفضل از او روايت كرده: ای مفضل به اين كوهها نظركن كه از گل و سنگ روی هم انباشته شده‌اند بی‌خبران خيال می‌كنند كه آنها زياده است و به آنها احتياجی نيست در حالی‌كه در آنها فوائد زيادی است و از اين منافع يكی اينست برف برآنها فرود آيد و در قله های آنها برای محتاجين باقی ميماند آنچه می‌خواهد از آنها آب می شود پس از آن چشمه‌هائی كه از آنها نهرهای بزرگ روان می گردد و در آنها اقسام نباتات و دواجات می‌رويد كه در صحراها نرويد و درآنها برای درنده ها و وحشيهای دونده غارها و مسكنها است وازآنها برای محفوظ ماندن از دشمنها حصارها و قلعه‌های محكم اخذ می‌شود و از آنها برای بناها و آسيابها سنگها تراشيده شود ودرآنها معدنها از اقسام جواهرات پيداميشودودرآنها فائده‌های ديگری است آنهارا نشناسد مگر آن وجوديكه در علم گذشته خود آنرا مقدر كرده است . سفينه البحار جبل .

(با كوهها زمين ميخكوبی شده‌است

" اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهاداً وَالْجِبالَ اَوْتاداً " نباء ۷ــ آيا زمين را گسترده و كوهها را ميخها قرار نداديم .

" وَ اَلْقى فِى الْاَرْضِ رَواسِىَ اَنْ تَميدَ بِكُمْ " نحل : ۱۵ــ در زمين كوههای ثابت و محكم افكند تا شمارا ميل ندهد وآن سووابن سو نبندازد و مضطرب نكند اضطراب مردم‌در صورتی است كه زمين مايل و لرزان باشد در نهج‌البلاغه خطبه اول گويد " وَوَتَّدَ بالصخور ميدان ارضه " اضطراب زمين را با سنگها ميخكوب كرد يعنی همانطوريكه چند قطعه تخته‌را بوسيله ميخكوبی بهمديگر وصل‌ميكنند و نمی‌گذارند از هم متلاشی و جدا شود هم‌چنين زمين راهم بوسيله كوهها ميخكوب كرده است .

توضيح اين مطلب

هرچه از پوسته زمين پائين تر رويم با افزايش يكنواخت حرارت روبروخواهيم بود

در عمیق ترین معدن طلای جهان در افریقای جنوبی دیواره‌های معدن باندازه ای داغ است که دستگاه سردکن آن چهل میلیون ریال خرج دارد تا کار را در اعماق معدن برای کارگران تحمل پذیر کند.

اگر افزایش حرارت را در اعماق ادامه دهیم در عمق پنجاه کیلومتر درجهٔ حرارت به هزاروپانصد خواهد رسید که محل ذوب شدن سنگها است باوجود این به علت فشار شدید نزدیک به دوهزار آتمسفر که دراین عمق حکمفرما است مواد و سنگها سیال نمی‌شوند بلکه خاصیت پلاستیکی بدست می‌آورند که گاهی در قشرهای نازک حرکت کرده و دراثر کم شدن فشار بصورت مذاب درآمده ودر شکل آتشفشان بیرون می‌ریزند.

و این مطلب پذیرفته شده که هسته و مرکز زمین بعداز پنجاه کیلومتر عمق که هنوز بمرکز اصلی نرسیده دارای دوهزار درجه حرارت می‌باشد و آن از درجهٔ حرارت ذوب آهن که هزاروپانصدوسی‌وپنج‌است‌بیشترمیباشد.

از عمق ۳۰۰۰ کیلومتر هستهٔ مرکزی زمین شروع میشود که درجهٔ حرارت آن چهار هزار و درجهٔ فشار در حدود دومیلیون آتمسفر است در گذشته می‌گفتند مرکز زمین مذاب است بعدها گفتند در آن فشار عجیب نمی‌تواند مذاب باشد بلکه مرکز آن در اثر حرارت و فشار پلاستیکی و قابل ارتجاع است و در قشرهای نازک زمین که ببالا می‌آید بتدریج از فشار کاسته شده و بصورت مذاب آمده و آتشفشان بوجود می‌آید.

بهرحال مرکز زمین مثل پوستهٔ آن جامد نیست و پوستهٔ آن نسبت به مرکز، مثل پوستهٔ تخم‌مرغ است نسبت بدرون آن، زمین با حرکتهای وضعی، انتقالی و محوری و سایر حرکتهای دیگری که دارد اگر کوهها نمی‌بود مرتبا پوستهٔ آن که روی هستهٔ پلاستیکی زمین قرار گرفته باین سو و آن سو می‌لغزید وزندگی را غیر ممکن می‌ساخت و چه بسا که پوسته‌پاره می‌شد و این کوهها هستند که از هر طرف سر بآسمان کشیده و چند مقابل آن در زیر زمین فرو رفته و از هر طرف پوستهٔ زمین را بهم‌زنجیر کشیده و آنرا برروی هسته میخکوب کرده‌اند.

ریشهٔ کوهها چند مقابل ارتفاع آنها بزمین فرو رفته است و کوهها فقط در خشکیها نیستند بلکه در زیر دریاها و کف اقیانوسها نیز کوههای بسیار وجود دارد بلکه طولانی‌ترین سلسلهٔ کوهها درزیر آنها پنهان است.

سلسله‌ی کوههای اطلس میانه از ایسلند شروع شده و بسوی قطب جنوب ادامه دارد، این سلسله کوهها که بشکل حرف انگلیسی " S " است در حدود بیست‌هزار کیلومتر طول دارد و بیشتر قله‌های آن با سطح آب نیم تا یک میل فاصله دارد.

(دریا دیار عجایب)

در مجله‌ی مکتب اسلام شماره‌ٔ ۸ — سال ۱۲ ص ۶۸ مقالهٔ مفصلی و علمی درباره لنگر بودن کوهها میگوید : طوفانهای روی‌کره زمین را کوهها کم یازیاد می‌کند .

مثلا در طول ۵۰ کیلومتر طوفان اگر بلندی کوههارا ۲ کیلومتر در نظر بگیریــــم نسبت به‌جهت طوفان ۸۶ میلی‌متر در ثانیه‌از سرعت حرکت زمین کاسته یا بآن اضافه‌میشود این‌افزایش گرچه ناچیز است ولی لرزش‌وضربهٔ آن‌باندازهٔ انفجار ناگهانی شصت و نه میلیون بمب هیدرژنی ردیف ۵۰ مگاتن است (بمب هیدروژنی ردیف ۵۰ مگاتن برابر ۲۵۰۰ عدد بمب اتمی است که در هروشیمای ژاپون‌مصرف شد) اگر هنگام وقوع طوفانهای وحشتنـــاک زمین گرفتار این ضربه ها میشد آثار حیات و همچیز ازبین میرفت ضربه گیر این ضربه‌های مخوف کوهها یند که بشکل کامل چرخ لنگری تغییرات‌ناگهانی‌سرعت‌را به تغییرات‌تدریجی سرعت تبدیل می‌کنند پس کوهها میخهائـــی هستند زمین را از لرزه و از اضطراب حفــــظ می‌کنند. قاموس قرآن ج ۲ جبل .

جَبُنَ رجُبْنًا و جَبَانَةً : ضعف‌قلبه (اقرب) دلش ضعیف شد " ماضعفت ولاجبنت " ط ۳۲ ۴۳۷ – ۵ — عاجز نشدم و ترس به دل خود راه ندادم .

(الجُبْن) مصدر (جَبُنَ) دل ترسی " فان البخل والجبن والحرص غرائز شتـــی یجمعها سوء الظن بالله " ر ۵۲ ر ۹ ۳۳۹-۳۴۰

براستی بخشش‌نکردن ، ترس‌دل ، علاقه سخت (بدنیا) طبیعتهای مختلفند همه درسوء ظن بخدا جمعند .

(الجَبان) ، ترسو و بیدل "ولاجبانا یضعفک عن الامور" ر۵۳ ر ۹ ۳۳۹-۳۴۰

(در مشورت خود داخل مکن) بیدل و ترسورا تا سست گرداند ترا از کارها .

(الجَبانَة) مؤنث‌جبان " و اذاکانت جبانةً فرقت من کل شیء یعرض لها " ح ۲۳۴ ج ۳۴۲-۴ — وجون (زن) ترسو و بیــــدل باشد بترسد از هرچیزی که براو عارض شود .

(الجبن والروایات)

ل عن‌الصادق (ع) عن ابیه (ع) قال لایؤمن رجل فیه الشح والحسد والجبن و لا ــ یکون المؤمن جبانا ولاحریصا ولاشحیحا .

ل عن الصادق (ع) ثلث اذا کن فی الرجل فلاحرج ان تقول انه فی جهنم:الجفاء والجبن والبخل و ثلث اذا کن فی المــــرءة فلا تحرج ان تقول انها فی جهنم : البــــذاء والخیــلاء والفجر (الذهاب الی المعاصـــــی والزنا) ــ (التحریج) . التضییق .

جَبَهْتُهُ ككت ع جَبْهَتَهُ وــ بالمكروه استقبلته (اقرب) بسختی به پیشانی‌اوزدم . با خلاف میلش باوی روبرو شدم " فرجعت اذجبهت " پس برگشت چون به پیشانی اوزده شد (یعنی برگردانده شد)

(الجَبْهَةُ) مستوی ما بین‌الحاجبین الی‌الناصیة وــ سید القوم (اقرب) پیشانی . آقای قوم " جبهة الانصار " ر۱ ر۳۰ ۲۷ - ۱ (از بندهٔ خدا امیرالمؤمنین بسوی اهل کوفة) سیّد و بزرگ انصار (یاری دهندگان)

(الجِباه) جمع جبهة " مفترشون لجباههم " ط ۱۹۱ ط۱۴ - ۱۲ - می‌گسترانند برزمین پیشانیهای خودشانرا .

جَبَی : المال والخراج ض یجبیه جبایة (باءی) جمعه (اقرب) مال و مالیات را گرد آورد .

" لاینبغی لی ان ادع الجندوالمصر وبیت المال وجبایة الارض" ط ۱۱۷ ط۶ ۹ - ۳ - سزاوار نیست برای من لشکر شهر بیت‌المال وجمع‌کردن خراج زمین راواگذارم .

(الجُباة) جمع جابی و هو اسم فاعل : جمع کنندگان مالیات " من عبدالله امیر المومنین الی من مربه الجیش من جباة الخراج و عمال العباد" ر ۶۰ ر ۲۸۵ - ۱ از بندهٔ خدا امیرالمومنین بسوی آنکس که بگذرد بروی لشکر از جمع کنندگان مالیات واز کارکنان شهرها .

(اجْتَباهُ) :اختاره و اصطفاه (اقرب) اورا برگزید و اختیار کرد .

(المُجْتَبیٰ) اسم مفعول مناجتبی برگزیده شده" واشهد ان محمدا ــ ص ــ عبده ورسوله المجتبی من خلائقه و المعتام لشرح حقائقه " ط ۱۷۶ ط۶۴ - ۵ - گواهی میدهم که محمد (ص) بندهٔ خدا و پیامبر او است که از میان مخلوقات برگزیده شده وبرای شرح حقایق توحید اختیار کرده شده است .

الجُثَّة : شخص‌الانسان‌قاعداوقائما (اقرب) بدن‌انسان‌نشسته باشد یاایستاده" و ستعقبون منی جثة خلاءً ساکنة بعد حراک "ط ۱۴۷ ط ۷۹ - ۷ - زودباشد که بیاید بعداز من بدنی که‌ازروح خالی‌باشد ساکن‌باشد بعدازحرکت .

جَثَمَ الطائرُ والانسانُ و ض تلبّدبالارض (اقرب) پرنده و انسان بزمین چسبید .

(الجاثِمُ والجاثِمَةُ) اسم فاعل به زمین چسبنده " کانی انظر الی مسجدها کجؤجؤ سفینة او نعامة جاثمة" ط۱۳ ط۱۰۵ ۵ - گویا به مسجد بصره نگاه می کنم مانند سینهٔ کشتی یا شتر مرغیکه بزمین چسبیده است .

(امیرالمومنین‌ع) در این کلام به غرق شدن بصره اشاره می‌کند .

جَحَدَهُ حقّه و بحقّه ع جَحدًا و جُحـُودًا: انكره مع علمه به و ـ كفر به و ـ كذبه (اقرب) حق اورا با اینکه میدانست انکار کرد . به او کافر شد . اورا تکذیب کرد " فالویل لمن جحد المقدر" ط ۱۸۳ ط۶ ۱ - ۲۳ - وای بر کسیکه خداوند صاحب تقدیر را انکار نماید .

(جَاحَدَهُ) : انکره . اورا انکار کرد .

" وجاحدوا الله ماصنع بهم " ط ۱۹۰ ط ۲ - ۸ ع - انکار خدا کردند بر احسانی کــه بایشان کرده .

(الجُحُود) مصدر (اقرب) : انکـار کردن " حملتهم الشقاوة و تمنی الباطل علی الجحود بمحمد صلی الله علیه وآله" ر ۶۴ ر ۲۴۹ - ۱۰ وادار کرد ایشان (عموها و دائیهات) را بدبختی و آرزوی باطل بر انکار کردن به محمد صلی الله علیه وآله

(المُجَاحَدَات) انکارشده‌ها "والشهادة استظهارا علی المجاحدات " ح ۲۵۲ ح۶ ۳۶۱ - ۵ - (واجب کرد خداوند) شهادت را برای یاری خواستن برانکار شدهها

(الجَحُود) صفة: انکار کننـــــده " والجحود العنود " ط ۱۸۹ ط ۲۳ - ۱۲ (دنیا انکار کننده و ناسپاس است (ماننـــد زنی که نیکوئی شوهرش را کفران نماید هر قدر شوهر به او مهربانی و نیکوئی نماید براو توجه نکند از اختیار او بیرون شده بدیگری منتقـل شود .

(الجَاحِدَة) مؤنث الجاحد و هــو المنکر : انکار کننده " و هی کافرة جاحــدة" ر ۱۰ ر ۳۵ - ۱۲ (گویا جماعت تو مرا به کتاب خدا دعوت می‌کنند درحالیکه به آن) کافرند و انکارکننده‌اند .

(المَجْحُود) انکار کرده شـــــده " ولا مجحود تکوینه " ط ۱۷۶ ط ۴ ۶ - ۴ انکار کرده نشده ایجاد و تکوین او (خداوند)

جَحَرَ الضب ع جحرا : دخل الجحـــر (اقرب) : سوسمار به سوراخ و مکان خود داخل شد .

(إنجَحَرَ) بمعنی جَحَر (اقرب) " اغلق کل رجل منکم بابه او انجحر انجحار الضبة فی جحرها " ط ۶۷ ط۶ ۱۳۶ ۲ - (هروقت دسته‌ای از لشگرهای سما که بر شما مشرف شود) هرمردی از شما درب خانه خودرا می‌بندد از ترس بسوراخ خود درآیــد مانند درآمدن سوسمار بسوراخ خود .

(الجُحْر) بالضم کل مکان تحضره الهوام والسباع لانفسها (اقرب) : هــــر جائیکه میکند آنرا حشرات و درنده ها برای خودشان .

" و اخرج من جحرک " ر ۶۳ ر۶ ۲۶۴ - ۲ - بیرون آی از سوراخ خود .

جَحَفَ و اَجْحَفَ به : ذهب به و ـ الدهــر

بالناس: استاصلهم و ـ زید بعبده: کلفه مالا یطاق و ـ قاربه و دنامنه (اقرب): اورا برد . روزگار مردم‌را تباه ساخت . زید به غلام خود بیش از طاقتش تکلیف نمود . ازاونزدیک شد .

(الاجحاف): ظلم و تعدی

" و اذا غلبت الرعیة والیها واجحف الوالی برعیته اختلف هنالک الکلمة " ط ۲۱۴ ط۱۷ ـ ۱۲ ـ هنگامی‌که رعیت بر پادشاه خود غالب گردد و پادشاه بر رعیت خود تعدی و ستم نماید در آنوقت اختلاف کلمه پدید آید .

(المجحف): من یشتد فی سوقها حتی تهزل (عبده): آنکسی‌که در راندن آنها سختگیری کند تا لاغر شوند " غیر معنف ولامجحف " ر ۲۵ ر۴۲ ۲ ـ ۱۳ (حیوانات صدقه را بنزد ما بیاوری) نه درشتی نماینده باشی و نه راننده بعنف و سختگیر .

الجحفل الجیش (اقرب): لشکر " و انا مرقل نحوک فی جحفل من المهاجرین والانصار " ر ۲۸ ر۳۱ ۳ ـ ۳۱ ـ من شتابنده ام به سوی تو با سپاه بسیاری از مهاجرین وانصار .

جحم ل ع جحما : اوقدها (اقرب): آتش را برافروخت .

(الجحیم) النار الشدیدة التأجج و ـ نار عظیمة فی مهواة و ـ المکان الشدیدة الحر و ـ اسم من اسماء جهنم (اقرب): آتش سخت برافروخته . آتش بزرگی در گودالی . جای گرم سخت ، نامی است از نامهای جهنم

" و اعظم ماهنالک بلیة نزول الحمیم وتصلیة الجحیم " ط ۸۱ ط۴ ـ ۴۸ ـ بزرگترین چیزیکه در آنجا است از جهت بلا فرو ریختن آب جوشان و وارد شدن بر جهنم

جدب المکان و ض جدبا و جدوبة انقطع المطر و یبس الارض (اقرب) : باران قطع شد و زمین خشکید .

" و اخرج نبتها بعد جدوبها " ط ۱۸۲ ط۱۶ ـ ۳۳ ـ بیرون آورد گیاه آن (زمین) را بعداز خشکی آن .

(المجدبة) اسم فاعل مؤنث من اجدب القوم اصابهم الجدب (اقرب): به آنان خشکسالی رسید " و اجائتنا المقاحط المجدبة " ط ۱۴۱ ط۵۷ ـ ۹ ـ مضطر گردانید مارا سالهای خشکی و قحطی .

(الاجدب) : تفضیل : خشکتر

" و اجدبهم قرارا " ط ۱۹۰ ط۲ ـ ۱۵۲ (فرزندان اسماعیل را به مکانهائی راندند) که خشکترین و بی‌بارانترین جاهائی بود از حیث قرارگاه .

(المجادب) جمع مجدب اسم مکان و زمان : جای خشکی " فخالفوا الی المعاطش

والمجادب " ط ۱۶۸ ط ۱۷۳ — ۱ — پس مخالفت کردند (ترا) به جاهای بی آب و بی علف (الجدیب): الماحل (اقرب): زمین خشک بی آب " کمثل قوم سفر بنا بهم منزل جدیب " ر ۳۱ ر ۳۰ ۲ — ۵۸

الجَدَث القبر ج أجْداث " اصبحت مساکنهم اجداثا و اموالهم میراثا " ط ۲۲۸ ط ۳۴۶ — ۱۴ — مسکن آنان قبرها گشت و مالهای آنان میراث شد.

جَدَحَ السویق بلّه بشیء من الماء و — خاضه بالمجدح حتی یختلط (اقرب) قاووت را با چیزی از آب آمیخت، و آنرا با قاشق فرو برد و بهم زد تا بیامیزد.

"حاول القوم اطفاء نور الله من مصباحه و سد فواره من ینبوعه و جدحوا بینی و بینهم شربا وبیئا " ط ۱۶۰ ط ۱۷ — ۷ — قوم (یعنی قریش) اراده کردند خاموش کردن نور خدارا از چراغ آن و بستن فواره و راه آب را ازچشمهٔ آن و میان من و میان خودشان شربت وباآورنده را آمیخته کردند.

(مراد امیرالمؤمنین — ع — از کلمهٔ مصباح وینبوع نفس خود اواست ومراد از شربت وباآورنده هم آن مسلکی بود که نصفی از حق و نصفی از باطل برداشته و مخلوط نموده و به خورد مردم دادند و مراد از قوم خلفا ومعاویه است.

جَدَّ فی سیره و فی امره ـ ن جدا: اجتهد و — به الامر: اشتد و — فی عیون الناس ـ ض عظم و — الثوب جدة صار جدیدا (اقرب): در رفتار و کار خود کوشش کرد. کار بر او سخت گردید. در دیدههای مردم بزرگ گشت

" و ترحلوا فقد جدّ بکم " ط ۶۴ ط ۸۰ — ۲ کوچ نمائید (وسائل آنرا آماده کنید) بتحقیق کوشش کرده شده است بشما (کوچ دهنده به کوچ شما سرعت می‌کند).

(جَدَّدَ) الشیءَ: صیّره جدیدا (اقرب): آنرا تازه قرار داد " و یجدد الامال " ح ۷۲ ح ۹۱ ح ۳ — ۱ (روزگار) آرزوها را تجدید می‌کند.

(تَجَدَّدَ) الشیءُ: صار جدیدا (اقرب): چیز تازه گشت " ولا یتجدد له جدید الا بعد أن یخلق له جدید " ط ۱۴۲ ط ۱۳۷ — ۴ — نو نمیگردد اورا تازه‌ای مگر بعداز آنکه کهنه میشود او را تازه‌ای.

(الجِدّ) بالکسر: الاجتهاد فی الامر و — ضد الهزل و — العجلة و — المحقق مبالغ فیه (اقرب): کوشش در کار ضد بازیچه شتاب کردن. ثابت کوشش کرده شده.

" فانه والله الجد لا اللعب والحق لا الکذب و ما هو الا الموت " ط ۱۳۰ ط ۷۸ — ۴ — بخدا سوگند آن حقیقت است نه

بازیچه و حق است نه دروغ و آن نیست مگر مرگ .

(الجَدّ) : مصدر جَدَّ و ـ ابوالاب و ابوالام و ـ الحظ و ـ البخت و ـ العظمة (اقرب) : کوشش . پدر پدر و پدر مادر . عظمت . بخت و نصیب " والمتعالی جده " ط ۱۸۹ ط۲۳ - ۱ بلند است عظمت او .

(الجُدَّة) بالضم : الطریقة و ـ العلامة ج جدد " فانما البصیر من سمع فتفکر و نظر فابصروانتفع بالعبر ثم سلک جددا واضحا " ط ۱۵۱ ط ۳۸ - ۵ - جز این نیست بینا کسی است بشنود سپس فکر کند و نگاه نماید سپس بینا گردد با پندها سود ببرد سپس در راه راست راه رود .

فانا ابوحسن قاتل جدک " ر ۱۰ ر ۲۵۰ - ۸ - من ابوحسن کشنده بابای تو هستم (مراد پدر مادر معاویه عتبة بن ربیعة است)

« عیبک مستور ما اسعدک جدک " ح ۵۱ ح ۳۶۰ - ۴ - عیب تو پوشیده است مادامی‌که یاری کرد بخت تو .

(الجِدّة) : ضد البلی (اقرب): تازه " واخلقوا جدتها " ط ۲۲۸ ط۴۴ - ۱۳ دنیا شمارا بفریبد مانند آنانکه) کهنه کردند (لباسهای نو آنرا (الجدید) نقیض القدیم (اقرب) . تازه .

والشمس والقمر دائبان فی مرضاته یبلیان کل جدید " ط ۸۸ ط۷۶ - ۵ - خورشید و ماه کوشش کننده هستند در مرضاة او (خداوند) کهنه میگرداند هر نو را .

(الجُدُود) : الحظوظ و النصب . حظها و نصیبها .

" اضرع الله خدودکم و اتعس جدودکم " ط ۶۷ ط۱۳۶ - ۵ - خداوند صورتهای شمارا خوار گرداند و نصیبهای شما را تباه نماید .

(المُجِدّ) : المجتهد (عبده) : کوشش کننده " والمجد الکادح " ط ۱۵۹ ط۹۴ - ۱۱ (حذر کنید از دنیا مانند) کوشش کننده رنج کشنده (در سعی خود)

(المُجَدَّد) من الاکسیة الذی فیه خطوط مختلفة (اقرب): لباس های راه دار .

" والاداب حلل مجددة " ح ۴ ح ۳۷۷ - ۵ ادبها لباسهائی است تازه .

(الجادَّة) معظم الطریق و وسطه (اقرب) : راه راست بزرگ و وسط آن " فوالله الذی لااله الا هو انی لعلی جادة الحق وانهم لعلی مزلة الباطل " ط ۱۹۵ ط ۱۱۰ - ۷ سوگند به آن خدائیکه جزاوخدائی نیست بر راه راست حقم و آنان (خلفا) بر محل لغزش باطلند .

(الجَوادّ) جمع جادّة " اقمت لکم علی سنن الحق فی جواد المضلة " ط ۴ ط۱۲ - ۳ - برخاستم برای هدایت شما برطریق

های حق در جادههای گمراهی (الجَدیدان): اللیل والنهار (اقرب) : شب و روز .

" و ان غائبا یحدوه الجدید ان اللیل والنهار لحری بسرعة الاوبة " ط ۶۲ ط ۸۰ — ۴ — و غائبی‌که (مرگ) میراند اورا تازه آیندگان (شب و روز) بزودبازگشتن سزاوار است .

(الجدد والروایة)

دعوات الراوندی قال امیر المؤمنین (ع) علیکم بالبکر و ان بارت و الجادة و ان دارت و بالمدینة و ان جارت .

جَدُرَ : ر فلان بکذا : کان خلیقا به و له (اقرب) : فلانی به این سزاوار بود و فلان چیز بروی سزاوار بود .

(الجَدیر) : الخلیق و — مکان بنی حوالیه جدار (اقرب) : سزاوار . جائی است در اطراف آن دیوار بنا شده است .

(الجَدیرة) : مؤنث الجدیر

" و ان غایه تنقصها اللحظه وتهدمها الساعة لجدیرة بقصر المدة " ط ۶۲ ط ۸۰ — ۴ براستی انتها و مدت عمری که کم میگرداند آنرا نگریستن و خراب میکند آنرا ساعتهای شب و روز هرآینه سزاوار است به کوتاهی مدت .

(الأَجدَر) : تفضیل : سزاوارتر

" ساركوا الذی قد اقبل علیه الرزق فانه اخلق للغنی واجدر باقبال الحظ علیه " ح ۲۳۰ ح ۲۴۶ — ۳ — باکسی شریک شوید که روزی براو رو آورده زیرا این کار توانگری را لایق تر وبرای برو آوردن حظ و نصب سزاوار تر است .

الجَداوِل : جمع جَدوَل و هو النهر الصغیر و — الامر (اقرب) : جوی آب کوچک امر " ثم لم یدع جرز الارض التی تقصر میاه العیون عن روابیها ولاتجد جداول الانهار ذریعة الی بلوغها حتی انشا لها ناشئة سحاب تحیی مواتها " ط ۸۹ ط ۳ — ۸۲ رها نکرد زمین بی‌گیاهرا که آب‌بسیار چشمه‌ها از بلندیهای آن قاصرند و جویهای نهرها برسیدن آنجاها وسیله نیابند تاابرهای آشکار ایجاد کرد تا مرده آنرا زنده گرداند .

جَدَی : جَدوا علیه : اعطاه العطیة (المنجد) : براو بخشش داد .

(أَجدَی) الامر نفع و اغنی و — فلانا اعطاه العطیة (المنجد) : امر فائده داد و بی‌نیاز کرد . به فلانی بخشش داد " ما یجدی علیهم " ح ۳۳۸ ح ۳ — ۳ یعنی برآنان فائده نمی‌دهد

جَذَبَ : الشیء ن جَذبا : مدّه و حوّله عن

بعضه " (اقرب) : اورا کشید و اورا از بعض آن
برگردانید .
(جَذَبَهُ) الیه : ضد دفعه عنه (منه
وجدت الانسان ملقی بین الله و بین الشیطان
فان لم یجتذبه الیه جذبه الیه) (اقـرب) :
اورا بسوی خود کشید " ثم ادرج فی اکفانه
مبلسا وجذب منقادا سلسا " ط ۸۱ ط ۴ -
۶۴ ـ سپس در کفنهای خود پیچیده
شد درحالیکه مأیوس و حزین بود و از (خانه
خود ببیرون)کشیده شد در حالیکه رام واطاعت
کننده بود .
(جاذَبَهُ الشیءَ : نازعه ایاه (اقرب):
منازعه و ممانعت کرد او با آن " و جـــاذب
الشیطان قیادک " ر ۳۲ ر ۲۸۰ - ۴ (ای
معاویه از خدا بترس) و منازعه کن با شیطان
در کشیدن مهار تو (بسوی طغیان)
(الجَذبَة) کشش " وجذبة مکربة "
ط ۸۱ ط ۴ - ۵ - ۴ (مرد محتضر) در
کشش روح اندوه آورنده است .

جَذَّ : الشیءَ الصلب نجذًّا : کسره و ـ قطعه
مستاصلا و ـ النخل : صرمه (اقرب) : چیز
سفت را شکست و پاره کرد در حالیکه تباه
کننده بود آنرا خرمارا چید " ولاجذ لفروعه"
ط ۱۹۶ ط ۳ - ۱۸ ـ بریده شدن
نیست شاخه‌های ان (اسلام) را .
(الجَذّاء) : المقطوعة (اقـرب) :
بریده شده" وطفقت ارتأی بین ان اصول
بید جذاء او اصبر علی طخیة عمیاء " ط ۳ ط
۳۸ - ۱ ـ شروع نموده در امر خود فکر
میکردم میان اینکه (به غاصبین خلافت) با
دست بریده (بدون یاری کننده) حمله کنم
یا برتاریکی کورکنند صبر نمایم (یعنی چنان
راه حق را خراب و ضایع کرده بودند کسی
نمی‌توانست آنرا پیدا کند).

جَذَلَ : به جَذَلا : فرح . (اقرب):مسرور شد
(الجَذَل) الفرح (عبده): السرور " واستبدل
بالجذل وجلا " ط ۱ ط ۵-۴-۳ ـ
عوض کرد سرور خودرا به ترس (که دربهشت
و اطاعت پروردگار است)

جَذَمَ الشیء ض جذما : قطعه بسرعـــة
(اقرب) : چیز را با شتاب برید .
(اِنجَذَمَ الحبل بینهما) : اذا تصارما
(اقرب) : هنگامیکه از هم ببرند (اِنجَذَمَ)
انقطع (عبده) بریده شد " والناس فی فتن
انجذم فیها حبل الدین " ط ۲ ط ۲۷ - ۷
. مردم در فتنه‌هائی بودند که درآن
ریسمان دین بریده شده بود .
(المَجذُوم) : المبتلی بداء الجُذام
(اقرب) : کسیکه بدرد جذام گرفتار شده .
" والله لدنیاکم هذه اهون فی عینی
من عراق خنزیر فی ید مجذوم " ح ۲۳۶ ح ۲۴۲

۵ ـ بخدا سوگند این دنیای شما درچشم من خوارتر است از دوده ویا استخوان خوک که در دست مریض جذام رسیده باشد.

(الجذم والروایات)

س قال الصادق (ع) ان الله رفع عن الیهود الجذام باکلهم السلق و قلعهم العروق و عنه (ع) مرق السلق بلحم البقر یذهب البیاض.

و عنه (ع) ما من شیء انفع للداء الخبیث من طین الحیر قلت یابن رسول الله وکیف ناخذه ؟ قال تشربه بماء المطر و تطلی به الموضع والاثر فانه نافع مجرب انشاءالله.

و ورد فی شعر الانف ان نتفه یورث الجذام لانه تخرج المواد السوداویة و بنتفه یقل خروجه و لدا تبتدئ الجذام غالبا بالانف.

و عنه عن آبائه قال قال رسول الله (ص) اقلوا من النظر الی اهل البلاء (اصحاب الامراض المسریة) ولاتدخلوا علیهم واذامررتم بهم فاسرعوا المشی لایصیبکم ما اصابهم.

قال امیرالمؤمنین (ع) اخذالشارب من الجمعة الی الجمعة امان من الجذام.

و عن العبد الصالح (ع) قال لعلی ابن مسیب علیک باللفت یعنی الشلجم فکله فانه لیس من احد الاویه عرق من الجذام و انما یذیبه اکل اللفت قال قلت نیا اومطبوخا قال کلاهما.

ورد فی الروایات عنهم (ع) فی النهی عن اکل الغدد من اللحم معللا بانه یحرک الجذام.

فی حدیث قال الصادق (ع) کره ان یکلم الرجل مجذوما الا ان یکون بینه و بینه قدر ذراع و قال فرّ من المجذوم فرارک من الاسد سفینة البحار

جَرُؤَ علیه دیَجْرُؤُ جُرْأَةً: اقدم علیه و هجم علیه (اقرب) بر او دلیر شد و هجوم کرد.

(جَرَّأَهُ و اَجْرَأَهُ) : حمله علی الاقدام (اقرب) : اورا به دلیری واداشت " یا ایها الانسان ما جرّاک علی ذنبک " ط ۲۲۱ ص ۳۲ - ۲ - ای آدمی چه چیز دلیر ساخت ترا برگناهت" و تواضعت من ضعیف ما اجرأک علی معصیته" ط ۲۲۱ ط ۲۷ - ۸ - فروتنی تو که ضعیفی چه دلیر ساخت ترا بر نافرمانی او.

(اِجْتَرَئَ) :اقدم : دلیر گشت " ولا تختلن عدوک فانّه لایجترئ علی الله الا جاهل شقی " ر ۵۳ ر ۲۳۹ - ۹ - ۱۶۹ - فریب مده دشمن خودرا زیرا دلیری نمی‌کند برخدا مگر نادان بدبخت.

(اَلجُرْئَة) : الاقدام (اقـــرب) : دليري " لجرأته على عيب الناس اكبر " ط ۱۳۸ ط ۱۱۸ – ۴ – البته دليري او بر عيب گوئي مردم بزرگتر (از هرگناه است)

جَرِبَ البعير وغيره ل جَرَبا ، اصابـه داء الجرب و ـ الرجل ، هلكت ارضه (اقرب) : به شتر و غير آن مرض خارش رسيد . زمين مـــرد تباه گشت .

(جَرَّبَهُ) تَجْرِبَةً : اختبره و امتحنـــه مرّة بعد اخرى (اقرب) : اورا باري پس از بار ديگر آزمايش كرد " واعلموا انه ليس لهـــذا الجلد الرقيق صبر على النار فارحموا نفوسكم فانكم قد جربتموها في مصائب الدنيا " ط ۱۸۱ ط ۱۵ – ۲۱ آگاه باشيد اين پوســـت نازك را برآتش توانائي ندارد به جانهـــاى خودتان رحم كنيد هرآينه شما آنهـــا رادر گرفتاريهاى دنيا آزمايش كرديد .

(التَّجْرِبَة) : الاختبار (اقـــرب) : آزمايش " فان الشقي من حرم نفع ما اوتي من العقل و التجربة " ر ۷۸ ر ۶۶ ۳ – ۵ – بتحقيق بدبخت كسيست كه محروم شود از فائده آنچه داده شده بوى از عقل و تجربه .

(المُجَرَّب) اسم مفعول : من اختبرته الامور و احكمته (اقرب) : كسيكه امورات اورا آزمايش و محكم نموده " فان معصية النـاصـح الشفيق العالم المجرب تورث الندامـــــة " ط ۳۵ ط ۱۱۷ – ۳ – همانا نافرمانـــى نصيحت كنندهٔ مهربان دانا تجربه ديـــده سبب ميگردد پشيمانيرا .

(التَّجارِب) جمع تَجْرِبَة " والعقـل حفظ التجارب " ر ۳۱ ر ۲۴۱ – ۲۶ – خردمندي حفظ كردن تجربهها است .

(الأَجْرَب) : كسيكه مرض خارش دارد " فلاتنفروا من الحق نفار الصحيـــح من الاجرب " ط ۱۴۵ ط ۲ – ۱۶ – نفرت نكنيد از حق مانند نفرت كردن صحيح المزاج از كسيكه مرض خارش دارد .

(الجَرِيب) من الارض والطعـــام مقدار معلوم و نقل عن قدامة الكاتب انــــه ثلاثة آلاف وستمائة ذراع و قيل انه عشرة آلاف ذراع (اقرب)

(الجرب والرواية)

يب عن مصعب بن يزيد الانصاري قال استعملني اميرالمؤمنين علي بن ابيطالب (ع) على اربعة رساتيق المدائن : البهقبـــا ذات ، و نهر شيربا ، و نهر جوير و نهرالملك و امرني ان اضع على كل جريب ذرع غليـظ درهما و نصفا و على كل جريب وسطا درهما و على كل جريب ذرع رقيق ثلثي درهم و على كل جريب كرم عشرة دراهم و على كل جريب

کرم عشرة دراهم و علي کل جريب نحل عشرة دراهم و علي کل جريب البساتين التي تجمع النخل و الشجر عشرة دراهم و امرني ان الغي کل نخل شاذ عن القري امارة الطريق و ابن السبيل ولا آخذ منه شيئا .

و امرني ان اضع علي الدهاقين الذين يرکبون البرازين و يتختمون بالذهب علي کل رجل منهم ثمانية و اربعين درهما و علي اوساطهم والتجار منهم علي کل رجل اربعة و عشرين درهما و علي سفلتهم و فقراؤهم اثني عشر درهما علي کل انسان منهم قال فجبيتها ثمانية عشر الف الف درهم في سنة .

قال في مجمع البحرين قدر الجريب من الارض بستين ذراعا في ستين والذراع بست قبضات فالقبضة باربع اصابع .

الجَرَاثيم . جمع جرثوم الشيء و هو اصله وجرثومة النمل : قريته (اقرب) : ريشه چيز . مسکن مورچه‌ها " وتغلغلها في جوبات خياشيمها و رکوبها اعناق سهول الارضين و جراثيمها " ط ۸۹ ط ۳ - ۸۰ - (زمين ازلرزيدن آرام گرفت) بواسطه در آمدن کوهها درعمق زمين در حالتيکه درآمده اند در خانه هاى اندرون بمبينيهاى زمين و بواسطه هموار شدن کوهها برگردنهاى زمينهاى هموار و پستيهاى آن .

الجُرْجُرَة : . صوت يردده البعير في حنجرته (عبده) صدائي است ميگرداند آنرا شتر در گلوى خود " دعوتکم الي نصر اخوانکم فجرجرتم جرجرة الابل الاسر " ط ۲۹ ط ۱۳ - ۲ شمارا بيارى دادن برادرانتان فرا خواندم پس آواز گردانيديد در گلو مانند شترى که درد ناف داشته باشد .

جَرَحَهُ جرحا : شق بعض بدنه و ــ فلانا بلسانه : عابه و سفصه و ــ الرجل . اکتسب (اقرب) : شمى از بدن اورا پاره کرد . با زبانش فلانى را عيب گوئى کرد و تنقيص نمود مرد کسب نمود " جرح طول الاسي قلوبهم " ض ۲۲۰ - ۳٪۵ - ۶ ؛ ــ زخم دار کرده زيادى حزن دلهاى ايشانرا .

(اِجْتَرَحَ) : اکتسب واکثر ما يستعمل في الجرائم (اقرب) : کسب نمود .

" و ايم الله ما کان قوم قط في غض نعمة من عيش فزال عنهم الا بذنوب اجترحوها " ط ۱۷۶ ط ۶ - ۷ بخدا سوگند هيچ قومى هرگز در طراوت نعمت دنيا بزوال دچار نشد مگر بسبب گناهانيکه کسب کردند آنرا .

(الجُرْح) : الاسم من الجرح (اقرب) زخم " ليس هو جرحا بالمدي و لا ضربا بالسياط و لکنه يستصغر ذلک معه " ط ۱۷۴ ط ۲ - ۳۸ ــ قصاص ظالم (در آخرت)

سخت است و آن زخم زدن با کاردها نیست و با تازیانه ها زدن نیست بلکه آن چیزی است این در نزد آن کوچک شمرده می شود .

(الجِراح) واحدته جِراحة ج جراحات (اقرب) : زخم زیاد " وصبرا علی مضض الجراح " ط ۲۰ ط ۳ ع ۶ - ۷ (کشتار در راه اسلام میان پدران و فرزندان می گردید این کار بیشتر نمی کرد ما را) مگر شکیبائی بر سوزش جراحتهای بسیار .

(المَجْرُوح والجَريح) بمعنی واحد (اقرب) : زخم دار " حتی یمشی المجروح علی المقتول " ط ۱۲۶ ط ۶۸ - ۷ (چنان کشتار سخت می باشد) تا راه میرود زخمدار بر روی کشته شده .

(الجَريح) : زخمدار " ولاتجهزوا علی جريح " ر ۱۴ ر ۲۷۵ - ۲ - شتاب مکنید برکشتن زخمداری .

(الجارِحَة) : العضو من الانسان و- السکّين (المنجد) : عضو انسان . کارد " صانع لا بجارحة " ط ۱۷۷ ط ۹ ع ۱۴ - ۲ صاحب صنعت است نه با اعضاء جسمانی .

(جَوارِح) جمع جارحة " و جوارحکم جنوده " ط ۱۹۷ ط ۳ ع ۶ - ۱۸ - اعضاء و جوارح شما لشگرهای او هستند .

(الجرح و الروايات)

عدد جراحات اميرالمؤمنين (ع) باحد

ثلي مافي فس تسعون و في يج اربعون و ست عشرة ضربة سقط علی الارض في اربع منهن .

ل عن محمدبن الحنفية في حديث رواه عن ابيه في امتحان الله اياه في مواطن منها احد قال (ع) و قد جرحت بين يدي رسول الله (ص) نيّفا و سبعين جرحة منها هذه و هذه ثم القی ردائه و امرّ بده علی جراحاته و كان منّی في ذلک يا علی الله عز و جل ثوابه انشاء الله .

خنص ذكروا في سبعين خصلة مجتمعة في اميرالمؤمنين (ع) : ترک الشكاية في موضع الم الجراحة و كتمان ما وجد في جسده من اثر الجراحات من قرنه الی قدمه و كانت الف جراحة في سبيل الله و قال انصرف امير المؤمنين (ع) من احد و به ثمانون جراحة يدخل الفتايل من موضع و يخرج من موضع فدخل عليه رسول الله (ص) عايدا و هو مثل المضغة علی نطع فلما رآه رسول الله (ص) بكی الی ان قال و شكت المرأتان ای الجراحتان الی رسول الله (ص) ما يلقی و قالتا يا رسول الله قدخشينا عليه مما تدخل الفتايل في موضع الجراحات من موضع الی موضع وكتمانه ما يجد من الالم قال فعد ما به من اثر الجراحات عند خروجه من الدنيا فكانت الف

جراحة من قرنه الى قدمه .

قب محمدبن اسحق انه لما ركز عمروبن عبدود رمحه على خيمة النبي (ص) و قال يامحمد ابرز ثم انشاء يقول:

ولقد بحجت من النداء بجمعكم هل من مبارز
و وقفت اذ جبن الشجاع بموقف البطل المناجز
اني كذلك لم ازل متسرعا نحو الهزاهز
ان الشجاعة والسماحة في الفتى خير الغرائز

في كل ذلك يقوم على ليبارزه فيامره النبي (ص) بالجلوس لمكان يكا فاطمة عليها السلام عليهمن جراحاته في يوم احدوقولها مااسرع ان ياتم الحسن و الحسين باقتحامه الهلكات فنزل جبرئيل (ع) تامره عن الله عزوجل ان يأمر عليا (ع) بمبارزته .

عن ابيجعفر الباقر (ع) قال اصيب الحسين بن علي (ع) و وجدبه ثلثماة و بضعة و عشرين طعنة برمح او ضربة بسيف او رمية بسهم انها كانت كلها في مقدمه لانه كان لايولي .

قال بعض احاذق الاطباء رماد البردي (اي الحصير) له فعل قوي في حبس الدم لان فيه تجفيفا قويا و قلة لدغ و هذا الرماد اذا نفخ وحده او مع الخل في انف الراعف قطع رعافه .

(جريح عابد)

ص عن ابيجعفر (ع) قال كان في بني اسرائيل عابد يقال له جريح و كان يتعبد في صومعة فجائته امه و هو يصلي فدعته و لم يجبها فانصرفت ثم اتته فدعته فلم يلتفت اليها فانصرفت ثم اتته فدعته فلم يجبها ولم يكلمها فانصرفت و هي تقول اسئل الله بني اسرائيل ان يخذلك فلما كان من الغد جائت فاجرة و قعدت عند صومعته قد اخذها الطلق فادعت ان الولد من جريح ففشافي بني اسرائيل ان من كان يلوم الناس على الزنا قد زنى و امر الملك بصلبه فاقبلت امه اليه تلطم وجهها فقال اسكتي انما هذا لدعوتك فقال الناس لما سمعوا ذلك منه و كيف لنا بذلك قال هاتوا الصبي فجاؤا به فاخذه فقال من ابوك ؟ فقال فلان الراعي لبني فلان فاكذب الله الذين قالوا ما قالوا في جريح فحلف جريح ان لايفارق امه يخدمها .

من كتاب اليواقيت لابي عمر الزاهد عن ليلى الغفارية قال كنت امرأة اخرج مع رسول الله (ص) اداوي الجرحي فلما كان يوم الجمل اقبلت مع علي (ع) فلما فرغ دخلت على زينب عشية فقلت حدثيني هل سمعت رسول الله (ص) في هذا الرجل شيئا ؟ قالت نعم دخلت على رسول الله (ص) و هو وعايشة على فراش و عليهما قطيفة فاتي علي عليه

السلام فاقعي كجلسة الاعرابي فقال رسول‌الله (ص) ان هذا اول الناس ايمانا و اول الناس لقاء لي يوم القيمة و آخر الناس لي عهدا عند الموت سفينة البحار جرح .

جَرَدَ العود جردا : قشره و ـ الجلد : نزع شعره و ـ السيف : سله (اقرب) : پوست چوب را کند . موی پوست را کند . شمشیر راز نیام کشید .

(جَرَّدَهُ) من ثوبه : عراه و ـ العود قشره و ـ الجلد : نزع شعره (اقرب) : او را برهنه کرد . پوست چوب را کند . روی پوست را کند " بلغني انک جردت الارض فاخذت ما تحت قدميک " ر ٤٠ ر ٣٠٢ ـ ٢ ـ به من رسید که تو زمین را برهنه کرده ای (هرچه از اموال و خراج بوده بردهای) و آنچه زیر قدمهایت بوده‌برده ای .

(تَجَرَّدَ) : تعري و ـ زيد لامره : جد فيه و تفرغ له (اقرب) : برهنه شد : زید برای امر خود کوشش نمود و برای او بتنهائی مشغول شد .

(المُتَجَرِّد) : المتفرغ لشيء : بدون مانع بچیزی مشغول شدن " والله ما استعجل متجردا للطلب بدم عثمان الا خوفا من ان يطالب بدمه " ط ١٧٢ ط ١٢١ ـ ١ به خدا سوگند (طلحه) به خونخواهی عثمان بلامانع سرعت نکرد مگر از ترس اینکه خون او از وی مطالبه شود .

(التَّجْرِيد) : عاری‌ساختن "اتقوالله تقية من شمر تجريدا" خ ٢١٠ ح ٣٢٩ ـ ١٢ ـ از خدا بترسید مانند ترسیدن آنکس که چست و چالاک شد درحالیکه خودرا از علائق دنیا عاری ساخت .

(الجُرْد) خيل لارجالة فيها (اقرب) : اسبهائی است که آنهارا سوارانی نباشد " و نحن وهبناك العلاولم‌تكن عليا و حطنا حولك الجرد والسمرا " ط ٣٣
ما بلندیرا بتو بخشیدیم و تو بلند نبسودی اسبهای نیک و نیزه‌های بلند را در اطراف تو گرد آوردیم .

(الجَرَاد) صنف من الجنادب مشهور واحده جنادة (اقرب) : قسمتی از ملخها است " و ان دنياكم عندي لاهون من ورقة في فم جرادة تقضمها " ط ٢٢٢ ط ٢ ـ ١٣ بتحقیق دنیای شما در نزد من بیقدر تر است از برگیکه در دهان ملخی باشد و آنرا بخورد .

(الجرد والروايات)

في الامثال احمى من مجير الجراد وهو مدلج بن سويد الطائي نقل عن الكلبي عنه انه خلا ذات يوم في خيمته فاذا هو بقوم

من طي و معهم اوعيتهم فقال ما خطبكم؟ قالوا جراد وقع بفنائك فجئنا لناخذه فركب فرسه و اخذ رمحه و قال والله لايتعرض له احد منكم الا قتلته ايكون الجراد في جواري ثم تريدون اخذه و لم يزل يحرسه حتي حميت عليه الشمس فطار فقال شانكم الان به فقد تحول عن جواري .

(الجارود بن المنذر)

جش روى عن ابي عبدالله (ع) ثقة ثقة له كتاب الجارودبن المنذر العبد كان نصرانيا اسلم عام الحديبية و عمر طويلاوكان قاريا للكتب عالما بتاويلها بصيرا بالفلسفة والطب ذاراي اصيل و وجه جميل انشأ يحدث في امارة عمربن الخطاب قال وفدت علي رسول الله (ص) في رجال من عبدالقيس فوقفت بين يديه فقلت سلام عليك يا رسول‌الله (ص) بابي انت و امي ثم انشأت اقول يا نبي المهدي اتتك رجال الابيات .

قال فاقبل علي رسول الله (ص) بصفحة وجهه المبارك شممت منه ضياء لامعا ساطعا كوميض البرق (لمعان البرق) فقال يا جارود لقد تاخر بك و بقومك الموعد و قد كنت وعدته قبل عامي ذلک ان افد اليه بقومي فلم آته واتيته في عام الحديبية فقلت يا رسول الله بنفسي انت ما كان ابطائي عنک الا ان جلّ قومي ابطأوا عن اجابتي حتي ساقها الله اليک .

قال فاقبلت علي رسول الله و هو يتلالؤ وجهه نورا و سرورا فقلت يا رسول الله ان قسا كان ينتظر زمانک و يتوكف ابانک و يهتف باسمک و اسم ابيک و امک و اسماء لست اصيبها معک ولا اراها فيمن اتبعک .

قال سلمان فاخبرنا قلت يارسول‌الله لقد شهدت قسا و قد خرج من ناد من اندية اياد الي صحصح ذي قتاد و سمر و عتاد و هو مشتمل بنجاد فوقف في اضحيان ليل كالشمس رافعا الي السماء وجهه و اصبعه فدنوت منه فسمعته يقول اللهم رب هذه السبعة الارفعة والارضين الممرعة و بمحمد و الثلاثة المحامدة معه و العليين الاربعة و سبطيه المنيعة الارفعة والسرى الا لمعة و سمي الكليم الضرعة اولئک النقباء الشفعة و الطرق المهيعة درسة الانجيل و حفظة التنزيل علي عدد النقباء من بني اسرائيل محاة الاضاليل نفاة الاباطيل الصادقوا القيل عليهم تقوم الساعة و بهم تنال الشفاعة و لهم من الله فرض الطاعة .

ثم قال ليتني مدركهم و لو بعد لأي من عمري و محياي ثم ذكر اشعارا من قس في ذلک ثم قال قلت يا رسول الله انبئني عن هذه الاسماء فقال رسول الله (ص) يا جارود ليلة اسري بي الي السماء اوحي الله تعالي الي ان اسئل من ارسلنا قبلک من رسلنا علي

ما بعثوا فقلت علي مابعثتم ؟ فقال علي نبوتک و ولاية علي بن ابيطالب والائمة عليهم السلام منکما .

ثم اوحي الي ان التفت عن يمين العرش فاذا علي والحسن والحسين و علي بن الحسين و محمدبن علي و جعفربن محمد و موسي بن جعفر و علي بن موسي و محمدبن علي و علي بن محمد والحسن بن علي و المهدي في ضحضاح من نور يصلون فقال لي الرب تعالي هؤلاء الحجج اوليائي و هذا المنتقم من اعدائي فقال لي سلمان يا جارود هؤلاء المذکورون في التورية والانجيل والزبور فانصرفت بقومي سفينة البحار جرد

جَرَّهُ ن جَرّاً : جذبه و ـ الناقة : ساقها رويدا (اقرب) : اورا کشید . شتر را با آرامی راند " والله لان ابيت علي حسک السعدان مسهدا واجر في الاغلال مصفدا احب الي من ان القي الله و رسوله يوم القيمة ظالما لبعض العباد " ط ۲۲۲ - ج ۶ - ۱ به خدا سوگند اگر برروی خار سه پهلوی سعدان شب را بروز آورم درحالیکه بیدار باشم یا درزنجیرها بسته شده و مرا بکشند بمن دوست تراست از اینکه در روز قیامت خدا و رسول اورا ملاقات کنم درحالیکه به بعضی از بندگان ظلم کننده باشم .

(اِجْتَرَّ) الشيءَ : جَرَّهُ (اقرب) : چیز را کشید " فمن هداک لاجترار الغذاء من ثدي امک " ط ۱۶۱ ط ع ۳ - ۱۵ - پس چه کسی راه نمود ترا بکشیدن غذا از پستان مادرت .

(المَجَرّ) : اسم زمان و مکان " و يعلم مسقط القطرة و مقرها و مسحب الذرة و مجرها " ط ۱۸۰ - ط ۱۰ - ۲ - ۱۲ . (خداوند)محل افتادن قطره‌های باران و قرار گاه آنرا می‌داند وکشیدن مورچگان ومحل کشیدن آنهارامیداند .

(جَرير) ابن عبدالله بجلي عامل عثمان بود به ثغور وحدود همدان هنگامی که مردم به اميرالمؤمنين (ع) بیعت کردند ازاهل همدان برای آنحضرت بیعت گرفته و به سوی کوفه برگشت اميرالمؤمنين (ع) او را برای اخذ بیعت به‌نزد معاویه فرستاد اوهم به‌علت‌تاخیر از نظر آنحضرت مطرود گشت " ان استعدادي لحرب اهل الشام و جرير عندهم اغلاق لاهل الشام و صرف لاهله عن خير ان ارادوه " ط ۴۳ ط ع ۵ - ۱ - آماده شدن من برای جنگ اهل شام در حالیکه جرير نزد آنهاست بستن راه فتح شام و برگردانیدن اهل آن است از خیر اگر آنرا اراده کنند .

جَرَزَهُ ن . قَطَعَهُ و ـ الزمان زيدا : احتاجه (اقرب) : آنرا برید . زمان زید را نیازمند کرد .

(الجَرْز) بالفتح مصدر جَرَزَ و ـ الارض

لاتنبت او اكل بنانها او قطع (اقرب) : بريدن زمینیکه نمیرویاند یا گیاه او خورده یا بریده شود .

(الجُرُز): الموات من الارض (عبده): زمین های مرده که نبات نداشته باشد .

" ثم لم يدع جرز الارض التى تقصر مياه العيون من روابيها " ط ۸۹ ط ۳ - ۸۲
سپس زمین بی علفی را که آبهای چشمه ها از رسیدن به بلندیهای آن قاصر است وانگذاشت (یعنی بوسیله‌ی بارانها آنها را سیراب کرد) .

جَرِضَ : بريقه : ل جَرَضًا : ابتلعه على هم و حزن بالجهد (اقرب) : آب دهن خودرا با اندوه و غم و ناراحتی فرو برد " فهل ينتظر اهل بضاضة الشباب الا هواني الهرم ... والم المضض و غصص الجرض " ط ۸۱ ط ۳ - ۲۷
- آیا اهل قوت و امتلاء جوانی انتظار می‌کشد مگر قد خم کننده و پیری ... و درد مصیبت و فرو بردن آب دهان از اندوه و محنت .

(الجَرِيض) : المغموم و - الغصة والريق يغص به (اقرب) : اندوهگین . اندوه و آب دهنیکه گلوگیر شود .

" فاقتتلوا شيئا كلاولا فما كان الا كموقف ساعة حتى نجي جريضا " ر ۳۶ ر ۶ ۲۵
۳ - اندکی جنگ کردند بمدت گفتن لاولا نبود مگر ایستادن ساعتی تا در حال اندوه خورنده نجات یافت .

جَرَعَ ع جُرُعًا و جَرَعَهُ ل جرعا و اجترعه . اتبلعه بمرة (اقرب) : آنرا دریک دفعه فرو برد .

(تَجَرَّعَ) : ابتلعه شيئا بعد شيء (اقرب) : آنرا دفعة بعد دفعة فرو برد

" و نشهد ان محمدا عبده و رسوله خاض الى رضوان الله كل غمرة و تجرع فيه كل غصة " ط ۱۹۲ ط ۵ ج - ۲ - برای رفتن بسوی رضای خدا بهر شدت فرو رفت و هر اندوه گلوگیرنده را جرعه جرعه نوشید .

" و جرعت ريقى على الشجى " ط ۲۱۵ ط ۳۶ - ۴ - فرو بردم آب دهنم را بر سوزش دل .

(جَرَّعَهُ) الماء : ابلعه اياه (اقرب) : آبرا براو خورانید .

" و جرعتموني نغب التهام انفاسا " ط ۲۷ ط ۳ - ۱۵ - در هر نفس پی در پی غم و اندوه بمن خوراندید .

(الجُرْعَةُ) بالضم : ما اجترعت (اقرب) : آنچه پی در پی فرو برده شود .

" مع كل جرعة شرق " ط ۱۴۳ ط ۱۳۲ - ۲ - باهر آشامیدنی آب (دنیا) جستنی در گلو هست .

الجُرُف بضمتين . الجانب الذي اكله الماء من حاشية النهر كل ساعه يسقط بعض منــــه (اقرب) : كنار رود كه آب زير آنرا بـرده و قطعه قطعه می‌افتد " عباد الله لاتركنوا الــى جهالتكم و لاتنقادوا الى اهوائكم فان المنازل بهذا المنزل نازل بشفاجرف هار" ط ۱۱۲ ط ۳ - ۴۳ - ۱۲ - بندگان خدا به نادانــی خود ميل نكنيد به خواهشهای خودرام نشويد بتحقيق فرود آينده به اين منزل به كنـــار رودخانه سيل برده افتاده فرود آمده است .

جَرَمَهُ ض جرما : قطعه و ـ زيد . اذنب و ـ لاهله : كسب (اقرب) .

" ايها الناس لايجرمنكم شقاقي ولا يستهوينكم عصياني " ط ۹۹ ط ۸۳ - ۲ - ای مردم عداوت و مخالفت من شمـــا رابر تكذيب من وادار نكند نافرمانی كردن با مـن شمارا متحير نكند (و هنگام شنيدن اخبــار غريبه از من ديدهارا بيكديگر نيندازيد .

(تَجَرَّمَ) علی فلان ادعی عليـــه الجرم (اقرب) : بر او ادعاء جرم نمود .

" انت المتجرم عليها ام هـــی المتجرمة عليك " ح ۱۲۱ ح ۲۳۸ - ۱ - آيا توبرآن (دنيا) جرم ادعا ميكنی يا آن بر تو جرم نهنده است .

(الجَرِيمَة) : الجناية والذنــــب (اقرب) : " ولم يناقشك بالجريمة " ر ۳۱ ر ۲۴۰ - ۷۸ - (خداوند) ترا در تنگی قرار نداد بسبب گناه (نو)

(الجَرائم) جمع جريمة " يؤمن من العظائم و يهون كبير الجرائم " ط ۸۵ ط ۱۹ - ۱۳ - (مدعی علم) مردم را ازگناهان بزرگ ايمن گرداند و گناهان بزرگ را آســـان مينمايد .

(اَجْرَمَ) اذنب و ـ عظم جرمــــه (اقرب) : گناه كرد . گناه او بزرگ شد .

(المُجْرِم) : اسم فاعل من اجــرم . گناهكار " فعفوت عن مجرمكم " ر ۲۹ ر ۲۷۸ - ۱ - پس درگذشتم از گناهكار شما .

الجِران بالكسر : من البعير مقدم عنقه من مذبحه الی منحره (اقرب) ـ جلو گـردن شتر از محل ذبح تا محل نحرش " فلمــا رای الله صدقنا انزل بعدونا الكبت و انزل علينـا النصر حتی استقر الاسلام ملقيا جرانه " ط ۵۶ ط ۵۴ ۱ - ۵ - هنگامی‌كه پروردگارراستی مارا ديد به دشمنان ما خواری و به ما بــاری فرو فرستاد تا اسلام برقرار گشت در حاليكـه مانند (شتر) سينهٔ خودرا افكنده بود .

جَرَیٰ الماء و نحوه ض يَجْرِي جَرْيًا وجريانا و جرية (يا ی) : سال و ـ الفرس و نحوه عدا و ـ الامروقع وحدث و ـ الی الشئ قصده (اقرب) : آب و مانند آن روان شد . اسب و

ماىند آن دوید . امر واقع و حادث شد .چیزی را قصد کرد .

" لایجری علیه السکون والحرکة و کیف یجری علیه ما هو اجراه و یعود فیه ماهو ابداه " ط ۱۸۴ ط ع - ۸ — سکون و حرکت براو (خداوند) جاری نمی‌شود چگونه چیزی براو جاری می‌شود که خود وی آنرا جاری کرده و چیزی براو برگردد که خود وی آنرا ظاهر کرده است .

(اَجْرَی) الماء و نحوه اجراء : اساله و ــ العرس و غیره : جعله یجری و ــ الامر امضاه و ــ القصاص اوقعه .

" فقد اجریت الی غایة خسرو محلة کفر " ر ۳۰ ر ۲۷۹ - ۴ تا کارهایت بتو انجام یافت) نفس خودرا مانند اسب سرکش به منتهای زیانکاری و جای کفر راندی .

(الجَرْیَة) : مصدر : جاری شدن " و کعمته علی کظة جریته " ط ۸۹ ط ۳ - ۷۷ سر بست آن (آب) را بریری روان شدن آن .

(الجارِیَة) مؤنث الجاری و ــ الفتیة من النساء لخفتها و کثرة جریها (اقرب) : دختر

" والاقلام جاریة " ط ۹۲ ط ۷۷ - ۹ قلمهای (کرام الکاتبین) جاری است (یعنی هرچه میکنید می‌نویسند)

(المَجْرَی) اسم زمان و مکان : محل و زمان جاری شدن " و جری منک مجری الروح و الدم " ر ۱۰ ر ۲۵ - ۴ — جاری شده (شیطان) ازتو درجای جاری شدن روح وخون (برتو تسلط کامل یافته)

(المُجْرِی) اسم فاعل من اجری : تازنده " وکم عسی المجری الی الغایة ان یجری الیها حتی یبلغها " ط ۹۷ ط ۳ ۵ - ۴ — و چه قدر امید میکبرد شخصی که تازنده است (مرکب خودرا) به سوی غایتی (که آخر عمر است) جاری نمودن آنرا تا برسد به آن .

(المَجاری) : جمع مجری " ولوفکرت فی مجاری اکلها فی علوها و سفلها " ط ۸۳ ط ع ۱ - ۱۷ — اگر فکر کنی در مجراهای غذای آن (مورچه) در پستی و بلندی (اعضاء آن) .

(الجری و الروایة)

روی انه للائمة علیهم السلام من الفضل والطاعة مثل ماجری لرسول الله صلی الله علیه وآله و انهم فی الفضل سوی النبوة سواء .

(جارية بن قدامة السعدي)

هو صاحب السرايا والالوية يوم صفين وبعده كان من شجعان اصحاب امير المؤمنين (ع) شديدا على اعدائه.

روى الثقفي في كتاب الغارات ان ابن زرارة بن قيس قدم على علي (ع) فاخبره بخروج بسر بن ارطاة من قبل معاوية فندب الناس فتثاقلوا عنه الى ان قال فقام جارية ابن قدامة فقال انا اكفيكهم يا اميرالمؤمنين فقال انت لعمري لميمون النقيبة حسن النية صالح العشيرة وندب معه الفين و امره ان يأتي البصرة و يضم اليه مثليهم فشخص جارية و خرج معه يشيعه فلما ودعه قال اتق الله الذي اليه تصير ولا تحتقر مسلما ولا معاهدا ولا تغصبن مالا ولا ولدا ولا دابة و ان حفيت و ترجلت وصل الصلوة لوقتها فقدم الجارية البصرة و ضمّ اليه مثل الذي معه ثم اخذ طريق الحجاز حتى قدم اليمن ولم يغصب احدا ولم يقتل احدا الا قوما ارتدوا باليمن فقتلهم و حرقهم و في آخر الخبر انه اخذ البيعة للحسن بن علي (ع) من اهل مكة والمدينة لما بلغه وفات اميرالمؤمنين (ع) و لما اخرج بسر لعنه الله من الحجاز ورجع دخل على الحسن (ع) فضرب على يده مبايعه و عزاه و قال مايجلسك برّ يرحمك الله الى عدوك قبل ان يسار اليك فقال لوكان الناس كلهم مثلك سرت بهم

سفينة البحار جرى.

جَزَّءَ الشيء ع جَزْءً ؛ قسمه و جعله اجزاء و ـ بالشيء. اكتفى به (اقرب) : چیز را تقسیم کرد و آنرا چند جزء قرار داد. و به چیز اکتفا کرد.

(أَجْزَأَهُ) بالشي : اقنعه و ـ عنه اغنى (المنجد) : اورا به چیزی قانع ساخت از او کفایت کرد.

(جَزَّأَهُ) تَجْزِئَةً : قَسَّمه (آنرا تقسیم کرد و جزء جزء قرار داد) و جزّؤک تجزئة المجسمات بخواطرهم " ط ۸۹ ط ۳ - ۲۵ - (ترا تجزئه کردند (در تو حائل به ترکیب اعضاء شدند) مانند تجزئه کردن اشیاء مجسمه با خیالهای خودشان.

(تَجَزَّأَ) الشيء : تقسم و ـ به اكتفى (اقرب) : چیز تقسیم شد. و به آن کفایت کرد " ولتجزاء كنهه " ط ۱۸۴ ـ ط خ ـ ۹ ـ (هرگاه خدا با حرکت و سکون متصف باشد) هرآینه ذات او متجزی میشود.

(التَّجْزِئَة) : التقسيم (اقرب) جزء جزء قرار دادن " ولا تناله التجزئة والتبعيض ولا تحيط به الابصار والقلوب " ط ۸۲ ـ ط ۱۴ ـ ۲ . تجزیه عقلی و خارجی بما و (خداوند) نمیرسد بصیرتها و دلها به او احاطه نمیکند.

(الجَزْءُ) بالفتح : مصدر و ـ البعض و ـ الكفاية (اقرب) : تقسیم کردن جزء.

کفایت
(أَجْزَءَ) عنه ، اغنی : کفایت کرد از او" اجزء امرؤ قرنه" ط ۱۲۲ طـ۲۹ - ۱۱
باید مرد هم نبرد خودرا (هنگام جنگ) کفایت کند .

جَزَرَ ن : الجَزُور جَزْراً ذبحها و ــ البحر ن و ض : رجع الی خلف و ــ النخل ، صرمه (الجَزُور) ، الناقةالتی تنحر(اقرب): حیوان ذبح شده را سر برید . دریا به عقب برگشت . خرما را چید . شتریکه نحر می شود .
" ولو قدر جزر جزور" ط ۹۱ طـام ۶ -
هرچند که بقدر مدت ذبح کردن حیوان ذبح شده‌ای باشد .
(المَجْزُور) . ذبح شده" واعینهم المحاول فمن ناج معقود ولحم مجذور" ط ۱۸۹ طـ۲ - ۲۱ - آنها (اهل دنیا) را چاره جوئیها عاجز ساخت پس برخی از آنان رستگارند گزیده شده و صاحب گوشتی ذبح شده .
(الجزائِر) : جمع جزیره و هی ارض فی البحر ینفرج منها ماء البحر فتبدو وکذلک التی لایعلوها السیل و یحدق بها . اسم بلاد بافریقیة (اقرب) : زمینی است در دریا ، آب دریا از آن برکنار می‌شود . زمینی که سیل بر آن بلند نشود و به‌آن احاطه نماید . نام شهرهائی است در افریقیة" و جزائر بحار منقطعة" ط ۱۹۰ طـ۲ - ۱۰۸ - (ارواح به‌سوی مکه شتاب کنند) از جزیره‌هائی از خشکی بریده .

(الجزر و الروایة)

س عن داود بن فرقد قال : سمعت اباالحسن (ع) یقول اکل الجزر لیسخن الکلیتین و یقیم الذکر قلت جعلت فداک کیف آکله و لیس لی اسنان فقال مرالجاریة تسلقه و کله (سلق الشی اغلاه بالنار) و روی الجزر امان من القولنج و البواسیر و یعین علی الجماع سفینة البحار جزر

جَزِعَ منه ل جَزَعاً و جُزُوعاً لم یصبر علیه فاظهرالحزن و ــ علیه ، اشفق (اقرب) : برآن صبر نکرد ، اندوه آشکار نمود . بر وی ترسید " ولاتجزعوا من ضراءها و بؤسها فانّ عزها و فخرها الی انقطاع " ط ۹۷ طـ۵ - ۶
از دشواری و سختی آن (دنیا) بیتابی نکنید همانا عزت و فخرآن به‌سوی بریده‌شدن است .
(جَزَعَ الوادی (ع) جَزْعاً : قطعه عرضا (اقرب) : بیابانرا به پهنائی برید .
(الجَزَعُ) بی‌صبری (و الجــزع) بریدن " افرایتم جزع احدکم من الشوکة

نصیبه" ط ۱۸۱ ط ۱۵-۲۲ - آیا دیدید بی‌تابی یکی از شمارا از خاری‌که فرو رفته‌باشد (برپای او)

(الجازع) بی‌تابی کننده" وللــه حکم واقع فی المستأثر والجازع" ط ۳۰ ط ۱۸۳ - ۳۰ - برای خداوند حکمی است واقع دربارهٔ کسیکه استبداد بخرج داده (خودسری نموده) که عثمان است وکسیکه درگشتن او (عثمان) شتاب نمود یا عفو میکندویاعذاب .

جَزُلَهُ

ض جُزلا : جعله قطعتین (اقرب) اورا دو قطعه کرد .

(جَزُلَ) الحطب رجَزَالَةً : عظــم و غلظ و ــ المنطق فصح و متن و ــ الرجل : صار جیّد الرای (اقرب) : چوب بزرگ‌وسطبر شد . گفتار فصیح و متین گشت . مرد برگشت نیک اندیش شد .

(أَجْزَلَ) له فی العطاء : اوسعه و ــ من العطاء : اذا اکثره (اقرب) : برای وی در بخشش توسعه . از بخشش زیاد کرد .

(الأَجزَل) تفصیل : بزرگتر" کانت المثوبة والجزاء اجزل" ط ۱۹۰ ط ۲-۱۰۱ - هر قدر امتحان وابتلا بزرگ باشد ثواب و پاداش آن زیادتر گردد .

(الجَزیل) : العظیم والکثیر مــن الشیء (اقرب) : بزرگ و بیشتر از چیز " و عطایاک الجزیلة علی بریتک المرملة" ط ۱۱۲ ط ۵۵-۱۰ - از بخششهای فراوان خود برای آفریده های محتاج خود بفرست .

جَزَمَهُ

ض جزما : قطعه و ــ الامر : قطع به قطعا لاعودة فیه (اقرب) : آنرا قطع نمود . قطع کرد امر را که در آن برگشتنی نیست" اما بعد فاذا اتاک کتابی فاحمل معاویة علــی الفصل و خذه بالامر الجزم" ر ۸ ر ۳۰۷-۱ اما پس از این هنگامی‌که نامهٔ من به تو رسید معاویه را به جدا کردن امر (صلح یا جنگ) وادار کن و اورا بر امر قطعی فراگیر .

جَزَاهُ

. به و ــ علیه : ض یَجْزیه جــزاء (بای) : کافاه : به او پاداش و مکافات داد

(جَزَاه) الشیء . کفاه و ــ عنه الامر قضی : به او کفایت کرد . از جانب وی امر را ادا نمود .

" و من شکره جزاه" ط ۸۸ ط ۶-۷ - ۱۰ - هرکس اورا شکر گزار باشد پاداش میدهد اورا .

(جَازَاه) مُجازَاةً و جُزاء : کافاه (اقرب) : بهاو مکافات‌داد" و بما فی‌الصدور تجازی العباد" ط ۷۳ ط ۱۹۸-۲ - و بآنچه در سینه ها است جزا داده می‌شود بندگان .

(الجَزاء) المکافاة علی الشــیء (اقرب) : مجازات دادن بچیز .

" و ذلک یوم یجمع الله فیه الاولین والاخرین لنقاش الحساب و جزاء الاعمال " ط ۱۰۰ ط ۱۳۱ - ۱ - و این (قیامت) روزی است پروردگار عالم اولین و آخرین را درآن روز برای بررسی دقیق حساب و پاداش اعمال جمع می‌کند .

(الجَوازِی) جمع جازیة : جزا دهندگان " فجزت قریشا عنی الجوازی فقد قطعوا رحمی و سلبونی سلطان ابن امی " ر ۳۶ ر ۶ ۲۵ - ۴ - جزا دهندگان به قریش جزا دهند به تحقیق خویشاوندی مرا بریدند سلطنت فرزند مادر من (رسولخدا) را از من ربودند .

(هرجا بعداز فعل جزا حرف عن آمده بمعنی کفایت است)

(المُجْزِی) کفایت کننده " ولامجزٍ عن امیره " ر ۶۱ ر ۲۸۹ - ۵ - (به عامل خود کمیل می‌نویسد برگشتی درحالی‌که نه از امیر خود کفایت کننده شدی) .

(المَجْزِیّ) اسم مفعول : جزا داده شده " و انما المَرءُ مجزیّ بما اسلف " ر ۲۱ ر ۲۹۷ - ۴ - جز این نیست مرد جزا داده شده است بآنچه از پیش مقدم داشته است (از کارهای نیک یا بد)

(الجِزْیَة) : خراج الارض و - یؤخذ من الذمی " : مالیات زمین و آنچه از اهل ذمه‌گرفته‌میشود (طبرسی گفته این کلمه‌از ماده جزی است و آنچه زمامدار مسلمین از اهل کتاب میگیرد این‌کیفر پایداری در کفر است .

" و منها اهل الجزیة " ر ۵۳ ر ۴۲۹ - ۵۳۰ برخی از طبقات مردم اهل جزیه‌است .

جَسِدَ الدمُ به ل : لصق به (اقرب) خون بروی چسبید .

(الجَسَد) مصدر جسد و - جسم الانسان و کل خلق لایاکل ولایشرب من نحو الجن والملائکة (اقرب) : چسبیدن بدن انسان و هرآنچه نخورد از ملائکه و جن .

" و خرجت الروح من جسده فصار جیفة بین اهله " ط ۱۰۷ ط ۸ - ۲۸ - پس روح از کالبد او بیرون رفت برگشت میان اهل خود مرداری شد .

(الأَجْساد) جمع جسد (اقرب)

" و اجسادهم نحیفة " ط ۱۹۱ ف ۱۷ ج ۲ ص ۱۶۰ - بدنهای آنان لاغر است (از جهت ریاضتهای شرعی و اندوههای اخروی)

الجِسْر بالفتح و الکسر : الذی یعبر علیه کا لقنطرة و نحوها (اقرب) : پل‌ومانند آن " فقد صرت جسرا لمن اراد الغارة من اعدائک علی اولیائک " ر ۶۱ ر ۲۸۹ - ۴ - بتحقیق برگشتی پلی شدی برای آنکس از دشمنانت که می‌خواهد بردوستانت غارت بزنند .

جَسُمَ الشيءُ رَجُسامَةً : عظم و ضخم فهو جسيم (اقرب) : بزرگ و ضخیم گشت .

(جَسَّمَهُ) ، جعله ذا جسم (اقرب) ؛ اورا صاحب جسم قرار داد .

(التَّجسيم) : ذا جسم قرار دادن

" ليس بذي كبر امتدت به النهايات فكبرته تجسيما " ط ۱۸۳ طعا - ۷ - (خداوند) صاحب . " بزرگی او طوری نیست که نهایات به‌او برسد و اورا بزرگ جلوه دهد درحالیکه دارای جسم باشد "

(الجِسْم) بالكسر ، جماعة البدن اوالاعضاء من الناس (اقرب) : تمامی بدن یا عضوها از مردم جسم به تن گفته می‌شودخواه بی‌روح باشد یا با روح .

" فاحميت له حديدة ثم ادنيتها من جسمه ليعتبر بها " ط ۲۲۲ طعر - ۷ - پس آهنی را برای او گرم کردم وآن را از بدن وی نزدیک کردم تا با آن پندگیرد .

(الاَجْسام) جمع جسم (اقرب) "و المبلية لاجسامكم و ان كنتم تحبون تجديدها " ط ۹۷ طعم - ۵ - ۲ - (شمارا به رها کردن دنیا سفارش می‌کنم چنان دنیائی که) کهنه‌وپوسیده کننده بدنهای شما است‌هرچند که هستید دوست میدارید تازگی آنرا .

(الجَسِيم) : العظيم والضخيم (اقرب) ،بزرگ و سطبر " و لو فكروا في عظيم القدرة و جسيم النعمة لرجعوا الى الطريق " ط ۱۸۳ طعا - ۱۱ - اگردر توانائی عظیم و نعمت بزرگ (خداوند) فکر کنند البته براه راست برمی‌گردند .

(المُجَسَّمات) جمع مجسّمة چیز جسمدار "وجزؤك تجزئة المجسمات بخواطرهم " ط ۸۹ . طعم - ۲۵ - ترا تجزئه کردند (در توبه ترکیب و اعضاء قائل شدند) مانند تجزئه کردن اشیاء مجسمه با خیالهای خودشان .

جَشُبَ الطعام رَجَشابَةً : خشن و - الرجل ساء مأكله (اقرب) . طعام درشت شد .خوراک مرد بد شد .

(جَشَبَ)الطعام جَشْباً : غلظ او كان بلا ادم (اقرب) : طعام درشت شد و یا بلا خورش گشت .

(الجَشِب) : الطعام الغليظ او ما يكون بلا ادم (عبده) ،طعام درشت یا آنچه بلاخورش باشد " و تاكلون الجشب " ط ۲۶ طعا - ۲ - (خداوند پیامبر رابرانگیخت در حالیکه شما گروه عرب) می‌خوردید طعام درشت بلاخورشرا .

(الجُشُوبَة) مصدر : بدی طعام " و جشوبة مذاقه " ط ۲۲۸ طعم - ۹ - ۲۲۴ (نزدیک‌است‌بشمابیاید) درشتی چشیدن آن (مرگ)

جَشِعَ ل جَشَعا : حرص اشد الحـــرص (اقرب)، سخت میل کرد برخوردن وغیرآن .
" ولکن هیهات ان یغلبنی هـــوای و یقودنی جشعی الی تخیر الاطعمة " ر ۴۵ ر ۲۴۲ – ۱۲ ـ ولکن چه بسیار دور اســـت خواهش نفسم بمن غالب شود و شدت رغبتم مرا بکشد بسوی برگزیدن طعامها (شایـــد در یمامه و حجاز کسی باشد که اورا در تحصیـــل قوتی طمعی نباشد (برای عدم امکان تحصیل آن)

جَعْجَعَ . البعیر : حرّکه للاناخة اوالحبس او للنهوض و ـ البعیر : برک و استناخ و ـ بالغریم : ضیق علیه فی المطالبة او حبسه و ـ بالقوم اناخ بهم و الزمهم المکان و ـ فی المکان . قعد فیه علی غیر طمأنینة (اقرب) شتررا برای خواباندن یا نگهداری یا برخواستن جنبش داد . شتر خوابید به مدیون تنـــگ گرفت در طلبکاری یا اورا زندانی کرد . در جای بدون اطمینان نشست " فاخذنا علیهما ان یجعجعا (یقیما) عند القرآن ولایجاوزاه " ط ۱۷۵ ط ج ۶ ر ۱ – ۱ (برای ابوموســی و عمروعاص) عهد و پیمان گرفتیم که در نـــزد قرآن وا ایستند و نفس خودرا حبس نمایندواز (حکم) آن تجاوز ننمایند .

الجَعْفَر : النهرالصغیر (اقرب)، جوی آب کوچک . نام برادر امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع) است در جنگ موته درراه اســـلام شهید گشت .

" و قتل حمزة یوم احد و قتل جعفر یوم موتة " ر ۹ ر ۳۵۱ – ۵ حمزه در روز احد کشته شد و جعفر در روز موته شهیدگشت .

(الجعفر والروایـــات)

عن ابی جعفر (ع) قال اوحی اللـــه عزوجل الی رسوله (ص) انی شکرت لجعفربن ابی طالب اربع خصال فدعاه النبی (ص) فاخبره فقال لولا ان الله تبارک و تعالی اخبـــرک ما اخبرتک : ما شربت خمرا قط لانی علمت انی ان شربتها زال عقلی و ما کذبت قط لان الکذب ینقص المروة و مازنیت قط لانی خفت انی اذا عملت عمل بی و ما عبدت صنما قط لانـــی علمت انه لایضر ولاینفع قال فضرب النبـــی (ص) یده علی عاتقه و قال حق علی الله عز وجل ان یجعل لک جناحین تطیر بهما مـــع الملائکة سفینة البحار ربع .

ان رسول الله (ص) لما فتح خیبـــر قدم جعفربن ابیطالب من الحبشة فالتزمـــه رسول الله (ص) وجعل یقبل بین عینیه و یقول ماادری بایهما انا اشد فرحا . بقدوم جعفـــر ام بفتح خیبر .

عن ابی سعید الخدری قال قـــال

رسول الله (ص) خير الناس حمزة و جعفر و علي عليهم السلام .

و قال و قد روى جعفربن محمد (ع) عن ابيه (ع) قال قال رسول الله (ص) خلق الناس من اشجار شتى و خلقت انا و جعفر من شجرة واحدة او قال من طينة واحدة.

و بالاسناد قال قال رسول الله (ص) لجعفر اشبهت خلقي و خلقي .

و في الاستيعاب كان سن جعفر رضى الله يوم قتل احدى و اربعين سنة .

و روى الشعبي قال سمعت عبدالله ابن جعفر يقول كنت اذا سئلت عمى عليا شيئا فمنعني اقول بحق جعفر فيعطيني .

و روى ان رسول الله (ص) لما اتاه قتل جعفر و زيد بموتة بكى و قال اخواى و مونساى و محدثاى .

حضر جعفر و الخضر للصلوة على جنازة سلمان رضى الله عنهم و مع كل واحد منهما سبعون صفا من الملائكة في كل صف الف الف ملك حين صلى عليه اميرالمؤمنين (ع)

كا عن يوسف ابن ابي سعيد قال كنت عند ابيعبدالله (ع) ذات يوم فقال اذا كان يوم القيمة و جمع الله تبارك و تعالى الخلايق كان نوح صلى الله عليه اول من يدعى به فيقال له هل بلغت فيقول نعم فيقال له من يشهد لک فيقول محمدبن عبدالله صلى الله عليه وآله قال فيخرج نوح فيتخطى الناس حتى يجيء الى محمد (ص) و هو على كثيب المسک و معه علي (ع) و هو قول الله عزوجل . فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا) فيقول نوح لمحمد (ص) يا محمد ان الله تعالى سئلني هل بلغت فقلت نعم فقال . من يشهد لک فقلت محمد (ص) فيقول يا جعفر و يا حمزة اذهبا و اشهداله انه قدبلغ فقال ابوعبدالله (ع) فجعفروحمزة هما الشاهدان للانبياء (ع) بما بلغوا فقلت جعلت فداک فعلي (ع) اين هو فقال هو اعظم منزلة من ذلک .

كا عن عبدالله بن محمد الجعفري ان رسول الله (ص) كان في بعض مغازيه فمربه ركب وهو يصلي فوقفوا على اصحاب رسول الله فسائلوهم عن رسول الله (ص) و دعوا و اثنوا وقالوا لولا انا عجال لانتظرنا رسول الله (ص) فاقرؤه منا السلام و مضوا فانفتل رسول الله (ص) مغضبا ثم قال لهم يقف عليكم الركب ويسألونكم عني و يبلغوني السلام و لاتعرضون عليهم الغداء ليعز على قوم فيهم خليلي جعفر ان يجوزوه حتى يتغدوا عنده .

سن عن بعض اصحابنا عن العباس ابن موسى بن جعفر (ع) قال سئلت ابي (ع) عن المأتم فقال ان رسول الله (ص) لما انتهى اليه قتل جعفربن ابيطالب دخل على اسماء بنت عميس امرأة جعفر فقال اين بني فدعت بهم و هم ثلثة عبدالله و عون و محمد

فمسح رسول الله (ص) رؤسهم فقالت انک تمسح رؤسهم کانهم ایتام فعجب رسول الله (ص) من عقلها فقال یا اسماء الم تعلمی ان جعفر رضوان الله علیه استشهد فبکت فقال لها رسول الله (ص) لاتبکی فان الله تعالی اخبرنی ان له جناحین فی الجنة من یاقوت احمر فقالت یا رسول الله لوجمعت الناس و اخبرتهم بفضل جعفر لاینسی فضله فعجب رسول الله (ص) من عقلها ثم قال ابعثوا الی اهل جعفر طعاما فجرت السنة.

روی انه لما بعث النبی (ص) عسکرا الی مونة ولیّ علیهم زیدبن حارثة و دفع الرایة الیه و قال ان قتل زید فالوالی علیکم جعفرابن ابیطالب (ع) و ان قتل جعفرفالوالی علیکم عبدالله بن رواحة الانصاری و سکت فلما صاروا و قد حضرهذا الترتیب فی الولایة من رسول الله (ص) رجل من الیهود قال ان کان محمد (ص) نبیا کما یقول سیقتل هولاء الثلثة فقیل له لم قلت هذا قال لان انبیاء بنی اسرائیل کانوا اذا بعث نبی منهم بعثا فی الجهاد فقال ان قتل فلان فالوالی فلان بعده علیکم فان سمی الولایة کذلک اثنین او ماذا او اقل او اکثر قتل جمیع من ذکر فیهم الولایات.

قال جابر فلما کان الیوم الذی وقع فیه حربهم صلی النبی (ص) بنا الفجرثم صعد المنبر فقال قد التقی اخوانکم من المشرکین للمحاربة فاقبل یحدثنا بکراة بعضهم علی بعض الی ان قال قتل زیدبن حارثة و سقطت الرایة ثم قال قد اخذها جعفربن ابیطالب و تقدم للحرب بها ثم قال قد قطعت یده وقد اخذالرایة بیده الاخری ثم قال قطعت یده الاخری و قد اخذ الرایة فی صدره ثم قال قتل جعفربن ابیطالب و سقطت الرایة ثم اخذها عبدالله بن رواحة و قد قتل من المشرکین کذا و قتل من المسلمین کذا فلان و فلان الی ان ذکر جمیع من قتل من المسلمین باسمائهم ثم قال قتل عبدالله بن رواحة و اخذ الرایة خالدبن الولید فانصرف المسلمون ثم نزل عن المنبر و صار الی دار جعفر فدعی عبدالله بن جعفرفاقعده فی حجره و جعل یمسح علی راسه...

و روی الواقدی باسناده عن اسماء بنت عمیس قالت اصبحت فی الیوم الذی اصیب به جعفر و اصحابه فاتانی رسول الله (ص) فقال یا اسماء این بنوجعفر فجئت بهم الیه فضمهم و شمهم ثم ذرفت عیناه فبکی فقلت یا رسول الله لعله بلغک عن جعفر شیء قال نعم انه قتل الیوم فقمت اصیح واجتمعت الیّ النساء فجعل رسول الله (ص) یقول یا اسماء لاتقولی هجرا ولاتضربی صدرا ثم خرج حتی دخل علی ابنته فاطمة علیها السلام و هی تقول و اعماه فقال (ص) علی جعفر فلتبک الباکیة ثم قال اصنعوا لال جعفر طعاما.

فقد شغلوا عن انفسهم اليوم سفينة البحار جعفر.

(جعفربن عفان الطائی)

وردت رواية فيها الشهادة له بالجنة والرواية هذه كشي عن زيد الشحام قال كنا عندابيعبدالله (ع) ونحن جماعة من الكوفيين فدخل جعفربن عفان على ابيعبدالله (ع) فقربه وادناه ثم قال يا جعفر قال لبيک جعلنی الله فداک قال بلغنی انک تقول الشعر فی الحسين (ع) و تجيد فقال له نعم جعلنی الله فداک قال قل فانشدته فبكی و من حوله حتی صارت الدموع علی وجهه ولحيته ثم قال يا جعفر والله لقد شهدت ملئكة الله المقربون هيهنا يسمعون قولک فی الحسين (ع) و لقد بكوا كما بكينا او اكثر و لقد اوجب الله تعالی لک يا جعفر فی ساعته الجنة باسرها و غفرالله لک فقال يا جعفر الا ازيدک ؟ قال نعم يا سيدی ما من احد قال فی الحسين (ع) شعرا فبكی وابكی به الا اوجب الله له الجنة و غفرله.

مرثية جعفربن عفان للحسين عليه السلام.

لِيَبْكِ عَلَى الْإِسْلَامِ مَنْ كَانَ بَاكِيًا
فَقَدْ ضُيِّعَتْ أَحْكَامُهُ وَاسْتُحِلَّتِ

سفينة البحار جعفر.

جَعَلَهُ . ع جَعْلاً : صنعه و جعل الله الظلمات والنور ای خلقها و ــ الشیء : وضعه و ــ بعضه فوق بعض : القاه و ــ القبيح حسنا : صيّره و ــ له كذا علی كذا شارطه عليه و ــ شرع (اقرب) آنرا درست كرد . آفريد . بعض را بالای بعض انداخت . زشت را نيكو گردانيد . باوی براين شرط بست . شروع نمود در ربط دادن دوچيز بهم و بيان حالات و صفات چيز موجود استعمال ميشود " و فرض عليكم حج بيته الحرام الذی جعله قبلة للانام " ط ۱ ط ۵ ــ ۵۱ ــ حج خانهٔ خودرا برشما واجب كرد چنان بيتی كه آنرا برای مردم قبله قرار داد.

الجُعَل

نقل حكاية عن الشيخ ابی الحجاج الاقصری العارف و هی انه قيل له يوما من شيخک ؟ قال شيخی ابوجعران ای الجعل فظنوا انه يمزح فقال لست امزح قيل له كيف ؟ فقال كنت ليلة من ليالی الشتاء سهران و اذا بابی جعران يقصد منارة السراج فيزلق لكونها ملساء ثم يرجع فعددت عليه تلک الليلة سبعماة زلقة يرجع بعدها ولايكل فتعجبت فی نفسی فخرجت الی صلوة الصبح ثم رجعت فاذا هو جالس فوق المنارة تحت الفتيلة فاخذت

من ذلک ما اخذت ای انه تعلم منه الثبات مع الجد سفینة البحار جعل .

الجَفْرُ البئر الواسعة (اقرب): چاه فراخ .
(الجَفیر) : جعبة من خشب لاجلود بها او من جلود لاخشب فیها (اقرب) : جعبه ایست از چوب که درآن چرم و تیر نباشد یا ازچرمها است که درآن چوب و تیر نباشد (الجفیر الکنانة توضع فیه السهام (عبده) : تیردان .
" ثم اخرج فی کتیبة اتبع اخری اتقلقل تقلقل القداح فی الجَفیر الفارغ » ط ۱۱۷ ط ع ۹ - ۳ - (تمامی کارهای مخصوص خودرارها کنم) سپس در میان گروهی از لشکر بیرون روم و پیروی نمایم گروه دیگررا مانند جنبش نمودن تیر در تیر دان خالی از تیر جنبش نمایم .

(الجفر والرّوایة)

ان الجفر اخذ من الواح موسی (ع) فانه استودعها فی جبل الی زمن النبی (ص) فوصلت الی رسول الله (ص) فدعا النبی (ص) علیا و اعطاه ایاها و امره ان یضعها تحت راسه لیلته فجعلها تحت راسه فاصبح و قد علمه الله کل شیء فیها و فیها علم الاولین و الاخرین فامره النبی (ص) ان ینسخها فنسخها فی جلد شاة و هو الجفر .

قال شیخنا البهائی فی شرح الاربعین قد تظافرت الاخبار بان النبی (ص) املی علی امیرالمؤمنین (ع) کتابی الجفر والجامعة وان فیهما علم ماکان و ما یکون الی یوم القیمة .
ونقل الشیخ الکلینی فی کا عن الامام الصادق (ع) احادیث متکثرة فی ان ذینک الکتابین کانا عنده علیه السلام و انهما لا یزالان عند الائمة علیهم السلام یتوارثونهما واحدا بعد واحد .
و قال المحقق الشریف فی شرح المواقف فی مبحث تعلق العلم الواحد بمعلومین ان الجفر والجامعة کتابان لعلی کرم الله وجهه و قد ذکر فیهما علی طریق علم الحروف الحوادث التی تحدث الی انقراض العالم و کان الائمة المعروفون من اولاده یعرفونهما و یحکمون بهما . سفینة البحار جفر

جَفَّ القومُ اموالَهم ن جَفًّا: جمعوها و ذهبوا و - الثوب و غیره ض جفافا و جفوفا : یبس (اقرب) ، جماعت مال خود را گرد آورده بودند . لباس و غیر آن خشکید .
" و لم تجف لطول المناجات اسلات السنتهم " ط ۸۹ ط ۳ - ۲ - ۶۲ - و خشک نشده برای طول مناجات اطراف زبانهایشان (ملائکه‌ها)
(الجُفُوف) : مصدر . خشکیدن .
" قبّل الارض بعد جفوفها " ط ۱۸۳

ط ۱۶ - ۳۳ - ترساخت زمین را پساز خشکیدن آن .

الجَفْن : مصدر و ـ غطاء العین من اعلی و اسفل و ـ غمدالسیف و ـ اصل الکرم او قضبانه و ـ ضرب من العنب (اقرب) ؛ نگهداری نفس از رذالتها . پلک چشم از بالا و پائین . غلاف شمشیر . ریشه درخت مو یا شاخه‌های آن . قسمتی از انگور است .

(الجِفان) جمع جفنة واحدة جَفْن کاسهٔ بزرگ " و تنقل الیک الجفان " ر ۴۵ ر ۲۴۲ - ۲ ـ کاسه‌های بزرگ (طعام وشراب) بسوی تو حمل میشد .

(الجُفُون) جمع جَفْن ، پلکهای چشم " و عقد عزیمات الیقین و مسارق ایماض الجفون " ط ۸۹ ط ۳ - ۷ ۹ - پروردگار عالم است به محکمات عقاید عزیمتهای یقین و نگاههای نهانی چشمها و مراد از جفون چشمها است مجازا .

جَفَا ن یَجْفُو جَفاءً (واوی) لم یلزم مکانه و ـ الثوب غلظ و ـ جنبه عن الفراش . لم یطمئن علیه (اقرب) : در جای خود نماند لباس درشت شد . در رختخواب آرام نگرفت .

" تجافی الشیء . لم یلزم مکانه ومال من جانب الی جانب (اقرب) در جای خود ثابت نماند از طرفی بطرفی میل نمود .

" و تجافت عن مضاجعهم جنوبهم " ر ۴۵ ر ۲۴۲ - ۳۵ - و دور گشته از خوابگاههای آنان پهلوهایشان .

(جَفَا) زیدا صاحبه : ضد واصله و آنسه و ـ الرجل اعرضت عنه او طردته (اقرب) : انس نگرفت و از او برید . از آن اعراض کرد و یا دور گردانید اورا .

" ولا ان یقصوا ویجفوا لعهدهم " ر ۱۹ ر ۲۹۶ - ۲ - نه اینکه آنان بسیار دور کرده و ستم کرده شوند برای عهد آنان (که با دولت اسلامی پیمان بسته اند) .

(الجَفاء) بالفتح : الغلظ فی العشرة و الخرق فی المعاملة و ترک الرفق (اقرب) درشتی درهم زیستی و بدرفتاری درداد و ستد

(الجافی) اسم فاعل : درشت خو

" ولا الجاهل فیضلهم بجهله و لا الجافی فیقطعهم بجفائه " ط ۱۲۹ ط ۷ ۹ - ۲ (سزاوار نیست زمامدار) نادان باشد آنگاه با جهل خود آنانرا گمراه کند و نه بدخلق و درشت خو آنگاه با درشت خوئی خود آنهارا از خود قطع نماید .

(الجَفْوَة) بالفتح و الکسر : الجفاء الجافیة مؤنث (جافی) " والجفوة الجافیة " ط ۱۴۹ ط ۳۱ - ۳ - (روشن بغداز بـر انگیخته شدن پیامبر) و درشت خوئی غلیظ (طبیعتها)

(الجُفاة) جمع جافی و هو الغلیظ .

درشت " جفاة طغام " ط ۲۲۶ طم ۱۳۴-۱ (اهل شام) ستمکارانند اراذل شریرانند .

(المُجْفُوّ) اسم مفعول : المطرود رانده شده " و ما ظننت انک تجیب الی طعام قوم عائلهم مجفو و غنیهم مدعو) ر ۴۵ ر ۳۴۲ - ۲ - گمان نکردم تو اجابت کنی به‌سوی طعام گروهی که محتاجین آنها رانده شده و بی‌نیاز آنان دعوت کرده شده است .

جَلَبَهُ ن ض جلبا و جلبا : ساقه من موضع الی آخر و جاء به من بلد الی بلد للتجارة و ـ الرجل : انساق . و ـ زیدا : هدده بالشر و ـ الجمع : جمعه و ـ لاهله : کسب و طلب و احتال و ـ القوم : اختلط اصواتهم و صاحوا و ضجوا (اقرب) : او را از جائی بجائی راند . او را از شهری به شهری برای تجارت آورد . مرد برده شد . زید را با بدی ترسانید . جمع را گرد آورد . برای اهل خود کسب کرد . صداهای جماعت بهم آمیخت فریاد و ناله کشیدند .

" فرب کلمة سلبت نعمة و جلبت نقمة " ح ۲۸۱ ح ۳۲،۲-۱۲ بسا گفتاری است نعمتی را گرفت و نقمتی را آورد .

(أَجْلَبَ) القوم : اختلطت اصواتهم و ضجوا و ـ تجمعوا من کل وجه للحرب و فی القرآن " و اجلب علیهم بخیلک " ای صح (اقرب) : صداهای جماعت بهم آمیخت و فریاد کشیدند . از هر سو برای جنگ گسرد آمدند " فارادان یغالط بما اجلب فیه لیلبس الامر و یقع الشک " ط ۱۷۲ ط ۱۲۱-۲ - (طلحه که قاتل عثمان بود) خواست مردم را بغلط و اشتباه افکند در آنچه مردم را به قتل عثمان جمع کرده بود تا امر را مشتبه کند و تردید واقع شود .

(اِسْتَجْلَبَهُ) : طلب ان یجلب له (اقرب) . درخواست کرد برای او گرد آورده شود .

(الجَلْب) : ما تجلبه من بلد الی بلد (اقرب) : آنچه از شهری به شهری کشیده شود " واستجلب جلبه لیعود الجور الی اوطانه " ط ۲۲ طم ۱۰-۱ (شیطان) سپاهیان خودرا گرد آورده تا ستم به جاهای خود برگردد .

(الجُلْب) : الرحل بما فیه او غطاؤه و خشبه بلا انساع و اداة و یعبر عنها بالحطب (اقرب) : کجاوه با آنچه درآنست یا پرده آن و چوب آن بدون قطعه و وسائل (جلب الشعیرة) . قشره (عبده) : پوست جو .

" والله لو اعطیت الاقالیم السبعة بما تحت افلاکها علی ان اعصی الله فی نملة اسلبها جلب شعیرة مافعلت " ط ۲۲۲ طم ۱۲ - بخدا سوگند اگر هفت اقلیم (سراسر روی زمین) را با هرچه در زیر

آسمانهای آنها است بمن دهند تا خـــدا را درباره مورچه‌ای که پوست جوی از آن بربایم نافرمانی نمایم نمی‌کنم .

(الجَلْب) مصدر جَلَب بمعنی المفعول . کشیده شده " و جلب اسیافهم " ط ۲۳۰ ط ۲۲۳ — ۲ — (این مال) کشیده شده شمشیر های آنان (مسلمانان) است .

(الجَلِیبَة) : المجلوبة (اقـرب) کشیده شده و — مایتصنعه الانسان علی خلاف طبعه (عبده) : آنچه را که انسان بر خـــلاف طبیعت خود انجام میدهد " و معروف الضریبة منکر الجلیبه " ط ۲۳۲ ط ۱۷۲ — ۴ — (جهت اختلاف مردم این است) برخی از آنـــان ذاتا نیکوخوی است ولی برای عرضی بسد را بسوی خود بتکلف کشیده است .

(اِسْتِجْلَاب) مصدر استجلب : گرد آوردن .

" ولیکن نظرک فی عمارة الارض ابلغ من نظرک فی استجلاب الخراج " ر ۵۳ م ۴۳۹ — ۱۰۱ — باید نظر و اهتمام تو در آبـــاد کردن از گرفتن خراج رسانر باشد .

(المُجْلِب) : اسم فاعل من اجلب . کشنده " والمجلب بخیله و رجاله " ط ۲۲ ط ۴ — ۴ — (شیطان) پیاده و سواره خود را کشنده است .

(الجُلَّاب) علی زنة فعّال : کشنده " فانهم مواد المنافع و اسباب المرافـــق و جلابها من المباعد والمطارح " ر ۵۳ ر ۲۳۹ — ۱۳۱ — همانا (تجار) ماده های منفعتها اند و اسباب چیزهای پرمنفعت هستند و ازجاهای دور و پرمهلکه کشندگان منفعتند .

(الجِلْبَاب) : الملحفة (الصحاح) . چادر .

ابن اثیر در نهایه آنرا نیز جـادر و رداء معنی کرده .

در قاموس گوید : آن پیراهـــــن و لباس گشاد است کوچکتر از چادر یاچیزی است مثل چادر زن لباسهای خودرا بآن میپوشاند یا آن چادر است .

ج جلابیب در قرآن مجید میفرماید " یَا اَیُّهَا النَّبِیُّ قُلْ لِاَزْوَاجِکَ وَ بَنَاتِکَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِینَ یُدْنِینَ عَلَیْهِنَّ مِنْ جَلَابِیبِهِـــنَّ . احزاب : ۵۹ : ای پیامبر برجفتهایـــت و دخترانت و زنان مؤمنان بگو چادر هایشان را برخودفروپوشند جنانجه این معنی از سخنان امیرالمؤمنین (ع) در نهج البلاغه استفـاده میشود " واتوسمکم بحلیة المغترین سترنی عنکم جلباب الدین " ط ۴ ط ۱۲۷ — ۳ — بنوا ست شمارا بصفت فریفته شدگان درمی یافتم لباس دین شمارا از من نگهداشت و پوشانیـــد (یعنی همانطوریکه زنان از روی لباسهای خود چادری میکشد ولباسهای زیرین و رنگارنـگ او پوشانیده شود وکسی هم از نظر شرع حـــق ندارد چادر اورا برطرف کند و لباس هـــای

زیری اورا تفتیش نماید هم چنیـــــن شما به اسلام تظاهر می‌کردید و در باطن از کفر و نفاق و سایر صفتهای زشت و خلاف دیـــن پنهان کرده بودید و منهم از نظر تکلیـــف شرعی مامور بودم به ظواهر اسلام شما نگـاه کنم و به اغراض شومتان ترتیب اثر ندهـــم و تفتیش نکنم هرچند که میدانستم باطن شما چیست .

(الجَلابیب) : جمع جِلباب " فان الفتنة طالما اغدفت جلابیبها ر ۶۵ رحم ۲۵ ۵ - ۵ - بتحقیق فتنه و فساد دیروقتی است انداخته است لباسهای خودرا (یعنی ظاهر گشته وتاریکی آن حقیقت را پوشانیده‌است .

(الجلب والروایات)

ختص عن الاصبغ بن نباته قال کنت مع امیرالمومنین (ع) فاتاه رجل فسلم علیه ثم قال یا امیرالمومنین انی والله لاحبک فی الله و احبک فی السر کما احبک فی العلانیه وادین الله بولایتک فی السر کما ادین بهافی العلانیه و بید امیرالمومنین علیه السلام عود فطأطأ راسه ثم نکت بالعود ساعه فی الارض ثم رفع راسه الیه فقال ان رسول الله (ص) حدثنی بالف حدیث لکل حدیث الف باب و ان ارواح المومنین یلتقی فی الهواء فتشم و تتعارف فما تعارف منها ائتلف و ما تناکر منها اختلف و بحق الله لقد کذبت فما اعرف فی الوجوه وجهک ولا اسمک فی الاسماء ثم دخل علیه رجل آخر فقال یاامیرالمومنین انی لاحبک فی الله و احبک فی السر کما احبک فی العلانیه قال فنکت الثانیه بعوده فی الارض ثم رفع راسه الیه فقال له صدقت ان طینتنا طینه مخزونه اخذ الله تعالـــی میثاقها من صلب آدم فلم یشذ منها شاذ و لا یدخل فیها داخل من غیرها اذهب واتخذ للفقر جلبابا فانی سمعت رسول الله (ص) یقول یا علی بن ابیطالب و الله الفقر اسرع الی محبینا من السیل الی بطن الوادی ، ای لیتصبر علی الفقر الذی یری علاجه نیه : .

الجَلْجَلَة: صوت الرعد (عنده) صدای رعد و ما یجلجل به الرعد فی افق السماء و ما تلالا عند بروق الغمام ط ۱۸۰ ط ۱ (- ۱۱ - (خدا میداند) آنچه را که رعد بآن آواز میکند در کنار آسمان و آنچه را که از برقهای ابر آسمان نابود می‌شود .

جَلَدَ بالسیاط ضـ جَلْدًا : ضربه بها و اصاب جلده و ـ علی الامر : اکرهه و ـ الحیة زیدا : لدغته (اقرب) : با تازیانه اورا زد و به پوستش رسید . اورا به امر اکراه نمود . مار زید را گزید .

" و جلد الزاني غير المحصن " ط ۱۲۵ ط ۴۸ - ۴ - (پیامبر) تازیانه زد به زناکننده‌ٔ عیر صاحب زن .

(الجِلّاد) مصدر جالدوهای تضاربوا بالسیاف (اقرب) : با شمشیر همدیگر را زدند " و ان اصبر للجلاد " ط ۲۲ ط ۴۰ - ۶ شکیبا باش برای زدوخورد کردن با شمشیرها .

(تَجَلَّدَ) تکلف الجلد و اظهره (اقرب) : خود را به توانائی واداشت و آنرا از خود آشکار نمود "ورق عنها تجلدی" ط ۲۰۰ ط ۱۲۳ - ۲ .ضعیف شد از فراق او (فاطمه - ع -) تحمل و نیروی من .

(جَلُدَ) ر جَلَادَةً و جُلُدًا : كان ذا شده وقوه و صبر و صلابه (اقرب) : صاحب شدت : نیرو شکیبائی و سختی بود .

(الجَلَد) مصدر (جَلُد)نیرومندی " وجلد الرجال فیها الی الضعف والوهن " ط ۱۰۱ ط ۹۹ - ۳ - نیرومندی مردان درآن (دنیا) بسوی ضعف و سستی است .

(الجِلْد) : غشاء جسد الحيوان (اقرب): پوست بدن حیوان " واعلموا انه لیس لهذا الجلد الرقیق صبر علی النار" ط ۱۸۱ ط ۱۵ - ۲۱ - آگاه باشید بتحقیق نیست این پوست نازکرا شکیبائی برآتش.

(الجِلْدَة) :النوع من الجِلدوالقطعة من الجِلْد (اقرب) قسمی از چابکی . پاره‌ای از پوست و گاهی به مطلق پوست اطلاق می‌شود " قدهتکت الهوام جلدته" ط ۸۱ ط ۴ - ۲۹ - که پاره نمود حشرات (زمین) پوست بدن اورا .

(الجُلُود) جمع جِلد : پوستها " والروائع الخضرة ارق جلودا " ر ۴۵ ص ۲۴۳ - ۱۹ - درختان سبز بوستانی (چونکه آبخورش آنها زیاد است) پوست آنها نازکتر است .

(الجلد والروایات)

الجلودي كان في خلافة الرشيد لما خرج محمد بن جعفر بن محمد بالمدينة بعثه الرشيد و امره ان ظفر به ان يضرب عنقه و ان يغير علي دور آل ابيطالب و ان يسلب نسائهم ولايدع علي واحدة منهن الا ثوبا واحدا ففعل الجلودي ذلک و قد كان مضي ابوالحسن موسى (ع) فصار الجلودي الى باب ابي الحسن الرضا (ع) فانهجم علي داره مع خيله فلما نظر اليه الرضا (ع) جعل النساء كلهن في بيت و وقف علي باب البيت فقال الجلودي لابي الحسن (ع) لابد ان ادخل البيت فاسلبهن كما امرني اميرالمومنين فقال الرضا (ع) انا اسلبهن لک و احلف انى لا ادع عليهن شيئا الا اخذته فلم يزل يطلب اليه و يحلف له حتى سكن فدخل ابوالحسن (ع) فلم

یدع علیهن شیئا حتی اقراطهن و خلاخیلهن وازارهن الاخذه منهن و جمیع ماکان فی الدار من قلیل و کثیر فحبس المامون الجلودی و غیره لما نقموا بیعة ابی الحسن (ع) فدعا المامون الجلودی للمشورة علی خروجه من الخراسان و عدمه فلما ادخل الجلودی علی المامون قال الرضا (ع) یا امیرالمؤمنین هب لی هذا الشیخ فقال المامون یا سیدی هذا الذی فعل ببنات رسول الله (ص) ما فعل من سلبهن فنظر الجلودی الی الرضا (ع) و هو یکلم المامون و یساله ان یعفو عنه و یهبه له فظن انه یعین علیه لما کان الجلودی فعله فقال یا امیرالمؤمنین اسئلک بالله و بخدمتی للرشید ان لاتقبل قول هذا فیّ فقال المامون یا اباالحسن قد استعفی و نحن نبر قسمه قال لاوالله لااقبل قوله فیک الحقوه بصاحبیه (یعنی علی بن عمران و ابن موسی اللذان قتلهما بلحظة من قبل) فقدم و ضرب عنقه.

(ولیدبن عقبةبن ابی معیط)

و او برادر مادری عثمان بن عفان بود عثمان حکومت کوفه را به او واگذار نمود و او بحالت مستی نماز صبح را بااهل کوفه چهار رکعت خواند سپس به آنها متوجه شده گفت برشما زیاده کنم امروز در حال نشاطم عبدالله ابن مسعود گفت همواره با تو تا به امروز در زیادتی هستیم ولید در سجده گفت:

علق القلب الربابا	بعد ما شابت و شابا

چهار نفر از کوفه به نزد عثمان آمدند و به شرب خمر برادر او گواهی دادند عثمان میخواست به گواهان حد بزند مردم مضطرب شدند تا در آخر مجبور ماند و امیرالمؤمنین علی (ع) به ولید حد شرب زد (ابن ابی الحدید ج ۴ ص ۲۶۶ در نهج البلاغه بهاین مطلب اشاره میکند " فان منهم الذی قد شرب فیکم الحرام و جلد حدا فی الاسلام " ر ۲ ف ۱۰ ج ۲ ص ۱۲۵ (از زمامداران اسلام) برخی بودند که در میان شما حرام (خمر) مینوشیدند و از جهت اجرای حد براو تازیانه زده شده است.

(حدود)

حد زنا اگر یکی یا هردو مجرد یعنی بیزن و بیمرد باشند صد تازیانه است وگرنه سنگساراست وحدشرب خمر و نسبت زنا دادن هشتاد تازیانه است.

(گواهی اعضا براعمال)

روز قیامت پوست بدن (یا فرجها)

بر اعمال آدمی گواهی می‌دهند (حَتَّىٰ إِذَا جَاؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَ أَبْصَارُهُمْ وَ جُلُودُهُمْ . . . وَ قَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ فصلت ۲۰ــ۲۱

چون بنزد آتش می‌آیند گوشها و چشمها و پوستهایشان بر علیه آنان گواهی می‌دهند . . . به پوستهایشان گویند . . . چرا بر علیه ما گواهی دادید ؟ گویند خداوند مارا گویا گردانید خدائیکه همه چیز را گویا کرده است .

جَلَسَ ض جُلُوسًا : نقیض قام (اقرب) ، و هو اعم من القعود . نشست . جلوس اعم از قعود است زیرا آن بمعنی کون در مکان هم آمده است .

" جلس بین الناس قاضیا " ط ۱۷ ط ۱۵ ــ ۶ ــ برای حکم دادن میان مردم نشست .

(جَالَسَهُ) مُجَالَسَةً ، جلس معه (اقرب) ، با او نشست .

" و ما جالس هذا القرآن احدا الاقام عنه بزیادة او نقصان " ط ۱۷۴ ط ۷ ــ ۸ . هم‌نشین نشد این قرآنرا هیچ کس مگر برخاست از آن با زیادتی ایمان و هدایت یا کمی کوری و ضلالت (و یا کمی هدایت زیرا قرآن نیکی خوبانرا زیاده گرداند و ضلالت بدانرا بیشتر مینماید) .

(الْمُجَالَسَة) مصدر ، هم‌نشینی " و مجالسة اهل الهوی منسأة للایمان " ط ۸۴ ط ۳۹ ــ ۱۴ ــ هم‌نشینی اهل پیروان آرزوی نفس محل فراموشی ایمان است (یا فراموشی ایمان است) .

(الْجَالِس) اسم فاعل ، نشسته " ملکتنی عینی و انا جالس " ط ۶۸ ط ۱۹ ــ ۱ ــ خواب بمن غلبه کرد در حالی که من نشسته بودم .

(الْجُلَسَاء) جمع جلیس و هو المجالس (اقرب) ؛ هم‌نشین و یقول لجلسائه ایکم یکفینی بیعها " ط ۱۵۸ ط ۹ ــ ۱۹ ــ به‌هم‌نشینان خود می گفت کدام‌یک کفایت می‌کند مرا بفروختن این .

(الْمَجْلِس) : موضع الجلوس و ــ القوم الجلوس (اقرب) ؛ جای نشستن . جماعت نشستگان : مجلس مصدر میمی هم بکار رفته "لیشین الکریم بمجلسه" ر ۳۹ ر ۲۹ ــ ۱ عیب دار میسازد (معاویه) مر صاحب کرامت را باهم‌نشینی خود .

(الْمَجَالِس) جمع مَجْلِس " ترجعون الی مجالسکم" ط ۹۵ ط ۲ ــ ۵ ــ بر می‌گردید به مجلسهای خودتان .

.:::::.

(الجلس والروايات)

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ المجادلة.

ما-قال رسول الله (ص) اذا اخـــذ القوم مجالسهم فان دعا رجل اخاه و اوسع له في مجلسه فلياته فانما هي كرامة اكرمه بهـــا اخوه و ان لم يوسع له احد فلينظر اوسع مكان

ح ل مكانا يجده يجلس فيه.

ف عن ابي‌محمد العسكري (ع) مـن رضي بدون الشرف من المجلس لم يزل اللــه و ملائكته يصلون عليه حتى يقوم.

وقال (ص) من التواضع ان تسلم على كل من تمربه والجلوس دون شرف المجلس.

س عن اسحق بن عمار قال قلـــت لابي عبدالله (ع) من قام من مجلسه تعظيمـا لرجل ؟ قال مكروه الا لرجل في الدين.

روي عن النبي (ص) ان كفـــاره المجلس سبحانك اللهم و بحمدك لا اله الا انت رب تب علي واغفرلي.

عدة الداعي عن الصادق (ع) مـن اراد ان يكتال بالمكيال الا وفي فليقل اذا اراد القيام من مجلسه سبحان ربك رب العزه عما يصفون و سلام على المرسلين و الحمد للــــه رب العالمين.

قيل للصادق (ع) اترى هذا الخلق كله من الناس قال الق منهم التارک للسواک والمتربع في موضع الضيق.

عن ابن عباس قال قال النبي (ص) ان لكل شيء شرفا و ان اشرف المجالـــس ما استقبل به القبلة.

ما عن الحسين بن فاختة قال كنـت انا و ابوسلمة السراج و يونس بن يعقـــوب و الفضيل بن يسار عند ابي عبدالله (ع) فقلت له جعلت فداک اني احضر مجالس هؤلاء القوم (المخالفين) فاذكركم في نفسي فاي شـي اقول فقال يا حسين اذا حضرت مجالس هؤلا فقل اللهم ارنا الرخاء و السرور فانک تاتي على ما تريد.

(من ينبغي مجالستـــه)

" وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ " . الانعام

مجالسة الموتى (اي الغني المترف) يميت القلب.

لي عن ابي‌جعفر الباقر (ع) انه قال لرجل يا فلان لاتجالس الاغنياء فان العبـد يجالسهم و هو يرى ان لله عليه نعمة فمايقوم حتى يرى ان ليس لله عليه نعمة.

جا عن سليمان الجعفري قال سمعت اباالحسن (ع) يقول لابي‌مالي رايتک عند عبدالرحمن بن يعقوب ؟ قال انه خالي ،فقال له ابوالحسن (ع) انه يقول في الله قولا عظيما يصف الله و يحده والله لايوصف فاما جلست معه و تركتنا و اما جلست معنا و تركته ، فقال ان هو يقول ماشاء اي شيء علي منه اذا لم اقل ما يقول فقال له ابوالحسن (ع) اما تخاف ان ينزل به نقمة فتصيبكم جميعا اما علمت بالذي كان من اصحاب موسى عليه السلام و كان ابوه من اصحاب فرعون فلما لحقت خيل فرعون موسى تخلف عنه ليعظمه و ادركه موسى و ابوه يراغمه حتى بلغا طرف البحر فغرقا جميعا فاتى موسى الخبر فسال جبرئيل عن حاله فقال له غرق و لم يكن على راى ابيه لكن النقمة اذا نزلت لم يكن لها عمن قارب المذنب دفاع .

قال اميرالمؤمنين (ع) مجالسة الاشرار تورث سوء الظن بالاخيار و مجالسة الاخيار تلحق الاشرار بالاخيار و مجالسة الابرار للفجار تلحق الابرار بالفجار فمن اشتبه عليكم امره ولم تعرفوا دينه فانظروا الي خلطائه فان كانوا اهل دين الله فهو على دين الله و ان كانوا على غير دين الله فلاحظ له من دين الله ان رسول الله (ص) كان يقول من كان يؤمن بالله واليوم الاخر فلايواخين كافرا ولايخالطن فاجرا و من آخى كافرا او خالط فاجرا كان كافرا فاجرا .

كا عن ابيعبدالله (ع) قال لاتصحبوا اهل البدع ولاتجالسوهم فتصيروا عند الناس كواحد منهم قال رسول الله (ص) المرء على دين خليله و قرينه .

كان عن اسحق بن موسى (ع) قال حدثني اخي و عمي عن ابيعبدالله (ع) قال ثلثة مجالس يمقته الله عزوجل و يرسل نقمته على اهلها فلاتقاعدوهم ولاتجالسوهم مجلسا فيه من يصف لسانه كذبا في فتياه و مجلسا ذكراعدائنا فيه جديد ، و ذكرنا فيه رث و مجلسا فيه من يصد عنا و انت تعلم ، قال ثم تلا ابوعبدالله (ع) ثلث آيات من كتاب الله كانما كن في‌فيه او قال في كفه : وَلاَتَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ، وَ اِذَا رَاَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ، وَلاَتَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلاَلٌ وَ هَذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ .

قال الطبرسي في قوله تعالى : مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ قال الحسن بلغ من شدتهم على الكفار انهم كانوا يتحرزون عن ثياب المشركين حتى لاتلتزق بثيابهم و عن ابدانهم حتى لاتمس ابدانهم و بلغ تراحمهم فيما بينهم

ان كان لايرى مؤمن مؤمنا الا صافحه و عانقه .

كا عن عبادبن‌كثير قال قلت لابيعبد الله (ع) انّي مررت بقاص يقص و هو يقـول هذا المجلس الذى لايشقى به جليس قـال فقال ابوعبدالله (ع) هيهات هيهات اخطأت استاههم الحفرة ان لله ملائكة سيّاحين سوى الكرام الكاتبين فاذا مروا بقوم يذكرون محمد وآل‌محمد (ع) فقالوا قفوا فقد اصبتم حاجتكم فيجلسون فيتفقهون معهم فاذا قاموا عـادوا مرضاهم و شهدوا جنائزهم و تعاهدوا غائبهم فذلك المجلس الذى لايشقى به جليـس (والمراد به القصص الكاذبة والاستاه جمع است وهوحلقة الدبر والمراد بالحفرة الكنيف الذى يتغوط فيه و كأنّ هذا كان مثلا سايـرا يضرب لمن استعمل كلاما في غير موضعه و قد يقال شبهت افواههم بالاستاه تفضيحا لهم).

كا عن ابيعبدالله (ع) قال مـا اجتمعت ثلثة من المؤمنين فصاعدا الاحضرمن الملائكة مثلهم فان دعوا بخيرامنـوا و ان استعاذوا من شر دعواالله ليصرفه عنهم و ان سئلوا حاجة تشفّعوا الى الله و سئلوه‌قضاءها .

و ما اجتمع ثلثة من الجاحديـن الاحضرهم عشرة اضعافهم من الشياطين‌فان تكلموا تكلم الشياطين بنحو كلامهـم و اذا ضحكوا ضحكوا معهم و اذانالوا من اولياء الله نالوا معهم فمن ابتلى من المؤمنين بهم فاذا خاضوا في ذلك فليقم ولايكن شرك شيطـان ولاجليسه فان غضب الله عزوجل لا يقوم له شيء و لعنته لايردها ثم قال فان لم يستطـع فلينكر بقلبه و ليقم و لوحلب شاة او فـواق ناقة .

روى عن ابيعبدالله (ع) قال (ع) كان رسول الله (ص) اذا دخل منزلا قعد في ادنى المجلس حين يدخل .

و عنه قال كان رسول الله (ص) اكثر ما يجلس تجاه القبلة .

و روى عنه (ع) ان رسول الله (ص) قال اذا اتى احدكم مجلسا فليجلس حيثمـا انتهى مجلسه .

و روى ان رسول الله (ص) قـال اذا قام احدكم من مجلسه منصرفا فليسلم فليس الاولى باولى من الاخرى .

و روى عنه انه قال اذا قام احدكـم من مجلسه ثم رجع فهواولى بمكانه .

و روى عن النبى (ص) انه قال‌اعطوا المجالس حقها ، قيل و ماحقها ؟ قال غضـوا ابصاركم و ردّوا السلام و ارشدوا الاعمـى و امروا بالمعروف و انهوا عن المنكر .

مدح المجلسى ره والده بقولـه : ذريعتي الى الدرجات العلى و وسيلتي الـى مسالك الهدى بعد ائمة الورى .

(العلامةالمجلسی ره)

و هو محمد باقر بن محمد تقی المجلسی ابن المقصود جلیل القدر عظیم الشأن فرید دهره و وحید عصره لم یوفق احد في الاسلام مثل ماوفق هذا الشیخ المعظم من ترویج المذهب و هو صاحب التصانیف الرائقة منها اربع و عشرون مجلدات بحار الانوار و غیرها ولاشک ان هذا التوفیق امر موهبی الهی لعله من اثر دعاء والده ره.

قال احمدبن المحقق آقامحمدعلی في مرآت الاحوال حدثني بعض الثقات عن المولی محمدتقی المجلسی ره انه قال ان في بعض اللیالی بعد الفراغ من التهجد عرضت لی حالة عرفت منها انی لا اسئل الله تعالی شیئا حینئذ الا استجاب لی و کنت اتفکر فیما اسئله عنه تعالی من الامور الاخرویة والدنیویة و اذا بصرت بکاء محمد باقرفی المهد فقلت الهی بحق محمد وآل محمد علیهم السلام اجعل هذا الطفل مروج دینک و ناشر احکام سید رسلک صلی الله علیه و آله و وفقه بتوفیقاتک التی لانهایة لها و قال و خوارق العادات التی ظهرت منه لاشک انه من اثرهذا الدعاء سفینة البحار جلس.

جَلَّ ض جَلالاً و جَلالَةً : عظم قدره و ـ الشیء ، ضد حقر و دق و ـ عن کذا ، تنزه و ـ الفرس جُلّاً ، البسه الجل و ـ الرجل عن منزله ض و ن ، خرج الی بلد آخر (اقرب) ـ و منزلت مرد بزرگ شد ، چیز فروتر و پست گردید ، از این برکنار شد ، به اسب جل پوشانید ، مرد از منزلش به سوی شهر دیگر بیرون رفت .

" جلّ عن اتخاذ الابناء " ط ۱۸۴ ط ۶ – ۱۲ ـ بزرگ است ذات او (خداوند) از اینکه پسران اخذ نماید .

(الجَلَل) : الامر العظیم و ـ الهین (اقرب) : امر بزرگ و آسان و اندک از قبیل اضداد است .

(الجَلیل):العظیم و ـ التمام (اقرب) : بزرگ و کامل " و ان المصاب بک لجلیل و انه قبلک و بعدک لجلیل " ح ۲۹۲ ح ۳۴۹-۵- مصیبتی‌که به‌سبب تو رسید بزرگ است و آن مصیبت که پیش از تو و بعداز تست هرآینه آسان است .

(الجَلال و الجلالة) : مصدران و عظم القدر و بلاهاء ، التناهی فی عظم القدر والشأن (اقرب) : بزرگی مقام و بدون هاء بالاترین عظمتها و شان " فلاتکونن لمروان سبقة یسوقک حیث شاء بعد جلال السن و تقضی العمر " ط ۱۶۲ ط ۶ ع ۴ – ۱۴ ـ سوق‌داده مروان مباش که هرجا بخواهد ترا براند بعداز بزرگی سن و گذشتن عمر .

" ودک بعضها بعضا من هیبة جلالته "

ط ۱۰۷ ط ۸ - ۳۲ - بکوبد بعضی از آنها بعضی را از هیبت جلالت و بزرگی او (خداوند)

(الإجلال) مصدر من أجلّه: عظمه و - عن العیب: نزهه و - الرجل: ضعف و قوی ضد (اقرب): بزرگ داشتن " و معلم نفسه و مؤدبها احق بالاجلال من معلم الناس و مؤدبهم " ح ۷۳ ح ۳۴۱ - ۳ - آموزنده نفس خود و ادب کننده آن سزاوار تر است به تعظیم از آموزنده مردم و ادب کننده آنان

(الجلائل): جمع جلیلة بمعنی عظیمة: بزرگیها " و حقت بجلائلها القیامة " ط ۲۲۱ ط ۲۷ - ۱۸ قیامت با اهوال بزرگ خود واقع شد.

(المُجلِل): السحاب الذی یجلل الارض بالمطر ای یعمّها و - امر مجلّل: عام (اقرب): ابریکه شامل می‌شود به همه زمین با باران. امر عمومی.

(المُجَلِّلات) جمع مجلّل (المجللات علی صیغة اسم الفاعل من جلله بمعنی غطاه ای غامرات نعمه من قولهم سحاب مجلل ای یطبق الارض (عبده) " و قلوب رائد قلا رزاقها فی مجللات نعمه " ط ۸۱ ط ع - ۲۳ (باید نهائی که قائمند) با دلهائی که طالبند روزیهای خودرا در میان نعمتهای کامله او (خداوند)

جَلَمٌ ض جَلَمًا: قطعه (اقرب): آنرا برید (الجَلَم) مقراض یجزّبه الصوف و قراضته ما یسقط منه عند القرض (عبده) قیچی است که با آن پشم بریده شود.

" فلتکن الدنیا فی اعینکم اصغر من حثالة القرظ و قراضة الجلم " ط ۳۲ ط ۳۲ - ۱۳ - باید که دنیا در نظر شما بی قدرتر باشد از دردی و ته مانده برگ سلم که بآن دباغی میکنند و از ریزه‌های پشم که از مقراض می‌ریزد.

الجُلمَد والجُلمُود: الصخر و - الرجل الشدید الصلب (اقرب): سنگ. مرد سخت کمر " مستقبلین ریاح الصیف تضربهم بحاصب بین اغوار وجلمود " ر ۶۴ ر ۳۴۹ - ۶ (امیرالمؤمنین (ع) به معاویه می نویسد اگر لشگرت با من روبرو شوند گویا چنین است) روبرو شوند مانند با بادهای تابستان که آنهارا میزند با سنگهائی که مابین سنگریزه های گودالها و کوهها است.

(الجَلامید) جمع جُلمُود: الحجر القاسی (عبده) سنگ سخت " وعدل حرکاتها بالراسیات من جلامیدها " ط ۸۹ ط ۳ - ۷۹ و تعدیل نمود حرکتهای آن (زمین را) به کوههای بلند استوار از سنگهای سخت.

(جلنس والروايات)

نقل المجلسي ره كلاما من جالينوس يشتمل على مخالفته مع موسى (ع) و قومه ان الفرق فيما بين ايمان موسى و ايماننـــا و افلاطون و ساير اليونانيين ان موسى يظن ان الاشياء كلها ممكنة عندالله تعالى فانـــه لوشاء ان يخلق من الرماد فرسا او ثورا دفعة لفعل و اما نحن فلا نعرف هذا و لكنا نقـول ان من الاشياء في انفسها غير ممكنة و هـــذه الاشياء لايشاء الله اصلا ان يكون و انما يشاء ان يكون الاشياء الممكنة و ساق كلامه الى قوله و جعل مغرس الشعر و مركزه في جرم صلب ولو انه غرسه في جرم رخوة لكان اجهل من موسى و اجهل من قائد جيش سخيف يضع اســـاس سور مدينه او حصينه على ارض رخوة غارقـة بالماء ثم قال المجلسي ره بعد كلامه قد لاح من الكلام الردى المشتمل على الكفر الجلى امور عد منها ان الحكماء لم يكونوا يعتقدون نبوة الانبياء ولم يؤمنوا بهم و انهم يزعمون انهم اصحاب نظر و اصحاب آراء مثلهـــم يخطئون و يصيبون ولم يكن علومهم مقتبسة من مشكوة انوارهم كما زعمه اتباعهم و ايضـا انهم ينكرون لاكثر معجزات الانبياء و ايضـا انهم كانوا في جميع الاعصار معارضين لارباب الشرايع و الديانات كماهم في تلك الازمنـة سفينة البحار جلنس .

جَلَا السَّيْفَ والمِرْآةَ يَجْلُوهُما جَلْـــوًا . صقلهما والامر : كشفه (اقرب) : شمشير و آينه را صيقل داد و پاک کرد . امر را كشف كرد .

(جَلَّاهُ الاَمْرَ و جَلَّى عنه الامـــرَ) تجلية ؛ كشفه عنه (اقرب) : از او امر را آشكار نمود " فسبحان الذى بهر العقول عن وصـف خلق جلاه للعيون " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۲۶ پس منزه است (از نقائص) پروردگاری که بـر عقلها غلبه كرد و آنهارا عاجز ساخت ازوصف كردن آفريده اى كه آنرا برديده ها كشف كرد .

(تَجَلَّى)الشيءُ تَجَلِّيًا : انفرجوتكشف و ظهر (اقرب) : چیز کنار شد و ظاهر گشت و آشكار شد .

" بها تجلى صانعها للعقول " ط ۱۸۴ ط ۶ - ۵ - بآنها (با ایجاد مشاعر و قوى " آشكار گشت صانع آنها براى عقلهـــا

(اِنْجَلَى) الاَمْرُ : انكشف و - عـن قلبه الهَمّ . انكشف و - الليل . انسلـــخ (اقرب) : امور آشكار شد . از دل او انـدوه برطرف شد . شب سپرى گشت .

" فصمدًا صمدًا حتى ينجلي لكم عمود الحق " ط ۶۴ ط ۱۱۵ - ۷ - پس ثابـت شويد بر قصدتان (دشمنرا) تا آشكار شـــود برشما عمود حق .

(اِسْتَجْلَى) فلان الشيءَ : اِسنكشفـه (اقرب) : فلانى طلب كرد ، چيز كشف شود .

" بنا يستعطى الهدى و يستجلـــى

العمی " ط ۱۴۲ – ۷۱ – ۵ – بوجود ما (ائمه) خواسته میشود هدایت و طلب روشنی میشود از کوری و گمراهی .

(الجَلاء) بفتح الجیم و کسرها . ابتداء الصلع اذا ذهب شعر راسه الی نصفه . مصدر و – الامر الجلی (اقرب) : آغاز رفتن موی جلو سر هنگامی که موی سرش تا نصف آن برود . کشف کردن . امر آشکار و برای بیرون رفتن و کوچ کردن از منزل مجازا اطلاق شده است " والدنیا دار منی لها الفناء ولاهلها منها الجلاء " ط ۴۵ ط ۱۵۵ – ۲ – دنیا خانه ایست که از برای آن فنا و از برای اهلش بیرون رفتن از آن مقدر شده است .

(الجَلیّ) : الواضح (اقرب) " بعثه بالنور المضی والبرهان الجلی " ط ۱۵۹ ف ۱ ج ۲ ص ۶۰ – پروردگار او (محمد) را بانورروشن کننده و دلیل آشکار برانگیخت .

(الجَلیّة) مؤنث جلی (اقرب) " و تؤل الی فظاعة جلیة » ط ۱۴۹ ط ۱ ۳ – ۲ ۳۷ (فتنه) برمیگردد بشناعت آشکار

(المَجلوّ) : جلا داده شده " والمجلوبه غربیب العمی " ط ۱۷۶ ط ۶ – ۵ . جلا داده شده بوسیلهٔ او (محمد) سیاهیهای سخت کوری و گمراهی .

(المُجلیة) اسم فاعل من اجلی الرجل عن بلده خرج و – منزله . ترکه من خوف (اقرب) . مرد از شهر خود بیرون رفت منزل خودرا از ترس رها کرد .

" ثم خیره بین حرب مجلیة او سلم مخزیة " ر ۸ ر ۳۰۷ – ۲ – سپس او (معاویة) را مخیر گردان میان جنگی که بیرون کننده باشد از وطن یا آشتی که خوارکنندهٔ (سلطنت باشد) .

(المُتَجلّی) اسم فاعل من تجلّی : ظاهر شونده " الحمدلله المتجلی لخلقه بخلقه " ط ۱۰۶ ط ۲ – ۱ ستایش خدائیرا سزا است که ظاهر و هویدااست بخلق خود بسبب ایجاد فرمودن مخلوقات .

الجُمجُمَة . عظم الراس المشتمل علی الدماغ (اقرب) : کاسه و استخوان سر که بر مغز شامل است " اعرالله جمجمتک " ط ۱۱ ط ۳۱۳ – ۱ – سر خودرا به خداوند عاریه بده (همانطوریکه عاریه دهنده عاریه را میدهد) .

جَمَحَ : الفرس (ع) جُمُوحًا و جِماحًا : رکب راسه لایثنیه شیء و – براکبه : اعتز وجری غالبا ایاه و – الرجل : رکب هواه فلم یمکن رده و – اسرع (اقرب) : اسب سر برداشت چیزی آنرا بر نگردانید به سوار خود غالب شده رفت . مرد به خواهش خود سوار شده ممکن نشد برگشتن او . شتاب کرد .

" وایاک ان تجمح بک مطیّة اللجاج "

ر ۳۱ ر ۲۴ - ۳ ۱۱۴ - خودرا دور دار از اینکه سرکشی کند ترا مرکب لجاجت و ستیزگی

(الجُمُوح) : مصدر : سرکشی " و جموح الدهر علی " ر ۳۱ ر ۲۴۰ - ۳ (آنچه دانستم) از سرکشی روزگار (غلبه او بر اراده ام) بر من .

(الجِماح) : مصدر : سرکشی " و جماحهم فی التیه " ر ۳۶ ر ۲۵۶ - ۳ (بگذار قریش را) در سرکشی کردنشان در حیرت و سرگردانی .

(الجَمَحات) جمع جَمَح : سرکشی‌ها " و یزعها عندالجمحات " ر ۵۳ ر ۳۳۹ - ۵ دستورمیدهم (مالک را) باز دارد آن (نفس) را هنگام سرکشیها و غلبهٔ آن برعقل .

(الجَمُوح) صفت مشبهه است . سرکش " فان هذا اللسان جموح بصاحبه " ط ۱۷۴ ط ۷ - ۲۳ - زیرا این زبان سرکش است به صاحب خود .

(الجامِحَة) : اسم فاعل مؤنث . سرکش نافرمان " والجامحة الحرون " ط ۱۸۹ - ۲۳ - ۱۷ (دنیا سرکشی است نافرمان) مانند آن اسبی که به راکب خود رام نمی‌شود هر جا که خودش خواست میرود .

(بنی جُمَح) اسم قبیله ایست اسم جمح تیم بن عمروبن حصیص کعب بن لوی‌بن غالب است جماعتی از آن تیره روز جمل با عایشه بودند همه فرار کردند مگر دو نفرکشته شدند شرح خوئی ج ۱۴ ص ۱۸۷

جَمَدَ

. الماء ‌ـ جَمْدًا و جُمُودًا : قام و ـ الدم و غیره اذا تیبس و ـ الرجل بخل (اقرب) : آب روان نشد . خون خشک شد . مرد بخل ورزید .

(اَجْمَدَ) الماء : جعله یجمد (اقرب) آبرا غیر روان قرار داد " اجمدها حتی استمسکت " ط ۱ ط ۵ - ۲۵ - صورت آدم را خشکانید تا اورا قوام حاصل شد .

(الجُمُود) : مصدر : روان نبودن " والبلة والجمود " ط ۱ ط ۵ - ۲۸ (آدم را) از اضداد ترکیب داد) از رطوبت و خشکی .

(الجامِد) اسم فاعل : بسته شده " ماء وجهک جامد یقطره السئوال " ح ۳۴۶ ح ۳۴۵ - ۱ - آب صورتت بسته شده است سئوال آنرا میچکاند .

(الجَماد) : الارض (اقرب) : زمین و چیزی که حرکت ندارد " فاصبحوا فی فجوات قبورهم جماد الاینمون " ط ۲۱۹ ط ۱۲ - ۱۰ - (مردگان) برگشتند در شکافهای قبرهاشان جمادی شدند نمو نمی‌کردند .

(الجمد و الروايـــــات)

اطاعة الجمادات لرسول الله (ص)

لي عن اميرالمؤمنين (ع) قال دعاني رسول‌الله (ص) فوجهني الي اليمن لاصلح بينهم فقلت يا رسول الله انهم قوم كثيرولهم سن و انا شاب حدث فقال يا علي اذا صرت باعلي عقبة افيق فناد باعلي صوتک يا شجر يا مدر يا ثري محمد رسول الله (ص) يقرئكم السلام .

قال فذهبت فلما صرت باعلي العقبة اشرفت علي اهل اليمن فاذاهم باسرهم مقبلون نحوي مشرعون رماحهم مسودون اسنتهم منتكبون قسيهم شاهرون سلاحهم فناديت باعلي صوتي يا شجر يا مدر ياثري محمد رسول‌الله (ص) يقرئكم السلام قال فلم يبق شجرة ولامدرة ولاثري الا ارتج بصوت واحد و علي محمد رسول الله و عليک السلام و اضطربت قوائم القوم وارتعدت ركبهم و وقع السلاح من ايديهم و اقبلوا الي مسرعين فاصلحت بينهم و انصرفت . سفينة‌البحار جمد

الجَمْر . النّار المتّقدة الواحدة الجمرة (اقرب) : آتش برافروخته " يقفون علي مثل الجمر من ذكر معادهم " ط ۹۵ ط۲۶ - ۱۸

(اصحاب محمد ـ ص ـ) از ياد كردن قيامتشان بر مثال اخگر آتش مي‌ايستادند (كنايه است از اضطراب و ترس آنـــان از قيامت) .

(الجمر والروايات)

الباقري (ع) اراد ابراهيم ان يذبح ابنه في الموضع الذي حملت ام رسول الله صلي الله عليه وآله بد عند الجمرة الوسطي فلم يزل مضربهم يتوارثونه كابرا عن كابر حتي كان آخر من ارتحل منه علي بن‌الحسين (ع) في شيء كان بين بني هاشم و بين بني اميّة فارتحل فضرب بالعرين .

كما حملت برسول الله (ص) امه في ايام التشريق عند الجمرة الوسطي و كانت في منزل عبدالله بن عبدالمطلب . سفينة البحار جمر .

جَمَعَ الشيء المتفرق ع جمعا : ضمه و الفه (اقرب) : چيز پراكنده را گرد آورد .

" يتذكر اموالا جمعها و اغمض في مطالبها " ط ۱۰۷ ط۸ - ۲۲

مالهائيرا بياد مي‌آورد كه آنها را جمع نمود و در مواضع گرد آوري آنها چشم پوشيد (هنگام گرد آوردن باک نداشت حلال باشد يا حرام)

(اَجْمَعَ) القوم علي الامر: اتّفقوا

و ــ امره بعد تفرقه: جعله جميعا و ــ الشيء ، اعده و جففه (اقرب) : جماعت بر امر اتفاق کردند . امر خودرا پس از پراکندگی جمع نمود . چیز را مهیا کرده خشکانید .

" واجمعوا علی منازعتی " ط ۱۷۰ ط ۷۲ ــ ع (قریش) اتفاق کردند برمنازعه من درخلافت که اختصاص بمن داشت

(اِجْتَمَعَ) المتفرق : انضم وتالف و ــ القوم : اجتمعوا من هیهنا و هیهنا (اقرب) چیز پراکنده بهم پیوست و جمع شد .جماعت از اینجا و از آنجا گرد آمدند .

" اجتمعت علیهم سکرة الموت وحسرة الفوت " ط ۱۰۷ برآنان بیهوشی مرگ و پشیمانی فوت شدن جمع شد .

(تَجَمَّعَ) بمعنی اجتمع " فان الان اعظم امرکما العار من قبل ان یجتمع العار و النار " ر ۵۴ ر ع ۲ ــ ۸ ــ بتحقیق بزرگترین امر شما الان عار است (برگردید) پیش از آنکه جمع میشود عار با آتش دوزخ .

(اِستَجْمَعَ) بمعنی اجتمع (اقرب)

" واستجماع اهوائهم فیک وکثرة طاعتهم لک " ط ۱۰۷ ط ۸ ــ ۱۰ ــ گرد آمدن خواهشهای آنان در تو و بسیاری پیروی آنها ترا .

(الجامِع) : اسم فاعل ،گردآورنده

" و جامع ماسوف یترکه " ح ۳۴۴ ح ۳۴۵ ــ ۵ جمع کننده است چیزی را که بزودی واگذارد آنرا .

(الجامِعَة) : مؤنث الجامع و ــ الغل لانها تجمع الیدین الی العنق (اقرب) گرد آورنده . زنجیر

(الجَوامِع) جمع جامعة ، جمع کنندهها .زنجیرها . " و تثبت الجوامع حتی اکلت لحوم السواعد " ط ۱۸۱ ط ۵ / ــ ع ۲۴ (چگونه خواهی شد آنوقت) که زنجیر های آتشین به اعضاء تو فرو روند تا گوشتهای بازوها را بخورند .

(الجَمیع) : جماعة الناس و ــ ضد المتفرق (اقرب) : گروه مردم . جمع شدگان

" الیس قد ظعنوا جمیعا عن هذه الدنیا الدنیة " ط ۱۲۷ ط ۳ ۸ ــ ع ــ آیا نیست چنین که آنها تماما از این دنیای پست کوچ کردند .

(اَجْمَع) من الفاظ التاکید یوکد به کل مایصح افتراقه حسا او حکما مؤنثه جمعاء جمعه اجمعون (اقرب) از لفظهای تاکید است ما قبل خودرا تاکید میکند محسوس باشد یا در حکم آن " قال رب بما اغویتنی لازینن لهم فی الارض ولاغوینهم اجمعین " ط ۱۹۰ ط ۲ ــ ۱۳ ــ گفت پروردگارا بسبب آنکه مرا ناامید کردی گناهان را درزمین برای آنان میآرایم تمامی آنهارا گمراه گردانم .

(الجُمْعَة) : المجموعة (یوم الجمعة) الیوم السادس من الاسبوع (اقرب) جمع

شده روز ششم از ایام هفته.

جمعه یکی از روزهای هفته است بطوری که از تفسیر ابن‌کثیر و صحاح اللغه و نهایه ابن اثیر و تفسیر بیضاوی و سایر کتابها به دست می‌آید نام آنروز پیش از اسلام (عروبه) بوده است ومسلمانها به پیامبر عرض کردند یهودیها را روزی است بنام شنبه در معابد خود گرد آیند ونصاری روزی است بنام یکشنبه درمعابد خود گرد آیند مارا هم روزی قرار ده گردآئیم پیامبر اسلام روز عروبه را به آنان قرار دادکه در مساجد برای عبادت و نماز گرد آیند و کعب بن لوی اولین کس بود که آنرا جمعه خواند برای اجتماع مسلمانها در آنروز به معابد خودشان.

(الجمع والروايات)

الصادقي (ع) ان لله كرامة في عبادة المؤمنين في كل يوم جمعة.

فر عن النبي (ص) قال والله يا علي ان شيعتك ليؤذن لهم في الدخول عليكم في كل جمعة و انهم لينظرون اليكم من منازلهم يوم الجمعة كما ينظر اهل الدنيا الى النجم في السماء انكم لفي اعلى عليين في غرفة ليس فيها درجة احد من خلقه.

ين ابن محبوب عن ابي رباب عن ابي بصير عن احدهما عليهما السلام قال اذا كان يوم الجمعة و اهل الجنة في الجنة واهل النار في النار عرف اهل الجنة يوم الجمعة لما يرون من تضاعف اللذة والسرور و عرف اهل النار يوم الجمعة و ذلك انه تبطش بهم الزبانية.

كا عن المفضل قال قال لي ابوعبدالله (ع) ذات ليلة و كان لايكنيني قبل ذلك يا اباعبدالله قال قلت لبيك قال ان لنا في ليلة جمعة سرورا قلت زادك الله و ما ذاك ؟ قال اذا كان ليلة الجمعة وافى رسول الله (ص) العرش و وافى الائمة (ع) معه و وافينا معهم فلا ترد ارواحنا الى ابداننا الا بعلم مستفاد و لولا ذلك لانفدنا.

في عن ابيعبدالله (ع) اذا كان ليلة الجمعة يهبط الرب تبارك و تعالى ملئكته الى سماء الدنيا فاذا طلع الفجر نصب لمحمد و علي والحسن والحسين عليهم السلام منابر من نور عندالبيت المعمور فيصعدون عليها و يجمع لهم الملائكة والنبيون والمومنون و تفتح ابواب السماء فاذا زالت الشمس قال رسول الله (ص) يا رب ميعادك الذي وعدت في كتابك و هو هذه الاية " وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ . . . النور – ۵۴

ل عن الصادق (ع) عن آبائه عن علي (ع) قال قال رسول الله (ص) اطرفوا

اهاليكم في كل جمعة بشيء من الفاكهة واللحم حتى يفرحوا بالجمعة و كان النبي (ص) اذا خرج في الصيف من بيت خرج يوم الخميس و اذا ارادان يدخل البيت في الشتاء من البرد دخل يوم الجمعة.

قال الصادق (ع) لله حق على كل محتلم في كل جمعة اخذ شاربه و اظفاره ومس شيء من الطيب .

مكا عن انس قال كان احب الايام الى رسول الله (ص) ان يسافر فيه يوم الجمعة

مكا عن الصادق (ع) و نهى عن الحجامة مع الزوال في يوم الجمعة.

الدعوات بعدصلوة العصر يوم الجمعة دعاء عشرات و ذكر بعض الصلوات و دعاء السمات .

غسل الجمعة

ضا قال و اعلم ان غسل الجمعة سنة واجبة لاتدعها في السفر ولا في الحضر ويجزيك اذا اغتسلت بعد طلوع الفجر و كلما قرب من الزوال فهو افضل فاذا فرغت منه فقل : اللهم طهرني و طهر قلبي وانق غسلي واجر على لساني ذكرك و ذكر نبيك محمد (ص) و اجعلني من التوابين و المتطهرين و ان نسيت الغسل ثم ذكرت بعد العصر اومن الغد فاغتسل .

و قال وعليكم بالسنن يوم الجمعة و هي سبعة اتيان النساء و غسل الراس واللحية بالخطمي و اخذ الشارب و تقليم الاظفار و تغيير الثياب و مس الطيب .

صلوة الجماعة

" وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ " البقرة ــ ٤٠ وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ آل عمران : ٣٨ ــ تفسير المشهور ان المراد بهما الصلوة مع المصلين جماعة ولما لم يقل ظاهرا احد من علمائنا بوجوبها في غير الجمعة والعيدين مع الشرايط حملوها على الاستحباب الموكد اوالجمعة والعيدين والثانية تدل على استحبابها للنساء .

الذكرى عن النبي (ص) صلوة الجماعة تفضل صلوة الفذ (المنفرد) بسبع و عشرين درجة .

عن النبي (ص) من صلى اربعين يوما في جماعة يدرك التكبيرة الاولى كتب له برائتان براءة من النار و براءة من النفاق .

النفلية عن النبي (ص) لاصلوة لمن لم يصل في المسجد مع المسلمين الامن علة.

و عنه (ص) الصلوة جماعة و لو على راس زج و عنه (ص) اذا سئلت عمن لايشهد الجماعة فقل لااعرفه .

عن الصادق (ع) ان رسول الله (ص) قال لاصلوة لمن لايصلي في المسجد مع المسلمين الا لعلة ولاغيبة لمن صلى في بيته و رغب عن جماعتنا و من رغب عن جماعة المسلمين سقط عدالته و وجب هجرانه وان رفع الى امام المسلمين انذره و حذره و من لزم جماعة المسلمين حرمت عليهم غيبته و ثبتت عدالته و فى رواية و اذا رفع الى امام المسلمين انذره و حذره فان حضر جماعة المسلمين و الا احرق عليه بيته و من لزم جماعتهم حرمت عليهم غيبته وثبتت عدالته بينهم .

سن عن ابيعبدالله (ع) من خلع جماعة المسلمين قدر شبر خلع ربقة الايمان من عنقه .

كتاب زيد النرسي عن ابيعبدالله (ع) قال ان قوما جلسوا عن حضورالجماعة فهم رسول الله (ص) ان يشعل النار في دورهم حتى خرجوا و حضروا الجماعة مع المسلمين .

عا عن ابيجعفر (ع) محمدبن علي (ع) انه قال قام علي (ع) الليل كله حتى انشق عمود الصبح صلى الفجر و خفق براسه فلما صلى رسول الله (ص) الغداة لم يره فاتى فاطمة عليها السلام فقال اى بنى ما بال ابن عمك لم يشهد معنا صلوة الغداة فاخبرته الخبر فقال مافاته من صلوة الغداة في جماعة افضل من قيام ليله كله فانتبه علي (ع) لكلام رسول الله (ص) فقال له يا علي ان من صلى الغداة في جماعة فكانما قام الليل كله راكعا و ساجدا يا علي اما علمت ان الارض تعج الى الله تعالى من نوم العالم (النائم) عليها قبل طلوع الشمس.

و عن علي (ع) انه غدا على ابى الدرداء فوجده نائما فقال له مالك؟ فقال كان لى من الليل شيء فنمت فقال علي (ع) افتركت صلوة الصبح في جماعة؟ فقال نعم قال علي (ع) يا ابا الدرداء اصلي العشاء و الفجرفي جماعة احب الي من ان احيي مابينهما اما سمعت رسول الله (ص) يقول لو يعلمون مافيهما لاتوهما ولوحبوا و انهما ليكفران مابينهما .

عن النبي (ص) قال الصف الاول في الصلاة افضل والصف الاخير على الجنازة افضل . .

ل عن ابيعبدالله (ع) قال ثلثة لايصلى خلفهم المجهول و الغالي وان كان يقول بقولك والمجاهر بالفسق وان كان مقتصدا (المجهول من لايعلم دينه)

(العدالة)

يشترط ايمان الامام اى الاقرار بالاصول الخمسة على وجه يعد اماميا و اما العدالة في الصلوة اسهل فانه ليس الغرض الا اجتماع المومنين و ائتلافهم و استجابة

دعواتهم ثم الاشهر في معني العدالة ان لا يكون مرتكبا للكبائر و لامصرا علي الصغائر يكفي بظهور الايمان و عدم ظهور ما يقدح في العدالة لما روى بسند صحيح عن الرضا (ع) و عن آبائه (ع) كل من ولد على الفطرة و عرف بالصلاح في نفسه جازت شهادته.

و روى الشيخ عن ابيعبدالله (ع) بسند معتبر انه قال (ع) خمسة اشياء يجب علي الناس الاخذ بها بظاهر الحكم :الولايات والتناكح والمواريث والذبائح والشهادات فاذا كان ظاهره ظاهرا مامونا جازت شهادته ولايسئل عن باطنه.

و روى الشيخ والصدوق انه سئل ابو عبدالله (ع) عن قوم خرجوا من خراسان او بعض الجبال و كان يومهم رجل فلما صاروا الي الكوفة علموا انه يهودى قال لايعيدون.

و قد ورد في اخبار كثيرة اذا عرض للامام عارض اخذ بيد رجل من القوم فيقدمه ولاينبغي ان يرتاب في فسحة الامر في العداله في الامامة ومقام اداء الشهادة.

عن الصادق (ع) من صلي عن يمين الامام اربعين يوما دخل الجنة.

في كتاب عهد اميرالمومنين (ع) للاشتر و اذاقمت في صلوتك للناس فلاتكونن منفرا ولامضيعا فان في الناس من به العلة وله الحاجة وقد سالت رسول الله (ص) حين وجهني الي اليمن كيف اصلي بهم قال صل بهم كصلوة اضعفهم و كن بالمومنين رحيما.

وفي وصية لقمان لابنه يا بني اذاجاء وقت الصلوة فلا تؤخرها لشيء و صلها واسترح منها فانها دين وصل في جماعة و لو علي راس زج (الزج بالضم الحديدة في اسفل الرمح و نصل السهم).

و ان شئت ان تعلم من عمل بهذه الوصية فراجع في احوال اصحاب الحسين (ع) يوم عاشورا فانه لما حضرت صلوة الظهر في ذلك اليوم دنا ابوثمامة الصائدى من الحسين (ع) و قال له يا ابا عبدالله نفسي لك الفداء اني ارى هولاء قد اقتربوا منك ولا والله ولاتقتل حتى اقتل دونك انشاء الله و احب ان القى ربي و قد صليت بهذه الصلوة التي قدونى وقتها فرفع الحسين (ع) راسه ثم قال ذكرت الصلوة جعلك الله من المصلين الذاكرين نعم هذا اول وقتها ثم قال سلوهم يكفوا عنا حتى نصلي فقال لهم الحصين بن تميم انها لاتقبل فلما راى الحسين (ع) ان القوم لم يكفوا عنهم امر زهيربن القين و سعيد بن عبدالله الحنفي ان يتقدما امامه بنصف من تخلف معه ثم صلي بهم صلوة الخوف فصلي ابوثمامة و اخوانه صلوة الجماعة علي راس زج قدس الله ارواحهم.

(احكام الجماع)

في وصية النبي (ص) لعلي (ع) يا علي لاتجامع امرأتك في اول الشهر و وسطه و آخره فان الجنون و الجذام والخبل يسرع اليها و الى ولدها . . . وفيها النهي عن الجماع بعد الظهر و عن التكلم عند الجماع لخوف ان يكون الولد اخرس و عن النظر الى فرج المرءة عند الجماع لئلا يورث العمى في الولد و عن الجماع بشهوة امرءة غيره لئلا يصير الولد مخنثا مؤنثا بخيلا و لا بشهوة اختها فيصير الولد عشارا او عونا لظالم فيكون هلاك فئام الناس على يده و ان لايمسى بخرقة واحدة فيعقب العداوة بينهما ولايجامعها من قيام فيصير الولد بوالا في الفراش ولا في ليلتي الفطر والاضحى ولاتحت شجرة مثمرة فيصير الولد جلادا قتالا عريفا ولافي وجه الشمس بلاستر فيصير حال الولد الى فقر و بؤس ولابين الاذان والاقامة فيصير الولد حريصا على اهراق الدماء . . و عليك بالجماع ليلة الاثنين والخميس .

عن الصادق (ع) لايجامع الرجل امرأته ولاجاريته و في البيت صبي فان ذلك مما يورثه الزنا .

و من اراد البقاء ولابقاء فليقل غشيان النساء .

ما روى انه ثلث يهد من البدن وربما قتلن . اكل القديد الغاب و دخول الحمام على البطنة و نكاح العجائز و زاد ابو اسحاق و غشيان النساء على الامتلاء .

روى الصدوق ره في حديث سؤال اليهود النبي صلى الله عليه وآله عن مسائل فكان فيماسألوه اخبرني ماجزاء من اغتسل من الحلال ؟ قال النبي (ص) ان المؤمن اذا جامع اهله بسط سبعون الف ملك جناحه فتنزل الرحمة فاذا اغتسل بنى الله بكل قطرة بيتا في الجنة .

كا النبوي (ص) في حديث الحولاء و شكايتها عن زوجها في اعراضه عنها قال (ص) اما انه اذا اقبل اكتنفه ملكان و كان كالشاهر سيفه في سبيل الله فاذا هو جامع تحات عنه الذنوب كما تتحات ورق الشجر فاذا هو اغتسل انسلخ من الذنوب .

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ البقرة . روى في تفسيرها جواز اتيان النساء في اعجازهن و في بعض الروايات تفسيرها انى شئتم من قدامها و من خلفها في القبل .

و روى حلّها آية في كتاب الله في قوم قول ح ل لوط هؤلاء بناتي هن اطهر لكم و قد علم انهم ليس الفروج يريدون ـ فابي قال سئل الصادق (ع) عن الخضخضة فقال اثم عظيم قد نهى الله تعالى عنه في كتابه و فاعله كناكح نفسه ولو علمت بمن يفعله

ما اكلت معه فقال السائل فبين لي يابن رسول‌الله (ص) من كتاب الله نهيه فقال قول فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ وهو مما وراء ذلک .

طب الرضا (ع) والجماع من غير اهراق الماء يوجب الحصاة والجماع بعدالجماع من غير فصل بينهما بالغسل يورث للولد الجنون .

و قال (ع) فلا تقربوا النساء من اول الليل صيفا ولاشتاء و ذلک لان المعدة و العروق تكون ممتلئة و هو غير محمود يتولد منه القولنج والفالج واللقوة والنقرس والحصاة والتقطير والفتق و ضعف البصر و رقته فاذا اردت ذلک فليكن في آخر الليل فانه اصلح للبدن وارجي للولد وازكي للعقل في الولد الذي يقضي الله بينهما .

ولاتجامع امرأة حتى تلاعبها و تكثر ملاعبتها و تغمز ثدييها فانک اذا فعلت ذلک غلبت شهوتها و اجتمع ماءها لان ماءها يخرج من ثدييها والشهوة تظهر من وجهها وعينيها واشتهت مثل الذي تشتهيه منها و لاتجامع النساء الا وهي طاهرة فاذا فعلت ذلک فلاتقم قائما ولاتجلس جالسا وليكن تميل على يمينک ثم انهض للبول اذا فرغت من ساعتک شيئا فانک تامن الحصاة باذن الله ثم اغتسل

و اشرب من ساعتک شيئا من الموميائي بشراب العسل او بعسل منزوع الرغوة فانه يرد من الماء مثل الذي خرج منک . سفينة البحار جمع

جَمُلَ الرجل ر جمالا : حسن خلقا و خلقا . و رقة الحسن (اقرب) : مرد از نظر اخلاق و آفريده شدن زيبا شد . لطافت زيبائي .

(جَمَلَ) الشيء ن جملا : جمعه و ـ الشحم . اذابه (اقرب) : چيز را جمع كرد . پيه را آب كرد .

" و ساعة يخلي بين نفسه و لذتها فيما يحل و يجمل " ح ۳۹۰ ح ۳۷ ۳ ـ ۱۱ ـ

ساعتي كه واميگذارد ميان نفس خود و ميان لذت آن در آنچه حلال و نيكو باشد .

(الجَمال) : الحسن في الخلق والخلق (اقرب) : زيبائي درآفريده شدن و اخلاق ـ از قرآن مجيد و نهج البلاغة بدست مى‌آيد كه جمال عبارت از زينت و زيبائي است خواه از جهت قيافه و تناسب اندام باشد يا از جهت مال و اولاد و ساير جهات باشد .

" فلتكن مسئلتک فيمايبقى لک جماله و ينفى عنک و باله " ر ۳۱ ر ۲۴۰ ـ ۶ ـ ۸ ـ

بايد خواستاري تو از (خداوند) در چيزي باشد كه زيبائي آن براي تو باقي ماند سنگيني و وزر آن از تو نابود باشد .

(الإجمال) مصدر من اجمل في الطلب : رفق و ـ الشيء : جمعه من غيرتفصيل و ـ الصنيعة : حسنها و كثرها (اقرب) : در طلب مدارا و مهرباني كرد . چيز را بدون

تفصیل کرد آورد .نیکوئیرا نیک و زیاد گردانید .
" واعط ما اعطیت هنیئا و امنع فی اجمال و اعذار" ر ۵۳ ر ۲۳۹ - ۱۴۰ - بده آنچه را که میدهی بگوارائی (بـــدون منت) و منع کن از خود با خوش رفتاری و عذر خواهی .

(تَجَمَّل) ، تزیّن و تحسن اذا اجتلب البهاء والاضاءة و ـ الفقیر لم یظهر علی نفسه المسکنة والذل (اقرب) : خودرا آرایش داد . و نیکو گردانید هنگامیکه روشنی و نورانیت را جلب کند . محتاج بیچارگی و خواریرا ظاهر نکرد" و تجملا فی فاقة و صبرا فی شـــدة " ط ۱۹۱ ط ۱۴ - ۱۹ - اظهار بی نیازی در عین نیازمندی و شکیبائی در سختی .

(الجَمیل) ایضا الاحسان (المنجد)
زیبا و نیکوئی " فیعلم سبحانه ما فی الارحام من ذکر او انثی و قبیح او جمیل " ط ۱۲۶ ط ۸۰ - ۹ - خداوند منزّه میداند آنچه را که در رحمها است از نر و ماده و زشت وزیبا .

(المُجمل) اسم فاعل من اجمـل .
نیکوئی کننده در طلب روزی " فلیس کـــل طالب بمرزوق ولاکل مجمل بمحروم " ر ۳۱ ر ۲۴۰ - ۹ - ۹ - هر جوینده روزی روزی داده شده نیست و هر خوبی کننده در طلب روزی (یعنی کسب کننده بوجه حلال) محروم نیست .

(المُجْمَل) اسم مفعول : غیر واضح
" مفسرا مجمله و مبینا غوامضه " ط ۱ ط ۵ - ۹ ۴ - تفسیر کننده بود مجمل آن (قرآن) را و روشن کننده بود مشکلات آنرا .

(الجمل) : زوج الناقة (اقــرب)
شوهر شتر ماده .
" ولئن الجأتمونی الی المسیرالیکم لاوقعن بکم وقعة لایکون یوم الجمل الیها الا کلعقة لاعق " ر ۲۹ ، ر ۲۷۸ - ۳ - اگر مرا مضطر گردانید بحرکت کردن بسوی شمـــا هرآینه واقع سازم بشما حادثه‌ای که روز شتر (جنگ عایشه) نسبت بآن نباشد مگر مانند لیسیدن لیسنده‌ (ته کاسه)

(الجِمال) جمع جمل " فکانی قـــد رایتک تضج من الحرب اذا عضتک ضجیـــج الجمال بالاثقال " ر ۱۰ ر ۲۵ - ۱۱ - گویا می‌بینم ترا ناله میکنی از جنگ چـــون بگزد جنگ ترا مانند ناله‌ شتران بسبــب سنگینی بار .

(الجُمْلَة) جماعة الشیء (اقــرب)
جمع شده‌ چیزی " ثم یلفظونها جملةً" ط ۸۵ ط ۹ - ۴ - ۲ - می چشند آن لذتها را اندک زمانی) سپس می‌اندازند آنرا به یک بار مانند انداختن لقمه از دهن .

الجمل والروایات

اراد رجل ان ینحر جمله فی ولیمـة

ابنه فاستعاذ برسول الله (ص) فسأل النبی (ص) صاحبه ان لاینحره.

قب جابر الانصاری و عبادة بن الصامت قالا کان فی حائط بنی النجار جمل قطم (یعضّ باسنانه الناس) لایدخل الحائط احد الاشد علیه فدخل النبی (ص) الحائط و دعاه فجاءه و وضع مشفره علی الارض و نزل بین یدیه فخطمه و دفعه الی اصحابه فقیل البهائم یعرفون نبوتک ؟ فقال (ص) مامن شیء الا و هو عارف بنبوتی سوی ابی جهل و قریش فقالوا نحن احری بالسجود لک من البهائم قال فانی اموت فاسجدوا للحی الذی لایموت.

و جاء جمل آخر یحرک شفتیه ثم اصغی الی الجمل وضحک ثم قال هذا یشکوا قلة العلف وثقل الحمل یا جابر اذهب معه الی صاحبه فاتنی به قلت والله ما اعرف صاحبه قال هو یدلک قال فخرجت معه الی بعض بنی حنظلة و اتیت به الی رسول الله (ص) فقال (ص) بعیرک هذا یخبرنی بکذاوکذا قال انما کان ذلک لعصیانه ففعلنا به ذلک لیلین فواجهه رسول الله (ص) و قال انطلق مع اهلک فکان یتقدمهم متذللا فقالوا یارسول الله اعتقناه لحرمتک فکان یدور فی الاسواق و الناس یقولون هذا عتیق رسول الله (ص)

قال رسول الله (ص) لازواجه یوما لیت شعری اینکن صاحبة الجمل الادبب تنبحها کلاب الحوئب الادب کثیر الوبر.

المؤمن کالجمل الانف ان قید انقاد و ان انیخ علی صخرة استناخ.

خبر الجمال الخبیث لعنه الله ورای بلایدولا رجل و یقول ربّ نجنی من النار و حکی ما فعل بالحسین (ع)

لما نزل امیرالمؤمنین القیروان سئل الجمیل کاتب انوشیروان کیف ینبغی للانسان یاجمیل ان یکون ؟ قال یجب ان یکون قلیل الصدیق کثیر العدو. قال ابدعت یا جمیل فقد اجمع الناس علی ان کثرة الاصدقاء اولی فقال لیس الامر علی ماظنوا و ذکر ما حاصله انهم اذا کثروا کلفوا السعی فی حاجةولایمکن ان ینهض الانسان بها کما یجب و ینبغی وفی المثل من کثرة الملاحین غرق السفینة قال امیرالمومنین (ع) فما منفعة کثرة الاعداء ؟ فقال ان الاعداء اذا کثروا یکون الانسان ابدا متحرزا متحفظا ان ینطق بما یؤخذ علیه و تبدء منه زلة یؤخذ علیها فیکون ابدا علی هذه الحالة سلیما من الخطایا والزلل فاستحسن ذلک امیرالمومنین.

امّ جمیل هی العورا بنت حرب بن امیة کانت عمة معاویة و امرئة ابی لهب فنزلت فیها و فی زوجها سورة تبت و کانت شدیدة العدأوة لرسول الله (ص)

قال صاحب کشف الغمة فی ذکر صفات امیرالمومنین (ع) و کتبت علی انوار الشمع الشمع الاثنی عشر التی حطّت الی

مشهده . كان ربعة من الرجال ادعج العينين حسن الوجه كانه القمر ليلة البدر حسنا .

اشرف (ع) يوما على رسول الله (ص) فقال (ص) ما ظننت الا انه اشرف على القمر ليلة البدر. سفينة البحار جمل .

جَمَّ الماءُ و غيرُه ن و ض : كثرواجتمع (اقرب) ، آب و غيرآن زياد شد .

(الجَمّ):مصدر و ــ الكثير من كل شئ (اقرب) : زياد شدن . بسيار از هر چيز .

" ها ان هيهنا لعلماً جما " ح ۱۴۷ ج ۳۲۳ - ۸ (اى كميل) آگاه باش هرآينه اينجا علم بسيار است (بسينهٔ خود اشاره كرد)

(الإجْمام) مصدر من اجمم الفرس اذاترك ولم يركب (اقرب) ، براى استراحت رها شده و برآن سوارنشوند استراحت و آسايش

" معتمدا فضل قوتهم بما زخرت عندهم من اجمامك لهم " ر ۵۳ ر ۲۳۹ - ۱۶ - ۱ - در حاليكه اعتماد كننده باشى افزونى قوت آنان بچيزى كه ذخيره كرده نزد ايشان از آسايش دادن به آنان .

(الجُمّة) مجتمع شعر الراس و هى اكثر من الوفرة (اقرب) ، جمع شدهٔ موى سر و دلالت آن بركثرة از وفره بيشتراست .

و كنايتاً بچيز زياد گفته مى شود

" و لولا ما نهى الله عنه من تزكية المرء نفسه لذكر ذاكر فضائل جمة " ر ۲۶ ر ۲۴۲ - ۲ - ۱

اگر نبود آن چيز كه خداوند نهى كرده بپاكى ستودن مرد خودرا هرآينه ذكر كننده (نفس خود امام مراد است) فضائل بسيارى ذكر ميكرد .

(الجَمّات) جمع جَمّة بفتح الجيم : الموضع الذى يجتمع فيه من السفينة الرشح من خزوره و ــ البئر الكثيرة الماء (اقرب) : جاى جمع شدن ترشحات تختهاى كشتى . چاه پر آب .

" ولو صببت الدنيا بجماتها على المنافق على ان يحبنى ما احبنى " ح ۴۵ ج ۴۶۶ - ۳ - اگر همهٔ كوچك و بزرگ اموال دنيا را به منافق بريزم تا مرا دوست دارد دوست نميدارد .

(ابن ابى جمهور و توصيته)

و قال فى بعض اجازاته بعد التوصية برعاية العلم و القيام بخدمته والجد فى طلبه و كثرة الدرس والمذاكرة والحفظ وعدم الاتكال على جمعه فى الكتب فان للكتب آفات تفرقها النار تحرقها و الماء يغرقها و اللبث يمزقها و اللص يسرقها و اوصيك بما يتعلق باستادك و معلمك و هوان تعلم اولا انه دليلك وهاديك و مرشدك و قائدك فهوالاب الحقيقى والمولى المعنوى فقم بحقه كل القيام و نوه بذكره بين

الانام و کن مطیعا لامره و نهیه لما قال سید
المرسلین (ص) من علم شخصا مسئلة ملک رقه
فقیل له ایبیعه؟ قال لاولکن یامره و ینهاه .

وقد ورد رعایة حقوق الشیخ و هی
اذا دخلت مجلسه فقم بالسلام وخصه بالتحیة
والاکرام و تجلس این انتهی بک المجلس
و تحتشم مجلسه فلاتشاور فیه احدا و لا ترفع
صوتک علی صوته و لاتغتب بحضرته احدا
و متی سئل عن شیء فلاتجب انت حتی یکون
هو الذی یجیب و تقبل علیه و تصغی الی قوله
وتعتقد صحته ولا ترد قوله ولاتکرر السؤال
عند ضجره ولا تصاحب له عدوا ولاتعادی له
ولیا واذا سالته عن شیء فلم یجبک فلاتعد
السؤال و تعوده اذا مرض و تسئل عن خبره
اذاغاب و تشهد جنازته اذا مات فاذا فعلت
ذلک علم الله انک انما قصدته لتستفید منه
تقربا الی الله و طلبا لمرضاته و اذا لم تفعل
ذلک کنت حقیقا ان یسلبک الله العلم وبهاؤه
و هذه وصیتی الیک والله وکیلی و هو حسبی و
نعم الوکیل» سفینة البحار جمهر.

جَنَبَهُ

ن جَنْبًا : دفعه و ـ زیدا الشیء
نحاه عنه (اقرب) : او را دفع کرد . چیزرا از
زید دور داشت .

(جَنَّبَهُ) : بعد عنه و ـ زیدا عمرا :
ابعده عنه و نحاه (اقرب) : از او دور گشت .
زید را از عمرو دور و کنار نمود .

" منعتها منذ القدمیة و حمتها قد
الازلیة و جنبتها لولا التکلمة" ط ۱۸۴ ط ۶
س ۷ ـ مانع شد ادوات و آلات را
دخول لفظ منذ از قدیمی آنها و منع کرد
دخول لفظ قد از ازلی بودن آنها و کنار نمود
دخول لفظ لولا آلات و ادوات را از کامل
بودن آنها ـ منذ و قد و لولا فاعلهای فعلهای
سابقند و منذ برای ابتداء زمان و قد برای
تقریب زمان است بزمان حال و تقریب وابتداء
نمیشود مگر در متناهی و هر مخلوقیکه درحق
او گفته شود (قد وجد و وجد منذ کذا) این
از قدم و ازلیت آن مانع است و هر مخلوقیکه
درحق او گفته شود (لولا خالقه ماوجد) ان در
ذاتش ناقص است محتاج است بواسطه غیر
تکمیل گردد .

(اِجْتَنَبَهُ) : بعد عنه (اقرب) . ازاو
دور گشت " واجتنب محذورا " ط ۷۴ ف ۶ ج ۱
ص ۱۲۶ (خداوند رحمت کند مردی را)
دوری کند از آنچه باید از آن برکنار باشد .

(تَجَنَّبَهُ): بعد عنه (اقرب) : از او
دور گشت " فطوبی لقلب سلیم اطاع من یهدیه
و تجنب من یردیه" ط ۲۱۲ ط س ۷ س ۱۰
ـ خوشا بحال صاحب قلب سلیم اطاعت نمود
کسی را که اورا رهنمائی میکند و دور میشود
از کسی که اورا هلاک میسازد .

(جَانَبَهُ) : صار الی جنبه و ـ باعده
ضد (اقرب) : به پهلوی او برگشت . و از او

دور شد

" جانبوا الکذب فانه مجانب للایمان " ط ۸۶ ط ۳۹ – ۱۵ – از دروغ دوری گزینید که آن از ایمان بیگانه است .

(الجَنْب) مصدر کما مر و – شق الانسان و غیره و – الناحیة (اقرب) ، کناره گیری . یکطرف انسان و غیرآن . یک طرف

" وما اصغر عظیمه فی جنب قدرتک " ط ۱۰۷ ط ۸ – ۷ – چقدر کوچک است بزرگ آن (مخلوقات) در جنب توانائی تو .

(الجانِب) : شق الانسان و غیره و – الناحیة والجهة والطرف (اقرب) یک جانب انسان و غیر آن . منطقه . جهت کنار

" و ان جانب منها اعذوذب واحلولی امر جانب منها فاوبی " ط ۱۰۹ ط ۱۸ – ۸ اگر یک طرفی از آن (دنیا) گوارا و شیرین باشد یکطرفی از آن تلخ مرض و وبا آورد .

(الجَوانِب) جمع جانب (اقرب) اطراف " و تثبت علی جوانب المزلق " ر ۴۵ ر ۲۶ – ۱۰ – ثابت و برقرار باشد (نفس من) برکنارهای جای لغزیدن (مراد طریق دینست)

(الجَناب) الناحیة و – الفناء و ما قرب من محلة القوم (اقرب) : کنار . آستانه خانه . آنچه به محله جماعت نزدیکاست .

" ولان یهبطوا بهم جناب ذلة احجی من ان یقوموا بهم مقام عزة " ط ۲۱۹ ط ۱۴ – ۶ – واگر (مردگان فخر کنندگان خودرا) به ناحیه خواری فرود آورد خردمندانه تراست از اینکه بسبب آنان در مقام عزت بایستند .

(الجَنوب) : ریح تقابل الشمال (اقرب) : بادی است با طرف شمال مقابل است " فلا اطلبکم ما اختلف جنوب و شمال " ط ۱۱۷ ط ۶۶ – ۶ – (از شما کوچ میکردم) شمارا هرگز نمی‌جستم مادامی که‌باد شمال و جنوب باختلاف میوزند .

(الجُنوب) جمع جَنْب : شق الانسان والناحیة (اقرب) : یکطرف انسان وکنار .

" ووطنوا للجنوب مصارعها " ر ۱۶ ر ۲۹۵ – ۱ – آماده نمائید (خودرا برای زدن) به پهلوها برای خاک رسانیدن آنها .

(الجنب والروایة)

انهم علیهم السلام جنب الله ووجه الله و یدالله و امثالها .

عن الباقر (ع) قال انه لیس شیء اقرب الی الله تعالی من رسوله و لااقرب الی رسوله من وصیّه فهو فی القرب کالجنب و قد بین الله ذلک فی قوله أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَى عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ . یعنی فی ولایة اولیائه .

کتب الثانی الی جمیع عماله ان الجنب اذا لم یجد الماء فلیس له ان یصلی و لیس له ان تیمم بالصعید حتی یجد الماء ـ سفینة البحار جنب .

جنح . الیه ع جُنوحاً : مال الیه و ـ اللیل : اقبل (اقرب) ، به‌سوی او میل کرد ، شب درآمد " و ان جنحوا للسلم فاجنح لها " الانفال ٦١ـ اگر به مسالمت میل کردند پس به آن میل کن .

(جَنَّحَهُ) : جعل له جناحا و ـ زیدا نسب الیه اثما (اقرب) اورا پر و بال داد ، پر و بال گشود " فابوا حتی جنحت الحرب " ر ٥٨ ر ٣٥٨ ـ ٢ (اهل شام از آشتی امتناع کردند) تا جنگ پر و بال گشودواستوار گشت .

(الجَناح) : مایطیر به الطائر و ـ ید الانسان و ـ العضد والجانب و ـ الکتف و الروشن (اقرب) : بال پرنده،دست انسان بازو، کنار، حمایت . **بالکن**.

" فبینا هو کذلک علی جناح من فراق الدنیا و ترک الاحبة اذ عرض له عارض من غصصه " ط ٢١٩ ط ٢ ـ ٣٦ ـ پس در این اثنا که او بر این حالت سرعت حرکت از دنیا و واگذاشتن دوستان بود ناگاه بر او عارضه‌ای از گلو گیرنده هایش عارض شد .

(الاَجنِحَة) جمع جَناح " و جعل لها اجنحة من لحمها " ط ١٥٢ ط ٤٥ ـ ١٢ قرار داد او (خفاش) را پرهائی از گوشتش .

(الجَوانِح) واحدها جانِحة : الاضلاع تحت الترائب مما یلی الصدر کالضلوع ممایلی الظهر (اقرب) ، استخوانها و دنده ها زیر استخوانهای سینه مانند آن دنده‌ها که زیر پشت قرار دارد .

" ما سوی ذلک فعلم علمه الله نبیه فعلمنیه و دعالی بان یعیه صدری وتنضم جوانحی " ط ١٢٦ ط ٦٨ ـ ١١ ـ آنچه غیر از این است (علم غیب) علمی است خداوند آنرا به پیامبر خود آموخته و او هم بمن آموخته و بمن دعا کرده که سینهٔ من آنرا نگهدارد و پهلوهای من برآن مشتمل شود .

جند :الجُنودَ : جمعه (اقرب) : لشگرها را گرد آورد .

(الجُند) .العسکر والاعوان (اقرب): لشگر و یاری دهندگان " و ناصر جنده " ط ١٤٤ ط ٨ ـ ٢ ـ (خداوند) یاری دهنده لشگر خودش هست .

(الجُنَید) : مصغر جُند: لشگر اندک " ثم خرج الی منکم جنید متذائب ضعیف " ط ٣٩ ط ١١٣ ـ ٤ ـ سپس بیرون آمد بسوی من از شما لشگری چند مضطرب ناتوان .

(الجُنُود) جمع جند " وجوارحكم جنوده " ط ١٩٧ ،ط٣ج٤ – ١٨ اعضاء و جوارح شما گواهان و لشگريان او (خداوند) هستند.

(الأَجْنَاد) جمع جند " اني قد وليتك اعظم اجنادي في نفسي اهل مصر " ر ٢٧ ر٣ج٢٤٣ – ١٦ بتحقيق من ترا صاحب اختيار و والي بزرگترين لشگريان خود در پيش نفس خود كه اهل مصرند گردانيدم .

(الجند والرواية)

العلوي (ع) ان القلوب جنود مجندة تتلاحظ بالمودة . سفينة البحار جند .

الجندب بن زهير الازدي

روى عن جندب بن زهير قال لما فارقت الخوارج عليا (ع) خرج اليهم و خرجنا معه فانتهينا الى عسكرهم فاذا لهم دويّ كدويّ النحل في قراءة القرآن و فيهم اصحاب البرانس و ذوالثفنات فلما رايت ذلك دخلني شك فتنحيت و نزلت عن فرسي و ركزت رمحي و وضعت ترسي و نثرت عليه درعي وقمت اصلّي و انا اقول في دعائي اللهم ان كان قتال هولاء القوم رضى لك فارني من ذلك ما اعرفه به انه الحق و ان كان لك سخطا فاصرف عني اذ اقبل علي عليه السلام فنزل عن بغلة رسول الله (ص) و قام يصلي اذ جاءه رجل فقال قطعوا النهر ثم جاء آخر يشتد بدابته فقال قطعوه وذهبوا فقال اميرالمومنين (ع) ما قطعوه ولايقطعونه و ليقتلن دون النطفة عهد من الله ورسوله و قال لي يا جندب ترى التل ؟ قلت نعم ، قال ان رسول الله (ص) حدثني انهم يقتلون عنده ثم قال انا نبعث اليهم رسولا يدعوهم الى كتاب الله و سنة نبيه فيرشقون وجهه بالنبل و هو مقتول قال فانتهينا الى القوم فاذاهم في معسكرهم لم يبرحوا ولم يرحلوا فنادى (ع) الناس وضمهم ثم اتى المصحف و هو يقول من ياخذ هذا المصحف فيمشي به الى هولاء القوم فيدعوهم الى كتاب الله و سنة نبيه و هو مقتول فله الجنة . فما اجابه احد الاشاب من بني عامر بن صعصعة فلما راى حداثة سنه قال له ارجع الى موقفك ثم اعاد فما اجابه احد الا ذلك الشاب قال خذه اما انك مقتول فمشي به حتى اذا دني من القوم حيث يسمعهم ناداهم فرموا وجهه بالنبل فاقبل علينا ووجهه كالقنفذ فقال علي عليه السلام دونكم القوم فحملنا عليهم فقال جندب ذهب الشك عني و قتلت بكفي ثمانية .

الجَنْدَل : الصخر العظيم (المنجد)

سنگ بزرگ .

(الجَنادِل) جمع جَنْدل " واکلتهم الجنادل والثری " ط ۲۲۴ ط ع ۷ - ۱۱ سنگها و خاکها آنها (مردهها) را خورد .

الجِنْس : الضرب من کل شیء و هو اعم من النوع والمتکلمون علی العکس یقولون الانسان نوع والسودان جنس ای یجانس البهائم و یشاکله (اقرب) : قسمی از هرچیز

(الاَجْناس) جمع جِنْس .

" وقدر اقواتها و احصی اجناسها " ط ۱۸۳ ط ع ۱۶ - ۳۱ - اندازه کرد روزیهای آنها (مرغان) را و جنسهای آنها را شمرد .

جَنَّ علیه اللیل و جَنَّهُ ن جُنونا و جَنًّا : ستره و اظلم علیه و - الجنین فی الرحم ض استتر (اقرب) : شب اورا فرو پوشانید و بر وی تاریک گشت . کودک در رحم پنهان شد .

(اَجَنَّهُ) اللیل : ستره و اخفاه و - الشیء فی صدره اکنه (اقرب) : شب او را پوشانید . چیز را در سینهاش پنهان نمود

" فتجن مابدالک " ر ۶ ر ع ۲۷ - ۴۰ - پس پنهان می‌کنی آنچه را که بر تو ظاهر گشته (از کشندگان عثمان که کدام کسانند)-

الجُنون) مصدر جن و - زوال العقل او فساده (اقرب) : پنهان کردن، رفتن عقل یا فاسد شدنش " لحدة ضرب من الجنون " ح ۲۵۵ ج ۲ ص ۱۹۲ افراط کردن در خشم نوعی از دیوانگی است .

(الجَنان) : القلب و - من کل شیء جوفه الذی لایری (اقرب) : دل . ازهر چیز باطن چنانیش که دیده نمیشود

" ربط جنان لم یفارقه الخفقان " ط ۴ ط ع ۱۲۷ - ۱ - مطمئن باشد دلی که جدا نشد از آن اضطراب و نگرانی (از ترس خداوند)

(الجَنَّة) : الحدیقة ذات الشجر (اقرب) : باغ پردرخت .

" و اعملوا للجنة عملها " ط ۱۳۰ ف ۷۸ - ۹ - کار کنید برای بهشت عمل آنرا (از کارهای نیک)

(الجِنان) : جمع جَنَّة . (اقرب)

"او فی الجنان للنبیین مرافقا " ط ۱۲۶ ط ع ۴ - ۱۰ - یا در بهشت است پیامبرانرا همراه .

(الجَنّات) جمع جَنَّة (اقرب)

" بین جنات و انهار" ط ۱۹۰ ط ع ۲ - ۱۳ - (اگر میخواست خداوند خانهٔ خودرا قرار می‌گذاشت) میان باغات و نهرها .

(الجَنین) : المستور من کل شیء و - المقبور و - الولد مادام فی الرحم (اقرب) پنهان‌شده از هرچیز . بهقبر گذارده شده . فرزند مادامیکه در رحم مادر است .

" تمور فی بطن امک جنینا " ط ۱۶۱

طوس ۳ - ۱۳ - می جنبیدی در شکـــم مادرت درآنحال که بچه بودی.

(الاَجَنّان) جمع جَنين محركة و هو القبور (عبده) - و جعل لهم من الصفيـــح اجنان " ط ۱۰۹ ط ۱۸ - ۲۴ - قرارداده شد برای آنان (مردگان) از روی زمین قبرها .

(الجِنّ) : خلاف الانس و - كـــل ما استتر عن الحواس من الملائكة و الشياطين (اقرب) : غیر انسان . هرآنچه از حـــواس پنجگانه پنهان است از ملائکه ها و شیطانها .

" و بعث الى الجن والانس رسلـــه " ط ۱۸۱ ط ۱۵ - ۲ - برانگیخت بسوی جن و انس پیامبران خودرا .

(الجِنّة) بالكسر طائفة من الجن و- اسم من الجنون (اقرب) : گروهی از جـــن نامی است از دیوانگی

" ام زوجنة ام تهجر " ط ۲۲۲ ط ۶ - ۱۱ - یا صاحب جنونی یا هذیـــان میگوئی .

(الجُنّة) بالضم : السترة و- كل ماوقى من سلاح (اقرب) : پوشش . هرآنچـه نگهدارد از اسلحه

" والورع جنة " ج ۲ ج ۳۷۷ - ۴ اجتناب از محرمات سپری است از عذاب .

(الجُنَن) جمع جُنّة (اقـــرب) : وقايهما " والجنن يوم الباس " ط ۱۱۶ ط ۲۰۲ - ۱ - (شما) سپرهائیـــد در روز سختی .

(المِجَنّ والمِجَنّة) . الترس و - الوشاح (اقرب) : سپر . شمشیر و قلادهٔ زن .

" واجعلاه درعا و مجنا " ر ۱۲ ر ۳۰۸ - ۴ - قرار دهید او (مالک) را زره و سپر (نگهدارنده خودتان از بلا و خطر)

(المَجانّ) جمع مِجَنّ (اقـــرب)

" كان وجوههم المجان المطرقة " ط ۱۲۶ ط ۸ - ۵ - گویا صورتهای آنان (ترکهـا) سپرهائی است که گویا برآنها پوست دوختـــه شده است .

الجن والروايات

جن در عرف قرآن موجودی است با شعور و اراده که نظر به مادهٔ آفرینـــش او از حواس بشر پوشیده میباشد و مانند انســـان مکلف ، مطیع نافرمان مؤمن مشرک و . . . و در آخرت مبعوث خواهد شد .

جن وانس دوموجود پر ارزش (ثقلان) روی زمین اند در سوره (الرحمن) بیشتر ازسی بار بلفظ (فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ) ایـن دو موجود را مورد خطاب قرار داده است و ازاین گونه اهتمام به شان این دو مـوجود پـرارزش معلوم میگردد که دنیا و آخرت برای این دو موجود آفریده شده است .

مادهٔ جن وانس

جن از آتش (نیرو وحرارت مخصوص) آفریده شده است وانس هم بتدریج از خاک آفریده شده است "وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ" حجر ۲۷

انسانرا از گل خشک از گل سیاه‌بدبو وکهنه آفریدیم وجن را پیشتر از آتش نافذ آفریدیم و جن پیشتر از انسان بوجود آمده است.

جن مانند انسان مکلفند وکفار آنها مانند انسانها اهل جهنمند.

وجن مانند انسان میمیرند وگروه دیگر جای آنهارا میگیرند.

وجن مارا می‌بینند ما آنها را نمی‌بینیم.

وجن مانند آدمیان کار می‌کنند.

حضرت سلیمان آنهارا بامر خدا مسخر کرده بود برای او کار میکردند. کاخها تمثالها کاسه های بزرگ میساختند در سورهٔ نمل آیه ۱۷ تا ۳۹ در لشگرکشی حضرت سلیمان به مملکت سبا گوید عده‌ای از جن جزء لشگریان اوبودند عفریتی از جن بوی گفت من تخت ملکه را پیش از آنکه از جای خود حرکت کنی نزد تو می‌آورم. در قرآن یک سوره به نام جن آمده است.

در اصول کافی ج۱ ص ۳۹۴ طبع آخوندی ــ درباب اینکه (جن بمحضر ائمه می‌آیند و مسائل دینی خودرا می‌پرسند) منعقد است و درآن باره هفت حدیث نقل‌شده از جمله از سدیر صیرفی نقل می کند که امام باقر علیه السلام در مدینه بمن سفارشهائی فرمود از مدینه بیرون رفتم در میان راه روحا (محلی است در چهل یا سی میلی مدینه) بودم که مردی با لباس خود به من اشاره کرد بسوی‌او برگشتم و خیال کردم که تشنه است ظرف آبرا بماو دادم گفت. به‌آب‌نیازم‌نیست نامه‌ای بمن داد که مرکب آن خشک نشده بود ملاحظه کردم مهر امام باقر علیه السلام بود گفتم این نامه را کی بتو داد؟ گفت الان. در نامه دستورهائی بود، چون متوجه آن مرد شدم دیدم کسی نیست بعداز آن ابوجعفر علیه السلام بمکه آمدند به آنحضرت عرض کردم مردی نامهٔ شمارا آورد که مهر آن خشک نشده بود فرمود ای سدیر ماخدمتکارانی‌ازجن داریم چون خواهیم کاری بفوریت انجام یابد آنهارا میفرستیم.

"رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ"

احتمال داده شده مشرق جن وانس و مغرب آنها باشد همچنین بهشتها و چشمها دوتادو تا آمده است.

و آنها هم نر و ماده دارند درسورهٔ جن از قول آنها آمده (وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ " جن ۰ ۶
جن و ملک بصورت بشر و یا سایر موجودات خالی مجسم می‌شوند (قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ " نمل ؛ ۳۹
و برای سلیمان غواصی و کارمیکردند ظهور اینها در تجسم است .
فَاَرْسَلْنَا اِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَراً سَوِيّاً . مریم ۱۷ و مثل آمدن ملک ها پیش ابراهیم و لوط در قضیهٔ بشارت باسحق و عذاب قوم لوط.
و از نظر غیر قرآن جن بطور مسلم مجسم و دیده می‌شوند : در کافی ج ۱ص۳۹۴ هست که سعد اسکافی آنهارا به صورت مردان زاهد دید و روایت سدیر و دیدن او گذشت دراین باره روایات و نقلها زیاد است .

رانده شدن جن

بطوریکه از آیات و روایات بدست می‌آید که جن و شیطان از یک جنس اند سرکشان آنهارا شیطان و شیاطین گویند چنانچه سرکشان انسانهارا کافر گویند .
خبرهای آینده و حوادث روی زمین پیش ازوقوعش از جانب پروردگار عالم به آسمانها و مادون عرش و ملائکه‌ها القا می‌شود سپس به پیامبران میرسد این علم محو و اثبات است (يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ اُمُّ الْكِتَابِ) جنها تاولادت پیامبر اسلام به آسمانها میرفتند و از ملائکه‌ها بطور استراق سمع حوادث را یاد می‌گرفتند و می آمدنددر زمین خبر میدادند ولی بعداز ولادت پیامبر اسلام از رفتن بآسمان ممنوع شدند .
در صافی در سوره جن از احتجاج از امام صادق (ع) نقل شده این ممنوعیت برای آن بود که درزمین چیزی مانند وحی از خبر آسمان نباشد و آنچه از جانب خدا آمده ملتبس نگردد .
(وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَساً شَدِيداً وَشُهُباً وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَاباً رَصَداً وَاَنَّا لَا نَدْرِي اَشَرٌّ اُرِيدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَداً . جن . آیه ۸ـ ۱۰

موجودات زندهٔ آسمان

عده ای از دانشمندان مسلم گرفته اند که پیامهای مرموزی بطور مرتب و موجهای منظم از آسمان بهزمین ارسال میگردد و آنرا (بی‌سیم کیهانی) نام گذاشته اند . کارل جانسکی در سال ۱۹۳۲ — میلادی هشت ماه مراقب گرفتن این پیامهابا

بی‌سیم خود شد و دید هرشب چهار دقیقه زودتر از شب قبلی ارسال میگردند و آن به واسطه؛ این بود که گردش زمین بدور خورشید موجب میشود غروب و طلوع ستارگان هر روز چهاردقیقه زودتر از روز قبل باشد.

درپایان‌سال ۱۹۳۳ میلادی‌سمیناری ازمتخصصین این علم منعقد شد جانسکی در این سمینار طی بیانیه‌ای از مشاهدات خود پرده برداشت و متذکر شد که در ستارگان موجوداتی می‌باشد که قادر بتکلم هستند و این پیامهای آسمانی که با تلسکوبهای بی‌سیم قابل دریافت هستند انسانرا در شناخت جهان هرچه بیشتر کمک می‌کند...

در فوریه ۱۳۹۲ ــ دلائلی بر صحت نظر جانسکی اضافه شد.

زیرا دیده شد که یک سلسله‌پیامهای فضائی‌کارجهت‌یابی راداری را که‌درانگلستان بکار گذاشته شده بود متوقف کرد. دانشمندان پس از کوشش فراوان بالاخره دریافتند که این وقفه در اثر یک سری پیامهای تلگرافی است‌که از یک سوی ناشناخته از ماورای افق بودماست

(نقل از قاموس قرآن ج ۲ ص ۷۲)

فعلا این مطلب را دانشمندان مسلم گرفته‌اند ولی از نظر قرآن مجید این مطلب مسلم و حتمی است.

جن‌وراهنمائی

امام باقر علیه السلام فرمود چندنفر ازمسلمانها به مسافرت رفتند راه را گم‌کردندو تشنگی سختی به‌آنان رسید. ایستادند و به ریشه‌های درخت چسبیدند تا پیرمردی که لباس سفید در برداشت پیش‌آنان آمد و گفت برخیزید شمارا بأس نیست این آب است برخاستند و خوردند سیراب شدند گفتند خدا ترا رحمت کند تو کیستی؟ گفت من از آن‌جنها هستم که به پیامبر خدا (ص) بیعت کردند من از رسولخدا (ص) شنیدم می‌گفت (المؤمن اخو المؤمن عینه و دلیله فلم تکونوا تضیعوا بحضرتی) سفینه جن ص ۱۸۶

جن و دعبل

موثقین از دعبل بن علی الخزاعی نقل کرده اند گفت هنگامی که از ابی الحسن الرضا (ع) با قصیده‌ی تائیه‌ی خود برگشتم و در ری فرود آمدم در شبی از شبهاقصیده‌ای درست میکردم و مقداری از شب رفته‌بودناگاه کسی در زد گفتم کیست ؟ گفت برادری هستم ترا رفتم درب را باز کردم شخصی وارد شداز او بدنم بپیچید و از خود غافل شدم درکناری نشست وگفت نترس من برادر تو از جن هستم

در آن شب زائیده شده ام که تو زائیده شده‌ای و با تو نشو و نما کرده ام و الان آمده‌ام چیزی را بتو خبر دهم که ترا مسرور گرداند و دل و بصیرت ترا نیرومندکند گوید دلم بخود آمد و قلبم آرام شد .

گفت ای دعبل من عداوتم از تمامی مخلوقات به علی بن ابیطالب بیشتر بود با یک عده از سرکشان جنها بیرون آمدم وبیک عده که به زیارت حسین (ع) میرفتند عبور کردیم و شب هم آنهارا فراگرفته بود و قصد کردیم آنهارا اذیت‌کنیم ناگاه‌دیدیم ملائکه‌هائی ازآسمان مارا ازآنها منع می‌کنند وملائکه‌هائی از زمین جنبندگان را از آنها دور می کنند گویا من درخواب بودم بیدار شدم و غافل بودم بخود آمدم و دانستم این یک عنایتی است از جانب خدا در حق ایشان برای موقعیت آنکس که آنرا قصد کرده اند وبزیارت اومشرف‌میشوند ،توبه‌کردم‌ونیت‌خودرا عوض کردم و با آنها بزیارت رفتم با ایستادن آنها ایستادم و بادعاء آنها دعا کردم و در همان سال با آنها حج انجام دادم قبر پیامبر (ص) را زیارت کردم و به مردی عبور کردم که گرد او جماعتی بود گفتم این کیست ؟ گفتنداین فرزند پیامبر (ص) الصادق علیه السلام گوید به او نزدیک شدم و به او سلام دادم به من فرمود : خوشا برتو ای اهل عراق آیا آن‌شبت را در بیابان کربلا بیاد داری و آنچه ازکرامت خدا بدوستان ما دیدی خدا توبه ترا قبول کرد گناهان ترا بخشید . گفتم آن خدائیرا ستایش میکنم که بسبب شما برمن منت نهادو بهدایت شما دل مرا روشن گردانید و مرا از آنان قرار داد که به حبل ولایت شما چنگ زده اند ای فرزند پیامبر مرا حدیثی بفرما تا بآن به میان قوم خود برگردم .

فرمود:بلی پدرم محمدبن علی خبر داد ازپدرش علی‌بن الحسین از پدرش‌حسین ابن علی از پدرش علی بن ابیطالب گفت پیامبر خدا صلی الله علیه وآله فرمود؛

یاعلی بهشت بر پیامبران‌حرام‌است تا من داخل شوم و براوصیا حرام است تا تو داخل شوی و برامتها حرام است تا امتم‌برآن داخل شوند و برامتم حرام است تا بولایت تو اقرار نمایند و بامامت تو دین اخذ کنند ای علی سوگند به آن خدائیکه مرا به حق برانگیخت کسی به بهشت داخل نشود مگر از تو سببی یا نسبی فرا گیرد سپس‌گفت‌ای‌دعبل اینرا برگیر هرگز مانند اوراز مانند من نمی‌شنوی سپس زمین اورا فروکشید دیگر او را ندیدم سفینة البحار جن ص ۱۸۷

اصناف جن

قال الکفعمی العرب تنزل الجن مراتب فاذا ذکروا الجنس قالوا جن فان‌ارادوا

انه یسکن مع الناس قالوا عامر و الجمع عمار فان کانوا ممن یتعرض للصبیان قالوا ارواح فان خبث فهو شیطان فان زاد علی ذلکقالوا مارد فان زاد علی القوة قالوا عفریت.

روی عن النبی (ص) قال خلق الله الجن خمسة اصناف: صنف کالریح فی الهواء و صنف حیات و صنف عقارب و صنف حشرات الارض و صنف کبنی آدم علیهم الحساب والعقاب سفینة جن ص ۱۸۸

مدح الجن علی بن ابیطالب (ع)

عن حسن بن یحیی الدهان. قال کنت ببغداد عند قاضی بغداد و اسمه سماعة اذ دخل علیه رجل من کبار اهل بغداد فقال اصلح الله القاضی انی حججت فی السنین الماضیة فمررت بالکوفة فدخلت فی مرجعی الی مسجدها فبینا انا واقف فی المسجد ارید الصلوة اذا امامی امرأة اعرابیة بدوّیة مرضیة الذوائب علیها شملة و هی تنادی و تقول. یا مشهورا فی السموات یا مشهورا فی الارضین یا مشهورا فی الاخرة یا مشهوراً فی الدنیا جهدت الجبابرة و الملوک علی اطفاء نورک و اخماد ذکرک فابی الله لذکرک الا علوا و لنورک الا ضیاء و تماما ولوکره المشرکون قال فقلت یا امة الله و من هذا الذی تصفیه بهذه الصفة قالت ذاک امیرالمومنین قال فقلت لها ای امیرالمومنین هو قالت علی بن ابیطالب الذی لایجوز التوحید الابه و بولایته قال فالتفت الیها فلم ار احدا سفینة جن ص ۱۸۹

نوح الجن علی الحسین (ع)

عن المیثمی قال خمسة من اهل الکوفة ارادوا نصر الحسین بن علی (ع) فعرسوا بقریة یقال لها شاهی اذا اقبل علیهم رجلان شیخ و شاب فسلما علیهم قال فقال الشیخ انا رجل من الجن و هذا ابن اخی اراد نصر هذا الرجل المظلوم قال فقال لهم الشیخ الجنی قد رایت رأیا قال فقال لها الفتیة الا نسیون و ما هذا الرای الذی رایت قال رایت ان اطیر فاتیکم بخبر القوم فتذهبون علی بصیرة فقالوا له نعم ما رایت قال فغاب یومه و لیلته فلما کان من الغد اذاهم بصوت یسمعونه ولایرون الشخص و هو یقول:

والله ما جئتکم حتی بصرت به
بالطف منعفر الخدین منحورا
وحوله فتیة تدمی نحورهم
مثل المصابیح یطفون الدجی نورا
کان الحسین ضیاء یستضاء به
الله یعلم انی لم اقل زورا

حدث ابوخباب الکلبی قال اتیت کربلا فقلت لرجل من اشراف العرب بها بلغنا انکم تسمعون نوح الجن فقال ما تلقی حرا ولاعبدا الااخبرک انه سمع ذاک فقلت اخبرنی ماسمعت انت قال سمعتهم یقولون:

مسح الرسـول جبينـه
ولـه بريق في الخـدود
ابواه من عليا قريـش
وجده خيـر الجدود

سفينة جن ص ۱۹۰

امام صادق (ع) از پدران خود نقل کرده که پیامبر اسلام به جماعتی مرور کرد فرمود برای چه گرد آمده اید ؟ عرض کردند یا رسول الله این دیوانه است میافتند و بر او گرد آمدیم فرمود این دیوانه نیست ولکن مبتلی است سپس آنحضرت فرمود : آیا بشما خبر ندهم از دیوانه و حق دیوانه؟ عرض کردند بلی یا رسول الله (ص) (قال المتبختر في مشيه الناظر في عطفيه المحرك جنبيه بمنكبيه يتمنى على الله جنته و هو يعصيه الذي لايؤمن شره ولايرجى خيره فذلک المجنون و هذا المبتلي .)

(روى ان رسول الله صلى الله عليه وآله مرّ بمجنون فقال ماله فقيل انه مجنون فقال بل هو مصاب انما المجنون من آثر الدنيا على الاخرة سفينة جن ص ۱۹۱

(وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ فِيهَا خَالِدُونَ بقرة ۲۳

عن الصادق (ع) ان الجنة توجد ريحها من مسيرة الف عام و ان ادنى اهل الجنة منزلا لو نزل به الثقلان الجن والانس لوسعهم طعاما و شرابا ولاينقص مما عنده شئ .

عن اميرالمومنين عليه السلام .

و اعلموا عباد الله ان مع هذا رحمة الله التي وسعت كل شئ لايعجز عن العباد جنة عرضها كعرض السموات والارض خير لايكون بعده شر ابدا و شهوة لاتنفد ابدا و لذة لاتفنى ابدا و مجمع لايتفرق ابدا و قوم قد جاوروا الرحمن و قام بين ايديهم الغلمان بصحاف من ذهب فيها الفاكهة و الريحان

سفينة جن ص ۱۸۵

و قوله عليه السلام ان الله خلق النار فقال لجبرئيل اذهب فانظر اليها فذهب فنظر اليها فقال وعزتک لايسمع بها احد فيدخلها فحفها بالشهوات ثم قال اذهب فانظر اليها فنظر فقال . و عزتک لقد خشيت ان لايبقى احد الادخلها . و خلق الجنة فقال جبرئيل اذهب فانظر اليها فنظر فقال وعزتک لايسمع بها احدا لادخلها فحفها بالمكاره ثم قال اذهب فانظر اليها فنظر فقال وعزتک لقد خشيت الا يدخلها احد" المحجة البيضاء ج ۷ ص ۱۰۰ عن الترمذي ج ۱۰ ص ۳۲

روى اتصل باميرالمومنين علي عليه السلام ان قوما من اصحابه خاضوا في التعديل والتجوير فخرج حتى صعد المنبر فحمد الله

و اثنی علیه ثم قال ایها الناس ان اللـــــه تبارک و تعالی لما خلق خلقه اراد ان یکونـوا علی آداب رفیعة و اخـــلاق شریفة فعلم انهـــم لم یکونوا کذلـــک الابان یعرفهم مالهـــم و ما علیهـــم والتعریف لایکون الا بالامر والنهـــی والامر والنهـــی لایجتمعـــان الا بالوعد والوعید والوعـــد لایکـــون الا بالترغیب والوعید لایکون الا بالترهیـــب و الترغیب لایکون الا بما تشتهیه انفسهم و تلذاعینهم والترغیـــب لایکون الا بضد ذلک.

ثم خلقهم فی داره و اراهـــم طرفا من اللذات لیستدلوا بها علـــی ماورائهـــم من اللذات الخالصة التـــی لایشوبها الـــم الاوهی الجنة و اراهم طرفا من الألام لیستدلوا بهـــــا علی ماورائهم من الالام الخالصـــة التی لایشوبها لذة و هی النار فمن اجل ذلـک تـــرون نعیم الدنیا مخلوطا بمحنهـــا و سرورها ممزوجا بکدرها و غمومها قیـــل فحدث الجاحظ بهذا الحدیث فقال هـــو جماع الکلام الذی دونّه الناس فی کتبهم و تحاوروه بینهم قیل ثم سمع ابوعلـــی الجبائی بذلک فقال صدق الجاحظ هـــذا مالایحتمله الزیادة والنقصان احتجـــاج طبرسی ص ١٥٧

قال امیرالمومنیـــن علی (ع) فی صفة الجنة. درجـــات متفاضـــلات و منازل متفاوتـــات لاینقطـــع نعیمها ولایظعـــن مقیمها ولایهـــرم خالدها ولاییأس ساکنها ط ٨٣ ف ١٩

قال رسول اللهصلی‌الله علیه وآله ینادی منادیا اهل الجنـــة ان لکم ان تصحوا فلاتمرضـــوا ابدا و ان لکم ان تحیوا فلاتموتوا ابدا و ان لکم ان تشبـوا فلاتهرموا ابدا و ان لکم ان تنعمـــوا فلا تیأسوا ابدا فذلک قول الله عزوجـــل وَ نُودُوا أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ

تعملون.

قال (ص) ان اهل الجنة لایتغوطون ولایبولون طعامهم جشاورشح کالمسک یلهمون الحمدلله کما یلهمون النفس و قال (ص) : و الذی انزل الکتاب علی محمد ان اهل الجنة لیزدادون جمالا وحسنا کما یزدادون فی الدنیا قباحة و هرما.

عن ابیجعفر(ع) لما خلق الله الجنة و اجری انهارها و هدل اثمارها و زخرفها قال و عزتی لایجاورنی فیک بخیل معالم زلفی ص ۲۷۸.

عن رسول الله (ص) قال اخبرنی جبرئیل ان ریح الجنة توجد من مسیرة الف عام و مایجدها عاق ولاقاطع رحم ولاشیخ زان ولاجار ازاره خیلاء ولافتان ولا منان و لا جعظری قال قلت وماالجعظری؟ قال الذی لایشبع من الدنیا سفینة جن ص ۱۸۶

سئل النبی (ص) مابناها؟ قال لبنة من ذهب و لبنة من فضة وملاطها المسک الاذفر وترابها الزعفران و حصاها اللولو والیاقوت من دخلها یتنعم ولایبؤس ابدا یخلدولایموت ابدا لاتبلی ثیابه و لا شبابه معالم زلفی ص ۲۸۲

جَنَیٰ الثمرة ض یَجْنِیها جَنْیاً و ـ و جَنیً و جِنایَةً : تناولها من شجرتها (اقرب) میوه را از درختش چید.

(الجَنِیُّ) : ثمر جنی من ساعته (اقرب) : میوه ایست چیده شده است از وقتش " فان شبهته بما انبت الارض فلست جنیٌّ جنی زهرة کل ربیع " ط ۱۶۳ ط ۱۱-۱۴ اگر او (طاوس) را به نباتات زمین تشبیه کنی گوئی چیده شده است از هر گل بهاری.

(تَجَنّیٰ) الثمرة : تناولها من شجرتها و ـ علی فلان : ادعی علیه ذنبا لم یفعله (اقرب) : میوه را از درختش چید. برفلانی جرمی ادعا کرد که آنرا نکرده بود.

" ولتعلمن انی کنت فی عزلة عنه الا ان تتجنی " ر ۶ رعم ۲۷ - ۴ هرآینه میدانی که من بودم در کناری از آن (خون عثمان) مگر ادعا کنی جنایت را برکسی که میدانی او جنایتکار نیست.

(اِجْتَنَیٰ) الثمرة : میوه را چید
" و مجتنی الثمرة لغیر وقت ایناعها کالزارع بغیر ارضه " ط ۵ ط ۳ ع ۱ - ۲ آنکس که میوه را در غیر وقت رسیدن بچیند مانند کسی است که در زمین غیر زراعت کند.

(الجِنایَة) مصدر جنی و ـ الذنب (اقرب) : چیدن ، جرم

(الجانِی) اسم فاعل : جنایت‌کننده

" و هل یکون بناء من غیر بان اوجنایة من غیر جان " ط ۱۸۳ ـ ط ۶۱ ـ ۴۴ ـ آیا بنائی بدون بنا کننده و جنایتی بدون جنایت کننده میباشد .

(الجُناة) جمع جانی (اقرب) جنایت کنندگان " والا فجناة ایدیهم لاتکون افواههم " ط ۲۳۰ ط ۲۲۳ ـ ۳ ـ (اگر شریک نبوده‌ای با ایشان در جنگ) پس چیده شدهٔ دستهای آنان نباشد مگر بدهانشان .

الجنی و الروایات

نقل من کتاب الیواقیت لابی عمر الزاهد قال ان امیرالمومنین (ع) امر بکنس بیت المال ورشه فقال یا صفراء غرّی غیری یا بیضاء غری غیری ثم تمثل:

هذا جنای و خیاره فیه

اذ کل جان یده الی فیه

هذا مثل اول من قاله عمروابن اخت جذیمة الابرش کان یجنی الکماة مع اصحابه فکانوااذاوجدواخیار الکماة اکلوها و اذاوجدها عمرو جعلها فی‌کمه حتی یاتی بها خاله فقال هذه الکلمة فصارت مثلا و اراد علی (ع) بقوله انه لم یتلطخ بشیء من فیء المسلمین بل وضعه مواضعه .

جَهَدَ فی‌الامر ع جَهْداً : جدّ و تعب فیه (اقرب) : در امر کوشش نمود ودرآن‌خسته شد و رنج کشید .

" و ان جهده الجوع قعد به‌الضعف " ح ۱۰۸ ح ۳۶۵ ـ ۵ ـ اگر گرسنگی براو سخت گیرد ناتوانی از پا درآوردش .

(اَجْهَدَ) دابته‌حمل علیهافی‌السیر فوق طاقتها و ـ علینا العدو : جدّ فی العداوة و نفسه (اقرب) ، بار کرد بر چهارپایش در رفتار بیش از توانائیش . خودرا بیش از طاقتش بکار انداخت .

" و ان اجهدنفسه " ط ۱۵۱ ط ۳۸ ـ ۱۳ ـ اگرچه نفس خودرا برنج اندازد .

(جاهَدَ) فی سبیل الله : بذل‌وسعه و ـ العدو : قاتله (اقرب) : در راه خدا طاقت خودرا بخرج داد . با دشمن جنگکرد .

" و جاهد فی الله اعداءه " ط ۱۱۴ ط ۹۵ ـ ۲ ـ کار زار نمود در راه خدا با دشمنان او (خداوند)

(اِجْتَهَدَ) فی‌الامر : جد و بذل‌وسعه (اقرب) : در امر کوشش نمود و طاقت خودرا بخرج داد " وانک لن تبلغ فی النظر لنفسک وان اجتهدت مبلغ نظری لک " ر ۳۱ ر ۲۳۰ ـ ۵۱ ـ تو هرگز نتوانی برسی در نظر

كردن بنفس خود هرچند كه آخرين درجـــه كوشش كنى مثل نظر كردن من براى تو .

(الجَهْد) بضم الجيم و فتحهـــا : الطاقة والمشقة (اقرب) : توانائى و رنـــج ديدن .

" ولكن من واجب حقوق الله سبحانه على العباد النصيحة بمبلغ جهدهم " ط ۲۱۴ ط ۱۷۱ - ۷ ـ ولكن از حقهاى واجـب خداوند بر بندگان نصيحت كردن است بقدر طاقتشان .

(الجِهاد) مصدر من جاهد (اقرب) جنگ كردن " والله الله في الجهاد باموالكـم وانفسكم و السنتكم في سبيل الله " ر ۴۷ ب ۲۵۲ - ۸ ـ از خدا بترسيد در رعايـت جهاد كردن درراه خدا با مالهايتـــان جانهايتان و زبانهايتان .

(المَجْهُود) اسم مفعول و ـ الطاقة و ـ المشقة (اقرب) : كوشش كرده شـــده . توانائى . رنج " حمل كل امرئ منكم مجهوده وخفف عن الجهلة " ط ۱۴۷ ط ۲۹ - ۴ هر مردى از شما تكليفى را (كه باندازه طاقتش بود) برداشت و بار تكليف ازنادانان تخفيف داده شد .

(المَجْهَدَة) : المشقة (عبده) رنج " وابتلاهم بالمجهدة " ط ۱۹۰ ط ۲ - ۸۳ ـ آنان (پيامبران) را بانواع مشقت ها گرفتار كرد .

(المَجْهُودات) جمع مجهود " غير متعبات ولا مجهودات " ر ۲۵ ر ۲۴۴ - ۱۸ (حيوانات صدقاترا پيش من بياورى) نه رنج داده شدگان و نه مشقت ديدگان .

الجهد والروايـــات

نهج اما بعد فان الجهاد باب مـــن ابواب الجنة فتحه الله لخاصّة اوليائه و هـــو لباس التقوى و درع الله الحصينة و جنتـــه الوثيقة فمن تركه رغبة عنه البسه اللـــــه لباس الذل .

قال رسول الله (ص) الخير كله فـــى السيف و تحت ظل السيف فلايقيم الناس الا السيف والسيوف مقاليد الجنة والنار .

عن الرضا عن آبائه عن على بـــن الحسين (ع) قال بينما اميرالمومنيـــن (ع) يخطب الناس و يحضهم على الجهاد اذ قام اليه شاب فقال يا اميرالمومنين اخبرنى عن فضل الغزاة فى سبيل الله ؟ فقال عليه السلام كنت رديف رسول الله (ص) على ناقته الغضباء و نحن قافلون من غزوة ذات السلاســـل فسالته عما سئلتنى عنه فقال (ع) ان الغـزاة اذا هموا بالغزو كتب الله لهم براءة من النار الى ان قال و اذا ازال الشهيد عن فرســه بطعنة او ضربة لم يصل الى الارض حتى يبعث

الله زوجته من الحور العين فتبشره بما اعد الله له من الكرامة فاذا وصل الى الارض يقول له مرحبا بالروح الطيبة التي اخرجت من البدن الطيب ابشر فان لک مالا عين رات ولا اذن سمعت ولاخطر على قلب بشر الى ان قال فاذا كان يوم القيمة يخرج من قبره شاهرا سيفه تشخب او داجه دما اللون لون الدم والرائحة رائحة المسک يخطي في عرصة القيمة فوالذي نفسي بيده لوكان الانبياء على طريقتهم لترجلوا لهم لما يرون من بهائهم حتى ياتوا الى موائد من الجوهر فيقعدون عليها . . .

قب المعروفون بالجهاد على و حمزة وجعفر و عبيدة بن الحارث و الزبير و طلحة و ابودجانة و سعدبن ابي وقاص والبراء بن عازب و سعدبن معاذ و محمدبن مسلمة و قد اجتمعت الأمة على ان هؤلاء لايقاسون بعلى (ع) في شوكته و جهاده و اما ابوبكروعمر فقد تصفحنا كتب المغازى فما وجدنا لهما فيها اثرا البتة

(جهاد النفس)

عن موسى بن جعفر (ع) عن آبائه (ع) قال قال اميرالمؤمنين (ع) ان رسول الله (ص) بعث سرّية فلما رجعوا قال مرحبا بقوم قضوا الجهاد الاصغر و بقى عليهم الجهاد الاكبر قيل يارسول الله و ما الجهاد الاكبر؟ قال جهاد النفس ، ثم قال (ص) افضل الجهاد من جاهد نفسه التي بين جنبيه .

وفي الحديث القدسي في وصف اهل الخير قال تعالى يموت الناس مرة و يموت احدهم في كل يوم سبعين مرة من مجاهدة انفسهم و مخالفة هواهم والشيطان الذي يجرى في عروقهم .

سن الباقرى (ع) اتقوا الله واستعينوا على ما انتم عليه بالورع والاجتهاد في طاعة الله فان اشد مايكون احدكم اغتباطا ما هو عليه لوقد صارفي حد الاخرة وانقطعت الدنيا عنه .

بشا عن ابيعبدالله (ع) ان فاطمة بنت على بن ابيطالب (ع) اتت جابر بن عبدالله الانصارى فقالت له ياصاحب رسول الله ان لنا حقوقا و ان من حقنا عليكم اذا رايتم احدنا يهلک نفسه اجتهادا ان تذكروه الله و تدعوه الى البقيا على نفسه و هذا على بن الحسين (ع) بقية ابيه الحسين (ع) قد انخرم انفه

وثفنت جبهته و ركبتاه وراحتاه ادابا منه لنفسه في العبادة.

شافي ان الصادق (ع) ذكر اميرالمومنين (ع) و اطراه و مدحه و ذكرزهده واجتهاده و عمله ثم قال وما اشبهه من ولده ولا اهل بيته احد اقرب شبها به في لباسه و فقهه من علي بن الحسين (ع) و لقد دخل ابوجعفر ابنه عليه فاذا هو قد بلغ من العبادة مالم يبلغه احد فراه قد اصفر لونه من السهر ورمصت عيناه من البكاء و دبرت جبهته و انخرم انفه من السجود و قد ورمت ساقاه و قدماه من القيام في الصلوة.

ل عن الصادق (ع) قال اورع الناس من وقف عند الشبهة واعبد الناس من اقام الفرائض و ازهدالناس من ترك الحرام و اشد الناس اجتهادا من ترك الذنوب.

قال اميرالمؤمنين (ع) في خطبة له فعليكم بالجد والاجتهاد والتاهب والاستعداد والتزود في منزل الزاد ولايغرنكم الدنيا كما غرت من قبلكم من الامم الماضية والقرون الخالية الذين احتلبوا درتها و اصابوا غرتها وافنوا عدتها واخلقوا جدتها اصبحت مساكنهم اجداثا واموالهم ميراثا لايعرفون من اتاهم ولايحفلون من بكاهم ولايجيبون من دعاهم.

عن الصادق (ع) قال مربي ابي وانا بالطواف وانا حدث وقد اجتهدت في العبادة فراني وانا اتصاب عرقا فقال لي يا جعفر يا بني ان الله اذا احب عبدا ادخله الجنة و رضي منه باليسير و نحوه رواية اخرى.

حكي عن بعضهم قال رايت اباميسرة العابد و قد بدت اضلاعه من الاجتهاد فقلت يرحمك الله ان رحمةالله واسعة فغضب وقال هل رايت مايدل على القنوط ان رحمة الله قريب من المحسنين فابكاني والله كلامه.

فلينظر العاقل الى حال الرسل والابدال والاولياء و اجتهادهم في الطاعات وصرفهم العمر في العبادات لايفترون عنها ليلا ولانهارا اما كان لهم حسن ظن بالله بلي والله انهم كانوا اعلم بسعة رحمة الله و احسن ظنا بجوده من كل ظان ولكن علموا ان ذلك بدون الجد والاجتهاد امنية محضة و غرور بحت فاجهدوا انفسهم في العبادة والطاعة ليتحقق لهم الرجاء الذي هو من احسن البضاعة سفينة البحار جهد.

جَهَرَ الامر جَهْرا و جِهارا علن و ـ الصوت اعلاه و ـ الشيء كشفه و ـ بالقول رفع به صوته (اقرب): امر آشكار شد. صدا را بلند كرد. چيز را كشف كرد. صداى خودرا به گفتار بلند كرد.

(جَاهَرَهُ) بالعداوة كاشفه بها و ـ بالقرائة، رفع صوته بها (اقرب): عداوت خودرا آشكار نمود صداى خودرا به خواندن بلند كرد " لقد جاهرتكم العبر" ط ٢٠ ط ١٦٦

ـ سر ـ عبرتهای روزگار به‌آواز بلند شما را پند داد .

(الجَهْر) مصدر،آشکار بـــودن

" و دعوتهم سرا و جهرا " ر ۳۵ ، ر۲۸۱-۳

مردم‌را (بیاری محمدبن ابی‌بکر)پنهـــان و آشکار دعوت نمودم .

جَهَزَ علی الجریح ع جَهْزا اثبت قتلـه واسرعه و تمم علیه(اقرب) کشتن زخمدار را زود تمام کرد .

(اَجْهَزَ) علی القتیل اتم قتلــه (اقرب)،زخمدار را کشت " ولاتجهزوا علی جریح " ر ۱۴ ر۲۷۵-۲ ـ زخمـدار را نکشید .

(تَجَهَّزَ) المسافر تهیأللسفر وـ فلان للامر تهیأ له (اقرب) مسافر برای سفرکـردن آماده شد . فلانی برای کار آماده شـــد

" تجهزوا رحمکم‌الله " ط ۲۰۲ ط۱۵۱-۱

مهیا باشید خداوند شمارا رحمت کند .

جَهِلَهُ جَهْلا و جَهَالَة ضد علمـــه (اقرب) آنرا ندانست .

" کیف نزل بهم ماکانوا یجهلون "

ط ۱۰۷ ط ۸ - ۱۹ ـ چگونه برآنـان فرود آمد آنچه بودند نادان ازآن از نشانـه های مرگ .

(جَهَالَة) مصدر،نادانی

" وارجع الی معرفةمالاتعذربجهالته "

ر ۳۰ ر۲۷۹-۱ ـ برگرد به‌سوی‌شناختن آنچه معذور نیستی تو در ندانستن آن .

(الجَهْل) : مصدر،ندانستن "ولافقر کالجهل " ح ۵۴ ح۳۶۰-۷ـ مانندنادانی بی‌چیزی نیست .

(الجَاهِلِیَّة):حالةالجهل‌وـ الوثنیّة قبل نبی الاسلام (اقرب)،حالت نادانی ،بت پرستی پیش از پیامبر اسلام .

" و جاهلیتنا لاتدفع " ر ۲۸

۳۲ (شرافت ما بنی‌هاشم) در عالـــم جاهلیت کسی آنرا انکار نمی‌کند .

(الجَاهِل) اسم فاعـــل،نادان

" جاهلون مفتونون " ط ۲ ط۳۷-۱۲

(مردم درآن زمان) نادانان و فریفته‌شدگان بودند .

(الجَهُول) الجاهل والغر (اقرب) نادان و غافل " انه کان ظلوما جهولا ط ۱۹۷ ط۳۰۳ - ۱۷ ـ راستی او (انسان) بسیار ستمکار و نادان است .

(الجُهَّال) جمع جاهل (الجُهَائل) جمع جهالة " فاقتبس جهائل من جهال " ط ۸۵ ط ۱۴ - ۱۲ - (آن دیگری عالـــم نیست) فرا گرفت نادانیهائی از نادانـــان " روزگار "

(جَهَلَة) جمع جاهل (وخفف عـن الجهلة " ط ۱۴۷ ط۷۹ - ۴ ـ تخفیـف

داد (تکلیف را) از نادانان.

(الجُهَلاء) جمع جاهل " و جهلاء و قدمائت احقادهم " ط ١٠٩ ط ١٨ - ٢٦

(مردگان) نادانانند به‌تحقیق مرده است کینه‌های آنان.

(الجَهْلاء) صفة؛ نادان کامل.

" واستخفتهم الجاهلية الجهلاء " ط ٩٣ ط ٣ - ١٠٨ و سبک گردانیده بود آنها (اهل عالم جاهلیت‌را) نادانی کامل.

(المَجْهُول) نامعلوم " ان الله حرم حراما غیر مجهول " ط ١٦٥ ط ١١٩ - ٢ پروردگار عالم حرام کرد چیزی را که نامعلوم نیست (بلکه در نزد همه معلوم است تا همه آنرا ترک نمایند).

(الأَجْهَل) نادانتر " فان الجاهل بقدر نفسه یکون بقدر غیره اجهل " ر ٥٢ ر ٢٣٩ - م ١١ - بتحقیق نادان به مرتبهٔ نفس‌خود میباشد نادان به مرتبه غیر خود.

(الجهل والروایـــة)

قال شمعون الیهودی للنبی (ص) فاخبرنی عن اعلام الجاهل فقال رسول الله ان صحبته عناک و ان اعتزلته شتمک و ان اعطاک من‌علیک و ان اعطیته کفرک‌وان‌اسررت الیه خانک و ان اسر الیک اتهمک وان استغنی بطر وکان‌فظا غلیظا و ان افتقر جحد نعمةالله ولم یتحرج و ان فرح اسرف و طغی و ان حزن آیس و ان ضحک فهق و ان بکی خار یقع فی الابرار ولایحب الله ولایراقبه ولایستحی من الله ولایذکره ان ارضیته مدحک و قال فیک من الحسنة مالیس فیک و ان سخط علیک ذهبت مدحته و وقع فیک من السوء مالیس فیک فهذا مجری الجاهل.

عن امیرالمومنین علی (ع) اربع من خصال الجهل: من غضب علی من‌لایرضیه وجلس الی من‌لایدنیه و تفاقر الی من لایغنیه وتکلم بما لایعنیه.

فی الباقری (ع) اذا بلغت النفس هذه و اهوی بیده الی حنجرته لم یکن‌للعالم توبة و کانت للجاهل توبة.

عادات الجاهلیـــة

منها انهم کانوا یقتلون‌البنات‌مخافة ان یسبین فیلدن فی قوم آخرین.

کشف المحجة قال الکلینی فی‌کتاب الرسائل علی بن ابراهیم باسناده قال کتب امیرالمؤمنین کتابا بعد منصرفه من النهروان وامران یقرء علی الناس و ذکر الکتاب الی قوله (ع) بعث محمدا (ص) و انتم معاشر العرب علی شر حال یغذوا احدکم‌کلبه‌ویقتل ولده و یغیر علی غیره فیرجع و قد اغیرعلیه تاکلون العلهز (الوبر المخلوط بالـــدم)

والهبيد (طبيخ الحنظل يخرج حبه) والميتة والدم منيخون على احجار خشن و اوشان مضلة تاكلون الطعام الجشب و تشربون الماء الاجن تسافكون دمائكم ويسبي بعضكم بعضا .

الجاهلية الحالة التي كانت عليها العرب قبل الاسلام من الجهل بالله و رسوله وشرايع الدين والمفاخرة بالاباء والانساب و الكبر والتبختر و غير ذلك انهم كانوا يجوزون ان تجمع امراة واحدة زوجا و خلا فتجعل لزوجها نصفها الاسفل و لخلها نصفها الاعلى يقبلها و يعانقها .

من مات و لم يعرف امام زمانه مات ميتة جاهلية .

ابوجهل عمروبن هشام بن المغيرة المخزومي كان اشد الناس عداوة للنبي (ص) قتل يوم بدر كافرا .

النبوى (ص) ما من شئ الا وهوعارف بنبوتي سوى ابي جهل و قريش .

روى علي بن ابراهيم باسناده قال كان ابوجهل تعرض لرسول الله (ص) و اذاه بالكلام واجتمعت بنوهاشم فاقبل حمزة وكان في الصيد فنظر الى اجتماع الناس فقال ما هذا فقالت له امرأة من بعض السطوح يا ابا يعلي ان عمروبن هشام تعرض لمحمد (ص) و اذاه فغضب حمزة و مرّ نحو ابي جهل و اخذ قوسه و ضرب بها راسه ثم احتمله فجلد به الارض و اجتمع الناس و كان يقع فيهم شر فقالوا له يا ابا يعلي صبوت الى دين ابن اخيك ؟ قال نعم اشهد ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله صلى الله عليه و آله على جهة الغضب والحمية فلما رجع الى منزله ندم فغدا الى رسول الله (ص) فقال يا ابن اخ احقا ماتقول؟ فقرء رسول الله (ص) سورة من سور القرآن فاستبصر حمزة و ثبت على دين الاسلام و فرح رسول الله (ص) و سر ابو طالب اسلامه و قال في ذلك .

صبورا (فصبراح ل) ابا يعلي على دين احمد
و كن مظهرا للدين وفقت صابرا
وحط من اتي بالدين من عند ربه
بصدق و حق لاتكن حمزة كافرا
فقد سرني اذ قلت انك مؤمن
فكن لرسول الله في الله ناصرا

رسالة ابي جهل الى النبي (ص) و تهديده اياه و قوله (ص) ان اباجهل بالمكاره والعطب يتهددني و رب العالمين بالنصر و الظفر يعدني .

قال النبي (ص) في حق ابي جهل لما قتل ان هذا اعتى على الله من فرعون ان فرعون لما ايقن بالهلاك وحدالله و ان هذا لما ايقن بالهلاك دعا باللات والعزى .

قيل لابيجعفر (ع) ان الناس يزعمون ان رسول الله (ص) قال اللهم اعز الاسلام بابي جهل او بعمر فقال ابوجعفر (ع) والله ما قال هذا رسول الله (ص) قط انما اعز الله الدين بمحمد (ص) ماكان الله ليعز الدين

بشرار خلقه .

جَهَمَهُ ع و ل جَهْماء استقبله بوجه مكفهر (اقرب)؛با ترش روئي باوى روبرو شد .

(الجَهَام) بالفتح السحاب لاماء فيه (اقرب)؛ ابريكه درآن آب نباشد "ولاجهام عارضها" ط۱۱۳ط ۵۵ - ۱۲ - نه ابرى كه پهن آن در افق بى‌فائده باشد .

(المُتَجَهِّم) اسم فاعل من (تَجَهَّمَهُ) استقبله بوجه كريه (اقرب) با وى با صورت ناخوش روبرو گشت " فهي متجهمة لاهلها " ط ۸۷ ط ۸۱ - ۳ - دنيا با منظره گرفته و بدى باهل آن نگريسته .

الجَهَنَّم دارالعقاب بعد الموت (اقرب) جايگاه عذاب پس از مرگ " و لبئس الخلف خلف يتبع سلفا هوى في نار جهنم " ر ۱۷ ر ۲۵۵ - ر - چه فرزند بدى است فرزنديكه به گذشته پيروى كند كه افتاده در آتش جهنم .

" وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ » فجر ۸۹ - ۲۴

« وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ » حجر ۴۳

ان على بن فضيل كان يوما في المسجد الحرام واقفا بقرب زمزم فسمع قارئا يقرء وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ " فصعق ومات؛ سفينة البحار فضل .

جَابَ الثوبَ ن يَجُوبُهُ جَوْبَاً قطعه و الصخره خرقها (اقرب)؛ لباس را بريد ، سنگرا پاره كرد .

" و غمصت مداخل العقول في حيث لاتبلغه الصفات لتناول علم ذاته ردعها وهي تجوب مهاوى سدف الغيوب متخلصة اليه سبحانه فرجعت اذجبهت " ط ۸۹ ط ۳ - ۱۵ (هنگاميكه) محل دخول عقلها براى دانستن ذات خدا چنان مخفى و دقيق شدكه قابل وصف نباشد خداوند آنهـا را بازدارد (يعنى قِدَم و قابل درك نبودن ذات خدا) در حاليكه آن عقلها تاريكهاى سرازير هاى غيبها را قطع مى‌كند و به كليه خود درجستجوى ادراكش بخدا متوجه است پس برگشت چونكه بپيشانى او زده شد .

(أَجَابَ) إِجَابَةً؛ ردّ له الجواب (اقرب) جواب براو برگردانيد " فلاالداعى اجابوا " ط ۱۰۷ ط ۸ - ۴ - ۱ - (ابنها) نه بر دعوت كننده بسوى بهشت را جواب دادند .

(تَجَاوَبُوا)؛ جَاوَبَ بعضهم بَعْضَاً وتحاوروا (اقرب)؛ بعضى به بعض جواب داد

و باهم گفتگو کردند " فضعفوا عن الاستقلال بها فنشجوا نشيجا وتجاوبوا نحيبا " ط ٢٢٠ از برداشتن (بار سنگين گناه) بی‌طاقت شدند گريه بکنوع آنهارا گلو گير کرده (هنگامی عملهايشانرا با خود محاسبه می‌کنند) با گريه و ناله باخود سئوال و جواب می‌کنند .

(اِنْجابَتِ) الناقةُ مدت عنقهـــا للحلب (اقرب) ، شتر گردن خود را بــراى دوشيدن کشيد . ابر منکشف شد " قدانجابت السرائر لاهل البصائر " ط ٥٠٦ ط ٢٢٤ س ٩ بتحقيق براى صاحبان بينائى پوشيده‌ها آشکار شده است .

(اِسْتَجابَه) رد له الجواب و ــ الله فلانا و ــ له و ــ منه قبل دعاؤه و قضى حاجته (اقرب) ، جوابرا بروى برگردانيد . خداوند حاجت فلانيرا برآورد و دعاء اورا قبول کرد .

" فاستجيبوا للداعي واتبعوا الراعي " ط ١٥٢ ط ٩٤ - ١ - دعوت کننـــــده (پيامبر) را بپذيريد نگهبان را (که امـــام است) پيرو باشيد .

(الجَواب) ما يكون ردا على دعاء اوسئوال اودعوى او خطاب او رسالة او اعتراض و نحو ذلك (اقرب) ، چيزى است که رد باشد بر دعوتى يا سئوالى يا ادعائى يا خطابى يا سفارشى يا اعتراضى و مانند اينها " اذا ازدحم الجواب خفى الصواب " ح ٢٤٣ ح ٢٤٩ - ٢ هرگاه انبوه شود جواب پنهان بشود صــواب (خطا از راست تشخيص داده نشود) .

(الجَوابات) جمع جواب " ولا تقصر به الغفلة عن ايراد مكاتبات عمالك عليـــك واصدار جواباتها على الصواب عنك " ر ٥٣ ر ٩ ٢٣٩ - ١١٢ - کوتاه نگرداند او (نويسنده) را بيخبرى از آوردن نامه‌هاى کارکنانت برتو و بازگردانيدن جوابها بر طريق درست ازجانب تو .

(الجَوبات) جمع جَوْبَة و هوالحفرة (عبده) گودال " وتغلغلها متسربة فى جوبات خياشيمها " ط ٨٩ ط ٣ - ٨٠ - (زمين از اضطراب ايستاد) بسبب درآمدن کوههادر عمق زمين درحاليکه درآمده‌اند درخانه هاى اندرون بينيهاى زمين .

جاح الشيء ن يَجُوحُه جَوْحاء استأصله و ــ الجائحة القوم اهلكتهم و ــ الله ماله اهلكه (اقرب) چيز را تباه ساخت . حادثه جماعت را تباه نمود . خداوند مال اورانابود کرد .

(اِجْتاحَتْهُم) . اهلكتهم (اقـــرب) آنهارا نابود کرد " فارادقومنا قتل نبينــا و اجتياح اصلنا " ر ٩ ر ٢٥ - ١ - قوم مــا (قريش) خواست پيامبر مارا بکشد و ريشه ما را بکنند و نابود سازند .

" ثم نسينا كل واعظ و واعظة و رمينا بكل جائحة "

ح۱۲۲ ع ۳۴۸-۲- سپس هر پند دهنده را فراموش کردیم و بهر آفت هلاک کننده گرفتار شدیم .

جادَ الشيء يَجُودُ جَوْدَةً صار جَيِّدا و ـ فلان اتی بالجيد و ـ الرجل تکرم و ـ بنفسه سمح بها عندالموت و ـ العین کثر دمعها و ـ بالمال بذله (اقرب) چیز نیکو شد . نیکوآورد مرد عزیز شد . جان خودرا هنگام مرگ بذل کرد . اشک دیده زیاد شد . مال رابذل کرد .

" و من ایقن بالخلف جادبالعطیة "
ح ۱۳۸ ع ۳۷۳-۲ - هرکس یقین کرد بعوض باز دادن جوانمردی کرد به عطا دادن .

(الجُود) بخشش " العدل یضع الامور مواضعها والجود یخرجها من جهتها " ح ۴۳۷ ح ۳۳۳-۴ - دادگری چیزهارا برجای خود می‌نهد و بخشش آنهارا از جان خود بیرون می‌کند .

(الجَواد) :السخيّ (اقرب) بخشش کننده" وجواد لایبخل بمعروفه" ح ۳۷۲ ح ۳۱۹ - ۵ (قوام دین با چهار نفر است) یکی بخشش کننده ایست که به نیکی خودبخل نورزد .

(الجِیاد) :جمع جواد :اسب تند رو
" فها انا ذا قد قربت جیادی و رحلت رکابی "
ر ۲۹ ر ۲۷۹-۲ - آگاه باشید نیک اسبان خودرا نزدیک آوردم و پالان بر شتران خود نهادم .

(الاَجْوَد) بخشندمتر " ماأجود یده و هو عن ذات الله بخیل " ط ۴۰ ط ۱۶۳-۲
" مادامیکه بخشنده است میگویند " چه بخشنده است دست او در حالیکه او از ذات خداوند بخل ورزیده (یعنی حقوق واجبه راکه بخدا میرسد ادانمی‌کند .)

(الجود والروایات)

عن احمدبن سلیمان قال سئل رجل اباالحسن (ع) و هو فی الطواف فقال له اخبرنی عن الجواد ؟ فقال ان لکلامک وجهین فان کنت تسئل عن المخلوق فان الجواد الذی یؤدّی ما افترض الله عزوجل علیه والبخیل من بخل بما افترض الله علیه و ان کنت تعنی الخالق فهو الجواد ان اعطی وهو الجواد ان منع لانه ان اعطی عبدا اعطاه مالیس له و ان منع منع مالیس له .

جارَ یَجُورُ جَوْرا :مال عن القصد و ـ علی فلان فی الحکم ظلم (اقرب): ازراه راست میل کرد برفلانی . درحکم کردن ستم کرد .
" من نکب عنها جار عن الحق وخبط فی التیه " ر ۳۰ ر ۲۷۹ - ۳ - هرکه از راه حق پرت شد از حق کنار گشت و ندانسته پا

دربیابان گمراهی نهاد .
(جاوَرَه) اقام قرب بیته و ساکنه
و ـ المسجد اعتکف فیه (اقرب) نزدیک
خانه‌اومنزل‌گزید درمسجد اعتکاف‌نگهداشت .
(الجار) المجاور فی المسکن و ـ
الشریک فی العقار و ـ المجیر و ـ المستجیر
ضد (اقرب) : همسایه منزل . شریک درخانه
اجاره‌نشین و اجاره دهنده .
" و انما کنت جارا جاورکم بدنی
ایاما " ط ۱۴۷ ط ۷۹ - ۷ - و من
همسایه‌ای‌بودم‌روزهائی بدنم باشماهمنشین‌شد
(تجاوَرَ) القوم : جاور بعضهم بعضا
(اقرب) : بعضی از قوم با بعضی همسایه
گشت " ولایتزاورون ولایتجاورون " ط ۱۵۹ ط
۹۴ - ۴ - ۱ - (مردگان) یکدیگر را زیارت
نمی‌کنند و بهمدیگر همسایگی نمی‌کنند
" وحلوا بدار لاتزاور بینهم
و انی لسکان القبور التزاور
(الجِوار) مصدر جاور قرب المسکن
و ـ العهد والامان (المنجد) همسایگی .امان
(الجیران) جمع جار : همسایگان
" ولایتواصلون تواصل الجیران علی مابینهم
من الجوار و دنوالدار " ط ۱۲۴ ط ۴ - ۷ - ۱۰
(مردگان) مانند پیوند همسایگان
آمیزش ندارند با آن‌همه نزدیکی هم‌سایگی و
نزد یکی سرا .
(استجارَه) من فلان سأله ان یجیره
منه و یعیذه (اقرب) : از او درخواست کرد به او
از آن امان و پناه دهد .
" و ان صبت علیهم المصائب لجأوا
الی الاستجارة بک " ط ۲۲۵ ط ۳۴۲ ۱ - ۴
ـ اگر آنانرا ـ مصیبتها فراگیرد پناهنده شوند
به امان‌جستن از تو .
(الجائر) : الحائد عن القصد و ـ
الزائغ عن الطریق والظالم (اقرب) : میل
کنند از راه راست . منحرف شونده از راه .
ستمکار " فهو جائر عن قصد السبیل " خ ۱۷ ط
۴۶ - ۹ . (دشمنترین شخص برخدا اموری
است) که از راه حق و راست منحرف گردیده .
(المتجاورات) اسم فاعل من تجاور
نزدیک‌بهمدیگر " ولافی بقاع السفع المتجاورات "
ط ۱۸۰ ط ۱۰ - ۱۰ - (برخداوند مخفی
نمانده آنچه درکوههای بلند سیاه رنگ مایل به
سرخی که نزدیک یکدیگرند .
(الجیرة والجیران) جمع جار :
همسایه " وجیرة و هم ابعاد " ط ۱۰۹ ط ۱۸
- ۲۶ - آنان (مردگان) همسایگانند
درحالیکه دورانند (از همدیگر)

(الجار والروایات)

لی فی مناهی النبی (ص) قال من
خان جاره شبرا من الارض جعلها الله طوقافی

عنقه من تخوم الارضين السابعة حتي يلقى الله يوم القيمة مطوقا الا ان يتوب و يرجع و قال من اذى جاره حرم الله عليه ريح الجنة وماويه جهنم و بئس المصير و من ضيع حق جاره فليس منا و مازال جبرئيل يوصيني بالجار حتي ظننت انه سيورثه.

ل قال اميرالمومنين (ع) حريم المسجد اربعون ذراعا و الجوار اربعون دارا من اربعة جوانبها.

ما عن الصادق (ع) عن آبائه عن علي (ع) قال (ع) قيل للنبي (ص) يا نبي الله افي المال حق سوى الزكوة قال نعم بر الرحم اذا ادبرت وصلة الجار المسلم فما آمن بي من بات شبعانا و جاره المسلم جايع.

ختص قال الصادق (ع) لاسحق بن عمار صانع المنافق بلسانك و اخلص ودك للمؤمن و ان جالسك يهودي فاحسن مجالسته.

ين قال ابوعبدالله (ص) حسن الجوار يزيد في الرزق.

دعوات الراوندى روى انه جاء رجل الي النبي (ص) و قال ان فلانا جاري يؤذيني قال اصبر علي اذاه و كف اذاك عنه فما لبث ان جاء و قال يا نبي الله ان جاري قد مات فقال كفى بالدهر واعظا و كفى بالموت مفرقا.

كا عن ابيجعفر (ع) قال جاء رجل الي النبي (ص) فشكى اليه اذى جاره فقال له رسول الله (ص) اصبر ثم اتاه ثانية فقال النبي (ص) اصبر ثم عاد اليه فشكاه ثالثة فقال النبي (ص) للرجل الذي شكى اذا كان عند رواح الناس الي الجمعة فاخرج متاعك الي الطريق حتي يراه من يروح الي الجمعة فاذا سألوك فاخبرهم قال ففعل فاتاه جاره المؤذي له فقال له ردمتاعك ولك الله علي ان لا اعود.

ن قال رسول الله (ص) ما كان و لا يكون الي يوم القيمة مؤمن الا وله جار يؤذيه.

كشف قال عمر بن مسلم كان سميع المسمعي يوذيني و يبلغني عنه ما اكره و كان ملاصقا لداري فكتبت الي ابي محمد (ص) اسئله الدعاء بالفرج منه فرجع الجواب ابشر بالفرج سريعا و انت مالك داره فمات بعد شهر واشتريت داره.

و ردت احاديث كثيرة ليس حسن الجوار كف الاذى عنه فقط بل تحمل الاذى منه ايضا و من جملة حسن الجوار ابتدائه بالسلام و عيادته في المرض و تعزيته في المصيبة و تهنيته بالفرح والصفح عن زلاته و عدم التطلع علي عوراته و ترك مضايقته في مايحتاج اليه من وضع جذوعه علي جدارك و تسليط ميزابه الي دارك و ماشا به ذلك و ياتي في حدث حديث شريف في الجار و غيره.

(جار اللـــه)

هو ابوالقاسم محمود بن عمـــر خوارزمی المعتزلی استاد فن البلاغة صاحب الکشاف والفائق و غیرهما توفی بجرجانیـــة سنة ٥٣٨

نسب الیه قوله

کثر الشک والخلاف فکـــل
یدعی الفوزبالصراط السوی
فاعتصامی بلا اله ســـواه
ثم حبی لاحمـــد وعلی
فاز کلب بحـــب اصحاب کهف
کیف اشقی بحب آل النبی

وباسناده عن النبی (ص) قال فاطمة مهجة قلبی و ابناها ثمرة فؤادی و بعلها نور بصری والائمة من ولدها امناء ربی حبل ممدود بینه و بین خلقه من اعتصم بهم نجی و من تخلف عنهم هوی. سفینةالبحار جور

قال الزمخشری فی الکشاف لمـــا دعاهم (نصاری نجران) الی المباهلة ،قالوا حتی نرجع و ننظر ونأتیک غدا فلما تخالـــوا قالوا للعاقب و کان ذارایهم یا عبد المسیح ماتری؟ فقال لقد عرفتم یا معشر النصاری ان محمدا (ص) نبی مرسل و لقد جائکم بالفصل من امرصاحبکم والله ما باهل قوم نبیا قـــط فعاش کبیرهم ولانبت صغیرهم ولئن فعلتـــم لتهلکن فان ابیتم الا الف دینکم والاقامـــة علی ما انتم علیه فوادعوا الرجل وانصرفـــوا الی بلادکم فاتوا رسول الله (ص) و قد غـــدا محتضنا الحسین آخذا بیدالحسن و فاطمـــة تمشی خلفه وعلی خلفها و هو یقول اذا دعوت فامنوا .

فقال الاسقف یا معشر النصاری انـــی لاری وجوها لوشاء الله ان یزیل جبلا من مکانه لازاله بها فلاتباهلوا فتهلکوا ولم یبق علـــی وجه الارض نصرانی الی یوم القیمة فقالوایاابا القاسم رابنا ان لانباهلک وان نترک علـــی دینک و نثبت علی دیننا فقال و ان ابیتـــم المباهلة فاسلموا یکن لکم ما للمسلمین وعلیکم ما علیهم فابوا قال فانی اناجزکم ،فقالوا مالنـــا بحرب العرب طاقة ولکن نصالحک ان لاتغزونـــا ولاتخیفنا ولاتردنا عن دیننا علی ان نؤدی الیک کل عام الفی حلة فی صفر و الف فـــی رجب وثلثین درعا عاریة من حدیدفصالحهم علی ذلک .

و قال و الذی نفسی بیده ان الهلاک قد تدلی علی اهل نجران ولو لاعنوالمسخوا قردة وخنازیر ولاضطرم علیهم الوادی نارا و اهله حتی الطیر علی رؤس الشجر ولما حـــال الحول علی النصاری کلهم حتی یهلکوا سفینة البحار بهل .

(جويرية)

قال ابن ابي الحديد و غيره كـــان جويرية صالحا و كان لاميرالمومنين (ع) صديقا وكان علي (ع) يحبه و نظر اليه يوما و هـــو يسير فناداه ياجويرية الحق بي‌فاني‌اذارايتک هويتک ثم حدثه بامور سرا و في آخر ما حدثه قال ياجويرية احبب حبيبنا ما احبنا فـــاذا ابغضنا فابغضه و ابغض بغيضنا فاذا احبنـــا فاحبه .

وكان من اختصاصه بعلي عليه‌السلام ماروى انه دخل يوما عليه و هو عليه السلام مضطجع وعنده قوم من اصحابه فناداه‌جويرية ايها النائم استيقظ فلتضربن على راســـک ضربة تخضب منها لحيتک فتبسم‌اميرالمومنين (ع) ثم قال واحدثک يا جويرية بامرک اما و الذي نفسي بيده لتعتلن (لتجر بشدة) الى العتل‌الزنيم‌فليقطعن يدک و رجلک‌وليصلبنک تحت جذع كافر .

قال فوالله مامضت الايام على ذلک حتى اخذ زياد جويرية فقطع يده و رجلـــه و صلبه الى جانب جذع ابن معكبر وكان‌جذعا طويلا فصلبه على جذع قصير الى جانبـــه سفينة البحار جور .

جَازَ الموضعَ ن جَوازًاو ــ به سار فيه و ــ خلفه اي تركه و قطعه و ــ الامر جوازا : كـان جائزا ولم يمنع و ــ له ان يفعل كذا ابيح‌له و ــ السهم الى الصيد نفذ الى غير المقصـــد (اقرب) ادرمكان سير كرد . مكانرا پشت ســر گذاشت و آنرا بريد . امر مباح بوده ممتنع‌نشد مباح است براو چنين كند . تير به‌غير هـــدف رسيد .

" فجازوا عن وجهتهم " ر ۳۲ ر۲۸۰ ـ ۲ ـ (اي معاويه مردمرا گمراه كـــرده) پس از راه راستشان دور شدند .

(جَاوَزَ) الموضع : تعدّاه و ــ عـــن ذنبه صفح (اقرب) : از موضع گذشت . ازگناه او درگذشت .

" ولاتملک المرّة من امرها ما جـــاوز نفسيا فان المرءة ريحانة لاقهرمانة " ر ۳۱ ر۴۰ ۱ ـ ۱۴۰ ـ زنرا مسلط مكن از كـــار خودش به‌آنچه از ضروري خود او تجاوز كند (از امور دنيا) براي اينكه زن گياهي اســـت خوش بو نه كارفرما (يعني از اكرام خـــود او تجاوز نكن تا غير اوهم بشفاعت وي اكرام‌شود اين وصيت كجا و حال آنان كجا كه زنهارا در مصالح مردم و امور اجتماعي دخالت‌ميدهند .

(تَجَاوَزَ) عنه اغضى و ــ فيه افرط از او درگذشت و چشم پوشيد درآن‌زياده‌روى كرد .

" بان النبى وصي بان يحسن الـــى محسنهم و يتجاوز عن مسيئهم " ط ۶۵ ط ۱۸۹ ـ ۱ ـ (چرا دليل نياورديد)كه‌پيامبر

وصیت کرده به‌نیکوکارآنها نیکوئی شود و از بدکردارشان درگذرند .

(اِجْتَازَ) :سلک و ـ من مکان الی آخر عبرو ـ بالمکان مر (اقرب) «گذشت از جائی بدیگری عبور کرد ، به جائی مرور کرد .

" ولاتجتازن علیه کارها " ر ۲۵ ر ۲۴۴ - ۱ (به عامل صدقات خود فرمود) (برزمین) مسلمانی عبور مکن در حالیکه آن مسلمان ناخوش دارد .

(المَجَاز) مصدر و ـ الطریق : اذا قطع من احد جانبیه الی الاخر (اقـــرب) گذشتن راه هنگامیکه از یک طرف آن بطـرف دیگرش قطع مسافت نماید .

" ایها الناس انما الدنیا دار مجاز و الاخرة دار قرار " ط ۲۰۱ ط‌ع ۱۷ ـ ۱ ای مردم جز این نیست که دنیا سرای‌گذراست وآخرت جای ماندن .

(ابن‌الجوزی)

ابوالفرج بن الجوزی هو عبدالرحمن بن علی البکری الحنبلی کان له ید طولی فی التفسیر والحدیث و صناعة الوعظ و فی کـل العلوم و کان لایراعی احدا فی ذکر نقایصـه و مطاعنه وقد طعن علی الفزالی و عبـــد القادر الجیلانی فلهذا حبسوه خمس سنیـن توفی ببغداد ۱۲ رمضان سنة ۵۹۷ و اوصـــی

بان یکتب علی قبره یا کثیرالصفح عمن کثـر الذنب لدیه جائک المذنب یرجوالعفو عـــن جرم‌یدیه انا ضیف و جزاء الضیف احسان‌الیه وحکی عن شعره

اقسمت بالله وآلائه الیه القی بهاربـــی
ان علی‌بن‌ابیطالب امام اهل‌الشرق‌والغرب
من‌لم یکن‌مذهبه‌مذهبی فانه انجس من کلــب

و قال سبط بن جوزی فی التذکـــرة سمعت جدی ینشد فی مجالس وعظه ببغـداد سنة ۵۹۴ بیتین ذکرهما فی کتاب تبصـــرة المبتدی وهم

اهوی علیا و ایمانی محبتـــــــــه
کم مشرک دمه من سیفه و کفـــــا
ان کنت ویحک لم تسمع فضائلــــه
فاسمع مناقبه من هل اتـــی و کفی

سفینةالبحار جوز

جاعَ ن یَجُوعُ جوعا نقیض شبع و ـ الیه . عطش واشتاق (اقرب) :گرسنه شد . به‌سوی او تشنه و مشتاق گردید .

" احذروا صولة الکریم اذا جـاع " ح ۴۹ ح ۳۶۰ ـ ۲ ـ بترسید از حمله بـردن بلند همت و کریم النفس چون گرسنه شود .

(الجُوع) نقیض الشبع (اقـــرب) گرسنگی " وجوعها طویل " ط ۱۹۹ ط ۱۵۰ ـ ۱ ـ (سیری دنیا اندک) و گرسنگـی آن بسیار است .

(الجَوْعَة)،المرة من الجوع (اقرب)
يكمرتبه از گرسنگي " و انا ابرع اليكم و الى ذمتكم من معرة الجيش الا من جوعةالمضطر" ر ۶۰ ر۲۸۵ - ۳ - .من بشماوپيمانتان از ضرر رسانيدن لشگر بري هستم مگـــــر از گرسنگي بيچاره (يعني ايشانرا از ضرررسانيدن به كِشت و زرع و ساير اموال شما نهي‌كردم)

(عامٌ مَجاعة) فيه جوع (اقرب):
ساليكه درآن گرسنگي باشد" فاصرفه الى من قبلك من ذوي العيال والمجاعة" ر ۶۷ ر۲۶۳ - عم (آنچه نزد تو مال جمع مي‌شود) آنرا به‌كسان عيالمند و گرسنه كه در حومــه توانند بده .

(الجوع والرواية)

كان يوسف عليه السلام لايشبع من الطعام في الايام المجدبة فقيل له تجوع و بيدك خزائن الارض فقال اخاف ان اشبـع فانسي الجياع .

نهج قال اميرالمومنين (ع) بعدالحث على التأسّي بالرسول صلي‌الله عليه وآله وان شئت ثنيت بموسى (ع) كليم الله اذ يقـول: (رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ) واللـه ماساله الاخبزاياكله لانه ياكل بَقلة الارض و لقد كانت خضرة البقل ترى من شفيف صفاق بطنه لهزاله و تشذب لحمه .

عده يروي ان موسى (ع) قال يومـا رب اني جائع فقال تعالى انا اعلم بجوعـك قال رب اطعمني قال الي ان اريد وفيمااوحي اليه يا موسى الفقير من ليس له مثلي كفيل و المريض من ليس له مثلي طبيب و الغريب من ليس له مثلي مونس و قال يا موسى ارضَ بكسرة من شعير تسد بها جوعتك و بخرقة توارى بها عورتك و اصبر على المصائب و اذا رايـت الدنيا مقبلة عليك فقل انا لله و انا اليـه راجعون عقوبة عجلت في الدنيا و اذا رايت الدنيا مدبرة عنك فقل مرحبا بشعارالصالحين

الصادقي (ع) قال عيسى (ع) فـي خطبة اصبحت فيكم و ادامي الجوع و طعامي ماتنبت الارض للوحوش والانعام وسراجي القمر و فراشي التراب و وسادتي الحجر .

ن عن الرضا (ع) عن آبائه قال قال رسول الله (ص) اتاني ملك فقال يا محمد ان ربك يقرئك السلام و يقول ان شئت جعلت لك بطحاء مكة ذهبا قال فرفع راسه الى السماء وقال يارب اشبع يوما فاحمدك و اجوع يوما فاسئلك .

كا الباقري (ع) ماشبع النبي (ص) من خبز ثلثة ايام متوالية منذ بعثه اللهتعالى الى ان قبضه .

كا عن الصادق (ع) ما اعجب رسول الله (ص) شيء من الدنيا الا ان يكون جائعـا خائفا .

ارشاد القلوب عن اميرالمومنين (ع)
ان النبي (ص) سئل ربه ليلة المعراج فقال يارب اى الاعمال افضل فقال الله عز وجل ليس شيء عندى افضل من التوكل علي والرضا بما قسمت الي قوله تعالي يا احمد لوذقت حلاوة الجوع و الصمت والخلوة وما ورثوا منها قال يارب ماميراث الجوع؟ قال الحكمة وحفظ القلب والتقرب الي والحزن الدائم و خفة المؤن بين الناس و قول الحق و لايبالي عاش بيسر او بعسر.

يا احمد هل تدرى باى وقت يتقرب العبد الي الله ؟ قال لايارب ، قال اذا كان جائعا او ساجدا.

مل عن ابيعبدالله (ع) قال لما اسرى بالنبي (ص) قيل له ان الله مختبرك في ثلث لينظر كيف صبرك قال اسلم لامرك يارب ولاقوة لي علي الصبر الا بك فما هن ؟ قيل اولهن الجوع والاثرة علي نفسك و علي اهلك لاهل الحاجة ، قال يارب رضيت وسلمت ومنك التوفيق والصبر.

ن عن الرضا (ع) عن آبائه عن علي (ع) قال كنا مع النبي (ص) في حفر الخندق اذ جائته فاطمة عليها السلام و معها كسيرة من خبز فدفعتها الي النبي (ص) فقال النبي (ص) ما هذه الكسيرة؟ قالت قرص خبزته للحسن والحسين (ع) جئتك منه بهذه الكسيرة فقال النبي (ص) اما انه اول طعام دخل فم ابيك منذ ثلث.

في انه لقي رسول الله (ص) و بنو هاشم في ايام الشعب من الجوع والعري ما الله اعلم.

فر عن زيد بن ربيع قال كان رسول الله صلي الله عليه وآله يشد علي بطنه الحجر من الغوث يعني الجوع فظل يوما صائما ليس عنده شيء فاتي بيت فاطمة (ع) والحسن والحسين (ع) فلما اتي رسول الله (ص) تسلقا الي منكبيه وهما يقولان باباه قل لماماه تطعمنا ناناه فقال رسول الله (ص) لفاطمة (ع) اطعمي ابني قالت فاطمة مافي بيتي شيء الا بركة رسول الله (ص) قال فشغلهما رسول الله (ص) بريقه حتي شبعا وناما.

لي عن ابن عباس قال جاع رسول الله (ص) جوعا شديدا فاتي الكعبة فتعلق باستارها فقال رب محمد لاتجع محمد اكثر مما اجعته فهبط جبرئيل و معه لوزة فقال يامحمد (ص) ان الله عزوجل يقرأ عليك السلام فقال ياجبرئيل الله السلام و منه السلام و اليه يعود السلام فقال ان الله يامرك ان تفك عن هذه اللوزة ففك عنها فاذا فيها ورقة خضراء نضرة مكتوبة لااله الاالله محمد رسول الله ايدت محمدا (ص) بعلي و نصرته به ما انصف الله من نفسه من اتهم الله في قضائه و استبطأه في رزقه.

روي انه تغير وجه فاطمة (ع) من الجوع فوضع النبي (ص) يده علي صدرها في موضع القلادة ثم قال اللهم مشبع الجاعة و رافع

الوضيعة لاتجع فاطمة فراى الدم على وجهها كما كانت الصفرة.

سن عن اميرالمومنين (ع) قال رايت رسول‌الله (ص) فعرفت في وجهه الجوع فاستقيت لامرءة من الانصار عشر دلاء فاخذت عشرة تمرات واسرة (الحزمة مشدودة) من كرات فجعلتها في حجري ثم اتيت بها فاطعمته.

العلل لمحمدبن علی بن ابراهيم العلة في جوع النبي (ص) انه هواب المؤمنين لقوله تعالى "اَلنَّبِيُّ اَوْلىٰ بِالْمُؤْمِنينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهُ اُمَّهَاتُهُمْ" وهواب لهم فما كان اب المومنين علم ان في الدنيا مؤمنين جائعين ولايحل للاب ان يشبع و يجوع ولده فجوّع رسول الله (ص) نفسه لانه علم ان في اولاده جائعين.

كا عن عبدالله بن‌مسعود قال دخلت انا و خمسة رهط من اصحابنا يوما على رسول‌الله (ص) و قد اصابتنا مجاعة شديدة و لم يكن ذقنا منذ اربعة اشهر الا الماء واللبن و ورق الشجر قلنا يارسول‌الله (ص) الى متى نحن على هذه المجاعة الشديدة؟ قال رسول‌الله (ص) لاتزالون فيها ماعشتم فاحدثوا الله شكرا و اني قرءت كتاب الله الذي انزل علي و على من كان قبلي فما وجدت من يدخلون الجنة الاالصابرون.

روى ان اعرابيا سقط من بعيره فمات جائعا فابتدره الحور بثمار الجنة يحشون بها شدقه و كفنه النبي (ص)

(اَلَّذي اَطْعَمَهم مِنْ جُوعٍ) هو الالم الذي ينال الحيوان من خلو المعدة وفي الخبر واعوذبك من الجوع فانه بئس الضجيع المراد بالجوع هنا الذي يشغل عن ذكرالله و يثبط عن الطاعة لمكان الضعف و اما الجوع الذي لايصل الى هذه الحالة فهو محمود بل هو سيد الاعمال كما جاءت الرواية و ذلك لمافيه من الاسرار الخفية كصفاء القلب و نفاد البصيرة لما روى ان من اجاع بطنه عظمت فكرته و فطن قلبه و منها رقة القلب ومنهاذل النفس و زوال البطر و الطغيان ولما فيه من طعم العذاب الذي به يعظم الخوف من‌عذاب الاخرة و كسر سايرالشهوات التي هي ينابيع المعاصي ولما فيه من خفة البدن للتهجد و العبادة ولما فيه من خفة الموته و امكان القناعة بقليل من الدنيا فان من تخلص من شره البطن لم يفتقر الى مال كثير فيسقط عنه اكثر هموم الدنيا.

ما عن النبي (ص) قال من افضل الاعمال عندالله ابرار الكبار الحارة و اشباع الكبار الجايعة والذي نفس محمد بيده لايؤمن بي‌عبد يبيت شبعان و اخوه او قال جاره المسلم جائع سفينة البحار جوع.

روى عون عن وهب بن عبدالله الصحابي اناكل ثريده بلحم و اتى رسول‌الله (ص) و هو يتجشىء فقال (ص) اكفف عليك

جشائک اباجحیفة فان اکثرهم شبعا فی الدنیا اکثرهم جوعا یوم القیمة قال فما اکل ابوجحیفة ملاء بطنه حتی فارق الدنیا کان اذا تغشی لایتغذی و اذا تغذی لایتغشی . و مات بالبصرة سنة ۷۲ سفینة البحار جحف .

الجَوْف مصدر و ـ من الانسان بطنه و ـ من البیت و غیره داخله (اقرب) ؛ فرو رفتن به داخل ، شکم انسان ، اندرون خانه و غیر آن " مثل الدنیا کمثل الحیّة لیّن مسها والسم الناقع فی جوفها " ح ۱۱۹ ع ۳۴۷ - ۷ - داستان دنیا داستان مار است دست به آن بکشی نرم و در اندرون آن سم کشنده است .

جَال فی البلاد ن یَجُولُ جَوَلاناً ، طاف غیر مستقر فیها (اقرب) ؛ گردید در شهرها در حالیکه درجاتی برقرار نمیشد .

" و قد کرهت ان یکون جال فی ظنکم انی احب الاطراء واستماع الثناء " ط ۲۱۴ ط ۱۷ - ۲۳ - و من ناخوش دارم که به گمان شما راه یابد که من ستودن و ستایش را از شما دوست دارم .

(اِجْتَالَ) ؛ طاف و ـ المرءَ حوّله عن قصده (اقرب) ؛ گردید ، مرد را از قصدش برگردانید " واجتالتهم الشیاطین عن معرفته " ط ۱ ط ۵ - ۳۷ - شیطانها آنان را از شناختن خدا برگردانید (یعنی آنانرا از هدایت فطریشان گاه اینطرف گاه آن طرف برد آخر نگذاشت خدارا بشناسند .

(التَّجْوال) من الجَوْل و الجَوَلان مبالغة فی الجولان (عبده) گردیدن زیاد .

" فدع عنک قریشا و ترکا منهم فی الضلال و تجوالهم فی الشقاق " ر ۳۶ ر ۲۵۶ - ۳ - پس قریش و ترک تازشان در گمراهی و گردید نشانرا در دشمنی و خلاف از خود رها کن .

(المَجال) ؛ محلّ الجَوَلان (المنجد) جای گردیدن " والمجال عریض قبل ارهاق الفوت و حلول الموت " ط ۹۴ ط ۱۳۳ - ۷ - (عمل کنید) در حالیکه جای آمد شد فراخ پیش از شتافتن نیستی و رسیدن مرگ .

(الجامی)

هو عبدالرحمن بن احمد تلمیذ ابی حنیفة الشاعر الحنفی وینقل عنه هذه الابیات .

دوستدار رسول و آل ویم
دشمن خصم بدخصال ویم
جوهر من زکان ایشان است
رخت من از دکان ایشان است
همچو سلمان شدم ز اهل البیت
گشت روشن چراغ من زان زیت
چون بود عشق صادقان درسم
کی ز قید منافقان ترسم

این نه رفض است محض ایمان است
رسم معروف اهل عرفانست
رفض اگر هست حب آل نبی
رفض فرض است بر زکیّ و غبی

توفی سنة ۸۹۸ قبره فی هرات

احمد الجامي الترشيزی زنده کان من الکشفیة والمشایخ الصوفیة توفی سنة ۵۳۶ و من اشعاره

ای ز مهر حیدرم هر لحظه در دل صد صفا است
از پی حیدر حسن ما را امام و رهنما است
همچو کلب افتاده ام بر خاک درگاه حسین
خاک نعلین حسین اندر دو چشمم توتیا است
عابدین تاج سر و باقر دو چشم روشن است
دین جعفر برحق است و مذهب موسی رواست
ای موالي وصف سلطان خراسان را شنو
ذره‌ای از خاک قبرش دردمندان را دوا است
پیشوای مؤمنانست ای مسلمانان تقی
گر نقی را دوست دارم در همه مذهب رواست
عسکری نور دو چشم عالم و آدم بود
همچو مهدي یک سپه‌سالار در میدان کجا است
شاعران از بهر سیم و زر سخنها گفته اند
احمد جامي غلام شاه اولیاء است

وله ایضا

گر منظر افلاک شود منزل تو
وز کوثر اگر سرشته باشد گل تو
چون حب علي نباشد اندر دل تو
مسکین تو و سعیهای بیحاصل تو

و یقرب منه ما نقل عن نصیر الملة والدین الطوسی

لو ان عبدا اتی بالصالحات غدا
بود کل نبی مرسل و ولی
فلیس فی الحشر یوم البعث ینفعه
الا بحب امیرالمومنین علی

سفینة البحار جوم

جَاهَهُ بالمکروه یَجْوَهه جَوْها استقبله بالمکروه (اقرب) بناخوشي باوی روبرو شد.
(الجُاه) قدر و منزلت اصل آن وجه بود "اللهم صن جاهی بالیسار" ط۲۲۳ ط۲۳۶ - ۱ — خداوندا آبروی مرا به‌توانگری نگهدار.

الجَوْهَر: الفرد و — هو الجزء الذی لا یقبل القسمة و — جوهر الشيء: ما وضعت علیه جبلته (اقرب): فرد. جزء چنانیکه قسمت قبول نمی‌کند. آنچه فطرت انسان برآن نهاده شده" فی تقلب الاحوال یعلم جواهرالرجال" ج ۲۱۷ ج ۳۹۷ — ۵ - در عوض شدن حالات (بلندی، پستی، توانگری، تنگدستی، بیماری و تندرستی) گوهرهای مردان (عیب و هنر آنان) دانسته میشود.

الجَوّ: ما بین السماء والارض و — ما اتسع من الاودیة داخل البیت (اقرب) آنچه

میان زمین و آسمان از فضا و هوا است .آنچه از فضاء بیابانهای وسیع است .

" والجوالمکفوف " ط ۱۶۹ ط ۴۰ ۱ ـ ر ـ (ای پروردگار) فضاء باز داشته شده (درمیان‌فضاء زمین و اجرام سماوی‌موجودات زیادی است خداوند آنهارا بازداشته‌تابزمین نیایند)

(الأجْواء) جمع جَوّ" وحشی بهم فتوق اجوائها " ط ۸۹ ط ۳ ـ ۴۴ ـ گشادگیهای فضاهای آسمانهارا با ملائکه پر کرد .

(جاءَ) یَجيءُ مَجیئاً اتی (اقرب) آمد بوسیلهٔ باب افعال و باء تعدیه متعدی میشود و اگر بنفسه متعدی باشد بمعنی فعل بکار میرود .

" وجائهم من فراق الدنیا ما کانوا یامنون " ط ۱۰۷ ط ۸ ـ ۱۹ ـ .بایشان جدائی از دنیا فرود آمد که با آسودگی خاطر درآن بودند .

(أجاءَهُ) : جاء به و ـ فلانا الیه : الجأه واضطرّه (اقرب) اورا آورد . او را به سوی‌وی‌مضطرکرد " واجائتنا المقاحط المجدبة " ط ۱۴۱ ط ۵۷ ـ ۹ (پروردگارا) خشکسالهای پرمشقت مارا مضطر کرده .

(الجائي) اسم فاعل : آینده "لاجاء یرد ولاماض یرتد " ط ۱۱۲ ط ۲۰ ـ ۱۶ ـ نه آینده (مرگ) رد و نه گذشته (از دست رفته) باز میگردد .

الجَيْب : القلب والصدر و عند العامة الجیب کیس یخاط فی جانب الثوب من الداخل و یجعل فمه من الخارج و من القمیص طوقه (المنجد) دل و سینه و جیب طوق لباس " اذا ذکرالله هملت اعینهم حتی تبل جیوبهم " ط ۹۵ ط ۲۶ ـ ۲۰ ـ هرگاه ذکر خدا بمیان میآمد (از ترس عذاب و امید ثواب)اشک از چشمهاشان میریخت بطوریکه سینه‌هاشان تر میشد .

جاشَ القِدْر جَيْشا : غلت (اقرب) ، دیک جوشید " و جاشت مراجل الاضغان " ر ۱۵ ر ۲۹۹ ـ ۲ ـ جوشید دیگهای کینه‌ها.

(الجَيْش) مصدر و ـ الجند (اقرب) جوشیدن ، لشکر .

" فسرحت الیه جیشا کثیفا من المسلمین " ر ۳۶ ر ۲۵۶ ـ ۱ ـ پس روان کردم به‌سوی آن لشکری انبوه از مسلمانان .

(الجُيُوش) جمع جیش " این الذین ساروا بالجیوش وهزموا الالوف " ط ۱۸۰ ط ۱۰ ـ ۲۴ ـ کجایند کسانی که با لشگرها به‌هر طرف رفتند و هزاران‌را شکست دادند .

(الجَيْشات) جمع جَيْشَة و هی المرّة من جاشَ (اقرب) جوش خروش " والدافع

جیشات الاباطیل " ط ۷۰ ط ۷۵ - ۳
(پیامبر) دفع کننده بود جوش و خـــروش باطلهای زمان جاهلیت را .

جافَ الجثة جیفاً: انتنت (اقـــرب) جسد گندیده شد.
(الجیفة): الجسد المنتنة (اقرب) بدن گندیده " وافبلوا علی جیفة افتضحـــوا باکلها " ط ۱۰۷ ط ۸ - ۱۵ ــ بـــه مرداری (دنیا) رو آوردند که به خوردن آن رسوا گشتند .

الجِیل: الصنف من الناس و ــ اهل الزمان (اقرب) قسمی از مردم .
" واردیت جیلا من الناس خدعتهم بغیک " ر ۳۲ ر ۲۸۰ - ۱ - (ای معاویه) گروه بسیاری از مردمرا تباه ساختی آنانـــرا بگمراهی خود فریفتی .

ح

حَبَّذا مرکّب من حَبَّ فعل مدح وذااسم اشارة فاعل له (اقرب) مرکب از حب که فعل مدح است و (ذا) فاعل آن و صیغه آن در هیچحال تغییر نیابد " وکم من قائم لیس له من قیامه الا السهر والعناء حبذا نوم الاکیاس" ح ۱۴۵ ح ۳ ۳۷۳-۸- بسا نماز (شب) گزاری که از ایستادن و نماز گزاردنش جز بیداری و رنج نیست (چون نماز را طبق دستور انجام نمیدهد) چه نیک است خواب زیرکان (و افطار کردن آنان)

حَبَّهُ ض حِبًّا و حُبًّا او ده (اقرب) او را دوست داشت.

(اَحَبَّهُ): حَبَّهُ الا انه اکثر استعمالا من حب " عبادالله اوصیکم بالرفض لهذه الدنیا التارکة لکم و ان لم تحبوا ترکها " ط ۹۷ ط ۳ ۵ - ۲ - بندگان خدا شما را سفارش میکنم بهترک این دنیا اگرچه بهترک آن میل نداشته اید.

(تَحَبَّبَ) الیه اظهر له المحبة و تودد (اقرب): برای او محبت آشکار نمود و دوستی کرد.

" و تحببت بالعاجلة" ط ۱۰۹ ط ۱۸ - ۱ - (دنیابشما)اظهار دوستیکرد با (لذتهای) شتابنده.

(تَحابُّوا): احب کل واحد منهم صاحبه" (اقرب) هریک از آنها رفیق خود را دوست داشت " و تحابوا علی الکذب " ط ۱۰۶ ط ۳ ۲۴ - ۲۰ - دوستی کردند بهمدیگر بر دروغ.

(الحُبّ) مصدر،دوست داشتن " واصطلحوا علی حبها " ط ۱۰۷ ط ۸-۱۵ اتفاق و آشتی کردند بر دوستی آن (دنیا)

(الحَبّ) بالفتح البزر کبزر الحنطة (اقرب) تخم مثل دانه گندم.

" حتی تخرج المدرة من بین حب الحصید" ر ۴۵ ر ۳ ۲۴ - ۱ - ۲ - تا بیرون رود کلوخ (کفر) از میان دانه‌ای دروکرده (اسلام)

(المَحَبَّة) میل الطبع الی الشیء الملذ ویقابلها البغض وهو نفوذ الطبع من الشیء المؤلم (اقرب) میل کردن طبیعت است به سوی چیز لذیذ مقابل آن عدم میل طبیعت است از چیزدردآورنده " و یتلاقون بالمحبة " ط ۲۱۲ ط ۳ ۷ - ۵ - ملاقات می کنند بهمدیگر با محبت (خداوند عالم)

(الحَبیب) المُحِبّ والمَحْبُوب

(اقرب) دوست گیرنده و دوست داشته‌شده " عسى ان يكون حبيبك يوماما " ح ۲۶۸ ع۴ ج ۳۲۴ - ۴ - شاید دوست تو باشد روزی از روزها .

(الأحِبّاء) جمع حبيب " واحبّاء لا يتزاورون " ط۲۱۹ ط ۱۲ - ۱۵ (مردگان) دوستانند اما بزیارت همدیگر نمیروند .

(الأحِبّة) جمع حبيب " فقدالاحبة غربة " ح ۶۵ ج ۳ ص ۱۵۱ - نایابی دوستان غربت است "زیرا موجب وحشت میشود"

(المُحِبّ) . دوست دارنده " ناصرنا و محبنا ينتظر الرحمة " ط ۱۰۷ ط ۸ - ۴۳ یاران و دوستان ما در انتظار رحمت الهی هستند .

(المَحْبُوب) دوست داشته شده " زائر غير محبوب " ط ۲۲۸ ط ع ۴ - ۵ (مرگ) ملاقات کننده ایست که آنرا دوست نمیدارند .

(الحَبَّة) : یک دانه از گندم وغیره " تستخلص المؤمن من بينكم استخلاص الطير الحبة البطينة من بين هزيل الحب " ط ۱۰۶ ط ع ۲ - ۱۵ - مؤمن خداپرست‌را (برای آزردن) از میان شما جدا میکند مانند پرنده‌ای که دانهٔ فربه را از میان دانهٔ لاغر بیرون می‌کشد .

(المَحَابّ) جمع محبوب " و انهى البكم على لسانه محابه من الاعمال ومكارهه " ط ۸۴ ط ۳۹ - ۷ - بزبان پیامبر خود خوش داشتها و خوش نداشتههای‌خود را از عملها به شما رسانید .

(الأحَبّ) تفضيل : دوست‌داشته‌تر " رای الشيخ احب الى من جلد الغلام " ح ۸۶ ع۷۰ ج ۳ - ۴ . اندیشهٔ پیر (خردمند) دوست‌تر است برمن از مردانگی جوان .

الحب‌في‌الله

عن ابيعبدالله عليه‌السلام من‌اوثق عرى‌الايمان ان تحب في‌الله و تبغض في الله و تعطى في‌الله و تمنع في‌الله سفينة حب ص ۲۰۱

مُحَمَّدٌ ـ ص ـ رَسُولُ اللّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ الفتح ۲۹

عن الباقر (ع) قال عليه السلام كل من لم يحب في الدين ولم يبغض على الدين فلا دين له . المحجة البيضاء ج۳ ص ۲۹۳

عن الصادق (ع) قال عليه السلام لايبلغ احدكم حقيقة الايمان حتى يحب ابعد الخلق منه في‌الله و يبغض اقرب الخلق منه في الله بحار ج ۱۷ ص ۲۷۸

قال الله تبارك و تعالى لعيسى (ع) يا عيسى لو انك عبدتني بعبادة اهل‌السموات والارض وحب ليس في الله و بغض ليس‌في‌الله ما اغنى عنك ذلك شيئا المحجةج۳ ص ۲۸۸

عن الصادق ع من احب كافرا فقـــــد ابغض الله و من ابغض كافرا فقد احب الله ثم قال صديق عدوالله عدوالله .

عن الصادق عليه‌السلام قال وهـل الايمان الا الحب والبغض ثم تلاهذه الايـه (حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الايمانَ . . .)

عن ابيجعفر (ع) اذا اردت ان‌تعلم ان فيک خيرا فانظر الي قلبک فان كان يحب اهل طاعة عزوجل و يبغض اهل‌معصيته ففيـک خير والله‌يحبک و ان كان يبغض اهل‌طاعةالله و يحب اهل معصيته ليس فيک خير والله يبغضک والمرء مع من احب .

ان الله تعالي قال لموسي هل‌عملت لي عملا قط ؟ قال صليت لک وصمت‌وتصدقت وذكرت لک ، قال الله تعالي و اما الصلوة‌فلک برهان والصوم جنة والصدقة ظل والذكـــر (والزكوة) نور ، فاى عمل عملت لي؟ قـــال موسي دلني علي العمل الذي هو لک؟ قـــال ياموسي هل واليت لي وليا و هل عاديت لي عدوا قط فعلم موسي ان افضل الاعمال الحب في‌الله والبغض في‌الله .

عن الصادق عليه‌السلام ان رسـول الله صلي الله عليه و آله كان يقول ان للـــه خلقا عن يمين العرش بين يدى الله و عـــن يمين الله وجوههم ابيض من الثلج و اضــوء من الشمس الضاحية يسئل السائل ماهـــولاء فيقال هولاء الذين تحابوا في جلال اللــه .

سفينة‌البحار حب ص ۲۰۱

(حب الله)

قُلْ اِنْ كانَ آباؤُكُمْ وَ اَبْناؤُكُمْ وَاِخْوانُكُمْ وَاَزْواجُكُمْ وَعَشيرَتُكُمْ وَ اَمْوالٌ اقْتَرَفْتُمُوها وَتِجارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسادَها وَ مَساكِنُ تَرْضَوْنَها اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللهِ وَ رَسُولِهِ وَجِهادٍ في سَبيلِهِ فَتَرَبَّصُـوا حَتّي يَاْتِيَ اللهُ بِاَمْرِهِ واللهُ لايَهْدِي الْقَـــوْمَ الْفاسِقينَ توبه ۲۴

قال حسين بن سيف صاحب‌الصادق عليه‌السلام قال سمعت اباعبدالله (ع) يقول لايمحض رجل الايمان بالله حتي يكون اللــه احب اليه من نفسه و ابيه و امه و ولده و اهله و ماله و من الناس كلهم .

عن الصادق ع ما احب الله عز وجـــل من عصاه ثم تمثل فقال :

تعصي الاله و انت تظهر حبــــــه
هذا محال في الفعال بديـــــــع
لو كان حبک صادقا لاطعتــــــه
ان المحب لمن يحـــــب مطيـع

في الحديث القدسي يابن عمـران كذب من زعم انه يحبني فاذا جنه الليل نام عني اليس كل حبيب يحب خلوة حبيبـه .

سفينة حب ۲۰۱

(حب رسول الله)

النبوى صلى الله عليه وآله و الذى نفسى بيده لايؤمنن عبد حتى اكون احب اليه من نفسه و ابويه و اهله و ولده والناس اجمعين .

عن انس قال جاء رجل من اهل البادية و كان يعجبنا ان ياتى الرجل من اهل البادية يسئل النبى (ص) فقال يارسول الله متى قيام الساعة فحضرت الصلوة فلما قضى صلوته ، قال اين السائل عن الساعة قال انا يارسول الله ، قال فما اعددت لها ؟ قال والله ما اعددت لها من كثير عمل صلوة ولا صوم الا انى احب الله ورسوله فقال النبى صلى الله عليه وآله المرء مع من احب قال انس فما رايت المسلمين فرحوا بعد الاسلام بشىء اشد من فرحهم بهذا .

(حب آل محمد ـ ص)

قال العلامة فى كتاب كشف الحق و قال الرازى فى تفسيره الكبير روى الكلبى عن ابن عباس قال ان النبى (ص) لما قدم المدينة كانت تنوبه نوائب و حقوق و ليس فى يده سعة فقال الانصار ان هذا الرجل قد هداكم الله تعالى على يده و هو ابن اختكم و جاءكم فى بلدكم فاجمعوا له طائفة من اموالكم ففعلوا ثم اتوه به فرده عليهم و نزل قوله تعالى (قُلْ لَاأَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ) شوره ٢٢

اى على الايمان الا ان تودّوا اقاربى فحثهم على موده اقربائه .

ثم نقل صاحب الكشاف والثعلبى عن النبى (ص) انه من مات على حب آل محمد صلى الله عليه وآله مات شهيداً الا و من مات على حب آل محمد مات مغفوراله الاو من مات على حب آل محمد مات تائبا الا و من مات على حب آل محمد مات مؤمنا مستكمل الايمان الا و من مات على حب آل محمد بشره ملك الموت بالجنة ثم منكر و نكير الا و من مات على حب آل محمد تزف الى الجنة كما تزف العروس الى بيت زوجها الا و من مات على حب آل محمد فتح له فى قبره بابان الى الجنة الا و من مات على حب آل محمد جعل الله قبره مزار ملائكة الرحمة الا و من مات على حب آل محمد مات على السنة والجماعة الا و من مات على بغض آل محمد جاء يوم القيمة مكتوب بين عينيه آيس من رحمة الله الا ومن مات على بغض آل محمد لم يشم رايحة الجنة سفينه البحار حب ص ٢٠٣

عن معاوية بن عمار عن الصادق عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه و آله ان حب على عليه السلام قذف فى قلوب المومنين فلا يحبه الا مؤمن ولا يبغضه الا منافق .

الا و من احب عليا فقد احبني ومن احبني فقد رضي‌الله عنه و من رضي عنه‌كافاه الجنة"(ولقد اجاد مادح اهل البيت عليهم السلام النظام الاسترآبادي على امام معلاى هاشمي كه بود .

سواد منقبتش بر بياض ديده حور
ز حب اواست بروز جزا نه از طاعت
اميد مغفرت از حي لايزال غفور
نتيجه اى ندهد بي‌محبتش در حشر
مكاشفات جنيد و رياضت منصور
ز دل سواد معاصي برون برد مهرش
چنانچه ماه برد ظلمت شب ديجور

لاينفع مع عداوتهم عمل صالح ولايضر مع محبتهم ذنب غير الكبائر .

و ان حبه (علي)ايمان و بغضه كفرو نفاق .

ان رجلا من اهل (كرمند) اصفهان كان جمالا لابي الحسن علي الرضا (ع) عند توجهه الى خراسان فلما اراد الانصراف قال له (ع) يابن رسول الله شرفني بشئ‌من‌خطك اتبرك به و كان الرجل من العامة فاعطى عليهم‌السلام‌هذاالمكتوبه كن محبا لآل‌محمد عليهم‌السلام وان‌كنت فاسقا و محبالمحبيهم وان كانوا فاسقين و من شنجون هذا الحديث .

ان هذا المكتوب هوالان عند بعض اهل كرمند قرية من نواحينا الى‌اصفهان .

شئ عن بريد بن معاوية العجلى قال كنت عند ابيجعفر (ع) اذ دخل عليه قادم من خراسان ماشيا فاخرج رجليه و قد تغلقتا (تشققتا) قال اما والله ماجائني من حيث جئت الا حبكم اهل البيت فقال ابو جعفر (ع) والله لواحبنا حجر حشره الله معنا و هل الدين الا الحب .

الرضوى (ع) لاتدعوا العمل الصالح والاجتهادفي‌العبادة‌اتكالا على‌حب آل محمد (ع) لاتدعوا حب آل محمد (ع) و التسليم لامرهم اتكالا على‌العبادة فانه لايقبل‌احدهما دون الاخر .

كان علي (ع) اخص الناس برسول الله (ص) واحبهم اليه و ان حب علي ايمان و بغضه كفر و نفاق و انه لو اجتمع الناس على حبه ماخلق الله النار .

عن الاعمش قال خرجت حاجا الى مكة فلما انصرفت بعيدا رايت عمياء على ظهر الطريق تقول‌اللهم‌بحق محمد و آله رد على بصرى قال فتعجبت من قولها و قلت‌لها اى حق لمحمد وآله على الله انما الحق له عليهم فقالت مه يالكع والله ماارتضى‌هوحتى حلف بحقهم فلولم يكن لهم عليه‌حقاماحلف بمقال‌قلت واى‌موضع حلف ؟ قال قوله لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ) والعمر فى كلام العرب الحيوة .

قال‌فقضيت حجتي ثم رجعت‌فاذابها

مبصرة في موضعها و هي تقول ايها الناس احبوا عليا بحبه ينجيكم من النار قال فسلمت عليها فسالت عن شأنها فاخبرته ان محمدا و عليا عليهما السلام جاءاها و مسح محمد صلى الله عليه وآله على عينها بيده فابصرت وقال لها اقعدي في موضعك هذا حتى يرجع الناس و اعلميهم ان حب علي ينجيهم من النار.

كلام ابن ابي الحديد ان بشر الوجه وطلاقة المحيا والتبسم والهيبة التي كانت من اخلاق اميرالمومنين (ع) بقيت متوارثة في محبيه و اوليائه الى الان كما بقي الجفاء والخشونة والوعورة في جانب الاخر و قال ومن له ادنى معرفه باخلاق الناس و عوايدهم يعرف ذلك.

قال رسول الله (ص) حبب الي من الدنيا ثلث النساء والطيب وجعلت قرة عيني في الصلوة.

سن عن ابيعبدالله (ع) قال ان اول شيء عصي الله به ست حب الدنيا و حب الرياسة و حب الطعام و حب النساء و حب النوم و حبّ الرّاحة.

عن حنان بن سدير عن ابيه قال قلت لابي عبدالله (ع) اني لالقى الرجل لم اره ولم يرني فيما مضى قبل يومه ذلك فاحبه حبا شديدا فاذا كلمته وجدته لي مثل ما انا عليه له و يخبرني انه يجدلي مثل الذى اجد اليه فقال صدقت يا سدير ان ايتلاف قلوب الابرار اذا التقوا و ان لم يظهروا التودد بالسنتهم كسرعة اختلاط قطر السماء على مياه الانهار و ان بعد ايتلاف قلوب الفجار اذا التقوا و ان اظهروا التودد بالسنتهم كبعد البهائم من التعاطف و ان طال اعتلافها على مذود (آخور) واحد.

راس العقل بعد الايمان بالله التحبب الى الناس.

(حبيب بن جماز)

عن سويد بن غفلة قال انا عند امير المومنين (ع) اذا نارجل فقال يا اميرالمومنين جئتك من وادي القرى وقد مات خالد بن عرفطة فقال له اميرالمومنين (ع) انه لم يمت فاعادها عليه فقال له علي (ع) لم يمت والذى نفسي بيده لايموت حتى يقود جيش ضلالة يحمل رايته حبيب بن جماز.

قال فسمع بذلك فاتى اميرالمومنين (ع) فقال اناشدك في واني لك شيعة و قد ذكرتني بامر لاوالله ما اعرفه من نفسي فقال (ع) له ان كنت حبيب بن جماز لتحملنها و قال (ع) اياك ان تحملها و لتحملنها فتدخل بها من هذا الباب واومى بيده الى باب الفيل فصار كما قال عليه السلام قال ابوحمزة فو الله ما مات حتى بعث عمر بن سعد الى الحسين

ابن علي (ع) و جعل خالدبن عرفطة علــى مقدمته و حبيب صاحب رايته .

قال حبيب بن مظاهر الاسدي للحسين ابن علي (ع) اي شيء كنتم قبل ان يخلق الله عزوجل آدم (ع) ؟ قال كنا اشباح نورنــدور حــول عرش الرحمن فنعلم للملائكة التسبيح والتهليل والتحميد .

و كان حبيب بن مظاهر من اصحـاب اميرالمومنين (ع) و من خاصته و حملة علمـه روى الشيخ الكشي عن فضيل بن الزبير قال مر ميثم التمار على فرس له فاستقبله حبيب بن مظاهر الاسدي عن مجلس بني اسد فتحدثا حتى اختلف اعناق فرسيهما ثم قال حبيـب فكاني بشيخ اصلع ضخم البطن يبيع البطيخ عند دارالرزق قد صلب في حب اهل بيـت نبيه و يبقر بطنه على الخشبة فقال ميثـم و اني لاعرف رجلا احمر له ضفيرتان يخـرج لنصرة ابن بنت نبيه فيقتل و يجال براسه في الكوفة ثم افترقا فقال اهل المجلس ما راينــا احدا اكذب من هذين قال فلم يتفرق اهـل المجلس حتى اقبل رشيد الهجري فطلبهمـا فسال اهل المجلس عنهما فقالوا افترقــا و سمعناهما يقولان كذا و كذا فقال رشيد رحم الله ميثما نسي ويزاد في عطاء الذي يجيء بالراس ماة درهم ثم ادبر فقال القوم هــذا والله اكذبهما فقال القوم ماذهب الايــام والليالي حتى راينا ميثما مصلوبا على باب دار عمروبن حريث و جيء براس حبيب بن مظاهر و قد قتل مع الحسين (ع) و راينا كل ماقالوا .

و كان حبيب من السبعين الرجـال الذين نصروا الحسين (ع) و لقوا جبال الحديد واستقبلوا الرماح بصدورهم والسيوف بوجوههم و هم يعرض عليهم الامان والاموال فيابــون و يقولون لاعذر لنا عند رسول الله (ص) ان قتل الحسين (ع) و منا عين تطرف حتى قتلوا حوله .

و لقد خرج حبيب بن مظاهر الاسدى و هو يضحك فقال له يزيدبن حصين الهمداني و كان يقال له سيد القراء يا اخي ليس هــذا ساعة ضحك قال فاي موضع احق من هذا بالسرور والله ماهو الاّ ان تميل علينا هذه الطغـاة بسيوفهم فنعانق الحور العين .

(حبيب النجار)

و هو صاحب يس قال الله تعالــى وَ جاءَ مِن اَقصَى المَدينَةِ رَجُل يَسعى كان اسمه حبيب النجار و كان قد آمن بالرسل عنـد ورودهم القرية و كان منزله عند اقصى باب من ابواب المدينة فلما بلغه ان قومه قد كذبــوا الرسل و هموا بقتلهم جاء يعدو و يشتد قالَ يا قَومِ اتَّبِعُوا المُرسَلينَ اِتَّبِعُوا مَن لا يَسئَلُكُـم اَجراً وَ هُم مُهتَدوَن قيل فلما قال هذا اخذوه فرفعوه الى الملك فقال له الملك افانـت

تتبعهم ؟ قال وَ مٰالِيَ لاٰ اَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي . . . ثم ان قومه لما سمعوا ذلك القول منه وطأوه بارجلهم حتى مات فادخله الله تعالى الجنة فهو حي فيها يرزق فلما دخلها " قٰالَ يٰالَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ بِمٰا غَفَرَلِي رَبِّي وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ " .

(حبابة الوالبية)

صاحبة الحصاة التى طبع فيها امير المومنين (ع) بخاتمه و اخبرها ان من قدران يطبع فيها كما طبع فهو امام و اتت بها على الائمة (ع) واحدا بعد واحدوهم يطبعون فيها الى ان انتهت الى ابي الحسن الرضا (ع) فطبع فيها و عاشت حبابة بعد ذلك تسعة اشهر .

و روى انها لما اتت على بن الحسين (ع) كانت قد بلغ بها الكبر الى ان ارعشت وهي تعد ماة و ثلثة عشر سنة فاومى اليها بسبابته فعاد اليها شبابها و ان الرضا (ع) كفنها فى قميصه كانت حبابة الوالبيّة احترق و جهها من السجود و كانت زوارة الحسين (ع) فحدث بين عينيها وضح ابطابها عن زيارة الحسين (ع) فجاء الحسين (ع) اليها و تفل فى وجهها فشفيت .

ير عن الصادق (ع) ان حبابة الوالبية كانت اذا وفد الناس الى معاوية وفدت الى الحسين (ع) و كانت امراءة شديدة الاجتهاد قد يبس جلدها على بطنها من العبادة .

(الحبة السوداء)

و يقال لها الشونيز فقه الرضا (ع) ان حبة السوداء مباركة تخرج الداء الدفين من البدن .

مكا عن الصادق (ع) الحبة السوداء شفاء من كل داء ــ فانا آخذه للحمى والصداع والرمد ولوجع البطن ولكل ما يعرض لي من الاوجاع يشفيني الله عزوجل به سفينةالبحار حبب .

حَبَرَهُ ن حَبْراً : زيّنه و ــ الامر فلانا . سره (اقرب) : اورا زينت داد . امر فلانى را شاد كرد

(الحَبْرة) : السرور و ــ النعمة (اقرب) : شادى . نعمت " لاتدوم حبرتها " ط ۱۰۹ خط ۱۸ ــ ۲ ــ جاودانى نميشود شادى و نعمت آن (دنيا)

(المُحَبَّرة) اسم مفعول من حبّرالشعر والكلام : حسنه و زينه (اقرب) : شعر و كلام را زينت داد و آراست " رسالة محبرة نمقتها بضلالتك " ر ۲ر۴ر ۹ ۲ ــ ۱ (اى معاويه از تو بمن رسيد) پيغام و نامهاى آراسته با

گرامی خود آن کتابرا ترتیب داده ای .

حَبَسَهُ عنه ض حَبْسا : منعه عنه و ـ لم یخله و ـ ضبطه و ـ فلانا: سجنه (اقرب) :آنرا از وی دریغ داشت و راهش را باز نکرد . آنرا ضبط کرد . فلانیرا زندانی کرد .

(الحَبیس) و هو کل ما حبس بوجه من الوجوه (اقرب): هرآنچه نگهداری شده باشد بوجهی از وجوه (فحبسا نساءهما فی بیوتهما و ابرزا حبیس رسول الله صلی الله علیه و آله) ط ۱۷۰ ط ۷۲ - ۸ - (طلحه وزبیر) زنان خودرا درخانه نگهداشتند ، نگهداری شده پیامبر (عایشه) را (که همه مامور است اورا مستور دارد) از خانه خود بیرون آوردند .

(الحابِس) اسم فاعل من حَبَس ناقته و عقلها حیرة منه لایدری کیف یهتدی فیقف عن السیر (عبده) کسیکه شتر خودرا نگهدارد وزانوهایشرا ببندد از جهت حیرانی از آن نمیداند چگونه راهرا پیدا کند از رفتن میماند " و انار علما لحابس" ط ۱۰۴ ط ۳۴ - ۷ - روشن کرد نشانه ای برای کسیکه مرکب خودرا از روی حیوانی باز داشته " و بادروا الاعمال عمرا ناکسا و مرضا حابسا " ط ۲۲۸ ط ۶۴ - ۳ به عملهای نیک بشتابید پیش از پایان عمر واژگون شده و پیش از مریضی بازدارنده (از عمل)

(المُحْتَبِس) اسم فاعل من إحْتَبَسَهُ علی معنی حبسه و ـ فی الکلام : وقف (اقرب) بازدارنده نفس خود .

(المحتبس فیها بذنبه والخارج بعفوالله) ط ۱۳ ـ بازداشت کننده نفس خود درآن (بصره) بسبب گناه خودش هست و بیرون رونده از آن (بصره) بسبب بخشودن خدا است .

(الحَبْس): مصدر : زندانی کردن واز چیزی منع کردن " و حبس البرکات " ط ۱۴۱ ط ۵۷ - ۳ - (خداوند بندگان خود را هنگام انجام عملهای بد مبتلا می‌سازد) به بازداشتن برکتها .

(الحبس والروايات)

روی الصدوق عن فاطمة بنت علی (ع) قالت ثم ان یزید لعنه الله امر بنساء الحسین (ع) فحبس مع علی بن الحسین (ع) فی محبس لایکنهم من حر ولاقر حتی تقشرت وجوههم .

ان مدة حبس موسی بن جعفر (ع) فی زمان هرون کان اربع سنین وقف هرون مع خاصته عند قبر رسول الله (ص) و خاطبه (ع) انی اعتذر الیک من امر عزمت علیه انی ارید ان آخذ موسی بن جعفر فاحبسه لانی قد خشیت ان یلقی بین امتک حربا یسفک فیها دمائهم

فامر الفضل بن ربيع بالقبض عليه و حبسه فاخذ عليه السلام و هو قائم يصلي في مقام رسول الله (ص) روى انه قطع عليه صلوته و حمل و هو يبكي و يقول اليک اشكوا يارسول الله (ص) ما القى و اقبل الناس من كل جانب يبكون و يضجون فلما حمل الى بين يدى الرشيد شتمه و جفاه و قيده و دفعه الى حسان السروري و امره ان يسير به في قبة الى البصرة و يسلمه الى عيسى بن جعفربن ابيجعفر و هو اميرها فقدم حسان البصرة قبل يوم التروية فدفعه الى عيسى فحبسه عيسى في بيت من بيوت المحبس الذى كان يحبس فيه و اقفل عليه.

كشف بعث موسى بن جعفر (ع) الى الرشيد من الحبس برسالة كانت انه لن ينقضي عني يوم من البلاء الا انقضى عنک معه يوم من الرخاء حتى نقضي جميعا الى يوم ليس له انقضاء هناك يخسر المبطلون.

عن الهروى قال جئت الى باب الدار التى حبس فيها الرضا (ع) بسرخس وقدقيد فاستاذنت عليه السجان فقال لاسبيل لكم اليه فقلت ولم ؟ قال لانه ربما صلى في يومه و ليلته الف ركعة و انما ينفتل من صلوته ساعة في صدر النهار و قبل الزوال و عند اصفرار الشمس فهو في هذه الاوقات قاعد في مصلاه يناجي ربه.

ان المامون حبس ابا الصلت الهروى بعد وفاة الرضا (ع) سنة فضاق صدره فدعا الله بمحمد وآله عليهم السلام فدخل عليه ابوجعفر الجواد (ع) فضرب يده الى القيود ففكها و اخذ بيده و اخرجه من الدار والحرسة والغلمة يرونه فلم يستطيعوا ان يكلموه فخرج من باب الدار و قال له ابوجعفر (ع) امض في ودائع الله فانک لن تصل اليه ولايصل اليک ابدا و في يج لما صرنا خارج الصحن قال اى البلاد تريد ؟ قلت منزلي بهراة، قال ارخ ردائک على وجهک واخذ بيدي فظننت انه حولني عن يمنته الى يسرته ثم قال لي اكشف فكشفته فلم اره فاذا انا بباب منزلي فدخلته فلم التق مع المامون ولامع احد من اصحابه الى هذه الغاية.

ان رجلا شاميا كان يعبدالله في موضع راس الحسين (ع) بالشام فسار به ابوجعفر الجواد (ع) في ليلة الى مسجد الكوفة والمدينة والمكة فسمع بذلک محمدبن عبدالملک الزيات فكبله في الحديد و حمله الى العراق و حبسه و قال قل للذي اخرجک في ليلة من الشام الى الكوفة والمدينة ان يخرجک من حبسک فاخرجه (ع) من الحبس فافتقدوه في الحبس فجعلوا يتفحصون عنه فلم يجدوه.

ان ابامحمد (ع) كان في الحبس يبعث الى اصحابه و شيعته صيروا الى موضع كذا في ليلة كذا فانكم تجدوني هناک و كان الموكلون به لايفارقون باب الموضع الذى حبس فيه بالليل والنهار فكان اصحابه يصيرون

الی الموضع و کان علیه السلام قدسبقهم الیه فیرفعون حوائجهم الیه فیقضیها لهم .

دخل العباسیون والمنحرفون عن الناحیة الشریفة علی صالح بن وصیف عند ما حبس ابومحمد (ع) فقالوا ضیق علیه ولا توسع فقال ما اصنع به وقد وکلت به رجلین شر من قدرت علیه فقد صارا من العبادة والصلوة الی امر عظیم .

عن یونس بن ظبیان قال قال ابوعبدالله (ع) من حبس حق المؤمن اقامه الله یوم القیمة خمسماة عام علی رجلیه حتی یسیل من عرقه اودیة و ینادی مناد من عند الله تعالی هذا الظالم الذی حبس عن الله تعالی حقه قال فیوبخ اربعین یوما ثم یؤمر به الی النار .

قال ابوعبدالله (ع) ایما مؤمن حبس مؤمنا عن ماله و هو یحتاج الیه لم یذق والله من طعام الجنة ولایشرب من الرحیق المختوم .

حبس شهید علی باب الجنة بثلثة دراهم کانت لیهودی علیه .

حَبَلَهُ حَبْلاً شدّه بالحبل و ــ الصید : اخذه بالحبالة (اقرب) : باریسمان اورابست و با دام صید را گرفت .

(الحَبْل): الرباط و الرسن (اقرب): بستن و ریسمان .

" والناس فی فتن انجذم فیها حبل الدین " ط ۲ ط ۳۷ - ۷ - مردم به فتنه‌های گوناگون مبتلا بودند که در آن ریسمان دین پاره شده بود .

(اِحْتَبَلَ) الصیدُ : وقع فی الحبالة (اقرب) شکار بدام افتاد " قد طوحت بکم الدار و احتبلکم المقدار " ط ۲۶ ط ۳ ۱۵ - ۲ - دنیا شمارا به هلاکت واداشت و قضا و قدر شمارا بدام انداخت .

(الحِبال): الرسن : ریسمان " و من الحبال بامتنها " ط ۸۵ ط ۱۹ - ۶ (چنگ زد) از ریسمانها به محکمترین آنها .

(الحِبالَة) بالکسر المصیدة (اقرب) آلت صید ، دام .

" والبشاشة حبالة المودة " ح ۵ ح ۳۵۹ - ۱ . گشاده روئی دام دوستی است .

(الحَبائِل) جمع حِبالة " و نصب للناس شرکا من حبائل غرور و قول زور " ط ۸۵ ط ۱۹ - ۱۲ - (آن عالم تزویرکار) دامهائی از ریسمانهای فریب و گفتار دروغ برای مردم گسترده .

(الحبل والروایات)

و رد انهم علیهم السلام حبل الله المتین والعروة الوثقی .

قب عن النبی (ص) انه سأل اعرابی عن قوله تعالی (وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّهِ)

فاخذ رسول الله (ص) یده فوضعه علی کتف علی (ع) فقال یا اعرابی هذا حبل الله فاعتصم به فدار الاعرابی من خلف علی و التزمه ثم قال انی اشهدک انی اعتصمت بحبلک فقال رسول الله (ص) من سره ان ینظر الی رجل من اهل الجنة فلینظر الی هذا وفی اخره ان الرجل خرج فلحقه الثانی وسأله ان یستغفر له فقال له هل فهمت ما قال لی رسول الله (ص) و ما قلت له؟ قال نعم فقال له ان کنت متمسکا بذلک الحبل فغفرالله لک والا فلاغفرالله لک.

روی ابوسعید الخدری عن النبی (ص) انه (ص) قال ایها الناس انی قد ترکت فیکم حبلین ان اتخذتم بهما لن تضلوا بعدی احدهما اکبر من الاخر کتاب الله حبل ممدود من السماء الی الارض و عترتی اهل بیتی الا و انهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض.

سفینة البحار حبل.

الحِباء: مصدر حاباه و ــ العطاء (اقرب): یاری کردن. بخشش.

" لایثلمه العطاء ولاینقصه الحباء "

ط ۱۹۳ ط ۴۷ ــ ۸ ــ جود بخشش (نعمتهای) اورا کم نمی‌کند و رخنه ای برآن وارد نمی‌سازد.

(المُحاباة) مصدر من حاباه نصرمو ــ اختصه و ــ مال الیه (اقرب): اورا یاری کرد به او مختص شد. به سوی او میل کرد.

" ثم انظر فی امور عمالک فاستعملهم اختبارا ولاتولهم محاباة و اثرة" ر ۵۳ ر ۴۳۹ ــ ۹۱ ــ در کارهای کارگزاران خود اندیشه‌کن (آنانرا پس از آزمایش به‌کار وادار) تا درستکاری آنانرا نیازموده‌ای به کار مگمار و آنانرا از روی میل و کمک به ایشان و عزیز داشتن بکاری نفرست.

حَتَّ الورقُ عن الشجرة ن حتا: سقط و ــ الشجر: قشره (اقرب): برگ از درخت فرو ریخت درخت را پوست کند.

(الحَتّ) مصدر و ــ فرس سریع (اقرب): فرو ریختن. اسب تندرو" و انهما لتحت الذنوب حت الورق" ط ۱۹۷ ط ۳۰۳ ــ ۳ (نماز): گناهانرا میریزد مانند ریختن برگ از درخت.

(اِنحَتَّ) الورقُ من الغصن و ــ الاسنان: تاکلت (اقرب): برگ از شاخه ریخته شد. دندانها ریخته شد.

" فینحت من قصبه اِنحتات اوراق الاغصان" ط ۱۶۳ ط ۱۱ ــ ع ۲۳ ــ (پرهای طاوس) از قلم او میریزد مانند ریخته شدن برگ از شاخه‌ها.

الحَتْف: قضاء الموت من غیر قتل وضرب (اقرب) مردن بدون کشتن و زدن" و ساق

الیهم الحتف " ط ۱۹ ط۳ ۱۸ ۱ – ۳
کشید بسوی آنان مرگ و هلاکت را .
(الحُتُوف) جمع حتف " و نظرت الیه‌الحتوف من کثب " ط ۲۱۹ – ۱۷ – ۳۱
مرگها از نزدیک به سوی او نگاه کرد
(موجبات مرگ از پیری و امراض)

حَتَمَ بکذا ض حَتْماً : قضی و ـ علیه الامر . اوجبه علیه جزما و ـ الامر نفسه : احکمه (اقرب) : حکم کرد . امر را بروی واجب ولازم کرد . امر را برخود محکم کرد .
(الحاتِم) اسم الفاعل و ـ الحاکم لازم . حکم کننده " ویحک لعلک ظننت قضاء لازما و قدرا حاتما " ح ۷۸ – ۳۷۹ – ۱ وای برتو (خدا ترا رحم کند) شاید تو قضاء وقدر حتمی و لازم را (که باید انجام‌گیرد) گمان کردی (پروردگار عالم را در تحقق موجودات دو اراده است : اراده‌ء تکوینی ، مانند کار انجام دادن ما با اعضاء و جوارح‌خودمان‌این قضا و قدر حتمی است درحال واقع می شود و یک اراده و قضاء تشریعی است مانند امر و نهی کردن ما یکنفر غیر خودرا . ممکن است آن شخص به‌دستور ما اعتنا نماید وآن‌عمل‌را انجام دهد و ممکن است اعتنا ننماید وانجام ندهد هم‌چنین ممکن است یکنفر بامرتشریعی و قضا و قدر غیر حتمی خدا اطاعت نماید ویا ننماید .

(الحتم و حاتم)

حاتم هو ابن عبدالله بن سعد بن الحشرج الطائی کان جوادا یضرب به المثل فی الجود و کان شجاعا شاعرا مظفرااذا قاتل غلب و اذاغنم انهب و اذا سئل وهب و اذا ضرب بالقداح سبق و اذا اسر اطلق و اذااثری انفق و کان اقسم بالله لایقتل واحد امه .
و من حدیثه انه خرج فی الشهر الحرام یطلب حاجة فلما کان بارض عنزة ناداه اسیر لهم یا اباسفانة (بنت حاتم) انکلنی الاسار والقمل فقال ویحک ما انا فی بلاد قومی و ما معی شیء و قد اسأت بی اذ نوهت باسمی ومالک‌مترک ثم ساوم به‌العنزیین واشتراه منهم فخلاه و اقام مکانه فی‌قیده‌حتی اتی بفداءه فاداه الیهم .

(منقبة عبدالمطلب)

لقد اقتدی حاتم فی هذه الخصلة الشریفة بسید البطحاء و ساقی الحجیج عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف قال ابن ابی الحدید فی شرح النهج روی ان رکبا من جذام خرجوا صادرین عن الحج من مکةففقدوا رجلا منهم عالیة مکة فیلقون حذافة العبدرمی فربطوه وانطلقوا به فتلقاهم عبدالمطلب مقبلا من الطائف و معه ابنه ابولهب یقسود

به و عبدالمطلب حينئذ قد ذهب بصره فلما نظر اليه حذافة بن غانم هتف به فقال عبدالمطلب لابنه ويلك من هذا قال هذا حذافة بن غانم مربوطا مع ركب قال فالحقهم فسلهم ماشانهم و شانه فلحقهم ابولهب فاخبروه الخبر فرجع الى ابيه فاخبره فقال ويحك مامعك؟ قال والله مامعي شيء قال فالحقهم لاام لك فاعطهم بيدك واطلق الرجل.

فلحقهم ابولهب فقال قد عرفتم تجارتي و مالي و انا احلف لكم لاعطينكم عشرين اوقية ذهبا و عشرا من الابل و فرسا و هذا ردائي رهنا فقبلوا ذلك منه و اطلقوا حذافة فلما اقبل به و قربا من عبدالمطلب سمع عبدالمطلب صوت ابي لهب ولم يسمع صوت حذافة فصاح به و ابي انك لعاص ارجع لا ام لك قال يا ابتا هذا الرجل معي فناداه عبدالمطلب يا حذافة اسمعني صوتك قال ها انا ذا بابي انت و امي يا ساقي الحجيج اردفني فاردفه حتى دخل مكة فقال حذافة هذا الشعر.

كهلولهم خير الكهول ونسلهم
كنسل الملوك لايبور ولا يجري (لاينقص)
ملوك و ابناء الملوك و سادة
تفلق عنهم بيضة الطائر الصقر

و حكي عن حاتم الطائي ايضا ان ماوية امرأة حاتم حدثت ان الناس قد اصابتهم سنة فاذهبت الخف والظلف فبينا ذات ليلة باشد الجوع فاخذ حاتم عديا و اخذت سفانة فعللناهما حتى ناماثم اخذ يعللني بالحديث لانام فرفقت له لما به من الجهد فامسكت عن كلامه لينام و يظن اني نائمة فقال لي انمت مرارا فلم اجبه فسكت و نظر من فتق الخباء فاذا شيء قد اقبل فرفع راسه فاذا امرأة فقالت ما هذا؟ قالت يا ابا سفانة اتيتك من عند صبية جياع يتعاوون كالذئاب جوعا قال احضريني صبيانك فوالله لاشبعنهم قالت قمت سريعا فقلت بماذا يا حاتم فوالله مانام صبيانك من الجوع الا بالتعليل فقال والله لاشبعن صبيانك مع صبيانها فلما جائت قامت الى فرسه فذبحه ثم اجج نارا و دفع اليهما شفرة و قال اشتوى وكلي واطعمي ولدك و قال ايقظي صبيك فايقظتهما.

ثم قال والله ان هذا اللؤم تاكلون واهل الصرم حالهم كحالكم فجعل ياتي الصرم بيتا بيتا ويقول انهضوا عليكم بالنار فاجتمعوا واكلوا و تقنع بكسائه و قعد ناحية حتى لم يوجد من الفرس على الارض قليل ولاكثير ولم يذق منه شيئا (الصرم): الجماعة ينزلون بابلهم ناحية على ماء و من اقواله في السخاء: اماوى ان المال غادورائح ويبقى من المال الاحاديث والذكر...

و قوله: اذا كان بعض المال ربا لاهله فاني بحمدالله مالي معبد سفينة البحار تم.

حَثَّهُ على الامر حثا:حضّه عليه (اقرب) :او را برامر ترغيب كرد " ايها الناس اني والله ما احثكم على طاعة الّا واسبقكم اليها " ط ۱۷۳ — ۱۰۹ — ۸ -ای مردم بخدا سوگند شمارا بطاعتي ترغيب نمی‌كنم مگر آنكه بآن از شما پيشی می‌گيرم .

(الحَثيث) : السريع الحضوض (اقرب): شتاب كننده، راغب " ان الموت طالب حثيث "ط ۱۲۱— ۲۹ — ۳ -هرآينه مرگ جوينده‌ء با شتاب است .

الحُثالَه . بالضم : ما يسقط من قشر الشعير والارز والتمر وكل ذی قشارة اذانقي و— ثفل الدهن و— الرديء من كل شيء و— سفلة الناس والزوان يكون في الطعام (اقرب):آنچه از پوست جو و برنج و خرما و هر صاحب‌پوست هنگام صاف كردن می‌ريزد،ته‌مانده و فاسد روغن و هرچيز ، مردمان فرومايه. زواني كه در طعام می‌باشد " فلتكن الدنيا في اعينكم اصغر من حثالة القرظ و قراضة الجلم " ط ۳۲ — ۴۰ — ۱۳ -بايد دنيا در نظر شما كوچكتر باشد از تفالهء برگ درخت سلم (درختی است برگ آنرا در دباغی به كار می‌برند) واز خرده ريزه‌ای كه از مقراض‌میافتد (هنگام مقراض كردن پشم گوسفندان‌وغيرآن)

حَجَبَهُ، ن حَجْبا و حِجابا : ستره و— منعه من الدخول و— بينهما زيد : حال (اقرب): اورا پوشاند ، اورا از وارد شدن منع كرد .ميان آن دو زيد حايل شد . " فلم يحجبها عن واجب معرفته" ط ۴۹ — ۱ — ۱۰ عقلها را بقدر واجب از شناسائي خود باز نداشت .

(الحِجاب) : مصدر و— الستر و — كل ما احتجب به (اقرب):پوشش و هرآنچه‌كه باوی پوشانده شود " فاكفف عليهن من ابصارهن بحجابک اياهن فان شدّة الحجاب ابقي عليهن " ر ۳۱ — ۲۴۰ — ۱۳۸ — با حجاب و پوشاندن چشمها آنهارا از ديدار باز دارد (نگذار بيرون بروند چشمهاشان برمردم بيفتد)زيراشدت‌حجاب و پوشيدگی برای‌آنان پاينده تر است (هرچند در حجاب باشند از تبهكاری محفوظند

(الاِحْتِجاب) مصدر من احتجب (ای استتر) (اقرب) : خودرا پوشانيد .

" اما بعد فلاتطولن احتجا بک عن رعينک " ر ۵۳ — ۲۳۹ — ۱۵۲ -بعد از اين دستورها طولاني نباشد پنهان كردن خودت از رعيت .

(الحاجِب): البوّاب و حاجب‌العين هو العظم الذی فوق العين بلحمه و شعره (اقرب) : دربان ، ابرو .

" ولاحاجب الاوجهک " ر ۶۷ — ۲۶۴ — ۲ - (ميان مردم و تو)دربانی نباشد مگر

رويت (هركه ميخواهد بى مانع ترابببيند)
(المَحْجُوْب) اسم مفعول و- الضرير
واصل المعني في هذه المادة :الستر(اقرب):
پوشيده. عاجز" ولكن محجوب عنكم ما قد
عاينوا " ط ٢٠ ف ۴ ج ١ ص ٥٧ - ولكن آنچه
را كه گذشتگان ديده‌اند از شما پنهان است .

(الحجب والروايات)

عن الصادق (ع) و ايما رجل تتزين امرأته وتخرج من باب دارها فهو ديوث ولاياثم من يسميه ديوثا والمرئة اذا خرجت من بـاب دارها متزينة متعطرة و الزوج بذلك راض يبني لزوجها بكل قدم بيت في النار فقصروا اجنحة نسائكم ولاتطيلوها فان في تقصير اجنحتهـا رضي و سرورا و دخول الجنة بغير حساب .

قال رسول الله (ص) النساء عـورة احبسوهن في البيوت و استعينوا عليهـن بالعرى .

النبوى (ص) لاتمنعوا اماء الله عـن مساجد الله و ليخرجن تفلات (اى غيـر متطيبات) .

في وصايا النبي (ص) لعلى عليهما السلام يا على ليس على النساء جمعـة ولاجماعة ولا اذان ولا اقامة ولاعيادة مريض و لا اتباع جنازة ولاهرولة بين الصفا والمروة و لا استلام الحجر ولاحلق ولاتولي القضـاء ولاتستشار ولاتذبح الا عند الضرورة ولاتجهر بالتلبية ولاتقيم عند قبر ولاتسمع الخطبة ولا تتولى التزويج ولاتخرج من بيت زوجهـا الا باذنه فان خرجت بغير اذنه لعنها اللـه و جبرئيل و ميكائيل ولاتعطى من بيت زوجها الا باذنه ولاتبيت و زوجها عليها ساخط و ان كان ظالما لها .

قال رسول الله (ص) اذا كان امراؤكم شراركم و اغنيائكم بخلائكم و اموركم الـى نسائكم فبطن الارض خير لكم من ظهرها و قد مر في جلبب ما يناسب ذلك .

حجب المؤمـن

اربعة نفر هلك ثلثة منهم لاجتماعهم في منزل واحد فجاء الرابع فحجبه الغـلام فرجع فلم يكرثوا ولم يلموا الغلام .

ختص قال الصادق (ع) من صار الـى اخيه المؤمن في حاجة او مسلما فحجبه لم يزل في لعنة الله الى ان حضرته الوفاة .

كا قال ابوعبدالله (ع) ايما مؤمـن كان بينه و بين مؤمن حجاب ضرب الله عزوجل بينه و بين الجنة سبعين الف سور و ما بيـن السور الى السور مسيرة الف عام .

ثو عن اميرالمومنين (ع) قال ايّمـا وال احتجب عن حوائج الناس احتجب اللـه تعالى يوم القيمة عن حوائجه و ان اخذ هدية

کان غلولا و ان اخذ رشوة فهو مشرک . سفینة البحار حجب .

حَجَّ فلانا حجًّا : قصده و ـ بنو فلان فلانا : اذا اطالوا الاختلاف الیه و ـ زید عمرا : غلبه بالحجّة (اقرب) : فلانی را قصد کرد . فرزندان فلانی به فلانی زیاد آمد شد کردند . زید با دلیل به عمر فیروز گشت .

" و ان کنت بالقربی حججت خصیمهم
فغیرک اولی بالنبی و اقرب "

ح ۱۹۰ ـ ۳۷۶ ـ ۱

(ابوبکر در آغاز خلافت خود در سقیفه با انصار احتجاج نمود و دلیل آورد که ما عترت و خویش رسولخدا هستیم پس ما بخلافت از شما سزاوارتریم امام علیه السلام میفرماید ای ابوبکر اگر بسبب خویشاوندی (با رسول اکرم) به مخاصم آنان (که سعد بود) غلبه و برتری یافتی پس دیگری (خود امام علیه السلام) به پیامبر نزدیکتر و سزاوارتر است (زیرا اگر پیامبر دختراورا تزویج کرده امام علیه السلام داماد و پسر عموی او است).

(حَاجَّهُ) : خاصمه فخصمه (اقرب) با او مناظره نمود دلیل آورد " ولکن حاججهم بالسنة فانهم لن یجدوا عنها محیصا " ر ۷۷ ـ ۳۱۵ ـ ۱ ـ (امیرالمؤمنین ـ ع ـ چون ابن عباسرا بسوی خوارج فرستاد فرمود) با آنان بسنت و فرمایش رسولخدا (مانند اینکه فرموده یا علی حربک حربی . جنگ با توجنگ بامن است و فرمایش دیگرش علی مع الحق والحق مع علی یدور معه حیثما دار) دلیل آور زیرا آنها هرگز از استدلال به سنت گریزگاهی نمی یابند .

(اِحْتَجَّ) اِحتجاجًا : اتی بالحجة و ـ به : جعله حجة له و اعتذر به (اقرب) : دلیل آورد آنرا بروی دلیل قرار داد و بآن عذرآورد " احتجوا بالشجرة و اضاعوا الثمرة " ط ۶۷ ـ ۲۸۴ ـ ۳

" در روز سقیفه که انصار سعدبن عباده را آوردند و گفتند به پیامبر یاری نمودیم و ما بخلافت از قریش سزاوار تریم ابوبکر و هوا ـ دارانش گفتند ما شجره و خویشان پیامبریم لذا ما از شما بخلافت سزاوار تریم . هنگامیکه امام علیه السلام اینگونه احتجاج آنانرا شنید فرمود : بدرخت احتجاج کردند و میوه راضایع و تباه ساختند (اگر آنان با درخت و شجرهٔ رسولخدا خویشی دور دارند و باین جهت خود را بخلافت سزاوار می‌دانند من خود میوهٔ آن درخت و پسرعموی آن حضرت هستم خلافت و امارت حق منست و دیگری را شایستگی آن نیست .

(الحِجَاج) بالکسر : الجدال (عبده) پرگوئی " و اما اکثارک الحجاج فی عثمان و قتلته " ر ۳۷ ـ ۳۱ ـ ۲ ـ اما مجادلهٔ بسیار و پرگوئی تو دربارهٔ کشندگان عثمان (و اظهار مظلومیت او هنگام یاری یاریت را

از او دریغ داشتی و به استنصار او اعتنا نکردی آنوقت که اورا محاصره کرده بودند) .

(معاویه در جواب یاری خواستن عثمان از او در روزهای محاصره یزید بن اسد القسری را با لشکری روانه ساخت و به او گفت میروی و در ذی‌خشب (نام موضعی است در هشت فرسخی مدینه) میمانی و مگو حاضر می‌بیند آنچه را که غائب نمی‌بیند (یعنی پیش از رسیدن دستور من کاری انجام نده واز آنجا کوچ مکن و در پرده به او فهماند غرض آن نیست که تو خودرا به عثمان رسانده و به او یاری نمائی بلکه مصلحت دیگر در نظردارم تو آنجا باش تا ببینم چه میشود و یزید آن قدر آنجا ماند تا عثمان کشته شد و معاویه‌اورا بشام خواست و در صدد بدست‌آوردن خلافت برآمد).

(الحَجیج) :الخصیم (عبده) دلیل آورنده " انا حجیج المارقین و خصیم المرتابین " ط ۷۳ ـ ۹۸ ـ ۲

(هنگامیکه به امام علیه‌السلام رسید که بنی‌امیه اورا به‌کشتن عثمان متهم می کنند فرمود من با خارج شوندگان از دین احتجاج می‌کنم و با شک کنندگان در دین دشمنی می‌نمایم) .

(الحُجَّة) بالضم : البرهان (اقرب) دلیل " ارسله بحجة کافیة و موعظة شافیة " ط ۱۵۹ ـ ۴۹ ـ ۳ ـ خداوند او (پیامبر) را بدلیل کافی (قرآن کریم علاوه بر معجزات دیگر آنحضرت برای اثبات نبوت کافی‌است) و پند شفا دهنده سنت و پندها و گفتارها و رفتارهای آنحضرت است بیماریهای روحی‌را شفا بخشد و به پیامبر و امام هم بدین جهت حجت گفته می‌شود آنها بیان کننده برهان دین و دلیل آورنده هستند از باب تسمیهٔ مسبب باسم سبب است .

" اللهم بلی لاتخلوا الارض من‌قائم لله بحجّة" ح ۴۷ ـ ۳۲۳ ـ ۱۴

پروردگارا آری زمین تهی و خالی نمی ماند از کسیکه به حجت و دلیل دین خدا را برپادارد

(الحُجَج) جمع حجة (لئلا تبطل حجج‌الله" ح ۱۴۷ ـ ۳۲۳ ـ ۱۵ ـ تا باطل نشود دلیلهای خداوند .

(المَحَجَّة) :جادة الطریق وسطه و معظمه (اقرب) راه راست وسط‌آن و شاهراه .

" رکب الطریقة الغراء ولزم المحجة البیضاء " ط ۷۴ ـ ۱۷۰ ـ ۱۴ در راه روشن (شریعت اسلام) قدم نهاد وازشاهراه درخشنده قدم بیرون ننهد .

(المَحاج) جمع مَحَجَّة (اقرب) راههای روشن " و ترکت محاج السنن " ط ۲۱۴ ـ ۱۷ ـ ۱۳ ـ واگذاشته شود راههای روشن روشهای شریعت.

(الحِجّ) بالکسر لغة فی الحَجّ وقیل الحج بالفتح الاسم و بالکسر المصدر (اقرب)

لغتی است در حج . قصد کردن و متعارف شده در قصد مکه و بجاآوردن عمل حج .

در تهذیب گوید حججت : اتیت مرة بعد مرة " و فرض علیکم حج بیت‌الحرام " ط ۱ — ۵ — ۱ ۵ — پروردگار حج بیت حرام‌را (حج‌خانه خودرا که بر واردین‌بآنجا بسیاری از چیزها حرام شده) برشما واجب کرد .

(الحج والروایات)

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ — آل عمران — ۱۱

عن الصادق (ع) فی قوله عز من قائل (مَنْ كَانَ فِي هٰذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا) ذاک الذی یسوّف الحج یعنی حجة الاسلام حتی یاتیه الموت .

و عنه (ع) من مات و هو صحیح موسر لم یحج فهو ممن قال الله تعالی (وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ) .

عنه (ع) من مات و لم یحج حجة الاسلام لم یمنعه من ذلک حاجة تجحف به او مرض لایطیق فیه الحج او سلطان یمنعه فلیمت یهودیا او نصرانیا .

و فی‌آخر من سوف الحج حتی یموت بعثه الله یوم القیمة یهودیا او نصرانیا .

و فی آخر ما تخلف رجل عن‌الحج‌الا بذنب و ما یعفوالله اکثر .

و عنهم علیهم السلام : بنی‌الاسلام علی خمس : الصلوة والزکوة والحج و الصوم و الولایة . و الحج فرضه و نفله عظیم فضله خطیر اجره جزیل ثوابه جلیل جزائه و کفاه ماتضمنه من وفود العبد علی سیده و نزوله‌فی بیته ومحل ضیافته و امنه و علی الکریم‌اکرام ضیفه و اجارة الملتجی الی بیته .

فعن الصادق علیه‌السلام الحاج والمعتمر وفدالله ان سئلوه اعطاهم وان دعوه اجابهم و ان شفعوا شفعهم و ان سکتوا بداهم و یعوضون بالدرهم الف الف درهم .

و عنه (ع) الحج والعمرة سوقان من اسواق الاخرة اللازم لهما فی ضمان الله ان ابقاه اداه الی عیاله و ان اماته ادخله‌الجنة .

و فی‌آخر ان ادرک ما یأمل غفرالله له و ان قصر به اجله وقع اجره علی الله عزوجل .

و فی‌آخر فان مات متوجها غفرالله ذنوبه و ان مات محرما بعثه الله ملبیاوان‌مات باحد الحرمین بعثه الله من الآمنین و ان‌مات منصرفا غفرالله جمیع ذنوبه .

و فی الحدیث ان من الذنوب مالا یکفره الا الوقوف بعرفة .

عن النبی (ص) فی مرضه الذی توفی

فيه في آخر ساعة من عمره الشريف يا اباذر اجلس بين يدي اعقد بيدك من ختم له بشهادة ان لااله الاالله دخل الجنة الى ان قال (ص) و من ختم له بحجة دخل الجنة و من ختم له بعمرة دخل الجنة.

و عنه (ع) وفد الله ثلثة الحاج والمعتمر والغازي دعاهم الله فاجابوه وسئلوه فاعطاهم.

و سئل الصادق (ع) رجل في مسجد الحرام من اعظم الناس وزرا فقال من يقف بهذين الموقفين عرفة والمزدلفة و سعي بين هذين الجبلين ثم طاف بهذا البيت و صلى خلف مقام ابراهيم ثم قال في نفسه و ظن ان الله لم يغفر له فهو من اعظم وزرا.

عنهم عليهم السلام الحاج مغفور له و موجوب له الجنة و مستانف به العمل و محفوظ في اهله و ماله و ان الحج المبرور لايعد له شيء ولاجزاء له الا الجنة وان الحاج يكون كيوم ولدته امه و انه يمكث اربعة اشهر يكتب له الحسنات ولاتكتب له السيئات الاان ياتي بموجبه فاذا مضت الاربعة اشهر خلط بالناس.

و ان الحاج يصدرون على ثلثة اصناف صنف يعتق من النار و صنف يخرج من ذنوبه كهيئة يوم ولدته امه و صنف يحفظ في اهله و ماله و ذلک ادنى ما يرجع به الحاج.

و ان الحاج اذا دخل مكة وكل الله تعالى به ملكين في طوافه و صلوته و سعيه فاذا وقف بعرفة ضربا منكبه الايمن ثم قالا امامضى فقد كفيته فانظر كيف تكون فيما تستقبل.

وفي آخر اذا اخذ الناس منازلهم بمنى نادى مناد لوتعلمون بفناء من حللتم لايقنتم بالخلف بعد المغفرة.

و في آخر ان اردتم ارضي فقدرضيت

و عن الثمالي قال قال رجل لعلي بن الحسين (ع) تركت الجهاد و خشونته و لزمت الحج و لينه فكان متكاء فجلس و قال ويحک امابلغک ماقال رسول الله (ص) في حجة الوداع انه لما وقف بعرفة و همت الشمس ان تغيب قال رسول الله يا بلال قل للناس فلينصتوا فلما انصتوا قال ان ربكم تطول عليكم في هذا اليوم فغفر لمحسنكم و شفع محسنكم في مسيئكم فافيضوا مغفورا لكم.

و قال النبي (ص) لرجل مميل فاته الحج والتمس منه مابه ينال اجره لو ان اباقبيس لک ذهبة حمراء فانفقته في سبيل الله مابلغت مابلغ الحاج.

و قال ان الحاج اذا اخذ في جهازه لم يرفع شيئا و لم يضعه الا كتب الله له عشر حسنات و محي عنه عشر سيئات و رفع له عشر درجات و اذا ركب بعيره لم يرفع خفا و لم يضعه الا كتب له مثل ذلک فاذا طاف بالبيت خرج من ذنوبه فاذا سعي بين الصفا و المروة خرج من ذنوبه فاذا وقف بعرفات خرج

من ذنوبه فاذا وقف بالمشعر خرج من ذنوبه فاذا رمى الجهاد خرج من ذنوبه قال فعد رسول الله (ص) كذا و كذا موقفا اذا وقفها الحاج خرج من ذنوبه ثم قال انى لكان تبلغ مما يبلغ الحاج.

قال الصادق عليه السلام ان الحج افضل من عتق رقبة بل ورد انه اذا طاف بالبيت و صلى ركعتيه كتب الله لـه سبعين الف حسنة و حط عنه سبعين الف سيئة و رفع لـه سبعين الف درجة و شفعه في سبعين الف حاجة و حسب له عتق سبعين الف رقبة قيمة كل رقبة عشرة آلاف درهم و ان الدرهم فيه افضل من الفى الف درهم فيما سواها من سبيل الله تعالى وانه افضل من الصيام والجهاد والرباط بل من كل شيء ماعدا الصلوة بل في خبر انه افضل من الصلوة ايضا عروة الوثقى ص ٤٥٥

و قال على بن الحسين (ع) حجوا فاعتمروا تصح ابدانكم و تتسع ارزاقكم و تكفون مؤنة عيالكم.

روى عن العالم انه لايقف احد من موافق او مخالف في الموقف الا غفر له فقيل انه يقف الشاري والناصب و غيرهما قال يغفر الجميع حتى ان احدهم لولم يعاود الى ماكان عليه ماوجد شيئا مما تقدم و كلهم معاود قبل الخروج من الموقف سفينة البحار ج ١ ص ٢١٢.

روى ان حجة مقبولة خير من الدنيا و مافيها عن ابيجعفر (ع) في قوله تعالى: ﴿فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ قال حجوا الى الله.

ابن حازم قال قلت لابيعبدالله (ع) ما يصنع الله بالحاج قال مغفوروالله لهم لااستثنى فيه.

في سئوال موسى جبرئيل (ع) مالمن حج هذا البيت بنيّة صادقة و نفقة طيّبة قال فرجع الى الله عزوجل فاوحى الله اليه ماجعله في الرفيق الاعلى مع النّبيين والصديقين و الشهداء والصالحين و حسن اولئك رفيقا.

سئل الصادق (ع) لم صير الموقف بالمشعر ولم يصر بالحرم قال لان الكعبة بيت الله الحرام و حجابه و المشعر بابه فلما ان قصده الزائرون اوقفهم بالباب حتى اذن لهم بالدخول ثم اوقفهم بالحجاب الثانى و هو مزدلفة فلما نظر الى طول تضرعهم امرهم بتقريب قربانهم فلما قربوا قربانهم و قضوا تفثهم و تطهروا من الذنوب التى كانت لهم حجابا دونه امرهم بالزيادة على الطهارة قال فقلت لم كره الصيام في ايام التشريق فقال لان القوم زوار الله و هم في ضيافة ولاينبغى للضيف ان يصوم عند من زاره واضافه.

قلت فالرجل يتعلق باستار الكعبة مايعنى بذلك قال مثل ذلك مثل الرجل يكون بينه و بين الرجل جناية فيتعلق بثوبه يستحذى له رجاء ان يهب له جرمه سفينة

البحار حج .

قال الصادق علیهالسلام ما عبدالله بشيء افضل من الصمت والمشي الى بيته .

قال ادريس قلت للصادق عليه السلام ایاهل عرفات اعظم جرما قال المنصرف من عرفات و هو يظن ان الله لم يغفر له .

المحجة البيضاء ج ٢ ص ١٤٦

ان رسول الله صلى الله عليه و آله لقيه اعرابي فقال يا رسول الله اني خرجت اريد الحج ففاتني و انا رجل ميل فمرني ان اصنع في مالي ما ابلغ به مثل اجر الحاج قال فالتفت اليه رسول الله (ص) فقال انظر الى ابي قبيس فلو ان اباقبيس ذهبة حمراء انفقته مابلغت ما يبلغ الحاج .

و قد روى ان الحج افضل من الصلوة والصيام لان المصلي يشتغل عن اهله ساعة و ان الصائم يشتغل عن اهله بياض يوم وان الحاج يشخص ببدنه و يضحي نفسه و ينفق ماله و يطيل الغيبة عن اهله لافي مال يرجوه ولا الى تجارة .

قال علي بن الحسين (ع) لايزال الدين قائما ماقامت الكعبة .

عن الصادق (ع) عن ابيه قال قال رسول الله (ص) للحاج والمعتمر احدى ثلث خصال اما يقال له قد غفر لک ما مضى ومابقي و اما يقال له قد غفر لک ما مضى فاستانف العمل و اما ان يقال له قد حفظت في اهلک و ولدک و هي اخسهن .

عن الصادق (ع) قال لوكان لاحدكم مثل ابي قبيس ذهب ينفقه في سبيل الله ما عدل الحج ولدرهم ينفقه الحاج يعدل الفي الف درهم و في سبيل الله .

سن عبدالله الحجال رفعه قال لايزال على الحاج نور الحج مالم يذنب .

سن عن الصادق (ع) قال اذا اجتمع الناس بمنى نادى مناد ايها الجمع لو تعلمون بمن حللتم لايقنتم بالمغفرة بعد الحلف ثم يقول الله تبارك و تعالى ان عبدا وسعت عليه فى رزقه لم يفد الى فى كل اربع لمحروم .

و روى انه حجة مقبولة خير من الدنيا و ما فيها .

كا عن اسحق بن عمار قال قلت لابيعبدالله (ع) أن رجلا استشارني في الحج و كان ضعيف الحال فاشرت اليه ان لايحج فقال ما اخلقک ان تمرض سنة فمرض سنة .

قال الصادق (ع) ليحذر احدكم ان يعوق اخاه عن الحج فتصيبه فتنة فى دنياه مع مايدخر له فى الاخرة .

ان الحسن بن على (ع) حج خمسا و عشرين حجة ماشيا و ان النجائب لتقاد معه .

شاحج على بن الحسين (ع) ماشيا فسار عشرين يوما من المدينة الى مكة .

على بن جعفر قال خرجنا مع اخي موسى بن جعفر في اربع عمرة يمشي فيها الى

مكة بعياله و اهله واحدة منها مشى فيها ستة و عشرين يوما .

مص قال الصادق (ع) اذا اردت الحج فجرد قلبك لله عزوجل من قبل عزمك من كل شاغل و حجاب حاجب و فوض امورك كلها الى خالقك و توكل عليه في جميع مايظهر من حركاتك و سكناتك و سلم لقضائه و حكمه وقدره ودع الدنيا والراحة والخلق .

و روى عن الباقر (ع) من لبى في احرامه سبعين مرة ايمانا و احتسابا اشهدالله له الف ملك ببراءة من النار و براءة من النفاق

ثو عن الباقر (ع) لما بنى آدم الكعبة وطاف بها و قال اللهم لكل عامل اجرا اللهم و انى قد عملت فقيل له سل يا آدم فقال اللهم اغفر لي ذنبي فقيل له قدغفرلك يا آدم فقال ولذريتي من بعدى فقيل له يا آدم من باء منهم بذنبه هيهنا كما بؤت غفرت له .

الاربعماة قال (ع) اذا خرجتم حجاجا الى بيت الله عزوجل فاكثروا النظر الى بيت الله فان لله عزوجل ماة و عشرين رحمة عند بيت الله الحرام منها ستون للطائفين واربعون للمصلين و عشرون للناظرين .

قال الصادق (ع) لاتدع ان تقرء قل هوالله احد و قل يا ايها الكافرون في سبعة مواطن و عد منها صلوة الطواف و ركعتى الاحرام .

قال النبى (ص) لرجل من الانصار اذا سعيت بين الصفا والمروة كان لك عندالله اجر من حج ماشيا من بلاده و مثل اجر من اعتق سبعين رقبة مؤمنة عن اميرالمؤمنين (ع) قال اربعة من قصور الجنة في الدنيا المسجد الحرام و مسجد الرسول (ص) و مسجد بيت المقدس و مسجد الكوفة .

سل عن الصادق (ع) قال مكة حرم الله و حرم الرسول و حرم على (ع) الصلوة فيها بماة الف صلوة والدرهم فيها بماة الف درهم .

عن اسمعيل بن جابر قال سمعت ابا عبدالله (ع) يقول ماء زمزم شفاء من كل داء و اظنه قال كائنا ما كان لان رسول الله (ص) قال ماء زمزم لما شرب له .

عدة عن الرضا (ع) قال ماوقف احد بتلك الجبال الا استجيب له فاما المومنون فيستجاب لهم في اخريهم و اما الكفار فيستجاب لهم في دنياهم .

و نظر على بن الحسين (ع) يوم عرفة الى رجال يسئلون فقال هولاء شرار من خلق الله الناس مقبلون على الله و هم مقبلون على الناس .

قال الصادق (ع) دخول الكعبة دخول في رحمة الله والخروج منها خروج من الذنوب معصوم فيما بقى من عمره مغفور له فيما سلف من ذنوبه و من دخل الكعبة بسكينة و هو ان

يدخلها غير متكبر ولامتجبر غفرله .

مع عن ابيجعفر (ع) قال من ختـم القرآن بمكة من جمعة الى جمعة و اقل من ذلك و اكثر و ختمه في يوم الجمعة كتب الله له من الاجر والحسنات من اول جمعة كانت في الدنيا الى آخر جمعة تكون فيها و ان ختمه في ساير الايام فكذلك .

الاربعماة قال اميرالمومنين (ع) اذا قدم اخوك من مكة فقبل بين عينيه وفاه الذي قبل به الحجر الاسود الذي قبله رسول الله والعين التي نظرت الى بيت الله عز وجل و قبل موضع سجوده و وجهه و اذا هنيتموه فقولوا قبل الله نسكك و رحم سعيك و اخلف عليك نفقتك ولايجعله آخر عهدبيبيته الحرام

(تمام الحجة)

و قد سئل عن الصادق (ع) عن قوله تعالى قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ قال اذا كان يوم القيمة قال الله تعالى للعبد اكنت عالما فان قال نعم قال افلا عملت بما علمت و ان قـال كنت جاهلا قال افلا تعلمت فتلك الحجـة البالغة نهج قال (ع) انتفعوا ببيان اللـه و اتعظوا بمواعظ الله و اقبلوا نصيحة الله فان الله قداعذراليكم بالجلية واخذ عليكم الحجة و بين لكم محابّه من الاعمال و مكارهه منهـا لتتبعوا هذه و تجتنبوا هذه .

ان ابا عبدالله (ع) يقول كثيرا

علم المحجة واضح لمريـده
و ارى القلوب عن المحجة في عمى
و لقد عجبت لها لك و نجاته
موجودة و لقد عجبت لمن نجى

(الاطفال و من لم يتم عليه الحجة)

لاخلاف بين اصحابنا في ان اطفال المؤمنين يدخلون الجنة و ذهب اكثر المحدثين منا الى ما دلت الاخبار الصحيحة من تكليف اطفال الكفار والذين لم تتم عليهم في القيامة بدخول النار المؤجّجة فمن ادخلها يثبت انه ان بلغ حد التكليف و تم عليه الحجة يطيع و ينقاد و من لم يدخل يعلم انه ان بلغ عليه الحجة لم يطع .

(الحجاج بن يوسف الثقفـــــــي)

يحكي عن الشعبي انه قال لواخرجت كل امة خبيثها و فاسقها و اخرجنا الحجـــاج بمقابلهم لغلبناهم .

فكان لايصبر عن سفك الدماء و كــان يخبر عن نفسه ان اكثر لذاته سفك الدمـــاء و ارتكاب امور لايقدم عليها غيره ولا سبـــق اليها سواه .

و ان الحجاج قتل شيعةاميرالمؤمنين (ع) كل قتلة و اخذهم بكل ظنة و تهمة حتى ان الرجل ليقال له الزنديق او كافر احب اليه من ان يقال شيعة علي .

كتب عبدالملك الى الحجــاج اما بعد فجنبني دماء بني عبدالمطلب فانـــي رايت آل ابي سفيان لما اولعوا فيها لم يلبثوا بعدها الا قليلا .

و كان تامره على الناس عشرين سنه واحصى من قتله صبرا سوى من قتل في عساكره و حروبه فوجد ماة الف و عشرين الفا و مات و في حبسه خمسون الف رجل و ثلثون الـــف امرأة منهن ستة عشر الفا مجردة و كان يحبس النساء والرجال في موضع واحد ولم يكـــن للحبس ستر يستر الناس من الشمس في الصيف ولامن المطر والبرد في الشتاء و كان له غيــر ذلك من العذاب .

و كان سجنه حائطا محوطا لاسقف له فاذا اوى المسجونون الى الجدران يستظلون بها من حر الشمس رمتهم الحرس بالحجــارة و كان يطعمهم خبز الشعير مخلوطا بالملـــح والرماد و كان لا يلبث الرجل في سجنـه الا يسيرا حتى يسود و يصير كانه زنجي حتى ان غلاما جلس فيه فجائت اليه امه بعد ايـــام تتعرف خبره فلما تقدم اليها انكرته و قالـت ليس هذا ابني هذا بعض الزنج فقال لا والله يا اماه انت فلانة بنت فلانة و ابي فلان فلما عرفته شهقت شهقة كان فيها نفسها .

و ذكر انه ركب يوما يريد الجمعـــة فسمع ضجة فقال ما هذا فقيل له المحبوسون يضجون و يشكون ماهم فيه من البلاء فالتفت الى ناحيتهم و قال اخسأوا فيها ولاتكلمـون فيقال انه مات في تلك الجمعة و لم يركب بعد تلك الركبة .

قال ابن خلكان و كان مرضه بالاكلــة وقعت في بطنه و دعا بالطبيب لينظر اليهـا فاخذ لحما و علقه في خيط و سرحه في حلقه و تركه ساعه ثم اخرجه و قد لصق به دود كثير و سلط الله تعالى عليه الزمهرير فكانـــت الكوانين بجعل حوله مملوة نارا و تدنى منـه حتى يحرق جلده و هو لايحس بها الــى ان

مات علیه لعائن الله .

ابن الحجاج حسین بن احمد بن الحجاج کان امامي المذهب و کان معاصرا للسید رضي و المرتضی ره توفی سنة ۳۹۱ و من شعره

یا صاحب القبة البیضاء علی النجف

من زار قبرک واستشفی لدیک شفی

دفن تحت رجل مولینا موسی بن جعفر (ع) و اوصی بان یکتب علی لوح قبره وَ کَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَیْهِ بِالْوَصِیدِ سفینة البحار حج

حَجَرَهُ ن حَجْراً بالتثلیث: منعه و ـ علیه الامر: حرمه و ـ علیه القاضي ، منعه من ان یتصرف فیه و یفسده (اقرب) : اورا منع کرد . اورا از امر محروم کرد . اورا قاضی از تصرف کردن منع نمود .

(الحَجَر) بالتحریک معروف (اقرب) سنگ " و لقد کان یتوسد الحجر " ط ۱۵۸ - ۹ - ۲۰ - (عیسی بن مریم) بالش میساخت سنگ را .

(الحِجارة جمع حجر) (اقرب) " منیخون علی حجارة خشن " ط ۲۶ - ۱۱۱ - ۲ شما پیش از آمدن اسلام) میان سنگهای درشت اقامت داشتید .

(الاَحْجار) جمع حجر (اقرب) " باحجار لاتضر ولاتنفع " ط ۱۹۰ - ۲ - ۱۰۳ (آیا نمی بینید خداوند مردم را آزمایش کرده) با سنگهائی (مکه) سود وزیان نرساند .

(الحُجْر) بالضم : مصدر و ـ حضن الانسان (اقرب) : منع کردن . آغوش انسان .

(الحُجُور) جمع حُجْر " دب و درج في حجورهم " ط ۱۸۰ - ۱ (شیطان) نرم در رفته و بتدریج ترقی کرد در دامنهای آنان تا فرمانبردار شدند پس با چشمهای آنان نگاه کرد (کنایه از تسلط کامل شیطان است)

(الحُجْرَة) بالضم: الغرفة والقبر و حظیرة الابل والناحیة (اقرب) : منزل فوقانی . قبر . جایگاه شتر . کنار .

(حُجُرات) جمع حجرة " في حجرات القدس مرجحنین " ط ۱۸۰ - ۱۰ - ۱۷ - (جبرئیل و ملئکه‌های مقربین را تعریف کن) که در غرفه‌های (پاکیزه از شهوات ومادیات) خاضع وخاشعند .

(الحَجْرة) بالفتح الناحیة (اقرب) کنار و طرف جمع حَجَرات .

(الحَجَرات) ودع عنک نهبا صیح في حجراته " ط ۱۶۰ ط ۱۰۷ - ۵ (مصراع دوم این شعر اینست (وهات حدیثا ماحدیث الرواحل) . امرء القیس شاعر معروف عرب به خالدبن سدوس مهمان و پناهنده بود و بنو جذیله براوغارت زدند و اهل بیت اورا بردند به پناه دهنده خود شکایت کرد خالد گفت

شتران خودرا بمن ده تا سوار شوم و بروم اهل عیال ترا برگردانم شترانرا به او داد و خالد با چند نفر از خویشان خود سوار شده بنوجدیله را دریافت به آنان گفت آنچه را که از پناه آورده من گرفته اید برگردانید گفتند او پناه آورده تو نیست گفت بخدا سوگند او مهمان منست و اینها شتران او است.

گفتند اینها شتران اوست؟ گفت بلی برگشتند حمله نمودند آنهارا هم از دست او گرفتند و بردند چون امرء القیس از این غارتگری دوم آگاه شد در این باره قصیده ای ساخت اول آن این شعر بود که نقل شد (معنی آن اینست، رها کن و واگذار داستان غارتگری را که در اطراف آن فریاد برآورده شد بیاور داستان شگفت آور را که آن بغما بردن شترهای سواری است.

گویند خالد با بنوجدیله در این باره ساخت باختی داشت منظور امام علیه السلام از تمثل به این شعر آنست که رها کن داستان غصب خلافت آن سه خلیفه و غارتگری را که اهل سقیفه در اطراف آن هو و جنجال نموده و آن همه سخنان گفت و شنود گردید، بیا بشنو مطلب بزرگ و شگفت انگیز پسر ابوسفیان، معاویه را.

(الحجر والروايات)

ان الحجر الاسود كان ملكا عظيما من عظماء الملائكة اودعه الله ميثاق العباد ثم حول في صوره درّة بيضاء و رمى الى آدم (ع) بارض الهند فحمله آدم على عاتقه حتى وافى به مكة فجعله في الركن.

و ان الحجر الاسود كان اول من اسرع الى الاقرار لله بالربوبية ولمحمد صلى الله عليه وآله بالنبوة ولعلي (ع) بالوصية ولم يكن في الملائكة اشد حبا لمحمد (ص) وآل محمد (ص) منه فلذلك اختاره الله والقمه الميثاق فهو يجيء يوم القيمة وله لسان ناطق و عين ناظرة ليشهد كل من وافاه الى ذلك المكان و حفظ الميثاق.

و انه لولا ماطبع الله عليه من ارجاس الجاهلية و انجاسها اذا لاستشفى به من كل علة و اذا لالقى كهيئة يوم انزل الله عز وجل.

قال عمر حين استلم الحجر الاسود اقبلك و اني لاعلم انك حجر لاتضر ولا تنفع و قال علي (ع) بلى و الله انه يضر و ينفع ثم ذكر عليه السلام خبر عالم الذر و في آخره قال الرجل لاعشت في امة لست فيها يا ابا الحسن.

. كا عن ابيعبدالله (ع) قال اول ما يظهر القائم (ع) من العدل ان ينادي مناديه

ان يسلم صاحب النافلة لصاحب الفريضة الحجر الاسود والطواف .

قال ابوجعفر (ع) اذا خرج القائم (ع) من مكة ينادي مناديا الا لايحملن احد طعاما ولاشرابا و حمل معه حجر موسى عليه السلام وهو وقر بعير فلاينزل الا انفجرت منه عيون فمن كان جايعا شبع و من كان ظمأنا روى وروت دوابهم حتى ينزل النجف من ظهر الكوفة .

كا عن ابيعبدالله (ع) قال الحجر بيت اسماعيل و فيه قبرهاجر و قبر اسماعيل و فيه قبور انبياء .

حجربن عدى

روى ان معاوية دخل على عايشة فقالت ما حملك على قتل اهل عذرا بحجرو اصحابه فقال يا ام المؤمنين انى رايت قتلهم صلاحا للأمة و بقائهم فسادا للأمة فقالت سمعت رسول الله (ص) قال سيقتل بعدى بعذراء اناس يغضب الله لهم واهل السماء .

روى انه لما ضرب اميرالمؤمنين (ع) الضربة التي توفى منها استاذن الناس عليه و كان ذلك يوم العشرين من شهر رمضان فدخلوا عليه واقبلوا يسلمون عليه و هو يرد ثم قال ايها الناس سلوني قبل ان تفقدوني و خففوا سؤالكم لمصيبة امامكم قال فبكى الناس عند ذلك بكاء شديدا و اشفقوا ان يسئلوه تخفيفا عنه فقام اليه حجربن عدى الطائى و قال:

فيا اسفا على المولى التقى
ابوالاطهار حيدرة الزكى

الابيات فلما بصربه و سمع شعره قال له كيف لى بك اذا دعيت الى البرائة منى فما عساك ان تقول ؟ فقال والله يا اميرالمومنين لو قطعت بالسيف اربا اربا و اضرم لى النار والقيت فيها لاثرت ذلك على البرائة منك فقال وفقت لكل خير يا حجر جزاك الله خيرا على اهل بيت نبيك .

فى كتاب الحسين (ع) الى معاوية الست قاتل حجرا اخاكندة والمصلين العابدين الذين ينكرون الظلم و يستعظمون البدع ولايخافون فى الله لومة لائم ثم قتلتهم ظلما وعدوانا من بعد ما كنت اعطيتهم الايمان المغلظة والمواثيق المؤكدة ان لاتاخذهم بحدث كان بينك و بينهم ولاباحنة تجدها فى نفسك عليهم .

الحجر بن العدى من اصحاب اميرالمؤمنين (ع) و كان من الابدال و يعرف بحجرالخير و كان معروفا بالزهد وكثرة العبادة والصلوة حتى حكى انه كان يصلى فى اليوم والليلة الف ركعة بل كان من فضلاء اصحابه و مع صغر سنه من كبارهم و كان على كندة يوم صفين و على الميسرة يوم النهروان و كان مجاب الدعوة وقبره مشهور فى العذراء العذراء

قرية بغوطة دمشق .

(ابن الحجرالعسقلانی)

و هو صاحب كتاب الصواعق المحرقة
و غيره و من شعره :

اهوی عليا اميرالمومنيـــــن ولا
ارضی بسب ابی بكــــر و لا عمـــرا
ولا اقول اذا لـــــم يعطيا فدكـا
بنت النبی رسول الله قد كفــــرا
الله يعلم ما ذایاتیهـــــان بـه
يوم القيمـــــة من عذرانه اعتـذرا

سفينة البحار حجر .

حَجَزَهُ ن ض حَجْزًا: منعه و كفه و دفعه و- بينهما : فصل (اقرب) : اورا منع كرد . باز داشت ، بركنار كرد . ميان آنها را جداكرد .

"حجزتهالتقوی‌عن‌تقحم الشبهات " ط ۶۱ ط ۱ ع - ۱ - (آن كسيكه‌عبرتهابرای او كشف كرد از آنچه پيش چشم او بـــود از عذابهاكه برمردمان سركش رسيد) پرهيزكاری اورا مانع شد از اينكه خودرا بدون فكــــردر شبهات اندازد .

(اِحْتَجَزَ) الشیُ : اجتمع و- الشیءَ : حمله فی حجزه و احاط به و- بازاره : شده فی وسطه و- به‌امتنع (اقرب) : چيز جمع شد . چيز را به دامنش جمع كرد به ميانـــش بست و بآن امتناع كرد .

(اِحْتَجَزَ) اكتتم (عبده) پنهـــان كرد .

" الا وان‌لی لكم عندی ان لااحتجز دونكم سرا الا فی حرب " ر ۵۰ ر۲ع۲۵۲ - ۳
آگاه باشيد حق شما برمن آنست كه‌رازی را از شما پوشيده ندارم مگر در جنگ (فـــاش شدن اسرار جنگ دشمن را برآن آگاه سازد)

(الحِجاز): الحبل و- كل ما يشد به‌الوسط و- الجبال ومكة و مدينة و مخاليفها (اقرب) : ريسمان و هرچه به‌آن كمر بستـــه شود . كوهها . مكه و مدينه و حوالی‌آن‌ومصدر است بمعنی منع كردن .

" و من النار حجازا و وقاية " ط ۱۹۷ ط ۳ ع ۴ - ۱۰ (زكوة) از آتش مانـــع و نگهدارنده است " و يقودنی جشعی الی‌تخير الاطعمة و لعل بالحجاز واليمامة من لاطمع له فی القرص " ر ۴۵ ر۲ع۴ ۲ - ۱۲ - ۳ (چه دور است) كه بسيارى حرص و علاقه مرا بـــر گزيدن طعامها وادارد شايد در حجاز و يمامه كسی باشد كه طمع و آز در قرص نداشتـــــه (چون در دستوس نيست)

(الحُجْزَة) بالضم‌معقد الازاروموضع التكة من السراويل (اقرب) : محل بندازار و محل بند شلوار " و اخذ بحجزة‌هادفنجی " ط ۷۲ ط ۷۰ ۱ ع - ۱ - كمربند راهنمـــا را (پيامبر و امام) بگيرد (از سختيهای دنيا و

آخرت) نجات یابد .
(الحاجزة) مؤنث حاجز و هوالمانع (اقرب) :منع کننده" ولاقوة حاجزة" ط ۸۱ - ط۴ - ۴۹ — نه قوتی هست که مانع باشد از عذاب .

(الحَواجز) جمع حاجز: الموانع " و حواجز نعمه" ط ۸۱ - ط۴ - ۲۳ (خداوند شمارا قرار داد) در موانع صحت و سلامتی (از مضرات و امراض) .

(المَحجُوز) الممنوع باز داشته‌شده " ولا محجوز بینه و بین یومه" ط ۱۲۲ - ط۲۹ - ۱۳ (فرار کننده از اهل خود) بازداشته شده نیست از روز موعود خود .

(الحجزة والروایة)

عن محمدبن الحنفیة قال حدثنی امیرالمؤمنین (ع) ان رسول الله (ص) یوم القیمه آخذ بحجزة الله و نحن آخذون بحجزة نبینا و شیعتنا آخذون بحجزتنا قلت یا امیرالمؤمنین (ع) و ماالحجزة ؟ قال الله اعظم من ان یوصف بحجزة او غیر ذلک ولکن رسول الله (ص) آخذ بامرالله و نحن آل محمد آخذ بامر نبینا و شیعتنا آخذون بامرنا (بیان) الاخذ بالحجزة کنایة عن التمسک بالسبب الذی جعلوه فی الدنیا بینهم و بین نبیهم و حججهم ای الاخذ بدینهم وطاعتهم و متابعة امرهم و تلک الاسباب الحسنة تتمثل فی الاخرة بالانوار سفینة البحار حجز

الحِجل والحُجل والحَجل

الخلخال و ـ حلقتا القید و ـ القید و ـ البیاض (اقرب) : آنچه زنها برای زینت در پا قرار میدهند دو حلقه زنجیر ، زنجیر ، سفیدی " فینتزع حجلها و قلبها و قلائدها ورعاثها" ط ۲۷ - ط ۳۲ - ۷ - (به من خبررسید ملشگریان معاویه به زن مسلمه و کافره وارد میشده) خلخال دستبند گردنبند و گوشواره اورا میکنده‌اند .

(الحِجال) جمع حَجَلة وهو بیت یزین للعروس (المنجد) : خانه‌ایست که‌برای عروس زینت داده میشود .

(یا اشباه الرجال و لارجال حلوم الاطفال و عقول ربات الحجال) ط ۲۷ ط ۳۲ - ۱۴ - ای جماعت شبیه مردان (بحسب شکل) و در حقیقت مرد نیستید عقلهای شما مانند عقلهای بچگان و عروس و زن تازه به‌حجله رفته است .

(الحجل والروایات)

لی عن ابن عباس قال قال رسول الله (ص) المخالف علی علی بن ابیطالب بعدی

کافر و المشرک به مشرک والمحب له مؤمن والمبغض له منافق والمقتفی لاثره لاحق و المحارب له مارق و الراد علیه زاحق علی نور الله فی بلاده وحجته علی عباده و سیف الله علی اعدائه و وارث علم انبیائه علی کلمة الله العلیا و کلمة اعدائه السفلی علی سید الاوصیاء و وصی سیدالانبیاء علی امیرالمومنین و قائد الغرّ المحجلین و امام المسلمین لایقبل الله الایمان الا بولایته و طاعته (الغر المحجلون)المنورون .

حَجَمَ طَرْفَهُ عنه ، صرفه (اقرب):دیده خودرا از او برگردانید .

(أحْجَمَ)فلان عن الشیء ، کف او نکص هیبة (اقرب) ، از چیز باز ایستاد وعقب گرد کرد " اذا احمر الباس و احجم الناس قدم اهل بیته ر ۹ ر۵۱-۲-۴ هنگامی که کارزار سخت میشد و مردم از ترس عقبگرد نموده باز می‌ایستادند (پیامبر) اهل بیت خود را جلو می‌داشت .

(الحجم والروایات)

عن ابیعبدالله (ع) الدواء اربعة .

الحجامة اوالسعوط والحقنة والقیء

طب النبی (ص)قال فی لیلة اسری الی السماء مامررت بملاء من الملائکة الاقالوا یا محمد مرامتک بالحجامة و خیر ماتداویتم به الحجامة والشونیز والقسط (القسط عود هندی و عربی مدر نافع للکبد جداوللمغص والدودوحمی الربع شربا و للزکام والنزلات و الوباء بخورا و للبهق والکلف طلاء).

ولتکن الحجامة فی اثنی عشر لیلة الی خمس عشر من الشهور لتکن الحجامة بقدر مایمضی من السنین ابن عشرین سنة یحتجم فی کل عشرین یوما و ابن ثلاثین فی کل ثلثین یوما مرة واحدة و کذلک من بلغ من العمر اربعین سنة یحتجم فی کل اربعین یوما مرة و مازاد فبحسب ذلک . . . سفینة البحار حجم .

الحِجا . العقل و الفطنة و ــ المقدار (اقرب) : خرد . زیرکی . اندازه .

(الأحْجَی) تفضیل : خردمندتر

" فرایت ان الصبر علی هاتااحجی " ط ۳ ط ۲۸ - ۵ (فکر میکردم که بر تاریکی صبر کنم و با بدون یاور حمله کنم) دیدم صبر کردن براین تاریکی خردمندتر است (از اینکه برخلفا حمله کنم تا درنتیجه اسلام نابود گردد).

حَدِبَ الرجل ل حَدَباً خرج ظهره و دخل صدره و بطنه و ــ علیه تعطف و ــ المرأة .

صبرت علی اولاده ولم تتزوج (اقرب) :پشت مرد بیرون آمد و سینه و شکم او به اندرون رفت بروی رو آورده بازگشت نمود ، زن بر فرزندانش شکیبا شد و ازدواج نکرد .

(تَحَدَّبَ) مثل حَدَّبَ " و تحدبت علیه الرحمة بعد نفورها " ط ۱۹۶-۱۳ط-۱۱

(هرکس پرهیزکاریرا برخودپیشه‌کند) رحمت ومهربانی پس‌از دور شدن براوبازگشت نمود .

(الحِداب) جمع حدب بالتحریک .

ما غلظ من الارض فی ارتفاع (عبده) : آنچه سفت باشد از زمین در بلندی " لم یرد سنة رض طود ولاحداب ارض" ط ۱۶۴-۷ط-۷

راههای آنها (لشگر بنی‌عباس) راکه برای انقراض دولت بنی‌امیه بسیج می شوند) نه‌محکمی کوهی ونه‌بلندی زمینی بازنگرداند .

الحَدْبیر: الناقة الضامرة (اقرب): شتر لاغر (الحدابر) جمع حدبیر .

" اللهم خرجنا الیک حین اعتکرت علینا حدابیر السنین " ط ۱۱۳ ط۵۵-۴

(پروردگارا از خانه‌های خود باامید فضل‌تو) بیرون‌آمدیم هنگامیکه سالهای‌قحطی مانند شترهای لاغر بما رو آورد .

حَدَثَ الشیء حُدوثاً و حِداثةً : نقیض قدم و ــ حدث الامر . وقع (اقرب) یک چیز تازه شد در مفردات حدوث را بوجود آمدن معنی کرده که تازگی‌هم از لوازم آنست .

(الحادِث) : نقیض قدیم ، چیزی که تازه ظاهر شده باشد .

(حادِثه) مؤنث حادث ج حادثات و حوادث (اقرب)

" فربما حدث من الامورما ازاعوّلت فیه علیهم من بعد احتملوه طیبة انفسهم به" ر ۵۳ ر۲۳۹ - ۱۰۷ ــ پس بسا پدید آیداز کارها چیزی چون واگزار کنی آنرا برایشان (پس از نیکوئی به ایشان)آنرا با خوشدلی انجام دهند .

(الحَدَث) چیز پدید آینده و چیز غیر معروف که معروف نبود ج اَحْداث (اقرب الموارد) الحدث:مرگ (عبده ج ۳ ص ۲۲)

" فان حدث بحسن حدث و حسین حی قام بالامر بعده" ر ۲۴ ر۲۵۹ - ۳ ــ اگر به حسن پیش‌آمدی رخ دهد (بمیرد)ودرحالیکه حسین زنده است‌بعداز او به امر قیام مینماید (وصی من بعداز حسن او است)

(حَدَّثَ) وزان صَرَّف : خبر داد (اقرب الموارد) « وحدثتهم فصدقوا »ح۱۳۱ ح ۲۳۸-۶ - (دنیا) به‌آنان (مؤمنان) خبر داد (از فنا و زوال خود) آنان هم تصدیق کردند .

(اَحْدَثَهُ) ابتداه و ابتدعه ، ولم یکن قبل . (اقرب الموارد) یعنی آنرا آغاز و

ایجادواختراع کرد که قبلا نبود " و ما احدثت بدعة الا ترک بها سنة " ط ۱۴۳ ط ۱۳۷ - ۶ . بدعتی (احداث چیزی در دین کماز دین‌نبود) آشکارنگشت مگر بسبب آن سنتی (طریقه ورویه پیامبر اکرم) متروک شده و از بین میرود .

(تَحَدَّثَ)تکلم ،سخن‌گفت (تَحَادَثُوا) بعضی به بعض دیگر خبر داد (اقرب)

(حَادَثَه)؛کالمه (اقرب)؛با او سخن گفت " فحادث اهلها بالاحسان الیهم " ر ۱۸ ر ۲۶۹ - ۱ - پس با آنان (اهل بصره برای دلجوئی) با نیکوئی کردن به آنان سخن آغاز کن .

(حُدُوث) ومُحْدَث،نو پدیدار شدن (اقرب) (الحمدلله الدال علی وجوده بخلقه و بمحدث خلقه علی ازلیته " ط ۱۵۰ ط ۵۹ - ۱ - سپاس خدائی‌را سزاست که بوسیلهٔ آفریده‌هایش بر وجود و هستی خود راهنما است .

درکافی گوید بعداز آنکه زندیقی‌از امام صادق (ع) از دلیل توحید پرسید ،عرض کرد بروجود خدای‌متعال دلیل چیست ؟فرمود وجود مصنوعات و موجودات دلالت دارند بر اینکه یک صنعتگری آنهارا درست کرده آیا نمی‌بینی هنگامی‌که به‌بناء محکمی نگاه کنی میدانی که آنرا بانی هست هرچند که بانی را نبینی ، عرض کرد آن چیست ؟ فرمود چیزی‌به خلاف چیزها .

- و بحدوث و نو پیدا شدن آفریده هایش بر ازلی و قدیم بودن و ابتدا نداشتن خود دلیل است ؛ برای اینکه تمامی جسمها از حرکت و سکون خالی نیستند و هرچیز که چنین باشد حادث است و هر حادث به احداث و ایجاد کننده محتاج است و اگرخود این ایجادکننده حادث باشد تسلسل لازم میآید یعنی درآن هم این سخنها گفته میشود و تسلسل هم باطل است .

و اگر خود آن حادث خودش را به وجود آورده دور لازم می‌آید یعنی وجودخود او بوجود خویش موقوف می‌باشد دورهم باطل است پس نمیماند مگر اینکه حدوث موجودات به ازلی و قدیمی بودن خدای متعال دلیل است .

(الحَدَث) ، جوان و حادث " و انما قلب الحدث کالارض الخالیة،ما القی فیهامن شیء قبلته " ر ۳۱ ر ۴۰ - ۲۴ - ۲۵ دل‌جوان همچون‌زمین‌خالی است (که تخم درآن‌پاشیده نباشد)کههرتخم درآن‌افشانده شود بپذیرد .

الحَدِیث : جدید : خبر ج احداث (اقرب) : گفتار ، داستان .

" و قد کان من ابی سفیان فی زمن عمرفلتة من حدیث النفس و نزعة من‌نزعات الشیطان " ر ۴۴ ر ۲۹۱ - ۳ - در عهد عمربن خطاب از ابوسفیان سخن نسنجیده‌ای

از خواهش نفس و وسوسه‌ای از وسوسه هـــای شیطان رخ داد.

(روزی زیادبن ابیه در مجلس عمر سخن‌گفت وهمه را به شگفت آورد. عمروعاص گفت ،اگر این جوان از تیرهٔ قریش بود مردم را به‌عصای خود میراند ابوسفیان گفت‌آگـــاه باش او قریشی است و اگر اورا می‌شناختــــی میدانستی کهاواز بهترین اهل تست عمروگفت پدر او کیست ؟ ابوسفیان گفت بخدا من او را در رحم مادرش گذاشته ام (با مادر او سمیــه زناکرده‌ام)عمروعاص گفت : چرا اورا بخودت ملحق نمی‌کنی ؟ گفت از بزرگی (عمر) کـــه اینجا نشسته میترسم .

این بود معاویه برای اینکه زیاد رابه طرف خویش جلب نماید به او نوشت که تـــو برادر منی امیرالمومنین (ع) هم به او چنین نوشت

(اُحْدُوثَة) : مايُتَحَدَّث به ج احادیث (اقرب الموارد) گفتگو" به یکسب الانسان الطاعة فی حیاته و جمیل الاحدوثة بعدوفاته" ح ۱۴۷ ج ۳۲۳ ـ ۶ ـ انسان در زندگـــی خود بسبب علم طاعت و پیروی (ازدستورات خدا) و پس از مرگ پسندیده‌گوئیها به دست می‌آورد .

حدیث ائمه اطهار (ع)

در اصطلاح اسلام حدیث به سخنان پیامبر اسلام و دوازده امام وصی های پیامبر اکرم (ص) گفته می‌شود و چونکه ائمه اطهـــار علیهم السلام در روی زمین حجت پروردگار و خلیفة الله بوده و هستند و به تمامی علمها دارا بودند و خیرخواه تمامی افراد بشـــرو راهنمای آنان بسوی سعادت دنیا وآخـــرت بودند مسلمانها مخصوصا دانشمندان‌ومؤمنین آنها در زمان حیات ائمه علیهم الســـلام به شنیدن و نوشتن و ضبط کردن سخنان آنها زیاد اهمیت می‌دادند .

در سفینة البحار (حدث) ص ۲۲۱ـ گوید جماعتی از خواص اهل بیت موسی بـــن جعفر و شیعیان او در حالیکه درآستین هـــای آنها لوحه‌های لطیف آبنوس بود در نـــزد آنحضرت حاضر میشدند هرچه امام علیـــه السلام فتوی‌میداد ویانطق می‌کردمی‌نوشتند .

(هم‌چنین بود حال امیرالمؤمنیـــن (ع) و سایر ائمه اطهار) برای نوشتـــن آن حدیث سلسلة الذهب که ابوالحسن الرضـــا علیه السلام در نیشابور برای التماس‌آن دو امام حافظ احادیث نبویه (ابوذرعه و محمد ابن اسلم طوسی) بیان فرمودند غیر از دواتها بیست چهار هزار قلمدان کشیده شده‌بود .

و بیشتر وقتها از مسلمانها به حضور

ائمه (ع) وارد میشدند و از موضوعات گوناگون سئوال میکردند و می‌نوشتند و بسا وقتها خود امام آنهارا دستور میداد می‌نوشتند و یا خود می‌نوشت و در اختیار آنان قرار می‌داد.

و بسا وقتها برای کثرت فائده حدیث میفرمودند سزاوار است این حدیث با آب طلا نوشته شود و مسلمانهارا برای مذاکره احادیث و تشکیل مجالس برای ذکر و شنیدن این مطلب تشویق می‌کردند و برای این امر ثوابهای زیاد وعده می‌دادند و مسلمانهاهم خواه در زمان خودائمه و یا بعداز حیات آنها بانوشتن و گفتن و شنیدن از راویها و تدوین آنها در کتابهازیاداهمیت می‌دادند حتی برای شنیدن یک حدیث از شهرهای دور مسافرت می‌کردند و ما چند حدیث دراین باره نقل می‌کنیم.

سفینة البحار ذهب ص ۴۹۰ فقد حکی ان بعض امراء السامانیة کتب حدیث (لااله الاالله حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی) بالذهب و اوصی ان یدفن معه فلما مات رؤی فی المنام فقیل ما فعل الله بک؟ فقال غفرالله لی بتلفظی بلا اله الا الله و تصدیقی محمدا رسول الله مخلصا و انی کتبت هذا الحدیث بالذهب تعظیماواحتراما.

هنگامی که امیرالمومنین (ع) ازصفین برگشت آن وصیتنامه مفصل را که درنهج البلاغه درتحت رقم (۳۱) از رسائل آنحضرت آورده نوشت.

ان علیا علیه‌السلام اجتمع مع الخضر فقال له علی (ع) قل کلمة حکمة. فقال ما احسن تواضع الاغنیاء للفقراء قربة الی الله فقال علی (ع) و احسن من ذلک تیه الفقراء علی الاغنیاء ثقة بالله فقال الخضر لیکتب هذا بالذهب سفینة خضر ص ۳۹۰

روی عن ابیعبدالله علیه السلام قال حدیث فی حلال و حرام تاخذه من صادق خیر من الدنیا و مافیها من ذهب او فضة.

عن النبی (ص) من تعلم حدیثین اثنین ینفع بهما نفسه او یعلمهما غیره فینتفع بهما کان خیرا من عبادة ستین سنة.

عن ابیعبدالله علیه السلام من حفظ من شیعتنا اربعین حدیثا بعثه الله یوم القیمة عالما فقیها و لم یعذبه.

عن عبدالمؤمن الانصاری عن سالم الاشل و کان اذا قدم المدینة لایرجع حتی یلقی اباجعفر علیه السلام قال فخرج الی الکوفة قلنا یا سالم ما جئت به قال جئتکم بخیرالدنیا والاخرة. سالت اباعبدالله علیه السلام عن قول الله عزوجل (ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْکِتابَ الَّذینَ اصْطَفَیْناهُ مِنْ عِبادِنا) (الایة) قال السابق بالخیرات هم الائمة علیهم السلام.

عن محمدبن مسلم قال کنا عند ابیجعفر علیه‌السلام جلوسا صفین و هو علی السریر و قد در علینا بالحدیث و فینا من

السرور و قرة العين ماشاء الله فكانا في الجنة فبينا نحن كذلك اذا بالآذن فقال سلام الجعفي بالباب فقال ابوجعفر (ع) أذن له فدخلنا غم و هم و مشقة كراهية ان يكف عنا ماكنا فيه.

روى ابوجعفر الطبرى في الدلائل مسندا عن ابن مسعود قال جاء رجل الى فاطمة صلوات الله عليها فقال يا بنت رسول الله هل ترك رسول الله صلى الله عليه وآله شيئا فطوقينيه فقالت يا جارية هات تلك الجريدة فطلبتها فلم تجدها فقالت ويلك اطلبيها فانها تعدل عندي حسنا و حسينا فطلبتها فاذا هي قد قممتها في قمامتها فاذافيها قال محمد النبي صلى الله عليه وآله ليس من المؤمنين من لم يامن جاره بوائقه و من كان يؤمن بالله واليوم الاخر فلايؤذى جاره من كان يومن بالله واليوم الاخر فليقل خيرا او يسكت ان الله يحب الخيّر الحليم و يبغض الفاحش العينين السال الملحف ان الحياء من الايمان والايمان في الجنة و ان الفحش من البذاء و البذاء في النار سفينة البحارجدث

عبدالله بن المغيرة بضم الميم وكسر العين المعجمة ابومحمد البجلي كوفي ثقة ثقة لايعدل به احد من جلالته و دينه و ورعه، روى عن ابي الحسن موسى (ع) قال الكشي ره انه كان واقفيا ثم رجع قال انه ممن اجتمعت العصابة على تصحيح ما يصح عنه و الاقرار له بالفقه قال النجاشي قيل انه صنف ثلثين كتابا والذى رايت أصحابنا يعرفون منها كتاب الوضوء و كتاب الصلوة مختص روى انه لما صنف كتابه وعد اصحابه ان يقرء عليهم في زاوية من زوايا مسجد الكوفة و كان له اخ مخالف فلما ان حضروا لاستماع الكتاب جاء الاخ و قعد قال عبدالله لهم انصرفوا اليوم قال الاخ اين ينصرفون فاني ايضا جئت لما جاؤا فقال له لما جاؤا ؟ قال يا اخي رايت فيما يرى النائم ان الملائكة تنزل من السماء فقلت لماذا ينزلون هولاء فقال قائل ينزلون يستمعون الكتاب الذى يخرجه عبدالله بن المغيرة فانا ايضا جئت لهذا و انا تائب الى الله فسر عبدالله بذلك سفينة البحار ج ۲ ص ۱۳۸ .

تاسف ابن عباس على قطع الرجل السواوى خطبة اميرالمومنين عليه السلام (الخطبة الشقشقية) و قوله فوالله ما اسفت على كلام قط كاسفي على ذلك الكلام ان لايكون اميرالمومنين بلغ منه حيث اراد .

شد رحال رجل من فسطاط مصر الى المدينة لياخذ حديث غديرخم عن زيدبن ارقم .

تمنى عبدالله بن شداد الليثى ان يترك ان يحدث بفضائل على عليه السلام يوما الى الليل و ان ضربت عنقه .

اجتماع جماعة كثيرة على ابي سعيد الخدرى لاخذ الحديث عنه في عام الحرة .

عن میسر عن ابیجعفر علیه السلام قال قال لی اتخلون و تتحدثون و تقولون ما شئتم فقلت ای والله انا لنخلوا و نتحدث و نقول ما شئنا فقال اما والله لوددت انی لاحب ریحکم و ارواحکم و انکم علی دین‌الله و دین ملائکته فاعینوا بورع واجتهاد .

کان جماعة من خواص موسی بن جعفر علیهم السلام من اهل بیته و شیعته فی اکمامهم الواح آبنوس لطاف یحضرون عنده یکتبون فیها ما افتی و نطق به سلام الله علیه .

و قال الشعبی لو ان رجلا سافر من اقصی الشام الی اقصی الیمن لیسمع کلمةحکمة مارایت ان سفره ضاع سفینة حدث .

عن محمدبن‌عبدالله الکوفی ل الکرخی رب ل عن رجل ذکره قال بلغنی ان بعض اهل المدینة یروی حدیثا عن ابیجعفر علیه‌السلام فاتیت فسالته عنه فزبرنی و حلف لی بایمان غلیظة لایحدث به احدا فقلت اجل الله هل سمعه منک احد غیرک ؟ قال نعم سمعه رجل یقال له الفضل فقصدته حتی اذا صرت الی منزله استاذنت علیه و سالته عن الحدیث فزبرنی و فعل بی کما فعل المدینی فاخبرته بسقری و ما فعل بی المدینی فرق لی و قال نعم سمعت ابا جعفر (ع) محمدبن علی یروی عن ابیه عن رسول الله صلی الله علیه و آله قال اذا دخل رجل بلدة فهو ضیف علی من بها من اهل دینه حتی یرحل عنهم ولاینبغی للضیف ان یصوم الا باذنهم لئلا یعملوا له الشیء فیفسد علیهم ولاینبغی لهم ان یصوموا الا باذنه لئلا یحتشمهم فیترک لمکانهم ثم قال لی این نزلت فاخبرته فلما کان من الغد اذا هو قد بکر علی و معه خادم له علی راسها خوان علیها من ضروب الطعام فقلت ما هذا رحمک فقال سبحان الله الم اروِ لک الحدیث بالامس عن ابیجعفر (ع) ثم انصرف . سفینة ضیف ص ۷۷

بالجملة ان اصحاب الائمة علیهم السلام یعرفون قدر الحدیث و کان للحدیث الذی اخذ عنهم علیهم عندهم خطر و قدر عظیم .

حَدّ منع . دفع . مرز . تعریف و تمییز دادن چیزی از چیزی ؛ غایة و تیزی چیزی (الذی لیس لصفته حد محدود ولانعت موجود" ط ۱ ط ۵ - ۲ - آن خدائی که نیست اوصاف جمالیه و صفات کمالیه او را غایت و نهایتی معین که از آنجا تجاوز نکند ، یا اینکه نیست صفات ذاتیه اورا معرفی که بکنهه اورا تعریف و تحدید نماید و نه معرفی که به‌عوارض و اوصاف شرح ماهیت آنرا دارا باشد .

(ظاهرا مراد صفتهای ذاتیه است و آن علم ، حیات ، قدرت ، اختیار و امثال آنها

است مراد از حد غایت و نهایت است گفته می‌شود این حد و آخر و نهایت زمین است و محدودتمیزدادن چیزیست از چیزی هنگامیکه آنرا معین نمایدمعنی این اینست که برای صفات او مانند صفات مخلوقات و ممکنات غایت معینه و نهایت ممیزه نیست .

درکافی باسناد خودش از کابلی روایت کرده به ابوالحسن (ع) در دعائی نوشتم (الحمدلله منتهی علمه) بمن نوشت نگو (منتهی علمه) زیرا برای علم او نهایتی نیست ولکن بگو (منتهی رضاه)

و برای صفتهای خدای تعالی نعتی و تعریفی هم نیست برای اینکه نعت برای آن چیز گفته میشود که در معرض تغییر قرارگیرد ، برای صفتهای ما نعتهااست مثلا برای حیات ما طورها است از طفولیت و صباوت و ما بعد آنها و قوت و ضعف و واسطه و هم چنین است قدرت و علم ما برای آن ادواری است از نقص وکمال و غموض و وضوح اما صفات پروردگار عالم از چنین نعتها و اشباه آنها برکنار است .

(الحَدّ) عذاب و تنبیه معینی است که در شریعت اسلام برای تجاوزکاران (مانند شرابخوار ، زناکار و دزد و ...) اقامه می‌شود مثلا برای شرابخوار هشتاد تازیانه و برای زناکار صدتازیانه در انظار عمومی زده می‌شود و هکذا و برای سایر احکام و دستورات الهی هم حد گفته می‌شود و جمع آن حدود است .

در قرآن مجید میفرماید: تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَاللّٰه فَاُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ " (اقرب) " فان منهم الذی قد شرب فیکم الحرام و جلد حدا فی الاسلام " ر ۶۲ ر ۴۷ ۲ - ۱۱ — زیرا از ایشان کسی است که در میان شما مسلمانان شراب آشامیدو او را برای این کار زشت بحدی که در اسلام تعیین شده تازیانه زدند و تفصیل این داستان گذشت که این شرابخوار ولید برادر عثمان و کارگزار کوفه بود .

(اَلحَدّ) تیزی و شدت غضب «املك حمیة انفك و سورة حدك" ر ۵۳ ر۴ ۲۳ — ۱۴۶ هنگام برافروختگی خشمت و تیزی غضبت برخود مسلط باش .

(حادَّهُ) مُحادَّةً : غاضبه و عاداه (اقرب الموارد) با او دشمنی و مغاضبه نمود و یا کناره‌گیری کرد " ولولم یکن فینا الاحبنا ما ابغض الله ورسوله و تعظیما ما صغر الله و رسوله لکفی به شقاقا لله و محادة عن امرالله" ط ۵۸ - ط ۹ - ۲۷ اگر نبود در ما مگر دوستی آنچه (دنیا) که خدا و رسولش آن را دشمن داشته و بزرگ شمردن آنرا که خدا و رسول آنرا کوچک شمرده همین مقدار برای مخالفت خدا و سرباز زدن و بکنار رفتن از فرمان او بس بود .

(التَّحْدِيد): تعریف نمودن یا حد قرار دادن " لم تبلغه العقول بتحدید فیکون

مشتبها " ط ۱۵۲ ط ۴۵ - ۲ - عقلها با
تعریف و حدود قائل شدن بکنه ذات او
نرسیده اند .

(مراد از تحدید یا اثبات حد و
نهایه است یا تعریف بذاتیات است چنانچه
آن اصطلاح منطقیها است بدیهی است که
پروردگار منزه است از حدود و نهایاتی که از
عوارض اجسام و جسمانیات است و از اجزاء
عقلی و تصوری و ترکب دور است پس ذات
خدا را حد اجزاء وترکیب نیست تا عقلها
بتوانند مانند سایر موجودات با تحدید بهاو
برسند .

(الحِدَّة) خشمناکی (اقرب‌الموارد)
(الحِدَّة) خشم آلود شدن نوعی از دیوانگی
است " ج ۲۵۵ ج ۴۴ ۳ - ۴

(مُحادّ) اسم فاعل از باب مفاعله
دشمنی کننده (اقرب) " وخذل محادیه
بنصره " ط ۱۹۶ ط ۳ ۱ - ۱۵ - شمنان
این دین اسلام را بیاری خود مغلوب ساخته .

(حَدید) آهن که معدن معروف‌است
چیزتیز ج حَدیدات حدائد حَدائِدات (اقرب)
" واتقوانارا حرهاشدید و قعرها بعید وحلیتها
حدیدوشرابهاصدید " ط ۶ ع ۱۴ - ۴ بپرهیزید
از آتشی که گرمی آن سخت و ژرفی آن بسیار
و زیور آن آهن و آشامیدنی آن زرداب است .

حد هر چیز

ان لکل شیء حدا و انه لیس شیء الا
وردفیه‌کتاب‌او سنة و علم ذلک کله عندالامام
علیه السلام .

الباقری علیه السلام الحمدلله‌الذی
جعل لکل شیء حدا ینتهی الیه ثم ذکر حد
الخوان و حد الکوز و اما حدالخوان اذا وضع
ذکراسم الله اذا رفع حمدالله وحد الکوزیذکر
اسم الله علیه اذا شرب و بحمدالله اذا
فرغ ولا یشرب من عند عروته ولامن کسران
کان فیه .

بیان کبار حدود الصلوة والزکوة و
الحج والصوم والوضوء والولایة جلد اول بحار
ص ۲۱۰

حدید

قوله تعالی (وَأَنزَلنَا الحَدیدَ فیهِ
بَأْسٌ شَدیدٌ) فان آلات الحروب متخذة منه و
منافع للناس اذ مامن صنعة الاوالحدید آلتها
(قال الرازی) ان مصالح العالم اما اصول
و اما فروع اما الاصول فاربعة : الزراعة
والحیاکة و بناء البیوت و السلطنة و ذلک لان
الانسان مضطرالی طعام یاکله و ثوب یلبسه و
بناء یسکن فیه والانسان مدنی الطبع فلاتتم
مصلحته الا عند اجتماع جمع من ابناء جنسه

لیشتغل کل واحد منهم بمهمّ خاص فحینئذ ینتظم من الکل مصالح الکل و ذلک الانتظام لابد و ان یخفی الی المزاحمة ولابد من شخص یدفع ضرر البعض و ذلک هو السلطان و هذه الاصول الاربعة محتاجة الی الحدید کمالایخفی فلولم یوجد الحدید لاختل جمیع مصالح الدنیا .

ثم ان الحدید لما کانت الحاجة الیه شدیدة جعله الله سهل الوجدان کثیر الوجود والذهب لماقلت الحاجة الیه جعله عزیزالوجود و عند هذا یظهر اثر وجودالله و رحمته علی عبیده فان کل ماکانت حاجاتهم الیه اکثر جعل وجدانه اسهل و لهذا قال بعض الحکماء ان اعظم الامور حاجة الیه هوالهواء فانه لوانقطع وصوله الی القلب لحظة مات الانسان فی الحال فلاجرم جعله الله اسهل الاشیاء وجدانا و هیأ اسباب التنفس وآلاته حتی ان الانسان یتنفس دائما بمقتضی طبعه من غیر حاجة فیه الی تکلف عمل و بعدالهواء الماء و بعد الماء الطعام ثم تتفاوت الاطعمة فی درجات الحاجة والعزة فکلما کانت الحاجة الیه اکثر کان وجدانه اسهل بخلاف عکسه .

والجواهر لما کانت الحاجة الیها قلیلة جدا فلاجرم کانت عزیزة جدا ولماکانت الحاجة الی رحمة الله تعالی اشد من الحاجة الی کل شیء فنرجو من رحمة الله تعالی ان یجعلها اسهل الاشیاء فی الدنیا وجدانا

سبحان من خص الفلز بعزة
والناس مستغنون عن اجناسه
و اذل انفاس الهوی اذکل ذی
نفس لمحتاج الی انفاسه

سفینة حد

حَدَرَ (الشیءَ حَدْرًا) انزله من علو الی اسفل (اقرب الموارد) آنرا از بالا بهپائین فرود آورد " کانک لاابالغیرک حدرت الی اهلک تراثا من ابیک و امک " ر ۴۱- ر۴۵ ۲ - ۸ . غیر ترا پدر مباد (اف برتو) گویا میراث را که از پدرت و مادرت رسیده به نزد خانوادهات بزودی فرستاده ای .

(اَحْدَرَ) . اَلْمَشْیَ : اسرع فیه : در رفتن سرعت کرد .

" ثم احدر الینا ما اجتمع عندک " (پس از جمع شدن زکوة حیوانات) پس آنچه نزد تو گرد آید زود بهسوی ما بفرست .

(اِنْحَدَرَ) انهبط (اقرب) : سرازیر شد .

" ینحدر عنی السیل ولایرقی الی الطیر " ط۳- ط ۴۸ - ۲ (پسر ابو قحافة خلافت را بخود پوشانید درحالیکه میدانست موقعیت من از خلافت مانند قطب آسیاست) علوم و معارف از سرچشمهٔ فیض من مانندسیل سرازیر میشد هیچ پروازکنندهٔ در فضای علم و دانش باوج رفعت من نمیرسد .

حَدَقَ القوم به حَدَقا : اطافوا : دوراوگرد آمدند و احاطه کردند . حَدِيقَه . باغ "وروضة خضرا و ارباف محدقة" ط ۱۹۰ ط ۲ - م ۱۱

(و اگر پروردگار عالم میخواست بیت خودرا قرار میداد) میان مرغزار هـای سبز و زمینهای پرگیاه و پردرخت .

(الحَدَقَة) سواد العين الاعظم ج حدق حدقات ج احداق حداق (اقـرب الموارد) . سیاهی بزرگ چشم .

" اذ خلق لها عينين حمراوين و اسرج لها حَدَقَتَيْن قمراوين " ط ۱۸۳ ط ۱۶ - ۲۵ - " در شگفتی آفرینش ملخ اندیشه کن که خداوند برای او دوچشم سرخ آفرید و دو حدقه مانند ماه تابان افروخت .

حَدَمَ : اِحْتَدَمَ الحرّ والنهار اشتد حـره . (اقرب الموارد) گرمی آن شدت کرد .

" فيوشك ان تغشاكم دواجي ظلله واحتدام علله" ط ۲۲۸ ط ۴ - ۸

پس نزدیک است تاریکی سایه هایش و زبانه کشیدن دردهایش شمارا دریابد .

حَدَا يَحْدُو حُدُوًّا وحِداء و حَداء واوى دفع صوته بالحداو حدا الابل و بها ساقها (اقرب الموارد) : صدای خودرا به خواندن حـدی بلند کرد و شتر را راند . بمعنی مطلق راندن هم بکار رفته "وحدوتكم بالزواجر فلـم تستوثقوا" ط ۱۸۰ ط ۱۰ - ۲۸ شما را (بتازیانهٔ اندرز و نصیحت) به راه راست سوق دادم جمع نشدید .

(حِداء) راندن (اقرب) " وارفق حدائهما العنيف " ر ۱ ر ۳ - ۲۷ - ۳ - آهسته ترین سوق دادن (طلحه و زبیر در امرعثمان) سخت راندن بود" و ماهو الا الموت اسمع داعيه واعجل حاديه) ط ۱۲۰ ط ۸ - ۷ - ۴

(این مطلب مهم نیست) مگر که هرکـه را خواند شنوانید و هرکه را راند شتابانید .

حَذَّ الشيءَ حَذًّا اسرع قطعه . در بریدن آن شتاب (حَذّاء) شتاب کننده .

(و ادبرت حذاء) ط ۵۲ ط ۴ ۹ - ۱ (دنیا از اهلش) بسرعت روبرگردانید .

حَذِرَ حِذْرا و حَذَرا و مَحْذُورَةً : تحـرز منه (اقرب الموارد) خودش را ازاونگهداشت راغب گفته احتراز از چیز مخوف : بمعنـی نگهداری خود از چیز ترسیده شده ضد انـس (يبيت حَذِرا و يصبح فرحا حذرا لما حذرمن الغفلة وفرحا بما اصاب من الفضل والرحمة ط ۱۹۱ - ط ۴ ۱ - ۲۰ - شب را بسرمیبرد درحالیکه (از غفلت خویش که مبادادروظایف خودکوتاهی کرده باشد) هراسان است و روز (از احسان و مهربانی خداکه اورا مسلمان و

پیرو محمد وآل محمد قرارداده) شادمان است.

(حَذَّرَ) تحذیرا : خوفه و حرزه و نبهه (اقرب الموارد) اورا ترسانید . بیم داد بیدار کرد «من حذرک کمن بشرک» ح ۵۹ ح ۳۶۰–۱۰– کسیکه ترا برحذر دارد (از بدیها بیم دهد) مانند کسی است که ترا (بخیر و نیکی) مژده دهد .

(حَذِرٌ) صفت مشبهه است مرد بیدار برحذرکنندهٔ سخت (بهیت حذرا . .) چند سطر پیش گذشت .

(المَحْذُور) والمحذورة :الفزع و الداهیة التی یحترز منه (اقرب الموارد) بلاو چیزیکه از آن ترسیده و احتیاط کرده می شود در قرآن مجید است (إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا) اسراء ۵۷ حقا که عذاب پروردگارت حذر کردنی است .

(الحِذر والحَذَر):التحرز و مجانبة الشیء خوفا منه (اقرب الموارد) محفوظ داشتن و برکنار شدن از چیزی از جهت ترس داشتن از آن یعنی احتیاط نمودن و خود را همواره آماده نگهداشتن " یا بنی اکثر من ذکرالموت واذکر ماتهجم علیه و تفضی بعد الموت الیه حتی یاتیک و قد اخذت منه حذرک " ر ۳۱ ر۲۴۰ – ۹۰ – ای پسرک من بیاد مرگ و بیاد پیشآمدهای بعد از مرگ که ناگاه بآن درآئی چنان باش تا وقتی که مرگ بنزد تو آید خودرا آماده نموده ای (چیزهائیرا که ترا از سختیهای مرگ برهاند قبلا آماده کرده ای) .

(أَحْذَر) افعل التفضیل است : بر حذر کننده تر " و کن آنس ماتکون بها احذر ماتکون منها) ر ۶۸ ر ۳۰۵ – ۳ – هر وقت انس و خوگرفتن تو بدنیا بیشتر است از آن هراسانتر باش.

حَذْفَرَ :ملأه: آنرا پر کرد

الحَذافیر:المتهیئون للحرب و اشدد حذافیرک ای تهیأ . آنانکه برای حرب آماده می شوند (بحذافیره) بتمامه (اقرب الموارد) " فان انقطع النظام تفرق و ذهب ثم لم یجتمع بحذافیره ابدا) ط ۱۴۴ – ط۱۴۴ – ۳ – اگر رشته بگسلد مهرها ازهم جدا شده پراکنده گردد هرگز همهٔ آنها گرد نخواهد آمد .

حَذَا النعلَ یَحْذُوها حَذْوا و حِذاء (واوی) قطعها علی مثال والنعل بالنعل قدرها بها و قطعها علی مثالها و قدرها (اقرب الموارد) نعل را باندازه دیگر و مانند آن برید (الاومن ادرکها منا یسری فیها بسراج منیر و یحذوا فیها علی مثال الصالحین " ط ۱۴۸ – ط۱۴۸ – ۴ – آگاه باشید کسیکه از ما آن فتنه ها را (که درآخر الزمان واقع میشود) درک نماید بچراغ درخشنده راه میرود و بمانند نیکوکاران

رفتار مینماید .
(اِحْتَذَی) اِحْتِذاء و ـ زید مثالَ عمر
اقتدی به (اقرب الموارد) : زید به مثال عمر
پیروی نمود .
" و اقتدی فاحتذی " ط ۸۱ - ط ۴
- ۱۴ - (به پیشوایان دین) پیروی نمود
پس به رفتار و کردار و رویه آنان متابعت
نمود .
(حاذاهُ) مُحاذاةً و حِذاءً : کان بازائه
(اقرب الموارد) در برابر او بوده " و ترقیت
الی مرقبة بعیدة المرام نازحة الاعلام تقصر
دونها الانوق و یحاذی بها العیوق " ر ۶۵ -
رع ۲۵ - ۸ - و خودرا برده ای بجای بلندی
(از من درخواست ولیعهدی و جانشینی کرده
و انتظار آنرا داری) که رسیدن به آن دور و
نشانه‌هایش بلند است عقاب (مرغ تیز چنگ
بلند پرواز که در قله‌های کوههای بلند که در
دسترس کسی نیست آشیان می‌گیرد) به آن
نمی‌رسد و با آن (مرام) عیوق (ستاره ایست
در نهایت بلندی سرخ رنگ روشن به سمت
راست کهکشان پیرو ثریا است) برابر میشود .

حرب حَرَباً : کلب واشتد غضبه (اقرب
الموارد) : غضب او شدید شد " فلما رایت
الزمان علی ابن عمک قد کلب والعدو قد حرب "
ر ۴۱ رع ۴۴ - ۲ - چون دیدی زمانه بر
پسر عمویت سخت شده و دشمن براو سخت
خشم نموده (توهم بیت المال مسلمانها را
حیف میل کردی و بخود اختصاص دادی)
(الحَرْب) : جنگ (اقرب الموارد)
(حارَبَهُ) مُحارَبَةً و حِرابا : اقام علیه
الحرب ج حروب : برعلیه او جنگ برافروخت
" و شمر لحرب من حاربک " (ر ۳۴ رع ۶۶ ۲
- ۵ - بجنگ کردن آن کس که با تو جنگد
چالاک شو .

(محاربة امیرالمومنین ع)

عن ابان بن تغلب عن عکرمة مولی
عبدالله بن عباس قال عقم النساء ان یاتین
بمثل امیرالمومنین علی بن ابیطالب علیه
السلام ما کشف النساء ذیولهن عن مثله الا و
الله مارایت فارسا محدثا یوزن به لرایته یوما
و نحن معه بصفین و علی راسه عمامة سوداء و
کان عینیه سراجا سلیط یتوقدان من تحتهما
یقف علی شر ذمة شر ذمة یحضهم حتی
انتهی الی نفرانا فیهم و طلعت خیل معاویة
تدعی بالکتیبة الشهباء عشرة الاف دارع
علی عشرة آلاف اشهب فاقشعر الناس لها
لما راوها و انحاز بعضهم الی بعض فقال
امیرالمومنین علیه السلام فیم النخع والخنع
(ذل و خضوع) یا اهل العراق هل هی الا
اشخاص ماثلة فیها قلوب طائرة لو مسها قلوب
اهل الحق لرایتموه کجواد بقیعة سفته الریح

في يوم عاصف الا فاستشعروا الخشية تجلببوا
السكينة وادرعوا الصبر و غضوا الاصوات
وقلقلوا السيوف في اغمادها قبل السلة وانظروا
الشزر واطعنوا الوجر (الثقب) و كافحوا
بالظبي وصلوا للسيوف بالخطى والنبال
بالرماح وعاودوا الكر واستحيوا من الفر فانه
عار في الاعقاب و نار يوم الحساب و طيبوا
عن انفسكم نفسا و امشوا الى الموت مشيا
سجحا فانكم بعين الله عزوجل و مع اخي
رسول الله صلى الله عليه وآله و عليكم بهذه
السرادق الادلم والرواق المظلم فاضربوا
ثبجه فان الشيطان راقد في كسره نافج حضنيه
مفترش ذراعيه قد قدم للوثبة يدا واخر
للنكوص رجلا فصمدا صمدا حتى ينجلي لكم
عمود الحق و انتم الاعلون والله معكم و لن
يتركم اعمالكم ها انا شاد فشدوا بسم الله حم
لاينصرون ثم حمل عليه السلام عليهم حملةو
تبعه خويلة (تصغير خيل) لم يبلغ المائةفارس
فاجالهم فيهاجولان الرحى المسرحة بثقالها
فارتفعت عجاجة منعتني النظر ثم انجلت
فاثبت النظر فلم نر الاراسا نادرا و يدا طايحة
فماكان باسرع ان ولوا مدبرين كانهم حمر مستنفرة
فرت من قسورة فاذا اميرالمومنين عليه السلام
قد اقبل و سيفه ينطف و وجهه كشقة القمر
وهو يقول قَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ
لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ سفينة حرب ص ۲۳۹
(حَرَبَهُ حَرْبا) اخذ ماله و تركه
بلاشيء (اقرب الموارد) (وجارها مسلوب)
ط ۱۰۹ - ط ۸ | - ۱۵ - همسايه آن
(ساكن دنيا) مالش غارت گشته است .
(تَحَارَبُوا) اوقدوا نار الحرب
(اقرب الموارد) : آتش حرب را برافروختند
روتشعبوا مختلفين و تفرقوا متحاربين " ط ۱۹۰
ط ۲ - ۴۸ | (گذشتگان) دسته دسته شده بجان
هم افتادند و پراكنده گشته بايكديگر
جنگيدند .

حَرَثَ الرجل حَرْثا زرع (اقرب الموارد):
مرد كشت نمود " وان دعى الى حرث الدنيا
عمل وان دعى الى حرث الاخرة كسل "
ط ۱۰۱ - ط ۹۹ - ۸ - اگر به سوی
زراعت و كشت دنيا (آنچه سود دنيوی دارد)
دعوت شود عمل ميكند و اگر به سوی زراعت
و كشت آخرت (خدمت بخلق و عبادت
خالق) دعوت شود كاهلی مينمايد .
(الحَرْث) كشتزار (اقرب) " حتی
ترد الحرث فی نزواتها " ط ۱۸۳ - ط ۱ -
۲۸ - در ملخ برای خداشناسی نشانه ها
است اگرهمه زارعين بخواهند جلوخرابكاری
ملخ را بگيرند نمی‌توانند تا در پرواز و
جستنهای خود به كشتزار وارد می‌شود .
(حَارِث) كشت كننده ج حَرَثَة
" فانه ينادی مناد يوم القيمة الا كل حارث
مبتلی فی حرثه و عاقبة امره غير حرثة القرآن

فکونوا من حرثته و اتباعه" ط ۱۷۴ – ط ۷ – ۱۴ زیرا روز قیامت نداکننده‌ای فریاد می‌کند آگاه باشید هر کشت کننده در عاقبت عمل و کشته‌ٔ خود گرفتار است مگر کشتکاران قرآن پس شما از کشت کنندگان و پیروان آن باشید.

(حارث) نام چند نفر از پیروان امیرالمؤمنین علیه السلام است.

حارث‌همدانی

عن الاصبغ بن نباتة قال: دخل الحارث الهمدانی علی امیرالمومنین علی علیه السلام في نفر من الشیعة و کنت فیهم فجعل الحرث یتاود في مشیته و یخبط الارض بمجنه و کان مریضا فاقبل علیه امیرالمؤمنین علیه السلام و کانت له منه منزلة فقال کیف تجدک یاحارث؟ قال نال الدهر یاامیرالمومنین مني و زادني اوارا و غلیلا اختصام اصحابک ببابک قال و فیم خصومتهم قال فیک و في الثلاثة من قبلک فمن مفرط منهم غال و مقتصد قال و من متردد مرتاب لایدری ایقدم ام یحجم فقال حسبک یا اخا همدان الا ان خیر شیعتي النمط الاوسط الیهم یرجع الغالي و بهم یلحق التالي ... الی ان قال امیرالمومنین علیه السلام و ابشرک یا حارث لتعرفني عند الممات و عند الصراط و عند الحوض و عند المقاسمة قال الحرث و ما المقاسمة؟ قال مقاسمة النار اقاسمها قسمة صحیحة اقول هذا ولیی فاترکیه و هذا عدوی فخذیه.

ثم اخذ امیرالمومنین علیه السلام بید الحارث فقال یا حارث اخذ رسول الله بیدی کما اخذت بیدک فقال لی (وقد شکوت الیه حسد قریش والمنافقین لی) انه اذا کان یوم القیمة اخذت بحبل الله و بحجزته یعني عصمته من ذی العرش تعالی و اخذت انت یاعلی بحجزتي و اخذ ذریتک بحجزتک واخذ شیعتکم بحجزتکم فماذا یصنع الله بنبیه و ما یصنع نبیه بوصیه خذها الیک یا حارث قصیرة من طویلة انت مع من احببت و لک ما اکتسبت یقولها ثلثا فقام الحرث یجر ردائه و یقول ما ابالي بعدها متي لقیت الموت اولقیني.

قال جمیل بن صالح وانشد ماتضمنه هذا الخبر:

قول علی لحارث عجب
کم ثم اعجوبة له حملا
یا حار همدان من یمت یرني
من مومن او منافق قبلا
یعرفني طرفه و اعرفه
بعینه و اسمه و ما عملا ...

سفینه حرث ص ۲۴۱

عن الحرث الاعور، قال اتیت امیر المومنین علیه السلام ذات یوم نصف النهار

فقال ماجاء بک؟ قلت حبک والله، قال ان کنت صادقا لترانی فی ثلث مواطن حیث تبلغ نفسک هذه واومأ بیده الی حنجرته و عند الصراط و عند المیزان.

حارثة بن قدامة و معویة)

عن عبدالملک بن عمیر اللخمی قال قدم حارثة بن قدامة السعدی علی معاویة ومع معاویة علی السریر الاحنف بن قیس و الحباب المجاشعی فقال معاویة من انت؟ قال انا حارثة ابن قدامة قال و کان نبیلا فقال معاویة ما عسیت ان تکون هل انت الا نحلة فقال لاتفعل یا معاویة شبهتنی بالنحلة و هی والله حامیة السلعة وحلوة البصاق ما معاویة الا کلبة تعاوی الکلاب و ما امیة الا تصغیر امة فقال معاویة لاتفعل، قال انک فعلت قال له فادن اجلس معی علی السریر فقال لاافعل، قال ولم؟قال لانی رایت هذین قد اماطاک عن مجلسک فلم اکن لاشارکهما قال له معاویة ادن اسادک فدنا منه فقال یا حارثة انی اشتریت من هذین الرجلین دینهما قال فمنی فاشتریا معاویة قال لاتجهر، سفینة حرث ص ۲۴۱

(حارثة بن النعمان)

حارثة بن النعمان الخزرجی ابو عبدالله شهد بدرا و احدا و مابعدهما من المشاهد وروی انه ممن ثبت مع رسول الله صلی الله علیه وآله یوم حنین فی ثمانین رجلا لما انهزم الناس و نقل انه رای جبرئیل علی صورة دحیة الکلبی دفعتین اولهما حین خرج رسول الله صلی الله علیه وآله الی بنی قریظة والثانی حین رجع من حنین و شهد مع امیرالمؤمنین علیه السلام القتال و توفی فی زمان معاویة.

و فی قصة تزویج امیرالمومنین (ع) بفاطمة (ع) قال له رسول الله صلی الله علیه وآله هیئ منزلا حتی تحول فاطمة الیه فقال علی (ع) یا رسول الله ماهیهنا منزل الامنزل حارثة بن النعمان و کان لفاطمة علیها السلام یوم بنی بها امیرالمومنین علیه السلام تسع سنین فقال رسول الله صلی الله علیه وآله والله لقد استحیینا من حارثة بن النعمان قد اخذنا عامة منازله فبلغ ذلک حارثة فجاء الی رسول الله صلی الله علیه وآله فقال یارسول الله اناومالی لله ولرسوله والله ماشیء احب الی مما تاخذه والذی تاخذه احب الی مما تترکه فجزاه رسول الله (ص) خیرا فحولت فاطمة الی علی علیهما السلام فی منزل حارثة و کان فراشهما اهاب کبش جعلا صوفهما تحت جنوبهما سفینة حرث ص ۲۴۱

حَرَج تنگی . گناه (اقرب الموارد)

(تَحَرَّجَ) تَحَرُّجاً وقع فی اثم وضیق :
به گناه و تنگی واقع شد " رجل منافق مظهر للایمان متصنع بالاسلام لایتاثم ولایتحرج " ط ۲۰۸ – ط ۲۱ – ۴ – (حدیث را از پیامبر چهار نفر نقل میکند) اول : مرد دو روئی که اظهار ایمان نموده و خودرا به آداب اسلام نمودار میسازد در صورتیکه از گناه باک ندارد و پرهیز نمی‌کند .

(اَحْرَجَهُ اِحْرَاجاً) صیره الی مضیق اورا به‌تنگی‌وادارکرد مضطر گردانید "وتکذبون من غیر احراج" ط ۱۸۵ – ط ۹۰ – ۴
(این کارها هنگامی خواهد شد) بدون در تنگنا افتادن دروغ میگوئید.

(التَحَرُّج) عدّالشیء اثما و ضیقا . چیزیرا گناه و تنگ شمردن یعنی از او دوری جستن .

"وتحرجا عن طمع " ط ۱۹۱ ط م ۱ – ۱۹
(مومنین) از طمع و آز دوری گزینند .

(الحَرِیجَة) التحرج ای التحرز من الاثام : پرهیزکردن (عبده) " وینتهز فرصتها من لاحریجة له فی الدین " ط ۴۱ – ط ۱۶۷ – ۳ – (با اینکه حیله را دیده و دانسته و توانائی بکار بردن آنرا دارد ترک می‌کند) و کسیکه دردین از هیچ گناهی باک ندارد (مانند معاویه) فرصت را ازدست‌نداده درهرکاری به‌مکر و حیله دست اندازد (مقصود حضرت آن است که اگر ترس از خدا نبود در مکر و حیله من از همه زبردست‌تربودم .

عن النبی (ص) مما اعطی الله امتی وفضلهم به علی سایر الامم اعطاهم ثلث خصال لم یعطها الا نبی : و ذلک ان الله تعالی اذا بعث نبیا قال اجتهد فی دینک ولا حرج علیک وان الله تبارک و تعالی اعطی ذلک امتی حیث یقول وَ مَاجَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ یَقُولُ مِنْ ضَیْقٍ – وکان اذا بعث نبیا قال له اذا حزنک امر تکرهه فادعنی استجب لکم وان الله تعالی اعطی امتی ذلک حیث یقول اُدْعُونِی اَسْتَجِبْ لَکُمْ – وکان اذا بعث نبیا جعله شهیدا علی قومه وان الله تبارک و تعالی جعل امتی شهیدا علی الخلق حیث یقول لِیَکُونَ الرَّسُولُ عَلَیْکُمْ شَهِیداً وَ تَکُونُوا شُهَدَاءَ عَلَی النَّاسِ.

حَرَّ . حَرّاً : گرمی ضدسردی (اقرب الموارد) " فاذا امرتکم بالسیر الیهم فی ایام الحر قلتم هذه حمارّة القیظ امهلنا یسبخ عنا الحر" ط ۲۷ – ط ۳۲ – ۱۲ – وقتی‌که درایام تابستان بشما دستور دادم به جنگ ایشان (معاویه و اهل شام) بروبد گفتید اکنون گرم است مارا مهلت ده تا سورت گرما شکسته شود .

(الحُرّ) بالضم آزاد خلاف بنده ج احرار (اقرب الموارد) " الاحر یدع هذه اللماظة لاهلها " ح ۴۵۶ ح ۱۴ م ۳ س ع ۱ – آیا

آزاد مردی نیست که این ته ماندهٔ طعام در دهان (دنیای پست) را برای اهلش (کفار منافقین) واگذار کند .

(حَرُور) گرمی ، باد گرم در شب " والحرور بالصرد " ط ۱۸۴ ط ۶ - ۴

(پروردگار اشیاء را متضاد قرار داد) گرمی‌را باسردی ضد هم قرار داد .

(حَرَّرَ تَحْرِيرًا) آزاد کرد " و حررها العتق " ر ۲۴ ر ۲۵۹ - ۹ (اگر از کنیزان من ام‌ولدی باشد و فرزند او بمیرد) آزادی‌او را آزاد کرده .

(اِسْتِحْرار) شدت کشتار (اقرب) " و یکون هناک استحرار قتل " ط ۱۲۶ ط ۶۸ - ۶ (درآنجا که اتراک وارد می‌شوند) خونریزی سخت واقع می‌شود بطوریکه زخم خورده بروی کشته راه میرود .

(حَرارَة و حارّ) گرمی ضد برودت " فلم یطفیء ببارد الا ثور حرارة ولاحرک بحارّ (لاهیج برودة) ط ۲۱۹ ط ۱۲ - ۳۳

(هراسان روآورد بآنچه اطباء اوراعادت داده بود ساکن کردن حرارت با برودت) با سردی خاموش نکرد گرمی را مگر بهیجان آورد وآنرا با داروی گرمی سردیرا بهیجان نیاورد مگر برودت را سبب‌شد .

(حَرّی) جمع حِرار : شدید العطش (اقرب الموارد) " واکباد حری " ر ۴۵ ر ۴۴۲ - ۳ ر - (با شکم سیر بخوابم درحالیکه در اطراف شکمهای گرسنه) و جگرهای تشنه و گرم باشد .

(الحَرِير) ابریشم و الحریرة قطعه" منه (اقرب الموارد)

" او کحریرة ملبسة مرآة ذات صقال " ط ۱۶۳ - ط ۱۱ - ۱۹ - (از گلوگاه تاشکم طاوس) یا مانند حریر و زیبائی است پوشیده شده است به آئینه صیقلی گشته .

حرارت

الرضوی الحر انفع من البردلان الحر من حر الحیوة والبرد من برد الموت و کذا السموم القاتلة الحر منها اسلم و اقل ضررا طب النبی صلی الله علیه وآله قال بشر المحرورین بطول العمر و قال اصل کل داء البرودة سفینة حر .

قال امیرالمومنین علیه السلام اقروا الحار حتی یبرد فان رسول الله صلی الله علیه وآله قرب الیه طعام فقال اقروه حتی یبرد و یمکن اکله ماکان الله عزوجل لیطعمنا النار والبرکة فی البارد .

عن سلیمان بن خالد قال حضرت عشاء ابیعبدالله (ع) فی الصیف فاتی بخوان علیه خبز واتی بجفنة ثریدولحم فقال هلم الی هذا الطعام فدنوت فوضع یده فیهافرفعها و هو یقول استجیر بالله من النار هذا لانقوی

عليه فكيف النار قال فكان يكرر ذلك حتى امكن الطعام فاكل واكلنا سفينة طعم .

حَرَزَهُ حَرْزًا حفظه (اقرب الموارد) او را حفظ کرد .

(الحِرْزُ) بالكسر العوذة الحصن ج احْرازٌ (اقرب الموارد) ، تعويذ و حصار " فان طاعة الله حرز من متالف مكتنفة " ط ۱۹۶ - ط ۱۳ - ۹ - زيرا اطاعت و فرمانبرداری خداپناهگاه ونگهدارنده است از مهلکه‌هائیکه احاطه کرده است .

(اَحْرَزَ) حفظ کرد " فتزودوا فی الدنيا من الدنيا ما تحرزون به انفسكم غدا " ط ۶۲ - ط ۸۰ - ۶ - پس توشه برداريد در دنيا از دنيا آنقدر که فردا خودتانرا بآن (از عذاب) حفظ کنید .

(حرز)

حرز تعويذ و دعائی است برای حفظ از بلا و خطرات خوانده می‌شود و یا به کاغذی نویسند و در جیب نگهمیدارند .

حرز الرضا عليه السلام و هو رقعة الجيب .

بسم الله الرحمن الرحيم . بسم الله اني اعوذ بك ان كنت تقيا او غير تقي اخذت بالله السميع البصير على سمعك و بصرك لاسلطان لك علي ولاعلى سمعي ولاعلى بصري ولاعلى شعري ولاعلى بشري ولا على لحمي ولاعلى دمي ولاعلى مخي ولا على عصبي ولاعلى اهلي ولاعلى ما رزقني ربي سترت بيني و بينك بستر النبوة الذي استتر به انبياء الله من سلطان الفراعنة جبرئيل عن يميني و ميكائيل عن يساري و اسرافيل من ورائي و محمد صلى الله عليه وآله امامي والله تعالى مطلع علي يمنعك و يمنع الشيطان مني اللهم لايغلب جهله اناتك ان يستفزني و يستخفني اللهم اليك التجاءت اللهم اليك التجاءت اللهم اليك التجاءت .

بحار ج ۱۹ جزء دعا ص ۱۶۴

من خط الشهيد حرز للمسافر والمتجر اذا دخل حانوته اول النهار يقرء الاخلاص احدى و عشرين مرة ثم يقول اللهم يا واحد يا احد يا من ليس كمثله احد اسئلك بفضل قل هوالله احد ان تبارك لي فيما رزقتني و ان تكفيني شر كل احد" سفينه تجر .

(الحَرِيزُ) الحصين المنيع (اقرب الموارد) حصار محکم و محفوظ " حريزا دينه ميتة شهوته " ط ۱۹۱ - ط ۱۰ - ۲۳ - دين او (پرهیزکاران) محفوظ و شهوت نفس او مرده .

حَرَسَهُ حَرْسًا : حفظه (اقرب الموارد) او را حفظ کرد " و عن ذلك ما حرس الله عباده المومنين بالصلوات والزكوات " ط ۱۹۰ -

ط ۲-۱۲۳ ـ و از این جهت است حفظ کردن خدا بندگانشرا با نماز و زکوة . . عَنْ بجای مِنْ تشویه برای تعلیل است مانند آیه قرآن (وَمٰاکٰانَ اِسْتِغْفٰارُ اِبْرٰاهیمَ لِاَبیهِ اِلاّٰ عَنْ مَوْعِدَةٍ) و ما مصدریه است یعنی نفوذ کبر و سایر مکاید ابلیس در همه اثر دارد روی این اصل پروردگار بندگان خودرا با نماز و . . از شر ابلیس حفظ میکند . هرکس به واجبات دینی عمل کند حیله شیطان در او نمیگیرد .

(اِحْتَرَسَ) اِحْتِرٰاسًا : خودشرا حفظ کرد و احترس من کل ذلک بکف البادر وتاخیر السطوة " ر ۵۳-ر۲۳۹-ح۱۸۶ ـ از این همه جنایتها) خودترا نگهدار باسکوت وتاخیر انداختن عقوبت (برای اینکه دشنام و بدگوئی غضب را برافروخته تر میکند)

(حٰارِسٌ) حافظ ج حُرَّس اَحْرٰاس (اقرب الموارد) " کفی بالاجل حارسا " ح ۲۰۶ ح ۳۵۵ - ۱۳ برای نگهداری (شخص از هر پیش آمدی) اجل (مدت بسر رسیدن عمر) بس است (چون هیچکس پیش از رسیدن اجل نمیمیرد پس بآن ماند که اجل اورا نگهدار است) .

حُرّاس رسول الله صلی الله علیه وآله سعدبن معاذ حرسه یوم بدر و هو فی العریش وقد حرسه ذکوان بن عبدالله و کان سعدبن معاذ یلی حرسه فلما نزل (وَاللّٰهُ یَعْصِمُکَ مِنَ النّٰاسِ) ترک الحرس .

حِرْص ، علاقه و میل شدید (اقرب الموارد) " فان البخل والجبن والحرص غرائز شتی یجمعها سوء الظن بالله " (به مشورت خود بخیل و ترسورا داخل مکن) زیرا بخل ترس و حرص طبیعتهای گوناگونی میباشند که بدگمانی بخدا آنهارا گرد آورد .

(الحَریص) صاحب حِرْص ج حراص و حرائص و بخیل الذی یحرص علی ماله (اقرب الموارد) صاحب میل و بخیل که بمال خود سخت علاقه مند باشد " ولاحریصا یزین لک الشره بالجور ـ ر۲۳۹-۳۵ (به مشورت خود بخیل را داخل مکن) و نه حریص را (که ازبسیاری حرص (اندوختن جهت روزنیازمندی) ستمگری (بمردمرا) در نظرت جلوه میدهد .

(اَحْرَص) حریصتر " ولم یکن فی القوم احرص علیه منه " ط ۱۷۲ - ط ۱۲۱ - ۲ - (در میان کشندگان عثمان) کسی نبود که بر کشتن او از طلحه حریصتر باشد .

حرص

عن الصادق علیه السلام قال النبی صلی الله علیه وآله . اغنی الناس من لم یکن للحرص اسیرا .

سئله امیرالمومنین علیه السلام ای ذل اذل ؟ قال الحرص علی الدنیا .

عن الصادق علیه السلام منهومان لایشبعان منهوم علم و منهوم مال .

قال رسول الله صلی الله علیه و آله من علامات الشقاء جمود العین و قسوة القلب و شدة الحرص فی طلب الرزق والاصرار علی الذنب .

عن امیرالمومنین علیه السلام اظهار الحرص یورث الفقر .

قال الصادق علیه السلام لا تحرص علی شئ لوترکته لوصل الیک و کنت عندالله مستریحا محمودا بترکه و مذموما باستعجالک فی طلبه و ترک التوکل علیه والرضا بالقسم فان الدنیا خلقها الله تعالی بمنزلة ظلک ان طلبته اتعبک ولاتلحقه ابدا و ان ترکته تبعک و انت مستریح .

عن کنزالکراجکی قال الله تعالی یابن آدم کل یوم تؤتی برزقک و انت تحزن و ینقص من عمرک و انت لاتحزن تطلب ما یطغیک و عندک ما یکفیک .

سئل امیرالمومنین علیه السلام عن الحرص ماهو؟ قال هو طلب القلیل باضاعة الکثیر .

قال ابوجعفر علیه السلام الحریص علی الدنیا کمثل دودة القز کلما ازدادت من القز علی نفسها لفا کان ابعد لها من الخروج حتی تموت غما سفینة حرص

الم تر ان المرء طول حیاته
حریص علی مالایزال یناسجه
کدود القز ینسج دائما
فیهلک غما وسط ما هو ناسجه

حَرِضَ حَرَضًا : فسد بدنه و صار ساقطا لایقدر علی النهوض (اقرب) بدن او فاسد شد بپا ایستادن قادر نمی‌باشد .

(التَحْرِیض): الترغیب : راغب کردن (اقرب الموارد) " فان کثرة الذکر لحسن افعالهم تحرّض الشجاع وتحرض الناکل ان شاء الله " ر۵۳-ر۲۳۹-۷۸ — زیرا یاد کردن نیکو کارشان دلیررا بهیجان آورده بجنبش وامیدارد ونشسته (از کارمانده) را بخواست خدایتعالی ترغیب مینماید (دوبارماورابکارمی‌آورد)

حَرَفَ الشئ عن وجهه حَرفا صرفه و لعیاله ـ کسب من هیهنا و هیهنا (اقرب الموارد) چیزیرا از جهت خود برگردانید و برای عیال خود از اینجا و از آنجا کسب نمود .

(حَرَّفَه) تَحْرِیفًا: غیّره (اقرب الموارد) آنرا تغییر داد " ولاسلعة انفق بیعا ولا اغلی ثمنا من الکتاب اذا حرف عن مواضعه " ط۱۷-ط۱۵-۴۱۰ و نه متاعی رواج‌تر وگرانبهاتر از کتاب (قرآن) نیست هرگاه از موضع خود (طبق میلها) تغییر داده شود .

(الحِرْفَة) الکسب و کل ما اشتغل به الانسان یسمی حرفة لانحرافه الیها (اقرب

الموارد) ؛ کسب و هرآنچه انسان بهآن‌مشغول است برای میل کردنش به آن حرفه گویند .

" والحرفة مع العفة خیر من الغنی مع الفجور — و کار با عفت و پاکدامنی خوبتر است از توانگری با گناه و بزه .

(الحَرْف) ج حُرُوف : حروف‌هیجاء ا — ب — ت . . . کلمة — کقولهم هذا الحرف لیس فی الصحاح ای هذه الکلمة (اقـــرب الموارد)

" و قرمط بین الحروف ح ۶ ۲ ۳ — ۲ کلمه هارا نزدیک هم بنویس .

عن ابیعبدالله علیه السلام ، قـال علم رسول الله صلی الله علیه وآله علیـنـا علیه السلام حرفا یفتح منها الف حرف کـل حرف منها یفتح الف حرف سفینة حرف .

حَرَقَهُ بالنار حَرْقًا اورا به آتش سوزانیـــد (حَرَّقَ . و أَحْرَقَ) بمعنی سوزاندن سخت‌است (اقرب الموارد) صحاح

" والعثرة تدمیه والرمضاء تحرقـه " ط ۱۸۱ — ط ۵ ۱ — ۲۲ (آیا دیده ایــد چگونه اظهار درد میکنید) از لغزیدنی کماورا خونین کند و از ریگ گرم (بیابان) کـسماورا بسوزاند .

(اِحْتَرَقَ) اِحْتِرَاقًا : سوختن " و کاد ان یحترق من میسمها " ط ۲۲۲ — ۶ — ۷ ، نزدیک شد از اثر و داغ آن (آهن) بسوزد .

(الحَرِیق) اضرام النار واللهب و اسم من الاحتراق و ما احرق من النبـــات (اقرب الموارد) شعله ور شدن آتش و شعلـه اسمی است از سوزانیدن بمعنی فاعل اســت

" ولوفکروا فی عظیم القدرة و جسیم النعمـة لرجعوا الی الطریق و خافوا عذاب الحریـق " ط ۱۸۲ — ط ۱۶ — ۱۱ — اگر مردم در بزرگی نعمت بزرگی توانائی خدای متعال اندیشـــه کنند از گمراهی براه راست باز میگردنـد و از عذاب آتش سوزان می‌ترسند .

حَرُكَ حُرْكًا ضد سَكَنَ حَرَّكَ ضد سَكَّــن بالتشدید " ولاحرک بحار الا هیج برودة " ط ۲۱۹ — ط ۱۲ — ۳۳ — و داروی گرمـــی بیماری‌سردیرا بهبودی‌نداده مگر آنرابهیجان آورده سخت می‌نمود .

(الحَرَكَة) وحِرَاک ضد سکونت‌وآرامش ج حَرَكَات " ولکنهم سقوا کاسا بدلتهم‌بالنطق خرسا وبالسمع صمما وبالحرکات سکونا " ط ۲۱۹ — ط ۱۲ — ۱۴

بلکه جامی بایشان نوشانده اند کـه گویائیشانرا بگنگی و شنوائیشانرا به کـــری و جنبششانرا بآرامش تبدیل نموده است .

نفي الحركة عن الله تعالي

كافي . الصادق عليه السلام قال ان الله تبارک وتعالي لايوصف بزمان ولامكان ولا حركة ولا انتقال ولاسكون بل هو خالق الزمان والمكان والحركة والسكون والانتقال تعالي عما يقول الظالمون علوا كبيرا /سفينه كبير

حَرَمَهُ . الشيءَ حَرِما حِرْمانا و حِرْمَةَ وحَرِما :منعه اياه (اقرب الموارد) : اورا از آن منع و بي‌بهره نمود " فان الشقي من حرم نفع ما اوتي من العقل والتجربة " ر ۷۸ ر ۲۶۶ - ۱ زيرا بدبخت كسي است كه از سوء عقل وتجربه اي كه باو داده شده بي‌بهره ماند .

(حَرَّمَ) الله الشيءَ : جعله حراما خدا آنرا حرام قرار داد " غضوا ابصارهم عما حرم الله عليهم " ط ۱۹۱ - ط م ۱ - ۴ از آنچه خداوند برايشان حرام كرده چشم پوشيده‌اند .

(الحَرام) ضد الحلال (اقرب الموارد) " ولكن الحلال ما احل الله والحرام ماحرم الله " ط ۱۷۴ - ط ۷ - ۲۸ - حلال آنست كه خدا حلال كرده ، حرام آنست كه خدا حرام نموده .

(الحِرْمان) نوميدي و ممنوعيت (اقرب)

" لاتستح من اعطاء القليل فان الحرمان اقل منه " ح ۶۷ ح ۳۹۰ - ۷ از بخشيدن اندک شرم مكن زيرا نوميد كردن كمتر از آن (بشرمندگي سزاوارتر) است .

(الحُرْمَة) كلقمة : مالايحل انتهاكه والذمة و - المهابة والنصيب و - ما يجب القيام به من حقوق الله و حرم التفريط فيه ج حرم (اقرب الموارد) : احترام .

" و فَضَّل حرمة المسلم علي الحُرُم كلها " ط ۱۶۵ - ط ۱۱۹ - ۳ - احترام مسلمانرا (براي عظمت اسلام) بر همه حرمتها فزوني داد .

(البَلَدُ الحَرام) مكة . البيت الحرام مسجد بمكة يحج اليه المسلمون (اقرب الموارد) اقول بيت الله الحرام : الكعبة . بيت حرام كعبه است نه مسجد .

" فجعلها بيته الحرام الذي جعله للناس قياما " ط ۱۹۰ - ۳ - ۱۰۳ (پس آن سنگهارا) بيت حرام خود قرارداد (خانهٔ محترمي كه دخول مشركين را در آن و بيرون نمودن كسي راكه بآن پناه برده بود حرام كرده) خانه‌ايكه آنرا براي مردم بريا (محل اجتماع و صلاح دنيا و آخرت ايشان) گردانيد .

(الحَرَم) بالتحريک : مصدر و ما يحميه الرجل ويقاتل عنه و في الصحاح . الحرم قديكون الحرام نظيره زمن و زمان و اذ اطلق الحرم اريد به حرم مكة و يقابله الحل و هو

مواضع معروفة محددة خارجها حل و داخلها حرم ج احرام (اقرب الموارد) ، آنچه مرد از او حمایت میکند بمعنی حرام آمده و به محدوده، شهر و حرم مکه حرم گویند.

" نبتت في حرم و بسقت في کرم " ط ۹۲ - ط ۷۷ - ۵ (شجره، پیامبر اسلام بهترین شجره‌هاست) (آنحضرت از جمیع پیامبران افضل می‌باشد) که در حرم روئیده ودر (بوستان) مجد و شرافت قد کشیده (درمکه، معظمه بدنیا آمده وتربیت شده) " جعله سبحانه و تعالی للاسلام علما و للعائذین حرما " ط ۱ - ط ۵ - ۴ - ۵ - خداوند سبحانه آنخانه را علامت و نشانه اسلام و پناهگاه پناهندگان قرار داد.

(مَحْرُوم) : ممنوع از خیر و نومید شده (اقرب) " فلیس کل طالب بمرزوق ولا کل مجمل بمحروم " ر ۳۱ - ر ۲۴ - ۹۹ - و نیست هر تلاش کننده ای دریابنده و هر میانه رو نومید گردیده.

(المُحَرَّم) : ماحرمه الله (عبده) ج ۱ ص ۱۹۰ آنچه که خدا حرام کرده است " والله لایزالون حتی لایدعون لله محرما الا استحلوه " ط ۹۶ - ط ۱۰۲ - ۱ - بخدا سوگند (بنی‌امیه) در زمان سلطنتشان همواره ستم میکنند تا اینکه هیچ حرام خدارا باقی نگذارند مگر اینکه آنرا حلال گردانند ج محرمات.

(المَحْرَم) الحرام ج مَحارِم (اقرب الموارد) " ویهتفون بالزواجر عن محارم الله فی اسماع الغافلین " ط ۲۲۰ - ط ۳۵ - ۷ - و بسخنان منع کننده از آنچه خدا حرام و نهی فرموده درگوشهای بیخبران بانگ می‌زنند.

(الحَرِیم) مصدر و - ما حرم فلم یمس حریم الرجل ، ما یحمیه و یقاتل عنه ومنه سمیت نساء الرجل بالحریم ج حُرُم و اَحْرِم و اَحاریم (الحَریمَه) مصدر کما مر و ما فات من کل مطموع فیه (اقرب الموارد) آنچه حرام شده و زنان مرد.

"والناس یستحلون الحریم ویستذلون الحکیم " ط ۱۴۹ - ط ۳۱ - ۳ - (و حال آنکه مردم پیش از بعثت پیامبر) حرام و ناشایسته را حلال دانسته و عالم و دانا را خوار میشمردند (حرام). کا الصادق علیه السلام فی قوله تعالی وَقَدِمْنا اِلی ما عَمِلُوا فَجَعَلْناهُ هَباءً مَنْثُوراً) قال اما والله ان کانت اعمالهم اشد بیاضا من القباطی ولکن کانوا اذا عرض لهم حرام لم یدعوه کا عن مفضل ابن عمر قال کنت عند ابیعبدالله علیه السلام فذکرنا الاعمال فقلت انا ما اضعف عملی فقال مه استغفرالله ثم قال لی ان قلیل العمل مع التقوی خیر من کثیر بلاتقوی قلت کیف یکون کثیر بلا تقوی قال نعم مثل الرجل یطعم طعامه ویرفق جیرانه ویوطی رحله فاذا ارتفع له الباب من الحرام دخل فیه فهذا العمل

بلاتقوی و یکون ان الاخر لیس عنده فــــاذا ارتفع له الباب من الحرام لم یدخل فیه .

الباقری علیه السلام ان الرجل اذا اصاب مالا من حرام لم یقبل منه حج ولاعمرة ولاصلة رحم حتی انه یفسد فیه الفرج .

عن النبی (ص) اذا وقعت لقمة مــن حرام فی جوف العبد لعنه کل ملک فـــــی السموات والارض سقینة البحار حرم

حَرَنَتِ . الدّابّه ن حُرُونًا وحِرانًا وقفت ولم تنقد (اقرب الموارد) هرزمـــان حیوان سواریرا راکب آن به راه رفتن وادارکند نرود " وهی المتصدیة العنون والجامحـــة الحرون " ط ۱۸۹ – ط ۲۳ – ۱۷ – آگـاه باشید دنیا بزن فاجرهای ماند که خودرا (به مردان) نشان داده روی بگرداند و به اسب سرکشی ماند که هنگام حرکت توقف نمـــوده فرمان نبرد .

حَرَیَ الشیء یَحْری حَرْیا (بای ی) نقص (ماأحْرَاهُ بِهِ) :ما اجدره (تَحَرّی) تَحَرّیًا طلب احری الامرین ای أولاهما (اقرب) یکـــی لایقترین از دو امر را طلب کرد .

" فتحر من امرک ما یقوم به عذرک " ط ۲۲۱ – ط ۲۷ – ۲۱ – پس از کـردار خودبخواه آنچه را که بآن عذر ترا بپذیرنـد و حجت برقرار گردد .

(الحِرِی) الخلیق (اقرب الموارد) سزاوار شایسته " و حری اذا اصبحت له متنصرة ان تمسی له متنکرة " ط ۱۰۹ – ط ۱۸ – ۷ و شایسته است هنگامیکه در اول بامداد یار و یاور انسان بوده و اورا همراهی نماید در شب تغییر یافته دشمنش گردد .

(أحْرَی) سزاوار تر (اقرب)

" فانه احری ان لا یتواکلوا فـــی خدمتک " ر ۳۱ ر ۲۴۰ – ۱۴۲ (بــرای هریک از خدمتکارانت شغل معینی قرار ده که اگر انجام ندهد مؤاخذه اش کنی) زیرا ایـــن روش سزاوار تراست تا اینکه کارهایت را بـــه یکدیگر وانگذارند .

(الحِرَاء) بالکسر کوهی است نزدیکی مکه " ولقد کان یجاور فی کل سنة بحــــراء " ط ۱۹۰ – ط ۲ – ۱۷۸ – و در هر سالی (پیش از مبعوث شدن برسالت یکماه از مــردم دوری گزیده برای عبادت و بندگی) درحراء اقامت مینمود (من اورا میدیدم غیر من او را نمیدید) .

الحِراء بالکسر والمدوکعلی جبل بمکة کان یانس به رسول الله صلی الله علیه وآله و یعتزل للعبادة فیه و کان یغدوالیه کل یــوم یصعده و ینظر من قلله الی آثاررحمة اللـــه و بدایع حکمه الی ان نزل علیه جبرئیل و قال (اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ الَّذِي خَلَقَ) سفینة حراء

حزب : الطائفة وجماعة الناس و ـ السلاح و ـ جند الرجل واصحابه الذین علی رایه (اقرب الموارد) گروه و جماعت مردم . اسلحه لشکر مرد و یارانش که به‌عقیده‌ء او هستند . ج اَحْزاب (حَزَّبَ) " وان فیکم من یطرح فی القلیب ویُحَزِّب الاحزاب)) ط ۱۹۰ ــ ط ۲ ــ ۱۸۵ ــ در میان شما کسی است (بر کفرش باقیمانده و به چاه بدر انداخته میشود (آنها عتبه و شیبه و ابوجهل و ... بود) و کسی هست که جماعت مردم را (برای جنگ) گرد آورد (عمروبن عبدود و ابوسفیان و ...) است که در جنگ خندق قبائل را برای جنگ پیامبر گرد آورد .

(حَزَبَه)الامر . حَزْبا بالفتح : اصابه و اشتد علیه او ضغطه فجأة (الحازِب) : الامر الشدید ج حَوازِب " ولوفقدتمونی و نزلت بکم کرائه الامور و حوازب الخطوب " ط ۹۱ ــ ۱۴ ــ ۵ ــ و اگر مرا نیابید (در میان شما نباشم) و پیش‌آمدهای بد و کارهای دشوار برشما فرودآید بسیاری از سئوال‌کنندگان (بسبب حیرانی بسیار سردر پیش خواهند افکند)

حَزّ : الشیء حَزّا : قطعه (اقرب الموارد)آن چیز را برید " وآلم للقلب من حَزّ الشفار " ط ۲۱۵ ــ ط ۶ ــ ۱۲ ــ ۴ (صبر کردم برامر سختی) که بردل دردناکتر بود از بریدن کاردها .

حَزُمَ : بالضم حَزْما حَزامَة : کان یضبط امره و یحکمه و یاخذ فیه بالثقة (فهو حازِم " ج حَزَمَة حُزَماء (اقرب الموارد) : به امر خود ملازم است و آنرا محکم میکند و با اطمینان واحتیاط و هشیاری آنرا حفظ میکند .

(الظفر بالحزم والحزم باجالة الرای والرای بتحصین الاسرار " ح ۴۸ ح ۳۶ ــ ۱ فیروزی یافتن با احتیاط و هشیاری است و حفظ امر بکار انداختن اندیشه است‌واندیشه بنگهداری اسرار و نهایتها است .

(اَحْزَم) احتیاط و هوشمندی " فانه ممن لا یخاف وهنه ولاسقطته ولابطوه عما الاسراع الیه احزم " ر ۱۳ ــ ر ۸ ــ ۳ ــ ۲ ــ زیرا او (مالک اشتر) از کسانی است که‌ترسیده نشود از سستی (ناتوانی) ولغزیدن (خطا کاری) و کندی او از کاری که شتاب در آن به احتیاط و هوشمندی سزاوار تراست .

(الحازِم) احتیاط کار و هوشمند "فاقم علی مافی یدیک قیام الحازم الصلیب " ر ۳۳ ر ۲۷ ــ ۴ ــ پس برآنچه دردست تو است (از حکومت و نظم و آرامش مکه) پایداری و ایستادگی کن مانند ایستادگی شخص با احتیاط کوشنده .

و قال علیه السلام اصل الحزم الوقوف عند الشبهة و فی الحدیث الحزم

مسائة الظن لعل المعنى ان الحازم يسيئ الظن بغيره الى ان يعرف احواله و الحزم ضبط الرجل امره و قال (ع) بادر الفرصة قبل ان تكون غصة سفينه حزم ص ۲۴۸

حَزِنَ حَزَنا و ـ له و ـ عليه ضد سر (اقرب الموارد) اندوه ـ غصه قاموس.صحاح " و من افتقر فيها حزن " ط ۸۰ - ط ۲۰۷ - ۱ ـ هركس‌درآن (دنيا) درويش شد غمگين گرديد .

(الحُزْنُ الاسم من الحَزَنِ ج أحْزان الحِزِن الحَزَن الحَزين (اقرب الموارد) اندوه وغم " المومن بشره في وجهه و حزنه في قلبه " ح ۳۳۳ ح ۳۵۸ - ۱ ـ مومن شاديش‌دررخسار و اندوهش در دل است .

(حَزِين مَحْزُون) اندوهگين " من اصبح على الدنيا حزينا فقد اصبح لقضاءالله ساخطا " ح ۲۲۸ ح م ۳۵ - ۸ .كسيكه براى (بدست نياوردن كالاى) دنيا اندوهگين شود بقضا و قدر خدا خشمگين گشته است .

(الحَزْن) بفتح اول : ماغلظ من الارض‌ج‌حُزُون : زمين سفت و غليظ (حُزُونَة) كسهولة غلاظةالارض و شدتها (اقرب‌الموارد) سفتى وسختى ودرشتى زمين .

" وسهل به الحزونة حتى سرح الضلال عن يمين و شمال " ط ۲۱۱ - ط ۴ (۱ - ۵ - و بتوسط او (پيامبر) درشتى‌را آسان كرد (سختى كفر و اخلاق پست) تا گمراهى‌را از چپ و راست (شرق و غرب) دورساخت .

(الحزن‌والروايات)

قال الصادق عليه‌السلام الحزن من شعار العارفين لكثرة واردات الغيب على سرائرهم و طول مباهاتهم تحت سر الكبرياء والمحزون ظاهره قبض وباطنه بسط يعيش مع الخلق عيش المرضى و مع الله عيش القرباء الى ان قال : يمين الحزن الابتلاء و شماله الصمت والحزن يختص به العارفون لله والتفكر يشترك فيه الخاص والعام ولو حجب‌الحزن عن‌قلوب العارفين لاستغاثوا . .

عن‌الصادق عليه السلام قال اوحى الله تعالى الى عيسى بن مريم يا عيسى هب لى من عينيك الدموع و من قلبك الخشوع واكحل عينيك بميل الحزن اذاضحك‌البطالون وقم‌على‌قبور الاموات فنادهم بالصوت الرفيع لعلك تاخذ موعظتك منهم و قل انى لاحق بهم في‌اللاحقين .

عن جعفر (ع) قال قرات فى كتاب على عليه‌السلام ان المؤمن يمسى حزينا و يصبح حزينا ولايصلح له الا ذلك دعوات الراوندى عن النبى‌صلى‌الله عليه وآله ان‌من الذنوب ذنوبا لايكفرها صلوة ولا صدقة قيل‌يا رسول‌الله فما يكفرها ؟ قال الهموم فى طلب

المعیشة و قال النبی (ص) اذا کثرت ذنـوب المؤمن ولم یکن له من العمل ما یکفرهاابتلاه الله بالحزن لیکفرها سفینه حزن .

"ان الائمة علیهم بحزنون لحـزن المومنین عن ابی سعید الخدری عن رمیلـة قال وعکت و عکا شدیدا فی زمان امیرالمومنین علیه السلام فوجدت فی نفسی خفة فی یـوم الجمعة و قلت لااعرف شیئا افضل من ان افیض علی نفسی من الماء واصلی خلف امیرالمومنین (ع) ففعلت ثم جئت الی المسجد فلمـا صعـد امیرالمومنین (ع) المنبر عاد علیّ ذلک الوعک فلما انصرف امیرالمومنین (ع) ودخل القصر دخلت معه فقال یا رمیلة رایتک وانت متشبک بعضک فی بعض فقلت نعم و قصصت علیه القصة التی کنت فیها والـذی حملنی علی الصلوة خلفه ، فقال یا رمیلة لیس من مومن یمرض الامرضنا بمرضه ولایحـزن الاحزنا بحزنه ولایدعوا الا آمنا لدعائـه ولا یسکت الا دعونا له فقلت یا امیرالمومنیـن جعلنی الله فداک هذا لمن معک فی القصـر ارایت من کان فی اطراف الارض قال یا رمیلة لیس یغیب عنا مؤمن فی شرق الارض ولا فـی غربها" سفینه رمل .

الصادق علیه‌السلام کان آدم اذالم یأته جبرئیل اغتم و حزن فشکا ذلک الـی جبرئیل فقال اذا وجدت شیئا من الحزن فقل لاحول ولا قوه الا بالله .

عن ابیعبدالرحمن قال قلـت لابیعبدالله علیه السلام انی ربما حزنت فـلا اعرف فی اهل ولامال ولاولد وربما فرحت فلا اعرف فی اهل و مال ولا ولد فقال انه لیـس من احد الا و معه ملک و شیطان فاذا کـان فرحه کان دنوالملک منه و اذا کان حزنه کـان دنوالشیطان منه و ذلک قول الله تبارک وتعالی (الشَّیْطَانُ یَعِدُکُمُ الْفَقْرَ وَیَأْمُرُکُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ یَعِدُکُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلاً وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِیمٌ) سفینة حزن .

حَسَبَهُ حَسْبًا

وحُسْبانًا و حِسابـًا و حِسْبانا و حِسْبَة ، عده : آنرا شمرد (اقـرب الموارد) "وحسب سیئتک واحدة و حسـب حسنتک عشرا" ر ۳۱ ر۲۴۳ - ۹ ۷ کار بد ترا یک گناه و کار نیکویت را ده برابر شمرد

(حَاسَبَهُ) اقام علیه الحسـاب (اقرب الموارد) بحساب او رسیدگی کرد "من حاسب نفسه ربح و من غفل عنها خسر" ح ۲۰۷ ح ۳۲۹ - ۱۰ - هرکس بحساب خویش رسیدگی نمود سود برد و هرکه از آن غافل ماند زیـان کرد .

(تَحَاسَبا) حَاسَبَ احدهما الاخـر (اقرب) یکی از دو نفر با دیگری محاسبه کرد "و حاسبوها من قبل ان تحاسبوا" ط ۸۸ - ط ۶ - ۱۱ (بندگان خدا) به حسـاب خویش رسیدگی کنید (از کارهای زشت توبـه

نمائید) پیش از آنکه حساب شما را وارسی نمایند (که چاره نداشته باشید).

(إِحْتَسَبَ يَحْتَسِبُ مُحْتَسِب) وبـ عند الله خيرا قدمه و معناه اعتده فيما يدخر (اقرب الموارد) در ضمن آنچه از خیرذخیره می‌کند و از پیش میفرستد آنرا ذخیره کرد واز پیش فرستاد "قدقامت الفئة الباغية فاين المحتسبون" ط ۱۴۶ - ط ۱۴۸ - ۳ - گروه ستمگر (برای فتنه وآشوب) قیام کرده اند (ما نیز برای دفاع و جلوگیری آماده ایم) پس کجایند کسانیکه (نهی از منکر نموده واز خداوند) اجر ثواب طلب می‌کنند و ذخیره آخرت فراهم می‌نمایند.

(حَسِبَه مَحْسَبَة و حُسْبَانًا) ظنه (اقرب) آنرا گمان کرد "اذا احسن اليها تحسب يومها دهرها و شبعها امرها" ط ۱۷۲ - ط ۱۰۹ - ۳ (شما مانند چهارپایانید که آنها را برای سر بریدن علف میدهند و نمیداند باوچه‌خواهندکرد) چون به اونیکوئی کنند و علف دهند روزش را روزگار و کارش را سیر شدن می‌پندارد.

(حَسُبَ حَسَابَةً و حَسَبًا) کان ذاحسب او ذاكرم (اقرب الموارد) المنجد صاحب حسب و کرامت گردید.

(الحَسَب) مصدر حَسُب و ـ ماتعده من مفاخر آبائك و يقال حسبه دينه و يقال ماله قال ابن السكيت الحسب والكرم يكونان في الرجل و ان لم يكن له آباء لهم شرف والشرف والمجد لايكونان الا بالاباء و قيل الحسب والكرم ماينشئه الرجل لنفسه من الرفعة والشرف والمجد مايرثه من آبائه ج احْساب (اقرب الموارد): حسب چیزی است خود شخص آنرا بوجود می‌آورد مانند صفتهای نیک چنانچه امیرالمؤمنین (ع) میفرماید "ولاحسب كالتواضع" ح ۱۱۲ ح - ۳۸۲ - ۴ - هیچ بزرگواری و سرفرازی مانند فروتنی نیست (زیرا فروتن را همه از دل دوست دارند).

"من فاته حسب نفسه لم ينفعه حسب آبائه" ح ۳۸۹ ج ۳ کسیکه مقام منزلت خودرا از دست داد مقام منزلت پدراش بهاو سود نرساند.

(حَسْب) بروزن فلس: کفایت (فحسبهم بخروجهم من الهدى" ط ۱۷۹ - ط ۱۳۲ - ۲ - پس بس است ایشانرا (استحقاق عذاب) بسبب بیرون رفتن آنها از راه راست و رستگاری.

(الحِساب) العدّ (اقرب الموارد) شمردن بازرسی "و ما يضع بالمال من عما قليل يسلبه و تبقى عليه تبعته و حسابه" ط ۱۵۵ - ط ۳۳ - ۱۲ - مالرا چه میکند کسیکه بزودی آنرا از او میگیرند و گناه و بازرسی آن برای او باقی میماند.

(حساب)

(وَ إِنْ تُبْدُوا مٰا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحٰاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشٰاءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَشٰاءُ وَاللّٰهُ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) البقرة ۲۸۴

عن النبي صلي‌الله عليه وآله قال ان الله عزوجل يحاسب كل خلق الا من اشرك بالله‌عزوجل فانه‌لايحاسب و يؤمر به الي النار

كافي عنه عليه السلام اول‌مايحاسب به العبد الصلوة فان قبلت قبل ماسواها .

قاسم بن محمد عن علي قال سمعت اباعبدالله عليه السلام يقول ان الله تبارك و تعالي اذا اراد ان يحاسب المؤمن اعطاه كتابه بيمينه و حاسبه فيما بينه و بينه فيقول عبدي فعلت كذا وكذا وعملت كذاو كذا فيقول نعم يارب قد فعلت ذلک فيقول‌قد غفرتها لک و ابدلتها حسنات فيقول الناس سبحان الله ماكان لهذا العبد سيئة واحدة و هو قول الله عزوجل (وَ أَمّٰا مَنْ أُوتِيَ كِتٰابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحٰاسَبُ حِسٰاباً يَسِيراً وَ يَنْقَلِبُ إِلىٰ أَهْلِهِ مَسْرُوراً) قلت اي اهل قال اهله في الدنياهم اهله في الجنة ان كانوا مومنين ،

و قال اذا اراد بعبده شراحاسبه‌علي رؤس الناس و بكته و اعطاه كتابه بشماله و هو قول الله عزوجل (وَ أَمّٰا مَنْ أُوتِيَ كِتٰابَهُ وَرٰاءَ ظَهْرِهِ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُوراً وَ يَصْلىٰ سَعِيراً إِنَّهُ كٰانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُوراً) قلت اي اهل ؟ قال اهله في‌الدنيا ، قلت قوله تعالي "إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ) بلي قال انه ظن ان لن يرجع .

عن ابيعبدالله عليه السلام ، قال فحاسبوا انفسكم قبل ان تحاسبوا فان في القيمة خمسين موقفا كل موقف مثل الف سنة مما تعدون ثم تلي هذه الاية : فِي يَوْمٍ كٰانَ مِقْدٰارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ .

قال رسول الله صلي الله عليه و آله الا انبئكم باكيس الكيسين و احمق الحمقاء ؟ قالوا بلي يا رسول الله .. قال: اكيس الكيسين من حاسب نفسه و عمل لما بعد الموت واحمق الحمقاء من اتبع نفسه هواه و تمني علي الله الاماني فقال الرجل يا اميرالمومنين و كيف يحاسب الرجل نفسه؟ قال اذا اصبح ثم امسي رجع الي نفسه و قال يا نفس ان هذا يوم مضي عليک لايعود اليک ابدا والله يسئلک عنه فيما افنيته نما الذي عملت فيه اذكرت الله ام حمدته اقضيت حق اخ مؤمن انفست عنه كربته احفظته بظهر الغيب في اهله و ولده احفظته بعد الموت في مخلفيه اكففت عن اخ مؤمن بفضل جاهک ااعنت‌مسلما ماالذي صنعت فيه .

فيذكر ماكان منه فان ذكر انه جري منه خير حمدالله عزوجل و كبره علي توفيقه و ان ذكر معصية او تقصيرا استغفر الله‌عزوجل وعزم علي ترک معاودته و مما ذلک عن نفسه بتجديد الصلوة علي محمد و آله الطيبين و عرض بيعة اميرالمومنين (ع) عليه السلام علي

نفسه و قبولها و اعادة لعن شانئيه و اعدائه و دافعيه عن حقوقه فاذا فعل ذلک قال الله عزوجل لست اناقشک في شيء من الذنوب مع موالاتک اوليائي و معاداتک اعدائي .

عن خط الشهيد ره قال احمدبن ابي الجواري تمنيت ان اری ابي سليمان الداراني في المنام فرايته بعد سنة فقلت له يا معلم ما فعل الله بک؟ فقال يا احمد جئت من باب الصغير فلقيت وسق شيح فاخذت منه عودا ما ادري تخللت به اورميت فانافي حسابه منذ سنة الی هذه الغاية و يصدق هذه الحکاية قوله تعالی(وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ) انبياء ۴۸

قال علي بن الحسين عليه السلام في کتابه الی الزهري يعظه : فانظر ای رجل تکون غدا اذا وقفت بين يدي الله عزوجل فسالک عن نعمه عليک کيف رعيتها و عن حججه عليک کيف قضيتها ولاتحسبن الله قابلا منک بالتعذير ولاراضيا منک بالتقصير هيهات هيهات ليس کذلک اخذ علی العلماء في کتابه اذ قال لنبيه : لتبيننه للناس ولا تکتمونه اقول ياتي في ذنب توبة ابن صمة في حسابه نفسه سفينة حسب .

حَسَدَهُ . الشيء و ـ عليه حَسَداً و حَسَادَةً: تمنی زوال نعمته اليه (اقرب الموارد) زوال نعمت اورا بسويش آرزو کرد .

" ولاتحاسدوا فان الحسد ياکل الايمان کما تاکل النار الحطب " ط ۸۴-ط۳۹

- ۶۱ ـ وبريکديگر حسد نبريد (زوال مقام ديگريرا آرزومند نباشيد) زيرا حسد ايمانرا ميخورد (نابود ميکند) چنانچه آتش هيزمرا ميخورد (خاکستر ميکند)

(الحاسد) اسم فاعل ج حسدوحساد وحسدة (اقرب الموارد) : حسد برنده

" حسدة الرخاء " ط ۱۹۲ - ط۶۵

- ۸ ـ حسد برندگان رفاهيت و سعه نعمتند .

(حسد)

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (الفلق)

الحسد ان يری الرجل لاخيه نعمة فيتمنی زوالها عنه و تکون له دونه و الغبطة ان يتمنی ان يکون له مثلها ولايتمنی زوالها عنه فهو حرام مطلقا او اظهاره .

عن الصادق (ع) ان الحسد ياکل الايمان کما تاکل النار الحطب .

و قيل الحسد منصف لانه يبدء بصاحبه و قيل الحسد ياکل الجسد و قال الشاعر :

اصبر علی حسد الحسود فان صبرک قاتله
کالنار تاکل نفسها ان لم تجدماتاکله

قال ابوعبدالله عليه السلام آفة الدين الحسد والعجب والفخر.

عنه (ع) قال قالُ رسول الله صلى الله عليه وآله قال الله عزوجل لموسى ابن‌عمران عليه السلام يابن عمران لاتحسدن الناس على ماآتيهم من فضلى ولاتمدن عينيك الى ذلك ولاتتبعه نفسك فان الحاسد ساخط لنعمى ضاد لقسمى الذى قسمت بين عبادى و من يك‌كذلك فلست منه وليس‌منى.

عن ابيعبدالله عليه السلام قال ان المؤمن يغبط ولايحسد والمنافق يحسد ولا يغبط.

عن الباقر عليه‌السلام لايؤمن رجل فيه الشح والحسد والجبن.

قال لقمان لابنه للحاسد ثلاث علامات يغتاب اذاغاب ويتملق اذا شهد و يشمت بالمصيبة.

عن الصادق عليه السلام كان رسول الله صلى الله عليه وآله يتعوذ فى‌كل يوم من ست . من الشك والشرك والحمية و الغضب والبغى والحسد.

قال الصادق عليه السلام الحاسد مضر بنفسه قبل ان يضر بالمحسود كابليس اورث بحسده لنفسه اللعنة ولادم الاجتباء والهدى والرفع الى محل حقايق العهد والاصطفاء فكن محسودا ولاتكن حاسدا فان ميزان الحاسد ابدا خفيف بثقل ميزان المحسود والرزق مقسوم فماذا ينفع حسد الحاسد فمايضر المحسود الحسد وللحسداصله من عمى القلب و جحود فضل الله تعالى وهما جناهان للكفر وبالحسد وقع ابن آدم فى حسرةٌ الابد وهلك مهلكا لاينجوامنهابدا.

ذكر صاحب الضوء حكاية عجيبة فى الحسد: ملخصها ان رجلا من اهل النعمة ببغداد فى ايّام موسى الهادى حسد بعض جيرانه و سعى عليه بكل ما يمكنه فما قدر عليه فاشترى غلاما صغيرا فرباه فلما شب واشتد امره بان‌يقتله على سطح جاره المحسودليؤخذ جاره به و يقتل حكى انه عمد الى سكين فشحذها ودفعها اليه واشهد على نفسه انه دبره ودفع اليه من صلب ماله ثلثة‌الاف‌درهم وقال اذا فعلت ذلك فخذ فى ايّ بلاد الله شئت فعزم الغلام على طاعة المولى بعيد التمتع والالتواء وقوله له الله الله فى نفسك يامولاى و ان تتلفها للامر الذى لايدرى‌ايكون ام لايكون فان كان لم تر منه ما املت و انت ميت فلما كان فى آخر ليلة من عمره قام فى وجه السحر وايقظ الغلام فقام مذعورا و اعطاه المدية فجاء حتى تسور حائط جاره برفق فاضطجع على سطحه فاستقبل القبلة ببدنه وقال للغلام ها وعجل‌فتحرك لسكين‌على‌حلقه وفرى اوداجه ورجع الى مضجعه وخلاه يتشحط فى دمه فلما اصبح اهله خفى عليهم خبره فلما كان فى آخر النهار اصابوه على

سطح جاره مقتولا فاخذ جاره فحبس فلما ظهر الحال امرالهادی باطلاقه.

فی وصیة الصادق علیه السلام لابیجعفر النعمان الاحول ان ابغضکم الی المترأسون المشاؤن بالنمائم الحسدة لاخوانهم لیسوا منی ولاانا منهم انما اولیائی الذین سلموا لامرنا واتبعوا آثارنا واقتدوا بنا فی کل امورنا ثم قال علیه السلام والله لو قدم احدکم ملاء الارض ذهبا ثم حسد مؤمنا لکان ذلک الذهب مما یکوی به النار.

سفینة حسد ص ۲۵۱

حَسَرَ الشیءُ حَسْرًا: انکشف (اقرب الموارد): باز شد باز کرد " وحسرت البیها الکعاب " ط ۲۲۷ — ط ۲۰۶ — ۴ (ازشدت میل وشادی برای بیعت من) دختران نورسیده (ازشدت شوق) بسوی بیعت من (بدون توجه) رخسار خودرا باز کردند.

(حَسِرَ) الرجل علی الشیء ل حَسَرًا وحَسْرَةً: تلهف و ــ البعیر حَسَرًا: اعیا من السیر وکل وتعب (اقرب): مرد برچیزی اندوه و تاسف خورد و شتر از رفتن عاجز منقطع و خسته گردید.

(الحمدلله الذی انحسرت الاوصاف عن کنه معرفته) ط ۱۵۲ — ط ۴۵ — ۱ — سپاس خداوندیرا سزاست که وصفهای (وصف کنندگان از حقیقت شناسائی او مانده اند (برای اینکه ذات پروردگار از انحاء ترکیب. جنس و فصل ذهنی و خارجی منزه است و او را نه حدی است و نه صورت پس برای عقول میسر نیست به حقیقت شناسائی او برسند و یا زبانها از حقیقت او حکایت کنند.

(یحسر الحسیر) ط ۱۰۲ — ط ۱۳۹ — ۳ — درحالیکه (از سنگینی فساد) درماندگان عاجز میشد (ولی پیامبر استقامت میکرد تا آنهارا براه سعادت میرسانید).

(الحَسْرَة) أشَدُّ التلهف علی الفائت ج حَسَرات (اقرب): شدت تاسف برای آنچیز که از دست رفته.

" ان اعظم الحسرات یوم القیمة حسرة رجل کسب مالا فی غیر طاعة الله فورثه رجل فانفقه فی طاعة الله سبحانه فدخل به الجنة ودخل الاول به النار " ح ۴۲۹ — ح ۴۳۵ — بزرگترین پشیمانیهای روز قیامت پشیمانی و افسوس مردی است که دارائی را از راه حرام بدست آورده و آنرا مردی بمیراث برد و در طاعت خدا بکار بندد و به سبب آن داخل بهشت گردد و بدست آورنده دارائی حرام داخل آتش شود.

(الحَسیر) الکلیل و ــ الضعیف والمتلهف والمعیی ج حَسْرَی علی حد مریض ومرضی (اقرب) عاجز، ضعیف تاسف کننده خسته " رجع طرفه حسیرا " ط ۱۵۸ — ط ۹۵ — ۸ (هرکس اندیشه خودرا بدقت واداردکه

بداند چگونه زمین را روی موج آب گسترانیده ای و ...) دیده او برگشته واماند.

(الحاسر) من لامغفر ولادارع و من کان بلاعمامة (اقرب) کسیکه زره و خودی و عمامه ندارد.

" فقدموا الدارع واخروا الحاسر " ط ۱۲۲-ط ۲۹-۶ پس (هنگام جنگ) زره دار را جلو و بی زره را در عقب قرار دهید

(حسرة)

(وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ اِذْ قُضِيَ الْاَمْرُوَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَايُؤْمِنُونَ) مریم : ۴۰ یوم الحسرة یوم یتحسر المسئ هلا احسن والمحسن هلا ازداد من العمل و هو یوم القیمة.

وروی مسلم فی الصحیح عن ابیسعید الخدری قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله اذا دخل اهل الجنة الجنة و اهل النار النار قیل یااهل الجنة فیشرافون و ینظرون وقیل یا اهل النار فیشرافون و ینظرون فیجاء بالموت کانه کبش املح فیقال لهم تعرفون الموت فیقولون هذا هو و کل قد عرفه قال فیقدم فیذبح ثم یقال یا اهل الجنة خلود فلاموت ویا اهل النار خلود فلاموت قال وذلک قوله وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ.

عن الصادق علیه السلام ثم جاء فی اخره فیفرح اهل الجنة فرحا لوکان احد یومئذ میتا لماتوفرحا وشهق اهل النار شهقة لوکان احد میتا لماتواخزنا.

قال امیرالمومنین بالها حسرة علی کل ذی غفلة سفینة حسر.

حَسَّ الشیء . حَسًّا : علمه و شعربه وادرکه (اقرب) : آنچیز را دانست و یک گوشه اش را شناخت و آنرا اجمالا درک نمود.

(اَحَسَّتُهُ) عرفته و شعرت به و به ظننت (اقرب) اورا شناختم " هل تحس به اذا دخل منزلا " ط ۱۱۰-ط ۲۰-۱ آیا او (ملک الموت) را درک میکنی هرگاه (برای گرفتن جانی) بمنزلی داخل شود.

(الحاسّة : مؤنث الحاسّ القوة النفسانیة.

(الحَوَاسّ) المشاعر الخمس الظاهر السمع والبصر والشمّ والذوق واللمس والباطن فهی الخیال والوهم والحس المشترک و الحافظة والمتصرفة (اقرب) نیروی نفس فهم کننده و قوای ظاهری پنجگانه : شنوائی ، بینائی ، چشیدنی ، بوئیدنی ، مالیدنی ، و قوای باطنی خیال وهم حس مشترک حافظه متصرفه " ولاتدرکه الحواس فتحسه " ط ۱۸۴ف ۴۹ حواس او (خدا) را نتواند درک کند تااورا محسوس قرار دهد زیرا ادراکات حواس ظاهر منحصراست دراجسام و جسمانیات و صاحبان

وضع و خداوند متعال نه جسم است و نــــه جسمانی و نه دارای وضع و باحواس باطنی‌هم ممکن نیست خدا درک شود برای اینکه انــوار حسیه درمحل حضور نور عقلی نتواند حاضـر شود بلکه فانی می‌شود پس چگونه در محضـر نورالانوار العقلیه میتواند حاضر گردد.

(الحِسّ) بالکسر : الادراکوالحرکة (اقرب) : درک و حرکت نمودن " و جعل لها الحس القوی" ط ۱۸۳- ط۱۶- ج۲ ـ و برای آن (ملخ) حس توانا (که راه معاشوسود وزیان خودرا می‌یابد) قرار داد.

(الحَسیس): الصوت الخفی (اقرب الموارد) صدای پنهان " واکوم اسماعهــم ان تسمع حسیس نار ابدا " ط ۱۸۱ ف ۸۴ ج ۲ ص ۱۱۴ـ گرامی داشته گوشهای‌آنان (مؤمنان) را از اینکه آواز آتش را بشنوند.

(الحِسّی): مایدرک بالحس الظاهر وضده العقلی (اقرب) : چیزیست با حـــس ظاهر درک شود " والله لوکنت شخصا مرئیـا وقالبا حسّیا لاقمت علیک حدود الله فـــی عباد غررتهم بالامانی " ر ۴۵- ر۲۴۲-ج۴ بخدا سوگند اگر تو (دنیا)شخصـــی بودی دیدنی و کالبدی بودی محســـوس (کیفرهای) الهی را برتو اجرامینمودم بـــه سزای بندگانی که بسبب آرزوها آنها را فریب دادی.

(حَسّان بْن‌حَسّان) کارگـــــزار امیرالمومنین علیه السلام در شهر انبار " و هذا اخو غامد قدورد خیلـه الانبار وقد قتل حسان بن حسان البکـــری " ط ۲۷- ط ۳۳ ـ ج ـ این برادر غامـد (سفیان‌بن‌عوف از قبیله غامد) (بامرمعاویه) باسواران خود بشهر انبار (یکی از شهرهای عراق است) وارد گردیده والی و حاکم آنجـا حسان بن حسانرا کشته است.

حَسَك:مصدر و نبات له ثمرة خشنة تعلق باصواف الغنم وفی المغرب عشبة شوکهـــا مدحرج وحسک السعدان الواحدة (حَسَکَة) ویعمل من‌الحدید علی مثاله وهو آلات‌العسکر تلقی حوله التنشب‌فی رجل من یدوسها مـن الخیل والناس‌الطارقین له (اقرب) . نباتی است و آنرا میوه‌ٔ درشتی است به موهـــای گوسفندان چسبیده می‌شود ودرمغرب زمیـــن نباتی است خار آن مدور میغلطد و برمثال‌آن از آهن اسلحه درست میکنند " اووطیء‌الدهر به حسکه" ط ۲۱۹ ـ ط ۱۲ - ج۳ ـ (آن شخص مغرور که در عیش خود بی‌خبر بـود) ناگاه روزگار باخار خود اورا لگدمال کرد.

حَسَمَهُ حَسْمًا :قطعه مستاصلا اياه (اقرب) اورا قطع کرد در حالیکه ـ هلاکش نمود " و لا تحسموا احدا عن حاجته " ر ۵۱ ر۲۵۳-ج۴ کسی را از حاجتش منع و قطع نکنیـد.

(الحُسام) السیف القاطع و حسام

السیف طرفه الذی یضرب به (اقرب) "والعقل حسام قاطع" ح ۴۲۴ ج ۳۳۶ - ۱۲ عقل شمشیر برنده است .

حَسُنَ . الغلام و حَسَنَ ر ن حُسْنًا : جَمُلَ ج حِسان و حُسّانون (اقرب) : جوان زیبا گردید " وان احق من حسن ظنک به لمن حسن بلائک عنده " ر ۵۲ ر ۲۳۹ - ۴۷ - و سزاوارتر کسیکه باید باو خوش بین باشی کسی است که بیشتر باو احسان نموده ونیکوتر آزموده‌ای .

(اَحْسَنَ) اتی بالحسن ضد اساء (اقرب) کار نیک انجام داد " و من احسن فیما بینه و بین الله کفاه الله ما بینه و بین الناس " ح ۴۲۳ ج ۳۳۶ - ۱۱ هرکس نیکو سازد آنچه راکه میان او و خدا است (خدا را بخشم نیاورد) خدا آنچه را که میان اوومردم است کفایت میکند .

(حَسَّنَهُ) جعله حَسَنا و زیّنه (اقرب) آنرا نیکو قرار داد و زینت نمود " و حق الولد علی الوالد ان یحسن اسمه و یحسن ادبه و یعلمه القرآن " ح ۳۹۹ — حق فرزند بر پدر آنستکه نام فرزند را نیکو قرار دهد (نام یکی از معصومین یا فرزندان آنها) و بـه او ادب آموزد و قرآنرا یادش بدهد .

(الحُسْن) بالضم الجمال ج مَحَاسِن (اقرب) : زیبائی " رب مفتون بحسن القول فیه " ح ۴۶۲ - ۳۶۷ - ۴ بسا شخصی است به سبب گفتار نیک (مردم) در بارهٔ او گمراه شده است (انقدر مردمان متملق بیجا اورامدح گفته اند همواره متوجه است پیش مردم قدر منزلت بدست آورد نه در واقع و پیش خدا لذا از انجام کارهای خود و بـه دست آوردن صفتهای نیک محروم شده است .

(الاَحْسَن) التفضیل الحسن و هی الحُسْنی ج اَحَاسِن (اقرب) " فارتحلوا عنها باحسن ما بحضرتکم من الزاد " ط ۴۵ - ط ۱۵۵ - ۴ — پس از آن (دنیا) کوچ کنید با نیکوترین آنچه نزد شما است از توشه (که اعمال صالحه و صفات پسندیده است)

(الحَسَنَة) نیکوئی " لافی حسنة یزیدون ولاعن سیئة یستعتبون " ط ۱۳۰ ط ۷۸ - ۸ (مردگان) نمیتوانند بکار نیکو (عبادت) بیفزایند و نه از بدی (گناهی که مرتکب شده‌اند) معذرت خواسته رضا و خشنودی جویند جمع آن حسنات .

(الحُسْنی) الظفر والنظر الی الله و ـ العاقبة:الحَسَنة ج حَسَنات (وَیَنْجُوا الَّذِینَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللّهِ الْحُسْنی " ط ۵۰ - ط ۱۵۶ - ۳

(هنگامیکه حق بباطل آمیخته شد شیطان بردوستان خود تسلط پیدا میکندآنها را برای اضلال وادار میکند) وکسانیرا که لطف الهی به آنان پیشی گرفته و توجه آنان

بخدا خالص است نجات می‌دهد .

(الحُسْنَیان): الظفر والشهادة والعاقبتان الخیر (اقرب) " وکذلک المرء المسلم البریء من الخیانة ینتظر من الله احدی الحسنیین " ط ۲۳ - ط ۲ ۵ - ۴ - و هم چنین مرد مسلمان که از خیانت (با خدا وخلق دوری نموده) یکی از دوچیز نیکو را از جانب خدا انتظار میبرد (یا دعوت کننده خدا (مرگ) را آنچه نزد خدا است از نعمتها برای او بهتر است و یا روزی خدا ناگاه او صاحب اهل مال و . . . است) .

(حَسَنان) الحسن والحسین ابنا علی ابن ابیطالب قیل لهما ذلک من باب التغلیب (اقرب) حسن و حسین دو فرزندان علی بن ابیطالب علیهم السلام هستند .

" حتی لقد وطیء الحسنان " ط ۳ - ط ۲۸ - ۱۷ - (پس از کشته شدن عثمان مردم برای بیعت کردن بمن چنان باازدحام بسوی من میریختند) از بسیاری جمعیت حسن و حسین زیر پا رفتند .

قال النبی صلی الله علیه وآله اعمل بفرائض الله تکن اتقی الناس و ارض بقسم الله تکن اغنی الناس و کف عن محارم الله تکن اورع الناس واحسن مجاورة من جاورک تکن مؤمنا واحسن مصاحبة من صاحبک تکن مسلما .

عن ابیعبدالله الجدلی قال قال لی امیرالمؤمنین (ع) یا اباعبدالله هل تدری ما الحسنة التی من جاء بها هم مِنْ فَزَعٍ یَوْمَئِذٍ آمِنُونَ وَمَنْ جاءَ بِالسَّیِّئَةِ فَکُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِی النّارِ؟ قلت لا ، قال الحسنة مودتنا اهل البیت .

سئل رسول الله (ص) عن خیار العباد فقال الذین اذا احسنوا استبشروا و اذا اساؤا استغفروا قال رسول الله (ص) لعلی (ع) یا علی ما من دار فیها فرحة یتبعها ترحة و ما من همّ الا وله فرج الاهم اهل النار فاذاعملت سیئة فاتبعها بحسنة تمحها سریعا و علیک بصنایع الخیر فانها تدفع مصارع السوء.

عن الصادق (ع) : اذاهم العبد بحسنة کتبت له حسنة فاذا عملها کتبت له عشر حسنات و اذاهم بسیئة لم تکتب علیه فاذاعمل اُجّلَ تسع ساعات فان ندم علیها واستغفروتاب لم تکتب علیه و ان لم یندم ولم یتب منها کتبت علیه سیئة واحدة.

قال رسول الله (ص) من احسن فیما بقی من عمره لم یؤخذ مما مضی من ذنبه ومن اساء فیما بقی من عمره اخذ بالاول والاخر سفینه البحار حسن .

الحِسْی . والحِسْی: سهل الارض یستنقع فیه الماء وقیل غلظ فوقه رمل یجمع ماء المطر وکلما نزحت دلوا جتمعت اخری ج اَحْساء وحِساء (اقرب) زمین نرمی است که جرعه جرعه از آن آب کشیده میشود یا زمین سفتی است که

بالای آن ریگ است آب باران زیرش جمع شده هرگاه یک دلو برداری دیگری جمع می‌شود .
" ولا یعتبّون بعده فی حِسی "ط ۱۳۵ - ط ۷۶ - ۵ - (چنان آن گمراهان) را نابود سازم سیراب شده برنگردند و بعدازآن از هیچ‌حفره‌ای آب نیاشامانند .

حَشَدَ . الزّرع ض ن حَشْداً نبت کلّه و - القوم حُشودا (اجابوا مسرعین) (اقرب) تمامی زراعت روئید و تمامی قوم بسرعت اجابت کردند .

(اِحْتَشَدَ) لفلان فی کذا اعدله و - لنا فی الضیافة - اذا اجتهد و بذل وسعه (اقرب) برای فلان مهیّا نمود و برای ما در مهمانی کوشش کرد و به‌قدر توانائیش کوشش کرد (وباحة الاحتشاد" ط ۸۱ - ط م - ۵۳ الان روح شما واگذاشته) در کنار آماده کردن عمل نیک و سعی و کوشش (برای‌آخرت)
(حَشَدَة) جمع‌حاشد سرعت‌کنندگان درباری همدیگر " تحمله حفدة الولدان‌وحشدة الاخوان الی دار غربته" ط ۸۱ - ط‌م - ۴۷ پس ازپیچیده شدن بدکفنها) فرزندان یاری دهنده و یاران سرعت کننده آنرا بسوی سرای غربتش (قبر) برمیدارند .

حَشَرَ النّاسَ حَشْراً جمعهم و فلانا اجلاه عن وطنه و - الجمع اخرجه من مکان الی آخر (اقرب) مردمرا جمع کرد و فلانیرا جلای وطن کرد و گروهی را از مکانی به مکان دیگر بیرون آورد .
"واحشرنا فی‌زمرته غیر خزایا " ما را در میان جمعیت او (پیامبر) گرد آورد در حالیکه (از نافرمانی) شرمنده نباشیم .
(المَحْشَرُ)موضع الحشر ای الجمع . محل‌جمع‌شدن " واراق دموعهم خوف‌المحشر" ط ۲۲ - ط م - ۱۰ - (اشک آنان (بندگان خالص)را ترس روز محشر فرو ریخت .

(حشر)

بعدازآنکه نظم عالم بهم ریخت قیامت و روز حشر شروع میشود یعنی تمامی موجودات ذی حیوة این عالم دوباره زنده شده و به جزای اعمال خود می‌رسد . مردمان نیکوکار به بهشت و بدکار به جهنم رهسپار می‌شوند . وَلاتَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غافِلاً عَمّا یَعْمَلُ الظّالِمُونَ اِنَّما یُؤَخِّرُهُمْ لِیَوْمٍ تَشْخَصُ فیهِ الْاَبْصارُ) ابراهیم - ۴۲ وَاِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ .

عن ابیعبدالله علیه السلام ان ابراهیم نظرالی‌جیفة علی ساحل البحرتاکلها سباع البر و سباع البحر ثم یثب بعضها علی بعض فیاکل بعضها بعضا فتعجب ابراهیم فقال

(رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتَىٰ ؟ فقال الله .
أَوَلَمْ تُؤْمِنْ ؟ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ
فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ . . . فاخذ
ابراهيم صلوات الله عليه الطاوس والديك
والحمام والغراب قال الله عزوجل فصرهن
اليك اى قطّعهن ثم اخلط لحماتهن و فرقها
على كل عشرة جبال ثم خذ مناقيرهن وادعهن
ياتينك سعيا ففعل ابراهيم ذلك وفرقهن على
عشرة جبال ثم دعاهن فقال اجيبينى فكانت
تجتمع و يتألف لحم كل واحد و عظمه الى
راسه وطارت الى ابراهيم فعند ذلك قال
ابراهيم إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ .

قيل ان ابى بن خلف او العاص بن
وائل جاء بعظم بال متفتت و قال يا محمد
اتزعم ان الله يبعث هذا ؟ فقال نعم ، فنزلت
هذه الاية :« أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ
نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا
وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهُوَ رَمِيمٌ
قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ
خَلْقٍ عَلِيمٌ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ
نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ
بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ
شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ . يس . ۷۷

فاقام سبحانه و تعالى الحجة على
من انكر الحشر والنشر بقياس النشأة الاخرى
على النشأة الاولى . فمن قدر على انشاء
شئ فى المرة الاولى فهو على انشاء مثلها
اوعينها بعد اضمحلال صورتها اقدر كما قال
الصادق عليه السلام فى جواب من انكرالحشر
ان الذى انشاه من غير شئ و صوره على
غير مثال كان سبق اليه قادر على ان يعيده
كما بدء ثم اوضح عليه السلام له ذلك سفينه
حشر ص ۲۸۰ عن الاحتجاج .

حَشّ . النارَ : اوقدها والولد فى البطن
حشا: يبس (اقرب) : آتشرا برافروخت .
(الحُشّاش) ج حاشّ الموقدون النار:
شعله‌وركنندگان آتش " لبئس حشاش نار
الحرب انتم "ظ ۱۲۴- ط ع ع - ۱۱ - شما بد
هستيد براى افروختن آتش جنگ (از تسلط
دشمن جلوگيرى نمى‌كنيد) .
(الحُشاش) بالضم بقية الروح فى
المريض والجريح و قيل رمق من حيوة النفس
(اقرب) : باقيمانده‌ء روح در مريض و در
زخمدار ج حشاشات
" و اما قولك ان الحرب قد اكلت
العرب الا حشاشات انفس بقيت " ر ۱۷- ر
۵ ۲۵۵-۲ ـ اما گفتارت كه جنگ عرب‌راخورد
(كشته و تباه ساخت) مگرنيم جانهائى كه
باقيمانده .

حَشَمَ . منه حُشُومًا : انقبض (اقرب)
گرفته حال گرديد (إحتَشَمَ منه و ـ عنه غضب

وانقبض واستحيا (اقرب) خشمناک شد و شرمنده گشت " اذا احتشم المؤمن اخاه فقد فارقه " ح ۴۸۰ ح ۳۲۵ ۳ -۱۷. هرگاه مؤمن برادر (دوست) خودرا بخشم آورد یاشرمنده گرداند پس از او جدائی نموده است (خشم آوردن یاشرمنده کردن سبب جدائی است)

حشا . الوِسادَةَ و غیرها بالقطن یَحْشُوها حَشْوا (واوی):ملاها و ـ زیدا: اصاب حشاه (اقرب) : متکا وغیر آنرا با پنبه پر کرد و حربه را به رودهها رسانید " وحشابهم فتوق اجوائها " ط ۸۹ - ط ۳ - ع ۴ - (با ملائکهها) گشادگیهای فضاهای (آسمانها را) آکنده و پرساخت .

(الحَشْو): فضل الکلام و رذال الناس (اقرب) ، گفتار زاید و مردمان پست " فان نزلت به احدی المبهمات هیّألها حشوارثا من رایه ثم قطع به " ط ۱۷ - ط ۱ ۵ - ۷

اگر بهاو یکی از مسائل مشکله عرضه شود (در پاسخ) آن سخنان زاید و بی فایده از فکر خود آماده نمود ، سپس بهآن قطع و جزم نمود برآن .

(احشاء): مافی البطن (اقرب) ، آنچه در شکم است " ام هو ساکن معه فی احشاءها " ط ۱۱۰ - ط ۲۰ - ۳ - یاملک الموت با آن بچه دراجزاء درونی مادر او ساکن است .

(الحاشِیَة) جانب الثوب و الکتاب و غیرهما و ظلّه و ماعلق علی حاشیة الکتاب من الشروح والزیارات و اهل الرجل و خاصته ج حَواشِی (اقرب الموارد) : کنار لباس وکتاب وغیرآن و سایهٔ آن و آنچه از زیادات و شرحها بهکتاب تعلیق شده و خویشان وخواص مرد " و من تلن حاشیته یستدم من قومه المودّة " ط ۲۳ - ط ۵۲ - ۱۳ - ز هرکس به خویشاوندان و خواص خود نرم و مهربان باشددوستیهمیشگیآنهارابخود جلب میکند)

حَصَبَهُ حَصْباً : رَماه بالحَصْباء (اقرب) اورا با سنگریزه رمی کرد (الحاصِب) ریح شدید تحمل التراب والحصباء (اقرب) باد سختی است که خاک و سنگریزه را حمل میکند " اصابکم حاصب ولابقی منکم آبر " ط ۵۸ - ط ۱۸۷ - ۱ --- بادی که سنگریزهرا بجنبش آورد بشمابوزد (عذاب الهی شما را درباید) و از شما کارسازی نسلی نماند)

حَصَدَ الزرعَ والنّبات ن ض حَصْداو حَصادا (بفتح الحاء وکسرها ، قطعه بالمنجل و ـ القوم بالسیف قتلهم والرجل مات (اقرب) ، زراعترا باداس درو کرد و تیرمرا با شمشیر کشت و مرد مرگ اورا دریافت "زرعوا الفجور و سقوه الغرور و حصدواالثبور " ط ۲ - ط ۳۷ - ع ۱۴ - (خوارج یا منافقین ومنحرفین

ازولایت) تخم روگردانی از حق را (درکشتگاه دلشان) کشتند و بەغفلت و فریب آنرا آب دادند و هلاکت را درو کردند .

(إحْتَصَدَ)الزرعَ:مثل حَصَدَهُ (اقرب) دروکرد " واحتصد من احتصد بالنقمات " ط۱۴۵-ط ۳۰ - ۴ - (گروهی راازدشمنان خود) با سختیها درو کرد (واز بین برد)

(الحَصِيد)الزرع المحصود (اقرب) زراعت دروشده" وتدوسكم دوس الحصيد " ط۱۰۶-ط۴۴ - ۱۰ - (پرچم گمراهی) تمارا میکوبد مانند کوفتن کشت دروشده .

(المَحْصُود) دروشده" و يحصد القائم و يحطم المحصود " ط ۹۹ط۳ ۸-۱۰

(از سنبله آدمی) آنچه برپا است (قوی است) (درو شود) وآنچه درو شده (ضعیف و ناتوان‌است) (در زیر و پای فتنه جویان) خورد می‌گردد .

حَصَرَ . ض ن حَصْراضَيّق عليه و احاط به و ــ فلانا:حبسه عن السفر وغيره؛البعيرَ: شَدَّه بالحصار و ــ الشيء:استوعبه و ــ القوم بفلان:ضيقوا عليه واحاطوا به (اقرب) : بر او تنگ گرفت و اورا احاطه نمود و فلانی‌را ازسفر و غیرآن بازداشت و شتر را در حصار بست و همه جای چیز را فرو گرفت .

(حَصِرَ) بفتح اول و کسر دوم : از چیزی شرمنده‌گردد وآنرا آشکار نگرداند

(اقرب الموارد)

"ولايحصر من الفيء الى الحق اذا عرفه"ر۵۳-۲۳۹-۱۸(کسی را برای قضاوت انتخاب‌کن)ازبازگشت بحق هرگاه‌آنراشناخت سینه‌اش تنگ نشود و برخود عار نداند .

حَصُنَ ر حَصَانَةً : منع فهو حصين اى منيع (اقرب) قوی و سخت شد . آن سخت است .

(الحِصْن):كل موضع محمى محرز لايوصل الى جوفه و ــ السلاح و ــ الخيل ج حُصُون و أحْصان (اقرب) هر محل قورق و محفوظ‌که به اندرون آن نتوان رسید .

" واعلموا عبادالله ان التقوى دار حصن عزيز"ط۱۵۵-ط۳۳-۹ ـ بندگان خدا بدانید پرهیزکاری سرای حصار ارجمندی است .

(حَصَّنَ المكانَ):جعلها حصينا و ــ القرية:بناحولها (اقرب) : مکانیرا حصار دار قرار داد و اطراف شهر دیوار و حصاربناکرد .

" و حصنها من الاود والاعوجاج " ط ۱۸۴- ط۶ - ۲۲ ـ (زمین را پس ازآفریدن) از کجی محفوظ نمود .

(حَصِين) منيع (اقرب) نگهدارندهٔ سخت " و ان الاجل جنة حصينة" ح ۲۰۱ ح ۳۲۹-۱- و مدت زندگانی (برای نابودی سپر استواری است (تا عمر بسر نیاید شخص

نميميرد) .

حَصاة . ن يحصوه حصوا (واوی) :منعـــه
(حَصِيَ) الشيءُ يحصاه حصا: اثّر فيه والارض :كثرت حصاه (اقرب) اورا منع كرد درآن اثر كرد . سنگريزه‌ٔ زمين زياد شد .
(اَحْصَى) الشيءَ اِحصاءً: عدّه ،اطاقه واضبطه (اقرب) آن چيز را شمرد طاقت آورد و ضبط كرد " واحصى آثارهم و اعمالهم وعدد انفاسهم و خائنة اعينهم " ط ۸۸ ط۶ ۷ – ۵ – شمرد آثار و كردار شماره‌ٔ نفسهـــا و خيانت‌كاری چشمهايشانرا .
"او غفران سيئة احصتهاكتبه " ط۵۲ ف ۱۷ ج ۱ ص ۱۰۲– يا آموزش گناهی كــه كتابهای خدا آنرا شمرده و ضبط كرده است .

حَضَرَ ن حضورا و حَضارة : ضد غاب و – زيد المكانَ: شهد و – حضره كذا:خطر بباله و– الموت جاءه والصلوة:جاء وقتها (اقرب) زيد در مكان حاضر شد و به دل او خطور كـرد و مرگ به اورسيد وقت نماز رسيد " و حضرتكم كواذب الامال فصارت الدنيا املك بكـم من الاخرة "ط۱۱۱– ط۶ ۵ – ۸ –آرزوهای دروغ شمارا فرا گرفته پس دنيا از آخرت بشما بيشتر مسلط گرديده .
(اَحْضَرَ) . تفضيل : برتـــــری
"واحضرهم بالكفاية للمتوكلين عليك‌تشاهدهم فی سرائرهم " ط ۲۲۵ ط۲ ۱۴۲ – ر – و برای اصلاح كار آنان كه بتو توكل مينمايند از آنهاحاضرتری (چون بهرچيز توانائی بمحض اداره هركار را انجام ميدهی) پس رازهاشان نزد تو آشكاراست .
(الحاضر): ضد الغائب و – خـلاف البادی والحی العظيم والمقيم فی مكان صيفا و شتاء (اقرب) ضد غائب و غيربادیه‌نشين وتيره‌ٔ بزرگ و آنكه درجائی زمستان وتابستان ماندگار است " لولا حضورالحاضر وقيام الحجة بوجود الناصر " ط ۳ – ط ۲۸ – ۲۱ – اگـر نمی‌بود حاضر شدن حاضران (برای بيعت) وبرپا شدن حجت بسبب وجود ياری‌دهندگان (بخلافت تصاحب نمی‌كردم)
(حَاضَرَهُ) مُحاضرةً و حِضارًا جاثاه عندالسلطان وهو كالمغالبة و المكاثرة وعدا معه و –جالده و – الرجل علی حقه غالبــه فغلب عليه فذهب به و – الجواب:جاء بـــه حاضرا (اقرب) در نزد پادشاه مجادله‌ومغالبه كرد مرد برحق خود مجادله كرد و بر او غلبه يافت حق خودرا برد و جواب را حاضر آورد .
" و تشهد له المراثی لابمحاضرة" ط ۱۸۳ – ط۶ ۱ – ۵ – ديده شده ها به (هستی) خدا گواهی می‌دهند نه از روی حاضر شــدن برای غلبه‌يافتن برخصم (بلكه از روی معلوليت و علت . اثر و مؤثر و ...) .
(احْتُضِرَ): احضره‌الموت فهو (محتضر)

(اقرب) مرگ او دررسید و او درحـــــال جان‌دادن است و به او محتضر گفته می‌شود برای اینکه ملائکه‌ها وائمه اطهار علیهم‌السلام نزد محتضر حاضر میشوند " و مقبوضـــــون احتضارا " ط ۸۱ ــ ط ۴ ــ ۴ ۱ ــ (آنانکه روز قیامت برانگیخته می‌شوند) قبض کـرده شدگانند وقت جاندادن .

(الحَضْرَة) خلاف الغیبة و ــ القرب و ــ الفناء و ــ خلاف البادیة و مکان الحضور نفسه و یطلق علی کبیر یحضر عنده النـــاس (کلمة بحضرة فلان) ای بمشهد منه (اقرب) خلاف غیبة نزدیکی آستانه و خلاف بادیه نشین و محل حضور شخص و به شخص‌بزرگ هم گفته‌می‌شود . ــ " و انقلبوا بافضل مابحضرتکم من الزاد " ط ۲۰۲ ــ ط ۱۵۱ ــ ۱ ــ بـــاز گردید با توشهٔ شایسته (طاعت و بندگی) که در نزد شما و دسترس شما است .

(المَحْضَر): المرجع الی اعـــداد المیاه و ــ المشهد ج محاضر (اقرب) : بازگشت بسوی آبها که در کنار آنها زندگی می کنند و محل حضور " و مجالسة اهل الهوی منسـاة للایمان و محضرة الشیطان " ط ۸۴ ــ ط ۳۹ ــ ۴ ۱ ــ هم‌نشینی با هواپرستان باعــث فراموشی ایمان و محل حضورشیطان است .

●

(احتضار)

عن الصادق علیه السلام قال لاتحضر الحائض والجنب عند التلقین ان الملائکـــة تتاذّی بهما .

عن رسول الله صلی الله علیه وآله . قال لقّنوا موتاکم کلمة لااله الاالله فان مــن کان آخر کلامه لااله الاالله دخل الجنة .

عن دعوات الراوندی انه کان زین العابدین علیه السلام یقول اللهم ارحمنی فانک کریم اللهم ارحمنی فانک رحیم فلـــم یزل یرددها حتی توفی سلام الله علیه .

کافی ــ عن ابیعبدالله علیه السلام یقول منکم والله یقبل ولکم والله یغفر انــه لیس بین احدکم و بین ان یغتبط ویری السرور وقرة العین الا ان تبلغ نفسه هیهنا ــ و اومی بیده الی حلقه .

ثم قال انه اذا کان ذلک واحتضــر حضره رسول الله صلی الله علیه وآله و علی و جبرئیل و میکائیل و ملک الموت علیهـــم السلام فیدنوا منه علی علیه السلام فیقول یا رسول الله ان هذا کان یحبنا اهل البیت فاحبه ویقول رسول الله صلی الله علیه وآلـــه یا جبرئیل ان هذا کان یحب الله و رسولـــه و اهل بیت رسوله فاحبه و یقول جبرئیـــل لملک الموت یا ملک الموت ان هذا کان یحب

الله و رسوله و اهل بيت رسوله فاحبه وارفق به فيدنوا منه ملك الموت الى ان قال ثم يسل نفسه سلا رقيقا ثم ينزل بكفنه من الجنة و حنوطه من الجنة بمسک اذفر فيكفن بذلک ويحنط بذلک الحنوط ثم يكسى حلة صفراء من حلل الجنة فاذا وضع فى قبره فتح الله له بابا من ابواب الجنة يدخل فيه من روحها وريحانها ثم يفتح له عن امامه مسيرة شهر و عن يمينه و يساره ثم يقال له نم نومة العروس على فراشها ابشر بروح و ريحان و جنة نعيم و رب غير غضبان ثم يزور آل محمد عليهم السلام فى جبال رضوى فياكل معهم من طعامهم و يشرب معهم من شرابهم و يتحدث معهم فى مجالسهم حتى يقوم قائمنا اهل البيت فاذا قام قائمنا بعثهم الله فاقبلوا معه يلبون زمرا زمرا فعند ذلک يرتاب المبطلون ويضمحل المحلون وقليل ما يكونون هلک المحاضير ونجى المقربون من اجل ذلک قال رسول الله صلى الله عليه و آله لعلى عليه السلام انت اخى و ميعاد مابينى و بينک وادى السلام .

احتضر بعض المترفين و كان كلما قيل له قل لااله الاالله يقول هذا البيت .

يارب قائلة يوماوقد تعبت

اين الطريق الى حمام منجاب

سبب ذلک ان امرءة عفيفة حسناء خرجت الى حمام معروف بحمام منجاب فلم تعرف طريقه و تعب من المشى فرات هذا الرجل على باب داره فسالته عن الحمام فقال هو هذا و اشارالى باب داره فلما دخلت اغلق الباب عليها فلما عرفت بمكره اظهرت كمال الرغبة و السرور و قال اشترلنا شيئا من الطيب وشيئا من الطعام و عجل بالعود الينا فلماخرج واثقابها وبرغبتها فخرجت وتخلصت منه .

فانظر كيف منعته هذه الخطيئة عن الاقرار بالشهادة عند الموت مع انه لم يصدر منه الا ادخال المرئة بيته و عزمه على الزنا من دون وقوعه منه . سفينه حضر

(احتضار عبدالملک مروان)

حكى انه لماثقل و كان قصره يشرف على بردى و هونهر بدمشق راى غسالا يلوى بيده ثوبا فقال وددت انى كنت غسالا مثل هذا اعيش بما اكتسب يوما فيوما و لم آل الخلافة و تمثل بقول امية بن ابى صلت .

كل حى و ان تطاول دهرا

آئل امره الى ان يزولا

ليتنى كنت قبل ما قدبدالى

فى رؤس الجبال ارعى الوعولا

فذكر ذلک لابى حازم فقال الحمد لله الذى جعلهم عندالموت يتمنون مانحن فيه ولانتمنى عند الموت ماهم فيه و قبره بدمشق بجوار معاوية بن ابى سفيان سفينه عبد ص۱۴۱

احتضار ابن عباس

عن عطا قال دخلنا على عبدالله بن عباس و هو عليل بالطايف في العلة التي توفي فيها و نحن زها ثلثين رجلا من شيوخ الطايف وقد ضعف فسلمنا عليه و جلسنا فقال ياعطا من القوم ؟ قلت يا سيدي هم شيوخ هذا البلد منهم عبدالله بن سلمة و . . . فما زلت اعدّله واحدا بعد واحدا ثم تقدموا اليه فقالوا يابن عم رسول الله (ص) انك رايت رسول الله (ص) وسمعت منه ما سمعت فاخبرنا عن اختلاف هذه الامة فقوم قدموا على غيره وقوم جعلوه بعد الثلثة ؟ قال فتنفس ابن عباس فقال سمعت رسول الله (ص) يقول . علي مع الحق والحق معه و هؤلا مام والخليفة من بعدي فمن تمسک به فازونجي و من تخلف عنه ضل و غوى الى ان قال ثم بكى بكاء شديدا فقال له القوم اتبكي و مكانک عن رسول الله صلى الله عليه وآله مكانک؟ فقال لي ياعطا انما ابكي لخصلتين هول المطلع و فراق الاحبة .

ثم تفرق القوم عنه فقال لي يا عطا خذ بيدي و احملني الى صحن الدار واخذنا بيده انا و سعيد و حملناه الى صحن الدار ثم رفع يديه الى السماء و قال اللهم اني اتقرب اليک بمحمد وآل محمد عليهم السلام اني اتقرب اليک بولاية الشيخ علي بن ابيطالب عليه السلام فمازال يكررها حتى وقع على الارض فصبرنا عليه ساعة ثم اقمناه فاذا هو ميت فرحمة الله عليه سفينة عبس ص ۱۵۳

(احتضار خطاب)

كافي عن ابن ابي يعفور قال كان خطاب الجهني خليطا لنا وكان شديدالنصب لال محمد عليهم السلام و كان يصحب نجدة الحروري قال فدخلت اعوده للخلطة و التقية فاذا هو مغمى عليه في حد الموت فسمعته يقول مالي ولک يا علي فاخبرت بذلک اباعبدالله عليه السلام فقال (ع) رآه و رب الكعبة رآه ورب الكعبة رآه و رب الكعبة سفينه خطب ص ۴۰۵

و حكى عن محمدبن سليمان العباسي وهو الذي قاتل الحسين بن علي الحسني بفخ لما احتضر لقن الشهادة فكان يقول بدل الشهادة

ايا ليت امي لم تلدني ولم اک
لقيت حسينا يوم فخ و لاحسن

(حضورالقلب وروح الصلوة)

قال المجلسي في عقايده اعلم يا اخي ان لكل عبادةٌ روحا و جسدا و ظاهرا

وباطنا فظاهرها و جسدها الحركات المخصوصة وباطنها الاسرار المقصودة منها والثمـــرات المترتبةعليها و روحها حضور القلب والاقبال عليها وطلب حصول ما هو المقصود منهـا ولا تحصل تلك الثمرات الا بحضور القلب التى هى روحها اذالجسد بلا روح لايترتب عليـه اثر و لذا صلوتنا لاتنهانا عن الفحشاء والمنكر ولايحصل لنابها العروج عن تلك الدركـــات الدنية الى الدرجات العلية فان الصـــلوة معجون الهى ومركب سماوى اذا لوحظت فيها شرايط عملها ينفع لجميع الامراض النفسانية والادواء الروحانية فيلزم ان يكون الانسان متذكرا فى كل فعل من افعال الصلوة سر ذلك الفعل والغرض المقصود منه سفينة البحـــار حضوص ٢٨٣

حَضَّهُ . على الامر ن حَضًّا:حمله عليه (اقرب) اورابرآن وادار وترغيب كرد .

(تَحاضَّ) القوم . تَحاضًّا : تحاثـــوا (اقرب) گروههمديگررا ترغيب كرد " واللزوم للألفه والتحاض عليهم " ط ١٩٠ – ط ٣ – ١٣٨ – (كاريكه باعث ارجمندى و بـر طرف شدن دشمنان وارزانى نعمت و پيوند ريسمان اجتماع است عبادت است) از ملازمت مهربانى و الفت و ترغيب و سفارش يكديگر بمهربانى .

حَضَنَ الصَّبِىَّ ن حَضْنًا و حِضانَةً:جعلـــه فى حِضْنه و ــ رَبّاه و ــ المرأة ولدها: ضمتـــه الى نفسها و ــ معروفَه عن جيرانه:كفه وصرفه ــ زيدا:نحاه عنه و استبد به دونه و ــ عـــن حاجته:حبسه عنها (اقرب) : طفل را در بـر گرفت . تربيت كرد زن فرزند خودرادرآغوش گرفت و نيكى خودرا از همسايگان خود دريغ داشت و . . .

" و مااوعبته الاصداف و حضنـــت عليه امواج البحار " ط ٨٩ ط ٣ – ١٩ – و بآنچه در ميان صدفها (لؤلؤومرجان) است و موجهاى درياها آنرا پرورش داده .

(الحِضن) مادون الابط الى الكشح و ــ قدر مايحمل فى الحضن و ــ جانب الشىء وناحيته وجار الضبع واصل الجبل " (اقرب) " وانصرمت الدنيا باهلها و اخرجتهم مـــن حضنها " ط ١٨٨ – ط ٢٣ – ١١

(گويادنيا) باهل خود منقطـــع وبريده شده و آنانرا از آغوش خود بيـــرون كرده "الى ان قام ثالث القوم نافجا حضنيـه بين نثيله و معتلفه " ط ٣ – ط ٢٨ – ١٤ – سوم قوم (عثمان) برخاست (مقام خلافت را بناحق اشغال كرد) درحاليكه هردو جانب و پهلوى خودرا (مانند شتريكه از بسيـــارى خوردن و آشاميدن باد كند) ميان موضـــع بيرون دادن و خوردنش بلند كرده بود (يعنى هم و غم و شغل او خوردن و روث انداختـــن بود) .

(حِضَان) مصدر حَضَنَ (اقــرب)
بغل گرفتن و زیر پر قرار دادن مرغ تخـم را برای جوجه آوردن " کقیض بیض فی اداحٍ یکون کسرها وزرا و یخرج حضانها شرا " ط ۱۶۴ - ط ۷۰ - ۳ ـ مانند تخمی که در جای تخم نهادن شترمرغ میان ریگزارها پیدا گردد (و تصور شود که تخم پرنده است اگر کسی آن را بشکند) شکستن آن گناه دارد (اگر سالـــم بگذارد بچهٔ زیان رسان بیرون آرد (ممکـن است تخم افعی و مار باشد) (مثل ستمکاران جاهلیت مثل تخم افعی است که درجای تخم نهادن شتر مرغ پیدا شود ، زیرا از بین بردن آنها برای اظهار اسلامیتشان گناه است ومدارای با آنان سبب گمراهی گشته شر ببار آورد مانند معاویه و بنی امیه که باعث گمراهی مردم شدند

حَطَبَ المکان حُطُباً : کان کثیر الحطب (اقرب) : جائی که هیزم زیاد دارد (الحطب) ما اعد من الشجر شبوبا للنار (اقرب) آنچـه از درخت برای سوختن مهیا شده " و مـــن یکون فی النار حطبا " ط ۱۲۶ ط ۶۸ ـــ ۱۰ (و میداند) چه کسی هیزم آتش دوزخ است .

حَطَّ ن الرجل حُطّاً : حدر من علو الـی سفل و السعر رخص و ـ الشیء وضعه و ترکـــه (استحط فلان وزره) سأله ان یحطه عنه و ـ من ثمنه شیئا استنقصه (اقرب) : از بلندی به پائین فرود آمد و نرخ ارزان شد وچیزی را رها کرد و فلانی خواست گناهش ریخته و آمرزیده شود و چیزی از قیمت مثمن کم گردد .

" فان المرض لا اجر فیه و لکنه یحط السیئات " خ ۴۳ ـ ۳ زیرا در مریضی اجری نیست ولکن بیماری گناهانرا از بین میبرد .

(اِنْحِطَاط) فرود آمدن و فروتنـــی (ولوکنت احب ان یقال ذلک لترکته انحطاطا لله سبحانه عن تناول ماهو احق به من العظمة والکبریاء " ط ۲۱۴ ـــ ط ۱۷ ـ ۴ ـ ۲ (و اگر دوست داشتم که دربارهٔ من مدح و ثنا گفته شود این میل را از جهت فروتنی برای خداوند سبحان (که بشمول عظمت و بزرگواری سزاوارتر است) رها کرده از خود دور مینمودم .

(المَحَطّ والمَحَطَّة) المنزل ج مَحَاطّ (اقرب) " ثم حملوه الی محط فی الارض و اسلموه فیه الی عمله " ط ۱۰۷ ـ ط ۸ ـ ۳۰ . پس از آن اورا بسوی منزلش در زمیـن (قبر) برداشتند و درآنجا اورا به عملـــش سپردند .

حَطَمَ حَطْماً : کسره و قیل خاص بالیابس (اقرب) : آنرا شکست , گفته شده به شکستن خشک اختصاص دارد " اعلمتم ان مالکـا اذا غضب علی النار حطم بعضها بعضا لغضبه " ط ۱۵ ـ ۲۳ ـ آیا دانسته اید که هرگـــاه مالک دوزخ برآتش خشمناک شود بعض آن بعض

دیگر را میشکند و مبالغ برای خشم او.

(الحُطام) ماتکسر من اليبس (حُطام الدنيا) مافيها من مال قليل او كثير (اقرب) آنچه از چیز خشک خود بخود شکسته شـود و آنچه از مال دنیا است اندک باشد یا زیاد

" قد اشرط نفسه و اوبق دينه لحطام ينتهزه" ط۹۴-۵ نفس خودرا (برای شرارت) آمـاده ساخته و دین خودرا تباه نموده (از دسـت داده) برای متاع دنیا که بغنیمت بربایدآنرا

حَظَرَهُ الشيءَ و ـ عليه الشيءَ ن حَظْـرا منعه و حجره و كل من حال بينك و بين شيء فقد حظره عليك و ـ المال حبسه في الحظيرة (اقرب) ، آن چیز را منع و حجر کرد و هـر کسیکه میان تو و چیزی حائل شود آنرا بر تو منع کرده و مال را در حظیره حبس کرد.

(اذا ارذل الله عبدا حظر عليـه العلم) ح ۲۸۸ ج ۳۱ ۳-۱۷ ـ هرگاه خداوند بنده‌ای را (براثر گناه پست گرداند از علم دانش اورا محروم گرداند).

(حَظائِر) جمع حَظيرَة : الموضـع الذي يحاط عليه لتأوي اليه الغنم والابـل و ساير الماشية يقيها البرد و الريح حظـيرة القدس الجنة (اقرب) : جائی است گـرد آن دیوار و یا حائلی درست می‌کنند تـا گوسفند شتر و سایر حیوانات درآنجا جاگیرند وآنهارا از سرما و باد نگهدارد . بهشـت

" و بين فجوات تلك الفروج زجل المسبحين منهم في حظائر القدس" ط ۸۹ ط۳-۵-۴ ۱۶۸ ـ و میان آن راههای گشاده آواز تسبیح کنندگان ایشان در مکانهای پاک و پاکیزه.

الحَظّ : النصيب ، الفضل ، خير و الجـد ج أحُظّ و حُظُوظ (اقرب) بهره ، فضل ، خیرو بخت .

"وعامل في الدنيا لما بعدها فجاءه الذي له من الدنيا بغير عمل فاحرز الحظين معا " ح ۲۶۹ ج۳۲۴-۷ ـ یکی در دنیـا برای آخرت کار می‌کند بی‌آنکه کار کند آنچه برای او (مقدر) است از دنیا میرسد پس‌هـر دوبهره را جمع کرده است و هردو سرا را به دست آورده است .

حُظِيَ بالرزق : نال حُظّا منه (اقرب) به سهمی از روزی دست یافت((فحظوا مـن الدنيا بما حظي به المترفون)) ر ۲۷ ر۳-۲۴۳ ۶ ـ پس(پرهیزکاران) از دنیابهره‌مند شدند آنطور که تبه‌کاران خوشگذرانهـا بهره‌مند شدند .

(أحْظى) للتفضيل سودمند تـر

" قلعتها احظى من طمانينتها" ح ۳۶۷ ج۳۶۳ ۳-۱ کنده شدن و دل نبستن به آن (دنیا) سودمند تراست از آرام گرفتن و دل بستن به آن .

حَفَدَ : خف في العمل واسرع و ــ فلانا خدمه (اقرب) در عمل سبک شد و سرعت کرد و به فلانی خدمت نمود .

(الحافِد): خادم . ناصر و تابع (اقرب) خدمتکار یاری دهنده پیرو " و لیس في اطباق السموات موضع اهاب الا و علیه ملک ساجد اوساع حافد " ط ۸۹ - ط ۳ - ۷۰ - و نیست در طبقات آسمانها جای پوستی مگر آنکه در آن فرشته‌ای است درحالت سجده یا فرشته‌ای است که شتابان (بانجام امر حقتعالی) سعي و کوشش دارد .

(حَفَدَة): جمع حافد : خادم و ولد الولد (اقرب) خدمتگزار و فرزند زاده "وتلفت الاستغاثة بنصرة الحفدة والاقرباء " ط ۸۱ - ط ۴ - ۲۷ - (از شدت اندوه چشم به اطراف داشتن) برای درخواست فریاد رسی و یاری جستن از خدمتگزاران (بافرزندزادگان) وخویشان .

حَفَرَ . الارض ض حَفْراً نقّاها کما تحتفر بالحدیدة (اقرب) زمین را چاه کند بطوریکه با آلت آهنی کنده میشود (و تحتفرون ولا تمیهون "ط ۴ ط ۲۷ (- ۴ - (در بیابان جهل از تشنگی علم و نادانی نزدیک بهلاکت بودید) چاه میکندید و آب بدست نمیآوردید

(الحافِر) اسم فاعل و ــ حافرالدابة و هو بمنزلة القدم للانسان (اقرب الموارد) اسم فاعل است بمعنی حفار و حافر حیوان سم و قدم او است که برزمین گذارد .

(الحُفْرَة) ماحُفِرَ من الارض ج حُفَر (اقرب) آنچه از زمین کنده شده است " و حفرة لوزید في فسحتها و اوسعت یدا حافرها لاضغطها الحجر والمدر" ر ۴۵ ر ۴۲ ۲ - ۹ - (فردا جایگاه من)گودالی است که اگر گشادگی آن زیاد شود و دو دست گور کن در فراخی آن بکوشد سنگ و کلوخ آنرامیفشارد .

" لایرتقیه الحافر" ح ۲۴۳ ح ۳۳۳ - ۱۲ - (واگر مالک سنگ سختي بود کماز بزرگی و سختی) هیچ حیوان سم‌دار رهنورد بآن بالا نمی رود .

حَفَزَهُ ض حَفْزاً دفعه من خلفه و ــ بالرمح طعنه (اقرب) : اورا از پشت سوق داد وبانیزه طعن زد" فهي تحفز بالفناءُسکانها و تحدوا بالموت جیرانها "ط ۵۲ ط ۴ ۹ - ۲ - (دنیا) ساکنین خودرا به فنا و نیستی می‌کشانند و همسایگانش را بسوی مرگ میراند .

حَفِظَهُ ل حِفظا : منعه من الضیاع و التلف و ــ المال و ــ السر رعاه

"وان المبتدعات المشبهات هن المهلکات الا ما حفظ الله منها " ط ۱۶۷ ط ۱۲ - ۲ ــ بتحقیق بدعتهای مشتبه (که بسنت پیامبرجلوه‌داده می‌شود) هلاک‌کننده‌ها

هستند مگر آنرا که خدا از آنها حفظ کند .
(حُافَظَ) علی الامرواظب علیه و ــ راقبه‌وراعاهو ــ عن‌المحارم:ذبّ عنه (اقرب) بر امر مواظبت و مراقبت و مراعات کرد " الا وانه لاینفعکم بعد تضییع دینکم شیٔ حافظتم علیه من امر دنیاکم " ط ۱۷۱ط۵۰-۲ آگــاه باشید بعداز تباه ساختن دین خود آنچه که‌از دنیا نگاهداشته‌اید بشما سود نمیرساند .
(اِستَحفَظَه) مالااوسرا ، سالــه ان یحفظه (اقرب) از او درخواست کردآنراحفظ کند " فالله الله فیما استحفظکم من کتابــه واستودعکم من‌حقوقه "ط ۸۴ف ۱۱ ج ا ص۱۴۹ بندگان خدا از خدا بترسید درآنچه درکتاب خود (قرآن) محافظت و رعایت آنرا بشماامر فرمود (در قرآن تدبر و تامل کنید) ودرآنچه از حقوق خود نزد شما امانت نهاده (ازاوامر و نواهی او پیروی نمائید)
(تَحَفَّظَ) عنه و منه : احترز یقـال علیک‌بالتحفظ من‌الناس ای‌بالتوقی و ــ عُنِیَ بحفظه : خودرا ازآن نگهداشت " ولاتتحفظوا منی بما یتحفظ به عند اهل البادرة " ط ۲۱۴ ط۷ ۱ ــ ۶ ــ ۲ ــ تحفظ نکنید از من بـا چیزی که تحفظ کرده میشود با آن در نــزد پادشاهان با حدت و سطوت .
(الحِفظ): مصدر و ــ قلة الغفلــة و ــ خلاف النسیان و قبل الحفظ ، ذکرمتصل غیر منقطع (اقرب) کم بودن غفلت و خلاف فراموشی و گفته شده یادکردن پیوسته وبدون فاصله " و من التوفیق حفظ التجربة " ح ۲۱۱ ح ۶ ۳۹ ــ ۴ از جمله رسیدن و دست یافتن‌به کار نیک ، نگهداری تجربه و آزمایش است .

(الحُافِظُ) اسم فاعل و ــ الموکـل بالشیٔ ج حُفّاظ و حَفَظَة (اقرب المـوارد) " و من کان له من نفسه واعظ کان علیـه‌من الله حافظ " ح ۸۹ ح ۳۸۱ ــ ۲ ــ هرکه را از خود پند دهنده ای باشد (با اندیشه نفس را ازمعاصی بازداشته و از عذاب دوزخ‌بترساند) از جانب خدا اورا نگهبانی خواهد بود (که اورا از هر بلا و سختی حفظ مینماید) .
(المَحفُوظ) اسم مفعول و ــ الولـد الصغیر (اقرب) : فرزند کوچک " مسکین بن آدم مکتوم الاجل مکنون العلل محفـــوظ العمل " ح ۴۱۹ ح ۳۳۶ ــ ۲ ــ بیچاره فرزند آدم اجلش پنهان بیماریها و دردهایــش پوشیده ، عملش نگهداری می‌شود .
(الحَفِیظ) الحُافظ و الملک‌الحافظ
(الحَفِیظَة) التقیة و ــ الغضب فیما یحب ان یحفظ و ــ اسم من المحافظة و الحفاظ للذب عن المحارم والمنع لها عند الحرب الحر ز یعلق علی الصبی ج حفائظ (اقرب) تقیـة ، خشم درآنچه واجب است حفظ شود اسمــی است از محافظت و . . .
" ولنزوتک عند الحفیظة واقمافاقما " ر ۵۶-ر۳۰۳ ــ ۳ ــ و برجستــن و

برآشفتن خودرا هنگام خشم بازدارند و بساز گرداننده باش.

(اَحْفَظَ) للتفضيل " والمرء احفظ لسره " ر ۳۱ - ر ۴۰ ۲ - ۱۰۷ - مرد راز خودرا بهتر نگهمیدارد.

(حفظ)

في وصايا النبي صلى الله عليه وآله يا علي ثلث يزدن في الحفظ و يذهبن السقم . اللبان السواك و قرائة القرآن .

قال النبي صلى الله عليه وآله من حفظ على امتي اربعين حديثا ينتفعون بها في امر دينهم بعثه الله يوم القيمة فقيها عالما .

وظاهر اكثر الاخبار تخصيص الاربعين بما يتعلق بامور الدين من اصول العقايد و العبادات القلبية والبدنية بل يظهر بعضها كون تلك الاربعين جامعة لامهات العقائد والعبادات والخصال الكريمة والافعال الحسنة يكون المراد ببعثه فقيها عالما ان يوفقه الله تعالى لان يصير بالتدبر في هذه الاحاديث والعمل بها لله من الفقهاء العالمين العاملين .

عن النبي صلى الله عليه وآله ثلثة لايتقبل الله لهم بالحفظ . رجل نزل في بيت خرب و رجل صلى على قارعة الطريق ورجل ارسل راحلته ولم يستوثق منها سفينة

حفظ ص ۲۸۶

حَفَّهُ . القومُ و ـ به و ـ حواليه ن حَفّاً احدقوا به واطافوا و عكفوا واستداروا (اقرب) گروهي اورا احاطه نمودند و گرد او را گرفتند " فانها حلوة خضرة حفت بالشهوات " ط ۱۰۹ - ط ۱۸ - ۱ - زيرا دنيا (در نظر دنياپرستان) سبز و خرم است بشهوتها و خواهشها پيچيده شده .

(الحِفاف) مصدر و ـ الجانب والاثر (اقرب) " هم الذين يحفون براياتهم ويكتنفون حفافيها ودراثها و امامها " ط ۱۲۲ - ط ۲۹ - ۹ - (زيرا كسانيكه بر بلاها و سختيها (جنگ) شكيبا هستند آنانند كه به اطراف پرچم دور زده آنرا از راست و چپ و جلو و عقب نگهداري مينمايند .

حَفَلَهُ و ـ به ، باله و يقال ما احفل بفلان " اي ما ابالي به . به او اعتنا كرد . بفلاني اعتنا نمي‌كنم " ولايحفلون من بكاهم " ط ۲۸ ط ۱۴ - ۱۲ ويكسيكه برايشان بگريد اهميت نميدهند .

(الحَفْل) مصدر والجمع (اقرب) جمعي از مردم ج حَفَلات .

" فاتخذ اولئك خاصة لخلواتك و حفلاتك " ر ۵۳ ر ۴۹ ۲ - ۲۴ پس آنانرا (اشخاص بامروت‌را) در خلوتها و مجلسهاي خود از نزديكان قرار ده .

(حُفاة) ج حاف ، مشي بلا نعل (اقرب) پابرهنه‌راه‌رفت " فجاوُها كما فارقوها

حفاة عراة " ط ۱۰۹ ط ۸ - ۲۸ و بدرون خـــاک آمدند (برگشتند) همانطوریکه پا برهنـــه و عریان از آن جدا شده (بوجود آمده) بودند .

(حَفِيَ عنه): اکثر السئوال عن حاله (اقرب) : از حال او زیاد سئوال کرد .

" فاحفها السئوال واستخبرهــــــا الحال " طه ۲۰ ط ۱۲۳ - ۵ - (زود است دخترت از ظلم امتت بتو خبر میدهد) پس درست از او سئوال کن وچگونگی رفتارشان را باما بپرس .

حُقُب بالضم و بضمتین ثمانون سنة ویقال اکثر من ذلک والدهر والسنة و ـ السنـــون ج أحقاب (اقرب) : هشتاد سال . بیشتر . روزگار . سال . سالها " ولاخلت فیما بینکـــم و بینهم الاحقاب و القرون " ط ۸۷ - ط ۱ ۶ - ۶ - و میان شما وایشان (گذشتگان) سالها وقرنها نگذشته .

حَقَدَ علیه حِقداً و حَقَداً : انطوی له علی العداوة والبغضاء یتربص فرصة الایقاع بـــه ج حقدة : کینه و دشمنی اورا در دل پنهان کرد منتظرفرصت است که صدمه ای براو وارد آورد " و جهلاء قد ماتت احقادهم لایخشـــی فجعهم " ط ۱۰۹ ط ۸ - ۲ (ساکنان قبـــر) نادانند (چیزی درک نکرده و نمی فهمنـــد) کینههایشان از بین رفته و از ضرر رسانیـــدن

ناگهانی آنان ترسیده نمیشود . عن عبدالله ابن‌سنان‌قال‌قال‌ابوعبدالله علیه السلام لا حقد المؤمن مقامه ثم یفارق اخاه فلایجد علیـــه شیئا و حقد الکافر دهره سفینه حقد ص ۲۸۸

حَقَرَ . الرجل والشیء ـ حَقْراً : هـــان قدره فلم یعبأ به و ـ وفلاناً استصغره (اقـــرب) قدر فلانی خوار گردید بر او اعتنا نمی شـــود و فلانیرا کوچک شمرد « افعلوا الخیرولاتحقروا منه شیئا " ح ۴۲۲ ح ۳۳۶ - ۶ - کار خیـــروا انجام دهید اندک آنرا کوچک نشمارید .

(أَحْقَرَهُ) إِسْتَصْغَرَه و رآه حقیـــرا (اقرب) آنرا کوچک شمرده و حقیر دید .

" و ما احقر ذلک فیما غاب عنا من سلطانک " ط ۱۰۷ ط ۸ - ۷ و چه بسیار حقیـــر است این دیدن ما در پیش آنچه از ما ناپیدا است از سلطنت (الهیّت) تو .

(حَقَّرَهُ) صغره و اذله فهو محقـــر غیر موقر (اقرب) اورا کوچک و خوار گردانید و او غیر موقر است (قد حقرالدنیا و صغرها " ط ۱۰۷ - ط ۸ - ۳۹ - (رسول‌اکرم ص) دنیارا کوچک میدید و آنرا خرد می‌پنداشت .

(إِحْتَقَرَهُ) إِسْتَصْغَرَه و راه حقیـــرا (اقرب) : آنرا کوچک و حقیر دید " و بسطها لغیره احتقارا » ط ۱۰۷ -

(پیامبر دانست خداوند دنیـــا را از او دور گردانید از برای عزیز داشتن او) و برای‌غیر

دنیارا وسعت داد از برای حقیر و کوچک شمردن او.

(حقیر) یقال فلان خطیر غیرحقیر (اقرب): فلانی‌صاحب قدر است کوچک نیست " و ذی ابهة قد جعلته حقیرا " ط ۱۰۹ - ط ۱۸ - ۱۳ - و چه بسیار کسیکه صاحب عظمت و مقام بود دنیا اورا کوچک و خوار گردانید.

(المحقور) کوچک و بی اهمیت "کل نعیم دون الجنة محقور " ح ۳۸۷ ح ۳۷ ۳-۸ هر نعمتی که غیر بهشت است بی اهمیت و کوچک است.

قال امیرالمؤمنین علیه السلام لاتحقرن عبدا آتاه الله علما فان الله لم یحقره حین آتاه ایاه.

الصادق علیه‌السلام ولاتحقرن سیئة فانها ستسؤک یوما ولاتحقرن حسنة و ان صغرت عندک و قلت فی عینک فانها ستسرک یوما.

کا عن ابیعبدالله علیه السلام قال اتقوا المحقرات من الذنوب فانها لاتغفر.

کان رسول الله (ص) اذارای‌من‌جسمه بثرة عاذ بالله و استکان له و جار الیه فیقال له یارسول‌الله ماهو ببأس فیقول ان الله اذا اراد ان یعظم صغیرا اعظم و اذا اراد ان‌یصغر عظیما صغر. سفینه حقر

حَقَّهُ حَقّا: غلبه علی الحق و - الامراثبته واوجبه و کان علی یقین منه والخبر وقف‌علی حقیقته و حق لک: وجب علیک (اقرب) او را برحق غلبه داد و امر را اثبات و واجب کرد و برامری یقین داشت و به حقیقت عالم شد برتو واجب شد " فحق لنا ان نظمأ الیهم " ط ۱۰۹ ط ۶۲ - ۱۰ - برما واجب و سزاوار است بر ملاقات آنان (یاوران حقیقی قرآن که مرده‌اند) تشنه و علاقمند باشیم.

(حَقَّقَهُ) اثبته: اوجبه و اکده و - قوله وظنه صدقه (اقرب) آنرا اثبات، واجب و تاکید کرد و - گفتار و گمان اورا تصدیق کرد.

" فان حققت فانفذ " ر ۶۲ ر ۲۶۴ - ۳ - اگر گفتار مارا (ای ابوموسی) تصدیق کردی وراست پنداشتی وباور نمودی (به سوی ما) بیا.

(اِستَحَقَّ) الشیٔ. استحقاقا: استوجبه و - الدَّین حان اجله و - الرجل اذنب ذنبا استوجب به‌عقوبة (اقرب): برآن سزاوار شدو مدت دین‌نزدیک شد و مرد گناهی کردوبسبب آن به عذاب سزاوار شد.

" واستحقت بکم الحقایق " ط ۱۵۵ - ط ۳۳ - ۲ - حقایق (آنچه قرآن قبلا خبر میدهد) به شما ثابت گردیده " واستحقوا منه ما اعدلکم بالتنجز لصدق میعاده " ط ۸۱ ط ۴ - ۲۱ - و سزاوار گردید از او

(خدا)آنچه (بهشت) را که برای شما آماده
ساخته با عجله و طلب کردن برای وعـــدهٔ
راست او (خدا)را (با عجله کردن به سوی
عبادات و منتهی شدن از سیئات)
(تَحَقَّقَ) الخبرُصح و ثبت و ــ زید
الامرَتیقنه وجعله ثابتا لازما (اقرب) : خبر
صحیح و ثابت شد . زید امر را یقین کردوآنرا
ثابت ولازم قرار داد " فمن یتبع غیر الاسلام
دینا تتحقق شقوته " ط ۱۵۹–ط ۹ ۴ – ۵
پس کسیکه دینی جز اسلام بطلبد بدبختی او
ثابت و مسلم می‌شود .
(الحَقّ) : ضد الباطل و ــ الأمـر
المقضیّ و ــ العدل و ــ المال و ــ الملک و ــ
الموجود و ــ الثابت و ــ صدق الحدیث و ــ
الیقین بعد الشک و ــ الموت و ــ الحــزم و ــ
من اسماء الله تعالی و ــ القرآن ج حقـــوق
(اقرب) : ضد باطل و امر انجام شـــده و
عدالت و مال و ملک و موجود و . . .
" والحق اوسع الاشیاء فی التواصف
واضیقها فی التناصف " ط ۲۱۴–ط ۱۷–
۲ – و حق فراخترین چیزها است هنگام وصف
و گفتگوی با یکدیگر و تنگترین چیزها اسـت
زمان کردار و انصاف دادن باهم .
(أَحَقَّتْ) الرجل : قال حقا و ــ فلانا
غلبه علی الحق و ــ الامرَاوجبه و ــ الرمیةَ :
قتلها ساعة الرمی (اقرب) : مرد حق گفت و
برفلانی بحق غلبه کرد و امر را واجب کردواورا
درساعت تیراندازی کشت " ولاالمحق کالمبطل "
ر ۱۷– ر ۳۵۵ – ۵ (ای معاویه هیچ وقت)
صاحب گفتار حق با صاحب گفتار باطل برابر
نیست .
(المَحقوق) مفع . الخلیق والجدیر
(المنجد) " فانت محقوق أن تخالف علـی
نفسک " ر ۲۷ ر ۳۴۳ – ۱۷ (ای محمدبن
ابیبکر من ترا بر بزرگترین لشکرم مصـــر
فرمانده قرار دادم) پس سزاواری که با نفس
خویش مخالفت نمائی (حَقیق) جدیر (اقرب)
" ولیس احد هذین حقیقا أن تؤثره علـی
نفسک " ح ۱۶ ح ۳۲۲ – ۱۰ (ای فرزنـــدم
پس چیزی از مال دنیا بارث نگذار وارث
مال تو باآن خدارا معصیت و یا اطاعت خواهد
کرد) هیچیک از این سزاوار نیست که آنرا بر
خود اختیار کنی .
(حَقیقة) الشیء : منتهاه واصلـــه
المشتمل علیه و ضد المجاز ج حقایق (اقرب)
آخر و ریشه چیزیکه برآن شامل است و ضـد
مجاز .
(أحَقّ) یستعمل للاختصاص : هـو
احق بماله و للتفضیل : الایّمُ احق بنفسهـا
من ولیها (اقرب) : برای اختصاص استعمـال
می‌شود . او بمال خود از همه سزاوار است و
برای تفضیل استعمال می‌شود . زن بیوه بجان
خود از ولیش سزاوار تر است .
" ولان یکونوا عبرا احق من ان یکونوا

مفتخرا «ط ۲۱۹ ط ۱۲ - ۳ - (مردگان)
به عبرت و پندگرفتن سزاوارترند از اینکه
وسیلهٔ فخر باشند .

(الحُقّ) بالضم : النقرة فی راس الکتف و - بیت العنکبوت و - راس الورک الذی فیه عظم الفخذ و راس العضد الذی فیه الوابلة و . . . ج حقاق (اقرب) : نقره درسر شانه و خانه عنکبوت آخر سرین که‌درآن استخوان ران است و سربازو و آخر آن .

" و تلاحم حقاق مفاصلهم " ط ۹۸ ط ۳ - ۲۱ - (گواهی میدهم ترا نشناخت هر کسیکه ترا تشبیه نمود) به سر مفصلهاشان که باگوشت و پوست پوشیده شده (یعنی ترا جسم دانسته اند .

(الحق والروایات)

عن الصادق (ع) انه استفتاه رجل من اهل الجبل فافتاه بخلاف ماتحب فرای ابوعبدالله علیه‌السلام الکراهة فیه فقال یا هذا اصبر علی الحق فانه لم یصبر احد علی الحق الا عوّضه الله ماهو خیر له .

عن ابی‌جعفر علیه‌السلام فی قوله تعالی (وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ) المعرض عن الحق .

عن ابیمحمد علیه السلام . قال : ماترک الحق عزیز الاذل ولااخذبه ذلیل الا عز .

النبوی . علی مع الحق و الحق مع علی اللهم ادرالحق معه حیثما دار .

و من اظلم ممن ذکر بآیات ربه ثم اعرض عنها انا من المجرمین منتقمون السجدة ۲۲ عن عبدالاعلی عن ابیعبدالله علیه السلام قال من دخل مکةً مبرءً من الکبر غفر ذنبه قلت : و ماالکبر ؟ قال غمض الخلق وسفه الحق ، قلت و کیف ذاک قال یجهل الحق و یطعن علی اهله سفینة حق .

حق‌الله تعالی

عن ابیحمزة الثمالی قال هذه رسالة علی بن الحسین الی بعض اصحابه : اعلم ان لله عزوجل علیک حقوقا محیطة بک فی کل حرکة تحرکتها .

فی رسالة الصادق (ع) الی اصحابه و ایاکم ایتها العصابة المرحومة المفضلة علی من سواها و حبس حقوق الله قبلکم یوما بعد یوم و ساعة بعد ساعة فانه من عجل حقوق‌الله قبله کان الله اقدر علی التعجیل له الی مضاعفة الخیر فی العاجل والاجل و انه من اخر من حقوق الله قبله کان الله اقدر علی تاخیر رزقه و من حبس الله رزقه لم یقدر ان یرزق نفسه فادوا الی الله حق مارزقکم یطیب

لكم بقيته و ينجز لكم ماوعدكم من مضاعفته لكم الاضعاف الكثيرة التى لايعلم عددهـا ولاكنه فضلها الارب العالمين (سفينه حق)

حق المؤمن

كنز الكراجكى عن على عليه السلام قال قال رسول‌الله صلى الله عليه وآله للمسلم على اخيه ثلاثون حقا لابراءة منها الا بالاداء اوالعفو : يغفر زلته ويرحم عبرته و يستر عورته و يقيل عثرته و يقبل معذرته و يرد غيبته و يديم نصيحته و يحفظ خلته و يرعى ذمته و يعود مرضته و يشهد ميته و يجيب دعوته و يقبل هديته و يكافى صلته و يشكر نعمته و يحسن نصرته و يحفظ حليلته و يقضى حاجته و يشفع مسئلته و يسمت عطسته و يرشد ضالته و يرد سلامه و يطيب كلامه و يبرانعامه و يصدق اقسامه و يوالى وليه ولايعاديه و ينصر ظالما و مظلوما فاما نصرته ظالما فيرده عن ظلمه واما نصرته مظلوما فيعينه على اخذ حقه ولا يسلمه ولايخذله ويحب له من الخير ما يحب لنفسه و يكره له من الشر مايكره لنفسه .

كا عن معلى بن خنيس قال سئلت اباعبدالله عليه السلام عن حق المؤمن فقال سبعون حقالااخبرك الا بسبعة فاني عليك مشفق اخشى ان لاتحتمل فقلت بلى انشاءالله تعالى . فقال : لاتشبع و يجوع ولاتكتسى ويعرى و تكون دليله و قميصه الذى يلبسه و لسانه الذى يتكلم به و تحب له ما تحب لنفسك و ان كانت لك جارية بعثتها لتمهد فراشه و تسعى في حوائجه بالليل والنهارفاذا فعلت ذلك وصلت ولايتك بولايتنا وولايتنا بولاية الله عزوجل .

عن ابيجعفر عليه السلام . قال يجب للمؤمن على المؤمن ان يستر عليه سبعين كبيرة .

عن العالم عليه السلام انه وقف حيال الكعبة ثم قال ما اعظم حقك يا كعبة و والله ان لحق المؤمن اعظم من حقك .

الكاظمى عليه السلام . قال لجعفر ابن محمد العاصمى يا عاصم كيف انتم في التواصل والتواسى؟ قلت على افضل ما كان عليه احد ، قال . ايأتى احدكم الى دكان اخيه او منزله عند الضائقة فيستخرج كيسه و ياخذ مايحتاج اليه فلاينكره عليه قال لا . قال . فلستم على ما احب في التواصل .

عن اميرالمؤمنين عليه السلام قال ان الله فرض عليكم زكوة جاهكم كما فرض عليكم زكوة ماملكت ايمانكم .

عن النبى صلى‌الله عليه وآله انه قال اعطواالمجالس حقها ، قيل و ما حقها ؟ قال غضوا ابصاركم وردوا السلام وارشدوا الاعمى و امروا بالمعروف وانهوا عن المنكر سفينة حق ص ٢٨٩

حَقَنَهُ حَقْناً : حبسه و منه (حُقِنَ بَوْلُه) (اقرب) آنرا نگهداشت و از این است . بول خودرا حبس کرد " اللهم احقن دمائنا ودمائهم " ط ۲۰۴-ط ۱۷۵-۲ (من دوست ندارم اهل شامرا دشنام دهید و لکن عوض آن بگوئید بار خدایا خونهای ما وایشان را از ریختن حفظ فرما .

حَکَرَهُ . حَکْراً ظلمه و تنقصه و اساء عشرته (اقرب) : به او ستم کرد تنقیص نمود با او بد معاشرت کرد .

(تَحَکَّرَ الطَّعامَ و احْتَکَرَه) جمعه و احتبسه انتظارا لغلائه (اقرب) : طعام را جمع کرد و نگهداشت تا گران شود .

(الحُکْرَة) بالضم اسم من الاحتکار (اقرب) نامی است از احتکار " فامنع من الاحتکار " ر ۵۳ ر ۹ ۳۳ - ۱۲۵ (ای مالک) از احتکار جلوگیری کن زیرا رسول خدا (ص) از آن منع فرمود .

(الاحتکار و الروایات)

النبوی (ص) و لئن یلقی الله العبد سارقا احب الی من ان یلقاه قد احتکر طعاما اربعین یوما .

قال رسول الله صلی الله علیه وآله : ایما رجل اشتری طعاما فکبسه اربعین صباحا یرید به غلاء المسلمین ثم باعه فتصدق بثمنه لم یکن کفارة لماصنع .

عنه (ع) من احتکر اربعین یوما فان الجنة یوجد ریحها من مسیرة خمس ماة عام و انه لحرام علیه .

و عنه (ع) طرق طائفة من بنی اسرائیل لیلا عذاب واصبحوا وقد فقدوا اربعة اصناف : الطبالین والمغنین والمحتکرین للطعام والصیارفة آکلة الربامنهم .

عن النبی (ص) قال المحتکر ملعون و قال الاحتکار فی عشرة البر والشعیر والتمر والزبیب والذرة والسمن والعسل والجبن والجوز والزیت و قال اذا لم تکن للمرء تجارة الا فی طعام طغی و بغی و قال من جمع طعاما یتربص به الغلاء اربعین یوما فقد برئ من الله و برئ الله منه سفینة حکر ص ۲۹۱

حَکَمَ بالامر حُکْماً و حُکُومَةً : قضی . حکم له و علیه بینهم . قضاوت کرد بر له یا برعلیه او و میان آنها حکم کرد " فرده الی الله ان نحکم بکتابه " ط ۱۲۳-ط ۶۰۶-۱ (درنزاع و دشمنی) رجوع بخدا اینست که طبق کتاب او حکم کنیم .

(اَحْکَمَهُ) اتقنه و ـ السفینة : اخذ علی یده او بصره علی ما هو علیه و ـ فلانا عن الامر رجعه (اقرب) : آنرا محکم قرار داد

و دست سفیه را گرفت یا اورا بیناکرد "وقرأوا القرآن فاحکموه" ط ۱۱۹ط ۲ ۶ ــ ۲ ــ (کجایند آنها) که قرآنرا خواندند و محکم و استوار ساختند .

(حَکَّمَه): ولاه و ــ في الامر : امره ان یحکم و منه : حکموا فلانا اذا جعلوه حکماو ــ منعه مما اراد (اقرب) اورا مباشر و متولی قرار داد و دستور داد در قضیه حکم کندو . .

" انا لم نحکم الرجال و انما حکمنا القرآن " ط ۱۲۳ ــ ط ۶ ۶ ــ ۱ ــ ما مردان را حکم و حاکم قرار ندادیم بلکه قرآنرا حکم قرار دادیم .

(إسْتَحْکَم) الامر: صار محکما ای متقنا و ــ تمکن و ــ علیه : کلامه التبس (اقرب) امر استوار گشت . متمکن شد کلامش بسروی ملتبس گردید .

" حتی اذا انقادت له الجامعة منکم واستحکمت الطماعیة منه فیکم " ط ۱۹۰ ــ ط ۴ ــ ۶ ۳ ــ تا اینکه سرکش از شما که از راه راست پا بیرون نهاد و پیرو او (شیطان) گردید (از اینرو) طمع و آز او در (گمراه کردن) شما پابرجا شد .

(حَاکَمَهُ) الی الحاکم : دعاه الیه و خاصمه یقال (حاکمه الی الله و الی القرآن اذا دعاه الی حکمه) (اقرب) : او را بسوی حاکم دعوت کرد و با او مخاصمه کرد و بحکم قرآن دعوت کرد .

" ثم حاکم القوم الی احملکوایاهم علی کتاب الله تعالی " ر ۶۴ ر ۹ ۴ ۲ ــ ۲ ــ .

۱۲ (ای معاویه دربارهٔ کشندگان عثمان زیاد گفتی مانند مردم به اطاعت داخل شو) سپس باآنان پیش من محاکمه کن تو و آنانرا برحکم کتاب خدا وادارم .

(الحُکُومَة) : مصدر حکم و اسم من تَحَکَّمَ بمعنی فصل الخصومة (اقرب) مصدر حَکَمَ است و اسمی از تحکّم بمعنی جدا کردن خصومت است .

(الحُکْم) مصدر : القضاء واصله المنع ج احکام (اقرب) : داوری و ریشهٔ آن منع است در مفردات منع برای اصلاح معنی کرده است " و قد کنت امرتکم فی هذه الحکومة امری " ط ۳۵ ــ ط ۱۱۷ ــ ۳ ــ من در این حکمیت (ابوموسی و عمروعاص چون زیان او را می‌دانستم) امر و رای خودرا به شما دستور دادم (ولی اطاعت نکردید) .

" ولله حکم واقع فی المستأثر والجازع " ط ۳۰ ــ ط ۳ ۱۸ ــ ۳ ــ خدارا حکم ثابت است دربارهٔ کسیکه (عثمان) استبداد و خود سری بخرج داده و کسیکه در کشتن او (عثمان) بی‌تابی و بی‌صبری نموده .

(الحَکَم) محرکة: مُنَفِّذ الحکم کالحاکم (اقرب) : اجرا کنندهٔ حکم مانند حاکم " والحکم الله والمعود الیه القیامة " ط ۱۶۰

(خلفا بمقام خلافت علی علیه السلام بخل ورزیدند و علی علیه‌السلام برای حفظ اساس اسلام صبر کرد) حاکم میان خلفا و علی علیه السلام خدا است وبازگشت قیامت است .

(أحْکام) جمع حُکْم : داوری . منع برای اصلاح مجازا از باب تسمیهٔ مسبب باسم سبب به دستورات اسلام اطلاق می‌شود برای اینکه هریک از دستورات اسلام سبب منع از فساد است .

" و ان ابتدئک بتعلیم کتاب الله و تاویله و شرایع الاسلام و احکامه " ر ۳۱ ل ۴۰ ۲ – ۳۳ – (ای فرزند در تربیت تو) آغاز بیاددادن کتاب خدا و تاویل آن و راههای اسلام و احکام آن .

(تَحَکَّمَ) فی‌الامر : حَکَمَ فیه برأی نفسه من غیر ان یبرز للحکم وجها (اقرب) در امری حکم کرد بدون اینکه برحکم دلیلی داشته باشد " و احتکارا للمنافع و تحکما فی البیاعات " ر ۵۳ – ر ۹ ۴ ۲ ۳ – ۱۲۴ – (بدان درمیان‌تجار) نگاهداری اشیاء برای‌گرانفروشی و بدلخواه نرخ نهادن در فروختنیها می‌باشد .

(حاکِم) مُنفِّذ الحکم و القاضی ج حُکّام و حاکِمون (اقرب) صاحب اختیار و قاضی " و جعلوهم حکاما علی رقاب الناس ط ۲۱۰-۲ (خلفاء جور بسبب جعل حدیث در شان آنها منافقین را) صاحب اختیار کار و حاکم برجان و مال مردم قرار دادند (و بوسیله ایشان دنیارا خوردند) .

(مَحْکوم) مغلوب و فرمانبر " والعلم حاکم والمال محکوم علیه " ح ۱۴۷ ح ۳۲۴ –۶ – علم فرمانرواست و مال فرمانبر و مغلوب است .

(الحَکیم): العالم صاحب الحکمة المتقن للامور ج حکماء (اقرب) : داناصاحب حکمت و محکم کار " والناس یستحلون الحریم ویستذلون الحکیم " ط ۱۴۹ – ط ۳۱ – ۴ (پیش از بعثت پیامبر اسلام) حرامرا حلال دانسته ، عالم و دانا راخوار میشمردند .

(مُحْکَم)متقن استوار (اقرب) به آیات روشن و واضح الدلالة محکم گفته میشود برای اینکه از نظر دلالت متقن و روشن است بخلاف متشابه ــ تأنیث آن محکمة جمحکمات " و محکما و متشابها " ط ۲۰۸ – ط ۲۱ – ۲ – (علت خبرهای بدعتها که در دست مردم است اینست که در دست مردم حق باطل ناسخ منسوخ عام و خاص) محکم (معنی آن آشکار) متشابه (معنی آن غیر واضح) است .

(الحِکْمَة) : العدل و ــ العلم و ــ الحلم و ــ النبوّة و ــ قیل ما یمنع من الجهل و قیل کل کلام موافق الحق و قیل وضع الشیء موضعه و صواب الامر و سداده ج حِکَم (اقرب)

عدالت علم حلم پیامبری . آنچه از جهـل باز دارد . و هر گفتاریکه موافق حق است . گذاشتن چیزی بهجای خود و . . . "خذ الحکمة انی کانت فان الحکمة تکون فی صدر المنافق فتلجلج فی صدره حتی تخرج فتسکن الـی صواحبها فی صدر المؤمن" ح ۷۹ ج ۳۸۰۲ - ا حکمت (سخن درست موافق حق) را فراگیـر هرجاباشد (خواه از نیکوکار خواه از بدکار)که حکمت در سینهٔ منافق (دورو) میباشد (کـه شایستهٔ نگهداری نیست) دراضطراب میباشد تا خارج شود ودر سینهٔ صاحب خود مؤمن جا گیرد .

(اُحْکُمْ) افعل التفضیل ، برای برتری " و من اعجبها خلقا الطاوس الذی اقامه فـی احکم تعدیل) ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۸ - از شگفت ترین مرغها درآفرینش طاوس است کـه خداوند آنرا در استوارترین میزانآفریده .

(الحکمة والروایات)

قال رسول الله صلی الله علیه وآله : لتنقضن عری الاسلام عروة عروة کلما انتقضت عروة تشبث الناس بالتی تلیها فاولهن نقض الحکم وآخرهن الصلوة .

قال رسول الله صلی الله علیه و آله ما اخلص عبد لله اربعین صباحا الا جـرت ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه .

تفسیر الحکمة بمعرفة امام الزمـان و طاعة الله و اجتناب الکبائر التی اوجب الله علیها النار و بالمعرفة والتفقه فی الدین فمن فقه منکم فهو حکیم .

قال موسی بن جعفر علیه السلام یا هشام ان الزرع ینبت فی السهل ولاینبت فی الصفا فکذلک الحکمة تعمر فی قلب المتواضع ولاتعمر فی قلب المتکبر الجبار لان الله تعالی جعل التواضع آلة العقل و جعل التکبر من آلة الجهل المتعلم ان من شمخ الی السقف براسه شجه و من خفض راسه استظل تحته و اکنـه فکذلک من لم یتواضع لله خفضه الله و مـن تواضع لله رفعه الله .

حکمة الملوحة فی العینین و المرارة فی الاذنین والبرودة فی المنخرین و العذوبة فی الفم .

الحکمة المودعة فی خلق الانسان فی توحید المفضل و غیر الحکمة المودعة فـی الحیوان - فی الطیر والسمک . فی السمـاء و الشمس والقمر والنجوم و امثال ذلک . و فی الارض والماء و النار . و فی الصخور والمطر . و فی المعادن و النباتات و فی الاشجار وفـی الافات والموت سفینة حکم ص ۲۹۲

و من حکم عیسی (ع) بحق اقول لکم لاتکونو کالمنخل یخرج الدقیق الطیـب و یمسک النخالة کذلک انتم تخرجون الحکمة من

افواهكم و يبقى الغل في صدوركم .

سئل اميرالمومنين عليه السلام ابنه الحسن (ع) فقال يابني ما العقل؟ قال حفظ قلبك ما استودعه ، قال فما الحزم؟ قال ان تنتظر فرصتك وتعاجل ما امكنك . قال : فما المجد؟ قال حمل المغارم و ابتناء المكارم ، قال فما السماحة؟ قال اجابة السائل و بذل النائل الحديث و في آخره ثم التفت عليه السلام الى الحرث الاعور فقال يا حارث علموا هذه الحكم اولادكم فانها زيادة في العقل و الحزم وآلرّاي .

قال لقمان في وصايا لابنه يا بني تعلم الحكمة تشرف بها فان الحكمة تدل على الدين و تشرف العبد على الحر و ترفع المسكين على الغني و تقدم الصغير على الكبير و تجلس المسكين مجالس الملوك وتزيد الشريف شرفا والسيد سوددا والغني مجدا و كيف يظن ابن آدم ان يتهياء له امر دينه و معيشته بغير حكمة ولن يهيئ الله عزوجل امر الدنيا والاخرة الا بالحكمة و مثل الحكمة بغير طاعة في الجسد بغير نفس و مثل الصعيد بغير ماء ولاصلاح للجسد بغير نفس ولاللصعيد بغير ماء ولاللحكمة بغير طاعة .

قال رسول الله صلى الله عليه وآله كل حكمة يسمعها المؤمن فيعمل بها خيرمن عبادة سنة سفينة حكم ص ٢٩٢

●

(حكم قس بن ساعدة)

عن ابيجعفر عليه السلام قال بينما رسول الله (ص) ذات يوم بفناء الكعبة يوم افتتح مكة اذاقبل اليه و فد فسلموا عليه فقال رسول الله صلى الله عليه وآله من القوم ؟ قالوا من وفد بكربن وائل ، قال هل عندكم علم من خبر قس بن ساعدة الايادي؟ قالوا نعم يا رسول الله ، قال فما فعل؟ قالوامات ، فقال رسول الله (ص) الحمدلله رب الموت و رب الحيوة كل نفس ذائقة الموت .

كانّي انظر الى قس بن ساعدةالايادى و هو بسوق عكاظ على جمل له احمر و هو يخطب الناس و يقول : اجتمعوا ايها الناس فاذا اجتمعتم فانصتوا فاذا انصتم فاستمعوا فاذا سمعتم فعوافاذاوعيتم فاحفظوا فاذا حفظتم فاصدقوا .

الامن عاش مات و من مات فات ومن فات فليس بآت ان في السماء خبرا وفي الارض عبرا سقف مرفوع و مهاد موضوع و نجوم تمور و ليل يدور و بحار ماء لاتغور ، يحلف قس ماهذا بلعب و ان من وراء هذا لعجبا ، مالى ارى الناس يذهبون فلايرجعون ارضوا بالمقام فاقاموا ام تركوا فناموا يحلف قس يمينا غير كاذبة ان لله دينا هو خير من الدين الذى انتم عليه ، ثم قال رسول الله صلى اللهعليه وآله رحم الله قسا يحشر يوم القيمة امة

واحدة .

ثم قال رجل من القوم یارسول الله (ص) لقدرایت من القس عجبا ، قال وما الذی رایت؟ قال بینا انا یوما فی جبل فی ناحیتنا یقال له سمعان فی یوم غایظ شدید الحر اذا انا بقس بن ساعدة فی ظل شجرة عندها عین ماء و اذا حوالیه سباع کثیرة و قد وردت حتی یشرب من الماء واذا زار سبع منها علی صاحبه ضربه بیده و قال کف حتی یشرب الذی ورد قبلک فلما رایته و ماحوله من السباع هالنی ذلک و دخلنی رعب شدید ، فقال لی لا باس علیک لاتخف انشاء الله ، و اذا انا بقبرین بینهما مسجد فلما آنست به قلت ما هذان القبران؟ قال قبرا اخوین کانالی یعبدان الله فی هذا الموضع معی فماتا فدفنتهما فی هذا الموضع و اتخذت فیما بینهما مسجدا اعبدالله فیه حتی الحق بهما ثم ذکرایامهما و فعالهما فبکی انتهی سفینة قس

اذا کان هذا نهج من کان قبلنا
فانا علی آثارهم نتلاحق
فکن عالما ان سوف تدرک من مضی
ولوعصمتک الراسیات الشواهق
فما هذه دار المقامة فاعلمن
ولوعمر الانسان ماذر شارق

بحار ج ۱ ص ۲۴

وصیة قس لولده ، منها قوله لاتشاورن مشغولا وان کان حازما ولاجایعا و ان کان فهما ولامذعورا و ان کان ناصحا ولاتضعن عنقک طوقا لایمکنک نزعه الابشق نفسک واذاخاصمت فاعدل واذا قلت فاقتصد سفینة البحار قس ص ۴۲۸

حَکَی . عنه الکلام ض یحکیه حکایة : نقله و ـ الخبر وصفه و ـ فلانا شابهه و فعل فعله او قوله سواء والشیء اتی بمثله و ـ صنعته اتی بمثلها و علی فلان نمّ علیه (اقرب) : کلامرا حکایت کرد خبر را تعریف کرد مشابه فلانی شد و مثل صنعتش را آورد و بر علیه فلانی سخن چینی کرد .

وایّاک ان تذکر فی الکلام مایکون مضحکا و ان حکیت ذلک عن غیرک" ر ۳۱- ر ۲۴۲-۱۳۲ — بپرهیز از اینکه سخن خنده‌آور بگوئی هرچند آنرا از غیر نقل کنی .

حَلَبَ الشاة وغیرها ن ض حَلْبا و حَلَبا وحِلابا استخرج ما فی ضرعها من اللبن و ـ فلانا جعلها له یحلبها (اقرب) آنچه در پستان او بود دوشید و فلانیرا برای او واگذار کرد بدوشد " کن فی الفتنة کابن اللبون لاظهر فیرکب ولاضرع فیحلب " ح ۱-ح ۳۷۷-۱ در فتنه (اختلاف آراء و جنگ اهل ضلال) مانند بچه نر شتر (که دوسالش تمام نشده) باش نه پشت (توانائی دارد) سوارش شوند و نه پستانی دارد که از آن شیر بدوشند .

(اِحْتَلَبَ): بمعني حلب (اقـــرب الموارد)

(الحَلْبَةُ) المرّة من الحَلْـــب و ـ الدفعة من الخيل فى الرهان خاصة و ـ خيل تجمع للسباق من كل اوب ولاتخرج من وجـه واحد ج حلائب لانها بمعني الحليبة (اقرب الموارد)، يكدفعه دوشيدن. دفعة از اسبهـا در گرو خاصه و اسبانی است از هر طرف برای گرو جمع میشود از یکطرف بیرون نمیروند ج حلائب برای اینکه حلبة بمعني حليبه است.

(ان القوم لم يجروا في حلبـــة تعرف الغاية عند قصبتها" ح ۴۵۵ح ۱۴۱ ۳ - ۱۲ - (از اميرالمومنين (ع) از بهترين شاعر پرسيدند فرمود بريک طريقه شعر نگفته انـــد بعضي در ترغيب بعضي در تشبيب) اين گروه (مانند اسبهای مسابقه) در يک راه نتاخته اند تا پايان کمال آنها در کنار نی مسابقـه (در مسابقه اسبها يک نی نصيب می‌کردند آخـــر تاختن تا آنجا بود) شناخته شود.

"جامع الحلبة متنافس السبقة شريف الفرسان التصديق منهاجه والصالحات منـاره والموت غايته والدنيا مضماره و القيامة حلبته والجنة سبقته" ط ۱۰۴ - ط ۳ - ۶ (اسلام) گرد آورندهٔ اسبان مسابقه اســت (تا سواری آنها برای تقرب بدرگاه الهي از يکديگر پيشی گيرند) جائزه مسابقه (بهشت) مرغوب وگرانبهااست اسب دوانهای آن شريفند راه آن تصديق (خدا و رسول) عملهای نيک حدود و نشانهٔ آن است مرگ پايان آن مسابقه است (که آنگاه تکليف و حرکت ساقط ميشود) دنيا ميدان آن است (که ميدان رياضـــت است) و بهشت جايزه آنست.

(حُلَبَات) ج حُلْبَة. اسبان فخـــر "وحلبات الفخر" ط ۲۱۹ - ط ۱۲ - ۹ (آن مردگان) اسبان (وسائل) فخرند.

(الحَلائِب) (علي ما في القاموس) گروهي از اسبان است از هر طرف برای يـاری جمع ميشود (نَاقَةٌ حَلْبَى) ای تحلب ويركب (اقرب الموارد)

(و يرجموا بالكتائب تقفوهــــــا الحلائب" ط ۱۲۲ - ۲۹ - ۱۸ - (بـــا دشمنان) با لشکرهای گران جنگ و حمله شود درحاليکه شتر سواران و يا اسبهای آمـــاده شده برای ياری لشگر پيرو آنها باشند.

(الحلب والروايات)

قال رسول الله صلي الله عليه وآله عليكم بالحلبة ولوبيع وزنها ذهبا

قال رسول الله (ص) عليكم بالحلبة ولويعلم امتي مالها في الحلبة لتداوابهـــا ولوبوزنها ذهبا سفينه حلب ص ۲۹۵

حَلَسَ البعير فی حَلْساً: غشّاه بِحَلْسٍ
(اقرب) حلس لباس و نمدی است زیر جهاز
و پالان گذاشته شود " ولایحلسهم الاالخوف "
(بنی‌امیه بهآنان) جز خوف و ترس چیـــزی
نپوشاند
(هوحُلْسُ بَیْتِه): ملازم بیتعلم یبرح
(اقرب) به خانهٔ خود ملازم است خـــارج
نمی‌شود ج أحْلاس " و هم اساس الفســـوق
و احلاس العقوق " ط ۱۹۰ - ط ۲ - ۷۲
آنان (زمامداران ستمکار) پایهٔ فســـق
(خروج از طاعت) هستند و ملازم مخالفـت
(خدا) هستند.

حَلَفَ بالله حَلْفاً و حِلْفاً و حَلِفاً: اقسم
به. بخدا سوگند خورد " فانه اذا حلف بهـا
کاذبا عوجل العقوبة " ح ۲۵۳ ح ۴ ۳۴ -۱
زیرا چون بهآن (بیزار شدم از حول و قـوهٔ
خدا) سوگند یاد کند بکیفر دروغش میرسد.
(أحْلَفَه): جعله یحلف (المنجـد)
اورا سوگند داد " احلفوا الظالم اذا اردتـم
یمینه " ح ۲۵۳ح۴۴-۳-۱ ستمکر (دروغگو) را
هرگاه خواستید سوگند دهید (سوگند دهید
به اینکه از حول و قوهٔ خدا بیزار است)
(حُالَفَه) مُحالَفَة: عاهده و ـ فلانـا
بَثّه و حزنه: لازمه (اقرب) با او هم‌پیمان شـد
غم و اندوه با فلانی ملازم شد " و لکان الداء
مماطلا والکمد محالفا " ط ۲۳۳ - ط ۵ ع ۱ -
۳ (یا رسول الله اگر به شکیبائی امـــر
نمی‌کردی در مصیبت تو) درد غم پیوستـه و
حزن و اندوه همیشه باقی بود و جدانمیشد.
(الحَلیف): المُحالِف و ـ کل شیء
لزم شیئا فلم یفارقه فهو حلیفه " واسیـــر
الموت و حلیف الهموم " ر ۳۱ ر۴۰ ۲۴ ـــ
۳ اسیر مرگ و ملازم اندوهها.
(الأحْلاف) اسد الاحلاف: شیـــر
سوگندها ابوسفیان است برای اینکه اواحزاب
را گرد آورد و آنانرا در جنگ خندق بر جنگ
و کشتن پیامبر اسلام سوگند داد (عبده ج ۲
ص ۳۲)
" و منا اسدالله و منکم اســـد
الاحلاف " ر ۲۸ - ر۲۴۰ - ۱۵ (ای‌معاویه
از خانوادهٔ) ما است شیر خدا (حمزه) وازشما
است شیر احلاف (ابوسفیان)

(الحلف والروایات)

فی خبر سلمان ره تقول الطیرفی یوم
الجمعة قدوس قدوس ربنا الرحمن الملـــک
مایعرف عظمة ربنا من یحلف باسمه کاذبا.
عن النبی صلی الله علیه وآله مـــن
قدم غریما الی السلطان یستحلفه و هو یعلـم
انه یحلف ثم ترکه تعظیما لله عزوجل لـــم
یرض الله له بمنزلة یوم القیمة الا منزلـــة

ابراهیم خلیل الرحمن علیه السلام .

عن النبی (ص) من حلف علی یمین و هو یعلم انه کاذب فقد بارزالله بالمحاربة و ان الیمین الکاذبة تذرالدیار بلاقع من اهلها و تورث الفقر فی العقب و انه لایعرف عظمة الله من یحلف به کاذبا .

عن الرضا علیه السلام قال تجدید الوضوء لصلوة العشاء یمحولا والله وبلی والله .

قال عیسی علیه السلام بحق اقول لکم ان موسی کان یامرکم ان لاتحلفوا بالله کاذبین وانا اقول لاتحلفوا بالله صادقین ولا کاذبین ولکن قولوالاونعم .

کان امیرالمومنین علیه السلام یقول احلفوا الظالم اذا اردتم یمینه بانه بریء من حول الله و قوته فاذا حلف بها کاذبا عوجل واذا حلف بالله الذی لااله الا هو لم یعاجل لانه قد وحدالله سبحانه سفینة حلف ص۲۹۸

شارح بحرانی در اینجا می نویسد :
یکنفر سخن‌چین در نزد منصور دوانقی گفت امام صادق (ع) چنین‌وچنان گفت امام صادق (ع) فرمود چنین‌نیست سخن‌چین گفت چنین است امام اورا سوگند داد او هم در سوگند خود خدارا تمجید کرد امام فرمود هرطور که من دستور میدهم آنطور سوگند یاد کن منصور گفت این سوگند او چه اشکالی داشت؟ فرمود اگر خدارا کسی در سوگند دروغ خود تمجید کند خدا در عذاب او تعجیل نمی‌کند . امام علیه السلام فرمود بگو .(برئت من حول اللهو قوته والتجات الی حولی و قوتی ان جعفربن محمد فعل کذا و کذا) هنگامیکه آن سخن‌چین چنین سوگند خورد درهمان حال سکته و لرزه نمود افتاد منصور دستور داد اورا بیـــرون کشیدند .

حَلَق . رَاْسَه حَلْقاً : ازال شعره (حَلِقَ) حَلَقاً : شکا حَلْقَهُ . حَلَقَ اذا اوجع و حَلِق اذا وجع

(الحَلْق) مصدر و مساغ الطعام و الشراب فی المری ج اَحْلاق و حُلُوق (اقرب) موی خودرا تراشید هنگامیکه گلوی او را بدرد آورد و یا گلوی او درد کند و مجرای غذاوآب در مری ج احلاق " طعنا فی عیونکم و حزا فی حلوقکم " ط ۱۹۰ - ط ۳ - ۲ - ۶ - (شمارا شیطان بوسیله سرکشان بشر پایمال ساخت) با نیزه زدن در چشمها و بریدن گلوها .

(الحَلْقَة) کل شیء استدار کحلقة الحدید و الفضة والذهب وکذلک هو فی الناس والدرع خاصة و قیل السلاح والحبل (اقرب) هرچیز گرد و گره شده . مانند گرد آهن ونقره طلاوهمچنین است آن در مردم و زره واسلحه و ریسمان اطلاق میشود (حلقه قوم) دایرة آنها و احاطه کنندگان ج اَحْلاق و حُلَق .

" ثم جعله لاانفصام لعروته و لا فک لحلقته " ط ۱۹۶ - ط ۱۳ - ۱۶ - سپس

طوری آنرا (محکم و استوار) داده که دسته‌ٔ آن جدا و حلقه آن بازشدنی نیست.

(الحالِقَة): قطیعة الرحم والتظالم و ـ القول السّیّئ و ـ السنة التی تحلق کل شئ والقوم اذا قتل بعضهم بعضا و ـ المنیـــة (اقرب) بریدن پیوند خویشاوندی بهمدیگر ظلم کردن گفتاربد، سالیکه همچیز را می‌زداید و گروهی که همدیگر را می‌کشند و مـرگ " ولا تباغضوا فانها الحالقة" ط ۸۴ ـ ط ۳۹ ـ ۶۱ ـ باهمدیگر دشمنی نکنید زیرا دشمنـــی باعث (قطع رحم) زوال هرخیر وبرکتی است

حَلَّ العقدة. حَلّاً: نقضها و فتحها والمکان وبه: نزل به (حل) امرالله علیه: وجب و ـ حل الشیء ص حلا: کان حلالا و ـ خرج مـــن احرامه " لحل لی قتل ذلک الجیش کله" ط ۱۷۰ ـ ط ۷۲ ـ ۱۰ (اگر لشکر عایشـه از مسلمانها جز یکنفر را نمی‌کشتند) کشتن تمامی این لشکر بمن حلال بود " قوم لم تزل الکرامة تتمادی بهم حتی حلوا دارالقرار" ط ۱۶۳ ـ ط ۱۱ ـ ۵ ـ ۳ (اهل بهشت) گروهی هستند که پیوسته عطا و بخشش الهی شامل حالشان می‌باشدتاآنگاه که در سرای همیشگی (بهشت) فرود آیند.

" ولاعقدا الاحلوه" ط ۹۶ ـ ط ۱۰۳ ـ ۱ ـ (بنی‌امیه حرامی را باقی نگذارندمگر آنرا حلال کنند) و پیمانیرا رها نکنند مگـــر آنرا (که با مسلمانان بسته اند) می‌شکنند.

(أَحَلَّ) فلانا المکان و ـ المکـــان: جعله یحل به و ـ الله تعالی الشیء: جعلـه حلالا و ـ علیه امره: اوجبه و ـ فلان فلانـــا حلله (اقرب) اورا فرود آورد. خدا آن‌چیزرا حلال کرد براو واجب کرد و فلانی فلانـی را حلال کرد.

" فقد احل بنفسه فی الدنیاالخزی" ر ۲۶ ـ ۲۵۷ ـ ۹ (هرکس به امانـت خیانت‌کند) دردنیا برنفس خود خواریرا وارد کرده " ولکن الحلال ما احل الله والحرام ما حرم الله" ط ۱۷۴ ـ ط ۷ ـ ۲۸ ـ (خلفـا از نزد خود چیزهائیرا برمردم حلال و حـرام کردند این بدعت است) لکن حلال آن است خدا آنرا حلال کند حرام آنست‌خداآنراحرام کند.

(اِسْتَحَلَّهُ): اتخذه وعده حلالا و ـ فلانا الشیء: سئله ان یحله له (اقرب) آنـــرا حلال شمرد و از او درخواست کرد تاآنرابروی حلال گرداند.

" والله لایزالون حتی لایدعوا الله محرما الا استحلوه" ط ۹۶ ـ ط ۱۰۳ ـ ۱ بخدا سوگند (بنی‌امیه) همواره ستم می‌کنند تا هیچ حرام خدارا باقی نگذارند تا آنـــرا حلال گردانند.

(الحِلّ) ضد الحرام و ـ ماجـــاوز الحرم من ارض مکة و یقابله الحرم " ذاک حیث

تکون ضربة السیف علی المؤمن اهون مــــن الدرهم من حله" ط ۱۸۵- ط ۹۰ - ۲ - (امورات شما از جهت روی کار آمدن فساق طوری درهم برهم خواهد شد و حرام برحلال غلبه خواهد یافت) زدن شمشیر بر مؤمـــن آسانتر (و سختی آن‌کمتر) است از به دست آوردن یکدرهم از حلال .

(حلول) مصدر حَلَّ بالمکان: نـزل به (اقرب) فرود آمد به جای و فرود آمد بآن قبل ازهاق الفوت و حلول الموت ط ۱۹۴ ط ۱۳۳ - ۷ - (خدارا پرستش کنید) پیش‌از شتافتن نیستی و رسیدن مرگ .

(الحَلال):ما اباحه الله وسمی حلالا لانحلال عقدة الخطر عنه ضد الحرام (اقرب) آنچه خدا مباح کرده و حلال نامیده شـــده برای بازشدن گره منع از آن .

(المَحِل) بفتح‌الحاء و کسرها :مصدر حل حقی فیه واسم مکان (و مَحَلِّ الهــدی) المکان الذی ینحر فیه (اقرب) : مصـــدر و اسم مکان است محل قربانی جائی است کـــه قربانی درآنجا ذبح می‌شود .

" اما والله لقد تقمصها ابن ابـــی قحافة و انه لیعلم ان محلی منها محل‌القطب من الرحی " ط ۳ - ط ۳۸ - ۱ - آگاه‌باش بخدا سوگند پسر ابوقحافه (ابوبکر) خلافت را (که به قامت او دوخته نشده بود) به خود پوشانید و حال آنکه او میدانست موقعیت و جای من از خلافت (بجهت آن کمالات کـــه تنها در وجود منست) محل و جای قطب‌است از آسیا (چنانچه گردش آسیا قائم بآن‌میله‌ی آهنی وسط‌است و بدون آن خاصیت آسیائی ندارد همچنین خلافت بدون وجود مــن‌آن خاصیت واقعی (نجات دادن مردم از کفر)را ندارد .

(المَحَلَّة):المنزل (اقرب) " فساق الناس حتی بوّأهم محلتهم " ط ۳۲- ط ۹۳ - ۳ - (پس پیامبر اعلام اهل جاهلیت را) راهنمائی کرد تا آنهارا در منزل خودشـــان (که اسلام است) فرود آورد (برای اینکه‌بشر آفریده شده تا به بهشت برود نه به‌جهنم‌پس بهشت منزل و خانهٔ بشر است و بهشت‌رفتن هم میسر نمیشود مگر بعمل کردن بدستورات اسلام و گرویدن به اسلام در عالم دنیا فرود آمدن به منزل و کاشانه است و در کفر و فساد ماندن کنار شدن از منزل و لانه وکاشانه‌است .

(المَحَالّ) جمع محلّ (عبده) " یا اهل الدیار الموحشة والمحالّ المقفرة " ح ۱۳۰ ح ۳ ۳۸ - ۱ - (امیرالمؤمنین به قبرهـــا متوجه شده فرمود) ای ساکنین سراهـــــای ترسناک و جاهای‌بی‌کس و بی‌آب و گیاه .

(الحلال والروايات)

كل شيء فيه الحلال والحرام فهولک حلال حتي تعرف الحرام فتدعه بعينه .

(سورة المائدة) لَايَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ عن النبي صلي الله عليه وآله من بات كالاً من طلب الحلال بات مغفورا .

قال رسول الله صلي الله عليه و آله العبادة سبعون جزءً افضلها جزء طلب الحلال

عن ابيعبدالله عليه السلام لاتدع طلب الرزق من حله فانه عون لک علي دينک واعقل راحلتک وتوكّل .

عن ابيعبدالله عليه السلام قال من كسب مالا من غير حله سلط الله عليه البناء والطين والماء .

روي عباس قال كان رسول الله (ص) اذا نظر الي الرجل فاعجبه قال هل له حرفة فان قالوا لا قال (ص) سقط من عيني قيل و كيف ذاک يارسول الله ؟ قال لان المؤمن اذا لم يكن له حرفة يعيش بدينه .

قال رسول الله (ص) من اكتسب مالا من غير حله كان زاده الي النار .

عن النبي صلي الله عليه وآله من اكل الحلال قام علي راسه ملک يستغفرلهحتي يفرغ من اكله و قال لرد دانق من حرام يعدل عندالله سبعين الف حجة مبرورة .

عن النبي (ص) ملعون ملعون من ضيع من يعول .

عن ابيعبدالله عليه السلام قال اني اركب في الحاجة التي كفاها الله ما اركب فيها الا التماس ان يراني الله اضحي في طلب الحلال اماتسمع قول الله عزاسمه (فاذاقضيت الصلوة فانتشروا في الارض وابتغوا من فضل الله .

ويروي عن سيدنا اميرالمؤمنين عليه السلام انه لما كان يفرغ من الجهاد يتفرغ لتعليم الناس والقضاء بينهم فاذا فرغ من ذلک اشتغل في حايط له يعمل فيه بيده و هو مع ذلک ذاكرلله جل جلاله .

عن النبي (ص) من اكل الحلال اربعين يوما نورالله قلبه و قال ان لله ملكا ينادي علي بيت المقدس كل ليلة من اكل حراما لم يقبل الله منه صرفا ولاعدلا والصرف النافلة والعدل الفريضة .

عنه (ص) العبادة مع اكل الحرام كالبناء علي الرمل و قيل علي الماء .

النبوي (ص) حلالي حلال الي يوم القيمة و حرامي حرام الي يوم القيمة .

في الحديث القدسي يا احمد ان العبادة عشرة اجزاء تسعة منها في طلب الحلال فاذا طيب مطعمک و مشربک فانت في حفظي و كنفي .

قال اميرالمومنين عليه السلام يا كميل ان اللسان يبوح ع ب ل ينزح من القلب

والقلب یقوم من الغذاء فانظر فیما تغذی قلبک وجسمک فان لم یکن ذلک حلالا لم یقبل الله تعالی تسبیحک ولاشکرک.

کثرة الاهتمام علی الحلال حیث کان یختم امیرالمؤمنین علیه السلام وعاء طعامه سفینه حلل ص ۲۹۸

(الحلّة) بالضم : کل ثوب جدید تلبسه غلیظا او رقیق ولایکون الا ذاثوبین و- الثوب الساتر لجمیع البدن والسلاح جمع حلال وحلل (اقرب) :هر لباس تازه که آنرا میپوشی نازک باشد یا درشت و نمیشود مگر صاحب دو لباس و لباسی که تمامی بدنرا بپوشاند.

" والاداب حلل مجددة " ح ۴ ح ۳۷۲
- ۵ - ادبها لباسها و زیورهای تازه است.

حَلُمَ . رحِلْماً : صفح و ستر فهو حلیم ج حُلَماء و اَحْلام (اقرب) اعراض کرد و پوشاند "ولاعزکالحلم " ح ۱۱۳ و هیچ ارجمندی مانند بردباری نیست.

(الحَلیم) . بردبار ج حُلَماء " اول عوض الحلیم من حلمه ان الناس انصاره علی الجاهل " ح ۲۰۶ ح ۳۲۹ - ۹ - نخستین عوض مردبار از بردباریش آنستکه مردم در برابر جاهل یاورانش می باشند.

(تَحَلَّمَ) :تکلف الحِلْم : خود را به بردباری واداشت . " ان لم تکن حلیما فتحلم " ح ۲۰۷ ح ۳۲۹ - ۹ - اگر بردبار نیستی خود را به بردباری وادار.

(الحِلْم) . الاناة ضد الطیش و - العقل ج اَحْلام و حُلُوم (اقرب) متانت ضد سبکی و بی عقلی و عقل " حلوم الاطفال و عقول ربات الحجال " ط ۲۷ - ط ۳۲ - ۱۳ - ای کسانیکه (درراه دین و قرآن جهاد نمی‌کنید) عقل شما مانند عقل بچه ها وزنهای تازه بحجله رفته است.

(الحِلْم والروایات)

(سورة السجدة) وَلاتَستَوِی الحَسَنَةُ وَلاالسَّیِّئَةُ اِدفَعْ بِالَّتی هِیَ اَحسَنُ فَاِذَا الَّذی بَینَکَ وَبَینَهُ عَداوَةٌ کَاَنَّهُ وَلِیٌّ حَمیمٌ سجده ۳۴ وَلایُلَقّیها اِلاَّ الَّذینَ صَبَرُوا وَلایُلَقّیها اِلاّ ذُوحَظٍّ عَظیمٍ السجده ۳۴ -

کا عن الرضا (ع) قال لایکون الرجل عابدا حتی یکون حلیما وان الرجل کان اذاتعبد فی بنی اسرائیل لم یعد عابدا حتی یصمت قبل ذلک عشر سنین.

قال الراغب : الحلم ضبط النفس عن هیجان الغضب و قیل الحلم الاناة والتثبت فی الامور و هو یحصل من الاعتدال فی القوة الغضبیة و یمنع النفس من الانفعال عن الواردات المکروهة المؤذیة و من آثاره عدم جزع النفس عندالامور الهائلة و عدم

طيشها في المؤاخذة و عدم صدور حركات غير منتظمة منها و عدم اظهار المزية على الغير وعدم التهاون في حفظ ما يجب حفظه شرعا و عقلا .

كان على بن الحسين يقول انه ليعجبني الرجل ان يدركه حلمه عند غضبه .

عن ابيجعفر عليه السلام ان الله يحب الرجل الحليم الحي .

عن النبي (ص) قال ما اعزالله بجهل قط ولا اذل بحلم قط .

كا قال الصادق عليه السلام كفى بالحلم ناصرا قال ان لم تكن حليما فتحلم .

فيما ناجى الله به موسى عليه السلام ان قال الهي ماجزاء من صبر على اذى الناس فيك؟ قال اعينه على احوال يوم القيمة .

سمع اميرالمومنين (ع) رجلا يشتم قنبرا و قدازاد قنبران يرد عليه فناداه امير المومنين عليه السلام ياقنبر دع شاتمک مهانا ترضي الرحمن وتسخط الشيطان و تعاقب عدوک فوالذى فلق الحبة وبرئ النسمة مارضي المؤمن ربه بمثل الحلم ولااسخط الشيطان بمثل الصمت ولاعوقب الاحمق بمثل السكوت عنه .

قال رسول الله (ص) ماجمع شيء افضل من حلم الى علم .

قال ، تعالى إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ يقال بلغ من حلمه ان رجلا قد اذاه و شتمه فقال له هداک الله سفينة حلم ۳۰۰

روى انه لما كسرت رباعينه و شج وجهه يوم احد شق ذلک على اصحابه شديدا وقالوا لودعوت عليهم؟ فقال انى لم ابعث لعانا ولكنى بعثت داعيا ورحمة اللهم اهد قومي فانهم لايعلمون .

و روى عن انس : قال كنت مع النبي (ص) و عليه برد غليظ الحاشية فجبذه اعرابي بردائه جبذة شديدة حتى اثرت حاشية البرد في صفحة عاتقه (ص) ثم قال يامحمد احمل لي على بعيرى هذين من مال الله الذى عندک فانک لاتحمل لي من مالک و مال ابيک ،فسکت النبي (ص) ثم قال المال مال الله و انا عبده ثم قال ويقاد منک يا اعرابي مافعلت بي قال لاقال لم قال لانک لاتكافيء بالسيئة السيئة فضحک النبي (ص) ثم امران يحمله له على بعير شعير وعلى الاخر تمر .

و حسبک من حلم رسول الله (ص) ما جرى عليه من كفار قومه من الاذى و صبره على مقاساة قريش و مصابرته الشدائد الصعبة معهم الى ان اظفره الله عليهم و حكمه فيهم و هم لايشكون في استيصال شافتهم و ابادة خضرائهم فمازاد على ان عفى و صفح قال ماتقولون انى فاعل بكم؟ قالوا خيرا اخ كريم و ابن اخ كريم فقال (ص) اقول كما قال اخى يوسف لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ اذهبوا فانتم الطلقاء .

ان اخوة يوسف لما عرفوه ارسلوا اليه انک تدعونا الی طعامک بکرة و عشيا و نحن نستحي منک لمافرط منا قيل فقال يوسف و ان اهل مصر و ان ملکت فيهم فانهم ينظرون الي بالعين الاولي و يقولون سبحان من بلغ عبدا بيع بعشرين درهما مابلغ و لقد شرفت الان بکم و عظمت في العيون حيث علم الناس انکم اخوتي و اني من حفدة ابراهيم (اقول) انظر الی هذه الشيمةالکريمة من يوسف الصديق مع اخوته سفينه خلق ص ۴۱۲

قال نصراني لمحمدبن علي بن الحسين عليه السلام انت بقر، قال لاانا باقر قال انت ابن الطباخة . قال ذاک حرفتها قال انت ابن السوداء الزنجية البذية قال ان کنت صدقت غفر الله لها و ان کنت کذبت غفرالله لک قال فاسلم النصراني .

وقد اقتدي به خواجه نصير الدين ره ان ورقة حضرت اليه من شخص من جملة مافيها ياکلب بن الکلب فکان الجواب اماقوله ياکذافليس بصحيح لان الکلب من ذوات الاربع و هو نابح طويل الاظفار و اما انا فمنتصب القامة بادي البشرة عريض الاظفار ناطق ضاحک فهذه الفصول والخواص غير تلک الفصول والخواص و اطال في نقض کلما قاله هکذا رد عليه بحسن طوية وتأنّي غير منزعج ولم يقل في الجواب کلمة قبيحة سفينه خلق ص ۴۲۲

حلا . الشيء . يحلو حلاوة (واوی) : کان حلواً و ــ الفاکهة طابت و ــ له الشيء لذله (حلي) ل الشيء يحلي حلاوة و حلوانا و ــ فلان في عيني و قلبي و ــ بهما يحلى . اعجبني و ــ في فمي . اذاحلافی فمک (اقرب) : آن چيز شيرين شد و ميوه گوارا شد و فلانی در دل و چشم من شيرين شد و آن غذا در دهنم شيرين شد" فما طاب سقيه طاب غرسه و حلت ثمرته" ط ۱۵۲ - ط ۶۹ - ۱۳ - پس هرچه آب آشاميدنش گوارا شد درختش نيکو و ميوه آن شيرين است . (يعنی عملها هم مانند نباتات محتاج به آب است و آب عملهاهم علم است اگر از علم الهی و علم صحيح ائمه اطهار سرچشمه گيرد خوب ميوه ميدهد و آن عمل مقبول است و اگر از غير ائمه سرچشمه گيرد مقبول نميشود) .

(احلولی) الشيء احليلا : حلا و فلان الشيء : استحلاه متعد (اقرب) شيرين شد و فلانی آنرا شيرين ساخت " و ان جانب منها اعذوذب و احلولی امرّ منها جانب فاوبی" ط ۱۰۹ - ط ۱۸ - ۸ - اگر طرفی از آن (دنيا) گوارا و شيرين باشد طرف ديگرش تلخ و وباآور ميباشد .

(استحلاه) استحلاء : وجده حلوا (اقرب) آنرا شيرين يافت "و ربما استحلی

الناس الثناء بعدالبلاء " ط ۲۱۴ - ط ۱۷ - ۵ ـ بسا مردم مدح و ستایش را بعد از کوشش درکاری شیرین میدانند (امـسام را (امیرالمؤمنین) برای اطاعت کردنم از خدا و خوشرفتاریم با شما مدح نکنید).

(حَلاوَة)مصدر حلا (اقـــرب) لذت و شیرینی " مرارة الدنیا حلاوة الاخرة و حلاوة الدنیا مرارة الاخرة " ح ۲۵۱ ح ۳۹۹ - ۴ تلخی (رنج بخود هموار نمودن) دنیا شیرینی (نیکبختی) آخرت است و شیرینی (دلبستگی و لذت‌رانی) دنیا تلخی (عذاب) آخرت است .

(الحُلْوُ) شیرینی (اقرب) "وحلوها بمرها " ط ۱۱۱ - ط ۵۴ - ۳ - (پروردگار عالم)شیرینی دنیارا به تلخی‌آن می‌آمیخت .

(اَحْلی) للتفضیل " وخذ علی عدوک بالفضل فانه احلی الظفرین " ر ۳۱ ر ۲۴ - ۱۱۹ با دشمنت نیکی و احسان کن که آن شیرین‌تر از (یکی از) دو فیروزی (انتقام و بکیفر رساندن) گذشت و نیکی کردن) فیروزی با نیکی کردن یکی ازلذیذترین دوفیروزی است .

(تَحَلّی) الشیء تَحَلِّیاً : عدهحلواو ـ المرأة لبست الحلی اواتخذته و تحلی فلان بما لیس فیه (اقرب) : آنرا شیرین بحساب آورد . زن زیور را پوشید ویا زیور را اخذ کرد . و فلانی با چیزی که در او نیست خودرا آراست " و تحلت بالامال " ط ۱۰۹ ط ۱۸ - ۲ ـ با آرزوها (ی بیجا که اطمینان بآن نیست) دنیا آراسته شده و با شیرین گشته .

(الحِلْی)بکسر اللام وفتحها مایُزَیَّن به من مصوغ المعدنیات اوالحجارة الکریمة ج حُلّی و حِلّی .

(الحِلْیَة) بالکسر (الحَلْی) "مازلت انتظر بکم عواقب الغدروا توسمکم بحلیة المغترین) ط ۴ - ط ۱۲۷ - ۲ - همواره ازشما منتظر عاقبتهای خیانت و حیله شما بودم (که از من چشم پوشیده بدیگران که جز ریاست و دنیا هدفی ندارند گرویده شوید) و بفراست شمارا میدیدم که بزینت فریفته شدگان (به وعده های شیطان) متصف شدهاید قال رسول الله (ص) المؤمن عذب یحب العذوبة المؤمن حلو یحب الحلاوة و فی الموسوی انا وشیعتنا خلقنا من الحلاوة فنحن نحب الحلوا سفینة حلو ص ۳۰۱

(الحَمَأ) والحَمَا بالهمز والحَمُا والحَمُو بلاهمز والحَمّ بحذف آخره ابوزوج المرأة (وفی الصحاح) الحَمّ کل ماکان من قبل الزوج مثل الاخ والاب (اقرب) پدر شوهر زن و هر خویشاوند که از طرف شوهر باشد مانند برادر و پدر و مجازا به تمامی خویشاوندان اطلاق می‌شود .

(الحُمَة) کَبُة . السم و قیل الابرة

يضرب الزنبور والحية و نحو ذلك او يلدغ بها (اقرب) : زهر و نيش و سوزنی كه زنبور ومار بآن ميزنند يا با آن گزيده می شود " و انها للفئة الباغية فيها الحما والحمة" ط ۱۳۵-ط ۶۷ -۳ وآنان (طلحه و زبير و پيروانشان) گروهی هستند ستمكار در آن (زبير) خويشاوندی است (زبير پسر عمهٔ علی است) و زهرو نيش است .

(حَمْحَمَةٌ) : صوت البرذون في طلب العلف و - عن الفرس حين يقصر في الصهيل وقد استعان بنفسه و قبل ردد صوته في صدره اذا رای من يانس به (اقرب) صدای برذون هنگام علف خواستن و گردانيدن اسب صدای خودرا هنگام ديدن آنكس كه با او انس ميگيرد و آواز آهسته اسب " ولاحمحمة خيل" ط ۱۲۶ -ط ۶۸ - ۲ -(ای احنف لشكری می آيد) كه اسبهاشانرا صدائی نيست .

حمد ل حَمْداً : اثنی عليه والفرق بين حمد و شكر ان الشكر لايكون الا ثناء ليد و الحمد قد يكون شكرا للصنيعة و يكون ابتداء للثناء و - علی الشيء : جزاء . (اقرب) : او را ستود و مدح كرد فرق ميان حمد و شكر نميشود مگر در مقابل نعمتی كه به مادح ميرسد وحمد گاه درمقابل نعمت ميباشد گاه در مقابل فضيلت گويند .حمدت اللؤلؤ لصفائه پس حمد از شكر اعم است " و من اخذ القصد حمدوا اليه طريقه" ط ۲۲۰ -ط ۳۵ - ۳ - هركس در رفتن ميانه روی كند (افراط تفريط نكند به چپ و راست منحرف نشود يعنی از راه دين بيرون نرود) راهش (برای رسانيدن بسعادت ابدی) بوی می ستايند .

(اَحْمَدَ) الرجل : اتى مايحمد عليه وقيل صار امره الى الحمد و - الامر صار محمودا و - صنيعه وجده حميدا و - فلانا : رضى فعله و مذهبه ولم ينشره للناس واستبان انه مستحق للحمد (اقرب) چيزی آورد كه برآن ستوده می شود و امر او بستودن برگشت امر برگشت پسنديده شد كار خودرا پسنديده يافت .

" فاحذر يوما يغتبط فيه من احمد عاقبة عمله" ر ۴۸ - ر ۲۸۸ - ۲ - پس بترس از روزی كه درآن خشنود ميشود كسی كه پايان كارش را پسنديده يافته .

(اِسْتَحْمَدَ) : طلب ان يحمد (عبده) ج ۲ ص ۱۱۱ طلب كرد ستوده شود " احمده الى نفسه كما استحمد الى خلقه" ط ۱۸۱ -ط ۱۵ - ۵ - اورا (خدا) ستايش می كنم درحاليكه بذات او مخصوص و منتهی باشد (از شرك و نقص عاری باشد الى برای انتهاغايت است) همانطوريكه از مخلوقات خود آنرا خواسته) الى بمعنی من استعمال شده .

(حامد) : ستايش كننده " ولايحمد حامد الا ربه" ط ۱۶ -ط ۶۱ - ۳ - هيچ سپاسگزاری (چون نعمتی بيند) سپاسگزاری

نکند مگر پروردگارشرا (زیرا تمامی نعمتها از او است)

(الحَمید):المَحْمُود و ـ الحامد و ـ هي حميدة (اقرب) ستوده شده ستایش‌کننده " وعاش في‌الناس حميدا " ح ۳۰ ـ ح ۳۲۲ ـ ۷ (شخص بردبار) در میان مردم ستوده شده زیست کرد " و قدكانت امور مضت ملتم فيها ميلة كنتم فيها عندي غير محمودين " ط ۱۷۶ ـ ط ۶ ـ ۱۰ ـ بتحقيق كارهائی گذشت (خلفائی بناحق روی کار آمدند که شما بآنان بنوعی میل کردید (از حق دست کشیدید) درنزد من (مردم) ناپسندیده بودید .

(حَمَّدَ) الله : اثنى عليه مرة بعد مرة (اقرب)؛خدارا دفعة بعد دفعة ستایش کرد اسم مفعول (مُحَمَّد) الذي كثر خصاله المحمودة (اقرب) کسیکه خصلتهای نیک وی زیادباشد ونام‌مبارک پیامبر اسلام صلوات‌الله عليه است .

" ان ولي محمد من اطاع الله و ان بعدت‌لحمته " ح ۹۶ ـ ح ۶ ـ ۳۵ ـ ۲ دوست‌محمد کسی است که خدارا فرمان برد اگرچه خویشاوندی او (باآنحضرت) دورباشد .

(المَحْمَدَة) مايحمد به ج مَحامِد (اقرب) ؛ آنچه بآن ستوده میشود و ستایش " وليس لواضع المعروف في غير حقه و عند غير اهله من الحظ فيما اتى الا محمدة اللئام " ط ۱۴۰ ـ ط ۲ ـ ۱۶ ـ ۱ ـ برای کسیکه در غیر راه حق احسان کند و بغير مستحق ببخشد از آنچه بخشیده حظ و بهره‌ای نیست مگرستودن مردم فرو مایه .

(مَحامِد) جمع الجمع مَحْمُود بمعنی پسندیده (و محامد الافعال " ط ۱۹۰ ـ ط ۲ ـ ۱۳۲ ـ (اگر از تعصب وگردنکشی چاره‌ای ندارید تعصب شما) برای کارهای پسندیده باشد .

(أَحْمَد) تفضيل : برتری " ذلك احمد سبلها " ح ۴۴۶ ـ ح ۴۱ ـ ۳ ـ ۱۴ از غالب پدرفرزدق اميرالمومنين (ع) پرسید شترهایت چه‌شد ؟ عرض کرد صدقات آنهارا پراکنده کرد) فرمود : این ستوده ترین راه پراکنده شدن آن شتران است .

ليس شيء من القرآن والكلام جمع فيه ماجمع في سورة الحمد سفينه حمد ص ۳۰۱

الحُمْرَة

الحُمْرَة : لون معروف؛صبغ يحمر اللون (اقرب) رنگ معروفی است . قرمز) رنگی است صورت را سرخ گرداند .

(إحْمَرَّ) الشيء إحْمِرارا ؛ صار احمر والبأس؛اشتد (اقرب) برگشت سرخ گشت‌جنگ شدت كرد " ارنك حمرة وردية " ط ۱۶۳ ـ ط ۱۱ ـ ۲۵ ـ (هرگاه بدقت در موئی از موهای طاوس بنگری از رنگ‌آمیزی یک دفعه بتو مینماید) سرخ گلرنگ و یکبار دیگر سبز زبرجد

رنگ .

" اذا احمر الباس واحجم النـــاس قدم اهل بيته" ر ۹ - ن ۲۵۱ - ۴ -
هرگاه کار زار سخت میشد و مــردم باز میایستادند (رسول‌خدا ـ ص ـ) اهل‌بیت خودرا جلو وامیداشت .

(الحَمَارّة) بتثقيل الراء : شــدة الحر (اقرب) : شدت گرما " فاذا امرتكـــم بالسير اليهم في ايام الحر قلتم هذه حمارّة القيظ " ط ۲۷ - ط ۲ ۳ - ۱۲ - وقتیکه بشما درایام تابستان دستور دادم بجنگ ایشـــان (اهل شام) بروید گفتید اکنون هواگرم است .

(المَوْت الاَحْمَر) : القتل كناية عـــن سفك الدم (اقرب) کشتار و خونریـــزی " و ستلقى الامة منه و من ولده يوما احمر " ط ۷۱ - ط ۵۸ ۱ - ۲ - ود باشد که مــردم از او (مروان) و فرزندانش (عبدالملک خلیفـــه عبدالعزیز والی مصر و بشر والی عراق و محمد والی جزیره گردید) خونریزی سختی دریابند .

(الحَمْرَاء) مؤنث احمر مالونــــه الحمرة (اقرب) : چیزیکه رنگش سرخ باشـــد « و ان شئت قلت في الجرادة اذ خلق لهـــا عينين حمراوين " ط ۱۸۳ - ط ۱ - ۲۵ - اگر میخواهی (در شگفتی آفرینش ملـــخ میگوئی) که خداوند دوچشم سرخ بـــرای او آفریده .

(الحِمَار) : حیوان اهلی معـــروف و منه وحشی ج حُمُر (اقرب) خر " ويركــب الحمار العاري " ط ۱۵۸ - ط ۹ - ۲۸ - (پیامبر اسلام از کثرة تواضع) برخر برهنـــه سوار میشد " يتكادمون فيها تكادم الحمر في العانة " ط ۱۴۹ - ط ۳۱ - ۱۲ - در آن فتنه مردم مانند الاغ از همدیگر گاز میگیرند مانند گازگرفتن خرهای وحشی از همدیگـــر هنگام اجتماع .

(حِمْيَر) : حميربن سبأ ابن يشجب ابن يعرب بن قحطان که صاحب قبیله بودنــد " وتبع و حمير " ر ۳ - ر ۴۹ ۲ - ۶ (بدی و ضرر که بما این خریدار (درآنچه خریـــده از فروشنده برسد) برعهده ملک‌الموت است کـــه زایل کننده سلطنت پادشاهان (یمن) تبـــع وحمیر است .

حَمْزَة : پسر عبدالمطلب عموی پیامبر خـــدا " وقتل حمزة يوم احد " ر ۹ - ر ۲۵۱ - ۵ (ای معاویه درراه حمایت از اسلام) روز احد حمزه کشته شد .

حَمَسَ ل حَمَسًا : اشتد وصلب في الديـــن والقتال (اقرب) : در دین و جنگ سخت شد " وايم الله انى لاظن بكم ان لوحمس الوغى " ط ۳۴ - ط ۵۸ - ۷ - خدا سوگند بشماگمان میکنم اگر جنگ شدت یا بدو برافروخته شود (مانند جداشدن سر از بدن از پسر ابو طالب

جدا میشوید)

حَمِشَ الرّجل حَمْشًا و حَمَشاً : صار دقیق الساقین (اقرب) برگشت ساقهایش باریک‌شد " لان قوائمه حمش کقوائم الدیکة الخلاسیة " ط ۱۶۳ - ط ۱۱ - ۱۸ - هنگامیکه طاوس به پاهایش چشم‌اندازد بآواز بلند گریه میکند) زیرا پاهایش باریک (وزشت) است مانند پاهای خروس (خلاسی)

(خِلاسِی) بکسر خا میان جوجه هندی و فارسی زائیده میشود که نه سفیداست نه سیاه بلکه از رنگ خالی میباشد .

(حَمَشَ) الشَیْ‌ءَ حَمْشًا : جمعه و ـ فلانا هیجه واغضبه و ـ القوم ساقهم بغضب و الشر اشتدّ (اقرب) ؛ چیز را گرد آورد وفلانی را تحریک کرد و خشمناک ساخت و گروه را با غضب راند و شر شدت کرد " امادین یجمعکم ولاحمیة تحمشکم " ط ۳۹ - ط ۱۳ - ۱ - آیا نیست‌دینی‌که شمارا گرد آورد (تا برای‌بدست آوردن دنیا و آخرت یکدیگر را کمک کنید) و آیا نیست‌حمیت و غیرتی که شمارا (برای دفع دشمن) تکان دهد .

حَمِقَ و حَمُقَ حُمْقًا و حُمُقًا و حَماقَةً : کان احمق (اقرب) . بیخرد " و اکبر الفقر الحمق " ح ۳۸ ح ۳۶۹ - ۱ - بزرگترین نیازمندی بیخردی است .

(الاحمق) : بیخرد .

حَمَلَ الشیء علی ظهره ‌ی حَمْلا و حُمْلانا : استقله ورفعه و ـ علی‌الامر : اغراه به و ـ عنه حَلُم و ـ المرأة علقت و ـ الشجرة کان علیها حمل و علیه فی الحرب : کرّ و ـ علی نفسه فی السیر . اجهدها فیه و ـ العلم تقلده و رواه و عمل به والشیء علی الاخر . . الحقه به فی حکمه (اقرب) چیز را بر پشت خود برداشت و بر امری وادار کرد و بردباری کردو زن حامله شد و بردرخت میوه بود و در دعوا حمله‌کرد ونفس‌خودرا در سیر بکوشش‌واداشت و علم را نقل یاروایت و عمل کرد و چیزی را بدیگری درحکمش لاحق کرد .

(حمل کل امریء منکم مجهوده " ط ۱۲۷ - ط ۷۹ - ۴ - (خداوند بهرمردی از شما باندازهء طاقت و توانائیش تکلیف فرموده " قدحمل الکتاب علی آرائه " ط ۸۵ - ط ۱۹ - ۳ - ۱ - کتاب (قرآن) را بر اندیشه‌های‌خود حمل نموده " الا وان‌الخطایا خیل شمس حمل علیها اهلها " ط ۱۶ - ط ۶۱ - ۶ - آگاه باشید معاصی مانند اسب‌های سرکش لجام گسیخته ایست که سوار کرده شده برآنها گناهکاران .

(حَمَّلَهُ) الامرَ تَحْمیلا وحِمالا : جعله یحمله و ـ کلفه بحمله (اقرب) : اورا برای برداشتن وادار کرد " و حملوا ثقل اوزارهم

ظهورهم " ط ۲۲۰ - ط ۳۵ - ۱۲ - گناهان سنگین خودرا بر پشتشان بسختی بارکرده اند .

(اِحْتَمَلَ) الامر : اطاقه والشدة : صبرعلیها والشئ : مثل حمله و ـ الصنیعة : تقلدها و شکرها و ـ ماکان منه : عفا عنه واغضی (اقرب) به امر طاقت آورد و به شدت صبر کرد و چیز را برداشت و صنعت را تقلید کرد و آنچه از او بود عفو و اغماض کرد " فاحتملوا وعثاء الطریق " ر ۲۱-۲۴۳-۱ (مثل کسیکه دنیا را باآزمایش شناخته مثل گروهی از مسافرین است که از جای قحط و تنگی جای پرآب وگیاه را قصد کنند) پس رنج راه وسختی سفر را برخود هموار مینمایند .

(الحَامِل) : اسم فاعل ج حَمَلَة (حملة القرآن حفظته و رواته . امراة حامل و حاملة . حبلی ج حوامل (اقرب حمل کننده و زن حامل " کل واحد منهما حامل ضب لصاحبه " ط ۱۴۶ - ط ۱۴۸ - ۳ هریک از این دو (طلحه و زبیر) در دل خود کینه بردارنده است برای رفیق خود .

(مَحْمُول) اسم مفعول برداشته شده " محمولا علی اعواد المنایا " ط ۱۲۰ - ط ۷۸ - ۵ - درحالیکه برداشته شده است بر چوبهای مرگها (تابوت)

(الحَمَّال) مبالغة الحامل و ـ الذی یحمل الاحمال (اقرب) صیغه مبالغه حامل است وآن کسیکه بارهارا برمیدارد " حمال خطایا غیره " ط ۷ ف ۷ ـ بارگناه دیگران را بردارنده است .

(الحَمْلَة) : الکرة فی الحرب و ـ مایحمله الحامل دفعة واحدة (اقرب) حمله کردن در جنگ وآنچه را که بردارنده آنرا یکدفعه برمیدارد " ولاجولة بعدها حملة " ر ۱۶ - ر ۲۹۵ - ۱ - (هنگام جنگ بر شما ناگوار نیاید) گردیدن که بعدازآن حمله بدشمن است .

(الحَمْل) : ما فی البطن من ولد ج حِمال (والحِمْل) : ماحمل جمع اَحْمال (اقرب) آنچه در شکم از فرزند است وآنچه حمل شده " او تسیح بحملها " ط ۲۰۹ - ط ۹۲ - ۷ - یاداخل گرداند برداشته خود را درآب .

قال امیرالمومنین (ع) اطلب لاخیک عذرا فان لم تجدله عذرا فالتمس له عذرا سفینة حمل ص ۳۴۱

حُمَّ الامـــرُ بالبناء للمجهول : قضی و ـ الشئ : قرب و ـ له کذا : قدر و ـ زید : اصابته الحمی (اقرب) " لوقدحم لی لقاؤه " ط ۱۱۷ - ط ۹۶ - ۵ (بخدا سوگند اگر نبود امید من بشهادت هنگام ملاقات دشمن) اگر مقدر باشد برای من ملاقات او (خدا) بطریق شهادت (برمرکب خود سوار میشدم و میرفتم)

(الحَمام) طائر بعينه و قيل كل ذی طوق من الطير من نحوالفواخت والقمـــاری والقطاوالوراشين‌واشباه‌ذلك‌الواحدة (الحَمامَة) (اقرب) كبوتر و گفته شده هرطوقدار " فهذا غراب وهذاعقاب وهذاحمام وهذانعام "ط۱۸۳ـط۶ ۱ ـ ۳۲ ,پروردگار عالم اجناس و انواع حيواناترا آفريد و بآنان روزی داد) اين كلاغ است و اين عقاب است‌و اين كبوتر است و اين شتر مرغ است .

(الحِمام) بالكسر ،قضاء الموت و قدرها (اقرب) " ترميهم بسهامها و تفنيهم بحمامها " ط ۲۲۴ـ ط۴ـ ۷ ـ س ـ (دنيا) تيرهای خودرا بجانب ايشان می‌افكند (هريک را بدردی مبتلی ميسازد)و بمرگ نابودشان مينمايد .

(الحَمَّة)بالفتح :العين الحارة الماء يستشفي بها الاَعِلّا (اقرب) : چشمه‌ايكه آبش گرم است مريضها از آن استشفا می كننـد " و شبهها رسول الله صلى الله عليه وآله و سلم بالحمة ط ۱۹۷ـ ط۳ ع ـ ع (پيامبـر اسلام نماز را) به چشمه آب گرمی تشبيه‌نموده (كه بردرخانه مرد باشد)

(الحَميم)الماء الحار ، و المـاء البارد ضد ج حَمائِم والقريب الذی تهتم‌بامره والصديق ج اَحِمّاء و القيظ و ـ المطرياتی بعد اشتداد الحرو ـ العرق (اقرب) :آب گـرم‌و سردخويشی كه به‌امراو اهتمام می‌شود .دوست و گرما و بارانی كه بعداز گرمی سخت می‌آيد .

"ولاحميم يدفع "ط ۱۹۲ط۷ـ۴ـ۱۷ نه خويشی كه سختی را (از گناهكـاران‌در آخرت) رفع كند .

« هنالک لودعوت اتاک منهـــم فوارس مثل ارمية الحميـــــم " ط ۲۵ـ ط۱۰۱ ـ ۶ ـ جای نصرت و يـاری اگرايشان (بنی تميم) را بخوانی سوارانی‌از آنها مانند باران تابستان (در سرعت) بـه سوی تو ميايند (ارميه) جمع رمی و حميم‌هم باران تابستان است كه بسرعت و شــــدت می‌آيد .

" واعظم ماهنالک بلية نـــزول الحميم "ط ۸۱ ـ ط ع ـ ۸ ع ـ بزرگترين بلائيكه درآنجا (قبر) هست فرو ريختن آب جوشان است .

(الحَامَّة) :الخاصة و ـ خاصةالرجل من اهله و ولده (اقرب) خواص مرد از اهـل و فرزندانش " ولاتقطعن لاحد من حاشيتک و حامتک قطيعة " ر ۵۳ـ ر۲۳۹ ـ ۱۵۵ ـ و از زمينهای خراج به كسانی از اطرافيانـت و خويشانت چيزی واگذار مكن (آداب الحَمّام) لاتدلک راسک و وجهک بمئزر فانـه يذهب بماء الوجه ولاباس بقرائة القرآن فـی الحمام مالم يردّ به الصوت اذا كان عليـه مئزر و غض بصرک عن عورة اخيک ليامنک الله تعالى الحميم يوم القيمة واسترعورتک من ان

ینظر الیها فان الناظر والمنظور الیه ملعون ،

وروی ثلث یهدّ من البدن و ربما قتلن اکل القدید الغات (ای المنتن) ودخول الحمام علی البطنة و نکاح العجائز ،

وعنه علیه السلام قال اغسلوا ارجلکم بعد خروجکم من الحمام فانه یذهب بالشقیقة (صدع) فی جانب الراس و اذا خرجت فتعمم .

حَمَیَ . الشیءَ من الناس یَحْمیه حَمْیاً وحِمْیَة و حِمایَةً (یائی) : منعه عنهم و — المریض ما یضره منعه ایاه (اقرب) ، آنچیز را از آنها منع کرد مریض را از چیز مضر منع کرد عباد الله ان تقوی الله حمت اولیاء الله محارمه " ط ۱۱۲ ط ۳ - ۹ - بندگان خدا پرهیزکاری و ترس خدا دوستان خدارا از حرام او بازداشت ،

(حَمِیَ) من الشیء ل یَحْمی حِمایَةً حَمیَةً . انف ان یفعله و — الشیء و — النار حَمْیاً و حُمُیاً و حُمُواً : اشتد حرهما و — الحدیدة حَمْیاً و حَمْواً اشتد حرها بالنار و حمی علیه غضب (اقرب) : ننگ داشت آن را انجام دهد و خورشید و آتش سخت گرم شد گرمی آهن بآتش سخت شد ،

" والله لکانی بکم فیما اخال ان لو حمس الوغی و حمی الضراب " ط ۹۵ ط ع ۲ - ۱۲ - بخدا سوگند گمان دارم که اگر جنگ سخت شود و آتش زدوخورد شعله گیرد (مانند جدا شدن زن هنگام زائیدن از بچه شکم خود از من جدا خواهید شد) " وحمتها قد الازلیة " ط ۱۸۴ - ط ع - ۷ - ۱ دخول قد به ادوات وآلات از قدیمی بودن آنها مانع شد یعنی خداوند عالم ادوات و آلات را ایجاد نمود با ذات خدا ازلیت نداشتند برای اینکه دخول قد بر فعل ماضی تحقیق و تقریب ماضی است برحال هرچیزیکه تقریب اورا بر حال صدق کند حادث است .

(اَحْمیٰ) المکانَ : جعله حِمًی لایقرب او وجده حِمًی (اقرب) آن جا (مزرعه وغیره) را ممنوع و قرغ قرار داد یا آنجا را قرغ یافت " فقد احمی حماه " ط ۱۵۰ - ط ۵۹ - ۱۵ - فروغ اسلام (محرمات) را حرام قرار داد .

(اَحْمَی الحدیدَ) اسخنه شدیدا (اقرب) بشدت آهنرا گرم کرد " و احمی مواسمه " ط ۱۰۶ - ط ع ۲ - ۵ - (پیامبر اسلام برای داغ و سوزانیدن ریشه‌های زخمهای مهلک) ابزارها را (بآتش نهی از منکر و ترسانیدن از عذاب الهی) سرخ کرده وتافته است .

(حامیٰ) عنه مُحاماةً و حِماءً : منع عنه (اقرب) ، از او دفاع کرد (وکافرنا یحامی عن الاصل " ر ۹ - را ۲۵ - ۳ - وکافر ما (در شعب ابوطالب عباس و مطعم) به جهت خویشاوندی از اصل (پیامبر) ماحمایت

می‌کردند .

(حِمیً) : ماحمی من الشیء (اقرب) آنچه از تصرف غیر در او منع شده .

" وجعلهما حمی و حرما علی غیره " ط۱۹۰-ط۲-۲ - آن دو (عزکبریاء) را بر غیر خود حرام و ممنوع قرار داد .

(الحُمَّة) بضم ففتح کثبة : السم و قیل الابرة یضرب بها الزنبوروالحیة والعقرب (اقرب) زهر و سوزن و نیشی است که عقرب و زنبور بآن می‌زند " الا وبالتقوی تقطع حمة الخطایا " ط ۱۵۵-ط۳-۷ - آگاه باشید با پرهیزکاری نیش زهردار گناهان بریده میشود .

(حَامِیَة) : گرم و سوزنده " حامیة قدورها ط ۱۸۸-ط۲-۱۴ دیگهای جهنم گرم و سوزنده است .

(المُحْمَاة) السکة المحماة : حدیدة المحراث اذا احمیت فی النار فهی اسرع غورا فی الارض (عبده) ج۲ ص ۱۸۱ - آهن آلت حرث هنگامی‌که درآتش سرخ شود " فما ان کان الان خارت ارضهم بالخسفة خوارالسکة المحماة فی الارض الخوارة ط ۱۹۹-ط۱۵۰-۳ عذاب قوم ثمود چنین بود که زمین آنها (بر اثر زلزله) فرورفتن (عمارت) صدا کرد مانند صداکردن آهن شخم زنی داغ شده در زمین هموار .

(الحَمِیَّة) الانفة لانها سبب الحمایة و - النخوة والمروة و - المحافظة علی المحرم والدین من التهمة (اقرب) : تعزز و ناخوش داشتن بجهت خودپسندی تکبر و محافظت محرم و دین از تهمت " اعترضته الحمیة " ط ۱۹۰-ط۲-۸ - کبر و خودخواهی برای او (شیطان) روی آورد .

(الحمّی والروایات)

الصادق (ع) قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله الحمی من فیح جهنم و ربما قال من فور جهنم فاطفؤها بالماء البارد .

و عنه (ع) قال ما اختار جدنا للحمی الا وزن عشرة دراهم سکر بماء بارد علی الریق

قال الباقر (ع) اخراج الحمی فی ثلاثة اشیاء فی القیء و فی العرق و فی اسهال البطن .

روی انه اعتل الحسن فاشتد وجعه فاحتملته فاطمة صلوات الله علیها فاتت به النبی (ص) مستغیثة مستجیرة فنزل جبرئیل و قال ان الله لم ینزل علیک سورة من القرآن الا وفیها فاء و کل فاء من آفة ماخلا الحمد فانه لیس فیها فاء فادع قدحا من الماء فاقرء فیه الحمد اربعین مرة ثم صبه علیه فان الله یشفیه ففعل ذلک فکانما انشط من عقال .

عنه صلی الله علیه وآله : قال حمی

یوم کفارة سنه سمع بعض الاطبا هذا قال هذا یصدق قول اهل الطب ان حمی یوم یولم البدن سنة.

عن الزهری قال سمعت اباعبدالله علیه‌السلام یقول حمی لیلة کفارة سنة و ذلک ان المها یبقی فی الجسد سنة.

عن ابیجعفر (ع) قال حمی لیلة من مرض تعدل عبادة سنة و حمی لیلتین تعدل عبادة سنتین و حمی ثلث تعدل عبادة سبعین سنة... سفینة حمی ص ۳۴۵

(الحمیّة)

عن الرضا علیه‌السلام لیس الحمیة من الشیء ترکه انما الحمیة من الشیء الاقلال منه.

سئل عن الصادق (ع) کم حمی المریض؟ فقال ربقا فلم یدر السائل کم ربقا فقال عشرة ایام.

و عنه (ع) ایضا لاتنفع الحمیة بعد سبعة ایام عن الرضا (ع) لو ان الناس قصروا فی الطعام لاستقامت ابدانهم.

عن العالم (ع) قال الحمیة راس الدواء والمعدة بیت الداء و عود بدنا ماتعود

عنه (ص) لاتکرهوا مرضاکم علی الطعام فان الله یطعمهم و یسقیهم. قال العالم (ع) راس الحمیة الرفق بالبدن.

من کلمات امیرالمومنین (ع) اثنان علیلان ابداً صحیح محتم و علیل مختلط.

الباقری (ع) عن جده النبی (ص) فی‌حدیث الا وان لکل ملک حمی الا و ان حمی الله عزوجل محارمه فتوقوا حمی الله ومحارمه سفینه حمی ص ۳۴۵

الحِنْدِسْ: اللیل الشدید الظلمة. شب تاریک سخت.

(الحَنَادِس) ثلاث لیال مظلمة من آخر کل شهر (اقرب). شب تاریک سخت وسه شب تاریک از آخر هرماه " ولااستطاعت جلابیب سواد الحنادس " ط ۱۸۰ - ط ۱۰ - ۹ - و پرده‌های سیاه شبهای تاریک توانائی برطرف نمودن درخشیدن نور ماه را که درآسمانها آشکار است ندارد.

حَنَفْ (اَحْنَف) لقب صخربن قیس از قبیله بنی تمیم از اهل بصره ازبزرگان اصحاب امیرالمومنین (ع) بود " یااحنف کانی به " ط ۱۲۶ - ط ۶۸ - ۱ - ای احنف گویا من (رئیس لشکرزنگیان) را می‌بینم با لشگری خروج میکند.

(حُنَیْف) عثمان بن حنیف انصاری که از جانب امیرالمومنین علیه السلام حاکم بصره بود " اما بعد یابن حنیف " ر ۴۵ - ر ۴۳ - ۱ - پس از این ای فرزند حنیف

(بمن رسیده که یکي از جوانان اهل بصره ترا بطعام عروسي خوانده است .

دین حنیف والفطرة و صبغة اللــــه .

الحنیفیة العشرة التی جاء بها ابراهیم (ع) خمسة فی الراس و خمسة فی البدن فالتی فی الراس فطم الشعر (جزه) واخذ الشــــارب واعفاء اللحي والسواک والخلال و اما التی فی البدن فا لغسل من الجنابة و الظهور بالمــــاء وتقلیم الاظفار وحلق الشعر من البـــــدن والختان وهذه لم تفسخ الی یوم القیمــــــة سفینه حنف .

حَنَّ الیه ض حَنِینًا : اشتاق الیه و ــ المراة: اشتاقت الی ولدها و ــ القوس: صوتت و ــ القضیب: صوت عندلیّة و ــ علیه حَنَّة وحَنانا عطف (اقرب) بسوی او میل کرد و زن به سوی فرزندش مشتاق شد و کمان و نی صدا کـرد و بهسوی او برگشت " هیهات لقد حن قــــدح لیس منها " ر ۲۸ - ر ا ۴ ۳ - ۵ چــــه دور است (این سخنان از تو) آواز داد تیری کهاز تیرهای (قمار) نبود (این مثل اینست عربها تیرهای قمار را زیر بساطی میگذاشتند و برهم میزدند تا آواز دهد گاهی از آواز دانستـــه میشد که تیری میان آنها بیگانه است) یعنی ای معاویه سخن گفتن و دخالت در کارخلافت ترا سزاوار نیست تو از این مراحل بیگانــــــه هستی .

" و ان عشتم حنوا الیکم " ط ۹ ۳۵ - ۶ - (بامردم چنان آمیزش کنید اگر بمیرید برشما گریه کنند) و اگر زنده مانید بهمعاشرت شما میل کنند " فوالله لوحننتم حنین الولــه العجال " ط ۵۲ - ط ۴ ۹ - ۹ - بخداسوگند اگر بنالید مانند نالهٔ شتران غمزده فرزنـــد مرده (برای تقرب) جستن بخدا . . .

" و حسبک داء ان تبیت ببطنــــــه
و حولک اکباد تحن الی القـــــدر

ر ۴۵ - ر ۲ ۴ ۳ ۴ - این درد ترابس است که باشکم پربخوابی درگردت جگرها باشد (بــــرای خوردن) یکپاره پوست را آرزو کنند .

(الحَنین) : الشوق و ــ شدة البکاء و ــ الطرب و قیل صوت الطرب عن حزن وفرح (اقرب) : شوق گریهٔ سخت و سرور و گفتــــه شده آواز شادي از اندوه باشد یا از سرور .

(الحانّ) المستطرب (اقــــرب) اشتیاق کننده (ماله حانّة ولاآنّة) ای ناقة و لا شاة اقرب) : اورا نه شتری نه گوسفند بــــــود " اللهم فارحم انین الانة و حنین الحانــــة " ط ۱۳۴ - ط ۵۵ - ۳ - بارالها بنالهٔ ناله کنندگان (گوسفندان) و اشتیاق آرزومنـــدان (شتران) رحم فرمــــا .

حَنَاهُ یحنُوه حَنْوا (واوی) : عطفه و ــ یده لوّاها و ــ الحنیة ای القوس صنعها و المــــراة علی اولادها حنوا عطفت (الحَنْو) کل ما فیه

اعوجاج من البدن کعظم الحجاج واللحی والضلع و من غیره کـالقف و الحقف و ـ کل عود معوج ج احناء (اقرب) : آنرا برگردانید . دست اورا پیچاند کمانرا درست کرد ، زن بر فرزندانش برگشت و هرآنچه از بدن کجی دارد ... « فحنوا بطول الطاعة اعتدال ظهورهم » ط ۸۹ ـ ط ۳ ـ ۹ ۵ ـ بسبب کثـرت عبادت راستی پشتها شان (ملائکه ها) راخم کرده اند .

(اِنحَنا) اِنحِناء : انعطف (اقرب) خم و دوتا شد « بهم اقام انحناء ظهـره » ط ۲ ـ ط ۷ ۳ ـ ۱۳ ـ با آنان (آل محمد) پشت پیامبر را راست (قوی) کرد ،

(حانُون) ج حان ، خم کننـــده « فهم حانون علی اوساطهم » ط ۱۹۱ طع ۱ ـ ۱۲ ـ پس آنان (پرهیزکاران درپیشگاه خدابرای رکوع) قدشانرا خم میکنند .

(الحَوانی) جمع حانیة : الدکـان وشاة تلوی عنقها بلاعلة واطول الاضــلاع کلهن و هی اثنتان فی کل جانب (اقـرب) : دکان ، گوسفندی که گردن او بدون علت کـج شود و درازترین دندهها و آن از هر طرف دوتا است .

« فهل ینتظر اهل بضاضة الشبـاب الاحوانی الهرم » ط ۸۱ ـ طع ـ خ ۲ ـ آیا کسیکه در عنفوان جوانی و توانائی اسـت انتظار میبرد غیر پیری و خمیدگی پیری را .

(اَحْناء) ج حِنْو وحُنْو : کل مافیـه اعوجاج من البدن کعظم الحجاج واللحـــی والضلع ومن غیره کالحقف والقف (اقـرب) : هرچیزی که از بدن درآن کجی هست مانـنـد استخوان ابروها و محاسن و دنده و غیر کـج مانند استخوان پشت و پس گردن « لابصیـرة له فی احنائه » ح ۱۴۷ ح ۲۳ ۳ ـ ۱۰ می باید فرمانبری را برای اهل دانش) در گوشه و کنار او بینائی نیست .

(اَحْنیٰ) تفضیل : برتری « و احنی علیک عطفا » ر ۵۲ ر ۳۹ ۲ ـ ۹ ۳ ـ میل و رغبتشان بتو از روی مهربانی بیشتر .

حابَ الرجل بکذان یَحُوبُ حَوْبا و حَوَبـا وحابا : اکتسب الاثم (اقرب) گناه بجا آورد .

(الحَوْبَة) : الاثم : رقة فؤاد الام وـ الهم وـ الحاجة و ـ الحالة یقال « بــات بحوبة سوء » لایقال الا فی الشر (اقـــرب) : گناه مهربانی دل مادر ، اندوه . حاجت . حالت . فلانی بحالت بدی شب را بصبح رسانید گفته نمیشود مگر در شر « وانفساح الحوبة » ط ۸۱ ـ طع ـ ۵۳ ـ (روح آزاده رها شـده در مجال انجام حاجت و نیازمندی) .

حاتَ .الطائر والوحش علی الشیء ن یحوت حوتا : حام حوله (اقرب) پرنده و وحشـی بگرد چیزی دور زد .

(الحُوت) : السمکج حیتان (اقرب) ماهی " و سبحان من ادمج قوائم الــــذّرّة و الهمجةالی مافوقها من خلق الحیتان والافیلة" ط ۱۶۳ - ط ۱۱ - ۲۹ - منــــزه اســت خداوندی که استوار قرار داده پاهای موران خُرد و پشه‌های کوچک و بزرگتر از آنهــــارا از قبیل آفرینش ماهیها و پیلها .

حَاجَ الیه ن یَحُوج حَوْجًا : افتقـــــر (اقرب) : محتاج گردید (احتــاج الیــــه) . احتیاجا : افتقر الیه . به او محتاج گردیــــــد " و اذاوجدت من اهل الفاقة من یحمل لـــک زادک الی یوم القیمة فیوافیک به غدا حیـث تحتاج الیه فاغتنمه و حمّله اباه" ر ۳۱ ر ۲۴۰ - ۷۰ - و هرگاه نیاز مندیرا بیابی کـــه توشه‌ٔ ترا بسوی روز رستاخیز ببردوفرداهنگام نیازمندیت آنرا بتو برساند پس او را غنیمت شمرده توشه‌ٔ خودرا براو بنه .

(الحَاجَة) : السؤال و ما یحتــاج الیه ج حَاجَات و حَوَائج (اقرب) : ســـؤال کردن‌وآنچه‌انسان به‌او محتاج است‌ونیازمندی و مطلوب " فان العامل بغیر علم کالسائرعلی غیر طریق فلایزیده بعده عن الطریق الا بعدا من حاجته" ط ۱۵۲ ط ۹ ع - ۸ زیـــرا کسیکه کاریرا از روی نادانی انجام دهد مانند کسی است که در غیر راه سیر می‌کند پس دور شدن او از راه روشن چیزی باو نیفزاید مگـــر دور شدن از مطلوب .

(اَحْوَج) تفضیل وبرتری است " مــا کنت تصنع بسعة هذه الدار فی الدنیا امـــا انت الیها فی الاخرة کنت احوج" ط ۲۰۷ - ط ۱۲۴ - ۱ داری چه می‌کنی بفراخی ایـــن خانه در دنیا آگاه باش تو به این در آخـــرت نیازمندتر هستی .

الحوج والروایات

قضاء حاجة المؤمنیـــــن

قال الصادق علیه السلام للاســدی لقضاء حاجة امرء مؤمن افضل من حجة و حجة و حجة حتی عدّ عشر حجج .

قال الصادق (ع) من کان فی حاجة اخیه المسلم کان الله فی حاجته ما کان فـــی حاجة اخیه .

عنه علیه‌السلام من سأله اخــــــوه المؤمن حاجة من ضر فمنعه من سعة و هو یقدر علیها من عنده او من عند غیره حشره اللـــــه یوم القیمة مغلولة الی عنقه حتی یفرغ اللـــــه تعالی من الحساب .

و عنه (ع) من مشی مع اخیه المؤمن فی حاجة فلم یناصحه فقد خان الله ورسوله .

قال رسول الله صلی الله علیه و آله

من قضى لاخيه المؤمن حاجة كان كمن عبدالله دهرا .

عن اسحق بن عمار قال قال ابوعبدالله عليه السلام يا اسحق من طاف بهذا البيت طوافا واحدا كتب الله له الف حسنة و محى عنه الف سيئة و رفع له الف درجة و غرس له الف شجرة في الجنة و كتب له ثواب عتق الف نسمة حتى اذا صار الى الملتزم فتح الله له ثمانية ابواب الجنة يقال له ادخل من ايها شئت قال فقلت جعلت فداک هذا كله لمن طاف ؟ قال : نعم . افلا اخبرک بما هو افضل من هذا ؟ قال قلت بلى . قال من قضى لاخيه المؤمن حاجة كتب الله له طوافا و طوافا حتى بلغ عشرا .

قال اميرالمؤمنين لكميل بن زياد يا كميل مراهلک ان يسعوا (يروحوا) في المكارم ويدلجوا في حاجة من هو نائم .

عن صدقة الحلواني قال بينا انا اطوف وقد سألني رجل من اصحابنا قرض دينارين فقلت له اقعد حتى اتم طوافي و قد طفت خمسة اشواط فلما كنت في السادس اعتمد علىّ ابوعبدالله عليه السلام و وضع يده على منكبي فاتممت السابع و دخلت معه في طوافه كراهية ان اخرج عنه و هو معتمد على فاقبلت كلما مررت بالاخر و هولا يعرف ابا عبدالله (ع) يرى اني اوهمت حاجته فاقبل يؤمي الىّ بيده فقال ابوعبدالله (ع) مالي ارى هذا يؤمي بيده فقلت جعلت فداک ينتظرحتى اطوف واخرج اليه فلما اعتمدت علي كرهت ان اخرج وادعک قال فاخرج عني و دعني واذهب فاعطه ، قال فلما كان من الغد او بعده دخلت عليه و هو في حديث مع اصحابه فلما نظر الى قطع الحديث ثم قال لان اسعى مع اخ لي في حاجة حتى تقضى احب الي من ان اعتق الف نسمة و احمل على الف فرس في سبيل الله مسرجة ملجمة .

قال ابوالحسن موسى عليه السلام من لم يستطع ان يصلنا فليصل فقراء شيعتنا .

قال رسول الله صلى الله عليه وآله . من ضمن لاخيه المسلم حاجة له لم ينظرالله تعالى له حتى يقضى حاجة اخيه المسلم .

عن النبي (ص) من اجرى الله على يده فرجا لمسلم فرج الله عنه كرب الدنيا و الاخرة .

عن الصادق (ع) قال ايما مؤمن سأله اخوه المؤمن حاجة و هو يقدر على قضائها ولم يقضها له سلط الله عليه شجاعا في قبره ينهش اصابعه و في رواية اخرى ينهش ابهامه الى يوم القيمة مغفورا له او معذبا .

عن المفضل عن ابيعبدالله (ع) قال قال لي يا مفضل اسمع ما اقول لک و اعلم انه الحق وافعله واخبر به عليّة اخوانک قلت جعلت فداک و ما عليّة اخواني ؟ قال الراغبون في قضاء حوائج اخوانهم ، قال ثم قال و من

قضى لاخيه المؤمن حاجة قضى الله عزوجل له يوم القيمة ماة الف حاجة من ذلک اولها الجنة و من ذلک ان يدخل قرابته و معارفه و اخوانه الجنة بعد ان لايكونوا نُصّابا ، و كان المفضل اذاسئل الحاجة اخا من اخوانه قال لـــه اما تشتهي ان تكون من علية الاخوان .

عن ابيبصير عن ابيعبدالله قــــال تنافسوا في المعروف لاخوانكم و كونوا من اهله فان للجنة بابا يقال له المعروف لايدخله الا من اصطنع المعروف في الحيوة الدنيا فـــان العبد ليمشي في حاجة اخيه المؤمن فيوكـــل الله عزوجل به ملكين واحدا عن يمينه و آخر عن شماله يستغفرون له ربه و يدعون بقضـــاء حاجته ثم قال والله لرسول الله صلى اللـــه عليه وآله اسر بقضاء حاجة المؤمن اذا وصلت اليه من صاحب الحاجة .

في وصية الصادق عليه السلام لعبد الله بن جندب ياابن جندب الماشي في حاجة اخيه كالساعي بين الصفا والمروة و قاضي حاجته كالمتشحط بدمه في سبيل الله يوم بدر و احد و ما عذب الله امة الا عند استهانتهم بحقوق فقراء اخوانهم .

عن ابي هرون المكفوف قال قال لي ابوعبدالله عليه السلام : يا ابا هرون ان الله تبارک و تعالى آلى على نفسه ان لايجـــاوره خائن ، قال قلت : و ما الخائن ؟ قال مـــن ادخر عن مؤمن درهما او حبس عنه شيئا من امر الدنيا قال قلت اعوذ بالله من غضب الله فقال ان الله تبارک و تعالى آلى على نفسه ان لايسكن جنته اصنافا ثلثة : راد على اللــــه عزوجل او راد على امام هدى او من حبـــس حق مؤمن قال قلت يعطيه من فضل ما يملک ؟ قال يعطيه من نفسه و روحه فان بخل عليـــه بنفسه فليس منه انما هو شرک شيطان ، قال الصدوق ره الاعطاء من النفس والروح انما هو بذل الجاه له اذا احتاج الى معاونته و هـــو السعي في حوائجه .

عن الصادق عليه السلام قال ايمـــا رجل من اصحابنا استعان به رجل من اخوانه في حاجة فلم يبالغ فيها بكل جهدة فقـــد خان الله و رسوله والمؤمنين .

كان رسول الله (ص) يقول ابلغونـــي حاجة من لايقدر على ابلاغ حاجته فانه مـــن ابلغ سلطانا حاجة من لايقدر على ابلاغهـــا ثبت الله قدميه يوم القيمة .

قال رسول الله صلى الله عليه و آله من قضى اخاه المؤمن حاجة كان كمن عبدالله تسعة آلاف سنة صائما نهاره وقائما ليله .

قال رسول الله (ص) من كفى ضريرا حاجة من حوائج الدنيا و مشى له فيها حتـــى يقضي الله له حاجته اعطاه الله براءة مـــن النفاق و براءة من النار و قضى له سبعين حاجة من حوائج الدنيا ولايزال يخوض في رحمة الله حتى يرجع .

قال امیرالمومنین علیه السلام اذا اراد احدکم الحاجة فلیبکر فی طلبها یوم الخمیس و یقرء اذاخرج من منزله آخر سورة آل عمران و آیة الکرسی وانا انزلناه فی لیلة القدر وام‌الکتاب فان فیها قضاء حوائج‌الدنیا والاخرة .

روی من الحت به الحاجة یسجد من غیر صلوة ولارکوع یقول یا ارحم الراحمین سبع مرات ثم یسال حاجته فعن الصادق (ع) قال ماقالها احد سبع مرات الا قال الله تعالی ها انا ارحم الراحمین سل حاجتک .

قال ابوعبدالله (ع) اذااردت‌ان‌تاخذ فی حاجة فکل کسرة بملح فهو اعز لک و اقضی للحاجة .

عن‌الصادق (ع) عرضت لی الی ربی تعالی حاجة فهجرت فیها الی المسجد و کذلک کنت افعل اذاعرضت لی‌الحاجة .

الکاظمی (ع) اذا کانت لاحدکم‌الی اخیه حاجة و وسیلة لایمکنه قضائها فلایذکره الا بخیر فان الله یوقع ذلک فی صدره فیقضی حاجته .

عنه (ع) من کانت له الی الله حاجة واراد ان‌یرانا و ان یعرف موضعه فلیغتسل ثلث لیال یناجی بنا فانه یرانا .

دعوات الراوندی عن سماعة بن مهران قال قال ابوالحسن (ع) اذا کانت لک حاجة الی الله تعالی فقل اللهم انی اسئلک بحق محمد و علی فان لهما عندک شانا من الشان و قدرا من القدر فبحق ذلک الشان و بحق ذلک‌القدر ان‌تصلی علی محمدوآل‌محمد و ان تفعل بی کذا وکذا فانه اذا کان یوم القیمة لم یبق ملک مقرب ولانبی مرسل ولا مؤمن ممتحن الا و هو یحتاج (محتاج) الیهما فی ذلک الیوم . سفینه حوج ص ۳۵۵

حَاذَهُ . یَحُوذُه حَوذا : حاطه و ــ الدابة ساقها سریعا و ــ علی الشیء حافظ علیه (اقرب) اورا احاطه کرد و حیوانرا بسرعت راند و بر چیز مواظبت کرد .

(اِسْتَحْوَذ) علیه استحواذا : غلبه واستولی علیه (اقرب) برچیز غلبه جست و مسلط گردید " باستحواذالشیطان علیهم " ط ۸۹ ــ ۳ ــ ۶۸ ــ (ملائکه در پروردگارشان اختلاف نکردند) بسبب وسوسه و غلبه شیطان برآنان .

حَارَ . ن یَحُور حورا : رجع و ــ الشی حورا : کسد و ــ فلان حورا : تحیر و ــ الثوب غسله و بیّضه (اقرب) : برگشت . کساد شد . حیران ماند . لباسرا شست و سفید کرد .

(حِوَار) بالکسر مصدر حَاوَرَهُ : راجعه الکلام (اقرب) کلام را باو برگرداند و با او سخن گفت " یرتج الیکم حواری فتعمهون " ط ۳۴ ط ۵۸ ــ ۲ ــ (هنگامیکه شعارا به جنگ

دعوت میکنم) راه جواب دادن شما بر من بسته میشود حیران و مردد میمانید .

(أَحَارَ) الجواب : إِحَارَةً : ردّه‌ومنه لم یحر جوابا (اقرب) جوابرا برگردانید " لاتحیر جوابا " ط ۱۶۱ – ط۳۶ – ۱۳- سخنی را پاسخ نمی‌دادی .

(المَحَار) : المرجع (اقرب) : باز گشت " اوقراراومحار" ط ۸۱ – ط ۴ – ۵۱ ۱۴۶ (ای صاحبان بصیرت آیا از عذاب الهی) جای فرار (و یا پس از مردن بدنیا) بازگشتی هست؟ یا نه .

حَازَهُ یَحُوز ، حَوْزا و حِیَازَة:ضمّه و جمعه‌و کل‌من‌ضم شیئا الی نفسه فقد حازه و ـ الابل ساقها برفق و ـ الرجل حوزا سارسیرالیناو ـ العقار:ملکه والقوس:اغرق فی نزعها (اقرب) آنرا بهم پیوست و جمع کرد . هرکس چیزی را بخود ضم کند آنرا حیازت کرد و . . . " و یتمنی ان الذی کان یغبطه بها و یحسده‌علیها قدحازهادونه " ط ۱۰۷ – ۸ – ۲۵ (هنگام جاندادن) آرزو میکند که کاش‌کسیکه مقام و منزلت اورا آرزو داشت و بر اموالش رشک میبرد آن اموال را او جمع کرده بود نه وی .

(حیزَتُ) :حازها الله عنی فلم‌انلها (عبده) پروردگار عالم شهادت را از من بازداشت " و حیزت عنی الشهادة" ط ۱۵۴ ط ۲۵ – ۵ – کشته شدن در راه خدا از من بازداشته شد (کشته نشدنم در روز احد برمن دشوار گردید و پیامبر مژده داد که شهادت تو بعداز این است .

" تحوزونهم کماحازوکم " ط ۱۰۵ – ط۶ ا – ۳ (شما اهل شام را)میرانديد همانطور که شمارا راندند .

(إِحْتَازَ) الشیءَ إِحتیَازا : جمعه وضمه الی نفسه (اقرب) آنرا جمع کرد و به خود منضم نمود " یحتازونهم عن ریف الافاق " ط ۱۹۰ ط ۲ – ۱۵۱ – (از حال فرزندان اسماعیل پند گیرید که پادشاهان روم و ایران) آنهارا از زمین‌های‌پرگیاه‌پرمیوه جمع کرده و بسوی جاهای بی آب و علف میرانند .

(إِنْحَازَ) عنه انحیَازا : عدل و الیه :مال و ـ القوم:ترکوا مرکزهم الی مرکز آخر و ـ عن العدو:انهزموا (اقرب) : عدول و میل کرد و گروه مراکز خودرا رها نمودند به مرکز دیگر رفتند و درجنگ فرار کردند .

" و قدرایت جولتکم و انحیازکم‌عن صفوفکم ط ۱۰۵ ط۶۰ – ۱ – (در کار زار) گریختن و پشت کردن شمارا از صفهاتان دیدم .

(الحَوْزَة) : الناحیة و ـ بیضةالملک والطبیعة و ـ عنب (اقرب):طرف محدودمرکز سلطنت . طبیعت . انکور .

" فمزم الله لنا على الذب عـــن
حوزته" ر ۹	پس ازاره کـــرد
خدای تعالی از برای ما دفع کردن دشمنان را
از اطراف پیامبر.

حَاشَ الصیدَ يَحُوشُه حَوْشا : جاء مـــن
حواليه ليصرفه الى الجبالة والابلَ: جمعهـــا
و ساقها و الطعام: اكله من جوانبه حتى نهكه
(اقرب) : از کنارهای شکار آمد تا اورا بــه
شبکه برگرداند و شتر را جمع کرد و راند و از
اطراف طعام خورد تا آنرا کم گردانیـــد " و
حیاشة لهم الى جنته "خ ۳۸۲-۱ (خداونـــد
عالم برفرمانبرداری خود ثواب قرار داد) تا
بندگان خودرا به بهشت سوق دهد .
(حَاشَ) و يقال فيها ايضا (حَاشَى
وحَشى) كلمة استعملت للاستثناء فيما ينزه فيه
المستثنى عن مشاركة المستثنى منه فى حكمه
كقولك : ضربت القوم حاش زيدا (اقرب)
کلمه ایست برای استثناء بکار میرود درآنچه
استثناء شونده از شریک شدن در حکـــم
استثناء شده منزه وبرکنار شود .
" و حاش لله ان تلى للمسلميـــن
بعدى صدرا او وردا " ر ۶۷
(منزه است خدا که ترا این درجه دهد) که
بعداز من برای مسلمانها در جلب منفعـــت
و رکون براحت زمامدار شوی (الورد بالكسر
الاشراف على الماء والصدر بالتحريك الرجوع
بعدالشرب) .

الحوش والروايات "

عن ابن عباس . قال . لما دعـــا
رسول الله صلى الله عليه وآله بكعب بن اسد
ليضرب عنقه فاخرج و ذلك فى غزوة بنـــى
قريظة نظر اليه رسول الله (ص) فقال ياكعب
امانفعك وصية ابن حواش المقبل من الشـــام
فقال تركت الخمر والخمير و جئت الى البوس
والتمور لنبى يبعث هذا اوان خروجه يكـــون
مخرجه بمكة و هذه دار هجرته وهوالضحـــوك
القتال يجتزى بالكسر والتميرات و يركـــب
الحمار العارى فى عينيه حمره و بين كتفيـــه
خاتم النبوة يضع سيفه على عاتقه لايبالـــى
بمن لاقى يبلغ سلطانه بمنقطع الخف والحافر ،
قال كعب قد كان ذلك يامحمد و لولا ان اليهود
يعيرنى انى جبنت عند القتل لامنت بـــك
وصدقتك ولكنى على دين اليهودية عليه احيى
وعليه اموت فقال رسول الله (ص) قدمــوه
فاضربوا عنقه فقدم فضرب عنقه "سفينة البحار
حوش .

حَاصَ الثوبَ ن يَحُوصُه حَوْصا و حِياصَـــة
:خاطه بلارقعة (اقرب) : بدون وصله لباس را
دوخت " كلما حيصت من جانب تهتكت مـــن

آخر" ط ۶۷ ط۳۴۶ ۱ - ۱ - (تا چند با شما مانند آن لباس پاره پاره مداراکنم) هرگاه از سمتی دوخته میشود از جانب دیگر پاره میشود (شمارا هرگاه بجنگ کردن با اهل شام جمع میکنم از جانبی شانه خالی میکنید نمیروید).

الحَوْض : مجتمع الماء ج أحواض و حِياض (اقرب) : محل جمع شدن آب " كالابل الهيم المطرودة ترمى عن حياضها " ط ۱۰۵ - ط۱۶ ۱ - ۴ (اهل شام هنگام هزیمتشان روی‌هم می‌افتند) مانند شترهای تشنه رانده شده از حوضهاشان تیرباران شده‌باشند

حَاطَهُ ن يَحُوطه حَوْطًا و حَيطَةً و حِيَاطَةً حفظه و تعهّده (اقرب) اورا حفظ و وقتا بعد وقت مراعات كرد

" و نحن وهبناك العلاء ولم تكن عليا و حطنا حولك الجرد والسمراء " ط ۲۳ ـــــــــ ما برتو بلندی دادیم و بلند نبودی در اطراف تو اسبهای نجیب و نیزه‌ها را مابدور توجمع کردیم .

(أحَاطَ) به : احدق به من جوانبه (اقرب) از اطراف و تمامی جهات دور او را گرفت " لطف به خبرا واحاط به علما "ط ۱۹۷ - ط۳۴ - ۱۸ - بهکارهای کوچک و بزرگ آنها خبیر و دانا است و از تمامی جهات (داخلی و خارجی) به آنها از نظر علم احاطه دارد .

(الحيطَةُ) مصدر حَاطَ : حفظ و رعایت و تعهد " وهم اعظم الناس حيطة من ورائه " ط ۲۳ - ط۵۲ - ۱۰ (ای مردم هرچند که شخص صاحب ثروت باشد به یاری خویشاوندان محتاج است) و آنها بزرگترین مرد مانند از جهت حفظ و حمایت از پس او .

(الاحتياط والروايات)

عن الرضا عليه السلام ان اميرالمومنين (ع) قال لكميل بن زياد فيما قال يا كميل اخوك دينك فاحتط لدينك بماشئت .

عن عبدالله بن وضاح قال كتبت الى العبد الصالح عليه السلام يتوارى القرص ويقبل الليل ارتفاعا و تسترعنا الشمس و ترتفع فوق الجبل حمرة و يؤذن عندنا المؤذنون فاصلى و افطر ان كنت صائما او انتظر حتى تذهب الحمرة فكتب الى ارى لك ان تنتظر حتى تذهب الحمرة وتاخذ بالحائطة لدينك .

الصادق (ع) واياك ان تعمل برايك شيئا وخذ بالاحتياط فى جميع ماتجد اليه سبيلا واهرب من الفتيا هربك من الاسد ولا تجعل رقبتك للناس جسرا .

كا عن ابيعبدالله عليه السلام ان اميرالمؤمنين (ع) جلس الى حائط مايل يقضى بين الناس فقال بعضهم لاتقعد تحت هذا الحائط فانه معوّر فقال اميرالمومنين (ع) حرس امرء اجله فلما قام اميرالمؤمنين سقط الحايط سفينه حوط ص ۳۵۹

حَاكَ الثوب ن يَحُوكُهُ حَوْكاً و حِيَاكاً وحِيَاكَةً نسجه ج حَائِكَات و حَوَائِك . (اقرب) : لباسرا بافت " و اساطير لم يحكها منك علم ولاحلم " ر ۶۵ رم ۲۵ - ۶ (اى معاويه از تو بمن نامه و افسانه‌هائى رسيد) كه بردبارى‌ودانائى از جانب تو آنهارا نبافته و گرد نياورده است

(الحَائِك) اسم فاعل من حاك (اقرب) بافنده جولاه " حائك بن حائك " ط ۱۹ ط۸۲ - ۱ - (اشعث بن قيس در ميان اصحاب اميرالمومنين (ع) مانند عبدالله بن ابى منافق بود در ميان اصحاب رسولخدا (ص) در كلامى به اميرالمومنين عليه‌السلام اعتراض كرد آنحضرت به او متوجه شده فرمود ....) اى جولاه (بى‌عقل) و پسر جولاه (بى‌خرد) او و پدرش بافنده برد يمانى بودند و معروف است جولاه بى‌خرد ميباشد و ممكن است معنى مجازى اراده شود و آن بافنده دروغ به خدا و رسول است چنانچه داب منافق اينست .

حَالَ . بينهما حَوْلاً و حُؤولاً و حَيْلُولَةً : حجز (اقرب) مانع گرديد " و حالت سواتر الغيوب بيننا و بينه اعظم " ط ۱۵۸ ط ۹ ۶ - ميان ما و آن چيزها (پنهانيها) كه پرده‌هاى غيبها مانع شده بزرگتر است

" فيحول بينك و بين ذلك " ر ۳۱ ر ۲۴ - ۸۹ - (هنگام گناه كه خودرا باتوبه‌اميدوار ميكردى ناگاه مرگ ميآيد (ميان تو و آن مانع و حائل ميشود)

(حَالَ) الحَوْلُ ن يَحُول حَوْلاً مضى وتمّ و ـ حالت الدار و حيل بها اتى عليها احوال و ـ الشىء تحول من حال الى حال و ـ الشىء تغير من الاستواء الى الاعوجاج و ـ العهد حولا و انقلب و الى مكان آخر تحول (اقرب) گذشت و تمام گرديد . حالاتى بخانه رسيد . و چيزى از حالى بحالى گرديد و چيز از راستى به كجى تغيير كرد عهد عوض شد . و بجاى ديگر انتقال يافت .

" الذى لايحول ولايزول " ط ۱۸۴ - ط ط - ۱۱ - (خداونديكه) از حالى بحالى نميشود و از بين نميرود .

(أحَالَ) العين صيّرها (حولاء) . اى منحرفة عن مركزها الاصلى (المنجد) چشم‌را كج قرار داد يعنى آنرا از مراكزاصليش گردانيد .

" احال الاشياء لاوقاتها " ط ۱ ط ۵ - ۱۰ موجودات را (از حالى بحالى) گردانيد براى (رسيدن) بوقتهاشان (تمامى موجودات با

ارادهٔ پروردگار عالم برای رسیدن بکمال در تحول و حرکتند) عبده و خوئی این جمله را جز این معنی کرده بنظر نگارنده صحیح نیست .

(حَوَّلَهُ) تَحْوِيلًا : نقله من موضع الی آخر

(و حَوَّل) هو: انتقل : لازم و متعد و ـ حول الشیء الیه: قلبه و ازاله و ـ الشیءَ: جعله محالا و عینه: صیره حولاء (اقرب) او را از مکانی بمکانی نقل کرد . منتقل شد و چیز را محال قرار داد و چشم را کج گردانید .

" ثم حولها الی غیرهم" ح ۳۴-۱۳ (خدا بندگانی هست آنانرا بنعمتی اختصاص دهد مادامیکه آنرا بذل می‌کنند در دستشان باقی گذارد هنگامیکه منع کردند از آنان بازگیرد) سپس آنرا بدیگری انتقال دهد .

(حَاوَلَهُ) مُحَاوَلَةً و حِوَالًا: اراده و الاسم (الحَوِيل) و فی الاساس حاولته . طلبته بحیلة (اقرب) : آنرا اراده کرد و بحیله آنرا جستجو کرد " حاول القوم اطفاء نورالله من مصابحه " ط ۱۶۰-۱۰۷ ط - ۷ گروهی از مردم (معاویه و اوستادانش) ازراه مکر خواستند نور خدارا از چراغش خاموش کنند .

(تَحَوَّل) عنه تَحَوُّلًا: انصرف عنه الی غیره و ـ الرجل: انتقل من موضع الی موضع (اقرب) : از او بردیگری برگشت و مرد از مکانی بمکانی منتقل شد

" و لتحول دلیلا بعد ان کان مدلولا علیه " ط ۱۸۴-ط ۶ - ۱۰ - (اگر در وجود خدای متعال حرکت و سکونی باشد با سایر موجودات در حدوث شریک میباشد بسر میگردد (بروجود صانعی) دلیل میباشد بعد از آنکه تمامی موجودات برهستی او دلیل هستند .

(إِسْتَحَالَ) الشیءُ إِسْتِحَالَةً : تحول من حال الی آخر و ـ الکلام: صار محالا (اقرب) چیز از حالی بحالی برگشت و گفتار محال گردید " وتستحیله الکلمة الواحدة " ح ۳۴۳- ح ۳۴۵-۵ (مردم از رشد و عقل ناقص و معیوبند) یک‌کلمه اورا از حالی (راه ثواب) بحالی (راه خطا) برمیگرداند .

(الحَوْل) بالفتح . مصدر و ـ السنة لانها تحول ای تمضی ج أَحْوَال و حُوُول و ـ الحذق و ـ جودة النظر و ـ القوة و القدرة علی التصرف (لاحول ولا قوة الا بالله) . ای لاحرکة و لاقوة الا بمشیة الله قعد حوله ای الجهات المحیطة به (اقرب) : مصدر . سال برای اینکه میگذرد مهارت و نیکوئی فکر و قدرت و قوه بر تصرف در حول او نشست یعنی درجهاتیکه براو محیط است " مجتمعین حولی کربیضة الغنم " ط ۳ - ط ۲۸ - ۱۷ - اطراف من (برای بیعت) جمع شدند مانند گله‌گوسفند

درجای خود .

(اِحْتالَ) اِحْتِيالاً اتي بالحيلة و ـ الشيء: اتي عليه حول (اقرب) : مكر و چاره جوئي كردن (في عبده) الاحتيال : التفكر في العمل و طلب التمكن من ابرازه ولايكون الا من العجز والكلال الملل من التعب " لم يذرء الخلق باحتيال " ط ۱۹۳- ط۴۷م - ۱۲ خلايق را با انديشه كردن و نقشه‌كشيدن نيافريد (زيرا انديشه كردن در عمل از عجز است خدا عاجز نيست).

(الحال) كينة الانسان و هو ما كان علي خيراوشر وصفةالشيء يؤنث و يذكر يقال حاله حسنة و حاله حسن (اقرب) : بودن انسان است در نيكي و يا شر و صفت چيز است جمع آن احوال و حالات " حالها انتقال " ط ۱۸۹- ط۲۳ - ۱۸ - روش و حال دنيا منتقل شدن است (از شخصي به شخصي و از حالي بحالي)

(الحائِلة) مؤنث الحائل : المتغير اللون (اقرب) كسيكه رنگش متغير باشد " حائلة زائلة " ط ۱۰۹ - ط ۱۸ - ۳ - (دنيا) تغيير دهندهٔ حالات است (توانگري را بدرويشي و آسايش را بسختي و زندگي را بمرگ .. تبديل مينمايد) زايل شوندهاست .

(حُوَّلُ القُلَّب) بضم الاول و تشديد الثاني من اللفظين ، البصير بتقليب الامور وتحويلها (عبده) بزيرك و بينا بگردانيدن امور " قديري الحول القلب وجه الحيلة" ط ۴۱ - ط۱۶۷ - ۳ - شخص زيرك و كاردان راحيله و چارهٔ هركار را مي‌داند (و سبب اينكه حيله بكار نميبرد (مراد نفس خودش ميباشد) آنست كه امر و نهي خدا اورا مانع مي‌شود)

(المَحال) بالفتح : الحذق وجودة النظر والقدرة علي رقة التصرف (اقرب) مهارت نيكي فكر و توانائي بر رقت تصرف .

(لامَحالَةَ منه) ، اي لابد ولاريب (اقرب) " وان مهبطك بها لامحالة علي جنة او علي نار" ر ۳۱ - ر۲۴۰ - ۲۴ - ۷ - فرودگاه تو در آن راه ناچار بر بهشت است‌يا برآتش .

(المُتَحَوَّل) بفتح الواوٍمشدداما يتحول اليه . آنجا كه انسان بازگشت مي كند (عبده) فليصنع لمتحوله و معارف منتقله " ط ۲۱۲- ط۷۳ - ۹ - (بايد انسان‌عمل نيكوانجام دهد براي محل برگشت (آخرت) خود و جاهائيكه معلوم است انتقال انسان به آنها .

(مَحاوِل) ج مَحال : الحذق وجودة النظر (اقرب) : مهارت و رسابودن انديشه " واعيتهم المحاول" ط ۱۸۹- ط۲۳ - ۲۰ ، زرنگي ها (در خلاصي از عذاب) به آنان فايده نداد .

معني الحولقة. لاحول بنا عن‌معاصي الله الا بعصمة ولاقوة لنا علي طاعة الا بعون

الله سفینه حول ص ۳۶۰

حامَ . الطائر حَوْلَ الماء و ـ علیه ن یَحُومُ حَوْماً و حَوَماناً : داربه و فی الحدیث " فمن حام حول الحمی یوشک ان یقع فی الحمی " ای من قارب المعاصی و دنا منها قرب وقوعه فیها (اقرب) : پرنده اطراف آب گردید " یحمن حول الریاح " ط ۹۱ ط ۱۱۲ ـ ۲ ـ (فتنه‌ها) مانند دور زدن بادها در همه جا دور میزند .

(حَوْمَة) البحر و ـ الرمل والقتال و غیره: معظمه و ـ موضع القتال لان الاقران یحومون حوله (اقرب) وسط و معظم دریا وریگ و جنگ " ولاتدفعون بعزیمة فی حومة ذل " ط ۱۹۰ با تصمیم واراده نمی‌توانید آنها (شیاطین) را دفع کنید در حالیکه شما در میان انبوه خواری واقع شده‌اید

حَوَاهُ ض یَحْوِیهِ حَیّاً و حَوَایَة (یاءی) . جمعه و ـ ملکه و احرزه (اقرب) آنرا جمع کرد مالک شد " ولامحجوب فیحوی " ط ۱۶۱ و زیر پرده نیست تا چیزی (از حجاب جسمانی و غیره) براو (خدا) احاطه داشته باشد .

حادَ عن الطریق و ـ غیره ض یَحِیدُ حَیْداً و حَیَداناً و محیداً و حُیُوداً ، مال عنه و عدل (اقرب) : از آن میل و عدول کرد .

(حِیدِی حَیَادِ) یخاطب به کل من یؤمر بالاعتزال و ترک السلطة و فی شروح النهج " هی کلمة یقولها الهارب (اقرب) : آن کلمه ایست خطاب می‌شود به هرآنکس که مامور است به کناره گیری و ترک سلطنت و در شرحهای نهج چنین است آنرا هر فرار کننده گوید " فاذا جاء القتال قلتم حیدی حیاد " ط ۲۹ چون وقت جنگیدن با دشمن پیش آید میگوئید ای جنگ از ما دورشو .

(حَائِدَة) میل و عدول کننده ازطریق حق به طرف باطل " اومبایعه حائدة " ر ۵ ـ ر ۲۵۰ ـ ۱۲ ـ (گویا جماعت ترا می بینم از روی بیچارگی مرا به کتاب خدا دعوت می‌کنند درحالیکه آن گروه به قرآن منکرند) و یابیعت نموده و از آن (بطرف باطل) عدول کننده‌اند

(الحَیُود المَیُود) ای کثیرة المیل و التغیر والاضطراب ؛ زیاد میل کننده و تغییر یابنده و مضطرب است .

" الحیود المیود " ط ۱۸۹ ط ۲۳ ـ ۱۷ بسیار عدول کننده و برگردنده زیاد متغیر و مضطرب است (دنیا)

(حَیَّادِین) جمع حَیَّاد روگردان از حق " طعانین عیابین حیادین رواغین " ط ۱۱۷ ـ ط ۹۶ ـ ۶ (از جانب شما کنار میشدم " بسیار طعن زن ، عیب‌جو از حق روگردان با مکر و حیله هستید .

حارَ . الرجل ل يُحارُ حَيْرَةً و حَيْرًا وحَيَرًا وحَيَرانًا: نظر الى الشيء فغشي عليه و ــ ضل الطريق ولم يهتد لسبيله و ــ الماء: تردد كانه لايدري كيف يجري و ــ الرجل في امــــره . جهل وجه الثواب (اقرب) : به چيز نگاه كرد و براو بيهوشي رسيد . راه را گم كرد ، بـه راه راست هدايت نشد و آب مردد شد ندانست چگونه جاري گردد و مرد راه درست‌را نشناخت " ولم تنظر فوقك فحرت " ح ۲۸۲ ج ۴۰-۳۴۰ (حارث بن حوط درباره حق بودن اصحاب عايشه از اميرالمومنين (ع) با تشكيك پرسش كرد در جواب فرمود) اى حارث تو بزير نگاه كردي (گفتار نادرست آنهارا پسنديدى) و ببالايت نگاه نكردى (در سخنان حق مـــن انديشه نكردى)

(حَيَّرَه) تَحْيِيرًا : اوقعه في الحيرة (اقرب) اورا بحيرت انداخت " ما حير مقل العيون من عجائب قدرته " ط ۱۹۴-ط ۴۷ ـ ۱ ـ (سپاس خداراست كه آشكار گردانيد از آثار قدرت و بزركوارى‌خود) آن چيزى راكه كاسه‌هاى چشمهارا از شگفتيهاى توانائـــي‌آن حيران گردانيد .

(تَحَيَّرَ) : وقع في الحيرة و ــ الماء دار واجتمع (اقرب) : در حيرت واقع شـد و آب گرديد و جمع شد " فمن شغل نفسه بغيـــر نفسه تحير في الظلمات " ط ۱۵۵ ط۳۳ ج۴ پس كسيكه نفس خودرا بغير نفس خود مشغـــول گرداند (بچيزهائي مشغول شود كه‌درعاقبت نفع آن فاني و يا بديگران ميرسد نه به خـود انسان) خودرا در تاريكيها حيران‌كرده‌است .

(إسْتَحَارَ) الرجل : مثـــل حار و الشباب و ــ المكان: تحير (اقرب) . راه را گم كرد . (تردد و اضطرب) (عبـــده) مضطرب و متزلزل ميگردد " فاذا فارقتــــه استحار) ط ۱۷ ط۶۹ج (من مانند ميله و قطب آسيا هستم تا درجاى خود هستم بمـــن دور ميزند) هنگاميكه از آن جدا شدم گرديـــدن مضطرب و متزلزل گردد .

(الحَيْرَةُ) گمراهي " بعثه و النـــاس ضلال في حيرة " ط۹۴-۱ پروردگار عالـــم) او ــ محمد (ص) ــ را برانگيخت در حاليكه مردم (از راه حق) گمراه شده (در يافتن راه‌حق) سرگردان بودند .

(رجل حائر بائر) : لم يتجه لشيء (اقرب) به‌چيزي‌متوجه نشده سرگردان است " فان العالم العامل بغير علمه كالجاهــــل الحائر الذي لايستفيق من جهله " ط ۱۰۸- ط ۸۹ - ۹ - زيرا دانائي كه بر خــــلاف دانائي‌خود رفتار كند مانند نادان‌وسرگرداني است كه از ناداني خود بهوش نيايد .

(الحَيْرَان) الحائر و هي حَيْرى و ــ الليلة الكثيفة الظلام (اقرب) : سرگـــردان‌و شب بسيار تاريك " جعل نجومها اعلامــــا

یستدل بها الحیران فی مختلف فجاج الاقطار" ط ۱۸۰ف ۲۱ ج ۲ ص ۱۰۴ ستاره های آنهارا نشانه‌ها قرار داد تا شخص سرگردان درآمد رفت راههای گشاده زمین بآنها راه‌جوید.

(حَیاری و حُیاری) جمع حَیران و حَیری. الحائر (المنجد): سرگردان.

" استعدوا للمسیر الی قوم حیاری عن الحق " ط ۱۲۳- ط۶۶-۱۰- مهیا باشید برای رفتن بسوی گروهی (شامیان) که از شناختن حق سرگردان مانده اند.

حازَ الابل ص یَحیزُها حَیزاً: ساقها شدیدا او رویدا ضد (اقرب): شتر را به تندی یا با آرامی راند. ضداست.

(تَحَیَّزَ) الرجل: حصل فی الحَیِّز و ــ الحیة تلوث و ــ البلد لفلان: استولی علیه و ضبطه (اقرب) مرد در مکان موجود شد و مار بپیچید و شهر بفلانی غلبه یافت و ضبط کرد.

(حَیَّزَهُ): اورا مکان قرار داد " و من قال این فقد حیزه " ط ۱۵۰- ط۵۹ - ۸ (هرکس بگوید (خداوند) کجا است برای او مکان قرار داده است (خداوند از اخذ مکان منزه است برای اینکه او خالق مکان است لازم میآید او بچیزی محتاج باشد که آن بوی محتاج است و لازم می‌آید بودن او (مانند جسمانیات) درجائی دون جائی.

(الحَیِّز) مایَتَحَیَّز فیه الجسم ای یتمکن والمراد منه مقرّ سلطنتها (عبده) ج ۳ ص ۱۱۲ جائیکه جسم درآنجا برقرارمیشود " وقدامرت علیکما و علی من فی حیزکما مالک بن الحارث " ر ۱۳-ر۳۰۸ - ۱- مالک اشتر را برشما و برآنان که در محل حکومت شما است امیر قرار دادم.

حاصَ عنه ض یَحیص حَیصا و حَیصوصا و مَحیصا و حَیَصانا: عدل و حار " حاصوا عن العدو وللاعداء انهزموا (اقرب) عدول و میل کرد و از دشمن فرار نمود.

(مَحیص): محید و ــ المهرب (اقرب): محل عدول و محل فرار " مما لابد منه ولامحیص " ط ۱۵۱ - ط۳۸ - ۸ - (در آنچه از خداوند متعال برزبان پیامبر امی بتو آمده) ازآنچه ترا (از عمل کردن بآنها) چاره و محل گریزی نیست.

حاضَت السمرة تَحیض ص حَیضا، خرج منها شبه الدم (حیض الماء: سیلها (اقرب) از او مانند خون بیرون آمد. آبرا جاری کرد " فقعودهن عن الصلوة والصیام فی ایام حیضهن " ط۷۸ - ط۲۲۹ - ۲ - امانقصان ایمانشان (زنها) بجهت نماز نخواندن و روزه نگرفتن است در روزهای حیض.

حاف علیه ض یحیفُ حَیْفاً : جار و ظلم ج حافه و حیف (اقرب) جور و ستم نمود .

" لایحیف علی من یبغض " ط ۱۹۱ – ط ۱۴ – خ ۲ – کسیرا که دشمن دارد بر او ستم نمی‌نماید (الحَیْف) المیل عن العدل الی الظلم (عبده) ج ۲ ص ۲۴۶ – از عدالت بسوی ستم میل نمودن " والحیف یدعوا الی السیف " ح ۴۷۶ ح ۳۲۵ – ۳ – ستم نمودن بشمشیر (زدخورد میان رعیت و والی) میکشاند .

حاق به ض یحیق حَیْقاً و حُیُوقاً وحَیَقاناً : احاط به و – فیه السیف : حاک و – بهم الامر : لزمهم و وجب علیهم و – بهم العذاب : نزل و احاط (اقرب) به او احاطه کرد شمشیر دراو اثر کرد و امر او برآنان لازم و واجب شد و عذاب آنانرا احاطه نمود .

(حاق به الضّر) ط ۷۷ – ط ۱۲ب –

– ۱ – تو (منجم) میترسانی از آن ساعت که هرکس درآن روانه شود) زیان و سختی او را فراگیرد .

حال الشیء ض یَحیل حُیُولا : تغیر (اقرب) . چیز تغییر یافت .

(الحِیلة) : الحذق وجودة النظر و القدرة علی التصرف فی الاشغال ج حِیَل (المنجد) مهارت نیک اندیشی . توانائی بر تصرف کردن درکارها " الم تقولوا عندرفعهم المصاحف حیلة و غیلة " ط ۱۲۰ – ط ۲۳۶ – ۱ – آیا نگفتید هنگامیکه قرآنهارا از روی حیله چاره‌جوئی و مکر برسر نیزه بلند کردند (برادران ما هستند)

(الحیل و الروایات)

عن فضائل الشیخ شاذان القمی عن النبی (ص) انه رای لیلة الاسراء هذه الکلمات مکتوبة علی الباب الثانی من الجنّة لااله الا الله محمد رسول الله صلی الله علیه وآله علی ولی الله . لکل شیء حیلة و حیلة السرور فی الاخرة اربع خصال ، مسح راس الیتامی والتعطف علی الارامل والسعی فی حوائج المومنین وتعهد الفقراء والمساکین سفینه حیل ص ۳۶۱

حان حینُه ض یَحین حَیْناً و حَیْنُونَةً . قرب وقته و – لفلان ان یفعل کذا ، آن له ذلک و – السنبل یبس وآن حصاده و – فلان هلک و وقع فی المحنة و – الرجل لم یوفق للرشاد (اقرب) وقتش نزدیک شد فلانی چنین کند و سنبل خشک شد و فلانی هلاک گردید و در محنت واقع گردید .

(الحِین) وقت مبهم یصلح لجمیع

الازمان طال اوقصر و قبل الدهر و " لات‌حین کذا " ای لیس الحین حینه و لات حین مناص (اقرب) وقت نامعلوم که به تمامی زمانها کوتاه یادراز صلاحیت دارد : گفته‌شده روزگار،وقت وقت آن نیست . وقت وقت فرار نیست " لاحان حینک " ج ۷۷ ج ۳۷۸ - ۱

(ای دنیا از من دور شو) نزدیک نشده که بمن برسی و دوستی تو در دل من قرارگیرد .

(اَحْیان) جمع حین " واحیاناصفرة عسجدیة " ط ۱۶۳- ط ۱۱- ج ۲ - گاهی‌زرد طلائی رنگ .

(حَیّان) در تیره بنی حنیفه بزرگ و فرمانروا بود و اعشی کبیر ندیم او بود و جابر برادر حیان از او کوچکتر بود در میان حال اعشی که بالای شتر در سختی سفر است با آن روز که با حیان میان راحتی و خوشی فرق است و مقصود امام علیه السلام از تمثل به این بیت اینست بسیار تفاوت است میان روزیکه بعداز وفات رسولخدا (ص) که حقش غصب شد و درخانه نشست و بظلم و ستم مبتلا گردید و روز دیگر زمان حیات رسول اکرم (ص) مردم مانندپروانه‌دورش‌میگردیدند

شتان یومی علی کورها

و یوم حیان اخی جابر

ط ۳ - ط ۲۸ - ۷ - فرق است میان امروز من که برکوهان و پالان شتر سوار و برنج و سختی گرفتارم با روزیکه ندیم حیان برادر جابر بودم .

حَیَّ ل یَحْیی حَیاةً (باءی) - ضدمات‌ویقال فیه حَیَّ یَحْیی بالادغام (اقرب) زنده بودن ضد مرگ .

(اَحْیاهُ) الله اِحْیاء : جعله حَیا و ــ النارنفخ‌فیها حَیّ احیاها و اشعلها و ــ الارض اخصبها بعد الجدب و منه احیاء الموات عند الفقها و ــ اللیل قام فیه (اقرب) : آنرا زنده کرد ، آتش را نفخ کرد تا آنرا زنده و شعله ور کرد ، زمین را بعداز خشکی برگیاه و پرمیوه کرد و شب را به عبادت بآخر رسانید "واحیوا ستن الجبارین " ط ۱۸۰ - ط ۱۰ - ج ۲ - (کجارفتند اهلهای شهرهای رس ...)آنانکه شیوه‌های گردنکشانرا زنده کردند .

(حَیّاهُ) تَحِیَّةً:قال له " حیاک‌الله " ای اطال عمرک " و ــ سلم علیه بقوله سلام علیک .

(حَیّاهُ) الله:ابقاه (اقرب) : به اوحیاک الله گفت یعنی خدا عمر ترا دراز گرداند و به او سلام داد ، خداوراتگهداشت

(التَحِیَّة) السلام‌و ــ البقاء والسلامة من الافات والملک ج تحیات و تحایا (اقرب)

«اذا حییت بتحیة فحی باحسن منها " هرگاه ترا تحیتی فرستاده وگفته شود تو بهتر ازآن بفرست .

(اِسْتَحْیاهُ ، اِسْتِحْیاء : ترکه حَیا و

منه انقبض عنه وامتنع منه و ــ خجــــل
واستبقى (اقرب) اورا زنده گذاشت ازاوگرفته
شد و امتناع کرد و شرمنده گشت و باقـــی
گذاشت .

" والله لقد رقعت مدرعتی هــــذه
حتی استحییت من راقعها " ط ۱۵۸ــ ۲ـ ۹ــ
۸ ــ ج ــ (بخدا سوگند براین جبهٔ خوددادم
چند پینه دوختند تا از دوزنده آن شرمنـده
شدم).

(الحَیّ والحَیاة) : نقیض المــوت
(الحَیوٰة الطیبة) : الرزق الحلال و قیــل
الجنة (حَیاة) الشمس : بقاء ضوئها وبیاضها
(اقرب) : زنده بودن ضد مرگ . روزی حلال
بهشت.زنده بودن خورشید باقیماندن نور و
سفیدی اوست " فالموت فی حیاتکم مقهورین و
الحیوة فی موتکم قاهرین " ط ۵۱ ـ ط۱۸۵ ـ
ـ ۲ پس مرگ (حقیقی) در زندگانی شمااست
اگر مغلوب شوید و (حقیقت) زندگانـی در
مرگ شما است آنگاه که بردشمن غالب آئید .

(الحَیاء) : التوبة و ــ الحشمه و ــ
انقباض النفس من شیء و ترکه حذرا من اللوم
فیه "ولاایمان کالحیاء والصبر" ح ۱۳ ع ۱ ۲ ۳۰۲
ـ ۴ (هیچ ایمانی مانند شرم وشکیبائـــی
نیست)

(الحَیَوان) : نقیض المَوَتان ثـــم
اطلق علی کل ذی روح ناطقا کان اوغیر ناطق
ماخوذ من الحیوة یستوی فیه الواحد و الجمع
لانه مصدر فی الاصل لان اصله حییان ابدلت
یاءه الثانیة واوا استخفافا جمع حیوانات
(الحَیَوان) مبالغة فی الحیوة قیـل
الحیوة التی لاتعقبها الموت . کما فی القرآن
" الدار الاخرة هی الحیوان (اقرب) : نقیض
مرگ سپس به هر صاحب روح اطلاق می‌شـود
ناطق و غیر ناطق اصل آن حییان و حیـوان
مبالغه در زنده بودن است و گفته اند زندگی
است که پس ازآن مرگ نباشد .

" فالصورة صورة انسان والقلب قلب
حیوان " ط ۸۵ ـ ط ۱۰ ـ ۱۵ ــ پــس
صورت (بدعتگزاران در دین و ...) صـورت
انسان و قلب (آنها) قلب حیوان است .

(الحَیّ) : ضد المیّت و ــ البطـن
من بطون العرب و ــ طریق حی : بین (لاحی
عن الامر ای لامنع (اقرب) : ضـد مرده .
تیره ای از تیره های عرب راه آشکار . از امــر
مانعی نیست .

" ما اقرب الحی من المیت للحاقه
به " ط ۱۱۲ ـ ط ۲۰ ـ ۱۷ ـ چه بسیــار
نزدیک است زنده به مرده برای ملحق شدنش
باو

(الاَحیاء) : جمع حی ضد میت .
" فذلک میت الاحیاء " ط ۸۵ ـ ط
۹ ـ ۱۶ ـ این شخص (که حق و باطل را
نمی‌شناسد) مرده ایست در میان زنده هـــا
(زیرا زنده آنست برای سعادت خود سعـــی

کند و چون جاهل و نادان از این بی بهــره است بمرده ماند .

(الحَيَا) : الخصب و ــ المطر ويمد و ــ النبات لانه يتسبب عن المطر و ــ الشحم والسمن لانهما يتسببان عن النبات (اقرب) گیاه . باران . علف چون سبب نبات بــاران است . پیه و گوشت چون سبب آنها گیا است .

" نافعة الحيا كثيرة المجتنى " ط ۱۴۱ ف ۲۴ ج ۲ ص ۲۶ — (بارانیکه) سود بخشنده و رویاننده گیاه و میوه دهنده زیاد باشد .

(الحَيَّة) مؤنث الحيّ و ــ الافعى المذكر والمؤنث فيها واحد (حيّة الوادي) داهية خبيث و ــ الاسد و ــ ارض حضبة حَيّات (اقرب) : مؤنث زنده و مار بلای بد . شیر . زمین پرعلف " مثل الدنيا كمثل الحيّة لين مسها و السم الناقع في جوفها " ح ۱۱۹ ج ۳ ص ۱۶۴ داستان دنیا چون داستان مار است که دست بهآن بکشی نرم است و درانددرونش زهر کشنده است " وصلوا بهم العصر والشمس بيضاء حيّة " ر ۵۲ ف ۲ ج ۳ ص ۸۲ و بایشان نماز عصر گذارید هنگامیکه آفتاب سفیــدو جلوه داراست (زرد وپژمرده نیست)

(الحياء والروايات)

عن ابيعبدالله عليه السلام قــال الحياء من الايمان والايمان في الجنّة بيان) الحياء ملكة للنفس توجب انقباضها عــن القبيح وانزجارها عن خلاف الاداب خوفا من اللوم .

قال رسول الله صلى الله عليه و آله الحياء حياءان حياء عقل و حياء حمق فحياء العقل هوالعلم و حياء الحمق هوالجهل

(بيان) يدل على انقسام الحيــاء الى قسمين ممدوح و هو حياء يحكم العقــل الصحيح اوالشرع بقبحه كالحياء عن المعاصي والمكروهات و مذموم وهو حياء عن امــر يستقبحه اهل العرف من العوام و ليست لــه قباحة واقعية كالاستحياء عن سئوال المسايــل العلمية اوالاتيان بالعبادات الشرعية التــي يستقبحها الجهال .

عن احدهما عليهما السلام قــال الحياء والايمان مقرونان في قرن (حبل) فاذا ذهب احدهما تبعه صاحبه .

قال رسول الله صلى الله عليه وآله ما كان الفحش في شيء قط الا شانه و لا كــان الحياء في شيء قط الازانه .

وقال (ص) أول ماينــزع الله مــن العبد الحياء فيصير ماقتا ممقتا ثم ينزع منــه الامانه ثم ينزع منه الرحمة ثم يخلع ديــن الاسلام عن عنقه فيصير شيطانا لعينا .

و صاحب الحياء مشتغل بشانه معتزل من الناس مزدجر عماهم فيه ولوترك صاحــب

الحيا ماجالس احدا .

قال رسول الله صلى الله عليه وآله اذا اراد الله بعبد خيرا الهاه عن محاسنه و جعل مساويه بين عينيه و كرهه مجالسته المعرضين عن ذكرالله .

قال رسول الله (ص) رحم الله عبدا استحيى من ربه حق الحيا فحفظ الراس و ماحوى والبطن وماوعى و ذكر القبر والبلى و ذكر ان له في الاخرة معادا .

نهج قال اميرالمومنين (ع) قرنت الهيبة بالخيبة والحياء بالحرمان والفرصة تمر مر السحاب فانتهزوا فرص الخير و قال من كساه الحياء ثوبه لم يرالناس عيبه .

عن ابيعبدالله (ص) قال قال رسول الله (ص) : الاسلام عريان فلباسه الحياء و زينته الوفاء و مروته العمل الصالح و عماده الورع ولكل شيء اساس و اساس الاسلام حبنا اهل البيت ولايبعد ان يراد بالاسلام في هذا الحديث المسلم بحذف صاحب .

ذكر الصادق (ع) خصال المكارم و ذكر في آخره و راسهن الحياء .

قال علي عليه السلام من كثر كلامه كثر خطائه و من كثر خطائه قل حياؤه و من قل حياؤه قل ورعه و من قل ورعه مات قلبه و من مات قلبه دخل النار .

عن الصادق (ع) قال اربع من كن فيه كمل ايمانه و ان كان من قرنه الى قدمه ذنوبه لم ينقصه ذلك و هي الصدق واداء الامانة و الحياء و حسن الخلق .

حياء ابي الحسن الثاني حيث عرق وجهه حين سمع أن من شيعته من يشرب الخمر

في توحيد المفضل قال الصادق عليه السلام انظر الان يا مفضل الى ماخص به الانسان دون جميع الحيوان من هذا الخلق الجليل قدوة العظيم غناؤه اعنى الحيا ،فلولاه لم يقر ضيف ولم يوف بالعده ولم تقض الحوائج ولم يتحر الجميل ولم يتنكب القبيح في شيء من الاشياء حتى ان كثيرا من الامور المفترضة ايضا انما يفعل للحياء فان من الناس من لولاالحيا لم يرع حق والديه ولم يصل ذارهم ولم يؤد امانة ولم يعف عن فاحشة افلا ترى كيف و فى للانسان جميع الخلال التى فيها صلاحه و تمام امره .

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لاتقوم الساعة حتى يذهب الحياء من الصبيان والنساء .

عن الصادق (ع) قال الحياء عشرة اجزاء تسعة في النساء و واحد في الرجال فاذا حاضت الجارية ذهب جزء من حيائها فاذا تزوجت ذهب جزء فاذا افرعت ذهب جزء فاذا ولدت ذهب جزء وبقى لها خمسة اجزاء فان فجرت ذهب حيائها كله و ان ولدت وعفت بقى خمسة اجزاء .

الشهاب قال رسول الله صلى الله

عليهوآله ان الله يحب البصر النافذ عند مجيء الشهوات والعقل الكامل عند نزول الشبهات ويحب السماحة ولوعلى تمرات و يحب الشجاعة ولوعلى قتل حيّة.

(الحيوة)

النبوى (ص) من احب ان يحيى حيوتي ويموت ميتي و يدخل جنة عدن غرسها ربي بيده فليتول على بن ابيطالب و ليتول وليه وليعادي عدوه و في رواية اخرى فليتول على بن ابيطالب والاوصياء من بعده فانهم لايخرجونكم من هدى ولايدخلونكم في ضلالة.

ان للانسان حيوة بدنية بالروح الحيوانية و حيوة ابدية بالعلم والايمان والكمالات الروحانية التي هي موجبة لفوزه بالسعادات الابدية وقد وصف الله تعالى في مواضع من كتابه الكفار بانهم اموات غير احياء و وصف اموات كمل المومنين بالحيوة كما قال ولاتحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتا قال ولنحيينهم حيوةطيبة الى غيرذلك من الايات والاخبار.

و حق الوالدين في النسب انما يجب لمدخليتهما في الحيوة الاولى الفانية لتربية الانسان فيما يقوى و يؤيد تلك الحيوة و حق النبي (ص) والائمة عليهم السلام انما يجب من الجهتين معا اما الاولى فلكونهم علةغائية لايجاد جميع الخلق وبهم يبقون و بهم يرزقون وبهم يمطرون و بهم يدفع الله العذاب وبهم يسبب الله الاسباب.

و اماالثانية التي هي الحيوة العظمى فبهدايتهم اهتدوا و من انوارهم اقتبسوا وبينابيع علمهم احياهم الله حيوة طيبة لايزول عنهم ابدالابدين.

الرضوى (ع) من جلس مجلسا يحيى فيه امرنا لم يمت قلبه يوم يموت القلوب.

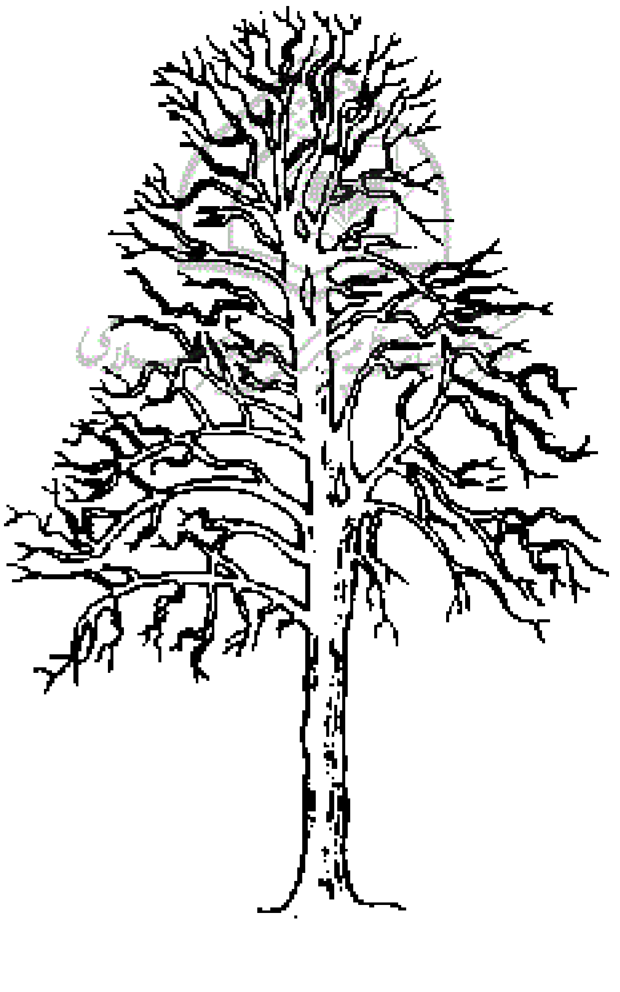
لما ولد يحيى رفع الى السماء فغذى بانهار الجنة حتى فطم ثم نزل الى ابيه و كان البيت يضيء بنوره.

ان الصبيان قالوا ليحيى اذهب بنا نلعب قال ماللعب خلقت فانزل الله تعالى فيه وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا.

(طبايع الحيوانات والحكمةفيها)

بعض الحيوانات هادى الطبع قليل الغضب مثل البقر ـ و بعضها شديد الجهل حاد الغضب كالخنزير البرّى ـ و بعضها حليم حمول كالبعير ـ و بعضها سريع الحركسات كالحيّة ـ و بعضها قوى جرى ئهم كبير النفس كريم الطبع كالاسد و ـ منها قوى محتال وحشى كالذئب ـ و منها محتال مكار ذوالحركات كالثعلب ـ و منها غضوب شديد الغضب سفيه الا انه ملق متورد كالكلب ومنها

شديد اللين مستأنس كالفيل والقردومنهــــا حسود مباه بجماله كالطاوس ومنها شديـــــد الحفظ كالجمل والحمارلا ينسى كل منهما الطريق الذى راه . سفينه حي ص ٣٦١ — ٣٧١

خ

خَبَأَ الشيء ع يَخْبَأه خَبأ و خَبأة تخبئة ستره فهو خابيء والشيء مَخْبُوءٌ (اقرب) او را پوشانید . پوشاننده و پوشیده " فلقد خبأ لنا الدهر منك عجبا " ر ۲۸-ر ۱۲۴-۳-۱-(ای معاویه تو که از روی مکر از نعمتهای الهی کـه خدا بما داده خبر میدهی) پس روزگار برما از تو امر شگفتی را پنهان داشته بود .

" المرء مخبوء تحت لسانه " ح ۱۴۸ ح ۳۳۷-۱۴ مرد در زیر زبان خود پنهـان است (تا سخن نگوید شناخته نشود)

(المُخْتَبِيء): المستتر حتی یشهـد حیث لایعلم المشهود علیه (اقرب) پنهـان شده تا طوری ظاهر شود تا مشهود علیه‌نداند " و مختبا البعوض بین سوق الاشجـار والحیتها "ط۸۹-ط۳-۹۹- (خداوند متعال خبردارد از موضع پنهان شدن پشه ها در میان ساق درختان و پوستهای آنها .

(خَبَايا): جمع خَبِيئَة الخَبيء : ماخبی و غاب) وأكيد خَبِيء ككيدخابئ (اقـرب) آنچه پنهان و غائب است " و خبایا الافعال " ط ۱۰۷-ط ۸-۳-۳۳- (سپس پروردگـار عالم روز قیامت آنهارا از هم جدا سازد برای آنچه اراده‌کرده) از پرسش کردارهای‌پنهانی آنان .

خَبَبَ الرجل ل خَبًّا وخِبًّاكان خداعاخبیثا غشاشا .

(خَبَّاب) بن‌الارت " یرحم اللـه خباب بن الارت فلقد اسلم راغبا " ح ۴۳ ح-۳۶۴ س ۱ خدا خبّاب‌بن‌ارترا بیامرزد کـه ازروی رغبت اسلام آورد .

(قال ابن ابی الحدید خبّاب (کان فی اول امره غنیا فلما اسلم اخذت کفـار قریش امواله ففر بدینه و هاجر الی المدینـة فصار من فقراء المسلمین و خیارهم و کان فی الجاهلیة یعمل السیوف و هو قدیم الاسلام و قیل انه کان سادس ستة و شهد بدرا ومابعدها من المشاهد و هو معدود من المعذبین فی‌الله سئله عمر فی ایام خلافته مالقیت من اهـل مکة ؟ فقال انظر الی ظهری فنظر فقال‌مارایت کالیوم ظهر رجل مثله .

ان قریشا او قدت له نارا و سحبـوه علیها فما اطفاها الاودک ظهره و کان اثرالنار ظاهرا علیه فی جسده .

عن اسدالغابة انهم البسوه الـدرع الحديد و صهروه في الشمس فبلغ منه الجهد ولم يعط الكفار ماسالوه .

عن خباب قال اتيت رسول الله وهو متوسد برده في ظل الكعبة و لقد لقينا من المشركين شدة شديدة فقلت يا رسول الله الاتدعوا الله لنافقعد و هو محمروجهه فقال ان كان من كان قبلكم ليمشط احدهم بامشاط الحديد مادون عظمه من لحم او عصب مايصرفه ذلك عن دينه و يوضع المنشار على مفرق راسه فينشق باثنين مايصرفه ذلك عن دينه وليتمن الله هذا الامر حتى ليسير الراكب من صنعاء الى حضرموت لايخاف الاالله عزوجل والذئب على غنمه .

لما راى اميرالمومنين (ع) قبره بظاهر الكوفة قال رحم الله خبابا فقد اسلم راغبا و هاجر طائعا و عاش مجاهدا وابتلى في جسده احوالا و لن يضيع الله اجرمن احسن عملا سفينه لحب ص ۳۷۲

خَبَتَ اَخْبَتَ القوم صاروا في خَبْت مثل اصحروا و ــ الى ربهم : اطمانوا اليه (الخَبْت) المتسع المطمئن من بطون الارض" واشعر قلوبهم تواضع اخبات السكينة " ط ۸۹ ــ ط ۳ ــ ۵۱ ــ بدلهای آنان (ملائکه‌ها) لازم وثابت قرار داد فروتنی وقار و آرامشرا (برای عظمت و هیبت الهی)

خَبُثَ ر خُبْثاً و خَباثَةً . ضد طاب و ــ نفسه :ثقلت و غثت (خَبُثَ ن خُبْثا كان رديًا ماكرا (اقرب) : ضد پاکیزگی زشت پلید نفس او سنگین مضطرب گردید ساقط و مکار " وماخبث ظاهره خبث باطنه" ط ۱۵۲ ــ ط ۶۹ ــ ۱۰ آنچه ظاهر آن پلید است باطن آن پلیداست .

(الخَبيث): النجس و ــ الردیء المستكره و ــ كل حرام و نعت كل شيء فاسد و منه كلام خبيث ج خُبُث و خُبثاء و اَخباث (اقرب) : پلید فاسد " لقد استهام بكم الخبيث " ط ۱۲۱ ــ ط ۹۸ ــ ۱۲ ــ بتحقیق شیطان پلید شمارا حیران کرده است (شمارا از نور فطرت و روشنی شریعت بسوی تاریکیهای حیرت و ضلالت کشانیده

خَبَرَ الشيء خُبْرا و خِبْرة : علمه (اقرب) آنرا دانست .

(خَبُرَ) الشيء و به ل خِبرا و خُبرا و خِبرة و خُبرة و مَخبرة : علمه بكنهه وحقيقته (من اين خبرت هذا الامر اى من اين علمت خبره و داخله) (اقرب) بكنه و حقيقتش دانست " قد علم السرائر و خبر الضمائر " ط ۸۴ ــ ط ۳۹ ــ ۱ ــ (خداوند متعال نهانیها را دانست و به اندیشه ها آگاه گشت .

(اَخبَرَه) الشيء و ــ به : اعلمه اياه و انباه به (اقرب) : آنرا به او آموخت و

خبر داد .

" لاخبروکم ان خیرالزاد التقوی "
ح ۱۲۰ - ح ۳۸۳ - ۴ - (اگر به مردگـــان برای سخن‌گفتن اجازه دهند) بشما خبــــر میدهند که بهترین توشه (در این‌راه) پرهیز-کاری است .

(اِخْتَبَرَ) الامرَ : علمه بحقیقته و ـ فلاناً: ساله الخبر و ـ الشئ: جربه و امتحنه و ـ لاهله: اخذ الخبرة (اقرب) حقیقت امــــر را دانست و از فلانی خبر را سئوال کرد و چیز را تجربه و آزمایش کرد " ففیها اختبرتم ولغیرها خلقتم " ط ۲۰۱ - ط ۱۷ - ۲ - (شما در دنیا در معرض آزمایش بوده و برای غیـــر آن (آخرت) آفریده شده‌اید .

(اِسْتَخْبَرَهُ) : ساله الخبر (اقرب) خبر را از او پرسید " فاحفها السئــــوال واستخبرها الحال " ط ۲۰۰ - ط ۱۲۳ - ۵ پس همه سرگذشت را از او (فاطمه ع) سئوال کن و چگونگی رفتارشانرا (خلفا را) با ما بپرس .

(الخَبَرُ) محرکة، ما ینقل ویتحدث به ج اَخْبار و اَخابیر (اقرب) : آنچه نقل شود و بآن بهمدیگر خبر داده می‌شود .

" اعقلوا الخبر اذا سمعتموه عقـــل رعایة لاعقل روایه " ح ۹۸ - ح ۳۵۶ - ۴ - چون خبری را شنیدید آنرا از روی تدبر و اندیشه درآن دریابید نه از روی نقل لفظ آن .

(الخُبْر) : العلم بالشیء و ـ التجربة و ـ الاختبار (اقرب) دانا شدن بچیز ،تجربه و آزمایش " لطف به خبرا و احاط به علما " ط ۱۹۷ - ط ۳ - ۴ - ۸ - (ـ به باطن وذرات کردارشان داناست و علم او بهآن محیط است .

(الخُبْرَة) : اسم من الاختبار مثل العبرة من الاعتبار) : آزمایش
" ووظف لکم مددا فی قرار خبرة و دارعبرة " ط ۸۱ - ط ۴ - ۶ - ـ وتعیین نمود از برای شما مدتها عمرها در قرارگـــاه امتحان و سرای پندگرفتن .

(الخَبیر) : العارف بالخبر ج خُبَراء و من اسماء الله تعالی و الزبد و اسم رجـــل (اقرب) : عالم بخبر و از نامهای خدا است کف نام مردی است " ولاینبئک مثل خبیر " ط ۱۵۱ - ط ۳۸ - ۱۱ - (ای بی‌خبــــر در اطاعت خدا کوشش نما کوشش نما از احوالات قیامت کسی) ترا مانند شخص آگاه (پیامبـــر و ائمه ع) خبر نمیدهد و آگاه نمی‌سازد .

(اَخْبار) جمع خَبَر " و تغیب اخبارها " ر ۴۵ - ر ۲۴۲ - ۸ - (فدک و غیر آنرا چـــه خواهم کرد درحالیکه جایگاه شخص فردا قبر است که در تاریکی آن اثرهایش بریــــده) و خبرهایش پنهان میشود .

خَبَزَ ض خَبْزاً: عمله و ـ القوم اطعمهـــم الخبز (اقرب) نان پخت و به قوم نان داد

" والله ماساله الاخبزا یاکله" ط ۱۵۸ –ط ۹ – ۱۷ – بخدا سوگند موسی از خدا نخواسته بود مگر نانی را که بخورد آنرا .

(خَبّاز) نانوا (مَخْبَز) نانوائی " والخباز الی مخبزه) اوباش مردم اگر جمع شوند ضرر رسانند و اگر پراکنده شوند نفع رسانند (مانند برگشتن نانوا به‌نانوائی خودو ...)

(الخبز و الروایات)

قال رسول الله صلی الله علیه و آله اللهم بارک لنا فی الخبز ولاتفرق بیننا و بینه فلولا الخبز ماصمنا ولاصلینا ولاادینا فرائض ربنا .

عن الفضل بن یونس فاتغدی عندی ابوالحسن علیه السلام فجیء بقصعة و تحتها خبز فقال اکرموا الخبز ان یکون تحتها و قال لی مر الغلام ان یخرج الرغیف من تحت القصعة .

عن امیرالمومنین (ع) اکرموا الخبز فان الله تعالی انزل له برکات السماء قیل وما اکرامه ؟ قال اذا حضر لم ینتظر به غیره .

نهی رسول الله (ص) ان یشم الخبز کما یشم السباع و نهی ان یقطع بالسکین .

الحسینی (ع) عن رسول الله (ص) من وجد لقمة فمسح منها او غسل منها ثم اکلها لم تستقر فی جوفه الا اعتقه الله من النار .

کا عن الرضا علیه السلام قال ففضل خبز الشعیر علی البر کفضلنا عن الناس و ما من نبی الا و قد دعا لاکل الشعیر وبارک علیه و ما دخل جوفا الا واخرج کل داء فیه و هو قوت الانبیاء و طعام الابرار ابی الله ان یجعل قوت الانبیاء الاشعیرا .

قال النبی صلی الله علیه وآله اکرموا الخبز فانه قد عمل فیه ما بین العرش الی الارض و مافیها من کثیر من خلقه ثم قال لمن حوله الا احدثکم ؟ قالوا بلی ثم حدثهم بقصة دانیال و اعطاه رغیفا لصاحب معبروماقال له کاالنبوی یاحمیرا اکرمی جوار نعم الله علیک فانها لم تنفر من قوم فکادت تعود الیهم . قال ذلک حین رای کسرة کادان یطاها فاخذها و اکلها سفینه خبز .

خَبَطَهُ خَبْطاً: ضربه شدیدا و ـ الشیءَ: وطئه شدیدا و ـ اللیل: سار فیه علی غیر هدی (یَخبِطُ خَبْطَ عشواء) مثل یضرب لمن یتصرف فی الامور علی غیر بصیرة (خبطه الشیطان: مسه باذی) (اقرب) اورا بسختی زد و چیز را بسختی پامال کرد و در شب بدون هدایت راه رفت " من نکب عنها جار عن الحق وخبط فی التیه " ر ۳۰ – ص ۲۷۹ – ۳ – (هرکس از راه حق پا بیرون نهاد) از راه حق بیرون رفته

و ندانسته پا در بیابان گمراهی نهاده .

(خَابِط) الغي والغي يخبطه و هـو اشد اضطرابا ممن يخبط في الغي (عبده ج ۱ ص ۶۴) اضطراب و گمراهی در کلمهٔ خبـــط بیشتر از آنست که در کلمه غی وجود دارد وَ مَا انَا لِحَقٍ وَخابِطِ الْغَيِّ مِن ادهان ولا ايهان ط ۲۴-ط ۱۳۱ ـــ ر ـ (بجان خودم سوگند در جنگیدن با کسیکه مخالفت حق کرده) و درراه ضلالت و گمراهی قدم نهاده است مسامحه و سستـــی نمیکنم .

(الخَابِط) : الذي يسير ليلا على غير جادة واضحة (عبده) ج ۱ ص ۱۲۲ " و اضاء الطريق للخابط " (پیامبر اسلام) راه سعادت را) برای گمراهان در شب تاریک روشن نمود .

(الخَبَّاط) صيغة مبالغة من خبـــط الليل اذا سار فيه على غير هدى (عبده) ج ۱ ص ۵۳ . صیغهٔ مبالغه است از خبط) آنکس را گویند که در شب بدون راه یافتن سیر کنـــد " جاهل خباط جهالات " نادان اســـت در نادانیها بسیار به‌تاریکی گمراه شونده .

(مُخْتَبِط) اختلال نظـــام الادراک لعارضة (عبده) : نظم فهم بهـــم بخورد و نتواند صحیح فکر کند " امختبطانت ام ذوجنة ام تهجر " ط ۲۲۲-ط ۲۷ ـ ۱۱ ـــ (اشعث ابن‌قیس که بنام هدیه میخواست شبانـــه به امیرالمومنین رشوه بدهد او فرمود) آیا مغز و درکت خواب است یا دیوانه ای یا بیهـوده و هذیان میگوئی .

خَبَت النار و ـ الحرب و ـ الجـــده ن تَخْبُو اخُبُوّاً و خُبُوّاً (واوی) : سکنت وخمدت وطفئت (اقرب)

(اَخْبَى اَلنَّارَ) اِخْبَاءً : اطفاهـــــا (اقرب) : آتش و جنگ و کوشش آرام و خاموش گشت . آتش را خاموش کرد " وسراجا لایخبوا توقده " ط ۱۹۶- ط ۱۳ ـ ۲۹ ـ (اقران) چراغی است که افروختگی آن فرو ننشیند .

خَتَلَهُ ن خَتْلاً و خَتَلَاناً و (خَاتَلَهُ) مُخَاتَلَةً : خدعه و ـ الذئب الصيد : تخفّى له (اقرب) اورا فریب داد و گرگ خودرا از شکار پنهـان کرد " و يختلها راصدها " ط ۶ - ط ۱۷۹ ـ ۱ (بخدا سوگند نمیتوانم مانند گفتار شوم کـه بردرازی زدن صید پاشنهٔ خودرا بزمیـــــن بخوابد . . .) تااینکه صیاد وانتظار کشنده‌اش اورا فریب دهد (گفتار در بیخردی معـروف است صیاد بر درب خانهٔ آن چیز سنگینی را بآرامی بزمین می‌زند و باصدای ضعیف می‌گوید (خامری ام عامر) ای ام عامر (لقب گفتـــار است) پنهان شو با این صدا می‌خوابـــد و صیاد وارد می‌شود به گردن آن طنابی بسته او را بیرون می‌کشد .

(مَخَاتِل) : الامور التي بها يختل و

بخدع:وسائلی است که بآنها فریب داده میشود
" والاعتصام من حبائله و مخاتله " ط ۱۴۹ -
ط ۳۱ -۱- (از خداوند عالم یاری میطلبم "
بر محفوظ ماندن (از گناهان و زشتی‌ها) که
ریشمانهای صید و اسباب فریب شیطان است .

خَتَمَهُ خَتْماً و خِتَاماً : طبعه و وضع علیه
الخاتم و ـ الشیء ختما:بلغ آخره و ـ الکتاب
:قرءه کله و اتمه و ـ العمل: فرغ منه و ـ الله
الخیر: اتمه و ـ علی قلبه:جعله لایفهم شیئا
ولایخرج منه شیء و ـ الله له بالخیر: جعل له
عاقبة حسنة (اقرب) آنرا مهر کرد و چیز را
بآخر رسانید و تمامی کتاب را خواند و خدا
به او خیر را تمام کرد و بقلبش مهر نهاد چیزی
نمی‌فهمد و چیزی از آن بیرون نیاید . خدا
برای او عاقبتی نیک قرار داد .
" وبالموت تختم الدنیا " ط ۱۵۴ -
ط ۲۵ - ۵- با مرگ دنیا پایان پذیرد .
(الخاتِم) بکسر التا و فتحها .آخر
القوم و ما یوضع علی الطینة و عاقبة کل شیء
و (الخاتِمة) مؤنث الخاتم و ـ اقصی کل شیء
و ـ تمامه و ـ عاقبته .
(الخاتَم) حلی للاصبع حفر علیه
اسم اللابس ام لا والطابع تطبع به السمة
و نحوها ج خَوَاتِیم (اقرب) آخر گروه آنچه بر
طینت وضع شده و آخر هر چیز زینتی است در
انگشت نام استعمال کننده نوشته شود یا نه و
مهری است که بآن اسناد مهر شود .
" امین وحیه و خاتم رسله " ط ۱۷۱
- ط ۵۰ - ۱ - (محمد صلی الله‌علیه‌وآله)
امین وحی خدا و خاتم پیامبران او است (اگر
خاتم را اسم فاعل بگیریم یعنی ختم کننده
پیامبران و اگر بمعنی آخر بگیریم باز آخر
پیامبران و اگر بمعنی مهر گیریم باز مجازاً آخر
اراده می‌شود برای اینکه پس از نوشتن کاغذ
در آخرش مهر میکنند و اگر بمعنی زینت
انگشتر بگیریم باز بمعنی آخر می توان گرفت
برای اینکه زینت دادن به یک چیزی پس از
تمام شدن پیکره و بدنه آن انجام می‌یابد .

خَثُرَ اللبن خَثْراً و خُثُوراً و خَثَرَاناً .
:ثخن واشتد و ـ نفسه ص خثراً :غشت واختلطت
(اقرب) غلیظ و سخت و ماست شد و نفس او
مغشوش و آمیخته شد .
(الخاثِر):الغلیظ و فی المثل
" اختلط زبده بخاثره " ای تحیر (اقرب)
زبد " ولاتترک حتی یخلط زبدک بخاثرک "
ر ۶۳ - رع ۶۶ ۳ - ۳ -
امیرالمومنین (ع) به ابوموسی اشعری
کارگزار او در کوفه که مردم را از یاری
آنحضرت بازمیداشت نوشت :رها نمی شوی
تا روغن و کره تو به ماستت آمیخته گردد
(یعنی اوضاع ترا زیر و زبر میکنم و ترا
حیران می‌گذارم .

خَدَجَتِ الدابة ن خِداجًا القت ولدهـــا قبل تمام الایام و ان کان تام الخلق .
(اَخْدَجَتِ) السحابةُ قلّ مطرهـا و ــ امره احکمه و ــ صلاتهُ نقص بعض ارکا نهـــا (اقرب) : پیش از تمام شدن روزهای حمـل حیوان بچه انداخت و باران ابر کم شد و امر خودرا محکم کرد و بعض ارکان نمازش راناقص کرد " ولاتخدج بالتحیة لهم " ر ۲۵-رم۴۴ - ۳- (به آنانکه از ایشان مالیات‌میگیری) تعظیم و تحیت را کم مکن .
(خَدیجَه) دختر خویلد زن اول و افضل پیامبر اسلام بود از میان زنان اول‌کسی بود که‌به‌پیامبراسلام ایمان‌آوردوامیرالمؤمنین (ع) هم از میان مردان اول‌کسی بود که بـه پیامبر اسلام ایمان آورد .
" ولم یجمع بیت واحد یومئذ فـی الاسلام غیر رسول‌الله صلی الله علیه و آله و خدیجة و انا ثالثهما " ط ۱۹۰- ط ۲ - ۱۷۸
و جمع نکرده بود یک خانه آنروز در اسلام جز رسولخدا و خدیجه (ع) و من سـوم ایشان بودم .

خَدَّتْ الضربةُ فیه ن خَدًّا : اثرت فیه و ــ الارض‌شقها (اقرب) ضربت در او اثر کرد و زمین‌را کند " و استفاض عیونها و خداودیتها " ط ۱۸۴- ط ۶ - ۳ - ۲۳ - و روان ساخـت چشمه‌هایش را (زمین) و شکافت رودخانه های بزرگش را .
(الخَدّ) من وجه الحیوان معـروف . والطریقة و ــ الجماعة من الناس و ــ الطبقة و ــ الطائفة و ــ الجانب (اقرب) : قسمتی‌ازصورت حیوان . طریقه . جمعی از مردم . طرف جمـع (خُدُود)
" وقدباتوا سجدا و قیاما یراوحـون بین جباههم و خدودهم " ط۹۵ف ۳۵ ج ۱ص ۱۹۰ (اصحاب‌رسولخدا) شبرا بروز می‌آوردند درحالیکه سجده کنندگان و (بعبادت) قیـام کنندگان بودند بنوبت‌راحت می‌نمودند میان پیشانیها و رخسارهای خودشان را یعنی گــاه به‌پیشانی سجده می‌کردند و گاهی روهاشان را بزمین می‌نهادند .
(اَخادید) ج اُخْدُود و خُدَّة بالضم فیهما : الحفرة المستطیلة فی الارض (اقرب) گودی درازی درزمین .
" وفرقها فی سهوب بیــدها و اخادیدها "ط۸۹- ط۳- ۷۸- چشمهای پرآبرا از دماغه ها (کوهها و بلندیهـــا) ی زمین جاری کرد و آنها را در بیابانهــــای وسیع و مجاری نهرهای زمین پراکنده ساخت .

خَدَعَهُ خَدْعًا و خِدْعًا : ختله و اراد بـه المکر من‌حیث لایعلمه والاسم (الخَدیعَــة

(اقرب) به او از جائیکه نمی‌دانست حیله و مکر کرد " وخدعت بلذتها " ر ۱۰-ر۲۵-۱- (ای معاویه چه خواهی کرد هنگامی که پرده‌های دنیا . . .) که بخوش گذرانیش (مردم را فریب داده از تو برداشته شود و وارد عالم آخرت گردی) .

(اِنخَدَعَ) مطاوع خدع و ـ رضی بالخداع و ـ به انغشّ و ـ السوق : کسدت (اقرب) : فعل مطاوعهٔ خَدَعَ است و به‌فریب راضی گشت و قبول غش کرد و بازار کساد شد " والشقی من انخدع لهواه " ط ۸۴- ط۳۹ -۱۴- بدبخت کسی است که به خواهش و آرزوی خود فریب خورد .

(تَخادَعَ) : اری انه مخدوع و لیس (اقرب) (قاموس) خودرا فریب خورده نشان میدهد درحالیکه فریب خورده نیست .

" ترجعون الی مجالسکم و تتخادعون عن مواعظکم " ط ۹۵- ط۲۶ - ۶ - به مجالس خودتان برمیگردید از پندهایتان خود را فریب خورده نشان میدهید (درحالیکه اگر طبق آن پندها که از من شنیده اید عمل کنید فریب خورده نیستید یعنی در مجالستان از رفتار و گفتارتان بهمدیگر چنین میفهمانید که ما اگر به این روش و نصایح علی بن ابیطالب (ع) پیروی کنیم فریب خورده ایم درحالیکه در واقع چنین نیست در شرح خوئی و شرح بحرانی و شرح ابن ابی الحدید و سایر شروح این جمله را غیراز این معنی کرده اند و بنظر نگارنده تمامی آنها از راه صواب کنار شده‌اند

(خادَعَهُ) مُخادَعَةً و خِداعًا : مثل خدعه و فی الکلیات یقال خادَعَ اذا لم یبلغ مراده و خدع اذا بلغ مراده و ـ ترکـه و ـ العین : شککها فیماتری و ـ کاسده (اقرب) . به او از آنجا که ندانست مکر کرد (خادع) بکار برند آنگاه که به مرادش نرسد و (خدع) بکار برند اگر بمراد خود برسد . " وخادع نفسک فی العبادة " ط ۶۹- ۲۴۶ - ۶۱ - نفس خودرا در عبادت (با ترسانیدن از کیفر و خوشنود ساختن از پاداش) بفریب (ممکن است مراد از خادع مبارزه با نفس باشد از باب (الحرب خدعة) یعنی بهروسیله باشد نفس خودرا مغلوب کن براو مسلط باش و برخلاف خواهش او رفتار کن " فان اعداعدوک نفسک "

(الخِداع) : الحیلة والمنع (اقرب) مکر و منع کردن " فلاادغال ولامدالسة ولاخداع فیه " ر ۵۳-ر۲۳۹ - ۱۷۰- (در آن پیمانی که با دشمن بسته‌ای) تباهی ، خیانت و مکر کردن نباشد .

(الخُدْعَة) بالضم : مایخدع به و ـ من یخدع الناس کثیرا (اقرب) : آن چیزاست که باو فریب داده می‌شود و کسیکه مردم او را بسیار فریب میدهند " واما تلک التی ترید فانها خدعة الصبی عن اللبن فی اول الفصال " ر ۶۴-ر۲۴۹ - ۱۳ - واماآنچه

اراده کرده‌ای (که بنام خونخواهی عثمان حکومت شام را بتو واگذارم) فریب دادن به کودک است برای (نیاشامیدن) شیر هنگام بازگرفتن او از شیر.

(الخَدِيعَة) : المكر والحيلة و طعام للعرب (اقرب) : مکر. حیله و طعامی است از طعامهای عرب " ولادنوه بمكر وخديعة" ط۱۹۱ -ط۱۴ - ۳۱ -نزدیکش بکسی (در اخلاق و اظهار محبت) مکر و حیله نیست.

(الخَدائع) ج خديعة : ما يخدع به .. (المنجد) ، وسیلهٔ فریب "ولاتنتضل في هممهم خدائع الشهوات" ط ۸۹-ط۳- -ع۶- تیر نمی‌اندازد در همتهای ایشان فریب‌دهندگان شهوتها (یعنی شهوتهای‌حرام دراراده و قصد آنها که برای عبادت پروردگار گماشته اند سستی ایجاد نمی‌کند همانطورکه در ارادهٔ بشر ایجاد می‌کند (النظرة سهم من سهام ابليس محدد مسموم)

(الخَدُوع) :الكثير الخداع للناس و -الطريق يبين مرةً و يخفي اخرى ج خُدَع (اقرب) : کسیکه مردم را زیاد فریب می‌دهد وراهیکه گاه آشکار و گاه نامعلوم میگردد " فاحذروا الدنيا فانها غدارة غرارة خدوع " ط۲۲۸-ط۴ع - ۱۵ -از دنیا بر حذر باشید زیرا که آن بسیار مکر کننده بازی‌دهنده وفریبنده است.

(المَخْدُوع) : فریب خورده " و لكن قدوقت لجرير وقتا لايقيم بعده الا مخدوعا او عاصيا " ط ۴۲ -ط۴-۱۵۴ - ۲ - (هنگامیکه قاصد امیرالمومنین (جریر) که برای اخذ بیعت از معاویه به شام رفته بود دیرکرد گفتند برای جنگ معاویه آماده باش فرمود ...) (برای جریر وقتی معین کرده‌ام بعداز آن توقف ننماید مگرفریب خورده (که معاویه اورا معطل مینماید تاوسائل جنگ آماده کند و یا عصیان ورزیده (درگرفتن جواب از او اهمال ورزیده)

خدمة

خَدَمَهُ خِدْمةً و خَدْمَةً: مهنه و عمل له (اقرب) برای وی خدمت و کار کرد.

(إِخْتَدَمَ) الرجل : خدم نفسه و - فلانا استوهبه خادما (اقرب) مرد بخودش خدمت کرد و از فلانی خدمتگزار طلبید "وفكر يتصرف بها و جوارح يختدمها" ط۱-۵-۲۶ خواوند متعال آن گل خشگیدهٔ آدم را) دارای‌فکری قرار داد که بآن درکارها تصرف نمایدودارای اعضائی که خدمتگزار خویش قرار دهد.

(الخِدْمة):مصدر (خَدَمَه) والخَدَم جمع خادِم بمعنی خدمتگزار " واجعل لكل انسان من خدمك عملا تاخذه به فانه احرى ان لايتواكلوا في خدمتك " ر ۳۱-ر۴-۲۴- ۱۴۲ . وبرای‌هریک‌ازخدمتگزارانت کاری تعیین کن تا (اگر انجام ندهد) اورا نسبت به همان کار مؤاخذه کنی زیرا این روش سزاوار تر است

که انجام کارهایت را بیکدیگر واگـــــذار نکنند.

(الخدم والروایات)

قال رسول الله (ص) ثلثة ان لـــم تظلمهم ظلموک : السفلة و زوجتک و خادمک قال رسول الله (ص) ایما مسلم خدم قوما من المسلمین الا اعطاه الله مثل عددهم خداما فی الجنة.

عن احمدبن عیسی بن زید بن علی و کان مستترا ستین سنة عـــــن جعفـر ابن محمد الصادق (ع) قال کان علی بـــن الحسین (ع) لایسافر الا مع رفقة لایعرفونـــة ویشتـرط علیهم ان یکون من خدام الرفقـــة فیما یحتاجون الیه فسافر مرة مع قوم فـــراه رجل فعرفه فقال لهم اتدرون من هذا قالـــوا لا قال هذا علی بن الحسین فوثبوا الیهفقبلوا ایدیه و رجلیه فقالوا یابن رسول اللهاردتان تصلینا نارجهنم لوبدرت الیک منایداولسان اما کنا قد هلکنا آخرالدهر فما الذی حملـــک علی هذا؟ فقال انی کنت سافرت مرة مع قوم یعرفوننی فاعطونی برسول الله (ص) مـــالا استحق فاخاف انتعطونی مثل ذلک فمارکتمان امری احب الی.

عنزکریا الاعور قال رایتاباالحسن (ع) یصلی قائما والی جنبه رجل کبیر یریدان یقوم و معه عصاله فاراد ان یتناولها فانحـط ابوالحسن (ع) و هو قائم فناول الرجلالعصا ثم عاد الی موضعه من الصلوة سفینة البحـار خدم.

الخِدْن الصاحب و ــ الحبیب و الرفیق والصدیق و من یخادنک فیکل امر ظاهـــر و باطن یقع علی الذکر والانثی ج اَخْـــــدان (اقرب) ، مصاحب دوست، رفیق، صدیق، آنکس که درهرکار آشکار و پنهان ترا یـــاری نماید بر زن و مرد اطلاق میشود.

(الخَدین) : (الخَدَن) " فان زلت به النعل یوما فاحتاج الی معونتهم فشرخدین والام خلیل " ط ۱۲۴ــ ط۲۷۴ــ۱ــ۳ــ پس اگر روزی پای او بلغزد (پیش آمد بدیبرایاو رخ دهد) و بیاری و همراهیشان نیازمندباشد آنها بدترین یاران و لئیم ترین مردانمیباشند

خَذَلَهُ و خَذَلَ عنه ن خَذْلاً و خُذْلانـــاً و خِذْلاناً ، ترک نصرته و اعانته والله العبد لم یعصمه من الشبهة فیقع فیها فهو خاذِل ج خُذَّال (اقرب) یاری اورا رها کرد و خـــدا بنده را از شبهه باز نداشت تا واقع نشـــود " و خذل محاربه بنصره " ط ۱۹۶ ــ ط۳ــ۱ ــ۵ــ ۱ــ بغلبهٔ آن (اسلام) دشمنانشرایاری نکرد و ذلیل قرار داد.

(تَخاذَلَ) القوم : تدابروا وخذل بعضهم بعضا و ـ رجلاه : ضعفتا (اقرب) : برعليه همديگر تدبير كردند و بعضى به بعض ديگر يارى نكرد و دو پاى او ضعيف گشت .

" فتواكلتم و تخاذلتم " ط ۲۷ - ط ۳۲ - ۵ - پس شما (در رفع دشمن) كارخود را بيكديگر حواله كرديد و يارى خود را از همديگر بريديد .

(الخِذْلان) مصدر (خَذَلَهُ) " و افسدتم على رايى بالعصيان و الخذلان " ط ۲۷ - ط ۳۲ - ۱۵ - بسبب نافرمانى و يارى نكردن رأى و تدبير مرا بمن تباه ساختيد .

(الخاذِل) اسم فاعل من (خذله ترك نصرته) فروگذارنده و يارى نكننده .

" و منهم القاعد خاذلا " ر ۳۵ - ر ۲۸۱ - ۳ - (پس از كشته شدن محمدبن‌ابيبكر در مصر فرمود من مردم‌را بيارى اوميخواستم) برخى از مردم نشستگان درحاليكه‌فروگذارنده بودند .

خَذِیَتْ اُذُنه ل تَخْذىٰ خَذًى (يـاءى) استرخت اذنهامن اصلها على الخدين)

(اِسْتَخْذى) استخذاء خضع (اقرب) : گوش او به‌گونه‌هايش فرو نشست و رام شد

" وذل مستخذيا " ط ۸۹ - ط ۳ - ۷۵ - (چون زمين در ميان آب فرو رفته گسترده شد) آب رام شده فرو نشست .

خَرِبَ البيت ل خَرْبا و خَرابا : ضد عمر فهو خَرِب و دار خَرِبة و ـ الرجل خَرْبا صار مشقوق الاذن ج خرب (اقرب) : خانه خراب شد ضد آبادى مرد خراب شد گوششكافته‌شد

" وعامرها يخرب " ط ۱۱۱ - ط ۳ - ۵ - م (آبادى آن (دنيا) خراب مى‌شود .

(اَخْرَبَه) : تركه خرابا (اقرب) :آنرا خراب گذاشت .

" ومن‌طلب‌الخراج بغير عمارة اخرب البلاد و اهلك العباد " ر ۵۳ ف ۱۰۹ ج ۲ ص ۹۶ كسيكه ماليات را بدون آبادى بطلبد بويرانى شهرها و تباه‌نمودن بندگان پرداخته

(خَرَّبَ) الجدار : هدمها (اقرب) ديوار را خراب كرد " و تسكنون فيما خربوا " ط ۲۱۹ - ط ۳ - ۷ - ساكن مى شويد در آنچه (خانه‌ها كه گذشتگان با كوچ كردن خود از آنها آنرا) خراب كردند .

(خَراب) : نقيض العمارة (اقـرب) ضد آبادى " التى قد بنى بالخراب فناؤها " ط ۲۲۴ - ط ۳ - ۷ - چنان قبر ها كه بنا شده بخرابى عرصهٔ آن (مراد خرابى‌خود قبرها است نسبت فعل به لازم داده شده‌و ملزوم اراده شده است .

خَرَجَ من موضعه : ن خُروجا : برز منه فهو (خارِجٌ) فى العلم والصناعة : نبغ (اقرب)

از جای خود آشکار شد و بیرون آمد در علم و صنعت ماهر گشت " فوالله ما ابالی ادخلت الی الموت او خرج الموت الی " ط ۵۵ - ط ۱۸ ۱ - ۲ - بخدا سوگند هیچ باک ندارم که داخل شوم بسوی مرگ یا بیرون آید مرگ بسوی من .

(اَخْرَجَ) الشیء : ابرزه متعد (اقرب) چیز را بیرون آورد " اخرجهم من ضرایح القبور واوکارالطیور " ط ۸۱ - ط ۸۳ - ۱ (هنگامیکه حشر و نشر رسید) آنها را از میان قبرها و آشیانه های مرغان بیرون آورد)

(اِسْتَخْرَجَهُ) : استنبطه کاخترجه و طلب خروجه و - الشیء من المعدن: خلصه من ترابه و - المسئلة: حلها (اقرب) : چیزی را استنباط کرد و بیرون آمدنش را خواستار شد و چیزی را از معدن از خاک جدا کرد .

" واستخرجهم من جلابیب غفلتهم " ط ۱۵۱ - ط ۳۸ - ۲ - (گمراهانرا که در راه گمراهی قدم نهاده اند) تا از پشت پرده های غفلت و نافرمانیشان بیرون آورد .

(الخُرُوج) بالضم: مصدر (خَرَجَ) یوم الخروج یوم العید و یوم القیامة ای خروج الناس من القبور (اقرب) ، مصدر خرج بمعنی بیرون آمدن ، روز عید ، روز قیامت برای بیرون آمدن مردم از قبرها " فحسبهم بخروجهم من الهدی " ط ۱۷۹ - ط ۲۳ ۱ - ۲ - پس بس است ایشانرا (خوارج را) استحقاق عذاب به سبب بیرون رفتن آنان از رستگاری .

(الخارِج) اسم فاعل من خَرَجَ (خارج کل شیء) ظاهره (اقرب) : بیرون آینده و ظاهر هرچیز " و کان خارجا من سلطان بطنه " ح ۲۸۹ ح ۳۴۲ - ۱ (در روزگار گذشته برادری درراه خدا (ابوذر یا عثمان بن مظعون) بود بیرون آمده بود از تسلط شکمش بروی . اگر چیزی را نمی یافت آرزو نمی کرد و اگر می یافت بسیار بکار نمی برد .

(خَوارِج) جمع (خارِجَة) : من خرج الرعیة علی الوالی : خلعت طاعته والوالی علی السلطان : تمرد و قوم من اهل الاهواء لهم مقالة علی حده و هم الحروریة (اقرب) : کسیکه از اطاعت والی بیرون آید و حاکم به پادشاه نافرمانی کند و گروهی از اهل ارادهها آنانرا سخنانی جداگانه ایست " لاتقتلوا الخوارج بعدی فلیس من طلب الحق فاخطاء کمن طلب الباطل فادرکه " ط ۵۹ - ط ۱۴۵ - ۱ - ع - خوارج را بعداز من نکشید زیراکسیکه (خوارجی که بامن جنگیدند) میخواسته حق را به دست آورد و خطا کرده مانند کسی (معاویه و مانند او از زمامداران) نیست که باطل را بجوید و آنرا دریابد . (خوارجیکه بامن جنگیدند مستحق قتل بودند برای اینکه بروی سلطان واقعی و وصی و جانشین پیامبر اسلام و امام برحق خروج کرده بودند وعلاوه فتنه و فساد ایجاد میکردند عبدالله بن خباب رابی‌تقصیر

کشتند و شکم زن اورا که حامله بود پاره‌کردند ولی زمامدارانیکه بعدازمن خواهند آمد هدفشان و مرامشان باطل می‌باشد کسانیرا که بر روی همچو زمامداری مانند معاویه و نظائرش خارج شود آنهارا نکشید نظرات شارحین درمعنی اینجمله از کلام امیرالمومنین مختلف و مضطرب است بنظر نگارنده صحیح همان بود که نوشته شد) .

(المَخْرَج والمُخْرَج) بالفتح والضم . اسم مکان و زمان من (خَرَجَ) (اقرب) : محل و زمان بیرون آمدن

" وَلَوْ اَنَّ السَّمٰوٰاتِ وَالْاَرَضِینَ کانَتا عَلیٰ عَبْدٍ رَتْقاً ثُمَّ اتَّقَی اللّٰهَ لَجَعَلَ اللّٰهُ لَهُ مِنْهُما مَخْرَجاً " ط ۱۲۸ ف ۸ ج ۲ ص ۱۳ـ اگر آسمانها و زمین‌ها بربنده‌ای بسته شود پس آن بنده خداترس و پرهیزکار باشد خداوند برای او راه خلاصی قرار دهد (وَ مَنْ یَتَّقِ اللّٰهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ یَرْزُقْهُ مِنْ حَیْثُ لایَحْتَسِبُ) الطلاق ۲

"الخراج "بالتثلیث : المال المضروب علی الارض یقال کم خراج ارضک و ـ الجزیة یقال ادی اهل الذمة خراج رؤسهم (اقرب) : مالیکه بعنوان مالیات دولتی برزمین تعیین میشود جزیه‌است . " من عبدالله علی امیرالمومنین الی اصحاب الخراج " ر ۵۱ ـ ر ۲۸۵ ـ ۱ ـ این نامه از بنده خدا علی امیرالمومنین به‌باجگیران .

(الخوارج)

لما قسم رسول الله صلی الله علیه و آله غنائم حنین اقبل رجل طویل ادم من احنی کذا بین عینیه اثر السجود فسلم ولم یخص النبی (ص) ثم قال قد رایتک و ما صنعت فی هذه الغنائم فقال (ص) و کیف رایت قال لم ارک عدلت فغضب رسول الله (ص) و قال ویلک اذا لم یکن العدل عندی فعند من یکون فقال المسلمون الانقتله ؟ فقال دعوه فانه سیکون له اتباع یمرقون من الدین کما یمرق السهم من الرمیة یقتلهم الله علی یداحب الخلق الیه فقتله امیرالمومنین (ع) فیمن قتل یوم النهروان من الخوارج سفینه خرج .

فی رسالة محمدبن بحر شیبانی خرج علی معاویة بالکوفة جویریة بن ذراع او ابن وداع او غیره من الخوارج فقال معاویة للحسن (ع) اخرج الیهم و قاتلهم فقال یابی الله لی بذلک قال فلم ؟ الیس هم اعدائک واعدائی ؟ قال نعم یا معاویة ولکن لیس من طلب الحق فاخطاه کمن طلب الباطل فوجده فاسکت معاویة سفینة خرج ص ۳۸۴

خَرَّ الماء ض ن خَریراً صات و کذلک الریح والقصب والعقاب : صات خفوق جناحیها

و ــ الرجل خرّ خرّاً و خروراً : سقط من علوالی اسفل و (خرّ لوجهه) وقع و ــ زید مات و ــ علینا قوم هجموا علینا من مکان لایعــــرف (اقرب) : آب صدا کرد . بادونیٌ و عقاب پر زدنش صدا کرد مرد از بلندی به پائین افتادو قومی از جای ناشناس بما حمله کردنــــد .

" خرت له الجباه و وحدته الشفاه " ط ۱۶۱ ــ طـ ۰ ۲ ــ (بجهت عظمت و جلال سزاوار پرستش است) پیشانیها برای او بخاک رسیده و سجده کرده لبها اورا بیگانگی ستوده است .

خَرَزَ خرزَ الرجل خَرزاً : احکم امــــره (الخَرَز) . ما ینظم فی السلک من الجذع و الودع و ــ فصوص من حجارة و نبات مــــن البخیل منظوم من اعلاه الی اسفله حبــــا مستدیرا و ــ الحب المثقوب من الزجاج ونحوه والواحدة خَرَزَة) (خرز الظهر فقاره و کــــل فقرة من الظهر والعنق خَرَزَة (خَرَزات الملــک جواهرتاجه (اقرب) : مهرهها که دررشته تنظیم میشود از قبیل شاخه سوراخ شده خرمــــا و چیزهای ریزیکه از دنیا بیرون آید ونگینهای انگشتر از سنگ و نباتی که از پائین تا بــــالا دانههای گرد است و دانه های سرخ از شیشــه و از جواهرات تاج پادشاه .

" مکان النظام من الخرز یجمعــــه و یضمه " ط ۱۴۴ ــ طـ ۸ ــ ۲ ــ عمردرزمان خلافت خود میخواست بجنگ عجم برود و امیرالمومنین (ع) صلاح ندانست و فرمودمکان زمامدار دین و حکمران مملکت مانند رشتــــه مهره است که آنرا گرد آورده بهم پیونـــــد مینماید پس اگر رشته بگسلد مهرهها ازهم جدا شده پراکنده گردد .

خَرِسَ الرجل ل خَرَساً : انعقد لسانه عن الکلام فهو اَخْرَس ج خُرْس و خُرْسان (اقرب) زبانش از گفتار بسته شد .

" و خرسوا عن جواب السائلیـــــن عنه " ط ۲۱۹ ــ طـ ۱۲ ــ م ۳ ــ (زن و فرزندان از بیان درد عاجز شدند) در پاسخ پرســـش کنندگان حال او گنگ شدند .

(اَخْرَسَهُ الله) : رماه بالخـــــرس (اقرب) : پروردگار عالم اورا گنگ گردانیـد

" مابالکم امخرسون انتم " ط ۱۱۷ ــ طـ ۶ ۹ ــ ر ــ (امیرالمومنین مردم را جمع کـرد و آنهارا بجهاد ترغیب کرد آنان زمــــان درازی خاموش مانده چیزی نگفتند) فرمود : شما را چه شده آیا گنگ و لال شده اید ؟

خَرَعَ الشیء ع خَرْعاً : شقه (خَرِع) خَرَعا استرخی رایه بعد قوة و ضعف جسمه بعدصلابة و ــ دهش و ــ الشی انکسر .

(اِخترعه) : شقه و ــ الشیءانشــــاه وابتدءه و ــ الله الکائنات : ابتدعها من العدم (اقرب) : چیز را شکافت . آغاز و ایجاد کرد

خداوندموجودات‌را از عدم خلق کرد" ولیس فناء الدنیا بعد ابتداعها باعجب من انشائها واختراعها" ط ۱۸۴ - طع - ۲۸ - نیست شدن دنیا بعداز آفریدن آن شگفت‌تر (و دشوارتر) از دوباره ایجاد و پدید آوردن آن نیست .

الخُرطوم: الانف ، خرطوم الفیل ما یلفه علی الشئ الذی یرید ان یتناوله ج خَراطیم (اقرب) : دماغ،خرطوم فیل آنست که آنرابر چیزیکه میخواهد بخورد،می‌پیچاند جمع خَراطیم " و خراطیم کخراطیم الفیلة" ط۱۲۶ طع ۲۲ ای وای براین‌خانه آراسته شمااز‌لشکر صاحب‌زنج) که دارای خرطومها (ناودانها) چون خرطومهای پیلان است .

خَرَفَ الثمارَن خَرفاً: اجتناها (خَرِفَ ل خَرَفاً ، فسد عقله من الکبر (اقرب) : میوه را چید و عقل از پیری فاسد شد .

(الخَریف) فصل بین الصیف و الشتاء و ـ المطر و ـ السنة (اقرب) : فصلی است میان زمستان و تابستان ، باران . سال " کما یجتمع قزع الخریف " ط ۱۶۴ - ط ۷۰ - ۵ - (پروردگار عالم بنی‌عباس را برای انقراض دولت بنی‌امیه گرد آورد) چنانچه قطعه‌های ابر در فصل پائیز بهم متصل میشود .

خَرَقَ الثوبَ ن ص خَرقاً : مزّقه فتمزق خَرَقَ العادةَ: تجاوزها و قوّضها و ـ الکذب : صنعه و ـ المفازة:قطعها حتی بلغ اقصاها و ـ فی البناء:فتح نافذة فیه .

(خَرِقَ) ل خَرَقاً : حمق و ـ دهش من خوف اوحیاء (اقرب) : لباس را درید از عادت تجاوز کرد . دروغ را درست کرد . بیابان‌را طی‌کرد تا به‌آخر آن رسید بی‌عقل شد" قد خرقت الشهوات عقله" ط ۱۰۷ - ط ۸ - ۱۶ ـ خواهشهای بیهوده عقل اورا دریده .

(الخُرق) بالضم : ضد الرفق و ـ ضعف الرأی و ـ ان لایحسن الرجل العمل و التصرف فی‌الامور و ـ الجهل والحمق (اقرب) ضد مدارا . سستی اندیشه و مرد کار را نیکو قرار ندهد . نادانی . بی‌عقلی " اذا کان الرفق خرقا کان الخرق رفقا " ر ۳۱ - ر ۲۳ - ۱۰۸ - هنگامیکه نرم رفتاری (سبب) درشت رفتاری (شخصی) باشد درشت رفتاری (با چنین شخص) نرم رفتاری و سازکاری است .

(الخَرق) بالفتح . الثقبة والفرجة و ـ الفقر و ـ الارض الواسعة تتخرق فیها الریاح ج خُرُوق (اقرب):سوراخ . گشادگی . بی‌چیزی زمین‌فراخیکی بادها درآن جاری شود جمع خروق " التی اسکنها اخادید الارض و خروق فجاجها " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۳ - (مرغانی‌را

آفرید) که در شکافهای زمین و درههای گشاده (که میان دو کوه واقع است) جای داد .

(مَخارِق) جمع مَخْرَق : الفلاة و من الحوض حجر یکون فی قعره لیخرجوا منه الماء اذا شاءوا و ـ منافذ المعتادة فی البدن کالفم (اقرب) : بیابان وسیع . سوراخ ته حوض . منافذ بدن مانند دهان و غیره " و مرفرفة باجنحتها فی مخارق الجوالمنفسح و الفضاء المنفرج " ط ۱۶۳ ـ ط ۱۱ ـ عه ـ درشکافهای هوای گشاده و فضای وسیع پروبال می زنند (هوارا به بیابان تشبیه کرده برای گشادگی که در هردو هست) .

النهایة . الرفق یمن والخرق شوم .

عن ابیجعفر علیهالسلام : من قسم له الخرق فیحجب عنهالایمان .

ظهور فضائل امیرالمومنین (ع) مع کثرة اعداء ه و المنحرفین عنه خرق للعادة و کذلک امراولاده مع کثرة ماجری علیهم من القتل و ضروب النکال .

والخرقاء صاحبة ذیالرمة و هی من بنیعامربن ربیعة و هی ابنة نعمان بن المنذر دخلت علی سعدبن وقاص تستمیحه فلماوقفت بین یدیه و هی بین جواریها قالت قبح الله الدنیا لاتدوم علی حال کنا والله ملوک هذا المصر یجبی الینا خراجه و یطیعنا اهله فلما ادبرالامر صاح بنا صائح الدهر ـ سفینه خرق

ص ۳۸۵

خرم

الخَرَزَة ص خَرْما . فصمها و ـ السیل الجرف و ـ الجبل اقطع منها و ـ فلانا شق وترة انفه و ـ الابرة کسر ثقبها و ـ الطریق عدل عنه (اقرب) : مهره را شکست . سیل کنار نهر را کند . پارهای از کوه افتاد فلانی مابین دو سوراخ بینیش پاره شد . سوراخ‌سوزن شکست و از راه عدول کرد .

" فصاحبها کراکب الصعبة ان اشنق لها خرم " ط ۳ ـ ط ۲۸ ـ ۹ ـ صاحب‌آن طبیعت (مراد خرم از صاحب خود آن‌حضرت است که عمر را در ایام خلافت از انحرافات دینی برمیگردانید) مانند سوار بر شترسرکش نافرمان‌بود کهاگر مهارش را سخت نگاه‌داشتی رها نکند بینی‌شتر مجروح و پاره گردد (برای اینکه نمیخواهد از راکب خود اطاعت کند بهوای‌نفس خود راغب‌است سرش را برمیدارد چموشی می‌کند) اگر رها کرده بحال خود واگذارد (برود) در پرتگاه هلاکت داخل می‌شود (و پیروان خود‌مسلمانها را از جاده شریعت اسلامی به پرتگاه هلاکت واردمیکند .

(اِخْتَرَمَتْ) المنیة فلانا اخذته و ـ القوم استاصلتهم و اقتطعهم و ـ المرض فلانا هزله و ـ فلان عنّا مات (اقرب) : مرگ فلانی را گرفت . گروه را هلاک کرد . مرض فلانی را لاغر کرد . فلانی از ما مرد .

" لاتقلع العنبة اختراما " ط ۸۱ ط ۴
ــ ۹ ــ مرگ از هلاک کردن (زنده ها)
باز نمی ایستد .

خَزَرَ خزرا : نظر بلحظ عينه و تداهــى وهرب (اقرب) ، بگوشه چشم نگاه کــرد بلائی ایجاد نموده فرار کرد

" والخظوا الخزر » ط ۶۴ ـ ط ۱۵
ــ ۲ ــ (بسوی دشمن) بگوشه چشــم خشمناک بنگرید عن ابن عباس في قوله تعالى لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ قال لايكون ذلک حتى لايبقى يهودي ولانصراني ولاصاحب ملــة الا دخل في الاسلام حتى يامن الشاة والذئب و البقرة والاسد والانسان والحية و حتى لايقرض فارة جرابا و حتى توضع الجزية ويكســـر الصليب ويقتل الخنزير و ذلک يكون عندقيام القائم سفينه خزر ص ۳۸۵

خَزَمَ اللُّؤْلُؤَ خَزْما شكّه و نظمه والبعير . جعل في جانب منخره خِزامةً و (خَزَمَ) انف فلان و جعل في انفه الخِزامة : اذله وتسخــره (اقرب . لؤلؤرا سوراخ کرد و به رشته کشید . به دماغ شتر حلقه‌ای از موقرار داد : فلانی را خوار گردانید و مسخره کرد .

(الخِزَامَة) حلقة من شعر تجعل في وترة انف البعير يشد فيها الزمام ويسميهــا بعضهم بالخزام (اقرب) ، حلقه‌ای ازمواست در میان دو سوراخ بینی شتر قرارمیدهندمهار درآن بسته میشود " ولاقودن الظالم بخزامته " ط ۱۲۴ ـ ط ۲۰۴ ـ ۳۰

البته (ستمکار را با حلقه بینی او (برای گرفتن حق مظلوم) میکشم .

(الخَزَائِم) ج خِزامة ككتابه : حلقة توضع في وترة انف البعير فيشد فيها الزمــام (عبده) : حلقه بینی شتر " وسوقا بخزائــم القهر الى النار المعدة " ط ۱۹۰ ـ ط ۲ ـ ۳۰ ـ ۴
ــــ شمارا شیطان از پا درآورده با راندنتان با حلقه‌های بینی مغلوبیت بسوی آتشی کــه مهیا شده است .

(بَنِي مَخْزُوم) : تیره‌ای از قریشند
(اما بني مخزوم فريحانة قريش " ح ۱۲۰ ح ۳۴۷
ــ ۸ ــ اماتیره بنی‌مخزوم گل خوشبوی قریش هستند .

خَزَنَ المَالَ في الخِزَانَة خَزْناً : احــرزه واذخره و ــ السر : كتمه و ــ اللسان : منعــه الكلام فهو خَازِن ج خَزَنَة و خُزّان و خَازِنُون و ــ اللحم خَزَنا و خُزُونا: تغير وانتن (اقــرب) ، مال را خزینه و ذخیره کرد . سر را پنهان کرد . زبانرا از گفتار منع کرد . گوشت گندید . تغییر یافت " فاخزن لسانک كما تخزن ذهبــک و ورقک " ح ۲۸۱ ح ۳۲۰ ـ ۱۲ زبانت را (در دهانت) نگهدار چنانچه طلا و درهــم را نگهمیداری .

(خازِن) : اللسان و ــ خازنُ الامیر الامین الذی یتولی حفظ ماله و انفاقه (اقرب) زبان . امینیکه مباشر نگهدار مال امیر و خرج کردن آنست .

(المَخزُون) مالیکه در خزینه نگهداری شده و علمیکه مختص بکسی باشد " و خازن علمک المخزون " ط ۷۰ ط۷۵-۶ ص۱۲۲ (محمدبن عبدالله ــ ص ــ) خزینه‌دار علم پنهانی و اسرار تست .

(خُزّان) جمع خازِن (اقرب) : ذخیره کنندگان و گردآورندگان اموال " هلک خزان الاموال و هم احیاء " ح ۱۴۷ ح ۳۲۳ -۷ ــ (ای کمیل) گرد آورندگان دارائیها تباه شدند درحالیکه زنده هستند .

(خَزَنَة) جمع خازِن " نحن الشعار والاصحاب والخزنة والابواب " ط ۱۵۲ - ط۹۶ -۳ ــ ما (اهل بیت از جهت نزدیکی به‌پیامبر چون) پیراهن زیرین تن او هستیم و اصحاب او می‌باشیم و ما خزانه‌داران ودرهای علوم و معارف و اسرار او هستیم .

(مَخزُون) آنچه در خزینه از مال و در باطن قلب از رای پنهان است " و نخلت لکم مخزون رایی " ط ۳۵ - ط۱۱۷ -۳ (در امر حکومت و حکمیت ابوموسی و عمروعاص) برای شما خالص گردانیدم رای خودرا که در گنجینه‌ء ضمیر بود (ولی اطاعت نکردید)

(الخِزانَة) : حرفة الخازن و ــ مکان الخَزن ج خَزائن (اقرب) : شغل خزینه‌داری محل خزینه جمع خَزائن " و اغلاق خزائن الخیرات) ط ۴۱ - ط۵۷ -۳ (پروردگار عالم بندگان خودرا) با بستن در خزینه های نیکوئیها (میازماید و مبتلا میسازد تا توبه کنند)

(الخزینة والروایات)

عده فی انه یفتح للعبد یوم القیمة علی کل یوم من ایام عمره اربعة و عشرون خزانة فخزانة یجدها مملوة نورا و سرورا و هی الساعة التی اطاع الله فیها ربه و خزانة یراها مظلمة منتنة مفزعة و هی الساعة التی عصی الله فیها ربه وخزانة یراها فارغة و هی الساعة التی نام فیها و اشتغل فیها بشیء من مباحات الدنیا فیناله من الفرح والسرور عند مشاهده الاولی والفزع والجزع عند الثانیة والاسف عند الثالثة مالایوصف .

ان الائمة علیهم السلام خزّان الله علی علمه و حملة عرشه . سفینه خزن ص۳۸۶

خَزِیَ ل یَخزی خَزیً و خِزیاً : ذلّ و هان وقیل وقع فی بلیّة (اقرب) . ذلیل و خوار گشت . در بلا گرفتار شد " و امانة الناس قد

خزیت " ر ۴۱ - ر۴۵۵ - ۲ - ۲ - دیدی (ای ابن‌عباس) امانت مردم سست و خیانت شده است.

(أَخْزاهُ) إِخْزاءً ، اوقعه فی الخزی اوالخزایة واهانه و ـ الله فلانافضحه (اقرب) اورا برخواری واقع کرد و براو اهانت کردوخدا فلانی‌را رسوا ساخت " و عصیت ربک واخزیت امانتک " ر ۴۰ - ر۳۰۲ - ۱ - پروردگارت‌را نافرمانی کرده‌ای (بسبب بردن تو بیت‌المال مسلمانهارا) امانت (حکومت) خودرا رسوا ساخته‌ای.

(الخِزْی) : الهوان و ـ العقاب و ـ البعد و ـ الندامة و اصل الخزی ذل یستحی منه (اقرب) ، خواری ، عذاب ، دوری ، پشیمانی ریشه‌ی خزی ذلتی است که از او شرمنده میگردد " فقد احل بنفسه فی الدنیا الخزی " ر ۲۶ - ر۲۵۷ - ۹ - در دنیا رسوائی‌را برخود روا داشته (کسیکه به مال مسلمانها خیانت کرده)

(خِزْیَة) بالفتح : البلیة و الخصلة التی یخزی‌فیهاالانسان (اقرب):بلا وطبیعتی که انسان درآن رسوا گردد " لم تظهر منه خزیة " ح ۱۱۴ ح ۳۴۲ - ۱ (هنگامیکه‌نیکوکاری زمان و اهلش را فراگیرد سپس مردی به‌مردی که از او خصلت رسوا کننده‌ای از او ظاهرنشده بدگمان باشد براو ستم نموده است.

(خَزایا) ج خَزْیان و خَزْیا المستحی (اقرب) ، خجلت کشنده از کار زشتی که‌کرده " واحشرنا فی‌زمرته غیر خزایا ولا نادمین " ط ۱۰۴ - ط۳۴۳ - ۱۰ - مارا در جمعیت او (پیامبر) محشور نما درحالیکه خجلت کشنده (ازکردارهای زشت) و پشیمان‌نباشیم.

(مُخْزِیَة) :اسم فاعل است‌از (أَخْزاه) که گذشت " اوسلم مخزیه " ر ۸ - ر۳۰۷ - ۲ (امیرالمومنین ـ ع ـ به‌جریر قاصد خودبسوی معاویه نوشت هنگامیکه نامه من به تو رسید معاویه را مخیرساز میان جنگ خانمانسوز)ویا آشتی که خواری در بردارد (فرمانبرداری از وصی و جانشین پیامبر)

(المَخازی والمُخْزِیات) المصائب و الفضائح (اقرب) : مصیبتها و رسوائیها.

" و کثرة مخازیها و مساویها " ط ۱۵۸ - ط ۹ - ۱۴۴ - (پیروی کردن از رفتار رسولخدا بس است) در رسوائیها و بدیهای دنیا.

(أَخْزَی) تفضیل برای برتری است " و هو فی الاخرة اذل و اخزی " ر ۲۶ - ر۲۵۷ - ۹ - و او (خائن مال مسلمانها) در آخرت خوارتر و رسواتر است.

خَسَأَ الکلبُ : بعد وانزجر و ـ الرجل الکلبَ طرده . لازم و متعد فهو خاسیءٌ (وخَسَأً) البصر ع خَسْأً و خُسُوًّا: کلّ واعیا (اقرب) ، سگ دور و منزجر گشت و مردسگ‌را

راند چشم خسته و عاجز شد" و رجعت خاسئة حسيرة" ط ۱۸۴ـ ط ۶ - ۳۰ — (اگر تمامي موجودات جمع بشوند و بخواهند پشه‌ای را بيافرينند نتوانند) توانائی آنها برگردد درحاليكه عاجز و خسته و وامانده است.

خَسِرَ التاجرُ في بيعه ل خُسْرا و خُسْرانا و خَسارًا و خَسارَةً. وضع في تجارته و ضد ربح و ـ الرجل ضل و ـ هلك فهو خاسِرٌ (اقرب)، تجارت كننده در معامله زيان كرد ضد سود. مرد گمراه شد و هلاك گشت " فقد خسر عملو ضره اجله" ط ۲۸ ط ۱۰ - ۵ـ (هركس پيش از فرارسيدن مرگ خود در اطاعت پروردگارش كوتاهي كند) بتحقيق عمل اوتباه گشت و اجلش براو ضرر رسانده.

(أَخْسَرَ) الوزن والكيل : نقصه و ـ الرجل نقيض اربحه و ـ الرجل نفسه، وقع في الخسران (اقرب) و يستعمل هذه الصيغة للتفضيل و التعجب، وزن و پيمانه كم كرد. و مردم‌را بضرر انداخت و مرد بضرر واقع شد. براي تفضيل و تعجب بكار رفته است "ما اخسر المشغولوا؟ هأالمقاب" ح ۲۷ ح ۳۶۸ - ۷ چه بسيار زيان دارد رنجي (فروتني براي غير خدا) كه پي آن كيفر دارد.

" اخسرالناس صفقة" ح ۴۲۰ ح ۲۲۵ - ۵ زيانكارترين مردم در دادوستد (مردي است در طلب مالش بدن خودرا خسته‌كرداند

و قضا و قدر با اراده او وفق ندهدباحسرتش از دنيا بيرون رود وباوزروبالش بآخرت قدم نهد.

(الخاسِر) اسم فاعل من خَسِرَ تجارَتُهُ (اقرب)، دادوستد او ضرر كرد "ورب كادح خاسر" چه بسيار رنج برنده‌ای‌است (كه از آن) زيان مي‌برد (چون دنيا طلبان و خوارج و نواصب و منحرفين از دين حق)

خَسَّ الشيء ل ض خَسَّةً و خَساسَةً. رذل فهو خَسيس ج أخِسّة و خِساس.

(خَسَّ) نصيبَه ن خَسًّا، جعله خسيسا اي دنيا حقيرا و ـ الرجل خَساسَة و خُسُوسَة و خِسَّة كان في نفسه خسيسا (اقرب)، مرد پست و بي‌مقدار گشت مرد در پيش خود پست بود.

(الأخَسّ) تفضيل " و يكون نصيبكم الاخس" ر ۶۲ـ ر ۲۴۷ - ۴ ۱- (اگر از جنگ معاويه سستي كنيد) پست‌ترين چيز بهره شما مي‌باشد.

خَسَفَ المكان ض خُسُوفا : ذهب في الارض و غرق و ـ القمر: ذهب ضوءه و اظلم و ـ عين فلان خسفا فقأها و ـ الشيء خرقه فخسف هواي انخرق (اقرب) : مكان فرو رفت. نور ماه زايل شد تاريك گشت چشم فلاني نابينا

گشت " واکتحلت ابصارهم بالتراب فخسفت " ط ۲۱۹ -ط ۱۲- ۲۵- چشمهاشان (مردمها) بخاک سرمه کشیده شد و فرورفت .

(الخَسْف) ، النقیصة ایضا و مخرج ماء الرکیّة و عموق ظاهر الارض و یضم فیه الواحدة (اقرب) ، کمبودی ، محل بیرون آمدن آب چاه و گودیهای روی زمین واحد آن مضموم می‌شود " ولاتثاقلوا الی الارض فتقروا بالخسف و تبوّؤا بالذل " ر ۶۲-ر ۷ ۴ ۲ - ۴ (خودرا بزمین گران مسازید (درخانه نمانید سستی نورزید) که بخواری و نقصان (بهره) تن دهید و بهبیچارگی برگردید .

(الخُسُفَة) : مصدر خسف المکان : ذهب فی الارض و ـ الاذلال واحد الخسف . فرو رفتن درزمین . خوار گردانیدن مفرد خسف " فماکان الا ان خارت ارضهم بالخسفة خوار السکّة المحماة فی الارض الخوارة " ط ۱۹۹ -ط ۵۰-۳ - عذاب آنها نبود مگر که آوازکرد زمین ایشان بسبب فرو رفتن و زلزله مثل آواز دادن آهن آلت شخم‌کردن گرم شده درزمین بسیار نرم .

خَشَّ فیه ن خَشّاً : دخل و ـ البعیر جعل فی انفه الخِشاش (اقرب) : داخل شد . در بینی شتر خشاش قرار داد : خشاش مثل کتاب چوبی است بربینی شتر داخل می‌کنند تا رام شود " و قلت انی کنت اقاد کما یقاد الجمل المخشوش حتی اابایع " ر ۲۸ ر ۲۴۴ - ۲۱ و گفتی مرا مانند شتریکه چوب در بینیش‌کرده می‌کشند (برای بیعت خلفا) کشیدند تا بیعت نمایم (خواستی ذم کنی مدح کردی)

خَشَعَ له ع خُشوعاً : ذلّ و تطأ من فهو خاشع ج خاشعون و خشعة و خشع و ـ ببصره غضه و ـ بصره ، انکسر (اقرب) : رام شد . چشمش را فروخواباند و شکسته گردید (یخشع له القلب) ح ۱۰۳ ح ۳۷ - ۲- (برتن امیرالمؤمنین ـ ع ـ جامه کهنه دیدند و در آن گفتگو کردند فرمود) دل با آن متواضع و رام می‌شود .

(الخُشُوع) التذلّل (اقرب) : فروتنی ضد خودپسندی و تکبر " و خشوعا فی عبادة " ط ۱۹۱ -ط ۶ (- ۱۹ - (از علامت پرهیزکاران یکی این است می‌بینی اورا) فروتنی کننده در عبادت .

(تَخْشِیع) بروزن تفعیل : فروتن قرار دادن " و تخشیعا لابصارهم ط ۱۹۰ -ط ۲ -۲۴ ۱ - (خداوند عالم برای مومنین زکوة ، نماز و روزه را واجب کرد) برای فروتن قرار دادن چشمهایشان .

(تَخَشَّع) : تکلف الخشوع : تضرع (اقرب) خودرا فروتن قرار داد استغاثه و

ابتهال نحود " و کان لیلهم فی دنیاهم نهارا تخشعا و استغفارا " ط ۱۸۸ ط۲۲-۱۶ شب آنها (پرهیزکاران) در دنیاشان بمانند روز بوداز جهت تضرع و زاری و طلب آمرزش (ازخداوند متعال)

(الخَاشِع) : فروتن " علی وجوههم غبرة الخاشعین " ط ۱۱۹- ط ۶۲ - ۹ - برروهاشان (پرهیزکاران گذشته) غبار (آثار) فروتنان بود.

(اَخْشَع): تفضیل " فکن اخشع ماتکون لربک " ر ۳۱ - ر ۲۴۰ - ۶۷ - (ای فرزندم) باش در فروتنی کننده ترین و فرمانبر ترین حالات برای پروردگارت.

خَشَمَ خَشْماً : کسر خیشومه (اقرب) منتهای دماغ اورا شکست.

(الخَیْشُوم) : اقصی الانف ج خَیاشیم ان ریحه تثورفی الخیاشیم و - عروق فی بطن الانف و خیاشیم الجبال انوفها (اقرب) آخر و ریشهٔ دماغ. رگهائی است در باطن دماغ و دماغهای کوهها " لو ضربت خیشوم المؤمن بسیفی هذا علی ان یبغضنی ما ابغضنی ح ۴۵ ح ۴ ۲۶ - ۳ - اگر با این شمشیرم به بن و بیخ دماغ مؤمن بزنم تا مرا دشمن دارد دشمن نمیدارد.

" و تغلغلها متسربة فی جوبات خیاشیمها " ط ۸۹ - ط ۳ - ۸۰ - (پس زمین ساکن گشت) بجهت سخت فرو رفتن کوهها بمانند ریشه‌های درخت در حالیکه جاگیرنده بودند در گودیهای ریشه‌ی دماغهای زمین.

خَشُنَ الشیءُ خُشْنَةً و خُشُونَةً : خلاف نعم فهو خشن ج خشان و قد یجمع علی اخشان (اقرب) ، ناهموار و غیر لین " وخشن منها مهاد" ط ۱۹۶ - ط ۱۳ - ۲۵ - بستر آن (دنیا) ناهموار و زبر گردیده.

(الخُشُونَة) مصدر خشن خلاف نعم (اقرب) : ناهمواری و درشتی " و خشونة السفر " ر ۳۱ - ر ۲۴۰ - ۵۹ - (آنانکه دنیا را شناخته اند مانند کسانیند که از منزل بیزار میخواهند بمنزل پرنعمت بروند) پس ناهمواری سفر را برای رسیدن به مقصودشان برخود هموار کرده اند.

(الخُشْن) جمع خَشْناء . اَخْشَن خَشِن (اقرب) من الخشونة : درشتی و ناهمواری " منیخون بین حجارة خشن و حیات صم " ط ۲۶ - ط ۱۱۱ - ۲ - (پروردگار عالم محمد (ص) را برانگیخت درحالیکه) شما عربها میان سنگهای درشت (نبات و آب نداشت) و مارهای کر (که از آواز برنمی‌گشتند برای آن خشکی و گرمی که در محیط عربستان است پر زهرترین مارها هستند)

(خَشِنَة) مؤنث رجل خشن الجانب صعب لایطاق (اقرب) سخت ناهموار (بین جبال خشنة و رمال دمثة" ط ۱۹۰–ط ۲–۱۰۴ – (پروردگار عالم برای آزمایش بندگان خانهٔ خودرا قرار داد میان کوههای ناهموار و ریگهای نرم (که راه رفتن در روی آنها مشکل است).

(خَشْناء) مؤنث اَخْشَن الخَشِن ج خُشْن رجل اَخْشَن : ذمیم الحال و اخشن الجانب صعبة لایطاق صفة مشبهة لا اسم تفضیل (اقرب) : مرد مذموم الحال ودرشت ناهموار " فصیرها فی حوزة خشناء " (ابوبکر هنگام مرگ خلافت را) در طبیعت درشت ناهموار قرار داد (عمر را بعداز خود خلیفه ساخت)

خَشِیَهُ . ل یَخْشاه خَشْیاً و خَشْیَةً (یاءی) : خافه و اتقاه فهو (خاشٍ و خشٍ و خَشیان ج خَشایا (اقرب) از او ترسید و پرهیز کرد " فاماتوا منها ماخشوا ان یمیتهم " ح ۴۳۲ ح ۳۸۶ – ۲ پس دوستان خدا میرانیدند ازدنیا آنچه را که ترسیدند آنهارا بمیراند (از قوهٔ شهویه غضبیه و نفس اماره)

(الخَشْیَة) : الخوف و فی الکلیات " الخشیة اشد من الخوف والخشیة تکون من عظمة المخشی والخوف یکون من ضعف الخائف (اقرب) : ترس و – از خوف شدیدتر است و خشیة از بزرگی ترسیده شده می باشد و خوف از ضعف نفس میباشد " واخشوه خشیة لیست بتعذیر" ط ۲۲ – ط ۵۲ – ۷ – از خدا بترسید یکنوع ترسیدنی که در آن عذرآوردن نباشد (ترسیدن شما از روی حقیقت باشد نه ظاهری و برای عذر آوردن نباشد برای اینکه خداوند متعال از باطن و ظاهر و نیت بندگانش باخبراست .

(مَخْشِیَّة) : مخوفة مُرْعِبَة (عبده) ترسناک و رعب آور " ترد علیکم فتنتهم شوهاء مخشیة" ط ۹۱ – ط ۱۴۰ – ۱۲ – فتنه و فساد ایشان (بنی امیه) برشما وارد می شود بدمنظر ترسناک (مانند فتنه های زمان جاهلیت) .

خَصَبَ المکانُ ض ل خِصْباً : کثر فیه العشب و الکلا فهو خصیب .

(اَخْصَبَ المکانُ مثل خصب و – الله المکانَ : اکثر فیه العشب و الکلا و – القوم : نالوا الخصب (اقرب) : علف و نباتات بی ساق در آن زیاد شد و قوم به فراوانی رسیدند " و یخصب بها جنابنا " (پروردگاراز تو بارانی میخواهیم) که اطراف و جوانب ما (دهات و شهرها) بفراخ سالی برسند .

(اُخْصِبَ المکانُ) مثل خصب (اقرب)

" و مُخْصِبُ المخاد " ط ۱۶۱ – ط ۳ – ۱ – رویانندهٔ گیاهها در زمینهای بلنداست .

(الخَصِب) : المكان الكثيرالعشب (اقرب) ، جای پرگیاه " فاموا منزلا خصبیا " ۳۱ – ر۲۰۴ – ۵۸ – (مثل کسیکه دنیا را شناخته مثل مسافرینی است که در جای قحط باشند و جای فراوانی پرآب و گیاه و گوشه سبزخرمی را قصد کنند .

خَصِرَ یومُنا ل خَصَرًا : برد . و ـ الرجل ، اذاه البرد (اقرب) امروز ما سرد شد سرما مردم را ناراحت کرد .

(اِختَصَرَ) الکلامَ : اوجزه بحذف شیء منه فاذا اوجزه من غیر حذف شیء قیل اقتصره (اقرب) : کلام را با حذف کردن چیزی از آن کوتاه کرد و اگر بدون حذف کوتاه کند گویند (اقتصر)

" واختصر من عجلتک " ط ۱۵۱ – ط ۳۸ – ۷ از شتاب کردن (در امور دنیا که نابودی آن نزدیک است) آرام گیر و کوتاه کن .

(الخَاصِرَة) : جنبه فوق راس الورک (المنجد) تهیگاه پهلوی او بالاسر (ورک) والورک سرین انسان است " و ایم الله لابقرن الباطل حتی اخرج الحق من خاصرته " ط ۱۰۲ – ط ۱۰۳ – ۵ – بخدا سوگند باطل را هرآینه میشکافم تا حق را از تهیگاه آن بیرون آورم .

(الخَوَاصِر) : جمع خَاصِرَة " واطووا فضول الخواصر " ط ۲۳۹ – ط ۲۳۷ – ۲ – زیادیهای میان و تهیگاهها را بپیچید (یعنی هنگام اراده جهاد از پرخوری خودداری کنید از لوازم کم خوردن پیچیده شده ولاغری میان و تهیگاه انسان است وعادت جنگجویان عرب براین بود که هنگام جنگ طعام کم می‌خوردند تا اولا اراده آنان سست نشود چنانچه امیرالمومنین پس از این جمله در توضیح آن فرمود (لاتجتمع عزیمة وولیمه) وثانیا هرگاه نیزه و تیری به شکم آنان اصابت می‌کرد زود آنهارا از پا درنمی‌آورد و چیزی مکروه طبع باشد از شکمشان خارج نمی‌شد چنانچه در جنگ جمل عبدالله بن زبیر با مالکاشتر مبارزه کرد و مالک اشتر با نیزه اورا انداخت و برسینه‌اش نشست تا اورا بکشد . عبدالله صیحه زد مرا با مالک بکشید مردم از هر طرف حمله کردند مالک اورا رها نموده به اسب خود سوار شد هنگامی‌که مردم او را سواره دیدند پراکنده شدند . پس از پایان جنگ مالک اشتر با عمار یاسر در بصره به نزد عایشه داخل شدند عایشه گفت ای اباالیقظان کیست باتو؟ گفت مالک اشتر است عایشه گفت تو به‌عبدالله کردی آنچه را که کردی؟ گفت بلی اگر پیری و گرسنگی من نبود اورا میکشتم و مسلمانهارا از شر او راحت می کردم . . سپس مالک انشاد کرد .

اعائش لولا انني كنت طاويـــــــا
ثلثا لالقيت ابن اختك هالكـــــا
عشية يدعو والرجال تحـــــوزه
باضعف صوت اقتلوني ومالكــــــا
فنجـــــاه مني اكله و شبابــــه
و آني شيخ لم اكن متماسكـــــــا
سفينه شتر ص ۶۸۵

در شرح اين جملـه كلمات شارحين مضطرب و مختلف است بنظر نگارنده صواب آن است كه توضيح داديم .

خَصَّهُ بالشيء ن يَخُصُّهُ خَصّاً و خُصُوصــاً و خُصُوصَة و خُصُوصِيَّة : فضّله وافرده (اقرب) اورا از سايرين جدا كرد و برتري داد ضـــد اشتراك " فكم خصكم بنعمة و تداركم برحمة " ط ۱۸۶ - ط ع ۸ - ۲ - پس چه بسيـــار نعمتي كه تنها بشما داد و برحمتي شمـــا را دريافت .

(إِخْتَصَّهُ) بالشيء : بمعني خَصَّــهُ (إِخْتَصَّ بِهِ هو) : انفرد لازم و متعد " ان لله عبادا يختصهم الله بالنعم لمنافع العباد " ح ۴۲۵ - ۳۳۶ - ۱۳ - خدارا بندگاني اســـت آنانرا بنعمتهائي مخصوص مي‌گرداند بــــراي سود بندگان (آن نعمتها را در دست آنـــان قرارميدهد ماداميكه بمستحقين بذل ميكنند)

(الخَصَاصَة) : كل خلل و خرق في باب و منخل و برقع و نحوه و في السحــاب و ـــ الثوب الصغير والفرج في البنا و بين الاثافي (اقرب) هرگونه شكاف وپارگـي در درب و الك و لباس و نحو آن و در ابر و شكافهـــا در بنا و قرارگاه ديگها " الا لايعدلن احدكـم عن القرابة يرى بها الخصاصة ان يسدهـــا " ط ۲۳ - ط ۵۲ - ۱۱ ـــ آگاه باشيد نبايد رو بگرداند يكي از شما از خويشان خود آنگاه كه ببيند در او بي‌چيزي و يا خللي كه آنـــرا بمالي سد كند .

(الخَاصّ) : ضدّ العام و ـــ المنفـــرد (اقرب) : كسيكه در اختصاص به امري تنهـــا است " و بين حميم خاص لم ينفع " ط ۲۲۸ - ط ۴ ع ۴ - ۱۰ - (گويا مرگ وارثين شمارابراي تقسيم تركه شما برانگيخته و مال شماراقسمت مي‌كنند) ميان خويشاوند خاصي كه ســـود نداشته .

(الخَاصَّة) الذي تخصه لنفسك و ـــ ضد العامة كالخاص والتاء للنقل من الوصفيـة الي الاسمية كالتاء في لفظ الحقيقة

(خاصّة القوم) وجوههم واكابرهـم (خاصة الملك و خواصه) المقربون مــن رجال دولته (اقرب) : چيزيكه بخوداختصاص ميدهي . بزرگان قوم و نزديكان پادشـــاه از رجال دولتش " اما بعد فان الجهاد باب مـن ابواب الجنة فتحه الله لخاصة اوليائه " ط ۲۷

- ط۲۳۳-۱ - پس از ستایش خداوندودرود برسول اکرم جهاد (کارزار با مخالفین دین) دری است از درهای بهشت که خداوند آنرا برای خواص دوستان خود گشوده است .

(الخَصِیصة) : بمعنی مخصوصة و خاصة " والمنزلة الخصیصة" ط ۱۹۰ - ط ۳ - ۲ ۷۲ ! - (شما موقعیت مرا از رسولخدا (ص) دانستید بآن خویشاوندی نزدیک و منزلت و احترام مخصوص (که آنحضرت نسبت بمن مینمود)

الخَصَائِص) ج خاصّیة:نسبة الی الخاصة (اقرب) " ولهم خصائص حق الولایة " ط ۲ ط۱۳م۲ برای ایشان (آل محمد ـ ص ـ) است مختصات امامت (از علوم و معارف حقه و آیات و معجزات و زمامداری)

(الخَوَاصّ) جمع خاصّة (اقرب) " یؤتمنون علیه من خواص الامور و عوامها " ۵۳ - ر۳۰۲ - ۶ - (قسم سوم از قوام دولت قاضیها و نویسندگانند که برای کارهای همگانی و خصوصی بآنها اعتماد میشود .

(الاَخَصّ) تفضیل و انا اخص و اقرب) ط ۱۷۰ - ط۷۲ - ۲ - (گوینده ای گفت یا علی تو براین خلافت حریصتری گفتم بلکه شما حریصتر و بعیدترید) و من مخصوصتر سزاوارتر و نزدیکتر (برسولخدا هستم)

(خصائص رسول الله ص)

من الواجبات علیه السواک والوتر والاضحیة وقیام اللیل و قضاء دین من مات معسرا و مشاورة اولی النهی و انکار المنکر اذاراه و اظهاره و کان علیه تخییر نسائه بین مفارقته و مصاحبته و اما المحرمات علیه فی غیر النکاح فهی الزکوة المفروضة والصدقة المندوبة علی قول و کان (ص) لاياكل الثوم و البصل والکرات و کان لاياكل متکئا و یحرم علیه الخط والشعر و کان اذا لبس لامة الحرب یحرم علیه نزعها حتی یلقی العدو و یقاتل واذا ابتدء بتطوع حرم علیه ترکه قبل اتمامه الی غیر ذلک .

عن ابیعبدالله (ع) قال الائمة بمنزلة رسول‌الله (ص) الا انهم لیسوا بانبیاء ولایحل لهم النساء ما یحل للنبی و اما ماخلا ذلک فهم بمنزلة رسول الله صلی الله علیه وآله وعلیهم اجمعین .

ان علیا علیه السلام کان اخص الناس برسول الله واحبهم الیه سفینة البحار خصص ص ۳۸۷ .

خَصَفَ النعلَ ص خَصْفًا اطبق علیها مثلها و العریان الورق علی بدنه .

الصقه واطبقه علیه ورقة لیستتر به (اقرب)
کفش را جفت کرد و برهنه به بدن خود برگرا چسبانید تا پنهان شود.

" و یخصف بیده نعله" ط ۱۵۸
(رسولخدا ـ ص ـ از جهت تواضع) با دست خود پارگی کفش خودرا میدوخت (و جامه‌اش را وصله می‌کرد)

(الخاصف النعل)

روی جماعة من الشیعة و اهل السنة ان النبی (ص) قال یوم الحدیبیة لسهیل بن عمر وقدساله رد جماعة یامعشر قریش لتنتهن او لیبعثن الله علیکم من یضرب رقابکم بالسیف علی الذین وقد امتحن الله قلبه بالایمان فقال بعض من حضر یا رسول الله ابوبکر ذلکالرجل قال‌لاقال فعمر قال لاولکنه خاصف النعل و کان قد اعطی علیا نعله یخصفها.

فی روایةاخری عن ابی‌سعیدالخدری قال قال النبی (ص) ان منکم من یقاتل علی تاویل القرآن کما قاتلت علی تنزیله فقال ابوبکر اناهو یارسول الله قال عمر انا هو یا رسول الله قال لاولکنه خاصف النعل‌فابتدرنا ننظر فاذا هو علی یخصف نعل رسول الله (ص) سفینة خصف ص ۳۸۷

خَصَلَهُمْ خَصْلاً و خِصالاً : فضلهم و ـ الشیء خَصْلاً : قطعه و فصله و القوم . نضلهم (اقرب) : آنهارا برتری داد و چیز را برید و جدا کرد و به قوم تیراندازی کرد.

(الخَصْلَة) بالفتح : الفضیلة و ـ الرذیلة تکون فی الانسان و قد غلب علی الفضیلة ج خِصال (اقرب) : برتری، پستی که در انسان میباشد در برتری غلبه یافته‌جمع آن خِصال

" ان یخرج من الدنیا لاقیا ربه بخصلة من هذه الخصال " ط ۱۵۱ ـ ط۳۸ ـ ۳۱۳ ـ (بشر سودی بدست‌نمی‌آورد) درحالیکه از دنیا بیرون رود و پروردگار خودرا ملاقات کند با یکی از این خصلتها.

(الخصال المذمومة و الممدوحة)

عن النبی (ص) انه اذا مات امیرالمومنین‌واخرج من‌الدنیا ظهرت فی‌الدنیا خصال لاخیرفیها تقل الامانة و تکثرالخیانة.

الدر المنثور عن النبی (ص) قال عیسی یا معشر الحواریین اسمعوا ما اقول لکم انی لاجد فی کتاب الله المنزل الذی انزله الله فی‌الانجیل اشیاء معلومة فاعملوا بها ،

قالوا يا روح الله و ماهي ؟ قال خلق الليـــل لثلث خصال و خلق النهار لسبع خصال فمن مضى عليه الليل والنهار و هو في غير هـــذه الخصال خاصمه الليل والنهار يوم القيمــــة فخصماه خلق الليل لتسكن فيه العروق الفاترة التي اتعبتها في نهارک و تستغفر لذنبک الذى كسبته بالنهار ثم لاتعود فيه و تقنت فيـــه قنوت الصابرين فثلث تنام و ثلث تقوم وثلث تضرع الى ربک فهذا ماخلق له الليل .

و خلق النهار لتؤدى فيه الصـــلوة المفروضة التي عنها تسال و بها تخاطب وتبر والديک وان تضرب في الارض تبتغي المعيشة معيشة يومک وان تعودوا فيه وليا لله كيمـــا يتغمدكم الله برحمته و ان تشيعوا فيه جنـازة كيما تنقلبوا مغفورا لكم و ان تامروا بالمعروف و ان تنهوا عن المنكر فهوذروة الايمان و قوام الدين و ان تجاهدوا في سبيل الله تزاحمـوا ابراهيم الخليل في قبته و من مضى عليـــه الليل والنهار و هو في غير هذه الخصـــال خاصمه الليل والنهار يوم القيمة فخصماه عند مليک مقتدر .

عن غير واحد من اصحاب ابن داب قال لقيت الناس يتحدثون ان العرب كانـــت تقول ان الله يبعث فينا نبيا يكون في بعـض اصحابه سبعون خصلة من مكارم الدنيا والاخرة فنظروا و فتشواهل يجتمع عشر خصال في واحد فضلا عن سبعين فلم يجدواخصالا مجتمعـــة للدين والدنيا و وجدوا عشر خصال مجتمعـــة في الدنيا و ليس في الدين منها في شـــئ وجدوازهيربن حباب الكلبي شاعراطبيبافارسا منجماشريفا ايداكاهنافائقا عائفا راجزا وذكروا انه عاش ثلثمائة سنة و ابلى اربعة لحم .

قال ابن داب ثم نظروا وفتشوا فـي العرب و كان الناظر في ذلک اهل النظر فلم يجتمع في احد خصال مجموعة للدين والدنيا بالاضطرار على ما احبوا و كرهوا الا في على ابن ابيطالب فحسدوا عليه حسدا اغل القلوب و احبط الاعمال و كان احق الناس واولاهـــم بذلک (خلافت) اذهدم الله به بيوت المشركين و نصر به الرسول و اعتز به الدين في قتله من قتل المشركين في مغازى النبي صلى اللــــه عليه وآله .

قال ابن داب فقلنا لهم ما هـــذه الخصال ؟ قال المواساة للرسول (ص) و بذل نفسه دونه و الحفيظة و دفع الضيم عنـــــه والتصديق للرسول بالوعد والزهد وترک الامل والحيا والكرم والبلاغة في الخطب والرياسة والحلم والعلم والكلام بطوله . . . و لقداجاد صفي الدين الحلي تلميذ المحقق الحلـــي قدس الله سره في مد حه لاميرالمومنيـــن عليه السلام .

جمعت في صفاتک الاضداد
فلهذا عزت لک الانداد .

زاهد حاکم حلیـــــم شجـــاع
فاتک ناســـک فقیـــر جواد
شیـــم ماجمعن فی بشـــر قط
ولا حـــاز مثلهـــن العباد
خلق یخجـــل النسیم من اللطف
و باس یـــذوب منه الجمـــاد
ظهـــرت للوری منک مکرمـــات
فاقرت بفضلک الحســـاد
ان یکذب بهـــا عداک فقـــد
کذب من قبـــل قوم لوط و عـــاد
جـــل معناک ان یحیـــط به الشعر
و یحصـــی صفاته النقـــاد

و ابن داب اسمه عیسی و کان رجلا مورخا مطلعا فاضلا کما یظهر من اخباره مـــع الهادی فراجع مروج الذهب سفینة البحـــار داب ص ۴۳۷

(اقول) نحن بثینا اصول کتابنـــا المجلد السادس من (قیام حق) علـــی هذه الخصال السبعین التی اجتمع فی وجود مولینا امیرالمومنین علیه السلام و اوضحنا فیها خصاله الکریمة و اوصافه الشریفة علی ماساعدنا الحال واقتضاه الحال فلیراجع .

ان فی علی علیه السلام خصـــال الانبیاء و اشتراکه مع نبینا (ص) فی جمیـــع الفضائل سوی النبوة .

قیل للصادق (ع) ای الخصال بالمرء اجمل؟ فقال و قار بلامهابة و سماح بلاطلـــب مکافاة و تشاغل بغیر متاع الدنیا .

عن الصادق علیه السلام ستةلایکون فی المومن العسروالنکد واللجاجة و الکـــذب والحسد والبغی .

قال (ص) خصلة من لزمها اطاعتـــه الدنیا والاخرة و ربح الفوز فی الجنة قیل وما هی یا رسول الله (ص) ؟ قال التقوی و مـــن اراد ان یکون اعز الناس فلیتق الله عزوجـــل ثم تلا وَ مَنْ یَتَّقِ اللّٰهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ یَرْزُقْهُ مِنْ حَیْثُ لایَحْتَسِبُ .

قال رسول الله (ص) لایکمل عبدالایمان بالله حتی یکون فیه خمس خصال : التوکـــل علی الله و التفویض الی الله و التسلیم لامر الله والرضا بقضاء الله والصبر علی بلاء الله .

عن الحسن بن علی (ع) قال دخلت علی امیرالمومنین (ع) و هو یجود بنفســـه لماضربه ابن ملجم فجزعت لذلک فقال لـــی اتجزع فقلت کیف لااجزع وانا اراک علی حالک هذه فقال الا اعلمک خصالا اربع ان انـــت حفظتهن نلت بها النجاة و ان انت ضیعتهـــن فاتک الداران یا بنی لاغنی اکبر من العقل ولا فقر مثل الجهل ولا وحشة اشد من العجب ولا عیش الذ من حسن الخلق .

خصلتان کانتا فی طائفة من امـــة محمد (ص) فانبت الله تعالی بهما لهم اجنحة

يوم القيمة فيطيرون من قبورهم الي الجنان كانوا اذا خلوا يستحيون ان يعصوا الله تعالى و يرضون باليسير بما قسم لهم' سفينة خصل ص ۲۸۷

خَصَمَهُ ض خَصْماً: غلبه في الخصومة (اقرب): در دشمني براو غلبه يافت.

(خاصَمَه) مُخاصَمَة و خِصاماً: جادله و نازعه والاسم (الخُصُومَة): با او مجادله و دشمني كرد « و من خاصمه الله ادحض حجته » ر ۵۲- ر ۲۳۹- ۲۱- هركس خدا با او دشمني كند دليل اورا باطل سازد.

(الخُصُومَة) منازعه ودشمني (اقرب) « من بالغ في الخصومه اثم » ح ۲۹۸ ج ۳ ص ۳۰۸ هركس در نزاع و دشمني كوشش كند گناه كرده است.

(الخَصِم): المُخاصِم جمع خُصُوم (اقرب). دشمن. « و من ظلم عبادالله كان الله خصمه دون عباده » ر ۵۲- ر ۲۳۹- ۲۱ - هركس بندگان خدارا ستم كند خدا بجاي بندگانش با او دشمن است.

(الخُصُوم) ج خَصْم بمعني دشمن (اقرب) « ولاتحكه الخصوم » ر ۵۳ ر ۲۳۹ - ۸ (نزاع و لجاجت) نزاع كنندگان بهمديگر او را بخشم نياورد.

(الخَصِيم): المُخاصِم ج خُصَماء و خصمان (اقرب): دشمني كننده زياد « انا حجيج المارقين و خصيم المرتابين » ط ۷۳- ط ۱۴۸- ۱- ۲ (آيا بني‌اميه را سابقه من از اتهام بخون عثمان باز نمي‌دارد) من با خارج شوندگان از دين احتجاج مي‌كنم و با شك كنندگان در دين دشمني مي‌نمايم.

(الخُصُومات) ج خُصُومَة، دشمني مجادله رد بدل « الابتورط الشبهات و غلو الخصومات » ر ۳۱- ر ۲۴۲- ۷- ۳ - (اگرنفس تو سرباز ميزند از اينكه آنچه خويشاوندان تو برآن گذشتند بپذيرد بدون اينكه بدانند همچنانكه آنان دانستند بايد خواست تو بدريافتن و يادگرفتن باشد) نه به شبهات افتادن و نه بفرو رفتن به منازعه و سخن رد و بدل كردن باشد.

(الخصومة والروايات)

كا قال (ع) اياكم والمشارة فانها تورث الغرة. و تظهر العورة. كا عنه عليه السلام قال اياكم والخصومة فانها تشغل القلب و تورث النفاق و تكسب الضغائن. كا و عنه (ع) من ذرع العداوة حصد مابذر سفينة البحار خصم ص ۲۸۸

خَصاهُ يَخْصيهِ خِصاءً (يائى) : سل خصيتيه ونزعهما (اقرب) بيضه‌های او را کند و بیرون کشید .

(الخِصْيان) جمع خَصِيّ (اقرب) کسیکه بیضه‌هایش کشیده شده .

" فعند ذلک یکون السلطان بمشورة النساء و امارة الصبیان و تدبیر الخصیان "

ح ۱۵۲ ص ۲۷۱ س ۳ - ۲ در آن هنگام (که‌سخن‌چیتان نزد پادشاه مقرب شدند و بدکار زیرک خوانده‌شد وبا انصاف ناتوان دانسته شد ..) سلطنت و حکومت بمشورت زنان (بی سرو پا) و حکمرانی کودکان (جوانان شهوتران بی‌تجربه) و صلاحدید (خواجه سرایان (مردان نالایق و پست) میباشد .

خَضَبَهُ . ض خَضْبًا : لَوَّنَهُ (خضب شیبه) اذا كانَ بالحناء واذا کان بغیره قیل صبغ شیبه (اقرب) آنرا رنگین کرد محاسن خود را خضاب کرد (هنگامیکه با حنا باشد و اگربا غیر آن باشد گویند محاسن خودرا رنگ زد .

(الخِضاب) ما یخضب به و اذا اطلق دل علی خضاب اللّحیة بالنسبة الی الرجل و علی خضاب الیدین بالنسبة الی المرأة (اقرب) : آنچه که با آن خضاب می شود . هرگاه بدون متعلق ذکر شود نسبت به مرد خضاب صورت و نسبت به زن خضاب دست ها میباشد " الخضاب زینة" ح ۴۷۳ ص ۳۲۵ س ۱۰ - خضاب زینت و آرایش است (ولی ما در مصیبت پیامبر خدا هستیم .

(الخضب والروایات)

روی درهم فی الخضاب افضل من نفقة الف درهم فی سبیل الله و فیه اربع عشرة خصلة یطرد الریح من الاذنین و یجلو الغشاوة عن البصر و یلین الخیاشیم و یطیب النکهة و یشد اللثة و یذهب بالضنا (مرض) ویقل وسوسة الشیطان و تفرح به الملائکة ویستبشر به المؤمن و یغیظ به الکفار و هو زینة وطیب وبراءة فی قبره و یستحی منه منکر و نکیر و قال رسول الله (ص) غیّروا الشیب ولاتشبهوا بالیهود سفینة البحار خضب .

خَضَدَ العودَ ض خَضْدًا : کسّره ولم یبن و البعیر عنق آخر ثناه من غیر کسر و ـ الشیء قطعه و ـ الشجر قطع شوکه (اقرب) : چوب را شکست و معلوم نشد و شتر گردن دیگری را پیچاند بدون اینکه بشکند و چیز را برید خار درخت را برید .

(المَخْضُود) ایضا : العاجز عن النهوض (اقرب) آنچه از برخواستن وامانده شجر مخضود) درختی‌که از زیادی میوه خم

شده باشد " قد صار حرامها عند اقوام بمنزلة السدر المخضود " ط ۱۰۳–ط ۴۳ – ۴ (ای بنی امیه به این خلافت دست نیافتید مگر) بعداز آنکه برگشت حرام آن در نزد خانوادههائی (خلفا که پیش از امام بودند) بمنزلهٔ درخت سدر پر میوه و بی‌خار بود (که بآسانی میوهٔ آنرا تناول می‌نمودند)

خَضِرَ الشیءُ ل خَضَراً : صاراخضر و – الزرع انعم (اقرب) برگشت چیز سبز شد و زراعت نیکوگشت .

(اِخْضَرَّ) الشیء اِخْضِراراً خَضِرَ (اقرب) " ولااخضرّ للایمان عود " ط ۵۶ ط – ۱۳۵ – ۵ – (اگر رفتار ما در یاری اسلام ماننددرفتارشما بود) شاخهٔ درخت ایمان سبز نمیشد .

(الخَضِرَة) واحد خَضِر : الاَخْضَرو– الغصن والزرع و– البقلة الخضراء و– المكان الكثير الخضرة و ضرب من الجنة (اقرب) سبز . شاخه . زراعت ، نبات سبز . جای پرنبات و نوعی از باغ " یاكل خضرتكم " (آگاه باشید بخدا سوگند پسری از بنی‌ثقیف حجاج بن یوسف برشما مسلط میگردد) سبزهٔ شمارا میخورد .

(الخُضْرَة) : لون الاخضر . البقل و– القثاء والخیار و – المباطخ و كل شیء لیس له اصل ج خضر و خضر (اقرب) : رنگ سبز نبات ، خیار و – خربزه ها هرچیزی كه آنرا اصل وتنه‌نباشد " و عن خضرة عیشهافكهین " ط ۱۹۰–ط ۲–۶–۱۵۶ – (ببینید چگونه آنان در اثر پیروی کردن از شریعت پیامبر اسلام)ازخرمی زندگانی آن (شریعت) خشنود گردیدند .

(الاَخْضَر) : ما فیه لون الخضروقد یطلق علی‌الاسود وهي (خَضْراء) ج خُضُر (هم خضرالمرابع ، في خصب عظیم (اقرب) ، آنچه در او رنگ سبز است . به سیاه هم گفته می‌شود آنان در فراوانی بزرگند " وارسی ارضا یحملها الاخضر المثعنجر " ط ۲۰۹ – ط ۹۲ – ۳ – استوار گردانید زمین را درحالی كه آب كبود بیحد و اندازه آنرا برداشته "وروضة خضراء " ط ۱۹۰–ط ۲ – ۱۱۴ – (اگر خداوند میخواست خانهٔ خودرا میان)چمنزار سبز (قرار میداد ولی امتحان باطل می‌شد)

(الخضر والروایات)

ان الخضر (ع) كان نبیا مرسلاوكانت آیته انه لایجلس علی خشبة یابسة ولاارض بیضاء الا ازهرت خضراء

(دعاء الخضر) یا من لایشغله سمع عن‌سمع یامن لایغلطه السائلون و یامن‌لایبرم

بالحاح الملحين اذقني برد عفوك و حلاوة رحمتك يدعى به عقيب الصلوات لمغفرة الذنوب

(ان عليا (ع) والخضر (ع)) اجتمعا فقال له علي (ع) قل كلمة حكمة فقال ما احسن تواضع الاغنياء للفقراء قربة الى الله فقال اميرالمومنين (ع) و احسن من ذلک تيه الفقراء على الاغنياء ثقة بالله فقال الخضر ليكتب هذا بالذهب (راى اميرالمؤمنين - ع) الخضر في المنام فساله نصيحة قال فارانی كفه فاذا فيها مكتوب بالخضره

قد كنت ميتا فصرت حيا

و عن قليل تعود ميتا

فابن لدار البقاء بيتا

ودع لدار الفناء بيتا

سفينه خضر ص ۳۹۰

خَضَعَ الرجل (ع) خُضُوعًا وخَضْعًا وخَضَاعًا: تطأمن و تواضع و سكن و - فلانا سكنه لازم و متعد (اقرب) : مرد فروتنی كرد و آرام گشت فلانی را آرام كرد لازم و متعدی بكار رفته

" خضعت الاشياء له" ط ۱۸۴

موجودات برای او فروتن و رامند .

(الخاضِعَة) مؤنث خاضع ، فروتنی كننده " ولوفعل لظلت له الاعناق خاضعة " طه۱۹ - ط ۲ - ۱۶ - و اگرخدا میخواست آدم را از نوری كه روشنی آن دیده ها را خیره سازد و ... بیافريند درآنوقت) گردنها در برابر آدم فروتن و رام میشدند .

(الخُضُوع) مصدر خَضَعَ (اقرب) فروتنی " ما اقبح الخضوع عند الحاجة" ر ۳۱ - ر ۳۴ - ۲۶) - چه زشت است فروتنی هنگام نيازمندی .

خَضَلَ الشیء ل خَضَلاً: ندی حتی ترشش نداه و ابتل (اقرب) : تر كرد تا تری اوترشح كرد و خیس شد .

(اخضَلَهُ) الرجل : بلّه فخضل (اَخضَلَتنا السماء فَخَضَلنا) (اقرب) اوراخیس کرد آسمان مارا خیس کرد .

" و انزل علينا سماء مُخضِلَة " ط ۱۱۲ - ط ۵۵ - ۱۱ - فرو فرست برما باران خیس كننده .

خَضِمَ ل المال: اكله و قيل باقصى اضراسه و قيل خاص بما هو رطب كالقثاء

(خَضَمَهُ) ض خَضْمًا : قطعه و - له من ماله: اعطاه و - الطعام: اكله (اقرب) : مال را خورد گفته اند بدندانهای آخری و گفته شده مخصوص است به خوردن آنچه تر است مانند خيار . آنرا بريد . از مالش به او چیزی داد طعام را خورد در قاموس است كه خوردنيرا بهری دهان خورد " و قام معه بنوابيه يخضمون مال الله خضمة الابل

نبتة الربیع " ط ۳ - ط ۲۸ - ۱۵ - اولاد
پدرانش (بنی امیه که خویشاوند عثمان بودند)
قیام کرده با او همدست شدند مال خـــدا
(بیت المال مسلمین) را میخوردند مانند
خوردن شتر با میل تمام گیاه بهار را (فقراء و
مستحقین را محروم و گرسنه میگذاشتند).

خَطِئَ ل یَخْطَأُ خَطْأً : ضد اصاب و ــ
فی دینه سلک سبیل خطا عامدا وغیرعامد .
(اَخْطَأَ) اِخْطَاءً و خَاطِئَة بمعنـــی
خَطِئَ (اقرب) از راه صواب دور شده وخطا
رفت دردین خود دانسته و یا ندانسته راه خطا
رفت و از حق تجاوز کرد " واخطاء البلاء من
عمی عنها " ط ۹۱ - ط ۱۴۰ - ۹ - کسیکه
از فتنه‌های بنی‌امیة عمدا و یا غیر عمدنابینا
شد (بکارهای زشت آنها ایراد نکردودستورات
آنانرا پیروی کرد) بلا از او دور و کناررفت .
(الخَطْء والخَطَا والخَطَاء)ضدالصواب
و مالم یتعمد من الذنب و قیل الخطا یطلـق
علی ثلثة معان : الاثم و ضد العمد و ضـــد
الصواب والاکثرفی الاخیرالخطاء بالمد (اقرب)
ضد حق گناهی که عمدا نباشد سه معنی گفته
شد : گناه ضدحق ضد عمد " ان کلام الحکماء
اذا کان صوابا کان دواء و اذا کان خطاء کـان
داء " ح ۲۶۵ - ۳۴۰ - ۸ - سخن اهل دانش و
بینش اگر درست باشد دوا میباشد و اگر خطا
باشد (برای دنیا و آخرت مرد) مرض میباشد
(برای اینکه سخن آنان در هر حال به شدت
بدلها میچسبد .
(الخَطِیئَة) الذنب و ــ قیل المتعمد
منه ج خَطِیئَات و خَطَایَا وَ الخَطِیئَة اعـــم من
الاثم لانه قد تکون من غیر تعمد والاثـــم
لایکون الاعمدا و ــ النبذ الیسیر من کل شیء
(اقرب) ، جرم و گفته شده جرم عمدی و آن
ازاثم اعم است برای اینکه اثم جرمی راگویند
که از عمد باشد " افلا تائب من خطیئته قبل
منیته " ط ۲۸ - ط ۱۰۶ - ۳ - پس آیا نیست
کسیکه پیش از رسیدن مرگش از گناه خود توبه
کند . .
(اَخْطَأَ) الطریقَ : عدل عنه و ــ
فی دینه سلک فیه خطا عامدا او غیر عامداو ــ
فلانا : اوقعه فی الخطا و ــ الرامی الغـــرض .
لم یصبه و ــ الرجل فی عمله : حاد عـــن
الصواب) اقرب : از راه منحرف شد دردیـــن
خود عمدا و یا غیر عمد راه اشتباه رفـــت و
فلانی را باشتباه انداخت . تیرانداز به هدف
نزد ((لموهن رایی ومُخطِئ فراستی " ر ۷۳ -
ر ۲۸۷ - ۱ - (ای معاویه من با پی در پی
پاسخ گفتن بتو و گوش دادن به نامـــه ات)
رای واندیشه را (در اینکه تو نادان وگمراهی
و هرگز پند و اندرز بتو سودی نخواهد بخشید
و از فتنه و تباهکاری دست نخواهی کشیـــد)

سست میگردانم و فراست و زیرکی (یقین و باور) خودرا بخطا و اشتباه میاندازم .

خَطَبَ المراةَ ن خَطْباً وخِطْبَةً : دعاها الی التزویج و ــ علی المنبر خِطَابَةً و خُطْبَةً . وعظ فهو خَاطِبٌ و ــ قرا الخُطْبَةَ علی من حضر (اقرب) : زن را به ازدواج دعوت کرد و در منبر پند داد و خطبه را به حاضرین خواند .

(خَاطَبَهُ) بالکلام مخاطَبَةً و خِطَاباً : کالمه وراجعه الکلام و ــ فی فلان :راجعه فی شأنه (اقرب) : با او گفتگو کرد و بهمدیگر سخن برگردانیدند و در امور فلانی رسیدگی کرد .

" ولاتخاطبنا بذنوبنا) ط ۱۴۱–ط ۵۷ – ۱۱ ــ مارا بگناهانمان عتاب و خطاب مکن .

(الخَطْب) الشأن و ــ الامر صغراو عظم و منه هذا خطب یسیر و خطب جلیل و ــ سبب الامر و قیل الخطب اسم للامرالمکروه دون المحبوب ج الخُطُوب (اقرب) : شأن ، امر کوچک باشد یا بزرگ . گفته شده خطب نام امر ناخوش است نه خوش آیند .

" فانه یاتی بامر عظیم و خطب جلیل " ر ۲۷–ر ۳۴۳ – ۸ ــ (از مرگ و نزدیکی آن بترسید) زیرا مرگ بامر و شغل بزرگ می‌آید بخیری می‌آید که درآن هرگز شر نباشد یا بشری میآید که هرگز درآن خیری نباشد " ولو فقدتمونی ونزلت بکم کرائه الامور وحوازب الخطوب " ط ۹۱–ط ۱۴۳ – ۵ ــ (از من سئوال کنید پیش از آنکه مرانیابید) اگر مرا نیابید (میان شما نباشم) و پیش آمدهای بد و کارهای سخت و بزرگ به شما فرودآید (بسیاری از سئوال کنندگان از جهت حیران ماندن سر در پیش خواهند افکند)

(الخِطَاب) ایضا مایکلم به الرجل صاحبه و نقیضه الجواب .

(فَصْلُ الْخِطَابِ) الفصاحة والحکم بالبینة اوالیمین و ــ الفقه فی القضاء وان یقول الخطیب بعد حمدالله (اما بعد و ــ الخطاب الذی لیس فیه اختصار مخل و اسهاب ممل (اقرب) : آنچه مرد با رفیق خود سخن گوید ضد آن جواب است :(فصل خطاب) فصاحت . حکم کردن با شاهد یا سوگند و فقاهت در قضاوت و خطیب بعداز حمد بگوید (امّا بعد) و خطابیکه درآن اختصار خلل رسان و طول دادن خسته کنان نباشد .

" وارعدت الاسماع لزبرة الداعی الی فصل الخطاب " ط ۸۱–ط ۴ – ۳ ــ (هنگامی‌که تمامی مردم از میان قبرها برای رسیدن به پاداش کارهای خود بیرون آمدند) گوشها بلرزه درآمدند برای زجر وهیبت صدای

نداکننده و دعوت کننده بطرف جداکننـــــده میان حق و باطل .

(الخَطِيب) الخاطِب و ــ من يقرء الخُطْبَةَ و ــ رجل خطيب : حسن الخطبة ج خُطَباء (اقرب) : درخواست کننده‌ٔ ازدواج . کسیکه خطبه خواند . مرد نیک خطابه جمـــع خطبا (في حديث ع ــ هذا الخطيب الشحشح) ج ۲۶۰ غ ۲ ماهر در سخنرانی و روان شونده درآن و شحشح در غیر این موضـع بمعنی بخیل و ممسک است .

(الخَطّاب) المتصرف في الخطبة و الكثير الخطاب و رجل ابنه عمربن الخطـاب (اقرب) : توانا در خطبه و زیاد سخن گوینده و مردی که پسر او عمر است

" و ما ابن ابي قحافة ولا ابن الخطاب اولي بعمل الحق منک " ط ۱۶۲

پسر ابی قحافه و پسر خطاب بدرستکـاری سزاوارتر از تو نبودند (با اینکه برخــــلاف گفتار پیامبر خدا رفتار کرده خلافت را غصب نمودند مانند تو در دین بدعتهائی احداث نکردند با مسلمانها اینگونه ظلم روانداشتند درحالیکه تو از جهت خویشی برسولخـدا از آنها نزدیکتری

●

(الخطب والروايات)

خطبة رسول اللــه (ص)

فی خطبته (ص) في الحث علـــى غزاة تبوک خطبها بثنية الوداع فقال بعد ان حمدالله و اثني عليه ايها الناس ان اصــــدق الحديث كتاب الله الى ان قال (ص) و خيــر الزاد التقوى و راس الحكمة مخافة الله و خير ما القي في القلب اليقين والارتياب من الكفر والتباعد من عمل الجاهلية والغلول من جمر جهنم والسكر جمر النار والشعر من ابليـس و الخمر جماع الاثم والنساء حبائل ابليـــس و الشباب شعبة من الجنون و شر المكاسب كسب الربا و شرالماكل اكل مال اليتيم و السعيد من وعظ بغيره والشقي من شقي في بطن امه و انما يصيراحدكم الى موضع اربعة اذرع والامر الى آخره وملاک العمل خواتيمه واربى الربـــو الكذب وكل ماهوآت قريب و سباب المؤمـــن فسق و قتال المؤمن كفرواكل لحمه من معصية الله و من توكل على الله كفاه و من صبر ظفر .

عن ابيجعفر (ع) لما كان يوم فتــح مكة قام رسول الله (ص) في الناس خطيبا فحمد الله واثني عليه ثم قال ايها الناس ليبلـــغ الشاهد الغائب ان الله قد اذهب عنكـــم بالاسلام نخوة الجاهلية والتفاخر بآبائهـــا

و عشايرها ايها الناس انكم من آدم وآدم من الطين الاوان خيركم عندالله و اكرمكم عليه اتقاكم واطوعكم له .

عن سلمان قال خطبنا رسول الله (ص) فقال معاشر الناس انى راحل عنكم عن قريب و منطلق الى المغيب اوصيكم بعترتي خيرا و اياكم والبدع .

خطبة رسول الله (ص) يوم منى في مسجد الخيف رحم الله عبدا سمع مقالتي فوعاها و بلغها من لم يسمعها فكم من حامل فقه غير فقيه و كم من حامل فقه الى من هو افقه منه ثلث لا يغل عليهن قلب عبد مسلم اخلاص العمل لله والنصيحة لائمة المسلمين و اللزوم لجماعتهم فان دعوتهم محيطة من ورائهم ، المؤمنون اخوة تتكافؤ دمائهم و هم يدعى من سواهم يسعى بذمتهم ادناهم . سفينة خطب .

خطب اميرالمؤمنين عليه السلام خطبه (ع) في النهج و غيره كثيرة و ننقل هيهنا بعضا منها .

كا عن ابن التيهان قال ان امير المومنين (ع) خطب الناس بالمدينة فقال الحمدلله الذى لااله الاهو كان حيا بلاكيف الى ان قال ثم خرج من المسجد فمر بصيرة (اى حظيرة الغنم) فيها نحو من ثلثين شاة فقال والله لو ان لي رجالا ينصحون لله عز وجل و لرسوله صلى الله عليه وآله بعددهذه الشياة لازلت ابن آكلة الذباب (ن . خ . ل عن ملكه قال فلما امسى بايعه ثلثمائة و ستون رجلا على الموت فقال اميرالمومنين (ع) اغدوابنا الى احجار الزيت محلقين وحلق اميرالمومنين فماوافى من القوم محلقا الا ابوذر والمقداد و حذيفة بن اليمان و عماربن ياسر و جاء سلمان في آخر القوم فرفع يديه الى السماء فقال اللهم ان القوم استضعفوني سفينه خطب ص ٣٩٤

عن اسحق بن موسى بن جعفر عن ابيه عن آبائه عليهم السلام قال خطب اميرالمومنين خطبة بالكوفة فلما كان في آخر كلامه قال اني لاولى الناس بالناس و مازلت مظلوما منذ قبض رسول الله (ص) فقام الاشعث ابن قيس فقال يااميرالمؤمنين لم تخطبناخطبة منذ قدمت العراق الاوقلت والله انى لاولى الناس بالناس و مازلت مظلوما منذ قبض رسول الله (ص) ولماولى تيم وعدى الا ضربت بسيفك دون ظلامتك فقال له اميرالمومنين عليه السلام يابن الخمارة قد قلت قولافاستمع والله مامنعني الجبن ولاكراهية الموت ولامنعني ذلك الا عهداخي رسول الله (ص) خبرني و قال يا اباالحسن ان الامة ستغدر بك و تنقض عهدى و انك مني بمنزلة هارون من موسى فقلت يارسول الله فما تعهد الى اذا كان كذلك فقال ان وجدت اعوانا فبادراليهم

وجاهدهم وان لم تجداعوانا فكف يدكواحقن دمك حتى تلحق بی مظلوما سفينة خطب ص ٣٩٤

كا عن ابیعبدالله (ع) قال ان جماعة من بنی امية فی امرة عثمان اجتمعوا فی مسجد رسول الله (ص) فی یوم جمعة يريدون ان يزوجوا رجلا منهم و اميرالمؤمنين قريب منهم فقال بعضهم لبعض هل لكم ان نخجل عليا الساعة نسئله ان يخطب بنا فيتكلم فانه يخجل و يعی بالكلام فاقبلوا اليه فقالوا يااباالحسن انا نريد ان نتزوج فلانا فلانة و نحن نريد ان تخطب فقال فهل تنتظرون احدا ؟ فقالوا لافوالله مالبث حتی قال الحمدلله المختص بالتوحيد المقدم بالوعيد الفعال لمايريد المحتجب بالنور دون خلقه ذی الافق الطامح والعز الشامخ والملك الباذخ المعبود بالالاء رب الارض والسماء سفينة خطب ص ٣٩٥

خطبة الامام محمد بن علی الرضا عليهاالسلام فی تزويجه ام الفضل بنت المامون الحمدلله اقرارا بنعمته ولا اله الاالله اخلاص لوحدانيته و صلی الله علی محمد سيد بريته والاصفياء من عترته اما بعد فقد كان من فضل الله علی الانام ان اغناهم بالحلال عن الحرام و قال سبحانه وانكحوا الايامی منكم والصالحين من عبادكم ان يكونوا فقراء يغنهم الله من فضله والله واسع عليم سفينه

خطب .

خَطَرَ : البعير بذنبه ضِ خَطْراً و خَطَرَاناً : رفعه مرة بعد مرة وضرب به فخذيه و ـ الرمح اضطرب واهتزو ـ بيده رددها فی مشيه الی الامام والورا و ـ الحوادث حدثت واعترضت و ـ له كذا . لاح فی فكره و ـ الشيطان بين الانسان و قلبه اوصل وسواسه الی قلبه و ـ الامر بباله و ـ علی باله ن ضِ خُطُوراً . ذكره بعد نسيان (اقرب) : شتر دم خودرا دفعة بعد دفعة بلند كرد و به ران خود زد . نيزه مضطرب شده حركت . هنگام رفتن دست خود را جلو و عقب داد . حوادث ظاهر شد . درفكر او ظاهر شد . شيطان وسوسهٔ خودرا به قلب انسان رسانيد . بعداز فراموشی يادآورد .

" فوالله ماكان يلقی فی روعی ولا يخطر ببالی ان العرب تزعج هذا الامر من بعده صلی الله عليه وآله عن اهل بيته "ر ٦٢ - ر ٤٧ - ٢ - ٣ بخدا سوگند به دلم نميرسيد وبخاطرم نمی گذشت كه عرب پس از پيامبر اسلام خلافت را از خاندان او بيرون كنند (و بديگران واگذارند)

(خَاطَرَ) بنفسه مُخَاطَرَةً : اشفاها علی خطر هلك اونيل ملك و ـ فلانا علی كذا . راهنه (اقرب) : نفس خودرا به خطر هلاكت يا رسيدن ملك نزديك گردانيد . با فلانی گروگان بست .

"ولانفس خاطرتم بها للذی خلقها"
ط ۱۱۵ - ط ۲۰۱ - ۱ - و نه جانهائی را
بخطر انداختید برای آنکسی که آنها را آفریده
"ولاتخاطر بشیء رجاء اکثر منه" ر ۳۱ ر ۲۴۰
- ۱۱۴ - خودرا بچیزی برای امیدواری
برای بیشتر از آن در خطر وتباهی نیفکن .
" ولاتخاطر الابوثیقة" ر ۵ ر ۲۹۸ - ۲
(به اشعث کارگزار خود درآذربایجان
نوشت) ترا نمیرسید متوجه کار بزرگ شوی مگر
باعتماد امر و فرمانی که بتو رسیده باشد
" التاجر مخاطر" ر ۳۱ - ر ۲۹۸ - ۲ -
بازرگان و سوداگر (برای بدست آوردن مال
دریاها بیابانها را می‌پیماید) خودرا در خطر
و تباهی می‌اندازد .
(الخاطِر) ایضا : مایَخطُرُ بالقلب
من تدبیر اوامر والهاجس ج خَواطِر وقد یطلق
علی القلب والنفس مجازا (اقرب) آنچه از
تدبیر و کار به دل می‌گذرد و مجازا بر دل و
نفس بکار میرود .
(خاطِرَة) بمعنی خاطِر تا برای
نوعیت و افادهٔ عموم است " ولاتخطر ببال
اولی الرویات خاطرةٌ من تقدیر جلال عزته"
ط ۸۹ - ط ۳ - ۱۶ - خطور نمی کند
بدل صاحبان فکرها خطور کننده‌ای از سنجش
غلبه و بزرگی او .
(خَواطِر) جمع خاطر " ولافی رویات
خواطرها فتکون محدودا مصرفا " ط ۸۹ - ط ۳
- ۳۸ - نه در اندیشه‌های خاطرهای آن
عقلها نهایت داری تا موصوف باشی بحدی ویا
متغیر باشی از حالی بحالی و از جائی بجائی .
(الخَطَر) محرکةً : الاشراف علی
الهلکة ج اَخطار و ارتفاع القدر و - قدرالرجل
و منزلته و - المال و - مثل الشیٔ و عدله ج
خِطار و جج خُطُر (اقرب) نزدیک شدن
بهلاکت بلندی مرتبه و مقام و منزلت مرد ،
مال همتای چیز" و خطرا ما افظعه" ط ۲۱۹
- ط ۱۲ - ۲ - (مفاخرت مردمان جاهلیت
بمردگان خودشان) چه بسیار کار بزرگ
بی اندازه رسوائی و قباحت است .
" و خطرک یسیر" ح ۷۷ - ح ۷۸ - ۳ - ۲
قدر و منزلت تو اندک است .
(اَخطار) جمع خَطَر و معنی آن
گذشت ط ۲۱۹ ط ۲۲ - ۱۷ - (مردگان)
بچشم دیدند از هلاکتهای بزرگ خاتمهٔ
آخرتشان ترسناکتر از آنچه شنیده بودند .
(خَطَرات) ج خَطَر : معنی آن گذشت
" فانما تلک الحمیة تکون فی المسلم من
خطرات الشیطان و نخواته" ط ۱۹۰ - ط ۲
- ۵۴ جزاین نیست این تعصب درمسلمان
که باشد از وسوسه‌ها و افکندها و خودخواهیهای
شیطان است .

(الخطر والروايات)

عن اميرالمومنين (ع) قال الدنيــــا كلها جهل الامواضع العلم والعلم كله حجةالا ماعمل به والعمل كله رياء الا ما كان مخلصــا والاخلاص على خطر حتي ينظرالعبد بمايختم له.

ذكر الخواطر المحركة للرغبةالداعية الى الخير والى الشر.

في الحديث ان اعظم الناس قــدرا الذي لايرى الدنيا لنفسه خطرا هوبالتحريك القدر والمنزلة و منهفي وصف الائمة عليهــم السلام ما اجل خطركم اى ما اعظم قدركــم و منزلتكم عندالله و منه الدعا و ما انا و مــا خطري سفينه خطر ص ۴۰۱

خَطَّ بالقلم و غيره ن خطّا ، كتب (اقرب) باقلم و غيرآن نوشت.

" و هذا القرآن انما هو خط مستــور بين الدفتين " ط ۱۲۲ط ۶۶ - ۱ - (بـه خوارج فرمود ما مردانرا حكم قرار ندادیــم قرآنرا حكم قرار داديم) و اين قرآن خطی است نوشته شده ميان دو جلد (بمزبان سخن نميگويد لابد براى آن مترجمي لازم است)

(الخِطّة) بالكسر : الارض التــي تنزلها ولم ينزلها نازل قبلك و ــ الارض التي يختطها الرجل لنفسه بان يعلم عليها علامة يخطها بها اشارة الى انه اختارها للبنـــاء ج خطط (اقرب) ، زميني كه برآن فرود آشي درحاليكهپيش از توكسي برآن فرود نيامــده و زمينيكه مرد برآن علامتي گذارد براى اشاره بانيكه آنجارا براى بنا اختيار كرده است.

" من جانب الفانين و من خطـــة الهالكين ر ۳ - ر ۴۸ ۲ - ۵ (به شريح فرمود اگرهنگام خريدن اين خانه به نزد من ميآمدي قباله‌اى مي‌نوشتم كه رغبتت برآن كم مى شد كه اين خانهايست بندهٔ ذليل خريــده) از ناحيهٔ فاني شوندگان و از زمين هلاك و تباه شدگان .

(الخُطّة) بالضم ، الخصلة و ــ شبه القصة و ــ الامر و خطة رشد ، امرواضــح في الهدى و ــ الجهل و قيل هي الامر المشكــل العظيم الذي لايهتدي اليه و ــ من الخــط كالنقطة من النقط (اقرب) : طبيعت مانـــند داستان ، كار ، امر آشكار در هدايت . ناداني امر مشكل بزرگي كه براو راه‌نباشد و از نوشتــه نقطه است .

" ذامنطق عدل و خطة فصل "ط ۷۰ ــ ط ۷۵ - ۱۰ - (پيامبر اسلام) صاحـــب گفتار و برهان عادل است و صاحب خصلــت جداكنندهٔ حق و باطل است .

(مَخَطّ) اسم مكان من خط القبـــر

حفره (اقرب) اسم مکان است از خط که‌بمعنی کندن قبر است " فکان کل امرئ منکم قد بلغ من الارض منزل وحدته و مخط حفرته " ط۱۵۵ پس گویا هر مردی از شما رسیده است از زمین به منزل تنهائی و جای کنده شده خود (قبر)

خَطَفَهُ ل خَطْفاً استلبه بسرعة یقال " هذا سیف یخطف الراس و ــ البرق البصر: ذهب به و ــ السمع : استرقه (اقرب) بسرعت آنراربود این شمشیری است سرهارا می‌رباید . برق‌چشم را ربود .

" ولو اراداللّه سبحانه ان یخلق‌آدم من نور یخطف الابصار ضیاؤه " ط ۱۹۰ - ط۲ - ۱۴ - اگر خداوند میخواست آدم را از نوری بیافریند که روشنائی آن دیده ها را برباید (میکرد ولی آزمایش باطل می‌شد معلوم نمیشد کدام برای خدا و کدام برای نور سجده می‌کند) .

(اِختطفه‌وتَخَطَّفه) : انتزعه و اجتذبه و ــ استرقه و استلبه و مربه سریعا (اقرب) : آنرا کند و کشید . دزدید . ربود و به سرعت برد " واختطفت ماقدرت علیه من اموالهم المصونة لاراملهم وایتامهم اختطاف الذئب الازل‌دامیة المعزی الکسیره » ر ۴۱ - ر۲۴۵ - ۷ - ربودی آنچه را که برآن دست یافتی از دارائیهاشان که‌برای بیوه زنان و یتیمانشان اندوخته بودند مانند ربودن گرگ سبک ران بز از پا افتاده را .

خَطِلَ الرجل فی کلامه ل خَطَلاً : تکلم بکلام کثیر فاسدوافحش و ــ خطل فی منطقه ورایه من باب تعب اخطا (اقرب) : گفتار زیاد فاسد گفت و قبیح گفت در گفتار و اندیشه‌خود خسته شد .

(الخَطَل) ایضا : الخفة و ــ السرعة و ــ الحمق و ــ المنطق المفاسد المضطرب والکلام الفاسدالکثیر و ــ الطول و ــ الاضطراب فی الانسان والفرس والرمح (اقرب) سبکی . شتاب . بیخردی . برهان فاسد مضطرب . گفتار فاسد زیاد . درازا . تزلزل‌در انسان . اسب و نیزه .

" و زین لهم الخطل " ط ۷ - ط۱۸ - ۲ - گفتار و برهان تباه را در نظر آنسان (پیروان معاویه) زینت داد .

(الخَطْلَة) واحدة الخَطَل معنی‌آن گذشت " ولاخطلة فی فعل " ط ۱۹۰ - ط - ۱۷۵ - ۲ - (پیامبر اسلام در سخنان من نه دروغی یافت) و نه در کارهای من اشتباه و خطائی دید (برای اینکه امیرالمؤمنین و یازده امامان دیگر با تایید خداوند متعال از هرگناه و خطا محفوظند)

خَطَمَهُ ض خَطْماً : ضرب انفه و ــ بالخِطام جعله علی انفه .

(الخِطام) : کل ماوضع فی انف البعیر لیقتاد به ج خُطُم (اقرب) : دماغ اورا زد بردماغ آن افسار نهاد و هرآنچه به دماغ شتر گذاشته میشود تا بآن کشیده شود .

" الا من بعد ماصارفتموها جائلا خطامها قلقا وضینها " ط ۱۰۳ ــ ظ ۳۴۲ ــ ۳ ــ (ای بنی‌امیة برای نوشیدن شیرازپستان آن خلافت توانا نشدید) مگر بعداز آنکه‌آن‌را یافتید با مهار جولان دار (که در دست راکبش نباشد) و جهاز و پالان تنگ نبسته (امیرالمؤمنین (ع) خلافت را به‌شتری‌تشبیه میکند که آنرا دیگری از دست صاحبش بگیرد و دیگران هم به‌حیوان و چیزهای دیگر مانند صاحب و مالکش رسیدگی‌و حمایت نمی‌کنند تنها غرض بیگانه آن میباشد از این ملک یا عاریه بنفع شخص خود برسد و آن‌وقت که بدست مالکش میدهد لجام گسیخته و تنگ نبسته میرسد خلافت اسلامی که ملک طلق‌و مختص امیرالمؤمنین (ع) بود وخلفاآنرا قریب به‌بیست و چهارسال از دست آنحضرت غصب کردند و آن‌وقت که بدست امیرالمومنین (ع) رسید مانند آن شتر بی‌صاحب حد ، حدودو پایه‌های آنرا خلفا سست نموده بودند لذا بنی‌امیه به‌آن دست یافتند چنانچه در ذیل این جمله میفرماید حلال اسلام حرام و حرام آن (درزمان خلفا) حرام شده بود .

خَطَا الرجلَ ن یَخْطُواخَطْواً (واوی) . فتح مابین قدمیه فی المشی و مشی (اقرب) درراه رفتن میان قدمهای خودرا گشاد کرد و گشاد انداخت و رفت ←

" فان خطت بکم الامور المؤدیة) ر ۲۹ ــ ر ۲۳۸ ــ ۲ ــ اگر براه انداخت شما را کارهای هلاک سازنده (برای مخالفت من پس اینست اسبهای خودرا زین کردم ...)

(الخَطْو) مصدر خَطا که معنی آن گذشت و قد یستعمل اسم مصدر (اقرب) ؛ گام نهادن و گام " قدطامن من شخصه و قارب من خطوه " ط ۲۲ ــ ظ ۴۰ ــ ۷ ــ (کسی که با عمل‌آخرت‌دنیا میطلبد برای اظهارفروتنی) نفس خودرا پست کرد گام نهادن خودرا (برای اظهار وقار) نزدیک کرد .

(الخُطْوَة) بالضم : مابین القدمین ج خُطیً و خُطوات و خَطوات (الخَطْوة) بالفتح لغة فی الخُطْوة و ــ المرة و ــ فی المساحة ست اقدام (اقرب) : میان دو قدم و بالفتح یک دفعه و در مساحت شش قدم " اوخطوة فی‌معاد " ح ۳۹۰ ــ ح ۳۷۲ ــ ۲ (برای‌خردمند روا نیست سفر کند مگر در سه امر؛اصلاح‌معاش خوش‌گذرانی درآنچه حرام نیست) و یا گام نهادن درامر معاد (مانند مکه رفتن و ...)

(الخُطا) جمع خُطْوَة : ما بين القدمين (اقرب) گام " انفاس المرء خطاه الى اجله " ح ٧٤ - ح ١٩١ - ٣ - ٤ نفسهای مرد گامهای اوست بسوی مرگ وی درنهج البلاغه عبده (نفس) نوشته ولی بقرینه (خطا) که خبر است انفاس صحیح است .

" وصلوا السیوف بالخطا " ط ٦٤ - ط ١١٥ - ٢ - برسانید شمشیرها را (بدشمن) با قدمها (یعنی با ترس حمله نکنید بلکه نزدیک بروید)

خَفَتَ . الصوت ن خُفُوتا : سکن فهو خافت و ـ رق و ـ الرجل خفاتا : مات فجاءة و ـ بکلامه خفتا اسر منطقه و ـ بصوته خفضه و اخفاه ولم یرفعه و ـ بقرائته ضد اجهره (اقرب) : صدا ساکن گشت . دقت کرد . مرد ناگهان مرد . سخن خودرا پنهان کرد . صدای خودرا بلند نکرد .

" و خفوت اطراقی و سکون اطرافی " ط ١٤٧ - ط ٩ - ٧ - ٨ . باید شمارا پند باشد سکونت من و چشم پیش افکندنم و آرامی اعضایم (پس از بیرون آمدن روح) در نهج البلاغه عبده پس از خفوت (اطرافی) نوشته شده ولی اطراق بکسر اول و آخرش باشد صحیح است .

(التَّخافُت) : المکالمة والمشاورة سرا (عبده) (اقرب) : رازگوئی و بهمدیگر شور کردن " عالم السر من ضمایر المضمرین و نجوی المتخافتین " ط ٨٩ - ط ٣ - ٩٠ - خداوند متعال عالم راز است از باطن پنهان کنندگان و پنهان گوئی آنانکه بایکدیگر آهسته سخن گویند .

خَفِشَ فی امره ل خَفَشا : ضعف و صغرت عینه و ـ ضعف بصره خلقة (اقرب) : در کار خود ضعیف شد و چشم او کوچک شد و بینائی از نظر آفرینش ضعیف است .

(الخُفّاش) بالضم الوطواط ج خَفافیش سمی به لصغر عینه و ضعف بصره (اقرب) : شب پره . باین نام نامیده شده برای کوچکی چشم و ضعف بینائی او .

" ما اراناه من غوامض الحکمة فی هذه الخفافیش یقبضها الضیاء الباسط لکل شیء " ط - ٥ - ٣ - ٤ (از جمله دقایق صنعت او و پوشیدگیهای حکمت او از عجایب آفرینشی که در این شب پرهها است (که میان آنها با همهٔ حیوانات تفاوت است) زیرا روشنائی روز که گشاینده دیدهٔ هر چیز است دیدهٔ آنهارا می بندد و تاریکی شب که دیده هر بیننده را می بندد دیدهٔ آنهارا بازمیکند .

خَفَضَ الابل ض خَفْضا لَیِّنا : سارت سیرا

لینا و ــ الشیء ضد رفعه و ــ صوته ، اخفاه و غضه و ــ زیداوضعه و ــ بالمکان؛ اقام و ــ الکلمة؛ کسر آخرها کسرة اعراب (اقرب) شتر بنرمی راه رفت . چیز را پست کرد ، صدایش را پنهان و جمع کرد مقام زیدرا پائین آورد . در مکان ایستاد و به کلمهٔ اعراب کسره داد .

" فاخفض لهم جناحک " ر ۲۷ – ر – ۲۴۳ – ۱ – بالت را برای ایشان (اهل‌مصر) بخوابان (با همگان فروتن باش)

(خَفَّضَ) القول : لینه و ــ الامر هوّنه و ــ راس البعیر . مده الی الارض لیرکبه (اقرب) گفتار را نرم قرار داد و کاررا آسان گرفت . سر شتر را کشید تا سوار شود " فخفض فی الطلب " ر ۳۱ – ر۲۴۰ – ۲ – ۹۸ درتلاش (مال و دارائی) مدارا کن و آسان گیر " و تخفیفا لقلوبهم " ط ۱۹۰ – ط ۲ – ۲۴ – (پروردگار عالم نماز وروزه و ... بر بندگان خود واجب کرد) برای پست و فروتن قراردادن دلهاشان .

(الاَخفَضُ) تفضیل " و کنت اخفضهم صوتا و اعلاهم فوتا " ط ۳۷ – ط۱۲۸ – ۱ – (در میان مسلمانها و یاران پیامبر) از همه خاموشتر بودم و در پیشی گرفتن (بسوی کمالات) از همه برتر بودم .

خَفَّ الشیء ض خَفًّا و خِفَّةً و خَفَّةً ، ضد ثقل و ــ الرجل ، طاش و ــ قل ماله و ــ فلانا ازال حلمه و حمله علی الخفة (اقرب) : سبک شد و عقلش رفت و مالش کم شد و فلانیرا بر سبکی واداشت و حلمشرا برد " خفت عقولکم وسفهت حلومکم " ط ۱۴ – ط ۲۱۵ – ۱ – (ای اهل بصره) عقلهای شما سبک و بردباریهای شما مضطرب گشت .

(اِستَخَفَّهُ) اِستِخفافا : ضد استثقله و ــ به استهان و ــ الطرب فلانا حمله علی الخلاعة و ــ فلانا عن رایه . حمله علی الجهل والخفة و ــ اطربه و ازاله عما کان علیه من الصواب (اقرب) : سبکسر . خوار گشت . سرور فلانیرا بهمنک واستخفاف واداشت وازاندیشه‌اش برنادانی و سبکی واداشت و اورا به نشاط واداشت و از حق اورا زایل کرد " واستخفتهم الجاهلیة الجهلاء " ط ۹۲ – ط۱۹۲ – ۲ – ۲ – نادانی وسخت و قدیمی آنها (اهل‌جاهلیت) را سبکسر کرده بود .

(خَفَّفَهُ) تَخفیفا: ضد ثقله و ــ الحرف ضد شدّده (اقرب) او را سبک کرد حرف را تخفیف داد " و قد یخففه الله علی اقوام " ر ۵۳ – ر۲۳۹ – ۱۳۵ – (هرگونه حقی گران آید) وگاه باشد خداوند سبک گرداند بکسانی (که پاداش نیکو میطلبند)

(تَخَفَّفَ) : ضد تَثَقَّلَ : شخص

خودرا سبک گردانید " تخففوا تلحقوا" ط ۲۱ – ط۲۲۶ – ۱ – سبک شوید (از بارهای گران از قبیل حرص بدنیا ووزر گناه و . . .) ملحق گردید (به رفتگان برسید همانطوریکه اگر بار مسافر کم شود بسرعت راه پیماید و به رفیقان خود که از پیش رفته اند میرسد . هم چنین کسیکه روح خودرا از علائق دنیا و اوزار گناه سبک کند به سالکین راه حق که پیش از او به بهشت رفته اند میرسد) .

(الخِفّة) بالکسر: ضد الثقل و – الرجوع تکون فی الجسم والعقل والعمل (اقرب) سبکی و برگشتن وضعف دربدن باشد یا عقل یا عمل " مع خفة الظهر " ر ۳۱ – ر ۲۴ – ۷۶ (آگاه باش در برابرت راهی است دور و بسیار سهمگین و درآن ترا بی‌نیازی نیست از توشه برداشتن به‌مقداری که ترا برساند) با سبک بودن پشتت (از بارگران معاصی و نافرمانیها) .

(الخُفُوف) : سرعت (اقرب) " و منع بعضها بعبالة خلقه ان یسمو فی السماء خفوفا و جعله یدف دقیقا " ط ۱۶۳ – ط ۱۱ – ۶ – بعضی از پرندگان را بجهت سنگینی جثة (مانند شتر مرغ و لک‌لک) منع فرمود از اینکه بسرعت بهوا بپرد و قرار داد آنرا بالهایش را به پهلوها میزند و در روی زمین نوعی می‌پرد تا بلند شود .

(الخَفِیف) : ضد الثقیل و – السریع فی عمله اوسیره (اقرب) : سبک و شتاب‌کننده در عمل و یا راه رفتن خود .

(الخَفِیفَة) مؤنث خفیف " ان الحق ثقیل مرئ و ان الباطل خفیف و بی " ح ۳۷۶ ح ۳۲۰ – ۳ حق گران و گوارا است (عاقبتش نیک) باطل . سبک و با آورنده‌ماست (عاقبتش بد است)

(خَفِیفُ العُقُل) احمق خِفاف واَخِفّاء (اقرب) : بیخرد " و انتم معاشراخفاء الهام ط ۳۶ – ط ۱۵۳ – ۳ – شما (اهل نهروان) گروه بیخرد و سبکسری هستید .

(اَخَفّ) اِخْفافًا : خَفّت حاله و رقت والرجل کان قلیل الثقل فی سفره او حضره (اقرب) : حالش سبک و رقیق گشت و مرد در سفر یا در حضر سبکبار است

" المُخِفّ فیها احسن حالا من المثقل " ر ۳۱ – ر ۲۴ – ۷۳ (بدان در جلو تو گردنه‌ٔ بسیار دشواری استم درآن سبکبار از گرانبار خرسند تراست .

(الاَخَفّ) تفضیل " اولئک اخف علیک معونة" ر ۵۳　(محرم اسرار و خواص خودرا کسانی قرار داده که‌پیش از تو به ستمگران یاری نکرده اند) هزینه‌آنها برتو سبکتراست .

(الخُفّ) بالضم للبعیروالنعام بمنزلة الحافر لغیرهما ج اَخْفاف (اقرب) : برای شتر

و شترمرغ بمنزلهٔ آن حافری است که برای غیر آنهاست مانند اسب و الاغ که هنگام راه رفتن بزمین می‌گذارند و گاه باشد خف و حافر به صاحب آن گفته می‌شود.

" لایزکوا بها خف ولاحافر ولاظلف " ط ۱۹۰ – ط ۲ – ۱۰۵ – (پروردگار عالم خانهٔ خودرا درزمینی لم‌یزرع قرارداد) که نه شتر آنجا فربه شود و نه اسب و نه گاو و نه گوسفند.

خَفَقَهُ خَفْقاً : ضربه بشیء عریض کالدرة ن و ض خفقا : ضربه بها ضربا خفیفا و — النعل صوتت و — النجم خفوقا : غاب و کذلک القمر والشمس و — الفؤاد و — البرق والسیف والرایة والریح و — السراب و — نعس و — اللیل اذهب اکثره (اقرب) : باچیز پهن اورا زد. اورا سبک زد کفش صدا کرد. ستاره ماه و خورشید غروب کرد. دل، برق، شمشیر، پرچم، باد، سراب، چرت زدن، بیشتر شب رفت "والحمد لله کلما نجم لاح و خفق " ط ۴۸ – ط ۱۶۸ ۱ – ۱ ستایش خداوندیرا سزاست هروقت که ستاره هویدا و پنهان شود

(الخُفُقان): الاضطراب (اقرب)

" ربط جنان لم یفارقه الخفقان " ط ۴ ف ۵ ج ۱ ص ۳۸ – مطمئن باشد دلی که همواره ازخوف خدا مضطرب و نگران است.

خَفِیَ الامرُ یَخْفی خَفاءً : لم یظهر فهو خافٍ . خَفِیّ و — خَفِیَ خُفیةً و خِفیةً . استتر و تواری (اقرب) : ظاهر نشد پنهان و پوشیده شد " ان الله سبحانه و تعالی لایخفی علیه ما العباد مقترفون فی لیلهم ونهارهم " ط ۱۹۷ – ط ۳ ج ۳ – ۱۷ – آنچه راکه بندگان در شب و روزشان بجا می‌آورند برخداوند سبحان پوشیده نیست.

(اَخفَوْه) : آنرا پنهان داشتند (متعد) " لانه جهل مااخفوه من مصون اسرارهم و مکنون ضمائرهم " ط ۱۴۲ – ط ۱ ٪ – ۲ – (پروردگار عالم با فرستادن پیامبر حجت را برمردم تمام کرد و باطن آنها را آشکار کرد) نه اینکه خداوند بی اطلاع بود از آنچه پنهان کرده بودند از اسرار پنهان شده و پوشیدهٔ دلهایشان (بلکه برای آزمایش است و آزمایش پروردگار عالم اینست چه‌کس دردنیا ازفرمان او پیروی نموده رستگار میگردد و کدام نافرمانی کرده معذب میشود.

(الخَفا) : الشیءُ الخَفِیّ (الخَفاء) : ضد الظهور (اقرب) : چیز پنهان و پنهان شدن " لطیف لایوصف بالخفا " ط ۱۷۲ – ط ۱۳۹ – ۲ – خداوند لطیف است به پنهانی وصف نمیشود.

(قال الشارح البحرانی لطیف یعنی دقیق القوام صغیر الجسم و عدیم اللّون من

الاجسام والمحکم من الصنعة فهو تعالی منزه عن اطلاق احد هذه المعانی علیه لاستلزام الجسمیة والامکان فیبقی اطلاقها علیه باعتبارین احدها تصرفها فی الذوات والصفات تصرفا خفیا یفعل بالاسباب المعدة لهما لافاضة کمالاتها .

الثانی جلالة ذاته و تنزیهها عن قبول الادراک البصری بمعنی لاستحالة رویته شابه الاجسام اللطیفة فاطلق علیه لفظ اللطیف بهذا الاعتبار .

خلاصهٔ کلام بحرانی این است پروردگار عالم در اشیاء پنهانی تصرف کننده است و ذات او قابل رؤیت نیست و معنی سوم خداوند الطافی را که بندگانش را به عبادت نزدیک و از معصیت بازدارد دربارهٔ بندگانش روا میدارد و معنی چهارم به آنها رحم و مدارا و مهربانی میکند . معنی پنجم به چیزهای لطیف عالم است . معنی ششم آفرینندهٔ چیزهای لطیف است .

(الخَفِیّ) بروزن شریف : پنهان " یعلم مساقط الاوراق و خفیّ طرف الاحداق ط ۱۷۶ ط ع ۶ - ۳ - خداوند می داند مواضع افتادن برگهای درختان و پنهان نگریستن چشمها را .

(الخَفِیَّة) : الرکیة و - الغیضة الملتفة جمع خَفَایا (اقرب) : چاه و بیشهٔ پردرخت و امر پنهان شده " الباطن لکل خفیة " ط ۱۳۰ - ط ۷۸ - ۱ - خبیر است به هر امر پنهان .

(الخَفِیّات) جمع خَفِیّة والخفایا ایضا جمع خفیّة و معنی آن گذشت " الحمد لله الذی بطن خفیّات الامور " ط ۴۹ - ط ۱ - ۱ - ستایش خدائیرااست که دانا به امور پنهانی است .

(الاَخْفَی) تفضیل " و انه لیاتی علیکم من بعدی زمان لیس فیه شیء اخفی من الحق ولااظهر من الباطل " ط ۱۴۵ - ط ۳۰ - ه - زود است که بعداز من برشما روزگاری بیاید که چیزی در آن پنهان تراز حق و آشکارتر از نادرستی نباشد .

(الخفاء والروایات)

قال امیرالمومنین (ع) من کنوز الجنّة اخفاء العمل والصبر علی الرزایا وکتمان المصائب .

و قال رسول الله (ص) اعظم العبادة اجرا اخفاها روی عنهم علیهم السلام ان فضل عمل السر علی عمل الجهر سبعون ضعفا .

خَلَبَ فلاناً ن خَلْباً و خِلاباً و خِلابَةً ،

خدعه بمنطقه و لسانه و ـ امال قلبه بالطف القول فهو خالِبٌ وخَلّابٌ و هي خالِبَةٌ (اقرب) اورا با زبان و منطقش فریفت و دل او را با رقیقترین سخن برگردانید " فان برقها خالب " ط ۱۸۹ – ط ۲۳ ـ ۱۶ -(به کالاهای نفیس دنیافریفته نشوید) زیرا برق آن فریبنده و بی‌باران است .

(الخُلَّب) وزان قُلَّب : السحاب لامطرفیه المطمع المخلف . یقال لمن یعد ولاینجز " انما انت کبرق خلب (اقرب) ابری که درآن باران نباشد وعده دهد و وفا نکند .
" غیر خلب برقها" ط ۱۱۲ – ط ۵۵ ـ ۱۲ ـ باراني بده) که برق آن بی‌باران نباشد .

(المِخْلَب) : المِنْجَل و ظفر کل سبع من الماشي والطائر لان صاحبه یمیل به الشيء و یخلبه الي نفسه ج مَخالب) (اقرب) . داس و ناخن و چنگال هر درنده از دونده و چرنده زیرا صاحب چنگال چیز را به خود می‌کشد و فریب دهد .
" فکان قدعلقتکم مخالب المنیة " ط ۸۳ - ط ۱۱ - ۴ ـ گویا چنگالهای مرگ (مانند چنگال درندگان) بشما بند شده (مرگ نزدیک شده)

خَلَجَهُ ض خَلْجاً : جذبه و سلبه وانتزعه و ـ زیدا بحاجبه و عینه غمزه و ـ الشيءَ حرکه و ـ فلانا کذا: شغله و ـ بالسیف: ضربه و ـ ولده : فطمه (اقرب) : آنرا کشید . ربود . کند . با ابرو و چشم به زید اشاره کرد . چیز را حرکت داد . فلانیرا فلان‌چیز مشغول کرد . با شمشیر او را زد . فرزند را از شیر باز گرفت .

(الخالِج) وزان فاعل : جاذب (اقرب) : کشنده " و جعله خالجا لاشطانها " ط ۸۹ – ط ۳ ـ ۶ ۹ ـ مرگ را گردانید کشنده ریسمانهای اجلها (همانطوریکه یکنفر ریسمان درازی را بطرف خود بتدریج می کشد و درآخر همه را جمع می‌کند و همچنین مرگ عمر آدمی‌را بسوی خود بتدریج می‌کشد تا در آخر چیزی ازآن در روی زمین نماند .

(المَخلوجَة) : الطعنة ذات الیمین و ذات الشمال و ـ الرای المصیب ج مخالج (اقرب) : نیزه زدن به‌چپ و راست و نظر و رای رسا .

(خالَجَ) قلبه امر : خامره ای نازعه منه فکر (اقرب) به دل او فکری رسید و با او منازعه کرد تا اورا از هدفش متصرف کند و به طرفی بکشد .

(المُخالِج) اسم فاعل است از باب مفاعله " و تنکب المخالج عن وضح السبیل " ط ۸۱ – ط ۴ ـ ۳۴ ـ پرهیز کرد از آنچه اورا از راه راست و روشن بکشد ومنحرف

کند (در تمامی نسخه‌های نهج البلاغه که ملاحظه شد . عبده . خوئی و . . . مخالج بفتح میم درج شده و در شرح آن سخنان شارحین مضطرب است ولی بنظر ما بضم میم اسم‌فاعل از باب مفاعله است و (عن وضح) هم متعلق است به آن چنانچه توضیح دادیم‌ودرکتابهای لغت‌معنی مناسبی به‌مفتوح بودن‌میم نیافتم .

خَلَدَ ن خُلُوداً: دام و بقي و ــ الرجل خَلْداً و خُلُوداً . ابطاعنه المشيب و قداسّ و ــ بالمكان و ــ الي المكان اقام به و ــ الي الارض ، لصق به واطمان اليها (اقرب) . جاوید شد و ماند و مرد دیر پیر شد درحالیکه سن او زیاد است درجای منزل گزید و بزمین چسبید آرام گرفت .

(أَخْلَدَ) بصاحبه :لزمه و اليه : مال و ركن (اقرب) " و اثرها و اخلدالیها" ط ۱۰۹ ــ ط۱۸ ــ ۲۰ ــ (دیدید بی‌آشنائی و دشمنی دنیارا بکسانی که آن را) برگزیدند وبآن اعتماد کردند .

(خَلَّدَ) الرجل و ــ بالمكان و ــ اليه مثل خلد و ــ الله تعالي فلانا ؛ جعله خالدا (اقرب) : مثل معنی خلد است و خداوند فلانی‌را جاوید قرار داد " و يخلده فيما اشتهت نفسه" ط ۱۸۱ ــ ط ۱۵ ــ ۵ (جاودان نگهش میدارد درآنچه نفس او آرزو داشته .

(الخَالِدُ) . جاوید و دائمی " ولا يهرم خالدها" ط ۸۲ ــ ط ۱۴ ــ ۶ ــ و جاوید درآن (بهشت) پیر نمی‌شود .

خَلَسَ الشيءَ ض خَلْساً وخِلِّيسَى: اخذه في نهزة و مخاتلةٍ و خَلَسَهُ اياه خالَسَهُ مُخالَسَةً : اعجله (اقرب) : در یک فرصت و فریب او را ربود و اورا شتابانید .

(تَخَالَسُوا)الشيءَ : تسالبوه‌والقرنان يتخالسان انفسهما " اي يروم كل منهما قتل صاحبه (اقرب) . میخواستند همدیگر را بربایند . هریک از دو نفر مبارز می‌خواست همدیگر را بکشند .

" يتخالسان انفسهما " ط ۵۶ ــ ط ۱۳۵ ــ ۳ (درراه حمایت از اسلام در زمان رسولخدا مردی از ما مردی ازکفار بهمدیگر حمله میکردند) هریک میخواست جان دیگری را برباید و اورا بکشد .

(الخَالِس) :رباینده" اوموتا خالسا " ط ۲۲۸ ــ ط ۶۴ ــ ۳ ــ به کارهای نیک پیشی گیرید از جهت مرگی‌که رباینده است (زندگانی را) یعنی پیش از آنکه آن برسد و شمارا از عمل باز دارد عمل کنید .

(الخِلاسِيَّة) بكسر الخا ؛ هوالمتولد بين دجاجتين هندية و فارسية (عبده) . آن خروسی‌استکه میان مرغ هندی و فارسی‌بوجود

آید که نه سفید است نه سیاه بلکه خاکی رنگ است.

" لان قوائمه حمش کقوائم الدیکة الخلاسیة) ط ۱۶۳ ف ۳۲ ج ۲ ص ۷۲ (طاوس هنگامیکه بهپاهایش نگاه میکند از اندوه گریه میکند) زیرا پاهایش باریک مانند خروس خلاسی که نه سفید است نه سیاه.

خَلَصَ الشیءُ ـُ خُلُوصاً و خَلاصاً : صار خالِصًا و ـ من التلف:نجا و سلم و ـ الماء من الکدر : صفاو ـ الیه و ـ به الشیءُ:وصل (اقرب) : خالص شد . از تلف شدن نجات یافت و سالم ماند . آب از تیرگی صاف گردید و به او رسید.

" فلو ان الباطل خلص من مزاج الحق " ط ۵۰ - ط ع ۱۵ - ۲ - پس اگرباطل خالص میبود از آمیزش حق (برخواهان آن پوشیده نمیماند)

(اَخْلَصَ) السمنَ : اخذ خلاصته و ـ فی الطاعة : ترک الریاء و ـ له النصیحة والحب : خلصهما عن الغش و ـ الشیءَ اختاره و ـ اخلصه الله : جعله مختارا خالصا (اقرب) صاف روغن را گرفت . در طاعت ریا راترک کرد . دوستی و نصیحت را برای او خالص گردانید . چیز را برگزید . خدا او را برگزیده قرار داد.

(اِستَخلَصَ) الرجلَ : اختصه بدُخْلله و ـ الشیءَ اختاره و ـ الشیءَ منه . (اِسْتَخْلَصَهُ (اقرب) : مرد را به داخله اش مخصوص کرد و چیز را برگزید و چیز را از آن بدست آورد.

" قد اخلص لله فاستخلصه " ط ۸۵ - ط ۱۹ - ۹ - عمل خودرا برای خدا خالص و بیریا قرار داد و خداوند هم او را برگزید.

(تَخَلَّصَ) منه : نجاوتجرد و انفصل (اقرب) . از او نجات یافت و جدا شد و عاری شد.

(مُتَخَلِّصَة):اسم مفعول تخلص (وهی تجوب مهاوی سدف الغیوب متخلصة الیه سبحانه) معنی این جمله در (جاب) گذشت.

(الخَلاص) بالفتح : الاسم من التخلیص بمعنی النتیجة و ـ ما انتفی عنه الغش من الذهب و هو فی الاصل مصدر من خلص فسمی به الخالص و مثله کثیر (اقرب) : اسمی است از تخلیص بمعنی نتیجه و . آنچه از غش از طلا نفی شده و... " هل من مناص او خلاص " ط ۸۱ - ط ۳ - ۵۱ - (ای دارندگان دیدههای بینا) آیا هیچ جای گریز و یا رهائی دارد؟

(خَلَّصَهُ) من کذا : نجاه و ـ الشیءَ صفّاه و میزه من غیره (اقرب) : او را نجات داد . چیز را تصفیه کرد و از غیر آن جدا

ساخت
" ضامنا لتخليص ما التبس علـــى غيره " ط ۱۷ – ط ۱ ۵ – ع – (عوام الناس آنرا که عالم نامیدند ولی عالم نیست میـان مردم به قضاوت نشست) در حالیکه خـود را عهده دار و دانا میداند برای جدا کـردن آنچه برغیر او اشتباه شده .

(الخالِص) ، الصافي الناصع من الالوان و – المحض و – کل شئ ابیـض ج خلص (اقرب) ، صاف وخالص ازرنگها .خالص هرچیز سفید (قدم خالصا و عمل صالحـا) ط ۷۴ – ط ۱۷۰ – ۲ – (خدا رحمت کنـد مردی را) که عمل خالص (از ریا) پیش فرستد و عمل شایسته بجا آورد .

(الخلص والروایـات)

الخالص في اللغة كلما صفي و تخلص ولم يمتزج بغيره والعمل الخالص في العـرف ماتجرد قصد التقرب فيه عن جميع الشوائب .

قال الصادق عليه السلام ان ربكـم لرحيم يشكر القليل ان العبد ليصلي ركعتين يريد بها وجه الله فيدخله الله به الجنّة و قد تقدم في (خطر) والاخلاص علي خطرعظيم .

شي عن الحسن بن علي الزكـي عليهما السلام قال لوجعلت الدنيا كلها لقمـة واحدة و لقمتها من يعبدالله خالصا لرايت اني مقصر في حقه ولومنعت الكافر منها حتى يموت جوعا ثم اذقتها شربة من الماء لرايت اني قد اسرفت .

العدة قال النبي (ص) : من اخلـص لله اربعين يوما فجرالله ينابيع الحكمة مـن قلبه الي لسانه .

كان عيسى (ع) يقول للحواريين اذا كان صوم احدكم فليدهن راسه و لحيته ويمسح شفتيه بالزيت كيلا يرى الناس انه صائم واذا اعطى بيمينه فليخف عن شماله .

عن الصادق (ع) في قوله تعالى حَنيفًا مُسلِمًا قال خالصا مخلصا لايشوبه شئ .

قال رسول الله (ص) في وصيتـه لابي ذر يا اباذر لايفقه الرجل كل الفقه حتى يرى الناس في جنب الله تبارك و تعالى امثال الاباعر ثم يرجع الى نفسه فيكون هواحقـر حاقر لها .

عن مختصر الاحياء للشيخ شرف الدين ابن موتس شارح التنبيه في باب الاخلاص ان من اخلص لله تعالى في العمل و ان لم ينـو ظهرت آثار بركته عليه و علي عقبه الى يوم القيمة كما قيل انه لما اهبط آدم (ع) الـى الارض جاءته وحوش الفلاة تسلم عليه و تزوره فكان يدعوا لكل جنس بمايليق به فجاء طائفة من الظباء فدعالهن و مسح على ظهورهـن

فظهر فیهن نوافج المسک فلما رای ما فیهامن
ذلک غزلان آخر فقالوا من این‌هذا لکن فقلن
زرنا صفی‌الله‌آدم فدعالنا و مسح علی‌ظهورنا
فمضی البواقی الیه فدعالهن و مسح علـــی
ظهورهن فلم یظهر لهن من ذلک شیء فقالوا
قدسلمنا کما فعلتم فلم‌نر شیئا مما حصل لکم
فقالوا انتم‌کان‌عملکم لتناولوا کما نال‌اخوانکم
و اولئک کان عملهم لله من غیر شیء فظهــر
ذلک من نسلهم و عقبهم الی یوم القیمـــة
سفینه خلص ص ۴۰۸ ،

خَلَطَهُ به ض خَلْطاً : ضمه الیه فاختلـط
هو و قد یمکن التمییز بعد ذلک کما فی خلـط
الحیوانات و قد لایمکن کما فی خلط المایعات
فیکون مزجا قال المرزوقی : اصل الخلـــط
تداخل اجزاء الاشیاء بعضها فی بعض وقدتوسع
فیه حتی قیل رجل خلیط اذا اختلط بالناس
کثیرا (اقرب) : بهخودش ضم کرد پس آمیخت
گاهی جدا کردن ممکن است مثل آمیختـــن
حیوانات و گاهی ممکن نیست مثل آمیختـــن
چیزهای روان ... " فخلط حلالها بحرامها "
ط ۱۱۱ - طم ۵ - ۳ - (پس خداونـــد
حلال دنیارا بحرامش آمیخت) .

(خالَطَه) مُخالَطَةً و خِلاطاً : مازجه
داخله و ــ عاشره و ــ الداء فلانا: خامره و ــ
الذئب‌الغنم : وقع فیها (اقرب) : باو آمیخت
و مداخله کرد . معاشرت کرد مرض فلانیـــرا
بی‌هوش کرد . گرگ به گوسفند واقع شد .

(خُولِطوا) مجهول ماضی خالـــط
معنی آن گذشت " و یقول قدخولطوا و لقـــد
خالطهم امرعظیم " ط ۱۹۱ - طم ۱۴ - ۱ -
(ببننده پرهیزکارا نرا ببیند و گوید) به‌عقلشان
خللی آمیخته شده (در حالیکه مخبـــــط
نیستند) بلکه امر بزرگی (اندیشه قیامـــت و
آخرت) باطن و فکر آنهارا آمیخته و مشـــوش
کرده است .

(اِخْتَلَطَ) : امتزج و ــ الفرس قصر
فی جریه و ــ الرجل فسد عقله و ــ الظـلام .
اعتکر (اقرب) : آمیخت . اسب در رفتـــن
کوتاهی کرد . عقل مرد فاسد شد . تاریکـــی
روی هم آمد .

" فاختلط به نبات الارض " ط ۱۰۹
- ط ۱۸ - ۵ - (مثل دنیا مانند گیـــاه
زمین است که بآبی که آنرا از آسمان فرستادیم
آمیخته شد (و پس از آن برگشت گیاه خشـــک
گردید) .

(الخُلْطَة) : الشرکة یقال بینهمـــا
خلطة ای شرکة (اقرب) : شریک شـــدن در
مجالست ومصاحبت ومعاملات و ... " و یسفه
الحلیم بخلطته " ر ۳۹ - ر ۲۹۰ - ۱ - (ای
عمروعاص معاویه) مرد بردبار و حلیـــم را با
مصاحبت خود نادان و سفیه گرداند .

(الاَخْلاط) : الاصناف المختلطـة

واخلاط الانسان عند الاطباء : الدم والبلغم والصفراء والسوداء الواحد خلط (اخـلاط الناس) اوباش مختلطون لاواحد له (اقرب) صنفهای آمیخته : خون . بلغم . صفراء . سوداء اوباش آمیخته مردم

" والاخلاط المتباينة " ط ۱ - ط ۵ - ۸ بم - (آدم را آفرید) از خلطهائیکه ازهم جدامیباشد گرمی (صفرا) سردی (بلغم) تری (خون) خشکی (سوداء)

خَلَعَ الشیءَ ع خَلْعاً : نزعه الا ان فی الخلع مهلة و ـ النعل و ـ الثوب و ـ الرداء : جرده و قائده : ازاله و ـ الربقة عن عنقه : نقض عهده و کذلک خلع قیده و ـ عذاره . القاه عن نفسه فعدّ الشرّ وتهتک و ـ امرأته خُلعاً بالضم: طلقها علی بذل منها لـه (اقرب) : چیز را کند مگر اینکه در خلـع مهلت است نعلین لباس عبا را بیرون آورد . کشنده خودرا زایل کرد عهد خودرا شکست . شلوارخودرا کند . شری برپا کرد و هتاکی نمود زن خودرا در مقابل بذلی که او به مرد نمود طلاق داد .

" الا و ان الخطایا خیل شمس حمل علیها اهلها و خلعت لجمها فتقحمت بهم فی النار " ط ۱۶ - ط ۱۶ - ۶ ـ آگاه باشید گناهان مانند اسبان سرکش است که سوارشده است برآنها اهلشان و برکنده شده اسـت لجامهای آنها وآنهارا به آتش انداختهاست .

خَلَفَهُ خِلافَةً : کان خلیفته و ـ ربه فـی اهله : جعله خلیفة علیهم و ـ فلاناً : بقی بعده و ـ مکان ابیه : صارفیه دون غیره و ـ الفاکهة بعضها بعضا خلفا و خلفة : صارت عوضـا من الاول و خلفا و ـ فم الصائم خلوفا و خلوفة . تغیرت رائحته و ـ اللبن و الطعام : تغیـر طعمه اورائحته (اقرب) : برگشت جانشین او شد . اورا بر آنان جانشین قرارداد . بهپدرش بجای دیگران جانشین شد بعضی از میوه بـه بعضی عوض و جانشین شد بوی دهن روزهدار تغییر کرد طعم یا بوی طعام عوض شد .

" و سلفت الاباء و خلفت الابنـاء " ط ۱ - ۵ - ۲ ۴ - (بهمین ترتیـب) پدرها درگذشتند فرزندان بجایشان نشستند .

(خَلِفَ) الرجل ل خَلَفاً : کـان اَخْلَفَ و ـ فلان کان مُخالِفاً عسرا کانه یمشی علی شق .

(اَخْلَفَهُ) ماوعده : قال شیئا ولـم یفعله و ـ الغیث اطمع فی النزول ثم نکث عنه (اقرب) چیزی گفت و نکرد باران در فـرود آمدن امیدوار کرد سپس برگشت .

" و اخلفتنا مخایل الجود " ط ۱۱۳ ـ ط ۵۵ - ۴ ـ وعده خلافی کرد مـا را

علامتهای باران .

(خَالَفَهُ) فی الامر مُخالِفَةً و خِلافاً ، ضد وافقه (اقرب) : در امر با او موافقت نکرد . " و خالف من خالف ذلک الی غیره " ط ۱۵۱ - ط ۳۸ - ۹ - مخالفت کن با کسیکه مخالفت کند با این (با شریعت پیامبر) و متوجه شود بغیر آن .

(خَلَّفَ) القوم اثقالهم : خلوها وراء ظهورهم و - فلانا جعله خلیفته و - اخره (اقرب) : آن گروه متاعهای خودرا پشت سرشان گذاشتند و فلانی‌را جانشین خود قرار داد و اورا عقب گذاشت " و خلف فینا رایة الحق " ط ۹۸ - ط ۲۱۴ - ۳ - میان ما بیرق و نشانهٔ حق (قرآن کریم و ائمهٔ هدی - ع -) را باقی گذاشت .

(اِخْتَلَفُوا) : ضد اتفقوا و - زید عمرا کان خلیفته و جعله خلفه و - اخذه من خلفه و - الی الخلاء صار به اسهال فتردد الیه (اقرب) اتفاق نکردند، زید عمر را جانشین شد و او را پشت سرخود قرار داد و اورا از پشت گرفت . او اسهال داشت .

" فان الوالی اذا اختلف هواه منعه ذلک من العدل " ر ۵۹ ف ۱ ج ۳ ص ۱۱۵ - هرگاه میل و خواست حکمران (نسبت بهرکس و هر امر) یکسان نباشد (قانون‌را در هرجا مراعات نکند) این روش اورا از بسیاری از دادگری باز میدارد .

(تَخَلَّفَ) عن القوم تأخّر (اقرب) از قوم عقب ماند .

" غرب رای امریءٍ تخلف عنی " ط ۴ - ط ۱۲۷ - ۵ - غایب و پنهان شد رای و اندیشهٔ کسیکه از من تخلف کرد و کناری رفت (بمن اطاعت نکرد (درحق‌ش شک نکردم از آنوقت که بآن نموده شدم) .

(الخِلافَةُ) بالکسر الامارة و - النیابة عن الغیر اما لغیبة المنوب عنه او لموته او لعجزه او لتشریف المستخلف و من هذا استخلف الله عباده فی الارض و - فی الشرع الامامة (اقرب) : زمامداری ، نایب شدن از دیگری یا برای غایب شدن منوب عنه یا برای مرگ و عجز او و یا عزیز قرار دادن نائب در شرع امامت است .

" واعجبا اتکون الخلافة بالصحابة ولاتکون بالصحابة والقرابة " ح ۱۹۰ ح ۳۷۶ - ۹ - ای شگفتا آیا جانشینی پیامبر با مصاحب بودن با پیامبر میباشد (که عمر در سقیفه به ابوبکر گفت تو مصاحب پیامبر بودی دستت را بده تا با تو بیعت کنم) و با مصاحبت و خویشاوندی نمی‌باشد (یعنی اگر بدین دلیل کسی می‌تواند جانشین پیامبر باشد منهم مصاحب پیامبر و هم خویش آنحضرت هستم) .

(الخِلاف) : ضد الوفاق مصدر (خَالَفَ) " الخلاف یهدم الرای " ح ۲۱۵ -

ـــح۲۹۷ح۲مخالفت و نزاع کردن بهمدیگـــر اندیشه را (بجهت هیجان غضب) خـــراب می‌کند.

(الخَلَف) «البدل والعوض و ــ الولد الصالح (اقرب) : بدل . عوض . فرزنـــــد نیکوکار " و بالذل من العزّ خلفا " ط ۳۴ ــ ط ۵۸ ــ ۱ (برشما پریشان باد) آیا بخواری از حیثیت بدل بودن از عزت راضی‌شدید؟

(الخُلْف)بالضم ، الاسم من الاخلاف و هو فی‌المستقبل کالکذب فی الماضی و قیل هوان تعد عدة ولاتنجزها و ــ خلاف‌المفروض وجمع الخلیف فی معانیه (اقرب) : اســـمی است از اخلاف و آن در مستقبل ماننـــددروغ است درگذشته . خلاف فرض . وعده بدهـــی ولی وفانکنی " والخلف یوجب‌المقت عندالله و عندالناس " ر ۵۳ ــ ر ۲۳۹ ــ ۱۸۱ ــ وفا نکردن بوعده سبب خشم خدا و مردم‌میگردد (کبرمقتا ان تقولوا مالاتفعلون)

(الخَلْف) : نقیض قدام یکون‌ظرفا و یکون اسما للجهة الخلفیة (اقرب) : ضـــد جلو . ظرف میباشد و گاه اسم میباشد بـــرای طرف عقبی .

" والدنیا تطوی من خلفکم " ر ۲۷ ــ ر ۲۴۳ ــ ۱۱ ــ و دنیا از پی شما پیچیـــده میشود (روزها و ساعات عمر انسان ماننـــد فرش گسترده ایست هر روز انسان به گذشتـــن روزها روی آن راه میرود و پس از گذشتـــن آن پیچیده میشود تا بروی سیرکند تمام شـــود دیگر برنگردد و به مرحلهٔ مرگ برسد) .

(حیٌّ خَلُوف) : بالفتح خال مـــن الرجال قال ابوفراس " ولااصبح الحی‌الخلوف بغارة (اقرب) : تیره‌ای‌که از مرد خالی باشد ابوفراس گفت به قبیله‌ایکه مرد ندارد غـــارت نمی‌زنم .

" و یسع من وراثهم من خلـــــوف اهلیهم " ر ۵۳ ــ ر ۲۳۹ ــ ۷۲ ــ (بایـــــد برگزیده‌ترین سپاهت کسی باشد که با لشگر از یاری خود مواساة کند و از توانائی خویـــش از خواربارلشگر که در دست او است بهآنـــــان باندازه‌ای احسان نماید که بخود آنها و بـــه اهل و عیال آنها که در میان خانه و قبیلـــه ماندماند کفایت کند (در لغت خلوف بالضـــم بمعنی رائحه و بوآمده و (خلوف) بالفتــــح درست است و نسخه‌های نهج‌البلاغه بضم خا نوشته شده و (عبده) هم خلوف را جمع‌خلف بفتح و سکون دانسته ولی صحیح آنست که ما درج کردیم .

(الأخلاف) جمع خِلْف بالکســـر . حلمة ضرع الناقة (اقرب) : سر پستان شتـــر " مملوءة اخلافها " ط ۱۳۶ (ط ۹۱) ۲ جنگ سختی بشما رو آورد بشتری ماند) دارای پستانهای پـــر از شیر (در اول کارزار بکام کسانیکه وارد جنگ

می‌شوند امیدفتح وفیروزی دارند شیرین‌است .
(الخالِف) من تتركه في اهلك و
مالک اذا خرجت لسفراوحرب (عبده) : کسی
که در میان اهل و مال خود جانشین می‌گذاری
هنگامیکه به سفر یا به جنگ میروی " و لتركتم
اموالكم لاحارس لها ولاخالف عليها " ط ۱۱۴
-ط ۹۵ - ۴ - البته مالهای خود را رها
می‌کردید بطوریکه نه‌نگهبانی باشد و نه
جانشینی .
(مختلف الملائكة) ، من اختلف‌زيد
عمرا خَلَفه من ورائه (اقرب) زید عمر را
جانشین شد (نحن شجرة النبوة و محط
الرسالة و مختلف الملائكة" ط ۱۰۷ -ط ۸
- ۲ ۴- ما (ائمه اثنی عشر ع) شجره
نبوت‌هستیم محل فرودآمدن پیامبری‌میباشیم
و رفت و آمد فرشتگان هستیم گویا یکی پس
ازدیگری‌میآید و دیگری به آن که رفت‌جانشین
میباشد .
(اِستَخلَفَ) فلانا : جعله خليفة له
و فلانا من فلان : جعله مكانه (اقرب) :فلانی
را بجای خود جانشین قرار داد " لان
المستخلف لايكون مستصحبا " ط ۴۶ -ط ۲۳۲
- ۲ -(خدایا تو در سفر همراه و درخانواده
جانشین منی جز تو کسی این دوراجمع نمیکند
(زیرا جانشین همراه نمی‌باشد)
(الخَليفة) ، من يخلف غيره ويقوم
مقامه والسلطان الاعظم و في الشرع الامام
الذي ليس فوقه امام ج خلفا (اقرب) :کسیکه
بدیگری جانشین شود و بجای او قیام کند و
پادشاه بزرگ و در شرع امامیکه بالادست او
امام نباشد و جمع آن خُلَفا و خلائف .
" و انت الخليفة في الاهل " ط ۴۶
-ط ۲۳۲ - ۲ - خدایا تو در خانواده
جانشین منی .

خَلَقَ الاديمَ ن خَلقاً و خِلقةً : قدّه قبل
ان يقطعه و ــ الشيء اوجده وابدعه على غير
مثال سبق و ــ الافك افتراه و ــ الكلام وغيره :
صنعه و ــ الشيء ملّه ولينه والعود سواه (اقرب):
پوست را پیش از بریدن اندازه کرد چیز را
بوجود آورد و بدون مثال سابق آنرا اختراع
کرد . دروغ را بست . گفتار و غیر آنرا درست
کرد و چیز را نرم قرار داد و ... " ايها الناس
اتقوالله فما خلق امرؤ عبثا فيلهو " ح ۳۷۰-
ح ۳۸۴ - ۲ امیرالمؤمنین کمتر میشد که بالای
منبر نشیند مگر اینکه پیش از خطبه میفرمود :
ای مردم از خدا بترسید که هیچ کس بیهوده
آفریده نشده تا بازی کند .
(خَلُقَ الثوبُ) ن و خَلِقَ ل و خَلُقَ
ر خُلُوقةً و خَلَقاً : بلي (اقرب) لباس کهنه
گشت .
(اَخلَقَ) الثوبَ : ابلته (اقرب)
لباس را کهنه کرد " رجل اخلق بدنه في طلب

ماله " ح ۴۲۰ ح ۳۳۵ - ۵ - (زیانکار ترین مردم از جهت دادوستد) مردی است بدن خودرا در دست آوردن مال خود پیرخسته و کهنه کند (ولی مرگ اورا دریابد) .

(اِخْلَوْلَقَ) السحاب اِخْلیلاقاً : استوی وصار خَلیقًا للمطرو ـ الرسم استوی بالارض و ـ الدارخربت و ـ تجیء للرجاء بمعنی عسی (اقرب) : ابر پهن و سزاوار شد ببارد . نشانه در زمین برقرار شد و خانه خراب شد . بمعنی امیدواری میآید " حتی اذا اخلولق الاجل " ط ۱۴۸ - ط ۵۶ - ۷ - (طولانی شدگمراهی مردمان جاهلیت تا خواریرا برخود کامل گردانند و سزاوار تغییر دادن باشند) تا نزدیک شد گذشتن آن مدت .

(الخَلْق) : مصدر خلق بمعنی اوجدو ـ الفطرة و ـ الناس و ـ کل شیء مملس (اقرب) : آفریدن فطرت . مردم و هرچیز نرم " و ان الخلق لامقصر لهم عن القیامة مرقلین فی مضمارها الی غایة القصوی " ط ۱۵۴ - ط ۲۵ - ۶ - و مردم را هیچ نگهدارنده نیست ازقیامت شتابنده‌اند در میدان آن بسوی آخرین منزل (که بهشت یاجهنم است)

(الخُلْق والخُلُق) کعُنُق ، السجیّة و ـ الطبع و ـ المروة و ـ العادة و ـ الدین ج اخلاق (اقرب) خصلت ثابت . طبیعت . جوانمردی . عادت . دین جمع اخلاق " و ان الامر بالمعروف والنهی عن المنکر لخلقان من خلق الله سبحانه " ط ۱۵۴ - ط ۲۵ - ۹ - ـ وادار کردن به نیکی و بازداشتن از بدی‌دو خوی پسندیده‌اند از خلقهای خداوندمنزه .

(الخِلْقَة) : الفطرة و ـ التركیب (اقرب) : ایجاد و صفت اولی هر موجود و پیوند دادن " وتعزز بخلقة النار " (شیطان به آدم سجده نکرد و خودرا بزرگ دانست بجهت آفریده شدن از آتش) .

(الخَلیقَة) : الطبیعة و ـ المخلوقات من الناس والبهائم و ـ البئر ساعة تحفر و ـ السحابة فیها اثر المطر ج خَلائِق (اقرب) : طبیعت آفریده‌شدگان از مردم و چهار پایان چاه آنگاه که کنده میشود .

" و حسنت خلیقته " ح ۱۲۳ - ح ۳۴۸ - ۳ - (خوشا کسیکه) صفت و خصلتش نیکو گردید .

(الخَلاق) کسحاب : النصیب الوافر من الخیر و فی القرآن اُولٰئِکَ لاٰخَلاٰقَ لَهُمْ فِی الْاٰخِرَةِ (اقرب) : بهره فراوان از خیر " من مستمتع خلاقهم و مستفسح خناقهم " ط ۸۱ - ط ۴ - ۲۴ - (برای شما خداوند از آثار گذشتگان عبرت و پندی باقی گذاشت) از چیز های لذت یافتنشان یا نصیبشان (از وسائل لذت دنیا) و آزاد بودن گردنشان (ازریسمان مرگ) که پیش از گلو گیر کردن مرگ آنانرا

مانند شما زنده و آزاد بودند ولی عمرشان را درکارهای بیهوده مصرف کردند الان درآخرت افسوس میخورند .

(الخالِق) : صانع الادیم و نحوه و الله تعالی (تَبارَکَ اللهُ اَحْسَنُ الْخالِقینَ) (اقرب) آفریننده زمین و غیرآن و خداوند بزرگ (بزرگ است خدا که بهترین آفرینندگان است) " والخالق لابمعنی حرکة و نصب " ط ۱۵۰ ف ۱ ج ۲ ص ۴۰ خداوند آفریننده است نه با حرکت و مشقت (زیرا حرکت از خواص اجسام است و خداوند جسم نیست همچنین در ایجاد چیزی به مباشرت و تامل محتاج نیست زیرا خداوند از هر جهت کامل است (وَ اِنَّما اَمْرُهُ اِذا اَرادَ شَیْئًا اَنْ یَقُولَ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ)

(المَخْلُوق) : المصنوع . آفریده شده " عباد مخلوقون اقتدارا " ط ۸۱ ف ۴۰ - (آنانکه در حشرو نشر حالشان بیان گردید) بندگان آفریده شده‌اند از روی توانائی فاعل مختار .

(الاَخْلاق) جمع خُلْق بالضم : معنی آن گذشت " التقی رئیس الاخلاق " ح ۴۱۰ ج ۳ ص ۲۳۲ - پرهیزکاری سردار اخلاق است (هر خوی نیکی بآن بسته است و همه رادربردارد)

(الخَلائِق) جمع خَلیقَة و معنی آن گذشت " ان ابغض الخلائق الی الله رجلان " ط ۱۷ ف ۱ ج ۱ ص ۵۱ - دشمن‌ترین‌مخلوقات بسوی خدا دو مردند (مردیکه خداوند بسبب عصیان اورا بخود واگذاشته . . .) .

" فعلیکم بهذه الخلائق فالزموها و تنافسوا فیها " ح ۲۸۹ ف ۸ ج ۳ ص ۲۰۶ پس برشما باد که این صفتها و خوهارا فرا گیریدو بآنها رغبت داشته باشید .

(اَخْلَق) تفضیل من الخلیق بمعنی جدیر (اقرب) : سزاوارتر .

" شارکوا الذی قد اقبل علیه الرزق فانه اخلق للغنی " ح ۲۳۰ ج ۳ ص ۱۸۷ - (در خریدوفروش) باکسیکه روزی باو رو آورده‌شریک شوید زیرا این‌به توانگری سزاوارتراست .

(الخلق‌والروایات)

قال امیرالمومنین (ع) لادین لمن دان بطاعة المخلوق فی معصیة الخالق .

و قال رسول الله (ص) من طلب‌رضی الناس بسخط‌الله جعل الله حامده من الناس ذاما .

عن النبی (ص) ان اکمل المومنین ایمانا احسنهم خلقا و خیارکم خیارکم‌لنسائه .

الخلق والخلق فی الاصل واحد لکن

خص المفتوح منه بالهيئات والاشكال و الصور المدركة بالبصر وخص المضموم منه بالقوى والسجايا المدركة بالبصيرة و حقيقته انه لصورة الانسان الباطنة بمنزلة الخلق لصورته الظاهرة و قد تكررت الاحاديث في مدح حسن الخلق كقوله (ص) اكثر مايدخل الناس الجنة تقوى الله و حسن الخلق .

و قوله ان العبد ليدرک بحسن خلقه درجة الصائم القائم و قوله (ص) بعثت لاتمم مكارم الاخلاق .

عن الحسن (ع) ان احسن الحسن الخلق الحسن .

قيل للصادق (ع) ماحدحسن الخلق ؟ قال : تلين جانبک و تطيب كلامک و تلقى اخاک ببشر حسن .

ان رسول‌الله (ص) عفى عن قتل رجل لسخائه و حسن خلقه .

قال علی (ع) عنوان صحيفة المؤمن حسن خلقه .

عنه (ع) انكم لن تسعوا الناس باموالكم فسعوهم بطلاقة الوجه و حسن اللقاء

الصادق (ع) في وصية لقمان لابنه يا بنى ان عدمک ماتصل به قرابتک و تتفضل به علی اخوانک فلايعدمنک حسن الخلق و بسط البشر فان من احسن خلقه احبه الاخيار و جانبه الفجار .

عن جريربن عبدالله قال قال لى رسول‌الله (ص) انک امرء قد احسن الله خلقک فاحسن خلقک .

عن اميرالمومنين (ع) قال حسن الخلق في ثلث اجتناب المحارم و طلب الحلال والتوسع علی العيال .

ختص قال رسول الله (ص) الاخلاق منايح من الله عزوجل فاذا احب عبدا منحه خلقا حسنا و اذا ابغض عبدا منحه خلقا سيئا .

قال (ص) اقربكم منى غدا احسنكم خلقا و اقربكم من الناس .

قال الصادق (ع) حسن الخلق يزيد في الرزق .

عن اميرالمومنين (ع) حسن الخلق خير رفيق و قال (ع) رب عزيز اذله خلقه و ذليل اعزه خلقه و قال من لانت كلمته وجبت اخوته .

و قال (ع) في سعة الاخلاق كنوز الارزاق .

وردت في روايات كثيرة ان خير اخلاق الدنيا والاخرة ان تصل من قطعک و تعطى من حرمک و تعفو عمن ظلمک .

(اخلاق النبي ص)

روى انه لما كسرت رباعية رسول الله (ص) و شج وجهه يوم احد شق ذلک على

اصحابه شدیدا وقالوا لودعوت علیهم فقال انی لم ابعث لعانا ولکنی بعثت داعیا و رحمة اللهم اهد قومی فانهم لایعلمون .

روی عن انس قال کنت مع النبی (ص) وعلیه برد غلیظ الحاشیة فجبذه اعرابی بردائه جبذة شدیدة حتی اثرت حاشیة البرد فی صفحة عاتقه (ص) ثم قال یا محمد احمل لی علی بعیری هذین من مال الله الذی عندک فانک لاتحمل لی من مالک ولامال ابیک فسکت النبی (ص) ثم قال المال مال الله وانا عبده ثم قال و یقاد منک یا اعرابی مافعلت بی قال لاقال لم قال لانک لاتکافی بالسیئة السیئة فضحک النبی (ص) ثم امر ان یحمل له علی بعیر شعیرا وعلی الاخر تمرا .

انه صلی الله علیه وآله کان یطوف فشتمه عقبة ابی معیط و القی عمامته فی عنقه و جره من المسجد .

کان النبی (ص) اذا خرج من بیته تبعه احداث المشرکین یرمونه بالحجارة حتی ادموا کعبه و عرقوبیه فکان علی (ع) یحمل علیهم فینهزمون فنزل (کَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ) الی غیرذلک من اذی المشرکین وجرأتهم علیه صلی الله علیه وآله مع صبره علی مقاساة قریش الی ان اظفره الله علیهم یوم الفتح و حکّمه فیهم وهم لایشکون فی استیصال شافتهم وابادة خضرائهم فمازاد علی ان عفی و صفح و قال ماتقولون انی فاعل بکم قالوا خیرا اخ کریم و ابن اخ کریم فقال (ص) اقول کما قال اخی یوسف لَاتَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ اذهبوا فانتم الطلقا .

روی صاحب الکشاف فی ذکر عفو یوسف عن اخوته و قوله لهم لاتثریب علیکم روایة یعجبنی نقلها هیهنا و هی ان اخوة یوسف لماعرفوه ارسلوا الیه انک تدعونا الی طعامک بکرة و عشیا و نحن نستحی منک لمافرط منا قبل فقال یوسف و ان اهل مصر و ان ملکت فیهم فانهم ینظرون الی بالعین الاولی و یقولون سبحان من بلغ عبدا بیع بعشرین درهما مابلغ و لقد شرفت الان بکم و عظمت فی العیون حیث علم الناس انکم اخوتی وانی من حفدة ابراهیم .

و روی انه لما اجتمع یعقوب مع یوسف علیهما السلام قال یا بنی حدثنی بخبرک فقال یا ابت لاتسئلنی عما فعل بی اخوتی و اسئلنی عما فعل الله بی .

قال جابربن عبدالله ره ماسئل رسول الله (ص) شیئا قط فقال لا .

روی ان علیا علیه السلام کان یحارب رجلا من المشرکین فقال المشرک یابن ابیطالب هبنی سیفک فرماه الیه فقال المشرک عجبا یابن ابیطالب فی مثل هذا الوقت تدفع الی سیفک فقال یا هذا انک مددت ید المسئلة الی ولیس من الکرم ان یرد السائل فرمی الکافر

نفسه الى الارض و قال هذه سيرة اهل الدين فقبل قدمه و اسلم .

روى الصدوق عن البزنطي رضي الله عنهما قال قرات كتاب ابي الحسن الرضا (ع) الى ابيجعفر (ع) ياباجعفر بلغني ان الموالى اذاركبت اخرجوك من الباب الصغير و انما ذلک من بخل بهم لئلاينال منک احد خيرا فاسالک بحقي عليک لايكن مدخلک ومخرجک الا من الباب الكبير و اذا ركبت فليكن معک ذهب و فضة ثم لايسالک احدالااعطيته و من سالک من عمومتک اذ تبره فلاتعطه اقل من خمسين دينارا والكثير اليک و من سالک من عماتک فلاتعطها اقل من خمسة وعشرين دينارا والكثير اليک اني اريد ان يرفعک الله تعالى فانفق ولاتخف من ذي العرش اقتارا .

(شجاعة النبي ــ ص)

فكان (ص) منه بالمكان الذي لايجهل قد حضر المواقف الصعبة و فر الكماة والابطال غير مرة و هو ثابت لايبرح و مقبل لايدبر .

سئل رجل افررتم يوم حنين عن رسول الله (ص) ؟ قال لكن رسول الله لم يفر ثم قال لقدرايته على بغلة البيضا و ابوسفيان ابن الحرث بن عبدالمطلب آخذ بلجامها و النبي (ص) يقول انا النبي لاكذب انا ابن عبدالمطلب .

عن اميرالمومنين (ع) قال انا كنا اذا اشتد الباس و احمرت الحدق اتقينا برسول الله (ص) فما يكون احد اقرب الى العدو منه ولقد رايتني يوم بدر و نحن نلوذ بالنبي (ص) و هواقربنا الى العدو و كان اشد الناس منه باسا .

و كان (ص) اشد الناس حياء من العذراء في خدرها و كان اذاكره شيئا عرف في وجهه و كان (ص) لطيف البشرة رقيق الظاهر لايشافه احدا بما يكرهه حياء و كرم نفس و كان اذا بلغه عن احدمايكرهه لم يقل مابال فلان ولكن يقول مابال اقوام يصنعون كذاينهي عنه ولايسمي فاعله و روى عنه (ع) انه كان من حياء لايثبت بصره في وجه احد .

يغضب لربه ولايغضب لنفسه و كان دائم البشر سهل الخلق لين الجانب ليس بفظ ولاغليظ ولاصخاب ولافحاش ولاعياب ولامداح يتغافل عما يشتهي ولايؤيس منه وقال الله تعالى (فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ)

عن انس قال خدمت رسول الله (ص) عشر سنين فما قال لي اف قط و ما قال لي لشيء صنعته لم صنعته ولالشيء تركته لم تركته و قال كان لرسول الله (ص) شربة يفطر عليها و شربة للسحر وربما كانت واحدة وربماكانت لبنا

وربما كانت الشربة خبزا يمات فهيأتها له ذات ليلة فاحتبس النبي (ص) فظننت ان بعض اصحابه دعاه فشربتها حين احتبس فجاء (ص) بعد العشاء بساعة فسألت بعض من كان معه هل كان النبي (ص) افطر في مكان او دعاه احد ؟ فقال لا فبت بليلة لايعلمها الاالله من غم ان يطلبها النبي (ص) ولايجدها جائعا فاصبح صائما وماسالني عنها ولاذكرها حتى الساعة .

و كان (ص) يمازح اصحابه ويخالطهم ويحادثهم و يداعب صبيانهم و يجلسهم في حجره .

و كان (ص) يجيب دعوة الحر والعبد والامة والمسكين و يعود المرضى في اقصى المدينة و يتبع الجنائز و يقبل عذر المعتذر ولايرتفع على عبيده و امائه في مأكل ولا ملبس ولاياتيه احد حرا وعبدا و امة الاقام معه في حاجته .

عن انس قال كان رسول الله (ص) اذا فقد الرجل من اخوانه ثلثة ايام سال عنه فان كان غائبا دعاله و ان كان شاهدا زاره و ان كان مريضا عاده .

و روى انه (ص) كان في سفر فامر باصلاح شاة فقال رجل يارسول الله على ذبحها و قال آخر على سلخها و قال آخر على طبخها فقال (ص) و على جمع الحطب فقالوا يا رسول الله نحن نكفيك فقال قد علمت انكم تكفوني ولكن اكره اتميز عليكم فان الله يكره من عبده ان يراه متميزا بين اصحابه و قام فجمع الحطب .

عن انس قال ماالتقم احداذن رسول الله فينحي راسه حتى يكون الرجل هو الذى ينحي راسه و ما اخذ احد بيده فيرسل يده حتى يرسلها الاخر و ما قعد اليه رجل قط فقام (ص) حتى يقوم فلم يرمقدما ركبتيه بين جليس له و كان يبدء من لقيه بالسلام و يبدء اصحابه بالمصافحة ولم يرقط مادا رجليه بين الصحابة يكرم من يدخل عليه و ربما بسط ثوبه له ويوثره بالوسادة التي تحته و يعزم عليه بالجلوس عليه ان ابى و يكنى اصحابه ويدعوهم باحب اسمائهم تكرمة لهم و لايقطع على احد حديثه .

و روى انه كان يقسم لحظاته بين اصحابه ولايجلس عليه احد و هو يصلى الاخفف صلوته و ساله عن حاجته فاذا فرغ عاد الى صلوته وكان اكثرالناس تبسما واطيبهم نفسا مالم ينزل عليه قرآن او يعظ او يخطب .

و روى ان عليا عليه السلام صاحب رجلا ذميا فقال له الذمى اين تريد ياعبدالله قال اريد الكوفة فلما عدل الطريق بالذمى عدل معه على (ع) فقال له الذمى اليس زعمت تريد الكوفة قال بلى فقال له الذمى فقد تركت الطريق فقال قد علمت فقال له فلم

عدلت معي و قد علمت ذلک فقال علي (ع) هذا من تمام حسن الصحبة ان يشيع الرجل صاحبه هنيهة اذا فارقه و كذلک امرنا نبينا فقال له هكذا امركم نبيكم ؟ قال نعم فقال له الذمي لاجرم انما تبعه من تبعه لافعاله الكريمة و انا اشهدک على دينک فرجع الذمي مع علي (ع) فلما عرفه اسلم .

اى نفس لايهتدي بهداه
و هو من كل صورة مقلتاها
لاتجل في صفاه احمد طرفا
فهي الصورة التى لن تراها
ماعسى ان اقول في ذى معال
علة الكون كله احديها
تلک نفس عزت على الله قدرا
فارتضاها لنفسه واصطفاها
حاز قدسية العلوم فان لم
يؤتها احمد فمن يؤتاها

(شفقته ـ ص ـ لجميع الخلق)

فقد قال الله تعالى فيه بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ و قال مٰا أَرْسَلْنٰاكَ إِلاّٰ رَحْمَةً لِلْعٰالَمِينَ قيل من فضله (ص) ان الله اعطاه اسمين من اسمائه تعالى رؤف رحيم .

روى ان اعرابيا جاءه يطلب منه شيئا فاعطاه ثم قال احسنت اليک ؟ قال الاعرابى لاولااجملت فغضب المسلمون وقاموا اليه فاشار اليهم ان كفوا ثم قام و دخل منزله وارسل اليه و زاده شيئا ثم قال احسنت اليک قال نعم فجزاک الله من اهل و عشيرة خيرا فقال له النبي (ص) انک قلت ما قلت و في نفس اصحابى من ذلک شيء فان احببت فقل بين ايديهم ما قلت بين يدى حتي يذهب ما في صدورهم عليک قال نعم فلما كان الغد اوالعشي جاء فقال ان هذاالاعرابى قال ماقال فزدناه فزعم انه رضي اكذلک قال نعم فجزاک الله من اهل و عشيرة خيرا فقال مثلى ومثل هذا مثل رجل له ناقة شردت عليه فاتبعها الناس فلم يزيدوها الانفورا فناداهم صاحبها خلوا بيني و بين ناقتي فاني ارفق بها منكم و اعلم فتوجه لها بين يديها فاخذلها من قمام الارض (ينفض التراب من بدن البعير) فردها حتي جائت واستناخت و شد عليها رحلها و استوى عليها و اني لوتركتكم حيث قال الرجل ماقال فقتلتموه دخل النار .

قال هلال بن حكم عنه قال لما قدمت علي رسول الله صلى الله عليه و آله و علمت امورا من امور الاسلام و كان فيما علمت قيل لى اذا عطست فاحمدالله و اذا عطس العاطس فحمدالله فشمته فبينا انا في الصلوة خلف رسول الله (ص) اذ عطس رجل فقلت يرحمک الله فرماني القوم بابصارهم فقلت لكم مالكم تنظرون الى بعين شزر (غيظ) فسبح

القوم فلما قضى رسول الله (ص) صلوته قال من المتكلم قالوا هذاالاعرابی فدعانی رسول‌الله (ص) وقال ان الصلوة للقراءة ولذكر الله عزوجل فاذا كنت فی الصلوة فليكن ذلک حالک قال فما رايت معلما ارفق من رسول الله (ص)

و عن اميرالمومنين عليه السلام قال بينا رسول الله (ص) يتوضاء اذلاذبه هر البيت و عرف رسول الله (ص) انه عطشان فاصغى اليه الاناء حتى شرب منه الهر و توضا بفضله .

عن ابی قتادة قال وَفَدَ وفدٌ للنجاشی فقام النبی (ص) يخدمهم فقال له اصحابه نحن نكفيک فقال انهم كانوا لاصحابنامكرمين وانی احب ان اكافئهم .

(تواضعــ ع ــ)

فكان (ص) اشد الناس تواضعا و حسبک انه خيربين ان يكون عبدا رسولا متواضعا اوملكا رسولا ولاينقصه مما عند ربه شيئا فاختار ان يكون عبدا متواضعا رسولا .

عن ابی امامة قال خرج رسول الله صلی‌الله عليه‌وآله متوكئا على عصى فقمنا له فقال لاتقوموا كما تقوموا الاعاجم يعظم بعضهم بعضا وكان اذا دخل منزلا قعدفی‌ادنی المجلس حين يدخل .

و كان يجلس على الارض وياكل على الارض و يقول انما انا عبد آكل كما ياكل العبد و اجلس كما يجلس العبد .

و قال الصادق (ع) مرت امرءة بذية برسول الله (ص) و هو يأكل و هو جالس على الحضيض فقالت يا محمد والله انک لتاكل اكل العبد و تجلس جلوسه فقال لهارسول‌الله (ص) ويحک ای عبداعبدمنی ؟ قالت‌فناولنی لقمةً من طعامک فناولها فقالت لاوالله الا التی فی فمک فاخرج رسول الله (ص) اللقمة من فمه فناولها فاكلها فما اصابها داء حتى فارقت الدنيا .

و كان (ص) فی بيته فی مهنة اهله ويقطع اللحم و يجلس على الطعام محقرا و كان يلطع اصابعه و لم يتجشأقط يحلب شاته و يرقع ثوبه و يخصف نعله و يخدم نفسه و يقم البيت و يعقل البعير و يعلف ناضحه و يطحن مع الخادم و يعجن معها و يحمل بضاعته من السوق و يضع طهوره بالليل بيده و يجالس الفقراء و يواكل المساكين و يناولهم بيده .

مجلسه مجلس حلم و حياء و خير و امانة لايرفع فيه الاصوات ولاتؤبن فيه الحرم اذا تكلم اطرق جلساؤه كانما على رؤسهم الطير و كان يجلس حيثما انتهی به المجلس ويامرالناس بذلک و كان يقول اعطواالمجالس حقها قيل و ما حقها ؟ قال غضوا ابصاركم

وردوا السلام وارشدوا الاعمى وامروا بالمعروف و انهوا عن المنكر و يقول اذا قام احدكم من مجلسه ثم رجع فهو اولى بمكانه و كان لايجلس ولايقوم الا على ذكرواذا جلس اليه (ص) احدهم لم يقم (ص) حتى يقوم الذى جلس اليه الا ان يستعجله امر فيستاذنه .

(ماروى من اخلاق الرضا ع)

فقد روى اليسع بن حمزة قال كنت انا فى مجلس ابي الحسن الرضا (ع) احدثه و قداجتمع اليه خلق كثير يسئلونه عن الحلال والحرام اذ دخل اليه رجل طوال ادم فقال له السلام عليك يابن رسول الله رجل من محبيك و محبي آبائك و اجدادك عليهم السلام مصدرى من الحج فقد افتقدت نفقتي و مامعي مابلغ به مرحلة فان رايت ان تنهضني الى بلدى ولله علي نعمة فاذا بلغت تصدقت بالذى توليني عنك فلست موضع صدقة فقال له اجلس رحمك الله و اقبل على الناس يحدثهم حتى تفرقوا و بقي هو و سليمان الجعفرى وخثيمة و انا فقال اتاذنون لي في الدخول ؟ فقال سليمان قدم الله امرك فقام فدخل الحجرة و بقي ساعة، ثم خرج ورد الباب و اخرج يده من اعلى الباب و قال اين الخراساني ؟ فقال ها انا ذا فقال خذ هذه المائتى دينار و استعن بها في مؤنتك و نفقتك وتبرك بها ولاتصدق بها عني فاخرج ولااراك ولاتراني ثم خرج فقال سليمان جعلت فداك لقد اجزلت ورحمت فلماذاسترت وجهك عنه؟ فقال مخافة ان ارى ذل السؤال في وجهه لقضائي حاجته اما سمعت حديث رسول الله صلى الله عليه وآله المستتر بالحسنة تعدل سبعين حجة والمذيع بالسيئة مخذول و المستتربها مغفور له اما سمعت قول الاول .

متى آته يوما لاطلب حاجة
و وجهي بماء رجعت الى اهل ووجهي بمائه .

قال ابن هالة كان رسول الله متواصل الاحزان دائم الفكرة ليست له راحة (اقول) لقد نقلنا نبذا من اخلاقه و اوصافه و حالاته صلى الله عليه وآله فى المجلد الرابع و الخامس من كتابنا (قيام حق) فليراجع .

(مكارم اخلاق فاطمة ــ ع ــ)

قضى رسول الله (ص) على فاطمة بخدمة مادون الباب وعلى علي بماخلفه .

راى النبى (ص) على عنق فاطمة (ع) قلادة من ذهب اشتراها لها علي (ع) من فيء فقال لها يا فاطمة لايقول الناس ان فاطمة بنت محمد (ص) تلبس لباس الجبابرة فقطعتها وباعتها و اشترت بها رقبة فاعتقتها .

كانت فاطمة عليها السلام اذا دعت تدعوا للمومنين والمومنات ولاتدعوا لنفسها فقيل في ذلك فقالت الجار ثم الدار.

قب الحسن البصري ما كانت في هذه الامة اعبد من فاطمة عليها السلام كانت تقوم حتى تورم قدماها.

و قال النبي (ص) اى شيء خير للمرأة قالت أن لاترى رجلا ولايراها رجل فضمها اليه و قال ذرية بعضها من بعض.

سال رسول الله (ص) اصحابه عن المرأة ماهي؟ قالوا عورة قال فمتى تكون ادنى من ربها فلم يدروا فلما سمعت فاطمة (ع) ذلك قالت ادنى ماتكون من ربها ان تلزم قعر بيتها فقال رسول الله (ص) فاطمة بضعة مني.

(ماروى من اخلاق الحسين ــ ع ــ)

قال عصام بن المصطلق دخلت المدينة فرايت الحسين بن علي (ع) فاعجبني سمته ورواؤه و اثار من الحسد ماكان يخفيه صدري لابيه من البغض فقلت له انت ابن ابي تراب؟ فقال نعم فبالغت في شتمه و شتم ابيه فنظر الي نظرة عاطف رؤف ثم قال اعوذ بالله من الشيطان الرجيم بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ وَ إِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ.

ثم قال لي خفض عليك استغفر الله لي ولك انك لواستعنتنا لاعناك ولو استرفدتنا لرفدناك ولواسترشدتنا لرشدناك قال عصام فتوسم مني الندم على مافرط مني فقال لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ امن اهل الشام انت؟ قلت نعم، فقال شنشنة اعرفها من اخزم حيانا الله و اياك انبسط الينا في حوائجك و مايعرض لك تجدني عند افضل ظنك انشاء الله، قال عصام فضاقت علي الارض بما رحبت و وددت لوساخت بي ثم سللت منه لواذا و ما على الارض احب الي منه و من ابيه.

(ماروى من مكارم الاخلاق الباقر ع)

قال له نصراني انت بقر؟ قال لاانا باقر، قال انت ابن الطباخة قال ذاك حرفتها قال انت ابن السوداء الزنجية البذية قال ان كنت صدقت غفرالله لها و ان كنت كذبت غفرالله لك قال فاسلم النصراني و قد اقتدى به (ع) خواجه نصير الدين ره.

ان ورقة حضرت اليه من شخص من جملة مافيها يا كلب بن الكلب فكان الجواب

اما قوله یا کذا فلیس بصحیح لان الکلب من ذوات الاربع و هو نابح طویل الاظفار و اما انا فمنتصب القامة بادی البشرة عریض الاظفار ناطق ضاحک فهذه الفصول و الخواص غیر تلک الفصول والخواص و اطال فی نقض کلما قاله هکذا رد علیه بحسن طویة فی غیر منزعج ولم یقل فی الجواب کلمة قبیحة .

(ماروی من اخلاق الصادق ـ ع)

عن مالک بن انس فقیه المدینة قال کنت ادخل علی الصادق (ع) فیقدم لی مخدة و یعرف لی قدرا و یقول لی یا مالک انی احبک فکنت اسر بذلک واحمدالله علیه وکان (ع) رجلا لایخلوا من احدی ثلث خصال ، اما صائما و اما قائما و اما ذاکرا و کان من عظماء العباد و اکابرالزهاد والذین یخشون الله وکان کثیرالحدیث طیب المجالسة کثیرالفوائد .

و فی توحید المفضل انه لما سمع المفضل من ابن ابی العوجاء بعض ما رشح منه من الکفر والالحاد لم یملک غضبه فقال یا عدوالله الحدت فی دین الله و انکرت الباری جل قدسه الی آخر ماقال له .

فقال ابن ابی العوجاء یا هذا ان کنت من اهل الکلام کلمناک فان ثبت لک الحجة تبعناک و ان لم تکن منهم فلا کلام لک وان کنت من اصحاب جعفربن محمد الصادق فما هکذا یخاطبنا ولابمثل دلیلک یجادلنا و لقد سمع من کلامنا اکثرمما سمعت فما افحش فی خطابنا ولاتعدی فی جوابنا و انه لحلیم الرزین العاقل الرضین لایعتریه خرق ولاطیش ولانزق یسمع کلامنا و یصغی الینا و یستعرف حجتنا حتی اذا استفرغنا ماعندنا و ظننا انا قد قطعنا ، ادحض حجتنا بکلام یسیر وخطاب قصیر یلزمنا به الحجة و یقطع العذر ولانستطیع لجوابه ردا فان کنت من اصحابه فخاطبنا بمثل خطابه .

توهم رجل من الحاج ان همیانه سرق فرای الصادق (ع) مصلیا فلم یعرفه فتعلق به و قال انت اخذت همیانی و کان فیه الف دینار فحمله الی منزله و وزن له الف دینار و عاد الی منزله فوجد همیانه فرد المال الی الصادق (ع) معتذرا فلم یقبل و قال شیء خرج من یدی لایعود الی .

کا رای علیه قمیص قب قد رقعه فقیل له فی ذلک فقال اضرب یدک الی هذا الکتاب فاقرء مافیه فنظر الرجل فیه فاذا فیه لاایمان لمن لاحیاء له ولامال لمن لاتقدیرله ولاجدید لمن لاخلق له .

روی انه کان یتلوا القرآن فی صلوته فغشی علیه فسئل عن ذلک فقال ما ذلت اکرر آیات القرآن حتی بلغت الی حال کاننی سمعتها مشافهة ممن انزلها .

(سوء الخلــــق)

قیل للصادق (ع) اتری هذاالخلـق کلهمن الناس ؟ فقال الق منهم التارک للسواک والمتربع فی موضع الضیق والداخل فیمـــا لایعنیه والمماری فیمالاعلم له به والمتمـرض من غیر علة و المتشعث من غیر مصیبــــــة والمخالف لاصحابه فی الحق و قد اتفقـــوا والمفتخر یفتخر بآباءه و هو خلو من صالـــح اعمالهم فهو بمنزلة الخَلَنج یقشر لحا من لحا حتی یوصل الی جوهریته و هو کما قال اللـه عزوجل إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا (الخَلَنْج) شجر صلب ینحت من جوهره النبل ویلقی لحاه لعدم نفعه .

قال رسول الله (ص) ان اسرع الخیر ثوابا البر وان اسرع الشر عقابا البغی و کفـی بالمرء عیبا أن ینظر من الناس الی ما یعمـی عنه من نفسه او یعیر الناس بمالایستطیع ترکه او یؤذی جلیسه بمالایعنیه .

عن امیرالمومنین (ع) مکتوب فــی التورية من اصبح علی الدنیا حزینا فقداصبح لقضاء الله ساخطا و من اصبح یشکوا مصیبـة نزلت به فقد اصبح یشکوالله و من اتی غنیـا فتواضع لغناءه ذهب الله بثلثی دینه ومن قرء القرآن من هذه الامة ثم دخل النار فهو ممن کان یتخذ آیات الله هزوا و من لم یستشـر یندم والفقر موت الاکبر .

کا عن ابیعبدالله (ع) ان ســـوء الخلق لیفسد العمل کما یفسد الخل العسل .

النبوی الاوان اشبهکم بی احسنکـم خلقا .

العلوی ما من ذنب الاوله توبةوما من تائب الا وقد تسلم له توبته ماخلاسیء الخلق لایکاد یتوب من ذنب الاوقع فی غیره اشرمنه سفینة البحار خلق .

خَلَّ : احتاج و افتقر و ذهب ماله (اقرب) محتاج و بی چیز گردید و مالش رفت .

(الخَلَّة) بالفتح : الخِصلة ج خِلال و ــ الطائفة و ــ الحاجة و ــ الفقر و الخمـر الحامضة و ــ الخصاصة ج خل و ــ المــرأة الخفیفة و ــ مکانة الانسان الخالیة بعد موته (اقرب) خصلت . گروه . احتیاج . بی چیزی شراب ترش . موقعیت انسان پس از مــرگش

" اذا کان فی الرجل خلة رائقة فانتظـــروا اخواتها " ح ۴۴۵ ـ ح ۱۴۶۱ ـ ۳ ـ ۲ هرگاه در کسی صفت وخوی شگفت آورنده ای باشدهمانندهای آنرا منتظر باشید (که آن نمونه است ازباطن خود نشان میدهد)

ضــنین بخلته) ح ۲۳۲ ح ۳۵۸-۲
بدرخواست حاجت خود از دیگری بخل میورزد

(الخَلّات) جمع خَلَّةٍ معنی آن گذشت " مصيبابه مواضع الفاقة والخلات " ز ۶۷ - ر ۲۶۲ - ۴ - (آنچه در نزد تو از مال خدا جمع گردد آنرا به کسان عيالمند و گرسنه بده) درحاليكه رساننده باشي آنرا بآنکه براستی بی چیز و نیازمند باشد .

(الخَلَل) : بالتحريک . الوهن و الفساد في الامر و ـ الرقة في الناس و ـ الانتشار والتفرق في الراي و ـ منفرج ما بين الشيئين و ـ مخارج الماء من السحاب و ـ الخلل اعم من الخطا لان الخطا خلاف الصواب و واقع في الحكم والخلل يقع فيه و في غيره (اقرب) . سستی . فساد در کار . ملايمت در ميان مردم . پراكندگی و تفرقه و گشادی در ميان دو چيز . محل بيرون آمدن آب از ابر و . . . " فاسترخلل خلقک بحلمک " ح ۲۲۴ ح ۳۳۶ - ۱۲ پس عيبهای خويش را با بردباريت بپوشان .

(الخَليل) : الصديق المختص ج اَخِلّاء و خُلّان و ـ قيل هو الذي صادقته بعد اذجرّبته (اقرب) : دوست مخصوص . گفته شده كسی است كه پس از آزمايش با او دوست شده ای " فشرّدين والأم خليل " ط ۲۴ - ط ۱۴۷ - ۱ - (اگر روزی پا بلغزد بياری آنانكه بيجا به آنان پول داده ای محتاج باشی) بدترين ياران و سرزنش كننده ترين دوست ميباشند .

(الخِلال) جمع خَلَّة بالفتح بمعنی خصلت " فتعصبوا لخلال الحمد من الحفظ للجوار " ط ۱۹۰ - ط ۲ - ع ۳۴ - ۱۳ - پس برای خصلتهای ستوده تعصب نمائيد از نگاهداشتن حق همسايه . . .

(خِلالٌ) الديار . . حوالی حدودها ومابين بيوتها و هو خلالهم ای بينهم (اقرب) : اطراف حدود خانه ها و ميان آنها است " و هم خلالكم " ط ۱۶۶ - ط ۱۰۸ - ۱ کشندگان (عثمان) ميان شما هستند (و بر شما مسلط هستند .)

(كلام الخليل ره)

قال الدنيا مختلفات تأتلف و مؤتلفات تختلف قيل هذا والله الحد الجامع المانع .

و قيل ماتقول في علي بن ابيطالب ؟ فقال ما اقول في حق امرء كتمت مناقبه اولياءه خوفا و اعداءه حسدا ثم ظهر من بين الكتمانين ماملاء الخافقين .

و قيل له ايضا ما الدليل علی ان عليا امام الكل في الكل قال احتياج الكل اليه واستغنائه عن الكل هذا هو الخليل بن احمد العروضي الامامي تلميذ ابي عمروبن العلا كان افضل الناس في الادب .

خَلا المکانُ ن یخلُو خُلُوّا و خَلاءً (واوی): فَرَغ و رحل ساکنوه و ـ الرجل : وقع فی مکان خال لایزاحم فیه و ـ مکان فلان : مات و ـ الشیءُ مضی و ـ بالشیء انفرد به ولم یخلط به غیره وللامر : تجرد له و ـ له المکان تفرغ و صارخالیا و ـ بالمکان لزمه ولم یفارقه و ـ الحزن : فارقه فهو خال ج خلوٌّ (اقرب) ساکنین مکان کوچ کردند . در جای خالی واقع شد کسی اورا مزاحم نمی‌باشد . مرد . چیز گذشت . بهچیز منفرد شد دیگر قاطی نشد و . . . " فسبحان الباری لکل شیءٍ علی غیرمثال خلا من غیره" ط ۱۵۲ ـ ط ۴۵ ـ ۱۵ ـ پس منزه است آفریننده همه اشیاء که آفرینش او بی‌نمونه ایست که پیشتر از غیر او گذشته و آفریده شده باشد .

" و خلاکم ذم مالم تشردوا " ط ۱۴۷ ـ ط ۷۹ ـ ۴ ـ برشما سرزنشی نیست مادامیکه (از این دو) دور و برکنار نیستید .

(اَخْلَی) المکان اِخلاءً : جعله خالیا و ـ وجده خالیا و ـ فلانا معه : جعله یخلوا معه و ـ المکان نفسه : فرغ (اقرب) ؛ جارا خالی کرد آنرا خالی یافت . بافلانی خلوت کرد جایرا برای خود خالی قرارداد .

" و من قال علیم فقد اخلی منه" ط ۱ ـ ط ۵ ـ ۷ ـ هرکس گفت پروردگار عالم بربالای چیست پس بعضی جاها راازاو خالی دانست (اگر این سئوال از اوصحیح باشد که بربالای چیست لازم می‌آید بالای چیز معینی باشد و جاهای دیگر از او خالی باشد و جایز نیست مکانی از او خالی باشد پس این سئوال صحیح نمی‌باشد) .

(خَلَّی) الامرَ و ـ عنه تَخْلیةً و (خالاه مُخالاة) : ترکه و خلّی مکانه . مضی لسبیله و ـ مات و ـ الشیءَ : جعله فریدا وحیدا و ـ سبیل فلان : ترکه ولم یتعرض له و ـ البایع بین المشتری والمبیع : سلمه و ـ بینهما ترکهما مجتمعین (اقرب) : اوراواگذاشت براهش رفت . مرد . چیز را تنها گذاشت . فلانیرا رها کرد و به او متعرض نشد . فروشنده کالا را بخریدار تحویل داد " ان مع کل انسان ملکین یحفظانه فاذا جاء القدر خلیا بینه و بینه" ح ۲۰۱ ـ ح ۳۲۹ ـ ۱ ـ با هرکسی دو فرشته است که اورا نگهمیدارند هرگاه قدر (آن روز که در علم الهی معین است که آنرا ببیند) آید آن دو فرشته میان او و قدرراتهی میگذارند و مانع نمی‌شوند .

(تَخَلَّی) منه و عنه تَخَلِّیاً : ترکه و ـ له : تفرغ له (اقرب) : اورا رها کرد و برای او فارغ گشت .

" و تَخَلَّی من الهموم الاهما واحدا انفرد به" ط ۸۵ ـ ط ۱۱ ـ ۴ ـ از تمامی غمها خودرا تهی کرده مگر یک غم که تنها

آنرا برخود غم یافته (تمامی غمهای دنیا را رها کرده فقط هم او رسیدن به قرب و رضای الهی است)

(إِسْتَخْلَى) الملک إِسْتِخْلاءً : ساله ان یجتمع به فی خلوه و ـ بالملک : خلابه (اقرب) از او خواست که در خلوت با اوجمع بشود .

لقد استخلوا منهم ای مذکر " ط۲۱۶ - ط۱۰۲ - ۱ ـ خودرا تهی کرده اند از پند گرفتن از آنها چه پند گرفتنی (پس از (استخلوا) مفعول که کلمهٔ (ادکار) است حذف شده و (ایّ مدکر) هم‌قرینهٔ آن است ابن ابی الحدید . خوئی ، عبده و سایر شارحین این جمله را غیراز این معنی‌کرده‌اند بنظر نگارنده صحیح آنست که ما مثبتی کردیم (یعنی گذشتگانشان برای آنها بهترین پند و عبرت بود اما پند نگرفتند).

(الخُلُوّ) مصدر خلا . معنی‌آن گذشت " وتعرفوننی بعد خلو مکانی و قیام غیری مقامی " ط ۱۴۷ - ط۷۹ - ۷ - پس ازتهی شدن جای‌من و برپا ایستادن دیگری درآن‌مرا خواهید شناخت .

(الخِلْو) : الخالی والخالیة للمذکر والمؤنث ج أخْلاء (اقرب) : تهی برای مردو زن گفته میشود .

" و من اسلم من قریش خلو مما نحن فیه " ر ۹ ر ۲۵۱ - ۳ ـ کسیکه از قریش مسلمان شده بود از قریش از آنچه ما (بنی هاشم) در آن (سختی شعب ابی‌طالب) بودیم فارغ و آسوده بودند (بسبب آن حمایت کنندگان که داشتند)

(خَلاءٌ) مصدر خلا المکان (معنی‌آن گذشت) و ستعقبون منی جثة خلاء " ط ۱۴۷ - ط۷۹ - ۷ - بزودی پس از مردنم از من بدنی می‌بینید که از روح خالی است .

(الخالی) ایضا العزب والعزبة ج أخلاء (القرون الخالیة) ای الماضیة ج الخَوالی (اقرب) مرد بی‌زن ، زن بی مرد تهی ، روزگارگذشته " واصبحت الدیار منه خالیة والمساکن معطلة " ط ۱۸۰ - ط۱۰۰ - ۲۱ - (هنگامیکه کمانهای نیستی سلیمانرا از پا درآورد) شهرها از او خالی و خانه‌ها تهی ماند .

(الخَلیّ) : الفارغ و ـ الخالی من الهم و هی (خَلیّة) ج خَلیّون و أخلیاء و من لازوجة له (اقرب) ، تهی ، خالی از غم . کسی که زن ندارد " فاعینونی بمناصحة خلیة من الغش " ط ۱۱۶ - ط۲۱۳ - ۲ - بمن یاری نمائید بصفا و خلوصی که تهی باشداز خیانت

(مَخْلُوّ) اسم مفعول من خلا معنی‌آن گذشت « الحمدلله غیر مقنوط من رحمته ولامخلو من نعمته " ط۴۵ ط۱۵۵ - ۱ - سپاس خداوندی

را است در حالیکه نومید کرده نشده است از رحمت او و خالی کرده نشده است از نعمت او (همواره به نعمت او احتیاج است)

(مُتَخَلّیٰ) اسم مفعول از تخلی " و معنی آن گذشت (و هو غدا متبری منهم و متخل عنهم) ط ۱۷۹ — ط ۱۳۲ — ۱ — ۲ — (شیطان امروز خوارج را از ما جدا نمود پیرو خود قرار داد) فردا (روز قیامت) از آنان بیزاری جوید و آنهارا رها میکند .

(الخَلْوَة) : المکان الذی یختلی فیه الرجل ج خَلَوات (اقرب) : جائیکه سر در آنجا خلوت مکند " اتقوا معاصی الله فی الخلوات فان الشاهد هو الحاکم " ح ۳۲۴ — ح ۳۵۱ — ۱ — از گناهان خدا در پنهانیها بپرهیزید که گواه خود حکم کننده است .

(الخلوة بالاجنبیة)

عنهم علیهم السلام قال ابلیس لموسی (ع) لاتخل بامرأة لاتحل لک فانه لا یخلوا رجل بامرأة لاتحل له الا کنت صاحبه دون اصحابی .

جا قال رسول الله (ص) من کان یؤمن بالله والیوم الاخر فلایبیت فی موضع تسمع نفس امرأة لیست له بمحرم . سفینه خلا ص ۴۲۷ .

خَمَدَتْ النار ن ل خَمْداً و خُمُوداً : سکن لهبها ولم یطفأ جمرها و اذا طفیٔ جمرها ولم یبق شیٔ فقد همدت و ـ المریض اغمی و قیل مات میتة سخط و ـ الحمی سکن فورانها (اقرب) : شعله آتش خاموش گشت واخگرآن خاموش شد و اگر اخگر آن خاموش شود گویند همدت . مرگ از غضب خداوند . آرام شدن هیجان تب " قبل ان یخمد العمل " ط ۳۵ — ط ۱۵۲ — ۲ — (عجله کنید) پیش از آنکه چراغ عمل خاموش گردد (بدن که برای عمل مانند چراغ است با خارج شدن روح مانند شعله فرو نشیند و بدن بی‌روح و بی‌اثر از آن باقی‌ماند) .

(الخُمُود) مصدر خَمَدَت معنی آن گذشت " بعید خمودها " (آتش جهنم " فرو نشستن ندارد .

خَمَرَهُ ض ن خَمْراً : ستره و ـ فلاناً : سقاه خمرا والعجین و نحوه . جعل فیه الخمیر و ترکه حتی یجود و ـ الشهادة کتمها و ـ منه استحیا (اقرب) : اورا پوشاند . به فلانی عرق نوشانید به خمیر و نحوآن مایه آمیخت و او را واگذاشت . گواهیرا پنهان کرد و ازاو شرمنده گشت .

(الخَمْر) : ما اسکر من عصیر العنب و ـ اسم لکل مسکر خامر العقل) ای غطاه

(اقرب) آنچه از فشرده انگور مست کندونام هر چیز مست کننده است .

" فیستحلون الخمر بالنبیذ " ط۱۵۴ - ط۲۵ - ۱۹ - (باشبهه های نادرست حرام خدارا حلال شمارند) خمر را با نبیذ حلال شمارند (گویند خمر که از انگور بدست میآید حرام است نبیذ که از خرما بدست میآید حلال است درحالیکه نعمان بن بشیر روایت کرده (قال سمعت رسول الله (ص) یقول ایها الناس ان من العنب خمرا و ان من الزبیب خمرا و ان من التمر خمرا و ان من الشعیر خمرا الا ایها الناس انهاکم عن کل مسکر کافی .

(الخُمُور) جمع خَمْر معنی آن گذشت

" و یطاف علی نزالها فی افنیة قصورهما بالاعسال المصفقة والخمور المروقة " ط ۱۶۳ - ط ۱۱ - ۲ - ۲ - برای فرود آیندگان در بهشت در کنار قصرهای آن عسلهای صاف و پاک و خمرهای تصفیه شده گردش داده میشود

(الخمر والروایات)

الصادق (ع) ان العبد فی فسحة من ربه مالم یشرب الخمر فاذا شربها خرق الله علیه سرباله فکان ولده واخوه وسمعه و بصره و یده ورجله ابلیس یسوقه الی کل شر و یصرفه عن کل خیر .

النبوی (ص) فی آخر خطبة من شرب الخمر فی الدنیا سقاه الله من سم الاساور ومن سم العقارب شربة تتساقط لحم وجهه فی الاناء قبل ان یشربها .

المقنع اعلم ان الله تعالی حرم الخمر بعینها و حرم رسول الله (ص) کل شراب مسکر ولعن بایعها و مشتریها و شاربها و اعلم ان الخمر مفتاح کل شر و اعلم ان شارب الخمر کعابد الوثن واذا شربها حبسه صلوته اربعین یوما .

فقه الرضا (ع) و اباک ان تزوج شارب الخمر فان تزوجته فکانما قدت الی الزنا ولا تصدقه اذا حدثک ولا تامنه علی شیء مس مالک فان ائتمنته فلیس لک علی الله ضمان ولا تواکله ولا تضحک فی وجهه ولا تصافحه ولا تعانقه و ان مرض فلا تعده و ان مات فلا تشیع جنازته .

الباقر (ع) ان شرب الخمر اکبر الکبائر ویدخل صاحبه فی الزنا والسرقه و قتل النفس والشرک وافاعیل الخمر تعلوا علی کل ذنب کما تعلوا شجرتها علی کل الشجر .

و حکی ان تلمیذا من تلامیذ الفضیل ابن عیاض لما حضرته الوفاة دخل علیه الفضیل و جلس عند راسه و قرء سورة یس فقال یا استاد لا تقرء هذه فسکت فقال قل لا اله الا الله فقال لا اقولها و انا بریء منها و مات علی ذلک

نعوذ بالله منها فدخل الفضيل منزله ولم يخرج ثم رآه في النوم و هو يسحب به الى جهنم فقال بای شیء نزع الله المعرفة منک و کنت اعلم تلاميذي؟ فقال بثلاثة اشياء . اولها النميمة فاني قلت لاصحابي بخلاف ماقلت لک والثاني بالحسد حسدت اصحابي والثالث كان بي علة فجئت الى الطبيب فسالته عنها فقال تشرب في كل سنة قدحا من الخمر فان لم تفعل بقيت بک العلة فكنت اشربها نعوذ بالله من سخطه سفينة البحار خمر .

خَمَسَ . القومَ ن خُمْسا : اخذ خمس اموالهم و ـ كان خامسهم (الخمس) . اسم عدد للمعدود المؤنث (اقرب) ؛ پنج يک اموال آنهارا گرفت . پنجم آنان است . اسم عدد است برای معدود مؤنث .

" اوصيكم بخمس لوضربتم اليها اباط الابل لكانت لذلك اهلا " ح ۸۲-ح ۳۹۲

- ۱ شمارا به پنج چیز سفارش میکنم که اگر برای بدست آوردن آنها (با پاشنه های پای خود) زیر بغلهای شترها بزنید (شتابانه در طلب آنها سفر کنید) سزاوار است .

(الخُمسُ والخُمُسُ) . جزء من خمسة ج اَخْماس (اقرب) . یک جزء از پنج

" والخمس فوضعه الله حيث وضعه " ح ۲۷۰-ح ۳۲۴-۹ یک سهم از پنج (از سود دادوستد) خدا آنرا آنجا که میخواست (از مستحقین) قرار داد .

(الخامِس) . پنجمی " والخامس ان تعمد الى اللحم الذى نبت على السحت " ح ۴۱۷-ح ۳۶۷-۴ (شرط پنجم توبه آنکه همت بگماری گوشتی را (که برتن تو) از حرام روئیده (آنرا باندوهها بگدازی)

(الخَمِيس) . الجيش لانه خمس فوق ويوم الخميس (اقرب) . لشگر زیراآن پنج دسته است و روز پنجشنبه " و حتي يجبر بلادهم الخميس يتلوه الخميس " ط ۱۲۲ - ط ۲۹-۱۸ ـ تا کشیده شود به شهرهای آنها لشگری که در عقب آن باشد سپاه دیگر .

الخمس والروايات

قال اميرالمومنين (ع) لرجل و هو يوصيه خذمني خمسا لايرجون احدكم الا ربه ولايخاف الا ذنبه ولايستحيي ان يتعلم مالم يعلم ولايستحيي اذا سئل عمالايعلم ان يقول لااعلم اعلموا ان الصبر من الايمان بمنزلة الراس من الجسد سفينه خمس ص۴۲۹

خَمَصَ الجوعُ فلانا خَمْصاً و خُمُوصاً و مَخْمَصَةً : جعله خَمِيصَ البطن ج خِماص (اقرب) آنرا گرسنگی شکم خالی ولاغر قرار داد (زمن

خمیص) . ذومجاعة (اقرب) زمان گرسنگی .
" خرج من الدنیا خمیصا " ط ۱۵۸
ط ۹ - ج ۳۲ — (پیامبر با آن عزت که در
نزد خدا داشت) با شکم گرسنه ازدنیا رفت
(از لذت و خوشی آن بهره‌مند نگردید)
(المَخْمَصَة): خلاء البطن من الطعام
جوعا " (اقرب) ج مخامص . تهی بودن شکم
از گرسنگی " وقد اختبرهم الله بالمخمصة " ط
۱۹۰ ط ۳ - ۳ - ۸۳ — بتحقیق آزمایش
کرد خداوند آنانرا با گرسنگی .
(الخَمْص) مثلثة خاء ، لاغر شکم
" خُمْص البطون من الصیام " ط ۱۱۹ - ط ۶۲
— ۸ — (آنانکه از روی حقیقت به اسلام
گرویده بودند) لاغر شکمان بودند از بسیاد
روزه داربودن .
(الأَخْمَص) تفضیل و — مالایصیب
الارض من باطن القدم وربما یراد به القدم
کلها ج أخامِص (اقرب) ، برای برتری آمده
و آنچه از باطن قدم بزمین نمیرسد . بسا
تمامی قدم اراده می‌شود .
" و اخمصهم بطنا " ط ۱۵۸ - ط ۹
— ج ۳ — (پیامبر اسلام) گرسنه ترین آنها
(اهل دنیا) بود از جهت شکم (از لذائذ
دنیا آنچه شاید باید استمتاع نمیکرد وذخیره
نمی‌نمود) .

خِنْزِیر حیوان سمج الشکل صعب المراس
ج خَنازیر (اقرب) قبیح الشکل و صاحب قوت
و شدت بزرگ است " والله لدنیاکم هذه اهون
فی عینی من عراق خنزیر فی ید مجذوم ج ۲۳۷
ـ ج ۳۴۲ - ۵ بخدا سوگند این دنیای شما در
نظر من پست تر است از روده‌ء گوشت شکم
خوک که در دست گرفتار به بیماری جذام باشد
(جذام مرضی است موجب از بین رفتن گوشت
بدن میباشد و آن بدترین بیماریها است)

خَنَعَ له و — الیه (ع) خُنُوعاً : خضع له و
ذل فهو خانِع و — فلان الی الامر الدَّنِیّ : مال
الیه و — الی الله تعالی : تضرع الیه بلا عمل
(اقرب) : برای او فروتنی کرد و رام شد . به
کار بدمیل کرد . بدون عمل بخدا تضرع کرد
" وخنع له مذعنا " ط ۱۸۰ - ط ۱۰ - ۳ —
(بخدا میگرویم بمانند آنکس) که برای او
فروتنی کرد درحالیکه فرمانبردار است .

خَنَقَهُ خَنِقاً . خَنْقاً و خَنِقَةً و تَخْنِیقاً : عصر
حلقه حتی یموت (اقرب) : گلوی او را فشار
داد تا مرد .
(الخِناق) بالکسر : ما یُخْتَنَق به من
حبل اووتر ونحوه (واخذه بخناقه) ای بحلقه
(والخُناق) بالضم ، داء یمتنع معه
نفوذ النفس الی الرئة والقلب (اقرب) آنچه

از ریسمان و غیره بآن گلو فشرده میشود ، از گلویش گرفت با ضمه مرضی است از رسیدن نفس به ریه و دل مانع میشود " و تنفسوا قبل ضیق الخناق " ط ۸۸ ـ ط ۶ ۷ ـ ۱۱ ـ نفس بزنید (فرصت را از دست ندهید) پیش از آنکه راه گلوی شما گرفته شود .

(المُخَنَّق) : موضع حبل الخَنق من العنق کالمقلّد لموضع القلادة و ـ الحلق (اقرب) : جای فشار از گلو و گلو ، بعد ما اخذ بالمخنق " ر ۳۶ ـ ر ۶ ۲۵ ـ ۳ ـ (تا اینکه دشمن با اندود رهائی بافت) بعد از آنکه (لشکر) گلویش را سخت فشرده بودند .

خَنَّ الرجل ض خَنینًا : بکی و قیل ضحک ضحکا کالبکاء (اقرب) : گریه کرد گویند مانند گریه کردن خندید " ولایخنق احدکم خنین الامة علی مازوی عنه منها " ط ۱۷۱ ف ۲۷ ج ۲ ص ۸۷ و هیچ یک از شما نباید بر چیزی از دنیا گریه کند مانند گریه کردن کنیز بر آنچه از او برچیده شده است .

خَارَ البقرن یخور خوارًا : صاح (خارَ) الرجل والحرّن یخور خورا و (خؤر) ل یخور خورا : ضعف وفتر و ـ جبر و ـ انکسر و ـ قوة المریض سقط (قرب) : گاو صدا کرد . مرد ضعیف و سست شد و شکسته گردید . نیروی مریض فرو افتاد .

فما کان الا ان خارت ارضهم بالخسفة خوار السکة المحماة فی الارض الخوارة ط ۱۹۹ ـ ط ۱۵۰ ـ ۳ ـ (چون قوم ثمود شتر را پی کردند و به عذاب الهی گرفتار شدند) عذاب آنان چنین بود که زمین آنها بر اثر (زلزله و) فرو رفتن (عمارت) صدا کرده مانند صدا کردن آهن شخم زنی داغ شده در زمین نرم " و ان حوربتم خرتم " (ای گروهی که حقیقت ندارید) اگر با دشمنان جنگ کنید ضعیف و ترسو و سست میباشید .

(الخَوّارة) : الارض السهلة ج خور علی غیر قیاس (اقرب) زمین هموار و نسرم

الخُوص بالضم : ورق النخل (الواحدة) الخُوصة (اقرب) : برگ خرما " فلقد کان یعمل سفائف الخوص بیده " ط ۱۵۸ ط ۹ ـ ۱۰ اگر خواهی به خواننده اهل بهشت داود پیروی کن) با دست خود از برگ خرما زنبیلها میبافت .

خَاضَ الماء یخوضه خوضا و خیاضا : دخله و ـ بالفرس : اورده الماء و ـ الشراب خلطه و ـ السویق بالمخوض : جدحه و هوان تصب فیه ماء فتضربه لیختلط و ـ الغمرات : اقتحمها و ـ القوم فی الحدیث : افاضوا فیه و ـ بالسیف : حرکها فی المضروب و هو یخوض مع الخائضین

ای یبطل مع المبطلین و ـ یخوض المنایا : یلقی بنفسه فی المهالک (اقرب) بـر آن آب داخل شد. اسب را به آب وارد کرد. شراب را آمیخت. سویق را آمیخت. به سختیها داخل شد. قوم به گفتگو پرداختند. شمشیر را در بدن مضروب حرکت داد. جان خودرا بـه هلاکت انداخت" و خض الغمرات للحق حیث کان" ر ۳۱ – ن ۲۴۰ – ۱۷ – به سختی ها برای حق فرو شو درهرجا حق باشد.

(الخائِض) اسم فاعل است از (خاض) و معنی آن گذشت "اصبحت منها کالخائض فی الدهاس و الخابط فی الدیماس" ر ۶۵ – ن ۲۵۴ – ۱۰ – (بمن کاغذی درهم برهم نوشته‌ای) برگشتی از آن گفتارها مانند فرو رونده درزمین نرم بی‌ثبات و مانند ضبط کننده در زیر زمینهای بسیار تاریک.

(الخَوْضات) جمع خوضة للمرّة من الخوض (عبده)، فرو رفتنها.

" و هدیت به القلوب بعد خوضات الفتن" ط ۷ – ط ۷۵ – ۵ – دلها بوسیله او (محمد ـ ص) بعداز آنکه در فتنه و گمراهیها فرو رفته بودند (بسوی سعادت) هدایت شدند.

خافَ یَخافُ ل ع خَوْفاً وخَیْفاً و مَخافَةً و خِیفَةً: فزع و ـ اتقی و ـ ضدامن فیقال خافه و ـ منه و ـ علیه فهو (خائف) ج خُوَّف و خُیَّف و خِیَف و خائِفون و بلزم ویتعدی الی واحدوا ثنین بنفسه او بواسطة (اقرب): ترسید پرهیزکرد. ضد درامان بودن لازم و متعدی بنفسه و بواسطه بکار میرود.

" فبادروا العمل و خافوا بغتة الاجل" ط ۱۲۲ – ط ۲۰ – ۲۵ – پس به عمل بشتابید و از مرگ ناگهانی بترسید.

(خَوَّفَهُ) تَخویفاً: جعله یخاف (اقرب): اورا ترسانید " و خوفهم من سطوته" ط ۱۴۵ – ط ۳۰ – ۲۰ – آنانرا از غضب و سطوت خود ترسانید.

(الاَخْوَف) اسم تفضیل (اقرب) "وان اخوف ما اخاف علیکم اتباع الهوی و طول الامل" ط ۲۸ ف ۱۷ ج ۱ ص ۷۲ ترسناکترین چیزیکه از آن بشما میترسم پیروی خواهش نفس است (که حقایق را پیش چشم شما می‌پوشاند) و درازی آرزو است (که شمارا از تهیهٔ توشهٔ آخرت غافل گرداند).

(اَخافَهُ)، جعله یخاف (اقرب): ترسانید " فانطلق معه من غیر ان تخیفه" ر ۲۵ – ر ۲۴ ۳ – ۵ – (اگر گوینده ای گفت زکوة بمن تعلق گرفته) همراهش برو بدون آنکه اورا بترسانی.

(تَخَوَّفَ) علیه شیئا تَخَوُّفاً: خافه علیه و ـ الشیء، تنقصه (اقرب). از او بروی ترسید. چیز را ناقص کرد " ولا نتخوف قارعة

حتی یحل بنا " ط ۳۲ - ط ۴۰ - ۲ - از بلاهای بزرگ کوبنده‌ٔ دلها نمی‌ترسیم تا بما فرود می‌آید .

(الخَوف) : انفعال فی النفس یحدث لتوقع مایرد من المکروه او یفوت من المحبوب و ــ القتل و ــ القتال (اقرب) تاثری است در نفس حادث می‌شود از انتظار آنچه از پیش آمد ناخوش وارد می‌شود و یا آنچه از دوست داشتنی از دست میرود " فان العبد انما یکون حسن ظنه بربه علی قدر خوفه من ربه " ر ۲۷ - ر ۲۴۳ - ۱۵ - زیرا گمان نیک و امیدواری بنده از پروردگار خود بمقدار ترس او است از پروردگارش (هرکس از خدا بترسد به دستور او عمل می‌نماید و به ثواب او امیدوار میباشد بخلاف آنکس از او نترسد امیدوار میشود برغیر محل امیدواری (نعوذ بالله منه) .

(الخِیفَة) الحالة التی یکون علیها الانسان من الخوف ج خِیَف (اقرب) : حالتی است که انسان از ترس بخود میگیرد .

" و تمکنت من سویداء قلوبهم وشیجة خیفته " ط ۸۹ - ط ۳ - ۵۹ - برقرار و جایگیر شده از ته دلهای آنها (ملائکه ها) رگهای ترس او (خداوند) .

(المَخافَة) مصدر (خاف) و معنی آن گذشت " واعلم انک ان لم تردع نفسک عن کثیر مما تحب مخافة مکروهه " ر ۵۶ - ر ۳۰۳ - ۲ - بدان اگر نفست را از بسیاری از آنچه دوست میداری بجهت ترس ناخوش گرفته‌های او .

(الخائِف) اسم فاعل من خاف بمعنی ترسان " و خائف مقموع " ط ۳۲ - ط ۴۰ - ۱۱ - (بعضی از دوستان الهی) ترسندمو مقهورند .

(امر مَخُوف) : یخاف منه (طریق مخوف) یخاف فیه (اقرب) : امر ترسیده‌شده " ولامحوفا فوق مایخافون " ح ۴۳۲ - ح ۶ - ۳۰۶ - ۳ (دوستان خدا) چیزی ترسناک بالاتر از آنچه (کیفرخدا) میترسند نمیدانند .

(المُخیف) اسم فاعل من اَخاف و معنی آن گذشت " مخوف وعیدها " ط ۱۱۸ - ط ۲۳ - ۱۳ - تهدید آن (آتش) ترس آور است .

(الخوف والروایات)

وصیة الصادق علیه‌السلام لاسحق ابن عمار خف الله کانک تراه .

کا قال ابوعبدالله (ع) ان حب الشرف والذکر لایکونان فی قلب الخائف مبدؤه تصور عظمة الخالق و وعیده و احوال الاخرة و التصدیق بها و بحسب قوة ذلک التصور وهذا

التصدیق یکون قوة الخوف و شدته و هی مطلوبة مالم تبلغ الی حد القنوط.

و بعبارة اخری الخوف تالم النفس من المکروه المنتظر والعقاب المتوقع بسبب احتمال المنهیات و ترک الطاعات .

والخشیة حالة نفسانیة تنشاء عن الشعور بعظمة الرب و هیبته و خوف الحجب عنه و هذه الحالة لاتحصل الالمن اطلع علی جلال الکبر یاوذاق لذة القرب قال اللهتعالی إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُاْ فالخشیة خوف خاص وقد یطلقون علیها الخوف ایضا .

کا الصادق (ع) الا ان المؤمن یعمل بین مخافتین بین اجل قد مضی لایدری ماالله صانع فیه و بین اجل قد بقی لایدری ما الله قاض فیه فلیاخذ العبد من نفسه لنفسه و من دنیاه لاخرته .

و کان امیرالمومنین (ع) اذا اخذ فی الوضوء یتغیر وجهه من خیفة الله .

و روی ان الحسن بن علی (ع) کان اعبدالناس فی زمانه وازهدهم و افضلهم وکان اذاحج حج ماشیا ورمی ماشیا و ربما مشی حافیا و کان اذا ذکر الموت بکی و اذا ذکر البعث والنشور بکی واذا ذکر الممر علی الصراط بکی واذا ذکرالعرض علی الله تعالی ذکره شهق شهقة یغشی علیه منها و کان اذا قام فی صلوته ترتعد فرائصه بین یدی ربه و کان اذا ذکر الجنة والنار اضطرب اضطراب السلیم و سئل الله الجنة و تعوذ بالله من النار .

و قالت عایشة کان رسول الله (ص) یحدثنا و نحدثه فاذا حضرت الصلوة فکانه لم یعرفنا ولم نعرفه .

عن سلمان قال اضحکتنی ثلاث و ابکتنی ثلث فاما الثلث التی ابکتنی ففراق الاحبة رسول الله والهول عند غمرات الموت والوقوف بین یدی رب العالمین یوم یکون السریرة علانیة لاادری الی الجنة اصیرام الی النار .

روی ان یحیی بن زکریا کان یفکر فی طول اللیل فی امر الجنة و النار فیسهر لیله و لایاخذه نوم ثم یقول عند الصباح اللهم این المفر واین المستقر الا الیک .

قال امیرالمومنین (ع) کیف انتم ؟ فقالوانرجوا و نخاف فقال من رجا شیئا طلبه و من خاف شیئا هرب منه ما ادری ما خوف رجل عرضت له شهوة فلم یدعها لما خاف منه و ما ادری ما رجاء رجل نزل به بلاء فلم یصبر علیه لمایرجو .

خالَ الرجلُ مالَه یَخُولُه خَوْلا و خِیالا دعاه وسامه و قام به وتعهده و ــ فلان یخول علی اهله ای یرعی علیهم اغنامهم ویکفیهم (اقرب) : به مال خود رسیدگی کرد و حفظ

نمود .

(الخَوَل) جمع خَوَليّ : ما اعطاك الله من النعم و العبيد والاماء و غيرهم من الحاشية (اقرب) ، آنچه خداوند به تو از نعمتها ، بندگان . کنیزان و غیر آنها داده است .

" فیتخذوا مال الله دولا و عباده خولا " ر ۶۲ ـ ر ۲۴۷ ـ ۱۰ ـ (من تاسف می‌خورم که براین امت که برآنان بیخردان زمامدار باشند) پس فراگیرند مال خدا (بیت المال) را دولت دست بدست رسیده خود و بندگان اورا غلامان خود .

(الخَال) ، اخ الام ج اَخوال واَخوِلَة وخُؤول و خُول و خُؤولَة .

" فانا ابوحس قاتل جدک و خالک و اخیک شدخا یوم بدر " ر ۱۰ ـ ر ۲۵۰ ـ ۸ (ای معاویة) منم ابوحسن کشندهٔ جد تو (پدرمادرت هند جگرخوار که عتبة بن ربیعة باشد) و دائی تو (ولید بن عتبة) و برادرت (حنظلة بن ابی‌سفیان) بشکافتن سر های ایشان در روز جنگ بدر .

خانَهُ فی کذا یَخُونُه ن خَونا و خِیانَة و خانَةَ و مَخانَة . او تمن فلم ینصح و ـ العهد نقضه فهو خائِن ج خانَة و خُوَّنَة و خُوّان (خَان) الرجلُ خَونا : کان به ضعف و فتر فی نظره (اقرب) : امین قرار داده شد و خیانت کرد . پیمان را شکست .

" من امن الزمان خانه " ر ۳۱ ـ ر ۲۴۰ ـ ۱۳۵ ـ هرکس زمانه را امین داند (و به او مطمئن شود) زمانه به او خیانت می‌کند (مطمئن باشد که روزگار بدلخواه او جان و مال و اولاد او و سایر خواستنی‌های اوباگردش روزگار بدلخواه او میماند این اشتباه است روزگار بدلخواه کسی رفتار نمی‌کند .

(الخائِن) اسم فاعل من خان . خیانتکار الخائنة ایضا الخائن و التاء للمبالغة .

" وخنته مع الخائنین " (ای ابن عباس) به او (پسر عمویت که من هستم) خیانت کردی با خیانت کنندگان .

(الخِیانَة) : نقض العهد و ـ مصدر خان (اقرب) ، شکستن پیمان و مصدر (خان)

" وبادائهم الامانة الی صاحبهم و خیانتکم " ط ۲۵ ـ ط ۱۰ ـ ۴ ـ (چنان می‌بینم معاویة و پیروانش دولت را از شما میگیرند نه به این جهت که آنها برحقند (بلکه باداکردن آنها امانت را به زمامدار خودشان و خیانت کردن شما (برمن)

(الخَؤُون) بالهمز و عدمه : الخائن (اقرب) ، با همزه و عدم آن . خیانتکار

" والمائنة الخؤن " ط ۱۸۹ ـ ط ۲۳ ـ ۱۷

(دنیا) دروغگوی و بسیار خیانتکار است .

(الخیانة والروایات)

لی عن النبی (ص) من خان امانة فی‌الدنیا ولم یردها الی اهلها ثم ادرکه الموت مات علی غیر ملتی و یلقی الله و هو علیه غضبان .

و قال من اشتری خیانةً و هو یعلم‌هو کالذی خانه .

و قال رسول الله (ص) لیس منا من خان بالامانة .

عن ابی هرون المکفوف قال قال لی ابوعبدالله (ع) یا اباهرون ان الله تعالی آلی علی نفسه ان لایجاوره خائن قلت وماالخائن قال من ادخر عن مؤمن درهما او حبس عنه شیئا من امر الدنیا قال قلت اعوذ بالله من غضب الله .

فی مرفوعة سلمان اذا اراد الله عزوجل هلاک عبد نزع منه الحیاء فاذا نزع منه الحیاء لم تلقه الاخائنا مخونا نزعت منه الامانة .

قال موسی علیه‌السلام الهی فماجزاء من ترک الخیانة حیاء منک قال یاموسی‌الامان یوم القیمة .

خَوَتْ الدارُ تَخْوِیْ خَواءً (یاءی) ،

سقطت و تهدمت و ــ الرجل . خلاجوفه من الطعام و ــ راسه . خلا من الدم لکثرة الرعاف و ــ الشیء خوی و خوایة اختطفه

(خَوِیَتِ) المرأة تَخْوَی ل خَــوًاءً : ولدت فخلا بطنها و ــ الدار خَیًّا و خُوِیًّا خلت من اهلها (اقرب) : خانه فرو افتاد و خراب شد . شکم مرد از طعام تهی شد . سراو از خون خالی شد برای زیاد خون آمدن از دماغ . زن زائید و شکم او خالی شد خانه از اهل خود تهی شد .

" یرتجعون‌منهم‌اجسادا خوت " ط۲۱۹ ــ ط۱۲ــ (طلب برگشتن می‌کنند از آنها (از مردگانشان) بدنهائیرا که بزمین فرو افتاده اند (بناء آن سقوط‌کرد از روح خالی شده میخواهند) مردگان باآنحالشان برگردند باینها مایهٔ افتخار باشند .

(الخَاوِیَة) : المنهدمة (عبده) " ولو استنطقوا عنهم عرصات تلک الدیار الخاویة" ط ۲۱۹ــ ط ۱۲ ــ ۱۵ــ و اگر بپرسند (بیان ایشان (مردگان‌جاهلیت) را ازفضاهای‌سراهای ویران و سقف افتاده (بزبان حال گویند) رفتند در زیر زمین درحالیکه گمراهان‌بودند .

خابَ یَخِیبُ خَیبةً ، لم یظفر بما طلب‌و ــ کفر و ــ انقطع امله فهو خائب و ــ خاب‌سعیه . لم ینجح (اقرب) ، آنچهرا که می‌جست نیافت .

کافر شده آرزویش بریده شد کوشش او بیفایده گشت " ولا یخیب علیه الراغبون "طه ۲۲ ط - ۳۵ - ۱۷- نومید نگردند بردرگاه نوال او خواستاران نعمت .

(الخَیبَةُ) مصدر (خاب) : نومیدی قرنت الهیبة بالخیبة ح ۲۰ ـ ح ۳۸۸ - ۳ - ترس به ناامیدی پیوسته و نزدیک شده است (هرکس بترسد موفق نمی‌گردد)

(الخائِب) اسم فاعل من خـاب بمعنی ناامید "اللهم انا نسالک ان لاتردنا خائبین " ط ۴۱ - ط ۵۷ - ۱۱ - خدایا از تو میخواهیم که مارا ناامید بازنگردانی .

(الاَخْیَب) اسم تفضیل من خاب . ناامیدتر " و من فاز بکم فقد فاز والله بالسهم الاخیب " ط ۲۹ - ط ۱۱۲ - ۵ - هرکس بشما ظفریابد و نصیب او باشید بخدا سوگند به سهم اخیب (ناامیدتر) ظفر یافته (این یکنوع قمار بود که بوسیله تیرهای نوشته شده تعیین میشد بعضی را گوسفند نصیب میافتاد و برخی را چیزی سهم نمی‌رسید نام آن سهم اخیب بود) بداهل کوفه و پیروان خود میفرمود کسیرا که شما یاران او باشید و نصیب او قرار گیرید مانند آن نصیب بی‌فایده می‌باشد .

خارَ الرجل ض یَخیرُ خَیرا : صار ذاخیر فهو (خائر) و ـ الله جعل لک الامر : جعل لک فیه الخیر و ـ الشیء انتقاه و منه اللهم (خرلی) ای اخترلی اصلح الامرین (اقرب) : مرد صاحب خیر خداوند در آن برای تو خیر قرار داد : چیز را اختیار کرد .

(اِختارَهُ) من الرجال اِختیاراً : انتقاه واصطفاه من بینهم (اقرب) ، اورابرگزید و اختیار کرد " و اختار من خلقه سماعا اجابوا الیه دعوته " ط ۱ ط ۵۲۵ برگزید از بندگان خود شنوندگانی را (فرمانبرانی‌را) که اجابت کردند دعوت اورا

(تَخَیَّرَ) الشیء : انتقاه و اصطفاه بمعنی استبقاه و ذخره " ویقودنی جشعی الی تخیرالاطعمة " ر ۴۵ - ر ۲۴۳ - ۱۲ - شدت حرص ورغبت‌مرا برای‌برگزیدن‌طعامهاوادارد .

(اِستَخارَ) اِستخارة : طلب الخیرة یقال (استخرالله یخرلک " ای اطلب من الله ان یختار لک مایوافقک فیختار (اقرب) : خیر طلب کرد از خدا بخواه آنچه موافق تست برای تو برگزیند " واکثرالاستخارة " ر ۳۱ - ر ۴۰ ۲ - ۲۰ - (در هرکار از خدا) بسیارطلب خیر کن (که آنچه صلاح و موافق تست برای تو برگزیند (عبده) گوید استخاره گردانیدن رأی است در امر پیش از انجام دادن برای برگزیدن بهترین وجوه آن اما دلیلی بر این گفته عبده بنظر نمیرسد .

(خَیَّرَهُ) علی غیره : فضله و ـ فلانا

فی الامر و بین الامرین :فوض الیه الخبـــار (اقوب) : برغیر آن برتری داد و فلانـــی را در یک امر یا در میان دو امر اختیار داد .

" بل طائعین مخیرین " ر ۱ - ر ۲۷۳ - ۴ - مردم بمن بیعت کردند بطـــوع و اختیار .

(الخَیر) : وجدان الشیء علی کمالاته اللائقة و قیل حصول الشیء لما من شانه ان یکون حاصلا له ای یناسبه و یلیق به و المال مطلقا والخیل والکثیر الخیر ج اخیار و خیـار (اقرب) یافتن یک چیز است برروی کمالاتی که برآن لایق است گفته اند که موجود شـدن چیزی است برای آنچه ازشان او است که برای او موجود و حاصل باشد به او مناسب وسزاوار باشد . مال . اسب و خیر زیاد .

" فانه یأتی بامر عظیم و خطب جلیل بخیر لایکون معه شرابدا » ر ۲۷ - ر ۲۳۴ - ۲ - ۹ - راستی آن (مرگ) می‌آید بکار بـــزرگ قدری و بشغل بزرگ مرتبه ای با خیر که با آن شری نباشد (یا با شری که با آن نیکـــی نباشد) .

(الخِیَرَة والخِیْرة) : اسمان مـــن الاختیار (اقرب) : برگزیده شده " اختـــار آدم علیه السلام خیرة من خلقه " ط ۸۹ - ط ۳ - ۸۹ - آدم را اختیار کرد برگزیده شده از میان خلق خود .

(الخِیار) : خیار المال و ـ الاسـم من الاختیار و منه (خیارالبیع و غیره عنـد الفقهاء خیار المال ، افضله (اقرب) بهترین مالها . اسم است از اختیار . برترین مـــال

" این خیارکم و صلحاءکم " ط ۱۲۷ - ط ۸۳ - ۵ - کجایند برگزیدگان و شایستگان شما .

(الاَخْیار) جمع خَیْر و معنـــی آن گذشت " وازمع الترحال عبادالله الاخیـار) ط ۱۸۰ - ط ۱۰ - ۳ ـــ عزم کردند بر کوچ نمودن (از دنیا بسوی آخرت) بندگـان برگزیده و پسندیده خداوند) .

(الخَیرات) ج الخَیرة الکثیرةالخیر الفاضلة من کل شیء . مؤنث خیر (اقـرب) : شخص صاحب خیر زیاد و برگزیده هر چیـز . مؤنث خیر که اصل آن اخیر است .

" لاتفتح الخیرات الابمفاتیحه " ط ۱۵۰ - ط ۵۹ - ۱۴ - در نیکوئیها بازنمیشود مگر با کلیدهای آن (اسلام)

(الخیر والروایات)

سئل امیرالمومنین (ع) عن الخیـر ماهو فقال لیس الخیر ان یکثر مالک و ولـدک ولکن الخیر ان یکثر علمک و یعظم حلمک .

ما عن موسی عن ابیه قال : احسـن من الصدقة فاعله و خیر من الخیر فاعله .

قال ابوجعفر (ع) ان الخیر ثقل علی

اهل الدنیا علی قدر ثقله فی موازینهم یوم القیمة و ان الشرخف علی اهل الدنیا علی قدر خفته فی موازینهم .

و قال الصادق (ع) اذا اردت شیئا من الخیر فلا تؤخره .

قال رسول الله صلی الله علیه وآله والذی نفسی بیده ما انفق الناس من نفقة احب من قول الخیر .

قال (ص) رحم الله عبدا قال خیرا فغنم اوسکت علی سوء فسلم .

النبوی (ص) حیوتی خیر لکم و موتی خیر لکم اما حیوتی فتحدثونی و احدثکم واما موتی فتعرض علی اعمالکم عشیة الاثنین والخمیس فما کان من عمل صالح حمدت الله علیه و ما کان من عمل سیء استغفرت الله لکم سفینة خیر ص ۴۳۵ .

خاسَ اللحم والجوز ض یَخیس خَیساً : تغیر وفسد و ـ البیع کسد وفلان کذب و ـ بالعهد خیسا و خیسانا : غدرونکث و ـ بالوعد اخلف (اقرب) : گوشت و جوز تغییر کرد و فاسد شد دادوستد کساد گردید . فلانی دروغ گفت به پیمان خیانت کرد و شکست به وعده وفا نکرد .

" ولا تخیسن بعهدک " ر ۵۳ـ ر ۲۳۹ ـ ۶۸ ا ـ (ای مالک) پیمانت را مشکن .

خَیِفَ یَخْیَفُ خَیَفاً . کانت احدی عینیه زرقاء والاخری کحلا فهو اَخیَف و هی خَیفاء ج خِیَف و اَخْیاف ای مختلفون (اقرب) . یک چشم او کبود و دیگری مشکی .

" ولا اقتسمتهم اخیاف الهمم " ط ۸۹ ط ۳ ـ ۷۰ (ملائکه های آسمانها را) دسته دسته نگردانیده آنان (ملائکه ها) را اختلاف همتها و قصدها (برای اینکه قصد همهٔ آنان تنها پرستش خداوند متعال است (عبده) اخیاف الهمم را انحطاط همت معنی کرده گویا نظر او اشتباه است .

خالَ الشیء یَخالُه ل خَیلا و خیلا وخیلة ومَخالة و مَخیلة : ظنه و هو من افعال القلوب و مضارعه (اِخال بکسر همزة فی لغة طی) (آخال) بفتحها فی لغة اسد و هو القیاس (اقرب) : بچیز گمان کرد .

" والله لکانی بکم فیما اخال " ط ۹۵ ـ ط ۶ ۲ ـ ۱۲ ـ بخدا سوگند گویا میبینم شما را درآنچه می پندارم (اگر شدت یابد جنگ از من جدا می‌شوید مانند جدا شدن زن از بچهٔ شکم خود) .

(اِخْتالَ اِخْتیالاً) : تکبر و تبختر (اقرب) : سرکشی و ناز کرد .

" یختال بالوانه و یمیس بزیفانه " ط ۱۶۳ ـ ط ۱۱ ـ ۱۰ برنگهای خود مینازد

وبحرکت دادن (طاوس) دم خود میخرامد .
(خَیَّلَ) علیهم السحاب تخییلا : رعد و برق و ـ تهیاء للمطر و ـ فیه الخیر : تفرسه (اقرب) : ابر برق زد . صدا کرد و برای باران مهیا شد و دراوخیر رادریافت .
" الا انه یخیل لکثرة ماءه و شدة بریقه " ط ۱۶۳ ط ۱۱ - ۳۰ - (گویا طاوس خودرا بچادرسیاهی پیچیده) ولی از بسیاری شادابی و براقی گمان می‌شود (که‌رنگ بسیار سبز نیکوئی بآن آمیخته است) .
(الخُیَلاء) بضم الخاء و تکسر : العجب والکبر (اقرب) : خودپسندی و تکبر
" واذهاباً للخیلاء عنهم " ط ۱۹۰ ط ۲ - ۱۲۴ - (خداوند متعال نماز و روزه‌وسایر عبادات را واجب کرد) برای بیرون نمودن کبر و خودپسندی را از آنان .
(المُختال)اسم مفعول (اِختال) و معنی آن گذشت " یمشی مشی المرح المختال " ط ۱۶۳ - ط ۱۱ - ۶ - راه‌میرود مانند راه رفتن خودپسند و پرناز خرامان .
(الخَیل) ایضا . جماعة الافراس لا واحد له لانه اسم جمع و قیل واحده خائل لانه یختال ج اَخیال و خُیول و ـ الفرسان علی المجاز ای رکاب الخیل و منه قول القرآن وَاَجلِبْ عَلَیْهِم بِخَیلِکَ وَرَجِلِکَ (اقرب): جماعت اسبها . اسم جمع است مفرد ندارد ، ته اند واحد آن خائل است برای اینکه اسب تکبر میکند . سواران برطریق مجاز . . .
" الا و ان الخطایا خیل شمس حمل علیها اهلها " ط ۱۶ ط ۱۶ - خ - آگاه باشید گناهان مانند اسبهای سرکشند که سوار کرده شده برآنها اهل گناه (و لجامهاشان برداشته شده و آنانرا به آتش وارد کرده)
(الخُیُول) جمع خَیل : اسب " انک تقسم فیء المسلمین الذی حازته رماحهم و خیولهم " ر ۴۳ - ر ۲۸۳ - ۱ - (تو ای مصقله) غنیمت مسلمانهارا تقسیم می‌کنی چنان غنیمتی‌که آنرا نیزه‌ها و اسبهای آنان گرد آورده .
(المَخیَلة) : الکبر والظن (اقرب) : تکبر و گمان " واذا احدث لک ما انت فیه من سلطانک ابهة او مخیلة " ر ۵۳ - ر ۲۳۹ - ۸ - چون پدید آورد آنچه تو درآن‌هستی‌از حکومت بزرگی و تکبر :پس نظر کن به بزرگی پادشاهی خدا برربالایت .
(المَخایِل) جمع مخیلة : هی السحابة تظهر کانها ماطرة ثم لاتمطر (عبده) آن ابری است ظاهر میشود گویا ،بازنده است سپس نمی‌بارد .
" واخلفتنا مخایل الجود " ط ۱۱۳ ط - ۵۵ - ۴ - ابرهائیکه احتمال باران داشت بماوعده خلاف شد .